ശ്രീരാമവർമ്മഭജനമഠം നമ്പ്ര് 1.

ശ്രീകൃഷ്ണചൈതന്യസ്വാമികൾ

ജീവചരിത്രം.

ശ്രീരാമവൎമ്മ ഭജനമഠം നമ്പ്ര് 1.

ശ്രീകൃഷ്ണചൈതന്യസ്വാമികൾ

ജീവചരിത്രം.

[illegible]

THE STATE MUSEUM, TRICHUR.

Free Reading Room—Krishna-Kalyani
Endowment from
Mr. & Mrs. T. K. Krishna Menon.

Serial No.

Section

Name of book

പകൎപ്പവകാശം ഗ്രന്ഥകൎത്താവിന്നുള്ളതാകുന്നു.

വില ൧ ഉ. അണ ൨.

ഗ്രന്ഥകൎത്താവിന്റെ മുദ്രയില്ലാത്ത പുസ്തകം വ്യാജനിൎമ്മിതമാകുന്നു.

സമൎപ്പണം.

ജനങ്ങളുടെ ജന്മസാഫല്യത്തിന്ന് ഈശ്വരഭക്തിപോലെ പ്രധാനമായിട്ടു മറെറാന്നും ഇല്ലെന്നും അതിന്നു ഭജനമഠസ്ഥാപനം, മുഖ്യാവശ്യമാണെന്നും സിദ്ധാന്തിച്ചിട്ടുള്ള ശ്രീകൃഷ്ണചൈതന്യസ്വാമികളുടെ മതമനുസരിച്ചു ഗണനീയമായ ഒരു ഭജനമഠം കേരളത്തിൽ എവിടെയും ഇല്ലാത്ത ന്യൂനതയെ പരിഹരിക്കത്തക്കവണ്ണം സൎവ്വഥാ വിശ്രുതമായ തൃശ്ശിവപേരൂരിൽ **ഭജനമഠം** സ്ഥാപിക്കുവാൻ തക്ക യോഗ്യതയുള്ള സ്ഥലം കല്പിച്ചനുവദിച്ചു തന്നും മററും പ്രജകളുടെ ശരീരധനങ്ങളെ മാത്രമല്ലാ മനസ്സിനെക്കൂടി നന്നാക്കി പരിപാലനം ചെയ്യുവരുന്ന കരുണാശാലിയായ കൊച്ചി **വലിയതമ്പുരാൻ** തിരുമനസ്സിലെ തൃപ്പാദത്തിൽ ഭയബഹുമാനങ്ങളോടുകൂടി ഈ ഗ്രന്ഥത്തെ സാദരം സമൎപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

എന്ന് തൃപ്പാദഭക്തിയ

പ്രജകളിൽ ഒരുവ

ഗ്രന്ഥകൎത്താ

ശ്രീകൃഷ്ണചൈതന്യസ്വാമികൾ അവതരിച്ച സമയത്തിൽ ദേവന്മാർ സ്തുതിച്ച

ചൈതന്യാഷ്ടകം.

ഭവിഷ്യൽപുരാണത്തിൽനിന്ന്.

കുലിശധ്വജപത്മഗദാങ്കുശഭൃ-
ച്ചരണം തവ നാഥ മഹാഭരണം
രമണം മുനിഭിർവ്വിധിശംഭുനുതം
പ്രണമാമ വയം ഭവഭീതിഹരം. ൧

ദരചക്രഗദാംബുജചാപധരഃ
സുരശത്രുകഠോരശരീരഹരഃ
സചരാചരലോകഭരശ്ചപലാ-
സ്തവ നാഥ കരസ്സുരകാർമ്മുകരഃ. ൨

നമസ്തേ ശചീനന്ദനാനന്ദകാരിൻ
മഹൽപാപസന്താപദുഃഖാപഹാരിൻ
സുരാരീൻ നിഹത്യാശു ലോകാംശ്ച ധാരിൻ
സ്വഭക്താഘജാതാംഗഃകോടിപ്രഹാരിൻ. ൩

ത്വയാ ഹംസരൂപേണ സത്യഃ പ്രപാല്യ-
സ്ത്വയാ യജ്ഞരൂപേണ വേദഃ പ്രരക്ഷ്യഃ
സ വൈ യജ്ഞരൂപോ ഭവാൻ ലോകധാരീ
ശചീനന്ദനഃ ശക്രശർമ്മപ്രസക്തഃ. ൪

അനർപ്പിതചരോചിരാൽ കരുണയാവതീർണ്ണഃ കലൌ
സമർപ്പയിതുമുന്നതോജ്ജ്വലരസാം സ്വഭക്തിശ്രിയം
ഹരിഃ പുനരസുന്ദരദ്യുതികദംബസന്ദീപിതഃ
സദാ സ്ഫുരതു നോ ഹൃദയകന്ദരേ ശചീനന്ദനഃ. ൫

വിസർജ്ജിതനരാൻ ഭവാൻ കരുണയാ പ്രപാല്യ ക്ഷിതൗ
നിവേദയിതുമുദ്യതഃ പരാൽ പരം സ്വകീയം പദം
കലൗ ദിതിജസഞ്ചയൈർവ്വിരചിതാമയാദ്ദുർന്നരാൻ
സമുദ്ധര മഹാപ്രഭോ! വരദ കൃഷ്ണചൈതന്യ ഭോ. ൩

മാധുര്യൈർമ്മധുഭിസ്സുഗന്ധവദനഃ സ്വർണ്ണാംബുജാനാം വനം
കാരുണ്യാമൃതനിർഝരൈരുപചിതഃ സൽപ്രേമഹേമാചലഃ
ഭക്താംഭോധരധാരിണീ വിജയിനീ നിഷ്കമ്പസത്താവലീ
ദേവീ നഃ കുലദൈവതം വിജയതേ ചൈതന്യകൃഷ്ണോ ഹരിഃ ൪

ദേവാരാതിജനൈരധർമ്മജനിതൈസ്സമ്പീഡിതേയം മഹീ
സങ്കുച്യാശ്രു കലൗ കളേബരമിദം ബീജായ ഹാ വർത്തതേ
ത്വന്നാമ്നൈവ സുരാരയോ വിദളിതാഃ പാതാളഗാഃ പീഡിതാഃ
മ്ലേച്ഛാ ധർമ്മപരാസ്സുരേശനമനാസ്തസ്മൈ നമോ വ്യാപിനേ. ൫

ശുഭം.

മുഖവുര.

ഓം- ഹരിനാമസങ്കീൎത്തനവും മാനസപൂജയും മനസ്സിൻെറ ഏകാഗ്രതയുമല്ലാതെ ഈ കലിയുഗത്തിൽ മോക്ഷപ്രാപ്തിക്കു വേറേ മാൎഗ്ഗമില്ലെന്നു ശ്രീവേദവ്യാസമഹൎഷി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പുരാണ കൎത്താവായ ആ കൃഷ്ണദ്വൈപായനൻ പരോപകാരമായി അനേകം പുരാണങ്ങളേയും ഇതിഹാസങ്ങളേയും നിൎമ്മിച്ചു എങ്കിലും താൻ ചിത്തചാഞ്ചല്യം നീങ്ങാതേയും സുഖിയാകാതേയും കഷ്ടപ്പെടുന്ന കാലത്ത് ഒരിക്കൽ ശ്രീനാരദരെ കണ്ടു സംഭാഷണം ചെയ്യാൻ സംഗതിവരികയും അദ്ദേഹം ഹരിഭക്തിയുടെ മാഹാത്മ്യത്തെക്കുറിച്ചു വൎണ്ണിക്കുകയും ഭഗവന്മാഹാത്മ്യത്തെ വൎണ്ണിക്കുന്ന ഗ്രന്ഥമുണ്ടാക്കിയാൽ ചിത്തവിശ്രാന്തി സംഭവിക്കുന്നതാണെന്ന് ഉപദേശിക്കുകയും ചെയ്യുതിന്നുശേഷം ശ്രീനാരദമഹൎഷിയുടെ ഉപദേശമനുസരിച്ചു ബാദരായണൻ ഉണ്ടാക്കിയ ഗ്രന്ഥമാകുന്നു ശ്രീമൽഭാഗവതം. ഭഗവാൻെറ മാഹാത്മ്യത്തെ വിവരിക്കുന്ന ഉത്തമഗ്രന്ഥം ഇതാകുന്നു. "ശ്രീമൽഭാഗവതം ഹിന്തുശാസ്ത്രങ്ങളുടെ മകുടത്തിൽ വെച്ചിട്ടുള്ള ബകുളകുസുമമാകുന്നു" എന്ന് ഒരു മാന്യൻ ഒരു സന്ദൎഭത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. കലിയുഗത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണനാമസങ്കീൎത്തനം തന്നെയാണ് പരമപുരുഷാൎത്ഥപ്രാപ്തിക്കു കാരണമായിട്ടുള്ളതെന്ന് ഭാഗവതാദിപുരാണങ്ങൾ സിദ്ധാന്തിച്ചിരിക്കുന്നു— ഭഗവന്നാമങ്ങളെ കീൎത്തിക്കുന്നതുകൊണ്ടുതന്നെ മനുഷ്യൎക്കു മംഗളം ഭവിക്കുന്നതാകയാൽ കലിയുഗത്തിന്നു വൈശിഷ്ട്യം കൂടുമെന്നും കലിയുഗത്തിൽ ജനിച്ചിട്ടുള്ള സ്ത്രീകളും ശൂദ്രന്മാരും പുണ്യം ചെയ്യുവരാണെന്നും മഹാന്മാർ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. വേദാധികാരമില്ലാത്തവരെന്നു വെച്ചിട്ടുള്ള ഈ കൂട്ടൎക്കുംകൂടി സൽഗതി ലഭിക്കത്തക്കവണ്ണം സങ്കീൎത്തനംചെയ്യും അതിന്നാവശ്യമുള്ള ഭജനമഠം മുതലായത് ഏൎപ്പെടുത്തിയും ആനന്ദിക്കുന്നതിന്ന് അധികാരം നൽകീട്ടുള്ള ഈ കലിയുഗം ഒരിക്കലും അവസാനിക്കാതിരുന്നാൽ നന്നായിരു

ന്നു. ഭക്തിയോടുകൂടി ഇങ്ങിനെയുള്ള സങ്കീൎത്തനം നടത്തിയും നട ത്തിച്ചും ഒരു കാലത്തു ഭാരതഖണ്ഡനിവാസികളെ മുഴുവനും വൈ ഷ്ണവന്മാരാക്കി രക്ഷിച്ച ജഗൽഗുരുവാണ് ശ്രീകൃഷ്ണാവതാരമാണെ ന്നുള്ള വിശ്വാസത്തോടുകൂടി ഭാരതഖണ്ഡത്തിൽ പല ദിക്കിലും ബങ്കാളത്തിൽ പ്രത്യേകിച്ചും പൂജിക്കപ്പെട്ടുവരുന്ന ശ്രീകൃഷ്ണചൈ തന്യസ്വാമികൾ. ഈ മഹാത്മാവിൻെറ മാഹാത്മ്യവും കാരുണ്യ വും ലോകോപകാരതൽപരതയും ശാന്തിയും ഈശ്വരത്വവും വാ യിക്കേണ്ടതും വായിക്കുന്നതും ആയ ഈ പുസ്തകത്തിൽനിന്നു വിശ ദമായി മനസ്സിലാക്കാവുന്നതാകകൊണ്ട് ആ ഭാഗം ഞാൻ ഇവി ടെ വിസ്തരിക്കുന്നില്ലാ. ബങ്കാളത്തിൽ തന്നെ ചൈതന്യസമ്പ്രദാ യത്തെ അനുഷ്ഠിച്ചുവരുന്നവരായിട്ടു സുമാറ് എണ്പതുലക്ഷം വൈ ഷ്ണവന്മാരുണ്ടെന്ന് വിൽക്കിൻസൻ എന്നൊരു പാശ്ചാത്യപണ്ഡി തൻ കണക്കാക്കീട്ടുണ്ടെന്നറിയുന്നു.

ഹിന്തുമതത്തെ അനാദരിക്കുന്നവരായ മുഹമ്മദീയന്മാരുടെ ഭരണദൂഷ്യത്താലും മററും ധൎമ്മം കുറഞ്ഞും അധൎമ്മം വൎദ്ധിച്ചും വ ന്നപ്പോൾ ബൃഹസ്പതിയുടെ ഉപദേശമനുസരിച്ച് ഇന്ദ്രൻ ചെയ്യ അപേക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടിയും

"യദായദാഹിധൎമ്മസ്യ ഗ്ലാനിൎഭവതിഭാരത!
അഭ്യുത്ഥാനമധൎമ്മസ്യ തദാത്മാനംസൃജാമ്യഹം"

എന്ന് ഭഗവൽഗീതയിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളപ്രകാരം ലോകാനുഗ്രഹം ചെയ്യുന്നതിന്നായും മാൎത്താണ്ഡമണ്ഡലമദ്ധ്യവൎത്തിയായ ശ്രീനാ രായണനാണ് "ശ്രീഗൌരാംഗൻ, നിമ" എന്നും മററും പേരുള്ള ശ്രീകൃഷ്ണചൈതന്യസ്വാമികളായിട്ട് അവതരിച്ചത് എന്നും അവ താരസമയം ദേവന്മാർ സ്തുതിക്കയുണ്ടായി എന്നും മററും ഭവിഷ്യൽ പുരാണത്തിൽ കാണുന്നുണ്ട്. ചൈതന്യചരിത്രത്തിൽനിന്നറിയാ വുന്ന മഹാനായ അദ്വൈതാചാൎയ്യരുടെ പ്രാൎത്ഥനയും സ്വാമിക ളുടെ അവതാരത്തിന്നു കാരണമാണെന്നു ഭക്തന്മാർ വിശ്വസിച്ചി രിക്കുന്നു. അഭയാനന്ദൻ മുതലായ ആധുനികപണ്ഡിതന്മാർ പല രും ചൈതന്യസ്വാമികൾ ഒരു അവതാരം തന്നെയാണെന്നു സമ്മ

തിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഈ ചരിത്രം വായിക്കുവാൻ ഭാഗ്യമുള്ള ഭക്തന്മാരെല്ലാവരും ശ്രീഗൌരാംഗദേവൻ ഒരു അവതാരമാണെന്നു സമ്മതിക്കുമെന്നുതന്നെയാണ് എനിക്കുമുള്ള വിശ്വാസം.

ചിലപ്പോൾ ശ്രീകൃഷ്ണനായിട്ടും മററു ചിലപ്പോൾ രാധയായിട്ടും ചില സമയങ്ങളിൽ ഭക്തോത്തമനായിട്ടും വൎത്തിക്കുകയും ഭക്തിക്രമത്തെ വഴിപോലെ തെളിയിക്കുകയും

* തൃണാദപി സുനീചേന
തരോരപി സഹിഷ്ണുനാ
അമാനിനാ മാനദേന
കീൎത്തനീയസ്സദാ ഹരിഃ.

അൎത്ഥം—പുല്ലിനേക്കാൾ താണവനും മരത്തേക്കാൾ പൊറുമയുള്ളവനും മററുള്ളവർ തന്നെ മാനിക്കേണമെന്നുള്ള വിചാരമില്ലാത്തവനും മാന്യന്മാരെ മാനിക്കുന്നവനും ആയിട്ട് എപ്പോഴും ഹരികീൎത്തനം ചെയ്യണം എന്നും മററും ഉപദേശിക്കുകയും ചെയ്യു ലോകവന്ദ്യനായ ഈ സൽഗ്ഗുരുവിൻെറ ജീവചരിത്രം നമ്മുടെ മലയാളഭാഷയിൽ ഇതുവരെ ഇല്ലാതിരുന്നതു വളരെ ശോചനീയം തന്നെയാണെന്നു പ്രസ്താവിക്കാതിരിക്കുവാൻ നിവൃത്തിയില്ലാ. വേദാന്തദേശികൻെറ ചരിത്രമായ ശങ്കരവിജയം, ജ്ഞാനവാസിഷ്ഠം, അൽഭുതരാമായണം, ശ്രുതിഗീത മുതലായ ഗ്രന്ഥരത്നങ്ങളുടെ കൎത്താവായ ആ വശ്യവാക്കാണ് ഈ ന്യൂനതയെ പരിഹരിച്ചത് എന്നു പറഞ്ഞാൽ ഈ ഗ്രന്ഥത്തിൻെറ നിൎദ്ദോഷതയും ഗുണഗണങ്ങളും പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു എന്നുള്ള എൻെറ അഭിപ്രായത്തോടു നിൎമ്മത്സരന്മാരായ സജ്ജനങ്ങൾ യോജിക്കാതിരിക്കയില്ലെന്നുള്ള വിശ്വാസം എനിക്കു ധാരാളമുള്ളതുകൊണ്ട് ആ ഭാഗത്തെക്കുറിച്ചും ഞാൻ അധികമൊന്നും പറയുവാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ലാ.

എന്നാൽ ഈ ഗ്രന്ഥകൎത്താവിനെപ്പററി മഹാമഹിമശ്രീ കേരളവൎമ്മ വലിയ കോയിത്തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടും മററു മഹാ

---

* ഈ ശ്ലോകം ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ ഉണ്ടാക്കിയ ശിക്ഷാഷ്ടകത്തിൽ പെട്ടതാകുന്നു.

2

ന്മാരും ശങ്കരവിജയം, ജ്ഞാനവാസിഷ്ഠം, ശ്രുതിഗീത മുതലായ ഗ്ര ന്ഥങ്ങളെപ്പററി പറഞ്ഞ അഭിപ്രായങ്ങളിൽ വിശദമായി വിവ രിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഗ്രന്ഥകൎത്താവിന്റെ കവിതായോഗ്യതയെപ്പററിയും മററും അതിലധികമായി ഗണിപ്പാനൊ പറവാനൊ എനി ക്ക യോഗ്യതയില്ലായ്കകൊണ്ടും പറയുന്നത് അനാവശ്യമായി വ രാമെന്നു ഭയപ്പെട്ടും ആ ഭാഗം ഞാൻ വിട്ടുകളയുന്നതാകുന്നു.

ചൈതന്യസ്വാമികളുടെ ജീവചരിത്രം പല ഭാഷകളിലും ഉ ള്ളതിനെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി എഴുതീട്ടുള്ള ഈ ഗ്രന്ഥത്തിൽ സ ന്ദൎഭോചിതമായി ഗ്രന്ഥകൎത്താവുതന്നെ ഉണ്ടാക്കിയും ഇതരഗ്രന്ഥ ങ്ങളിൽനിന്ന് എടുത്തും ചേൎത്തിട്ടുള്ള കവിതകൾ അൎത്ഥരസങ്ങ ളെ പൂൎത്തിയായി സ്ഫുരിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. ആകപ്പാടെ — ഈ ജീവചരി ത്രംകൊണ്ട് ഈ കവിയുടെ ഗദ്യരചനാപാടവംകൂടി വെളിപ്പെട്ടു എന്നുമാത്രമെ പറവാനുള്ളു.

വാസനാധീനന്മാരായി വിഷയഗൎത്തങ്ങളിൽചെന്നു പതിച്ചു ഴലുന്ന സ്വഭാവത്തോടുകൂടിയ ജീവാത്മാക്കളെ കാരുണ്യത്തോടുകൂ ടി കൃതാൎത്ഥന്മാരാക്കിയും ലോകോപകാരികളായും വിളങ്ങിയ ശ്രീ ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ മുതലായുള്ളവരുടെ ചരിത്രം വായിക്കുന്നത് സൎവ്വശ്രേയസ്സുകൾക്കും ഹേതുവായിതീരുന്നതാണെന്നു പറയാതെ തന്നെ അറിയാവുന്നതാണല്ലോ.

വിദ്യാൎത്ഥികളുടെ സൎവ്വോൽകൎഷത്തിന്നും കാരണമായി തീരാവു ന്ന ഈ ചരിത്രം പാഠ്യപുസ്തകമാക്കി തീൎക്കുവാൻ അധികൃതന്മാൎക്കു മനസ്സു വരാതിരിക്കുമൊ? മനുഷ്യരെ ഭക്തന്മാരും കൃതാൎത്ഥന്മാരുമാ ക്കിത്തീൎക്കുവാൻ സങ്കീൎത്തനം, ഭജനമഠം എന്നിവയെ ഒന്നാമതായി ഏൎപ്പെടുത്തി വഴികാണിച്ചുതന്നത് ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികളാണെ ന്നുള്ളതു സുപ്രസിദ്ധമാണല്ലൊ. ഈ ഗുരുവിന്റെ വിഗ്രഹം പ്ര തിഷ്ഠിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മതം അനുസരിച്ചു സങ്കീൎത്തനം മുത ലായതു നടത്തിവരുന്ന ഭജനമഠം ബങ്കാളം മുതലായ പല രാജ്യങ്ങ

ളിലും ഉണ്ടെങ്കിലും കേരളത്തിൽ അതു വളരെ ദുല്ലഭംതന്നെ എന്നു പറയാതെ നിവൃത്തിയില്ലാ.

കേരളീയാചാൎയ്യനായ തുഞ്ചത്തെഴുത്തച്ഛന്റെ മഠം ശോഭിക്കുന്നതുകൊണ്ടു പാവനവും അദ്ദേഹത്താൽ സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ട ബ്രഹ്മാലയം ദേവാലയം മുതലായവയാലും മററും വിശ്രുതവും ഈ ഗ്രന്ഥകൎത്താവിന്റെ ജന്മഭൂമിയുമായ ചിററൂരിൽ മാത്രം ഗൌരാംഗദേവപ്രതിഷ്ഠയോടുകൂടിയതും ക്രമമായി സങ്കീൎത്തനം പുരാണവായന മുതലായത് നടത്തിവരുന്നതുമായ ഒരു ഭജനമഠം അടുത്തകാലത്തു ചില സുകൃതികൾ സ്ഥാപിച്ചു നടത്തിവരുന്നതായി അറിവുണ്ട്. ആലപ്പുഴ എറണാകുളം കോഴിക്കോട് മുതലായ ചില പ്രദേശങ്ങളിലും ഈ വിഷയത്തിൽ ഇപ്പോൾ ചില സജ്ജനങ്ങൾ പരിശ്രമിപ്പാൻ തുടങ്ങീട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതും പ്രസ്താവയോഗ്യം തന്നെ.

ഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ ഉദ്ദേശമനുസരിച്ചും സ്ഥിരമായും ലോകോപകാരകരമായുമുള്ള ഒരു ഭജനമഠം കൊച്ചി വലിയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ കരുണാകടാക്ഷത്താലും ആ ഗുരുസ്വാമികളുടെയും വടക്കുന്നാഥന്റെയും അനുഗ്രഹത്താലും തൃശ്ശിവപേരൂരിൽ സ്ഥാപിക്കുവാൻ ഏൎപ്പാടുചെയ്തുവരുന്ന ഈ അവസരത്തിൽ മലയാളത്തിൽ ഈ ജഗൽഗുരുവിന്റെ ജീവചരിത്രം പുറപ്പെട്ടതിൽ മലയാളികൾ മുഴുവനും ഭജനമഠപ്രവൎത്തകന്മാർ പ്രത്യേകിച്ചും ഈ ഗ്രന്ഥകൎത്താവിനെക്കുറിച്ചു കൃതജ്ഞന്മാരായിരിക്കേണ്ടതാണെന്നല്ലാതെ മറെറാന്നും പറവാൻ തോന്നുന്നില്ലാ.

കൊച്ചി വലിയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ തിരുനാമത്താൽ അലംകൃതമായ ഭജനമഠം സിക്രട്ടേരിയുടെ നിലയിലും മററുവിധത്തിലും എനിക്ക്, ആ തിരുമനസ്സിലെ തൃക്കൈത്തിൽ സമൎപ്പണം ചെയ്വാൻ സംഗതിവന്നിട്ടുള്ള ഈ ഗ്രന്ഥത്തോട് ബാഹ്യമായും ആന്തരമായും വളരെ ബന്ധമുണ്ടെന്നുള്ളതിനേയും ഈ സന്ദൎഭത്തിൽ ഈ ഉത്തമഗ്രന്ഥത്തിന്റെ പ്രസാധകത്വം വഹിപ്പാനും ഇതിന്നു മുഖവുര എഴുതുവാനും സാധിച്ചതിൽ ഉള്ള കൃതകൃത്യത

യേയും സസന്തോഷം പ്രസ്താവിക്കുകയും ശ്രീകൃഷ്ണസങ്കീൎത്തനത്തെപ്പററി ചൈതന്യസ്വാമികൾ ഉണ്ടാക്കീട്ടുള്ള ഒരു ശ്ലോകത്തെ താഴെ ചേൎക്കുകയും ഈ ഗ്രന്ഥകൎത്താവു മേലിലും ഇതേവിധമുള്ള ഗ്രന്ഥനിൎമ്മാണാദികൾ ചെയ്തു് ആയുരാരോഗ്യാദികളോടുകൂടെ ചിരകാലം വൎത്തിക്കുവാൻ ജഗദീശ്വരനെ പ്രാൎത്ഥിക്കുകയുംചെയ്തുകൊണ്ടു് ഈ മുഖവുരയെ അവസാനിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

ചേതോദൎപ്പണമാൎജ്ജനം ഭവമഹാദാവാഗ്നിനിൎവ്വാപണം
ശ്രേയഃകൈരവചന്ദ്രികാവിതരണം വിദ്യാവധൂജീവനം
ആനന്ദാംബുധിവൎദ്ധനം പ്രതിപദം പൂൎണ്ണാമൃതാസ്വാദനം
സൎവ്വാത്മസ്നപനം പരം വിജയതേ ശ്രീകൃഷ്ണസങ്കീൎത്തനം.

തൃശ്ശൂര്.
൰൦-൧൯൦.

കെ. കരുണാകരമേനോൻ
ശ്രീരാമവൎമ്മഭജനമഠം സിക്രട്ടെരി.

ശുഭം.

വിഷയവിവരം.

അദ്ധ്യായം.	സംഗതി.	ഭാഗം.
൧.	സ്വാമികളുടെ ബാല്യം	൧
൨.	വിശ്വരൂപവൃത്താന്തവും ചൈതന്യന്റെ ഉപനയനവിശേഷവും ജഗന്നാഥമിശ്രന്റെ ദേഹവിയോഗവും	൧൫
൩.	സ്വാമികളുടെ ഒന്നാംവിവാഹവും കേശവപണ്ഡിതന്റെ ഗൎവ്വഭംഗവും രണ്ടാംവിവാഹവും	൨൨
൪.	ഗയാക്ഷേത്രദൎശനം	൩൭
൫.	അദ്വൈതാചാൎയ്യരെ കാണലും സ്വാമികളുടെ പാരവശ്യവും ദിവ്യരൂപം കാണിക്കലും	൪൭
൬.	നിത്യാനന്ദന്റെ ആഗമനവും ഹരിദാസന്റെ ഉത്തമഭക്തിയും	൬൬
൭.	മഹാപ്രകാശവും ശ്രീരാമദൎശനവും മുകുന്ദവൈഭവവും	൭൯
൮.	ജഗന്നാഥനും മാധവനും	൯൪
൯.	ഹാജിയുടെ ഗൎവ്വശാന്തി	൧൨൧
൧൦.	മരിച്ചകുട്ടി സംസാരിച്ചത്	൧൩൬
൧൧.	ശ്രീകൃഷ്ണലീലാ (ഒരു പുതിയനാടകം)	൧൪൧
൧൨.	കൃഷ്ണലീലാനാടകാവസാനം	൧൫൭
൧൩.	ശാന്തിപുരവിജയം	൧൬൫
൧൪.	വിരഹം ...	൧൭൯
൧൫.	സന്യാസിപ്പാൻ അനുവാദം	൧൯൨
൧൬.	സന്യാസിപ്പാൻ അനുവാദവും മഹാവിഷ്ണുദൎശനവും	൨൧൧
൧൭.	സന്യാസം	൨൨൫

അദ്ധ്യായം.	സംഗതി.	ഭാഗം.
൧൮.	സ്വാമികൾ ശാന്തിപുരം പ്രവേശിച്ചതും നവദ്വീപവാസികൾ സ്വാമികളെ ദശിച്ചതും	൨൪൭
൧൯.	ജഗന്നാഥവിജയവും വാസുദേവസാർവ്വഭൌമൻ ഭക്തനായതും	൨൬൫
൨൦.	ദക്ഷിണപ്രദേശവിജയം ...	൨൮൯
൨൧.	പ്രതാപരുദ്രനെ അനുഗ്രഹിച്ചതും പ്രകാശാനന്ദസരസ്വതിയെ രക്ഷിച്ചതും നവദ്വീപവിജയവും സ്വാമികൾ അന്തർദ്ധാനം ചെയ്തതും	൩൦൩

ശ്രീകൃഷ്ണചൈതന്യ സ്വാമികൾ.

ഒന്നാമദ്ധ്യായം.

സ്വാമികളുടെ ബാല്യം.

വൃന്ദാവനപ്രിയൻഭക്ത-
വൃന്ദാവനവിശാരദൻ
നന്ദാത്മജൻഹൃദിചിദാ-
നന്ദാത്മാവിലസേണമെ.

ആവൃന്ദാവനവാസിയായഭഗവാൻഭക്തപ്രിയൻദേവകീ-
ദേവിക്കാത്മജനായ്പിറന്നവനജൻനൽകട്ടുദൃഢംമംഗളം.
സേവിപ്പിൻഹരിയെസ്സദാമനുജരെ!മറ്റൊന്നുമാവശ്യമി-
ല്ലേവംനല്ലുപദേശമേകിവിലസുംഗൗരാംഗനെകൈതൊഴാം.

ആദിമദ്ധ്യാവസാനങ്ങളില്ലാതെ മേദുരചിദാനന്ദരൂപമായി, നിൎമ്മായമായി, വേദാന്തസാരമായിവിളങ്ങുന്ന പരമാൎത്ഥവസ്തുവിന്റെ കാൎയ്യമായിരിക്കുന്ന പ്രപഞ്ചത്തിൽ കണ്ടുപിടിക്കപ്പെട്ട അഞ്ചു ഖണ്ഡങ്ങളിൽ വെച്ചു വളരെ വലുതായ ഏഷ്യാ(Asia)ഖണ്ഡത്തിൽ ചേൎന്നതും, ഭാരതഖണ്ഡമെന്ന നാമധേയത്തോടുകൂടിയതും, നാം പാൎത്തുവരുന്നതും കിഴക്ക് ബങ്കാളക്കടൽ, തെക്ക് കന്യാകുമാരി, പടിഞ്ഞാറ് അറബിക്കടൽ, വടക്ക് ഹിമാചലം ഈ നാല് അതൃത്തികൾക്കുള്ളിൽ പെട്ടതും ആയ ഇന്ത്യയുടെ ഈശാനഭാഗത്തിൽ

പ്രഖ്യാതിപേററ ബങ്കാളദേശം ഭൂമിയുടെ തൊടുകുറിയെന്നപോലെ വിളങ്ങുന്നു. ആ ദേശത്തിൽ ഒഴുകുന്ന പാവനയായ ഭാഗീരഥിയുടെ ഇരുകരകളിലുമായി നവദ്വീപം (നാഡിയാ Nadia) എന്ന ഒരു നഗരമുണ്ട്.

വിദ്യാധനംസർവ്വധനാൽപ്രധാനം എന്നുള്ളത് ആ നഗരത്തിലുള്ള സകലൎക്കും ബോദ്ധ്യമായിട്ടുള്ളതാകയാൽ ആ നഗരവാസികൾ സദാ വിദ്യാഭ്യാസനിരതന്മാരായിരുന്നു.

നാം ഇവിടെ പറയുവാൻ ഭാവിക്കുന്ന കഥ നടന്നത് സുമാറ് നാനൂറുവൎഷങ്ങൾക്കുമുമ്പാണ്. അന്ന് ആ ദേശം മുഹമ്മദീയ ഭരണത്തിലുൾപ്പെട്ടതായിരുന്നുവെങ്കിലും സംസ്കൃതഭാഷാഭിവൃദ്ധിക്കാവശ്യമുള്ള ശാസ്ത്രങ്ങളെ പഠിക്കുന്നതിലും ആ വക ഗ്രന്ഥങ്ങളെ പുതുതായുണ്ടാക്കുന്നതിലും തദ്ദേശവാസികളായ നമ്മുടെ ഹിന്തുസഹോദരന്മാൎക്കു ലേശവും ഉത്സാഹക്കുറവുണ്ടായിരുന്നില്ലാ. വിദ്യാൎത്ഥികളും വേറെ ദിക്കിൽ പഠിച്ചു പണ്ഡിതസ്ഥാനം പ്രാപിക്കുവാനാഗ്രഹിക്കുന്നവരും പ്രതിദിനം നവദ്വീപിലേക്കു കണക്കില്ലാതെ പൊയ്ക്കൊണ്ടിരുന്നു. ആബാലവൃദ്ധം വിദ്യാവിഷയത്തിൽ പരിശ്രമിക്കുന്നവരാകകൊണ്ടുണ്ടായ വിദ്യാഭിവൃദ്ധിയാൽ അജ്ഞാനാന്ധകാരം നീങ്ങി "വിത്തമായതു നല്ല വിദ്യയാകുന്നുബാഹ്യ വിത്തത്തെയൊരിക്കലും വിശ്വസിക്കാവതല്ലാ" എന്നുള്ള അഭിപ്രായം അവിടെ എല്ലാവൎക്കും ഒരുപോലെയുണ്ടായിരുന്നു. ഇങ്ങിനെയുള്ള ആ നഗരത്തിൽ ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാരായ അനേകമാളുകൾ നിത്യാനിത്യവസ്തുവിവേകമുള്ളവരായി ഐഹികസൌഖ്യങ്ങളെ തൃണംപോലെ ഗണിച്ച് സ്വയംജ്യോതിസ്സായി വിളങ്ങുന്ന പരമാത്മാവുതന്നെ സനാതനനെന്നറിഞ്ഞ് ശമാദിഷൾക്കസമ്പന്നരായി മുമുക്ഷുക്കളായിതീൎന്നിട്ടുണ്ട്.

ഈവിധം അത്യുൽകൃഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ആ പട്ടണത്തിൽ മഹാ പണ്ഡിതരായിരുന്ന ജഗന്നാഥമിശ്രൻ, പണ്ഡിതനീലാംബ

രചക്രവൎത്തിയുടെ കുമാരിയായ ശചീദേവിയമ്മാളെ വിവാഹം കഴിച്ചു. ആ ദമ്പതികൾക്ക് എട്ടു പെൺകുട്ടികൾ ഉണ്ടായി. എല്ലാം ഉടനെ മരിച്ചുപോയി. ഒൻപതാമതായി പിറന്നു വളൎന്നുവരുന്ന വിശ്വരൂപനെന്ന കുമാരന്ന് അനുജനായിട്ട് ശകാബ്ദം 1407-ന്ന് ക്രിസ്താബ്ദം 1486-ന്ന് ശരിയായ കൊല്ലവൎഷം 661-മീനമാസത്തിൽ പൌൎണ്ണമിയായ ശുഭദിവസത്തിൽ സൂൎയ്യനസ്തമിച്ചു ചന്ദ്രൻ തന്റെ പതിനാറു കലകളാകുന്ന കൈകളെ പരത്തി സുഖമാകുന്ന അമൃതത്തെ വാരി എല്ലാവൎക്കും കൊടുക്കുവാൻ വരുന്നുവോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണം ഉദയം പ്രാപിക്കുന്ന മനോരമ്യമായ സന്ദൎഭത്തിൽ ചൈതന്യസ്വാമികൾ തിരുഅവതാരം ചെയ്തു. അപ്പോൾ ഗ്രഹണമോചനകാലമാകകൊണ്ട് അത് എല്ലാവരാലും സൎവ്വഥാ പരിശുദ്ധകാലമായി ഗണിക്കപ്പെട്ടു. ബങ്കാളഭാഷയിൽ "ഹരിഃ" എന്ന് ഘോഷിക്കുവിൻ എന്ന് അൎത്ഥമുള്ള "ഹരിബോൽ" എന്ന ശബ്ദം അനന്തരം മുഴവൻ മുഴങ്ങി. ആ ശബ്ദം "ഹരി അവതാരംചെയ്തു" എന്നുള്ള പരമാൎത്ഥത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നതു പോലെയായിരുന്നു. ബങ്കാളദേശത്തിൽ മീനമാസം വളരെ മനോഹരമായിട്ടനുഭവിക്കപ്പെടുന്നതാണ്. അമ്മാസത്തിൽ പൌൎണ്ണമിദിവസം എത്രമാത്രം മനോജ്ഞമായി വിചാരിക്കപ്പെട്ടും. അതോടു ഗ്രഹണമോക്ഷമാകുന്ന പരിശുദ്ധസമയം ചേൎന്നത് പാലോട് പഞ്ചസാരചേൎന്നതുപോലെയായിരുന്നു. ഇങ്ങിനെയുള്ള ശുഭസമയത്തിൽ ഒരു നിംബവൃക്ഷച്ചുവട്ടിൽ ഉണ്ടാക്കിയിട്ടുള്ള സൂതികാഗൃഹത്തിലാണ് ശ്രീചൈതന്യസ്വാമികളവതാരം ചെയ്തത്. അവതാരം ചെയ്തിട്ടു ഏതാനും നാഴികവരെക്കും ശിശുവിന്നു കരച്ചിൽ മുതലായ ചേഷ്ടകളൊന്നുമില്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ട് അച്ഛനമ്മ മുതലായവർ വളരെ സംശയിച്ച് പരിതപിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. കുറെ കഴിഞ്ഞശേഷം ലാളനാശ്ലേഷാദ്യനുരൂപമായിരിപ്പോരു ബാലഭാവത്തിന്നു തക്കവണ്ണം കാലും കയ്യും കുടഞ്ഞ് കരഞ്ഞുതുടങ്ങുകയും എ

ല്ലാവരുടേയും മാനസപത്മത്തെ വികസിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യു. ആ ശിശുവിനു "നിമ" എന്നു അമ്മയും "വിശ്വംഭരൻ" എന്നു് അച്ഛനും "ഗൌരാംഗൻ" എന്നു് ഉപനയനകാലത്തിലും പേരിട്ടു. ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികൾ എന്നാണു് സ്വാമിയുടെ ഭക്തജനങ്ങൾ പറഞ്ഞുവന്നതു്. "ഗൌരാംഗൻ" എന്നതിന്നു് പൊൻനിറമായിരിക്കുന്ന ദേഹത്തോടുകൂടിയവൻ എന്നർത്ഥമാകുന്നു. ഒടുവിൽ ഇദ്ദേഹത്തിന്നു് സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള നാമധേയമായ "ശ്രീകൃഷ്ണചൈതന്യൻ" എന്നതിന്നു് മനുഷ്യരുടെ മനസ്സിൽ ശ്രീകൃഷ്ണഭക്തിയെ വൎദ്ധിപ്പിക്കുന്നവൻ എന്നർത്ഥമാകുന്നു.

ഇദ്ദേഹം 12 മാസം മുഴുവനും മാതൃഗർഭത്തിലിരുന്നു് പതിമൂന്നാം മാസത്തിൽ പിറന്നതുകൊണ്ടു് വളരെ സ്ഥൂലിച്ചിരുന്നു. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ശരീരകാന്തി തങ്കനിറത്തിന്നു ശരിയായിരുന്നു. സുന്ദരവക്ത്രവും തങ്കനിറവും കരുണാവിലാസവുമുള്ള ഇദ്ദേഹത്തിനെ കണ്ടു് കൌതുകപ്പെടാത്തവരാരുമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ആദ്യം എട്ടുമക്കൾ പിറന്നു് മരിച്ചുപോയതിന്നുശേഷം ജനിച്ച വിശ്വരൂപന്നു് പത്തുവയസ്സിന്നു താഴെയായ ഒരുകുട്ടിയായി "ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ" അവതരിച്ചതുകൊണ്ടു് മാതാപിതാക്കന്മാർ ഈ കുട്ടിയെ അത്യന്തം വാത്സല്യത്തോടുകൂടി വളർത്തിവന്നു. കുട്ടി ബാല്യചാപല്യംകൊണ്ടു് കാണിക്കുന്ന ദുശ്ചേഷ്ടിതങ്ങളെ തടുക്കുകയോ കുട്ടിയെ ശിക്ഷിക്കുകയൊ മാതാപിതാക്കന്മാർ ഒരിക്കലും ചെയ്യായ്കയാൽ കുട്ടി വലിയ വികൃതിയായി തീൎന്നു. വല്ലതും തടുത്തുപറഞ്ഞാൽ വെറുതെ ശാഠ്യം പിടിച്ചു് കരഞ്ഞുതുടങ്ങും. കരയുവാൻ തുടങ്ങിയാൽ അവസാനിക്കുകയുമില്ലാ. ചിലപ്പോൾ കരഞ്ഞു് കരഞ്ഞു് ബോധംകെടുകയും ചെയ്യും. ഇങ്ങിനെയെല്ലാമാണെങ്കിലും കുട്ടിക്കു് എല്ലാററിന്നും

"നല്ലമരുന്നേമരുന്നു് സുഖം
നൽകുംശ്രീഹരിനാമമന്നു്."

എന്നവിധം "ഹരി" എന്ന നാമധേയംതന്നെ ഒരു മരുന്നായി

ഭവിച്ചു. എങ്ങിനെയെന്നാൽ: കുട്ടി ഒന്നിനും അടങ്ങാതെകരഞ്ഞു കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ "ഹരിഃ" എന്ന മന്ത്രത്തെ പറഞ്ഞാൽ എല്ലാവരും അത്ഭുതപ്പെട്ടുംവിധം തൽക്ഷണംതന്നെ കരച്ചിൽ മാററിക്കളയും.

ഇക്കുമാരൻ കവിഴ്ന്നു മുട്ടുകുത്തി തുടങ്ങിയമുതൽ അധികജാഗ്രതയോടുകൂടി നോക്കികൊണ്ടിരിക്കേണ്ടതായി വന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ആരുമില്ലാത്ത സമയത്തിൽ മുട്ടുകുത്തികൊണ്ടു ഗംഗാനദിക്കരക്ക് ആ കുട്ടി ഓടിപ്പോകും. ആ സമയങ്ങളിൽ ആരെങ്കിലും പിന്നാലെ വരുന്നതായി കണ്ടാൽ പിടികിട്ടാതിരിക്കുവാൻ ബഹു വേഗത്തിലോടിപ്പോകും. തടിച്ചു നന്നായിരിക്കുന്ന ആ തിരുമേനിയെ (എടുപ്പാൻ സാധിക്കാതെ) ശചീദേവിയമ്മാൾ വേണ്ടത്തക്കവരുടെ മുമ്പാകെ മുററത്ത് വിട്ടു കളിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും. ലോകാഭിരാമനായ ആ കോമളകുമാരൻ,

"കാരുണ്യാമൃതപൂർണ്ണാപാംഗവീക്ഷണംകൊണ്ടും
സാരസ്യാവ്യക്തവർണ്ണാലാപപീയൂഷംകൊണ്ടും
വിശ്വമോഹനമായരൂപസൌഗന്ധ്യംകൊണ്ടും
നിശ്ശേഷാനന്ദപ്രദദേഹമാർദ്ദവംകൊണ്ടും
ബന്ധൂകദന്താംബരചുംബനരസംകൊണ്ടും
ബന്ധുരദന്താങ്കുരസ്പഷ്ടഹാസാഭകൊണ്ടും
ഭൂതലസ്ഥിരപാദാബ്ജദ്വയയാനംകൊണ്ടും
ചേതോമോഹനങ്ങളാംചേഷ്ടിതങ്ങളെകൊണ്ടും
താതനുംജനനിക്കുംനഗരവാസികൾക്കും
പ്രീതിനൽകിനാൻ സമസ്തേന്ദ്രിയങ്ങൾക്കുമെല്ലാം"

* * * * * * * *

"ഭർത്താവിന്നധിവാസമുണ്ടായബൈകാളത്തിൽ
പൊൽത്താർമാനനിതാനുംകളിച്ചുവിളങ്ങിനാൾ

ഭൂതലെത്തിങ്കലെല്ലാമന്നുതൊട്ടനുദിനം
ഭൂതിയുംവദ്ധിച്ചിതുലോകവുമാനന്ദിച്ചു."

ദമ്പതിമാരെ ബാല്യംകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ രഞ്ജിപ്പിച്ച് കുട്ടി ഒരുമാതിരിഓടികളിച്ചുനടക്കാറായപ്പോൾ അച്ഛനമ്മമാക്കുണ്ടായ മനഃക്ലേശത്തിന്നളവില്ല. വീഥിയിൽ കൂട്ടംകൂട്ടമായി പോകുന്ന ജനസമൂഹത്തിൻെറ എടയിൽകൂടി ചെല്ലുക, പാമ്പുമുതലായ വിഷജന്തുക്കളെ ഭയംകൂടാതെ പിടിക്കുക മുതലായ വിളച്ചിലുകൾ അധികമായിത്തുടങ്ങി. ഒരു ദിവസം "മേഘമല്ലി" എന്നൊരു കള്ളൻ കുട്ടി വിലപിടിച്ച ആഭരണങ്ങളണിഞ്ഞു നില്ക്കുന്നതിനെകണ്ട് കുട്ടിയെ കൊന്ന് ആഭരണങ്ങളെ അപഹരിക്കാമെന്ന് കരുതി കുട്ടിയെ എടുത്ത് കുറച്ചുദൂരം കൊണ്ടുപോകുമ്പോഴെക്ക് സ്വാമിയുടെ ദിവ്യമംഗളവിഗ്രഹസ്പശം ഹേതുവായിട്ട് വിവേകമുദിച്ചു.

"എന്തൊരുകഷ്ടമാണിതെന്തിഹചെയ്യുന്നതൊ-
ന്നെന്തിനുവേണ്ടിട്ടേവംചെയ്യുന്നഘോരകൃത്യം"

"സരസിജനയനേസശംഖചക്രേ
മുരഭിദിമാവിരമേഹചിത്തരന്തും
സുഖകരമപരംനജാതുജാനേ
ഹരിചരണസ്മരണാമൃതേനതുല്യം"

എന്നെല്ലാം വിചാരിച്ച് കുട്ടിയെ വീട്ടിലേക്കു പറഞ്ഞയക്കുകയും അന്നുമുതൽ പരിശുദ്ധനായി നല്ല വഴിക്കുതന്നെ നടക്കുകയും കാലക്രമേണ സന്യസിക്കുകയും മഹാന്മാരിലൊരുവനായി ഗണിക്കപ്പെട്ടുവാനിടവരികയും ചെയ്തു.

ചൈതന്യസ്വാമികൾ അവതരിച്ചതുമുതൽ അസാധാരണങ്ങളായ ചില അവസ്ഥകളുണ്ടായിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ചിലപ്പോൾ ഒരു ബാലചന്ദ്രൻ തിരുമാറിൽ പ്രകാശിക്കുന്നതായും, ചിലപ്പോൾ ഒരു ജ്യോതിസ്സ് ദേഹത്തിലെങ്ങും വിളങ്ങുന്നതായും കാണും. ചിലപ്പോൾ കുട്ടി കിടക്കുന്ന മുറിയിൽ മുഴവനും ജ്യോതിർമ്മയങ്ങളായ

സ്വരൂപങ്ങൾ നില്ക്കുന്നതായി കണ്ടിട്ട് ശചീദേവി ഭയപ്പെട്ടു് ഭൎത്താവിനെ ഉറക്കെ വിളിക്കും. കുട്ടി നടക്കുമ്പോൾ കാലിൽ ചിലങ്കയില്ലെങ്കിലും ചിലങ്കയുടെ ശബ്ദം പുറപ്പെടുന്നതായി കേട്ട് അച്ഛനമ്മമാർ ആശ്ചൎയ്യപ്പെടും. ശ്രീഗോപാലകൃഷ്ണൻ നമ്മുടെ മകനായിട്ടവതരിച്ചതാണെന്നും അതുകൊണ്ടാണ് ഈ വക ആശ്ചൎയ്യങ്ങളെല്ലാം സംഭവിക്കുന്നതെന്നും അച്ഛൻ പറയുമാറുണ്ടെങ്കിലും അമ്മ അതിനെ നല്ലവണ്ണം വിശ്വസിച്ചിരുന്നില്ലെന്നു മാത്രമല്ലാ കുട്ടിക്കെന്തോ ഭൂതപ്രേതാദികളുടെ ബാധയുണ്ടെന്നും അതുകൊണ്ടു എന്തെല്ലാമാപത്തുകൾ സംഭവിക്കുമോ എന്നും അവർ എപ്പോഴും ഭയപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കുകയും ചെയ്യും.

ഇങ്ങിനെയെല്ലാമാണെങ്കിലും ഈ കുട്ടി മറ്റുകുട്ടികളുടെ കൂട്ടത്തിൽ കളിക്കുന്നതിന്നു താല്പൎയ്യമുള്ളവനായിരുന്നു എന്നുതന്നെയല്ലാ കളിക്കുവാനുള്ള വാസന അത്യന്തികവിഞ്ഞതുമായിരുന്നു. അച്ഛനമ്മമാർ പഠിക്കുവാൻ പറഞ്ഞാൽ കൂട്ടാക്കുകയില്ലാ. വീഥിയിലോടിച്ചെന്നു കണ്ട കുട്ടികളോടുകൂടി ആടിപ്പാടി ദേഹംമുഴുവനും മണ്ണും ചേറുമണിഞ്ഞു നടക്കും. അതുകൊണ്ട് ചൈതന്യന്റെ അമ്മയ്ക്കുണ്ടാകുന്ന വ്യസനം പറഞ്ഞാൽ തീരുന്നതല്ലാ. ചൈതന്യനെ പിടിക്കുവാൻ ചെന്നാൽ ബഹുവേഗത്തിലോടി ഒളിച്ചുകളയും. ഇങ്ങിനെ അമ്മ പറഞ്ഞതുകേൾക്കാതെ കുട്ടി ഒരു വെറിയനായി "തോന്നിയവാസി" എന്നു പറയത്തക്കവണ്ണം കളിച്ചു നടന്ന് അമ്മക്കു വ്യസനമുണ്ടാക്കി തീൎക്കുമെങ്കിലും സതിരത്നമായ ആ ശചീദേവിയമ്മാളുടെ കണ്ണിൽ കുറച്ചു വെള്ളം കണ്ടാൽ മകൻ മനസ്സു അലിഞ്ഞു് ഉടനെ അമ്മയുടെ മേൽ ചെന്നുവീണ് വളരെ അനുസരണം കാണിച്ച് സന്തോഷിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യും.

ചൈതന്യൻ ബാല്യകാലത്തിൽ നടനം ചെയ്യുന്നതിൽ വളരെ കേമനായിരുന്നു. സമീപവാസികളായ സ്ത്രീപുരുഷന്മാരൊക്കെ

യും ചൈതന്യന്നു നല്ല പലഹാരങ്ങൾ കൊടുത്ത് ഉത്സാഹപ്പെടു ത്തി നൃത്തം ചെയ്യിക്കും. പ്രായം ചെന്നവക്കും ആ തിരുമേനി നൃത്തം ചെയ്യുമ്പോൾ ദൈവഭക്തി വദ്ധിച്ച് കൂടെ നടനം ചെയ്യ്വാനാഗ്രഹമുണ്ടാകുമെങ്കിലും പരിഷ്കാരരീതിക്കു പററുന്നതല്ലെന്നുള്ള വിചാരംകൊണ്ട് വളരെ വ്യസനത്തോടുകൂടി അവരുടെ അഭിലാഷത്തെ അടക്കിക്കളയും. സ്വാമികളുടെ ചുററും നില്ക്കുന്ന ധന്യന്മാരായ മററു കുട്ടികൾ അവരുടെ വാഞ്ഛയെ അടക്കുവാൻ ശാവൃത്തിയില്ലാതെ മതിമറന്ന് കൂടെ ചേന്ന് ആടി പരമാനന്ദക്കടലിൽ മുഴുകിക്കൊള്ളും. ഇങ്ങിനെ കഴിയുമ്പോൾ ഒരു ദിവസം വളരെ അഭിനിവേശത്തോടുകൂടി ചങ്ങാതിമാരോടൊന്നിച്ച പൂമാലകളണിഞ്ഞ് "ഹരിഃ ഹരിഃ" എന്നുള്ള മഹാ ഘോഷത്തോടുകൂടി ശ്രീ ഗൌരാംഗൻ സദാനന്ദനൃത്തം ചെയ്യു തുടങ്ങി. ചുററും നോക്കിക്കൊണ്ടുനിന്നവർ മെയ്മറന്നും ഉള്ളു കുളുത്തും പാരവശ്യമാന്നും ഭക്തി മുഴുത്തും അവിദ്യയെ വെടിഞ്ഞും അനവദ്യമായ ഒരു ചെറിയ സ്വൎണ്ണരൂപം കോലാഹലത്തോടുകൂടി ചുററി വരുന്നതിനെയല്ലാതെ മററൊന്നിനേയും കാണാതെയായി. ഈ സന്ദൎഭത്തിൽ തങ്ങളാൽ അടക്കുവാൻ കഴിയാത്ത പ്രേമത്തോടുകൂടി വയസ്സു മൂത്തവരോരോരുത്തരായി ഈ തിരുനാട്യസംഘത്തിൽ ചേന്ന് "ഹരിനാരായണ! ഗോവിന്ദ! ജയനാരായണ! ഗോവിന്ദ! ഹരിനാരായണ! ജയനാരായണ! ജയഗോവിന്ദ! ഗോവിന്ദ!" എന്നെല്ലാം വളരെ ഉച്ചത്തിൽ ചൊല്ലിക്കൊണ്ട് നൃത്തം ചെയ്യുതുടങ്ങി. ഇത് എല്ലാവരുടേയും ആശ്ചൎയ്യത്തെ വദ്ധിപ്പിക്കുകയും, ശചീദേവിയമ്മാളോടിവന്ന് മകനെത്തടവി എടുത്തുകൊണ്ടുപോകയും, തൽക്ഷണം എല്ലാവരും നൃത്തം നിൎത്തുകയും, മതിമറന്ന് നടനംചെയ്യു വൃദ്ധന്മാക്ക് പ്രജ്ഞവരികയും നാമെന്താണ് ചെയ്യുത് എന്നു ലജ്ജിക്കുകയും ചെയ്യു.

മകന്റെ ഈ വ്യാപാരങ്ങളെ നേരിട്ടു കണ്ടിട്ടും ശചീദേവിയമ്മാൾക്ക് തന്റെ പുത്രനെക്കുറിച്ചുള്ള അതിശയമായ വാത്സല്യംനിമി

ത്താം മകനിൽ യാതൊരു കുറ്റവുമാരോപിക്കാതെ ഇവയെല്ലാം അടുത്ത വീട്ടുകളിലെ പിള്ളരുടെ തോന്നിയവാസംകൊണ്ടു സംഭവിക്കുന്നതാണെന്നു വിചാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നുവെങ്കിലും മകനോടൊന്നു ചോദിക്കുകതന്നെയെന്നു കരുതി "എന്റെ അരുമമകനെ! നിമൈ! നീയെന്താണിങ്ങിനെയെല്ലാം കാണിക്കുന്നത്? നിന്നെ ഭ്രാന്തനാണെന്നു നാട്ടുകാർ പറകയില്ലേ?" എന്നു ചോദിച്ചപ്പോൾ, "അമ്മേ! എനിക്ക് ഭ്രാന്തൊട്ടുമില്ല. എന്നെ ഒഴിച്ച് മററുള്ളവരെല്ലാം ഭ്രാന്തുപിടിച്ചവരാണ്" എന്നു മറുപടി പറഞ്ഞു. നാലു വയസ്സായ കുട്ടി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞപ്പോൾ ശചീദേവിക്ക് വളരെ ആശ്ചര്യം തോന്നുകയും ഭർത്താവിനെ വിളിച്ച് ഈ വിവരം പറയുകയും ചെയ്തു. ഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ അച്ഛനായ ജഗന്നാഥമിശ്രർക്ക് തന്റെ മകൻ അഞ്ചു വയസ്സു തികഞ്ഞിട്ടും മററു കുട്ടികളെപ്പോലെ പള്ളിക്കൂടത്തിൽ ചെന്നു പഠിക്കുന്നില്ലല്ലോ എന്നുള്ള വിചാരമുണ്ടാകകൊണ്ട് ചില സമയങ്ങളിൽ മകനോടു ദേഷ്യപ്പെട്ടുവെങ്കിലും തന്റെ മനസ്സിൽ നിരന്തരമായിക്കൂടികൊണ്ടിരുന്ന പുത്രവാത്സല്യം നിമിത്തം കോമളകുമാരനു ഖേദമുണ്ടാകരുതെന്നു കരുതി അധികമൊന്നും നിർബന്ധിക്കാതെ ഇഷ്ടംപോലെ വിട്ടിരിക്കയാണ്. കുട്ടിക്കു സ്വതെയുള്ള ശാഠ്യം വർദ്ധിച്ചുംവശായി. ഉപയോഗമില്ലാതായ മൺകലങ്ങൾ അവരുടെ ജാത്യാചാരപ്രകാരം അശുദ്ധമുള്ളവയാകയാൽ ശചീദേവിയമ്മാൾ അവകളെ ഒരു ഭാഗത്തടക്കിവെച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. കളിക്കുട്ടിയായ നമ്മുടെ ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ ഒരിക്കൽ അതുകളുടെ മുകളിൽ കയറി നില്ക്കുന്നതിനെക്കണ്ട് "മകനെ! നീയെന്താണിത്ര ലഹള ചെയ്യുന്നത്? അശുദ്ധവസ്തുക്കളെ നീ തൊടാൻ പാടുണ്ടോ? നീ പരശുദ്ധബ്രാഹ്മണകുലത്തിൽ ജനിച്ചവനല്ലേ?" എന്നിങ്ങിനെ അമ്മ ചോദിച്ചതിന്ന് "അകത്തു ശുദ്ധമില്ലാതെ വെളിയിൽ ശുദ്ധമാക്കാമെന്നു വിചാരിക്കുന്നതു തെററാണമ്മേ" എന്നു സ്വാമികൾ മറുപടി പറഞ്ഞു. കുട്ടി ഇങ്ങിനെ പല

വിധത്തിലും വിളച്ചില്ലു കാണിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അമ്മ ചിലപ്പോൾ ദ്വേഷ്യപ്പെട്ടു കോലുംകൊണ്ട് അടിക്കുവാൻ ചെന്നാൽ സ്വാമികൾ ഓടി ഒതുക്കിവെച്ചിരിക്കുന്ന ശുദ്ധമില്ലാത്ത പഴയ മൺകലങ്ങളുള്ള കോട്ടയിൽചെന്നു രക്ഷ പ്രാപിച്ചുകളയും.

സ്വാമികൾ അഞ്ചു വയസ്സു പൂർത്തിയാകുന്നതിന്നുമുമ്പ് ഒരു ദിവസം യാതൊരു കാരണവുംകൂടാതെ കരയുവാൻ തുടങ്ങി. അന്നത്തെപ്പോലെ അത്ര ഉച്ചത്തിൽ അതിന്നു മുമ്പ് ഒരിക്കലും കരഞ്ഞിട്ടില്ലാ. സാധാരണപോലെ കുട്ടി കരഞ്ഞു കരഞ്ഞ് ബോധം കെട്ടുകളയുമോ എന്ന് അച്ഛനമ്മമാർ വളരെ ഭയപ്പെട്ടു "അപ്പു! നിയ്യിങ്ങിനെ ഞങ്ങളെ വ്യസനിപ്പിക്കുന്നുവല്ലോ. നിയ്യെന്തിനാണിത്ര ശാഠ്യം പിടിച്ചു കരയുന്നത്? നിനക്കാവശ്യമുള്ളതു പറഞ്ഞാൽ മതിയല്ലോ. എന്തിനെങ്കിലും വിഷമമുണ്ടോ?" എന്നൊക്കെയും നല്ല വാക്കു പറഞ്ഞതു കേട്ട് കരച്ചിൽ മാറി പുഞ്ചിരിയിട്ടുകൊണ്ട് ഗൌരാംഗൻ "നമ്മുടെ അടുത്ത വീട്ടുകാരായ ജഗദീശ്വരൻ എന്ന ആളും ഹിരണ്യൻ എന്ന ആളും ഇന്ന് ഏകാദശിദിവസമാകയാൽ ശ്രീകൃഷ്ണന്ന് അഭിഷേകത്തിന്നും നൈവേദ്യത്തിന്നും വളരെ സാമാനങ്ങൾ ശേഖരിച്ചിട്ടുണ്ട്. അതെല്ലാം എനിക്കു കൊണ്ടുവന്നു തന്നാൽ മതി"യെന്നു പറയുകയും ഇതു സാധിക്കയില്ലെന്നു കണ്ടപ്പോൾ വീണ്ടും കരഞ്ഞു തുടങ്ങുകയും ചെയ്തു. ഈ പുണ്യചരിത്രത്തെ വായിക്കുന്ന പുണ്യശാലികളായ വായനക്കാരെ! നിങ്ങൾ ആലോചിക്കുവിൻ. ഇതു സാധിക്കുന്ന കാര്യമാണൊ ഇതു കേട്ടിട്ട് അച്ഛനമ്മമാർ ചിന്താകുലന്മാരായിരിക്കയല്ലാതെ എന്തു ചെയ്യും. ഒരു ചെറിയ കുട്ടി ആവശ്യപ്പെട്ടു എന്നുവെച്ച് ദേവന്നുവേണ്ടി ഉണ്ടാക്കീട്ടുള്ള നൈവേദ്യാദികളെ ജഗദീശ്വരനോടോ ഹിരണ്യനോടൊ ചെന്നു ചോദിക്കുന്നത് യുക്തമാണോ? ചെന്നു ചോദിച്ചാൽ അവർ പരിഹസിക്കയൊ അഥവാ ദ്വേഷ്യപ്പെടുകയോ ചെയ്യാതിരിക്കുമൊ? കുട്ടിയുടെ കരച്ചിൽ എങ്ങിനേയും മാറുന്നതുമില്ലാ. ഇനി

എന്താണീശ്വരാ വേണ്ടത്? എന്നുള്ള വലിയ വിചാരംകൊണ്ടു മനസ്സു കലങ്ങി ജഗന്നാഥമിശ്രനും ശചീദേവിയമ്മാളും ഒന്നും ചെയ്യാൻ തോന്നാതെ വ്യസനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ അയൽവീട്ടുകാരായ ആ രണ്ടുപേരും ഓടിവന്ന്, വിവരമെല്ലാമറിഞ്ഞ് "കൃഷ്ണനും കുട്ടിയും ഭേദമില്ലെന്നു പറഞ്ഞ്" അവർ ഉണ്ടാക്കീട്ടുള്ള ചിത്രാന്നം മുതലായ പദാർത്ഥങ്ങളെ മുഴുവനും കൊണ്ടുവന്നു ഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ മുമ്പാകെവെച്ച് "വത്സ! നീയനുഭവിച്ചാൽ മതി കൃഷ്ണനു സന്തോഷവും ഞങ്ങൾക്കു കൃതാർത്ഥതയും ഭവിക്കാതിരിക്കയില്ല." എന്നു പറഞ്ഞ് സമീപത്തുനിന്നു. ഉടനെ ചൈതന്യസ്വാമികൾ പ്രസന്നനായി ചിത്രാന്നം മുതലായതു വേണ്ടേടത്തോളം അനുഭവിക്കുകയും മറ്റുള്ളവർക്കു കൊടുക്കുകയും ബാക്കിയുണ്ടായിരുന്നതിനെ വാരി വിതക്കുകയും ചെയ്യോടിപ്പോയി.

മകന്റെ ഈ വിധമുള്ള വ്യാപാരങ്ങളെ കണ്ടിട്ട് ശചീദേവിയമ്മാൾക്കുണ്ടായിട്ടുള്ള ആധി പറഞ്ഞാൽ തീരുന്നതല്ല. "എന്റെ ഓമനക്കുട്ടിക്ക് ബുദ്ധിക്കു സ്ഥിരക്കേടുണ്ടോ? അതൊ വല്ല ദേവതാബാധയുണ്ടായിരിക്കുമോ? ഒന്നും മനസ്സിലാകുന്നില്ലല്ലോ" എന്നിങ്ങിനെയുള്ള ചിന്തകൊണ്ട് ആകുലയായി തളർന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ശചീദേവിയമ്മാൾ ഒരു ദിവസം അവരുടെ അനുജത്തിയെ ആളയച്ചുവരുത്തി മകനെ സംബന്ധിച്ചുള്ള സങ്കടങ്ങളെല്ലാം പറയുകയും ഇതിന്നൊരു നിവൃത്തിമാർഗ്ഗമെന്താണെന്നാലോചിച്ചു പറയുവാനാവശ്യപ്പെടുകയും ചെയ്തു. അനുജത്തി കുറച്ചുനേരം ആലോചിച്ചശേഷം "നമ്മുടെ അടുത്തുള്ള മുത്തശ്ശിമാരോടാലോചിച്ച് തീർച്ചപ്പെടുത്താ"മെന്നു പറഞ്ഞു. അതുപ്രകാരം അടുത്ത ഗൃഹങ്ങളിലുള്ള പ്രായംചെന്നസ്ത്രീകളെയെല്ലാം ആളയച്ചുവരുത്തി കുട്ടിയുടെ കാര്യത്തെപ്പറ്റിയാലോചിച്ചതിൽ "കുട്ടിക്കു ദേവതാബാധതന്നെയായിരിക്കണമെന്ന്" എല്ലാവരുംകൂടി തീർച്ചപ്പെടുത്തി. കുട്ടിയുടെ ചേഷ്ടിതങ്ങളെക്കുറിച്ച് അവരെല്ലാവരുംകൂടി സംഭാഷണം ചെയ്തു

കൊണ്ടിരിക്കുന്ന സമയത്തിൽ പെട്ടന്ന് അവിടെ വന്നുചേൎന്നിരിക്കയോട് അവിടെ കൂടിയിരുന്ന സ്ത്രീകളെല്ലാവരും "ഗുണമതെ! നീയിങ്ങിനെ ചെറികാട്ടുന്നതെന്താണ്? ഉയൎന്ന വംശത്തിൽ ജനിച്ചവനായ നിനക്ക് പുലയൻ, പറയൻ മുതലായവരെക്കൂടി തീണ്ടുന്നതിലും തൊടുന്നതിലും മടിയില്ലാതിരിക്കുന്നത് നന്നല്ല. മൂത്തവരുടെ വാക്ക് അമൃതമാണെന്നു വിചാരിക്കണം. മൂത്തവരെ വണങ്ങി നടക്കണം." എന്നൊക്കെയും പറഞ്ഞതുകേട്ട ഗൌരാംഗദേവൻ "എന്താണ്? ഞാൻ ഒരാളെ വണങ്ങുമൊ? എല്ലാവരും എന്നെ വണങ്ങണം" എന്നുപറഞ്ഞ് പോയ്ക്കളഞ്ഞു. അപ്പോൾ ആ സ്ത്രീകളൊക്കെയും ആശ്ചൎയ്യപ്പെട്ട് ശചീദേവി! ഞങ്ങൾ പറഞ്ഞതിൽ സംശയമൊന്നും വേണ്ട. കുട്ടിക്ക് ദുൎദ്ദേവതയുടെ ബാധ തന്നെ മറ്റൊന്നുമല്ല. ഇതിന്നു കിടാങ്ങളെ രക്ഷിക്കുന്ന വ്രതത്തെ തന്നെ ആഭരണമായി ധരിച്ചിട്ടുള്ള ഷഷ്ഠിയമ്മക്കു പൂജകഴിച്ചാൽ മതി. കുട്ടിക്കൊരു തരക്കേടുമുണ്ടാവില്ല എന്നുപറഞ്ഞ് അവരെല്ലാം പിരിഞ്ഞുപോയി. അന്നുമുതൽക്ക് ശചീദേവിയമ്മാൾക്ക് വേറെ ഒരു വിധം വ്യസനം മനസ്സിലുദിച്ചുതുടങ്ങി. ഷഷ്ഠിയമ്മക്കു നൈവേദ്യം ഉണ്ടാക്കുന്നതൊ, കൊണ്ടുപോകുന്നതൊ, കുട്ടി കണ്ടുപിടിച്ച് അതും തനിക്കു വേണമെന്നു ശാഠ്യംപിടിക്കുവാനും, അമ്മക്ക് തിരുവുള്ളക്കേടാകത്തക്കവണ്ണം വല്ലതും അപരാധംചെയ്യാനും, തന്നിമിത്തം മകന്ന് വല്ലാപത്തും വന്നുചേരുവാനും സംഗതി വന്നേക്കുമോ? എന്നുള്ളതായിരുന്നു ആ വ്യസനം. ഇതിനെ സംബന്ധിച്ച് മുൻകരുതലുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് കഴിയുന്നേടത്തോളം ജാഗ്രതയായി മകനെ അറിയിക്കാതെ നൈവേദ്യങ്ങളെല്ലാമുണ്ടാക്കി ഷഷ്ഠിയമ്മയുടെ സന്നിധാനത്തിലേക്കു സ്വകാൎയ്യമായിപോകുന്നസമയത്ത് കനകകിങ്ങിണി കിലുങ്ങുമാറ് മകനായ ചൈതന്യസ്വാമികൾ പറഞ്ഞുവെച്ചതുപോലെ നേരിട്ടുവന്നു ചാടി. അതുകണ്ട് ശചീദേവിയമ്മാൾക്ക് ആശ്ചൎയ്യവും പേടിയും വൎദ്ധിച്ച് "ഞാനെന്താണ്"

ചെയ്യേണ്ടത്? ഇതെന്തൊരു വിസ്മയമാണ്? ഞാനെത്ര വളരെ സ്വകാര്യമായിട്ടാണ് നൈവേദ്യം മുതലായത് ഉണ്ടാക്കിയത്. എത്രമാത്രം കരുതലോടുകൂടിയാണ് പുറപ്പെട്ടത്. ഈ കുട്ടി സൎവ്വാന്തൎയ്യാമിയായ ഭഗവാനാണെന്നു വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നുവല്ലൊ. ഇവനെങ്ങിനെ ഇവിടെ വന്നു......അല്ലാ. അല്ലാ. ഇതൊക്കെ മുഴുത്ത ഭ്രാന്താണ്." എന്നെല്ലാം വിചാരിച്ച്, എന്റെ കുട്ടി! നീയ്യെന്തിനാണിവിടെ വന്നത്? വേഗം വീട്ടിലേക്കു പോ എന്നുപറഞ്ഞു. അമ്മ പറഞ്ഞതിനെ ചെവികൊടുത്തു കേൾക്കാതെ ഗൌരാംഗദേവൻ അമ്മ കയ്യിൽ മറച്ചു പിടിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്നതെന്താണെന്നു ചോദിച്ചു. അതിനെ മറയ്ക്കുന്നതിന്നു അമ്മ പല വിദ്യകളെടുത്തു നോക്കിട്ടൊന്നും ഫലിച്ചില്ല. കുട്ടി അതെന്താണെന്നു വീണ്ടും, വീണ്ടും ചോദിച്ചുതുടങ്ങി. നിവൃത്തിയില്ലാതെ അമ്മ പരമാൎത്ഥമൊക്കെയും പറഞ്ഞു. ചൈതന്യൻ അത്യാനന്ദപരവശനായിട്ട് "അമ്മെ! എനിക്കു നന്നെ വിശപ്പുണ്ട്. ഷഷ്ഠിയമ്മക്കു കൊണ്ടുപോകുന്ന പലഹാരങ്ങളൊക്കെയുമെനിക്കു തരണം എന്നു ശാഠ്യംപിടിക്കുവാനാരംഭിച്ചു. അമ്മ ഇത് ദൈവത്തിന്നുള്ള നൈവേദ്യമാണ്. നിവേദിക്കാതെ തിന്നുപോയാൽ വലിയ ദോഷമുണ്ടാകും. എന്നൊക്കെയും സാംഗോപാംഗമായി പറഞ്ഞിട്ടും ശാഠ്യം വൎദ്ധിച്ച് കുട്ടി കരച്ചിൽ കൂട്ടിത്തുടങ്ങി. ശചീദേവിയമ്മാൾക്ക് നിവൃത്തിയില്ലാതെ മനസ്സു വെറുത്തുകൊണ്ട് ആ പലഹാരങ്ങളെ മകന്നു കൊടുക്കേണ്ടതായി വന്നു. അതും വാങ്ങി തിന്നുകൊണ്ട് സ്വാമികൾ ഓടിപ്പോയി. ശചീദേവിയമ്മാൾ ഷഷ്ഠിയമ്മയുടെ സന്നിധാനത്തിൽ ചെന്ന് വണങ്ങി. മകൻ ചെയ്ത അപരാധത്തിനെക്കുറിച്ചു കോപിച്ച് യാതൊരു ദോഷവും ചെയ്യാതിരിക്കേണമേ! എന്റെ മകനെ കാത്തുരക്ഷിക്കേണമേ എന്നിങ്ങിനെ ഭക്തിപൂൎവ്വം പ്രാൎത്ഥിക്കുകയും വീട്ടിലക്ക് മടങ്ങിവരികയും ചെയ്തു. ആ കാലത്ത് ആ പട്ടണത്തിൽ ഗംഗാദാസ്സ് എന്ന വിദ്വാനാൽ ഏൎപ്പെടുത്തപ്പെട്ട വിദ്യാസംഘ

ത്തിൽ ചേൎന്നു വാസിഷ്ഠം മുതലായ തത്വശാസ്ത്രങ്ങളെ പഠിച്ച് അദ്വൈതിയായിത്തീൎന്നിട്ടുള്ള മുരാരിഗുപ്തൻ എന്നൊരാൾ അദ്വൈതവാദമാകുന്ന 'അഹംബ്രഹ്മാസ്മി' എന്ന വിഷയത്തെപ്പറ്റി പാരമാൎത്ഥികവ്യാവഹാരികവൈഷമ്യങ്ങളെ ആലോചിക്കാതെ എല്ലാവരും ഭ്രമിക്കത്തക്കവണ്ണം ഒരുദിവസം വീഥിയിൽക്കൂടി തന്റെ ഒരു സ്നേഹിതനോട് വളരെ ഗൌരവമായി സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു പോകയായിരുന്നു. അപ്പോൾ പെട്ടന്ന് പിന്നിൽ ഒരാൾ പൊട്ടിച്ചിരിക്കുന്നതായ ശബ്ദംകേട്ട് മുരാരിഗുപ്തൻ തിരിഞ്ഞുനോക്കി. പിന്നാലെ ഗൌരാംഗൻ ചങ്ങാതിമാരായ കുട്ടികളോടുകൂടി തന്നെപ്പോലെ അഭിനയിച്ച് പരിഹസിക്കുകയാണെന്നറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടായ ക്രോധത്തെ ഒരുവിധമടക്കി സംഭാഷണംനടത്തിക്കൊണ്ടുപോയി. സ്വാമികൾ പിന്നെയും മുമ്പിലത്തെപ്പോലെ ചിരിച്ചു പരിഹസിക്കുകകൊണ്ട് മുരാരിഗുപ്തൻ ഈ കുട്ടി ശുദ്ധ വികൃതിയായിരിക്കുന്നുവല്ലോ എന്നുപറഞ്ഞു. ഇതുകേട്ട് ചൈതന്യൻ അങ്ങിനെയാണോ ഇരിക്കട്ടെ, നീയ്യിന്നുഊണുകഴിക്കുമ്പോൾ നിനക്കു വകതിരിവുണ്ടാക്കിത്തരാം എന്നുപറഞ്ഞു പോയി. അന്നു കുറെ കഴിഞ്ഞ് മുരാരിഗുപ്തൻ ഭക്ഷണംകഴിക്കുന്ന സമയത്ത് പൊട്ടന്നനവെ ചൈതന്യസ്വാമികൾ നേരിട്ടുചെന്നു. ആശ്ചൎയ്യവും ക്രോധവും വൎദ്ധിച്ച് ഗുപ്തൻ കണ്ണുരുട്ടിമിഴിച്ചു നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കെ ഉണ്ണികൃഷ്ണനെന്നപോലെ വിളങ്ങുന്ന നമ്മുടെ ഗൌരാംഗൻ ഗുപ്തന്റെ ഭോജനപാത്രത്തിൽ മൂത്രംവീഴ്ത്തിച്ചിരിച്ചുകൊണ്ടുനിന്നു. മുരാരിഗുപ്തന്നു ക്രോധം വൎദ്ധിച്ച് പതച്ചുതുടങ്ങി. അപ്പോൾ സ്വാമികൾ നീ ജനങ്ങളൊക്കെ കെട്ടുപോകത്തക്കവണ്ണം തത്വോപദേശം ചെയ്യാതെ ജാഗ്രതയായിരുന്നോ 'ന ബുദ്ധിഭേദം ജനയേൽ' എന്നുള്ളതിനെ കേട്ടിട്ടില്ലെ എന്നരുളിച്ചെയ്കയും തൽക്ഷണം മറയുകയും ചെയ്തു. മുരാരിഗുപ്തൻ വല്ലാതെ ആശ്ചൎയ്യപ്പെടുകയും ഇതു സാക്ഷാൽ ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ അവതാരം തന്നെയായിരിക്കണം എന്നു നിശ്ചയിക്കുകയും

ചെയ്തു് ഉടനെ ജഗന്നാഥമിശ്രന്റെ വീട്ടിൽചെന്നു് അമ്മയുടെ പിന്നിലൊതുങ്ങിനില്ക്കുന്ന ചൈതന്യക്കുട്ടിയുടെ പാദാരവിന്ദങ്ങളിൽ വീണു് "നയനം ഗളദശ്രുധാരയാ വദനം ഗൽഗദരുദ്ധയാ ഗിരാ പുളകൈർന്നിചിതം വപുഃ" എന്നുള്ള നിലയിലായിട്ടു്,

പൃഥ്വീരേണുരണുഃപയാംസികണികാഃഫൽഗുസ്ഫുലിംഗോലഘു
സ്തേജോനിശ്വസനംമരുത്തനുതരംരന്ധ്രംസുസൂക്ഷ്മംനഭഃ
ക്ഷുദ്രാരുദ്രപിതാമഹപ്രഭൃതയഃകീടാസ്സമസ്താസുരാ
ദൃഷ്ടയത്രസതാവകോവിജയതേഭൂമാവധൂതാവധിഃ

എന്നിങ്ങിനെ സ്തുതിച്ചു ഭക്തിപരവശനായിക്കൊണ്ടു നിന്നു. ഇതു കണ്ടുകൊണ്ടുവന്ന ജഗന്നാഥമിശ്രനും മററുള്ളവരും വിസ്മയാകുലന്മാരായി തീരുകയും ജഗന്നാഥമിശ്രൻ മുരാരിഗുപ്തനെ നോക്കി മൂത്തവർ താഴെയുള്ളവരെ നമസ്കരിച്ചാൽ താഴെയുള്ളവക്കു ദോഷമാണെന്നു് നിങ്ങൾ കേട്ടിട്ടില്ലേ. നിങ്ങളീകുട്ടിയെ നമസ്കരിച്ചതു മര്യാദയായോ എന്നുചോദിക്കുകയും ചെയ്തു. അപ്പോൾ മുരാരിഗുപ്തൻ വിനയത്തോടുകൂടി നിങ്ങളുടെ മകൻ സാക്ഷാൽ കൃഷ്ണൻതന്നെയാണെന്നു് അധികം താമസിയാതെ എല്ലാവക്കും അറിയാനിടവരും എന്നുപറയുകയും എല്ലാവരും വിശേഷം, വിശേഷം എന്നുപറഞ്ഞുകൊണ്ടു പോവുകയും ചെയ്തു.

ഒന്നാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

രണ്ടാമദ്ധ്യായം.

വിശ്വരൂപവൃത്താന്തവും ചൈതന്യന്റെ ഉപനയനവിശേഷവും ജഗന്നാഥമിശ്രന്റെ ദേഹവിയോഗവും.

ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികൾക്കു് വിശ്വരൂപൻ എന്നുപേരായിട്ടൊരു ജ്യേഷ്ഠനുണ്ടെന്നും വിശ്വരൂപന്നു പത്തുവയസ്സിന്നു് താഴെയാണു് ഗൌരാംഗസ്വാമികളെന്നും ഒന്നാമദ്ധ്യായത്തിൽ പ്രസ്താ

ഴിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഇപ്പോൾ വിശ്വരൂപന്നു പതിനാറും സ്വാമികൾക്കു ആറും വയസ്സുപ്രായമായിരിക്കുന്നു. വിശ്വരൂപൻ പാഠശാലയിൽ ചേൎന്നു പഠിച്ചു വളരെ പാണ്ഡിത്യമുള്ളവനും അദ്വൈതസ്വാമികളുടെ ശിഷ്യനും ആയി നിത്യാനിത്യവസ്തുവിവേകവും വൈരാഗ്യവും മററും വൎദ്ധിച്ചു ശോഭിച്ചു. ഈ കാലത്തു്,

കഴിഞ്ഞു പഠിപ്പിനിക്കുട്ടിയ്ക്കുവേളിവേഗം
കഴിച്ചീടേണമെന്നായാപ്തബന്ധുക്കളെല്ലാം
ഉത്തമമായിട്ടുള്ള വംശത്തിൽകുമാരക-
ന്നൊത്തകന്യകയേതാണെന്നേവമാലോചിച്ചാർ.

വിശ്വരൂപൻ ഈ വിവരമറിഞ്ഞു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആഗ്രഹം ഗൃഹസ്ഥാശ്രമത്തിൽ പ്രവേശിക്കാതെ തന്നെ സന്ന്യസിക്കേണമെന്നായിരുന്നതുകൊണ്ടും അച്ഛനമ്മമാരെ അറിയിച്ചാൽ അതിന്നു തടസ്ഥം നേരിടുമെന്നു നല്ല ബോദ്ധ്യമുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടും ആരോടുമൊന്നും പറയാതെ തന്റെ ഉററസ്നേഹിതനും അമ്മാമന്റെ മകനുമായ ലോകനാഥനോടുകൂടി ഒരു ദിവസം രാത്രിയിൽ ഗൃഹമുപേക്ഷിച്ചുപോയി നാടൊക്കെ ചുററിസഞ്ചരിക്കുകയും സന്ന്യസിക്കുകയും ചെയ്തു. വിശ്വരൂപൻ പുറപ്പെട്ടുപോയതിന്റെ പിറെറ ദിവസം വിശ്വരൂപനെക്കാണാതെ അച്ഛനമ്മമാൎക്കുണ്ടായ വ്യസനത്തിന്നും അവർ കാണിച്ച ചാപല്യത്തിന്നും കണക്കില്ല. വളരെ പ്രിയമുള്ള ജ്യേഷ്ഠൻ പിരിഞ്ഞു പോയതുകൊണ്ടു ഗൌരാംഗദേവൻ പറഞ്ഞാൽ തീരാത്ത ആധിയോടുകൂടി കരഞ്ഞുകരഞ്ഞു് ബോധംകെട്ടു. ആ നഗരവാസികൾ മുഴുവനും "അതിസുന്ദരാംഗനായ വിശ്വരൂപൻ ലോകത്തെ വെറുത്തു പുറപ്പെട്ടുപോയികളെഞ്ഞുവല്ലോ കഷ്ടംതന്നെ" എന്നിങ്ങിനെ ഓരോന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് ചിന്താപരവശന്മാരായിഭവിച്ചു. ജ്യേഷ്ഠനായ വിശ്വരൂപന്നു തന്നെക്കുറിച്ചുള്ള വാത്സല്യത്തെ വിചാരിച്ചു വിചാരിച്ചു ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ മനസ്സുരുകി കരയുമ്പോൾ അച്ഛനമ്മമാർ അവരു

ടെ മനസ്സിലുള്ള വ്യസനത്തെ അടക്കിക്കൊണ്ടു സ്വാമികളെ സമാധാനപ്പെടുത്തും. സാധാരണപോലെ സ്വാമികൾക്ക് വ്യസനംനിമിത്തം ബോധക്ഷയം എപ്പോൾ സംഭവിച്ചുകളയുമൊ എന്നുള്ള ഭയം സദാ മാതാപിതാക്കന്മാൎക്കുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് അവർ അവൎക്കുള്ള ദുഃഖം കഴിയുന്നേടത്തോളം പ്രകാശിപ്പിക്കാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടും. ചിലപ്പോൾ അച്ഛനമ്മമാർ വല്ലാതെ പരിതപിക്കുന്നതുകണ്ട് ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ നല്ലവാക്കുകൾ പറഞ്ഞ് അവരെ സന്തോഷിപ്പിക്കും. വിശ്വരൂപൻ സന്ന്യസിച്ചതിനെ സംബന്ധിച്ച് മാതാപിതാക്കന്മാൎക്കുള്ള വ്യസനം അസഹനീയമായിട്ടുള്ളതു തന്നെയെന്നാലും സന്ന്യാസാശ്രമം വെടിഞ്ഞ് വിശ്വരൂപൻ ഗൃഹസ്ഥനായിത്തീരുകാണേണമെന്ന് അങ്ങിനെ ചെയ്യാലുള്ള ദോഷമറിയുന്ന ആ മാതാപിതാക്കന്മാർ ഇച്ഛിച്ചതേയില്ലാ.

സന്ന്യസിച്ച രണ്ടാം സംവത്സരത്തിൽ വിശ്വരൂപൻ പണ്ഡരീപുരത്തിന്നടുത്തുള്ള ഒരു പ്രദേശത്തിൽ വെച്ച് "പരമടഞ്ഞ"തായി പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശിഷ്യന്മാർ ചുറ്റും നിന്നുകൊണ്ടിരിക്കെ കോടിസൂൎയ്യപ്രകാശത്തോടുകൂടിയ വിശ്വരൂപന്റെ ദേഹി

ആകാശംഭേദിച്ചിട്ടുയാനംചെയ്യുന്നശോഭ
യാകാശാന്തത്തിൽമിന്നൽമിന്നീടുന്നതുപോലെ.

യായിരുന്നു എന്നു നേരിട്ടുകണ്ടിട്ടുള്ള ശിവാനന്ദന്റെ പുത്രനായ കൎണ്ണാനന്ദൻ എന്നാൾ എഴുതിട്ടുണ്ട്.

അതിരിക്കട്ടെ, വിശ്വരൂപൻ സന്ന്യസിച്ചതിന്നു ശേഷം ജഗന്നാഥമിശ്രനും ശചീദേവിയും അവൎക്കുള്ള ഏകപുത്രനായ ഗൌരാംഗനെ വളരെ അരുമയോടുകൂടി വളൎത്തിവന്നു. അച്ഛൻ മകനെ മടിയിലിരുത്തി പാഠം പഠിപ്പിക്കുകയും മകൻ ജാഗ്രതയായി പഠിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതിനെ ശചീദേവി കൌതുകത്തോടുകൂടി കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കും. ഇങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞുവരുമ്പോളൊരുദിവസം

ഗൌരാംഗൻ ഭഗവാനു നിവേദിച്ച വെററില മുറുക്കുകയും ഉടനെ മൂൎഛിക്കുകയും ചെയ്തു. മോഹാലസ്യം കുട്ടിക്ക് കൂടക്കൂടെ ഉണ്ടാകുന്നതാകകൊണ്ട് അച്ഛനമ്മമാർ ഭയപ്പെടാതെ വേണ്ടുന്ന ഉപചാരം ചെയ്കയും ഗൌരാംഗൻ മോഹാലസ്യം തീൎന്നെഴുന്നേല്ക്കുകയും ചെയ്തിട്ട്, തന്നെ ജ്യേഷ്ഠൻ വിശ്വരൂപൻ എടുത്തുകൊണ്ടുപോയി എന്നും ജ്യേഷ്ഠനെപ്പോലെ താനും സന്ന്യസിക്കുന്നതാണ് നല്ലത് എന്നു ജ്യേഷ്ഠൻ പറഞ്ഞു എന്നും അതിന്ന് താൻ ചെറുപ്പമാകയാൽ സന്ന്യാസം എന്നതിന്റെ അൎത്ഥംകൂടി മനസ്സിലാക്കിട്ടില്ലാതിരിക്കെ ഇപ്പോൾ സന്ന്യസിക്കുന്നതു ഭംഗിയല്ലെന്ന് തന്റെ മറുപടി പറഞ്ഞു എന്നും അതിന്നു ശേഷം വിശ്വരൂപൻ നമസ്കരിക്കുന്നു എന്ന് അച്ഛനമ്മമാരോടു പറയണമെന്നുകൂടി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു എന്നും അച്ഛനമ്മമാരെ അറിവിക്കുകയും അവരതു കേട്ടിട്ട്, വിശ്വരൂപൻ "ഞങ്ങളെ മറന്നിട്ടില്ലല്ലൊ" എന്നു സന്തോഷത്തോടുകൂടി പറയുകയും ചെയ്തു. നിമായ ക്രമേണ നല്ല നടപ്പുകാരനായി കണ്ടതുകൊണ്ട് അച്ഛനമ്മമാൎക്ക് വളരെ ആനന്ദമുണ്ടായി. ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ പറഞ്ഞ വിശ്വരൂപവൃത്താന്തം ശചീദേവി മറന്നുകളഞ്ഞു. ജഗന്നാഥമിശ്രന്ന് അതിനെപ്പററി എപ്പോഴും വിചാരമുണ്ടായിരുന്നു. അറിവുണ്ടാകണം അറിവുണ്ടാകണം എന്നു വെച്ച് അധികം പഠിപ്പിച്ചതുകൊണ്ടല്ലെ വിശ്വരൂപൻ വിരക്തനായി സന്ന്യസിച്ചത്. അതുപോലെ ഗൌരാംഗനും പഠിപ്പുണ്ടായാൽ വിശ്വരൂപന്റെ ആഗ്രഹപ്രകാരം സന്ന്യസിക്കുവാൻ എടവന്നേക്കുമൊ എന്നുള്ള ഭയംകൊണ്ട് ജഗന്നാഥമിശ്രൻ ഗൌരാംഗനെ പള്ളിക്കൂടത്തിലേയ്ക്കയക്കാതെ പഠിപ്പു നിൎത്തിക്കളഞ്ഞു. അതുമുതൽ ഗൌരാംഗൻ തന്റെ നല്ല നടപ്പിനെ മാററി ഒരു വികൃതിക്കുട്ടിയായി മാറിത്തുടങ്ങി. നദിയിൽ സ്നാനം ചെയ്യാൻ പോകുന്നവരെ തള്ളും. അവർ പൂജയ്ക്കുവേണ്ടി വെച്ചിട്ടുള്ള പുഷ്പങ്ങളെ എടുത്തു വിതറുകയൊ തന്റെ പാദങ്ങളിലൎച്ചിക്കുകയൊ ചെയ്യും.

ഇങ്ങിനെയെല്ലാം തോന്നിയവാസിയായി നടന്നാലും ഒരാൾക്കും ആപത്തു നേരിടത്തക്കവണ്ണം കുട്ടി യാതൊന്നും ചെയ്കയില്ല. നാട്ടുകാർ ഈ കുട്ടിയുടെ അക്രമപ്രവൃത്തികളെ സഹിയ്ക്കവയ്യാതെ ശചീദേവിയമ്മാളോട് വന്നു സങ്കടം പറഞ്ഞുതുടങ്ങി. അവർ നാട്ടിലുള്ളവരെയെല്ലാം നല്ലവാക്ക പറഞ്ഞു സമാധാനിപ്പിച്ചുകൊണ്ടും മകനോട് അടിയ്ക്കടി ദേഷ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടും കാലം കഴിച്ചുകൊണ്ടു വന്നു. ഒരുദിവസം മനസ്സിൽ വളരെ വേദനയും ക്രോധവും വൎദ്ധിച്ച് ഒരു മൂൎച്ചകോലുമെടുത്തുകൊണ്ട് മകനെ അടിക്കവാൻ ചെന്നു. കുട്ടി ഓടി (മുൻ വിവരിച്ചിട്ടുള്ള) പഴയ മൺകലങ്ങളാകുന്ന അശുദ്ധക്കോട്ടയ്ക്കുള്ളിൽ ചെന്നു പാട്ടുപാടിത്തുടങ്ങി. അതു കണ്ടു ശചീദേവിയമ്മാൾ യാതൊന്നും ചെയ്യാൻ നിവൃത്തിയില്ലാതെ കരഞ്ഞു; സ്വാമികൾ മനസ്സലിഞ്ഞ് എന്തിനാണമ്മെ! നിങ്ങൾ വ്യസനിക്കുന്നത്. ഇന്നതു നല്ലത് ഇന്നതു ചീത്ത എന്നുള്ള വകതിരിവ് പഠിപ്പുണ്ടെങ്കിലെ ഉണ്ടാകയുള്ളൂ. പഠിപ്പിനിയ്ക്കാവശ്യമില്ലെന്നു വെച്ചിരിക്കുന്നു. ഞാനിനി എന്തുചെയ്യും എന്നു പറഞ്ഞു. ഇതെല്ലാം കണ്ടുകൊണ്ടിരുന്ന അയൽവീട്ടുകാരും ശചീദേവിയും പറയുകയും നിൎബ്ബന്ധിക്കുകയും ചെയ്കയാൽ ജഗന്നാഥമിശ്രൻ മകനെ വീണ്ടും പള്ളിക്കൂടത്തിലേയ്ക്കയച്ചു പഠിപ്പിച്ചുതുടങ്ങി.

ദുഃഖംഗുരുവിന്നുനൽകിയില്ലക്കിടാ-
വൊക്കരൊിക്കമൊരിക്കൽശ്രവിക്കുകിൽ
കൂടെപ്പഠിക്കുന്നകുട്ടൎക്കനന്തരം
പാഠംപഠിക്കുവാൻചൊല്ലിക്കൊടുത്തിട്ടും

കൂടെപ്പഠിക്കുംവടുക്കളിലാൎക്കുമെ
പാടവമേവംപഠിപ്പിൽവന്നീലഹൊ
ഇത്രഃവശത്തിൽപഠിക്കുമിക്കുട്ടിയെ-
പ്പാൎത്താൽപഠിപ്പിപ്പതിന്നവൻശക്തനാം

ഏതാരിലിത്തരംബാലൻറപാടവം
പാത്തിട്ടുപത്തുംനിരൂപിച്ചുദേശികൻ

വളരെ പറഞ്ഞിട്ടാവശ്യമില്ലല്ലൊ. ചുരുങ്ങിയകാലംകൊണ്ടു ഗൌരാംഗൻ പഠിപ്പിൽ മിടുക്കനായിതീൎന്നു.

സ്വാമികൾക്ക് വയസ്സൊൻപതാവുകയും ഉപനയനമഹോത്സവത്തിന്നു വട്ടംകൂട്ടി തുടങ്ങുകയും ചെയ്തു. ആ കാലത്ത് ഈ ദിവ്യകുമാരൻ ഭക്തിതന്നെ ഒരു സ്വരൂപമെടുത്തുകൊണ്ടു വന്നതുപോലെ വിളങ്ങി. അന്നവിടെ കൂടിയവരെല്ലാം 'ബാലഗോപാലൻ'തന്നെ ഇങ്ങിനെ അവതരിച്ചതായിരിക്കമൊ എന്നു പറഞ്ഞു. ചടങ്ങുകളെല്ലാം മുറക്കു നടന്നു. അച്ഛൻ മന്ത്രത്തെ സ്വാമികളുടെ കൎണ്ണത്തിലുച്ചരിച്ചപ്പോൾ ഇരുന്നേടത്തിരുന്ന് സ്വാമികൾ ഒരു ശബ്ദം പുറപ്പെടുവിക്കുകയും മൂൎഛിച്ചു വീഴുകയും ചെയ്തു. രോമാഞ്ചമുണ്ടായി സ്വാമികളുടെ തിരുമെയ്യിന്നു ചുററം ദിവ്യതേജസ്സൊന്നു പ്രകാശിച്ചു കണ്ണിൽനിന്ന് ധാര ധാരയായി ജലമൊഴുകി. ഇതെല്ലാം കണ്ടുകൊണ്ടിരുന്ന എല്ലാവരുടേയും മനസ്സ് വല്ലാതെ കലങ്ങി. ഇതെന്തൊരു കഷ്ടമാണ്, കരുമ്പിന്ന് കമ്പെന്നപോലെ നല്ലൊരുകുട്ടിയ്ക്കിങ്ങിനെയൊരു കേടു പററപ്പോയല്ലൊ. കൂടക്കൂടെ കുട്ടിയ്ക്കു ബോധക്കേടുണ്ടാകുന്നത് ജഗന്നാഥമിശ്രൻ മുൻചെയ്ത ദുഷ്കൎമ്മഫലമൊ? ഈ വംശത്തിൽ പണ്ടുള്ളവരാരെങ്കിലും വല്ല കടുംകയ്യും ചെയ്തിട്ടുണ്ടൊ ആരറിഞ്ഞു' ദൈവം രക്ഷിക്കട്ടെ എന്നൊരു ശാസ്ത്രികൾ. സന്ദേഹമില്ലാ ഇതു ദേവതാബാധയാണ്, നല്ല മന്ത്രവാദിയെക്കൊണ്ടു നോക്കിച്ചാൽ ഗുണം കിട്ടും എന്നൊരു വാദ്ധ്യാര്. കഥയില്ലാത്തവരോടു ഞാനെന്തു പറയട്ടെ ഇതു സാക്ഷാൽ ബാലഗോപാലൻ, കണ്ണൻ കരുണാനിധി ഇങ്ങിനെ അവതരിച്ചതാണ്. അച്ഛനമ്മമാർ ചെയ്തിട്ടുള്ള തപസ്സിന്റെ ഫലമാണ്, ഒന്നുമറിയാതെ തോന്നിയതുപോലെ പറയുന്നുവല്ലൊ എന്നൊരു

ജ്യോത്സ്യര്. ഇങ്ങിനെ ഓരോരുത്തരോരോന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിന്നിടക്കു് ചിലർ വെള്ളമെടുത്തു കണ്ണു തുടക്കുകയും വീശികൊടുക്കുകയും മററും ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കെ സ്വാമികളും മൂഛ്റതെളിഞ്ഞെഴുന്നേല്ക്കുകയും എല്ലാവരുടെ മനസ്സിലും ഭക്തി വദ്ധിക്കുകയും എല്ലാവരും ഇതു ശ്രീകൃഷ്ണാവതാരംതന്നെ എന്നു സമ്മതിക്കുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ മൂഛ്റതെളിഞ്ഞെണിററതിന്റെ ശേഷം മൂഛ്റിക്കുവാനുണ്ടായ കാരണത്തേയും മററും കുറിച്ചു് സ്വാമികളോടു ചോദിക്കേണമെന്നു് അവിടെ കൂടിയിരുന്നവക്കെല്ലാം ആഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നിട്ടും തിരുമേനിയുടെ ചുററുമുണ്ടായിരുന്ന തേജസ്സിനാലും സ്വാമികളുടെ മുഖാരവിന്ദത്തിലുദിച്ചിരുന്ന ദിവ്യകാന്തിയാലും ശങ്കിച്ചടങ്ങിയിരുന്നതേയുള്ളൂ.

ഉപനയനവും തനിച്ചിരിക്കേണ്ടുന്ന ദിവസങ്ങളും കഴിഞ്ഞു. എല്ലാവരും മുറപ്രകാരം സ്വാമികൾക്കു് ബഹുമതികൊണ്ടുവന്നു കൊടുത്തുതുടങ്ങി. കയ്യിലൊന്നുമില്ലാത്ത പാവപ്പെട്ട ഒരാൾ ഒരു വെററിലയടക്ക കൊണ്ടുവന്നു കൊടുത്തു. സ്വാമികൾ അതിനെ ചവച്ചുതിന്നുംകൊണ്ടു് അമ്മയെ വിളിച്ചു. അമ്മ വന്നു് ദിവ്യതേജസ്സിനെക്കണ്ടു മയങ്ങി ശങ്കിച്ചുകൊണ്ടു് മുമ്പിൽ നില്ക്കേ, സ്വാമികൾ അമ്മയെ നോക്കി ഞാൻ പോകുന്നു നീ നിന്റെ മകനെ ജാഗ്രതയായി നോക്കിക്കൊ കുറച്ചു ദിവസം കഴിഞ്ഞിട്ടു വരാം എന്നു പറയുകയും ഉടനെ മൂഛ്റിച്ചു വീഴുകയും ദേഹത്തിലുദിച്ചിരുന്ന ദിവ്യതേജസ്സും തിരുമുഖമണ്ഡലവിലാസവും മറയുകയും ചെയ്തു. മൂഛ്റതെളിഞ്ഞെഴുന്നേററതിന്റെ ശേഷം മുൻപോലെ സാധാരണരൂപമായി കാണപ്പെട്ടു.

സ്വാമികൾ ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞതിന്റെ സാരമെന്താണെന്നും മററും വഴിയെ മനസ്സിലാക്കാവുന്നതാകകൊണ്ടു് ഇവിടെ വിവരിക്കുന്നില്ല.

ശ്രീഗൌരാംഗൻ പതിവുപ്രകാരം സുദർശനപണ്ഡിതന്റേയും വിഷ്ണുപണ്ഡിതന്റേയുമടുക്കൽ വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്തുവന്നു. സ്വാമികളിങ്ങിനെ വിദ്യാർത്ഥിയുടെ നിലയിൽ നല്ല മര്യാദയ്ക്ക് കഴിഞ്ഞുവരുന്നു. വയസ്സു പതിനൊന്നായി. അച്ഛനു പ്രായാധിക്യമായി. വിഷജ്വരം വന്നുകൂടി. രോഗം വർദ്ധിച്ചു. ആസന്നമരണനുമായി. മകൻ വളരെ വ്യസനത്തോടുകൂടി അടുത്തുചെന്നിരുന്ന് അച്ഛന്റെ ദേഹത്തിൽ തടവികൊണ്ട്, എന്റെ അച്ഛാ എനിയ്ക്കിനി ആരുമില്ലല്ലൊ എന്നു പറഞ്ഞു കരഞ്ഞു. ജഗന്നാഥമിശ്രൻ എന്റെ അരുമമകനെ ഞാൻ മരിച്ചുപോകുന്നതുകൊണ്ട് എന്റെ മകൻ വ്യസനിക്കണ്ടാ. നിന്നെ നാരായണസ്വാമി രക്ഷിക്കും എന്നു പറഞ്ഞ് മകനേയും പത്നിയേയും പരിതപിപ്പിച്ചുംകൊണ്ടു വൈകുണ്ഠപദം പ്രാപിച്ചു.

രണ്ടാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

മൂന്നാമദ്ധ്യായം.

സ്വാമികളുടെ ഒന്നാം വിവാഹവും കേശവപണ്ഡിതന്റെ ഗർവ്വഭംഗവും രണ്ടാം വിവാഹവും.

ജഗന്നാഥമിശ്രന്റെ മരണാനന്തരം ദുസ്സഹമായ കുടുംബഭാരം ശചീദേവി വഹിയ്ക്കേണ്ടിവന്നു എന്ന് പറയേണ്ടതില്ലല്ലൊ. ശചീദേവി നവദ്വീപത്തിലുള്ള നല്ലൊരു വയ്യാകരണനായ ഗംഗാദാസ്സ് എന്നൊരാളുടെ അടുക്കൽ മകനെ പഠിക്കുവാനാക്കുകയും ഗൌരാംഗൻ പഠിപ്പിൽ ക്രമേണ കേറിവരികയും ചെയ്തു. അക്കാലത്ത് കുറെ പ്രായം ചെന്നവരും വിദ്യാർത്ഥികളായിരിക്കുന്നത് സാധാരണമായിരുന്നതുകൊണ്ട് ഗൌരാംഗന്റെ സഹപാഠികളെല്ലാം ഗൌരാംഗനേക്കാൾ എത്രയൊ പ്രായം കൂടിയവരായിരുന്നു. അലങ്കാരശാസ്ത്രത്തിൽ നിപുണനായ കമലാകാന്തൻ എന്നാ

ളും തന്ത്രാചാരം എന്ന ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ കൎത്താവായ കൃഷ്ണാനന്ദൻ എന്നാളും മുൻ പ്രസ്ഥാവിക്കപ്പെട്ട മുരാരിഗുപ്തനും സ്വാമികളുടെ സഹപാഠികളാണ്. ഗൌരാംഗസ്വാമികൾക്ക് ചെറുപ്പിലുള്ള പാഠവം നിമിത്തം ഓരോരുത്തരെ വാദിപ്പാൻ വിളിക്കുകയും വാദിപ്പാൻ വന്നവരെ തോല്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതിനു വളരെ താല്പൎയ്യമുണ്ടായിരുന്നു. നമ്മുടെ മുരാരിഗുപ്തനെ സ്വാമികൾ വെറുതെയിരിക്കാനയക്കാതെ അടിക്കടി വാദിപ്പാൻ വിളിക്കും. എപ്പോഴും വാദത്തിൽ തോല്പിക്കും. പ്രായം കൂടിയ മഹാപണ്ഡിതനായ മുരാരിഗുപ്തൻ പതിനാലു വയസ്സുള്ള കുട്ടിയോടു തോററു, എന്നു നേരംപോക്കായി പറഞ്ഞു സ്വാമികൾ അദ്ദേഹത്തിനെ തൊട്ടു തലോടും. ഇതുകൊണ്ടു മുരാരിഗുപ്തന് അത്യന്തമാനന്ദമുണ്ടാവുകയും അദ്ദേഹം ഇതു ഭഗവാന്റെ അവതാരം തന്നെ എന്നുള്ള വിശ്വാസത്തോടും സ്വാമികളെക്കുറിച്ചുള്ള ഭക്തിബഹുമാനങ്ങൾ വൎദ്ധിച്ചുകൊണ്ടും വൎത്തിക്കുകയും ചെയ്യും.

സ്വാമികൾ വാദികളെ അന്വേഷിച്ചു കണ്ടുപിടിച്ച് വാദത്തിൽ തോല്പിക്കും. ചിലപ്പോൾ നദിയുടെ ഒരു കരയിൽ നിന്ന് മറുകരയ്ക്കു നീന്തിച്ചെല്ലും. ഇങ്ങിനെ കോലാഹലമായി കഴിഞ്ഞുവരുന്ന ഗംഗാദാസന്റെ ഈ ശിഷ്യൻ സംസ്കൃതവ്യാകരണത്തിന് വലിയൊരു വ്യാഖ്യാനമെഴുതുകയും അതു വളരെ വിശേഷമായിട്ടുള്ളതാണെന്ന് എല്ലാവരും കൊണ്ടാടുകയും ചെയ്യും.

തദനന്തരം ആ കാലത്തുള്ള താൎക്കികന്മാരിൽ പ്രമാണിയായിരുന്ന സാൎവ്വഭൌമൻ എന്നാളുടെ അടുക്കൽ തൎക്കം പഠിച്ചുതുടങ്ങി. അവിടെ അനേകായിരം ആളുകൾ പഠിക്കുന്നുണ്ട്. എല്ലാവരെക്കാളും രഘുനാഥൻ എന്നാൾ വളരെ സമൎത്ഥനായിരുന്നു. സ്വാമികളുടെ വൈദഗ്ദ്ധ്യം കണ്ട് രഘുനാഥൻ സ്വാമികളെ വളരെ സ്നേഹിച്ചു. പക്ഷെ തൎക്കശാസ്ത്രത്തിൽ തനിക്കു മീതെ ആരുമില്ലെന്നു രഘുനാഥന് ഒരഹങ്കാരമുണ്ടായിരുന്നു. ഒരു ദിവസം നേരം

അസ്തമിക്കാറായ സമയത്ത് നമ്മുടെ ചെറിയ സ്വാമികൾ രഘുനാഥൻ താമസിക്കുന്നേടത്തു ചെന്നു. അപ്പോൾ രഘുനാഥൻ വാചകപ്രവൃത്തി ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനെക്കണ്ട് സ്വാമികൾ എന്താണിന്ന് ഈ നേരത്തു വെപ്പുപണിക്കു പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്, എന്നു ചോദിച്ചതിന്ന് രഘുനാഥൻ ഇന്നു ഗുരുനാഥൻ, തൎക്കത്തിൽ ഒരു ചോദ്യം ചെയ്തു എന്നും അതിന്നു സമാധാനം കണ്ടുപിടിക്കാതെ ഭക്ഷണം കഴിക്കയില്ലെന്നു പ്രതിജ്ഞചെയ്തുവെന്നും സമാധാനം കണ്ടുപിടിക്കുന്നതിന്നിത്ര നേരമായി എന്നും മറുപടി പറഞ്ഞു. അതിന്നുശേഷം സ്വാമികൾ ആ ചോദ്യമെന്താണെന്നു ചോദിക്കുകയും രഘുനാഥൻ ഇന്നതാണെന്നു പറയുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ ചിരിച്ചുകൊണ്ട് ഉടനെ അതിന്നുള്ള സമാധാനം അരുളിച്ചെയ്കയും ഇതിനാണോ ഇത്ര സമയം കളഞ്ഞത് എന്നു ചോദിക്കുകയും ചെയ്തു. രഘുനാഥൻ ആശ്ചൎയ്യപ്പെട്ട്, ഇദ്ദേഹം ഈശ്വരൻ തന്നെ എന്നു വിചാരിച്ചു. ഇങ്ങിനെ കുറേ ദിവസം കഴിഞ്ഞു, ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ തൎക്കശാസ്ത്രത്തിൽ ഒരു ഗ്രന്ഥം എഴുതി. ഇതറിയാതെ രഘുനാഥൻ തൎക്കത്തിൽ ദീധിതി എന്നൊരു ഗ്രന്ഥം ഉണ്ടാക്കിത്തുടങ്ങി. രഘുനാഥന്ന്, ലോകത്തിലുള്ള തൎക്കഗ്രന്ഥങ്ങളെല്ലാററിലും വെച്ച് ഉപരിയായ ഗ്രന്ഥം താനുണ്ടാക്കി എന്നുള്ള പേര് തനിക്കു കിട്ടേണമെന്ന് വളരെ ആഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നു. ദീധിതി എഴുതിത്തീൎന്നതിന്നു ശേഷമാണ് രഘുനാഥന്ന് ഗൌരാംഗസ്വാമിയും തൎക്കത്തിൽ ഒരു ഗ്രന്ഥം നിൎമ്മിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു മനസ്സിലായത്. അതിന്നു ശേഷം സ്വാമികളെഴുതീട്ടുള്ള ഗ്രന്ഥം കാണേണമെന്ന് രഘുനാഥൻ ആവശ്യപ്പെടുകയും സ്വാമികൾ കാണിച്ചുകൊടുക്കുകയും തന്റെ ഗ്രന്ഥത്തേക്കാൾ എത്രയോ വളരെ നന്നായിരിക്കുന്നു ഗൌരാംഗസ്വാമികളെഴുതിയ ഗ്രന്ഥമെന്ന് രഘുനാഥന്നു ബോദ്ധ്യം വരികയും തനിക്കുള്ള ആഗ്രഹം ഫലിക്കാതെ പോയല്ലൊ എന്നുള്ള വ്യസ

നം നിമിത്തം രഘുനാഥന്റെ കണ്ണിൽനിന്നു വെള്ളമൊഴുകുകയും രഘുനാഥന്റെ ആഗ്രഹമറിഞ്ഞിട്ട് സ്വാമികൾ താനുണ്ടാക്കിയ ഗ്രന്ഥം മുഴുവനും കീറി പുഴയിലൊഴുക്കി വിടുകയും ചെയ്തു. അതുകൊണ്ടാണ് സംസ്കൃതത്തിലുള്ള തൎക്കഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ ദീധിതി പ്രധാനമായി ഭവിച്ചത്.

തൎക്കം പഠിച്ചു കഴിഞ്ഞതിന്നുശേഷം സ്വാമികൾ തന്നെ ഒരു കലാശാലയെ സ്ഥാപിച്ചു. സ്വാമികളുടെ പള്ളിക്കൂടത്തിൽ വിദ്യാൎത്ഥികൾ വളരെ വളരെ വന്നുചേരുകയും തന്നിമിത്തം സ്വാമികൾക്ക് മാസംതോറും ധനസമ്പാദ്യം അധികമായിട്ടുണ്ടാവുകയും ചെയ്തുതുടങ്ങി. ഈ കാലത്ത് ശചീദേവി തന്റെ മകന്ന് വല്ലഭാചാൎയ്യരുടെ പുത്രിയായ ലക്ഷ്മി എന്ന കന്യകയെ വല്ലഭയാക്കുവാൻ നിശ്ചയിക്കുകയും നല്ല ദിവസത്തിൽ ശുഭമുഹൂൎത്തത്തിൽ അധികമായ ആഡംബരമൊന്നുംകൂടാതെ അവസ്ഥാനുസരണം ഒരു വിധം ഭംഗിയായി കല്യാണം കഴിച്ചുകൂട്ടുകയും ചെയ്തു.

ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ വലിയ പണ്ഡിതനായിരുന്നിട്ടും തന്റെ അവസ്ഥക്കു തക്ക ഗൌരവം കാണിക്കാതെ സാധാരണ കളിക്കുട്ടികളുടെ കൂട്ടത്തിൽ നടന്നുവന്നു. മററു ചെറുപ്പക്കാരെപ്പോലെ നദിയിൽ നീന്തും, പൊട്ടിച്ചിരിക്കും, കളിക്കും നല്ല വിലപിടിച്ച പട്ടുടുത്ത് ഒരു രാജകുമാരനെന്നപോലെ ലാത്തും. അക്കാലത്ത് ഒരു ജ്യോത്സ്യൻ നവദ്വീപത്തിലെ അപ്പോളത്തെ രാജാവായ മുസൽമാനെ ഓടിച്ച് ഒരു ഹിന്തു രാജാവ് സിംഹാസനാരോഹണം ചെയ്യുമെന്നു പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നു. അതിനെ വിശ്വസിച്ചിരുന്ന ആ പട്ടണവാസികൾ അങ്ങിനെ ആരെങ്കിലും രാജാവാകുന്നതായാൽ അതു ഗൌരാംഗൻ തന്നെയായിരിക്കണമെന്നു കരുതിയിരുന്നു. അങ്ങിനെയുള്ള മുഖശ്രീയോടും തേജസ്സോടുംകൂടിയും വിശേഷപ്പെട്ട പട്ടുവസ്ത്രങ്ങൾ ധരിച്ചും നടക്കുന്നതു കണ്ട് സ്വാമികളോടു വിരോധമുള്ളവരായ ചിലർ ഇവനെന്താണ് രാജ

കുമാരനെന്നപോലെ നടക്കുന്നത് പിച്ചക്കാരന്റെ മകൻ. എന്നും ഇവന്റെ ഗർവ്വ് വല്ലാത്തതായിരിക്കുന്നു ഇതു ദൈവം സഹിക്കയില്ലാ, ഒരുദിവസമിവനെ വലിയ കഷ്ടത്തിൽ കൊണ്ടുപോയി ചാടിക്കും എന്നും, ഇവൻ മഹാ പണ്ഡിതനോ ഇവൻ പഠിച്ചറിവുള്ളവനാണെങ്കിൽ ഇത്ര അധികപ്രസംഗമുണ്ടാവാൻ തരമുണ്ടോ എന്നും മററും പറയാറുണ്ടെങ്കിലും ഗൌരാംഗന്റെ നേരിട്ടൊന്നും പറയുവാൻ ധൈയ്യമുണ്ടായിരുന്നില്ല.

തന്നെപ്പററി പലരും പലതും ആക്ഷേപിക്കാറുള്ളതിനെ ഗണ്യമാക്കാതെ ഗൌരാംഗദേവൻ പതിവുപോലെ ഉത്സാഹമായി കാലം കഴിച്ചുവന്നു. വൈഷ്ണവമതപ്രധാനികളെ കളിയാക്കുകയും അപമാനിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതിൽ ഗൌരാംഗസ്വാമികൾക്കു വളരെ താല്പയ്യമാണ്. ഇദ്ദേഹം വലിയ വാഗ്മിയും തക്കശാസ്ത്രത്തിൽ വിദഗ്ദ്ധനുമാകയാൽ വൈഷ്ണവന്മാരും മററു വിദ്വാന്മാരും സ്വാമികളുടെ നേരിട്ടു പോകുവാൻ നന്നെപ്പേടിച്ചിരുന്നു. വൈഷ്ണവശീലനും സ്വാമികളാൽ അടിക്കടി കളിയാക്കപ്പെട്ടാളുമായ മുകുന്ദദത്തൻ എന്നൊരാൾ ശിഷ്യസമേതം ഒരുദിവസം പാതയിൽക്കൂടെ വരുമ്പോൾ സ്വാമികളെ കണ്ടിട്ട് നേരെ ചെല്ലാതെ വേറെ വഴിക്ക് പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. അതുകണ്ട് സ്വാമികൾ ഓഹൊ മുകുന്ദദത്തൻ ഞാൻ നിരീശ്വരവാദിയെന്നപോലെ സംസാരിക്കുന്നു എന്നു വിചാരിച്ച് എന്റെ പേരിലുള്ള വെറുപ്പുകൊണ്ടായിരിക്കുമോ വഴിമാററി പോയത്. ഹേ മുകുന്ദദത്താ! ഞാനും ഒരിക്കൽ വൈഷ്ണവനാകും, എന്നാൽ അങ്ങയെപ്പോലെ മോശക്കാരനാകയില്ലാ, അപ്പോൾ അങ്ങയും എന്നെ നിഴലെന്നപോലെ തുടന്നുവരും, എന്നു പറഞ്ഞ് കൂടെയുള്ളവരെ ചിരിപ്പിച്ചു. വേറൊരു ദിവസം ഗദാധരൻ എന്നു പേരായ ഒരു താക്കികനെ വഴക്കിന്നു വിളിച്ച് കാഠിന്യമുള്ള ചോദ്യങ്ങളെ ചോദിച്ച് മനസ്സിനെ ഭ്രമിപ്പിച്ച് കരയിച്ചുകളഞ്ഞു. മറെറാരിക്കൽ സ്വാമികളുടെ അച്ഛന്റെ സ്നേഹിതനും അ

ദ്വൈതസ്വാമികളുടെ സഹോദരനും വിഷ്ണുഭക്തനുമായ ശ്രീപാശൻ എന്നാളെ സ്വാമികൾ കാണ്മാൻ ചെന്നു. അപ്പോൾ ശ്രീപാശൻ നീയന്തിനപ്പ ഇങ്ങിനെ പാഴായിട്ടുള്ള വാദം ചെയ്തുകൊണ്ട് കാലം കഴിക്കുന്നത്, ഇതുകൊണ്ടെന്തു പ്രയോജനമാണ്, നിന്റെ അച്ഛനെപ്പോലെ വൈഷ്ണവമതപരിപാലനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നാൽ എത്ര നന്നായിരിക്കും എന്നു ചോദിച്ചു. സ്വാമികൾക്ക് ശ്രീപാശൻ അച്ഛന്റെ നിലയിൽ മാന്യനായതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം പറയുന്നതിനെ ശ്രദ്ധയോടുകൂടി കേട്ടശേഷം മാന്യാത്മാവേ! നന്നെ ചെറുപ്പത്തിലെ എന്റെ പഠിപ്പു കഴിഞ്ഞില്ലെ, കുറച്ചുദിവസം ഇങ്ങിനെ വിനോദിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നോട്ടെ പിന്നെ ശരിയായ വൈഷ്ണവനായിക്കൊള്ളാം. ആ മാൎഗ്ഗത്തിൽ തിരിഞ്ഞാൽ ഈ മട്ടൊന്നും കാണുകയില്ലാ. വലിയ വൈഷ്ണവനായിതന്നെയിരിക്കും. എന്നു പറഞ്ഞുകഴിയുന്നതിന്നു മുമ്പെ കുറച്ചുനേരമായിട്ടടക്കിവെച്ചിരുന്ന ചിരി പുറത്തേക്കുവന്നുകളഞ്ഞു. ശ്രീപാശനും ചിരിച്ചു എങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിന്നു മനസ്സിൽ സുഖക്കേടാണുണ്ടായത്.

ഇങ്ങിനെ കഴിയുന്ന കാലത്തൊരുദിവസം ശ്രീകൃഷ്ണഭക്താഗ്രേഗണ്യനും ഭാരതഖണ്ഡത്തിലെങ്ങും പ്രസിദ്ധനുമായ ഈശ്വരപുരി എന്നൊരു സന്യാസിക്കും ശ്രീഗൌരാംഗദേവനും തമ്മിൽ കാണ്മാൻ സംഗതിവന്നു. സന്യാസി ഗൌരാംഗന്റെ ദിവ്യസ്വരൂപത്തെക്കണ്ടാനന്ദപരവശനായിട്ട് സ്വാമികളുടെ അടിമുതൽ മുടിവരേയും മുടിമുതൽ അടിവരേയും സൂക്ഷിച്ചുനോക്കുകയും ഇതെന്റെ ഭഗവാന്റെ സ്വരൂപംതന്നെ, ഇതു മനുഷ്യസ്വരൂപമെന്നു പറയുന്നത് അബദ്ധമാണ്. ഈ സുകുമാരസുന്ദരരൂപം എന്റെ മനസ്സിനെ അപഹരിക്കുന്നുവല്ലൊ. ഹാ. ഹാ. ഇങ്ങിനെയൊരു ദിവ്യമുഖോല്ലാസം ഞാൻ ജനിച്ചതുമുതൽ ഇതുവരെ കണ്ടിട്ടില്ലാ, ഇനി മറ്റൊരേടത്തു കാണുകയുമില്ലാ, ഇതുപോലെ മറ്റൊരാൾ കണ്ടിട്ടുള്ളതായി കേട്ടിട്ടുമില്ലാ, ഇനി കേൾക്കുകയുമില്ലാ. ഇദ്ദേഹം സാ

ക്ഷാൽ ദേവചന്ദ്രനായിരിക്കുമൊ അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ഗൌതമശാപചിഹ്നം ദേഹത്തിലെങ്ങും കാണേണ്ടതല്ലെ. അത്രയുമല്ലാ ഇങ്ങിനെയുള്ള ഭക്തിരസവും കരുണാവിലാസവും ആ വൃത്താന്തകനിൽ കാണുവാൻ കാരണമുണ്ടോ? അരവിന്ദം മുതലായ പുഷ്പബാണങ്ങളോടും മനുഷ്യൎക്കുമാത്രമല്ലാ സമുദ്രത്തിന്നുകൂടിയും ആഹ്ലാദം വളൎത്തുന്ന തിങ്കളാകുന്ന വെൺകൊററക്കുടയോടും മലയാനിലനാകുന്ന ആയോധനരഥത്തോടും സൌന്ദൎയ്യ സ്വരൂപനായും ബ്രഹ്മാവു മുതലായ സകല പ്രാണികളുടേയും മനസ്സിനെ മയക്കുന്നവനായും വിളങ്ങുന്ന ചിത്രയൌവനലാവണ്യയുക്തനായ മന്മഥനായിരിക്കാമെന്നും ഇദ്ദേഹത്തിനെ വിചാരിക്കുവാൻ വഴിയില്ല. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ മദനനാണെങ്കിൽ ക്ഷണഭംഗുരമായ വിഷയത്തിലാസക്തിയാണല്ലൊ മനസ്സിലുദിക്കേണ്ടത്. ഇവിടെ സദാനന്ദമാകുന്ന നിൎവ്വാണപദം പ്രാപിപ്പാൻ വരിക വരിക എന്നു ക്ഷണിക്കുന്ന വിധത്തിൽ ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ വിലോചനങ്ങൾ കാണപ്പെടുന്നുവല്ലൊ. അതുകൊണ്ടിദ്ദേഹം മദനപിതാവാണെന്നു പറയുന്നതിന്ന് അല്പവും സംശയിക്കുവാനില്ല. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖവും കണ്ണും കാണുമ്പോൾ 'കുസുമെ കുസുമോല്പത്തി' എന്നു പറയാതിരിക്കുവാനാൎക്കു തോന്നും? ഈ ദിവ്യതേജോവിലാസത്തെ ശരിയായി വൎണ്ണിക്കത്തക്ക വാഗ്വൈഭവമാൎക്കുണ്ട്.

ആമ്നായാഭ്യസനാന്യരണ്യരുദിതംകൃച്ഛ്രവ്രതാന്യന്വഹം
മേദശ്ഛേദപദാനി പൂൎത്തവിധയഃ സൎവ്വേഹുതംഭസ്മനി
തീൎത്ഥാനാമവഗാഹനാനിചഗജസ്നാനംവിനായത്പദ-
ദ്വന്ദ്വാംഭോരുഹസംസ്മൃതിംവിജയതേദേവഃസനാരായണഃ.

എന്നെല്ലാം അനുഭവജന്യജ്ഞാനത്താൽ സംസാരിക്കാതെ വിചാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയും ചെയ്യുമ്പോൾ ഇവിടുന്നെന്താണെന്നെ ഇത്ര സൂക്ഷിച്ചു നോക്കുന്നത്? എന്നെ ഒന്നു പരിശോധിക്കു

ണ്ടാമെന്നുണ്ടോ? ഗൃഹത്തിലേക്കു പോവുക; ആഹാരമവിടെയാക്കാം എന്നു പറഞ്ഞ് സ്വാമികൾ സന്യാസിയെ ഗൃഹത്തിലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. വളരെ വേഗത്തിൽ ഈ രണ്ടുപേരും തമ്മിൽ അത്യന്തം സ്നേഹമുള്ളവരായിത്തീരുകയും രാധാകൃഷ്ണഭക്തിയെപ്പററി ഈശ്വരപുരി എഴുതീട്ടുള്ള ഒരു ഗ്രന്ഥത്തെ സ്വാമികൾക്കു പരിശോധിപ്പാൻ സംഗതി വരികയും ചെയ്തു. അപ്പോൾ സ്വാമികൾക്കു പതിനെട്ടു വയസ്സാണ്. ഈശ്വരപുരി താമസിയാതെ അനുവാദം വാങ്ങിപ്പോയി. ആറു സംവത്സരം കഴിഞ്ഞതിൽ പിന്നെ സ്വാമിയോടു കൂടിച്ചേരുകയും സ്വാമികളുടെ ലീലകളിൽ വളരെ സംബന്ധപ്പെട്ട ദേഹമായി തീരുകയും ചെയ്തു.

സ്വാമികളുടെ കലാശാല ക്രമേണ അഭിവൃദ്ധിയെ പ്രാപിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു. അങ്ങിനെയിരിക്കുമ്പോൾ സ്വാമികൾക്കു മുമ്പു സംഭവിച്ചിരുന്ന മയക്കം പെട്ടെന്നുണ്ടായി. എല്ലാവരും വളരെ പേടിച്ചും വ്യസനിച്ചും കൊണ്ടിരിക്കെ ഗൌരാംഗദേവന്റെ അഭ്യുദയത്തിലസൂയയുള്ള ചില ദുർബ്ബുദ്ധികൾ സ്വാമികൾക്കു മൂർത്തിബാധയാണെന്നും ബുദ്ധിക്കു സ്ഥിരക്കേടാണെന്നും മററും പറഞ്ഞുണ്ടാക്കി തൃക്കാലിൽ വിലങ്ങിട്ടു കഷ്ടപ്പെടുത്തികളഞ്ഞു. സങ്കടം മനുഷ്യജന്മത്തിങ്കലാക്കില്ലാത്തൂ. എത്താനും ദിവസങ്ങൾ കഴിഞ്ഞു, സ്വാമികൾക്കു നല്ല സുഖമായി വിലങ്ങ് വെട്ടിവിട്ടു. അതിന്നുശേഷം സ്വാമികൾ മുമ്പുണ്ടായിരുന്ന കുട്ടിക്കളിയൊക്കവിട്ടു, ശ്ലാഘനീയമായ മാർഗ്ഗത്തിൽ നടന്നുതുടങ്ങി.

ചൈതന്യസ്വാമികൾക്ക് പതിനെട്ടു വയസ്സു പൂർത്തിയായ ഉടനെ കിഴക്കോട്ടേക്ക് ഒന്നു പോയിവരേണമെന്നു പറഞ്ഞ് അമ്മയോട് അനുവാദംവാങ്ങിച്ചെന്നു പത്മനാദിയെക്കടന്ന് ആ നദിയുടെ മറുകരയിലുള്ള ഒരു ഗ്രാമത്തിൽ താമസിച്ചു. സ്വാമിയുടെ വൈഭവങ്ങളെല്ലാം ആ ഗ്രാമജനങ്ങൾ മുമ്പുതന്നെ കേട്ടിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അവിടെയുള്ളവർ കൂട്ടം കൂട്ടമായി സ്വാമികളെ ചെന്നു കണ്ടുതു

ടങ്ങി. സ്വാമികളുടെ ഈ യാത്ര എന്തിനു വേണ്ടീട്ടാണെന്നാക്കും മനസ്സിലായിട്ടില്ലാ. സ്വാമികളുടെ പാഠശാലക്ക് ഒരു മൂലധനം സമ്പാദിപ്പാൻ വേണ്ടിപ്പോയി എന്നാണ് കിംവദന്തി.

ആ ഗ്രാമത്തിൽ തപനമിശ്രൻ എന്നു പേരായ ഒരു ധനവാനുണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിന്നു വളരെ വയസ്സായി. ഈശ്വരകാരുണ്യമുണ്ടാവാനാനെന്താണ് ചെയ്യേണ്ടതെന്നിങ്ങിനെയുള്ള ചിന്തകൊണ്ടുള്ളുരുകി വാഴുന്ന തപനമിശ്രനൊരുദിവസം രാത്രിയിൽ ഒരു ദിവ്യൻ തന്റെ അടുത്തുവന്ന് ഈ ഗ്രാമത്തിൽ ഇപ്പോൾ വന്നിട്ടുള്ള പണ്ഡിതനായ ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ സാക്ഷാൽ ഭഗവാന്റെ അവതാരമാണെന്നും അദ്ദേഹത്തിനെ ശരണം പ്രാപിച്ചാൽ കൃതകൃത്യനായി തീരാമെന്നും പറഞ്ഞു മറഞ്ഞതായി സ്വപ്നം കണ്ട് ഉണൎന്നെഴുന്നേററു പ്രഭാതത്തിൽ ബദ്ധപ്പെട്ടുചെന്നു° വയസ്സുകൊണ്ടു തന്റെ മകനെന്നപോലെയിരിക്കുന്ന സ്വാമികളുടെ പാദാരവിന്ദത്തിൽ സാഷ്ടാംഗം വീണു വണങ്ങിനിന്നു. സ്വാമികൾ, നിങ്ങൾ കാശിക്കുപോവുകയും ഞാൻ കാശിക്കുവന്നു നിങ്ങളെ കാണുന്നതുവരെ കാശിയിൽ തന്നെ താമസിക്കുകയും വേണമെന്നരുളിച്ചെയ്തു. സ്വാമികളുടെ ആജ്ഞയെ ശിരസാവഹിച്ചുകൊണ്ട് തപനമിശ്രൻ സകുടുംബം കാശിക്കുപോവുകയും സ്വാമികൾ കാശിക്കുപോകുവാൻ വേണ്ടി വന്ന പതിനൊന്നുസംവത്സരം കാത്തിരിക്കുകയും ചെയ്തു.

സ്വാമികൾ ആ നാട്ടിലാക്കും കൃഷ്ണഭക്തിയെ ഉപദേശിച്ചില്ല. ആ നാട്ടുകാരെല്ലാവരും ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ സാക്ഷാൽ ശ്രീകൃഷ്ണൻതന്നെയാണെന്നും സ്വാമികളെ ശരണം പ്രാപിച്ചാൽ സംസാരദുഃഖം നീങ്ങുമെന്നുമുള്ള വിശ്വാസവും നിഷ്കളങ്കഭക്തിയുമുള്ളവരായിതീൎന്നു.

അങ്ങിനെയിരിക്കുമ്പോൾ സ്വാമികൾ ആ ഗ്രാമത്തിൽ നിന്ന് സ്വദേശമായ നവദ്വീപത്തിലക്കുചെന്നു. അപ്പോൾ തന്റെ പത്നിയായ ലക്ഷ്മിയമ്മാൾ ഭൂലോകവാസമുപേക്ഷിച്ച വൎത്തമാ

നമറിഞ്ഞു ദുഃഖാക്രാന്തനായിത്തീരുകയും പിന്നീട് "അലംഘനീയാ കമലാസനാജ്ഞാ" എന്നു വിചാരിച്ചു സമാധാനപ്പെടുകയും ചെയ്തു. ഈ കാലത്ത് സ്വാമികൾക്ക് പല ദിക്കിൽനിന്നും കാഴ്ചകൾ വന്നുകൊണ്ടേയിരുന്നു. അതെല്ലാം അമ്മയെ ഏല്പിച്ച് കൊടുക്കുകയല്ലാതെ താനൊന്നും തൊടുകയുണ്ടായില്ല.

ഈ സന്ദർഭത്തിൽ കാശ്മീരദേശത്തിൽ വളരെ പ്രസിദ്ധിസമ്പാദിച്ച പണ്ഡിതനായ കേശവൻ എന്നാൾ ദിഗ്വിജയം ചെയ്ത് വളരേ ഗർവ്വിയായി നവദ്വീപത്തിൽ ആന കുതിര മുതലായുള്ള വലുതായ ആഡംബരത്തോടുകൂടി വന്നിറങ്ങുകയും "ഈ നാട്ടിൽ പഠിച്ചവരാരെങ്കിലുമുണ്ടോ? ഉണ്ടെങ്കിൽ എന്നോടുവന്നു വാദിക്കട്ടെ, ഞാൻ വാദത്തിൽ തോററുപോയാൽ എന്റെ സ്വത്തെല്ലാം എന്നെ തോല്പിച്ച പണ്ഡിതന്നെടുക്കാം, എന്നോടുതോററ പണ്ഡിതൻ എന്റെ അടിമയായിരിക്കണം" എന്നു വീരവാദം പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുകയും ചെയ്തു. നവദ്വീപത്തിലുള്ള മഹാപണ്ഡിതരെല്ലാവരും കേശവൻ സരസ്വതിയുടെ അനുഗ്രഹമുള്ളവനാണെന്നുള്ള ബഹുവാക്കിനെ വിശ്വസിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു കേശവനോടു വാദിപ്പാൻ പോയില്ല. "തടുത്തുപറവാനാളില്ലെങ്കിൽ തന്വി ചണ്ഡപ്രചണ്ഡൻ" എന്ന പഴഞ്ചൊല്ലിന്നനുസരിച്ച് എതിരാളിയാരുമില്ലായ്കയാൽ മദിച്ച ആനയെപ്പോലെ ആയ നമ്മുടെ കേശവപണ്ഡിതൻ ഒരു ദിവസം രാത്രി ചന്ദ്രനുദിക്കുന്ന സമയം നദീതീരത്തിൽ ശിഷ്യഗണത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന സ്വാമികളെ കണ്ട് ചിലതെല്ലാം ഏററിസ്സംസാരിച്ചു. സ്വാമികൾ വളരേ വിനയം നടിച്ച് ഓരോന്നു പറഞ്ഞുപറഞ്ഞു കേശവപണ്ഡിതനെ വാദിപ്പാൻ വിളിക്കയും ഗംഗാനദിയെ വർണ്ണിച്ചു കുറെശ്ലോകമുണ്ടാക്കുവാനാവശ്യപ്പെടുകയും ചെയ്തു. കേശവസൂരിഉടനെ "വാചാമഗോചര"മായിനൂറു ശ്ലോകങ്ങളേ വർഷിക്കയും അവിടെ കൂടിയിരുന്നവരെല്ലാവരും കേശവസൂരിയുടെ യോഗ്യതയെക്കുറിച്ച് അത്ഭുതപ്പെട്ട് "ഹരി ഹരി"

എന്നു ഘോഷിക്കുകയും ഗൌരാംഗദേവന്നു ഇത്ര യോഗ്യതയുണ്ടോ എന്നു ശങ്കിക്കുകയും ചെയ്തു. ഉടനെ സ്വാമികൾ കേശവപണ്ഡിതനുണ്ടാക്കിയ ശ്ലോകങ്ങളിൽ ചിലതിനെ ചൊല്ലീട്ടു "ഈ ശ്ലോകങ്ങളുടെ ഭാവവും അലങ്കാരവിശേഷവും വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞാൽ കൊള്ളാ"മെന്നാവശ്യപ്പെട്ടു. കേശവസൂരി വളരെ സന്തോഷിക്കുകയും "നാം ബഹു വേഗത്തിലുണ്ടാക്കിച്ചൊല്ലിയ ശ്ലോകങ്ങളെ നിങ്ങളെങ്ങിനെയാണോർമ്മവെച്ചത്?" എന്നു സ്വാമികളോടു ചോദിക്കയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ "ചിലർ സരസ്വതീപ്രസാദത്താൽ എങ്ങിനെയാണ ശ്രുതകവികളായി ഭവിക്കുന്നത് അങ്ങിനെതന്നെ ഞാനും ആ വാണിമാതാവിന്റെ അനുഗ്രഹംകൊണ്ടു കേട്ടതൊന്നും മറക്കാത്തവനായിരിക്കുന്നു" എന്നു മറുപടി പറഞ്ഞതുകേട്ടു കേശവസൂരി സ്വാമികളെ "ശ്രുതിധരൻ" എന്നു വിചാരിക്കുകയും സ്വാമികളെക്കുറിച്ചു മുമ്പിലത്തേക്കാൾ ബഹുമാനം കാണിക്കുകയും സ്വാമികൾ ആവശ്യപ്പെട്ട ശ്ലോകങ്ങളിലുള്ള ഗുണങ്ങളെ വിസ്തരിച്ചു പറയുകയും ചെയ്തു. അപ്പോൾ സ്വാമികൾ "അതെ; ക്കശ്രുതിതന്നെ ഈ ശ്ലോകങ്ങളിലുള്ള കുററങ്ങളെ പറയാത്തതെന്താണ്" എന്നു ചോദിച്ചു. അതു കേട്ടു പണ്ഡിതൻ "എന്താണ്? നാമുണ്ടാക്കിയ ശ്ലോകങ്ങളിൽ കുററമുണ്ടാകുമോ"? എന്നു പറഞ്ഞു ചിരിച്ചു. അവിടെയുള്ളവരെല്ലാവരും ഒന്നും തോന്നാതെ മിഴിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കെ സ്വാമികൾ വീണ്ടും ആ ശ്ലോകങ്ങളെ എടുത്തു ചൊല്ലി അഞ്ചു കുററങ്ങളുണ്ടെന്നു ഭംഗിയിൽ പറഞ്ഞു സ്ഥാപിച്ചു. കേശവസൂരിയുടെ ഗർവ്വമൊക്കെയുമടങ്ങുകയും സ്വാമിയുടെ കീർത്തിയെങ്ങും പരക്കുകയും ചെയ്തു.

അന്നു രാത്രിയിൽ കേശവപണ്ഡിതൻ ഉറങ്ങാതെ വാണിമാതാവിനെ ധ്യാനിച്ചും സ്തുതിച്ചുംകൊണ്ടിരിക്കുകയും ഭഗവതി പ്രത്യക്ഷമായി "നിന്നെ തോല്പിച്ച ഗൌരാംഗൻ ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ അവതാരമാണ്, നീ വ്യസനിക്കേണ്ടാ. അദ്ദേഹത്തിനെ വണങ്ങി സ്തു

തിച്ചുപോയി തപസ്സുചെയ്യുക" എന്ന് അരുളിച്ചെയ്യു മറയുകയും ചെയ്തു. ഉടനെ പണ്ഡിതൻ സ്വാമികളെ ചെന്നുകണ്ടു വണങ്ങി സ്തുതിച്ചു നടന്ന സംഗതിയെല്ലാമറിയിക്കുകയും തൻെറ സ്വത്തു മുഴുവനും നവദ്വീപത്തിലുള്ള പാവപ്പെട്ട ജനങ്ങൾക്ക് ഭാഗിച്ചുകൊടുത്ത് സന്ന്യാസവേഷംപൂണ്ടു ദേശാന്തരം പോവുകയും ചെയ്തു.

മകൻ ഗൌരാംഗൻ മഹാപണ്ഡിതനാണെന്നുള്ള പ്രസിദ്ധിയുണ്ടായതുകൊണ്ട് ശചീദേവിയമ്മയ്ക്കുണ്ടായ സന്തോഷത്തിന്നളവില്ല. എന്നാലും മകന്ന് ഭാൎയ്യയില്ലാത്ത കുറവൊന്നുണ്ടല്ലോ എന്നുള്ള ഖേദമവൎക്കുള്ളിലുണ്ടായിരുന്നു. അവർ നദിയിൽ സ്നാനം ചെയ്യാൻ പോകുമ്പോൾ അവിടെ വിഷ്ണുപ്രിയ എന്നൊരു കന്യകയെ കാണാറുണ്ട്. ലാവണ്യശ്രീ വിളങ്ങുന്ന ആ ബാലികയിൽ ശചീദേവിയമ്മക്ക് വളരെ വാത്സല്യം തോന്നിയിരുന്നു. വിഷ്ണുപ്രിയ തന്നിക്കനുരൂപനായ കാന്തൻ ശ്രീഗൌരാംഗദേവൻ തന്നെയാണെന്നുള്ള വിചാരവും ഗൌരാംഗദേവനിൽ അനുരാഗവുമുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് ശചീദേവിയെ കണ്ടാൽ ഉടനെ വന്നു നമസ്കരിക്കുകയും "നല്ല ഭൎത്താവുണ്ടാകട്ടെ" എന്ന് ശചീദേവി അനുഗ്രഹിക്കുകയും പതിവായിട്ടു ചെയ്യുവരാറുണ്ട്. ആ പെൺകുട്ടിയുടെ മനോഹരതരമായ രൂപലാവണ്യവും നടവടിയുംകണ്ടു സന്തുഷ്ടയായ ശചീദേവിക്ക് "ഈ സൌഭാഗ്യവതി എൻെറ മകൻെറ ഭാൎയ്യയായാലെത്ര നന്നായിരുന്നു" എന്നുള്ള വിചാരവും അത്യാശയുമുണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിലും ആ കുമാരിയുടെ അച്ഛൻ വലിയ ധനവാനും അവസ്ഥക്കാരനുമാകകൊണ്ട് തൻെറ ആഗ്രഹം ഫലിക്കുമോ എന്നു വളരെ സന്ദേഹമുണ്ടാകയാൽ തനിക്കുതന്നെ വേണ്ടത്തക്ക ഒരാളെ വിഷ്ണുപ്രിയയുടെ അച്ഛൻെറ അഭിപ്രായം ഉപായത്തിലറിയേണമെന്നേല്പിച്ചയച്ചു. വിഷ്ണുപ്രിയക്കും വിഷ്ണുപ്രിയയുടെ അച്ഛനും ഈ വിവാഹകാൎയ്യത്തിൽ അസാമാന്യമായ സന്തോഷമുണ്ട്. ഗൌരാംഗൻെറ ദിവ്യമുഖോല്ലാസവും കരുണാരസപൂൎണ്ണനയനവും കോടിഭാസ്കരപ്ര

കാൎയ്യം കാളിദാസഭവഭൂതിപ്രഭൃതികൾക്കുള്ളപോലെയുള്ള പാണ്ഡിത്യവും അവരുടെ മനസ്സിനെ മുമ്പേതന്നെ കവൎന്നിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണ് വിഷ്ണുപ്രിയ ശചീദേവിയമ്മയെ കാണുമ്പോളൊക്കെയും നമസ്കരിച്ചുകൊണ്ടുവന്നത്. വിഷ്ണുപ്രിയയുടെ അച്ഛന് ഗൌരാംഗദേവൻ ജാമാതാവായാൽ കൊള്ളാമെന്ന് വളരെ ആഗ്രഹമുണ്ടായിട്ടും ഗൌരാംഗന്റെ "താന്തോന്നി" നടപ്പുനിമിത്തം അതിനെ നേരിട്ടു പറവാൻ മടിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയായിരുന്നു. ശചീദേവിയമ്മാൾ അവരുടെ അഭിപ്രായം അറിവാനയച്ച ആൾമുഖാന്തരം ഈ വിവാഹം നടത്തുന്നകാൎയ്യത്തിൽ അവൎക്ക് പൂൎണ്ണസമ്മതമാണെന്ന് സന്തോഷപൂൎവ്വം ശചീദേവിയമ്മാളെ അറിയിക്കുകയും വിവാഹം തീൎച്ചപ്പെടുത്തുകയും കല്യാണത്തിന്ന് വട്ടംകൂട്ടി തുടങ്ങുകയും ചെയ്തു. "ഈ വിവാഹം മുൻവിവാഹംപോലെ ഉപായത്തിൽ കഴിച്ചാൽ പോരാ, വളരെ കേമമായിട്ടുതന്നെ കഴിക്കണം. ഈ കല്യാണത്തിന്ന് വേണ്ടിവരുന്ന ചിലവ് മുഴുവനും എന്റെ സ്വന്തം കയ്യിൽനിന്നാണ്" എന്നു പറഞ്ഞ് അത്യുത്സാഹത്തോടുകൂടി ലോഭംകൂടാതെ "ചെന്നതു ചിലവ്" എന്ന നിലയിൽ ധനവ്യയം ചെയ്ത് കല്യാണോത്സവം വെടുപ്പാക്കുവാൻ ഒരാൾ ഒരുങ്ങിപ്പുറപ്പെട്ടു. ഈ സൌജന്യനിധി ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ നടത്തിവരുന്ന പാഠശാലയുടെ സ്ഥലമുടമസ്ഥനും ഒരു പ്രഭുവുമായ "ബുദ്ധിമന്താഖാൻ" എന്നൊരാളാണ്. ഈ കല്യാണത്തിന്ന് ആവശ്യമുള്ള സഹായങ്ങളെ ചെയ്വാൻ പലരും സന്തോഷപൂൎവ്വമൊരുങ്ങിയിരുന്നു. ആരെയും ഒരു കാശുപോലും ചിലവ് ചെയ്വാനയക്കാതെ ചിലവ് മുഴുവനും ബുദ്ധിമന്താഖാൻതന്നെ ചെയ്തു. വിവാഹച്ചടങ്ങുകൾ ആരംഭിച്ച കൂട്ടത്തിൽ ശ്രീഗൌരാംഗദേവനെ അലങ്കരിപ്പാൻ തുടങ്ങി. മണ്ണിൽ വീണ് പൂഴി പുരണ്ട് ചാടികളിക്കുന്ന കാലത്തുതന്നെ സ്വാമികളുടെ മുഖാരവിന്ദശോഭയും നയനവിലാസവും സജ്ജനങ്ങളുടേയും മനസ്സിനെ ഹരിക്കുന്നതായിരുന്നു. കല്യാണവേഷം ധ

രിച്ചു സ്വാമികളിപ്പോൾ മാലിന്യമററ കണ്ണാടി എന്നപോലെയും കറമില്ലാത്ത ഉത്തമമായ ചിത്രമെന്നപോലെയും ശോഭിച്ചു. കന്ദൎപ്പസുന്ദരകളേബരനായ സ്വാമികൾ വിവാഹഗൃഹത്തിലെഴുന്നെള്ളിയിരുന്നരുളുമ്പോൾ സൎവ്വാംഗസുന്ദരിയും സൎവ്വാലങ്കാരഭൂഷിതയും "കമലനയനയുഗ്മാ ക്ഷുദ്രരന്ധ്രാചനാസാ കൃശതനുമൃദുവാക്യാ ദീൎഘകേശീശുഭാംഗീ" ഇത്യാദി പത്മിനീലക്ഷണയുക്തയുമായ വിഷ്ണുപ്രിയയെ അവിടേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നു. അനന്തരം ശുഭയോഗാദിയുക്തമായുള്ള മുഹൂൎത്തത്തിൽ മൃദംഗം പെരുമ്പറ പടഹം ശംഖമെന്നു മുതലായുള്ള നാനാവാദ്യഘോഷങ്ങളാലും വേദജ്ഞന്മാരായ ധരാദേവന്മാരുടെ നല്ല വേദഘോഷങ്ങളാലും ദിക്കെങ്ങും മുഴങ്ങവെ ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികൾ തൃക്കൈകൊണ്ടു വിഷ്ണുപ്രിയാദേവിയുടെ ഹസ്തകമലത്തിൽ പിടിക്കുകയും,

"മുകിൽവിട്ടമനുരൂപൻചന്ദ്രനൊത്തുനിലാവോ–
ക്കകിലുദധിയൊടൊത്തുഗംഗയെന്നിപ്രകാരം."

കാണികളൊക്കെ കൊണ്ടാടുകയും ചെയ്തു. കല്യാണമാകപ്പാടെ കല്യാണമായിത്തന്നെ കഴിഞ്ഞുകൂടുകയും ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ "പിന്നെത്താൻ വല്ലഭയെയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു തന്നില്ലത്തെക്കു" പോരികയും ചെയ്തു.

ശചീദേവിയമ്മാൾ പരമാനന്ദസമുദ്രനിമഗ്നയായിത്തീൎന്നു എന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ. ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ മുമ്പിലത്തെപ്പോലെതന്നെ വിനോദിച്ചുകൊണ്ടു കാലം കഴിച്ചുവന്നു. കയ്യിൽ പണമൊന്നുമെടുക്കാതെ വിലയധികമുള്ള വസ്ത്രങ്ങൾ വാങ്ങിപ്പാൻ പുറപ്പെട്ടു. ചങ്ങാതിമാരെക്കണ്ടു "നമുക്കിങ്ങിനെ അങ്ങാടിവരെ പോയിട്ടുവരാം വരുവിൻ" എന്നു വിളിക്കും. "കയ്യിൽ പണം കുറച്ചെങ്കിലും വേണ്ടയോ?" എന്നവർ ചോദിച്ചാൽ "ഒന്നും വേണ്ട ഓരോരുത്തൎക്കെത്രകണ്ടാശയുണ്ടെന്ന് നോക്കീട്ടുവരാം പോവുക" എന്നുപറഞ്ഞു കൂട്ടുകാരെയുംകൂട്ടി ഒരു പീടികയിൽചെന്ന് കച്ചവട

ക്കാരനെനോക്കി "ഇവിടെ ഉയൎന്ന പട്ടുകളുണ്ടോ? എടുക്ക നോക്കട്ടെ" എന്നു പറയും. ആയാൾ നല്ല വിലപിടിച്ച പട്ടുവസ്ത്രങ്ങളെ എടുത്തു കാണിക്കുമ്പോൾ "പണമെടുത്തുകൊണ്ടുവരുവാൻ വിട്ടുപോയി എന്നു മെല്ലെപ്പറയും" എന്നാലെന്താണ് ഇവിടെക്ക് ചരക്കു തരുവാനുള്ള ഭാഗ്യം ഞങ്ങൾക്കുണ്ടായല്ലൊ. ആവശ്യമുള്ളടത്തോളം കടമായിട്ടു വാങ്ങിക്കൊണ്ടുപോകാം" എന്നു കച്ചവടക്കാരൻ പറഞ്ഞാൽ "ഞാൻ കടംവാങ്ങുന്ന പതിവില്ലല്ലൊ" എന്നു സ്വാമികൾ പറയും. സ്വാമികളുടെ ദിവ്യസ്വരൂപത്തെക്കണ്ടു മലച്ച് ഭക്തിവൎദ്ധിച്ച് പരവശനായ കച്ചവടക്കാരൻ "എന്റെ സ്വാമിൻ! ജഗദീശ! നിന്തിരുവടിയെ കാണുമ്പോൾ ശ്രീബാലഗോപാലൻതന്നെ പ്രത്യക്ഷമായപോലെ തോന്നുന്നു. ഈ സാധനങ്ങളെല്ലാം നിന്തിരുവടി ദയചെയ്തു കൊണ്ടുപോകേണമെ. എനിക്ക് പണമാവശ്യമില്ല" എന്നുപറഞ്ഞു സ്വാമികളുടെ ചേവടികളിൽ വീണു വണങ്ങി, സ്വാമികൾ ആവശ്യപ്പെട്ട സാധനങ്ങൾ മുഴുവനും കൊടുത്തയച്ചുകളയും. ഇങ്ങിനെ ഓരൊ കച്ചവടസ്ഥലങ്ങളിലും ചെന്ന് തന്റെ ദിവ്യശക്തിയാൽതന്നെ വളരെ വിലപിടിച്ച സാമാനങ്ങളെയെല്ലാം വിലകൊടുക്കാതെ വാങ്ങിച്ചുകൊണ്ട് പോവുന്ന കാലത്ത് സ്വാമികൾ കൂടക്കൂടെ കളിയാക്കാറുള്ളതുകൊണ്ടു സ്വാമികളുടെ നേരെ നല്ല രസമില്ലാതിരിക്കുന്ന വൈഷ്ണവനായ ശ്രീധരൻ എന്നാളുടെ പീടികയിലൊരിക്കൽ ചെന്ന് "അയ്യയ്യോ ഇയ്യാൾ പേരാക്കാരൻ. ഉപയോഗമില്ലാത്തതായ സാമാനങ്ങൾക്കുംകൂടി നൂറാ ആയിരം എന്ന് വിലപറയുന്നത് പതിവാണ്" എന്ന് നേരംപോക്കായിട്ട് സ്വാമികൾ പറഞ്ഞു. അതുകേട്ട് ശ്രീധരൻ—"ദയവുചെയ്ത് വേറെ പീടികക്കുപോയിക്കൂടെ എന്റെ പീടികയിലെന്തിനാണ് ബുദ്ധിമുട്ടിക്കുവാൻ വരുന്നത്. ഞാൻ പാവപ്പെട്ടവൻ പിഴച്ചോട്ടെ" എന്നു സുഖക്കേടോടുകൂടി പിറുപിറുത്തുതുടങ്ങി. നല്ലൊരു ഭക്തനാകയാൽ ശ്രീധരനെക്കുറിച്ച് ഭഗവാനു വളരെ കാ

ങ്കന്നുമുണ്ട്. അതിനെ കാണിക്കാതെ സ്വാമികൾ ദ്വേഷ്യാനടിച്ചു കൊണ്ട്—തന്റെ കഥയില്ലായ്മയെക്കുറിച്ച് അത്ഭുതപ്പെടേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. താൻ പീടികക്കു വരുന്നവരെയെല്ലാം ആട്ടംകൊടുത്ത് അയച്ചോളൂ. തന്റെ പീടികക്ക് ജനങ്ങളോടിയോടിവരും, ദാരിദ്ര്യമൊക്കെ നീങ്ങി ക്ഷണനാ ധനികനാവാം. ഭ്രാന്തുപിടിച്ചവനേ!" എന്നു പറഞ്ഞതു കേട്ട് ദ്വേഷ്യം സഹിക്കവയ്യാതെ ശ്രീധരൻ "എല്ലാവക്കും പ്രായം കൂടുംതോറും ബുദ്ധിയും നല്ലനടപ്പും വദ്ധിച്ചുവരും. ഇതെന്തെടാ പിന്നെപ്പിന്നെ കുട്ടിയായി തീരുന്നത്" എന്നു വെറുപ്പോടുകൂടി പറഞ്ഞു. സ്വാമികൾ—കൊള്ളാം, കൊള്ളാം. വളരെ നന്നായിരിക്കുന്നു. താൻ ദിവസംതോറും ഗംഗാദേവിയെ പൂജിക്കുന്നുണ്ടല്ലൊ, ഗംഗാദേവിയുടെ അച്ഛനാണ് ഞാൻ. എനിക്കെന്താണൊന്നും തരാത്തത്?" എന്നു ചോദിച്ചു. ഇങ്ങിനെയെല്ലാം ലീലചെയ്ത് ഗൃഹത്തിൽ ചെന്നു. താൻ വില കൊടുക്കാതെ കൊണ്ടുവന്ന സാധനങ്ങൾക്കെല്ലാം ശരിയായ വില കൊടുത്തയക്കുകയും വില കിട്ടുകയില്ലെന്ന് ധരിച്ചിരുന്ന കച്ചവടക്കാരും മററും ആശ്ചയ്യപ്പെടുകയും ചെയ്തു.

മൂന്നാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

നാലാമദ്ധ്യായം.

ഗയാക്ഷേത്രദശനം.

കാലക്രമേണ സ്വാമികൾക്കുള്ള വിരോധികൾ കൂടിയും സ്വാമികളുടെ ഗുണാതിശയങ്ങളാലും വാത്സല്യസൌലഭ്യത്താലും സ്വാമികളിൽ സ്നേഹമുള്ളവരായി തീൎന്നു. പലരും സ്വാമികളെ സ്തുതിച്ചു തുടങ്ങി. ഇങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞുവരുമ്പോൾ ഒരു ദിവസം അമ്മയെ നോക്കി സ്വാമികൾ "അമ്മേ! ഗയാശ്രാദ്ധമൂട്ടി പിതൃക്കൾക്ക് ഗ

തി ചങ്ങങ്ങൾ ഒന്നാഗ്രഹമിനിക്കുണ്ട്. അമ്മ തടസ്ഥമൊന്നും പറയാതെ എന്നെ ഗയക്കു പോയിവരുവാനനുവദിക്കണം” എന്നു പറഞ്ഞു് അനുവാദം വാങ്ങി തന്റെ ചെറിയമ്മ(അമ്മയുടെ അനുജത്തി)യുടെ ഭർത്താവായ ചന്ദ്രശേഖരനേയും മററ ചിലരേയും കൂട്ടി നവദ്വീപത്തിൽ നിന്നും പുറപ്പെട്ടു. വഴിക്കു പനിപിടിച്ചു സ്വാമികൾ കുറേ ക്ഷീണിച്ചു. അതിന്നു മുമ്പും പിമ്പും സ്വാമികൾക്കു ശരീരസുഖക്കേടൊന്നുമുണ്ടായിട്ടില്ല. പനി മാറിയ മുതൽക്കു് സ്വാമികളുടെ നില്പയൊന്നു മാറി, വിനോദമെന്നുള്ളതില്ലാതെയായി.

“കൈത്തലംകവിളിൽവെച്ചത്യന്തംചിന്താകുല
ചിത്തനായ്പത്മാസനസ്ഥിതനായ്മൌനിയായി
ഗാംഭീരചിത്തനേററംവിയത്തുംകൊണ്ടുചോരം
കമ്പമില്ലാതെചിത്രാപ്പിതനെന്നപ്പോലെവാണാൻ”.

ഗയാക്ഷേത്രത്തിലെത്തിയപ്പോൾ പരമാനന്ദം പ്രാപിച്ചു, ഭക്തിപുഷ്പം കോരിക്കുടിച്ചു, കൈകൂപ്പി ദണ്ഡനമസ്കാരം ചെയ്തു. അവിടെ ശ്രീവിഷ്ണുപാദത്തെ ദശിച്ചു പരവശനായി ഭവിച്ചു, പാവപോലെ ഇളകാതെ നിന്നു. മാനസപുഷ്പങ്ങളെ ഭഗവാന്റെ ദിവ്യമായ തിരുവടിയിൽ ചൊരിഞ്ഞു. അഹന്തയേയും മമതയേയും കൈവെടിഞ്ഞു. മനസ്സു ഭഗവൽപാദത്തിൽ ലയിച്ചു ജീവന്മുക്തനായിച്ചമഞ്ഞു. സ്വാമികളുടെ തിരുമേനി വളരെ വളരെ തേജസ്സോടുകൂടിയതായി ഭവിച്ചു. സ്വാമികളുടെ മനസ്സിൽ അതുവരെ അടങ്ങിയിരുന്ന ഭക്തി ഗയാക്ഷേത്രദശനം നിമിത്തം ഇങ്ങിനെ വെളിപ്പെട്ടു. “സവ്വംവിഷ്ണുമയംജഗൽ” എന്നുള്ള പരമാത്മബോധമുദിച്ചു ആനന്ദബാഷ്പമധികരിച്ചു. ‘ഹരേ! കൃഷ്ണ! ഗോവിന്ദ! ഗോപാല! മുകുന്ദ! ഭക്തവത്സല! കരുണാമൃതത്തി! ദീനബന്ധോ! നാരായണ! പുണ്ഡരീകാക്ഷ! ദാമോദര! വിശ്വംഭര! വൈകുണ്ഠ! പീതാംബര! ജനാർദ്ദന! മാധവ! കംസാരെ! മുരാരേ! രാധാമനോഹര! ഗോപികാവസന

ഘോര! ശ്രീവാസുദേവ! ചക്രപാണെ! മധുസൂദന!' എന്നിങ്ങ നെയുള്ള തിരുനാമങ്ങളെ വളരെ ഉച്ചരിച്ചു.

"ത്രിഭുവനമായനികേതത്തിനു-
ള്ള ഭിരാമമായുള്ളോരു ഭണ്ഡാരമായ്
കളങ്കമൊക്കയുംകളഞ്ഞതിമാത്രം
വിളങ്ങുമീശനായ്ശരണ്യനായ്സദാ
ശരണമില്ലാതെവലഞ്ഞിടുന്നോൎക്ക
ശരണമായ്ജനിമൃതിവിഹീനനായ്
വരദനായ്സവ്വേശ്വരനായുള്ളോരു
ഹരിയെഭക്ത്യാഞാൻശരണംപ്രാപിച്ചേൻ."

എന്നെല്ലാം സ്തുതിച്ചു തന്നേ മറന്നു മൂൎഛിച്ചു താഴത്തു വീഴുകയും അരു കുത്തു നിന്നിരുന്ന (മുമ്പു പ്രസ്താവിക്കപ്പെട്ട) ഈശ്വരപുരി എന്ന മഹാൻ താങ്ങുകയും ചെയ്തു. മൂൎഛ തെളിഞ്ഞെഴുനീററ് താമസിക്ക ന്നേടത്തേക്ക ചെന്നു. അവിടെ ഈശ്വരപുരിയെ ഭക്ഷണം കഴി പ്പിച്ച് സ്വാമികളുമുണ്ടതിന്നുശേഷം സ്വാമികളുടെ അപേക്ഷപ്രകാ രം ഈശ്വരപുരി, സ്വാമികൾക്ക് രാധാകൃഷ്ണഭക്തിയെ ഉപദേശി ച്ചു. അന്നുമുതൽ ഗൌരാംഗദേവന്ന് കൃഷ്ണഭ്രാന്തു വൎദ്ധിച്ചു.

"കണ്ണനാമുണ്ണിയെക്കാണുമാറാകണം
കാറൊളിവൎണ്ണനെക്കാണുമാറാകണം
കിങ്ങിണിനാദങ്ങൾകേൾക്കമാറാകണം
കീൎത്തനംചൊല്ലിപ്പുകഴ്ത്തുമാറാകണം
കുന്നുചുമന്നോനെക്കാണുമാറാകണം
കൂത്തുകളോരോന്നുകേൾക്കമാറാകണം
കെല്പുപെരുത്തോനെക്കാണുമാറാകണം
കേളിപെരുത്തോനെക്കാണുമാറാകണം
കൈവല്യമൂൎത്തിയെക്കാണുമാറാകണം
കൊഞ്ചലോടെമൊഴികേൾക്കമാറാകണം

കോടക്കാർവർണ്ണനെക്കാണുമാറാകണം
ഓടക്കുഴൽവിളികേൾക്കുമാറാകണം
കൌസ്തുഭാകന്ധനെക്കാണുമാറാകണം
കസ്തൂരിഗന്ധനെക്കാണുമാറാകണം
കാണുമാറാകണംകാണുമാറാകണം
രാധാരമണനെക്കാണുമാറാകണം."

ഇങ്ങിനെ ഓരോന്നു പറഞ്ഞും കൃഷ്ണ! കൃഷ്ണ! എന്നു വിളിച്ചും മററു യാതൊരു ചിന്തയുമില്ലാതെയും സമയം കഴിച്ചു. "വൃന്ദാവനത്തിൽ ചെന്ന് എൻെറ കൃഷ്ണനെ കണ്ടാലെ എൻെറ കണ്ണിന്നാനന്ദമുണ്ടാവുകയുള്ളൂ"എന്നു പറഞ്ഞെഴുന്നീററു. ഗയെക്കു വരുമ്പോൾ ശചീദേവിയമ്മാൾ "എൻെറ മകനെ ജാഗ്രതയായി നോക്കണേ. അവന് വഴിക്കു സുഖക്കേടൊന്നും വരാതെ സൂക്ഷിച്ച് എൻെറ അടുക്കൽ കൊണ്ടുവന്നാക്കി തരണേ"എന്ന് പ്രത്യേകം ഏല്പിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ട് ചന്ദ്രശേഖരൻ മുതലായവർ സ്വാമികളെ പാകംപോലെ സൂക്ഷിച്ച് നവദ്വീപത്തിൽ കൊണ്ടുവന്നു ചേർത്തി.

സ്വാമികൾ നവദ്വീപത്തിലെത്തിയ വർത്തമാനമറിഞ്ഞ് ആ നാട്ടുകാരൊക്കെയും സ്വാമികളെ ചെന്നു കാണുകയും സ്വാമികൾക്കുള്ളിലെന്തോ വിചാരം കടന്നിട്ടുണ്ടെന്നും അതുകൊണ്ടാണ് സ്വാമികളുടെ മുമ്പിലത്തെ പ്രകൃതിയ്ക്കെല്ലാമൊരു വ്യത്യാസം വന്നിട്ടുള്ളതെന്നും ധരിക്കുകയും ചെയ്തു. ശചീദേവിയമ്മാൾ പലതുമാലോചിച്ച് പരിതപിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. സദാശിവൻ, ശ്രീമാൻ, മുരാരി എന്നിവരെ സ്വാമികൾ ആളെ അയച്ചു വരുത്തി. ഗയക്കു താൻ പോയിവന്ന കഥയെ വിസ്തരിച്ചും ഭംഗിയായും പ്രസ്താവിച്ചുകൊണ്ടുവന്ന കൂട്ടത്തിൽ "ശ്രീകൃഷ്ണശ്രീപാദദശനംചെയ്തു" എന്നു പറഞ്ഞ ഉടനെത്തന്നെ മൂർച്ഛിതനായി. മയക്കത്തിൽക്കൂടിയും കൃഷ്ണ! കൃഷ്ണ! എന്ന് പറയുവാൻ ശ്രമിക്കുന്നതുകൊണ്ട് "ഇത് അത്യന്തികമുന്ന കൃഷ്ണഭക്തിതന്നെ എന്ന് എല്ലാവരും വിചാരിച്ചു. മയക്കം തീ

ന്ന ശേഷം എല്ലാവരും പിറേറദിവസം ശുക്ലാംബരന്റെ വീട്ടിൽ വന്നു കൂടത്തക്കവണ്ണം സ്വാമികൾ ഏല്പാടു ചെയ്തു. ശ്രീപാദരേണുവത്തെ പററി പ്രസ്താവം വരുമ്പോളൊക്കെയും സ്വാമികൾക്ക് മൂർച്ഛ സംഭവിക്കും. എപ്പോഴും കണ്ണീര് ധാരധാരയായിട്ടൊഴുകും. "കാരുണ്യകടലേ! സുന്ദരരൂപ! ആനന്ദാമൃതമേ! സ്വയംപ്രകാശ!" എന്നെല്ലാം പറയും. ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും. കാണികളൊക്കെയും അത്യാനന്ദപരവശന്മാരായിത്തീരുകയും "ഇങ്ങിനെയൊരു ഭക്തിയെങ്ങും കണ്ടിട്ടില്ല. ഇതു ഭഗവാൻകൃഷ്ണൻ സന്തോഷിക്കത്തക്കതുതന്നെ" എന്നെല്ലാം പറയുകയും ചെയ്തു. അന്നു രാത്രി വിഷ്ണുപ്രിയ പള്ളിയറയിൽ ചെന്നു നോക്കുമ്പോൾ ഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ കണ്ണീര് ആറുപോലെ ഒഴുകുന്നു; വിഷ്ണുപ്രിയയുടെ മനസ്സു വല്ലാതെ അമ്പരന്നു നടുനടുങ്ങി വെളിയിൽ ചെന്നിരുന്നു. "എത്ര ദിവസമായി തമ്മിൽ കണ്ടിട്ട് ഇന്നെന്നെക്കാണുമ്പോൾ സരസസംഭാഷണം ചെയ്തു രസിച്ചിരിക്കേണ്ടത് പോയിട്ട് എന്തോ ആപത്തു സംഭവിച്ചിട്ടുള്ളപോലെ കാണിച്ചുകൊണ്ട് എന്നെ വ്യസനിപ്പിക്കുകയല്ലെ ചെയ്യുന്നത്, എന്താണ് വേണ്ടത്" എന്നെല്ലാം വിചാരിച്ചിട്ടൊന്നുംതോന്നാതെ അമ്മായിയുടെ അടുത്തു ചെന്ന് "അമ്മേ! ഇങ്ങോട്ടൊന്നു വന്നുനോക്കണെ." എന്നുപറഞ്ഞു. ശചീദേവിയമ്മാൾ ഓടിച്ചെന്ന് "എന്റെ അരുമമകനെ! നിനക്കെന്താപത്താണപ്പാ! നേരിട്ടത്" എന്നു പലവുരു ചോദിച്ചിട്ടും സ്വാമികൾ വളരേനേരമൊന്നും പറയാതിരുന്നു. ഒടുക്കം അമ്മേ! എന്തോ ഒരു സുന്ദരാംഗനെ ഞാൻ സ്വപ്നത്തിൽ കണ്ടു' അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണ്ണും മുഖവും എന്നാൽ വർണ്ണിപ്പാനാവില്ല. കരുണാരസം നിറഞ്ഞ കണ്ണും മന്ദസ്മിതം വിലസുന്ന തിരുമുഖവും മഞ്ജുസ്വരവും എന്റെ മനസ്സിനെ കവന്ന് എന്നെ കഷ്ടത്തിലാക്കികളഞ്ഞു. ഞാനെന്തു ചെയ്യട്ടെ. ആ മഹാസുന്ദരനെ ഞാനിനിക്കാണുമോ? എന്റെ മനസ്സ് ആ താമരക്കണ്ണനെ വിട്ട് വരുന്ന

തേ ഇല്ല. ഇതല്ലാതെ വേറെ ഒന്നുമില്ല" എന്നു പറഞ്ഞു. ഇതു കേട്ടിട്ട് അമ്മായിയും മരുമകളും "ഇത് കൃഷ്ണഭക്തിതന്നെ" എന്നു വിചാരിച്ചു.

ഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ ഈ വദ്ധിച്ച കൃഷ്ണഭക്തിയെപ്പററി ശ്രീപാശൻ ഗദാധരൻ മുതലായവരെല്ലാം ശ്രീമാൻ പറഞ്ഞറിഞ്ഞിട്ട് വളരെ സന്തോഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഒരു ദിവസം സ്വാമികൾ തന്റെ ഉപാദ്ധ്യായനായ ഗംഗാദാസനെ കാണ്മാൻ ചെന്നു. ഗംഗാദാസൻ ശിഷ്യന്ന് ആശീവ്വാദം ചെയ്തു ശേഷം "എന്താ! ഗൌരാംഗ! ഇനിയും കലാശാല തുറക്കാത്തത്? നിന്റെ ശിഷ്യന്മാരുടെ പഠിപ്പ് മുടങ്ങിയിരിക്കുന്നുവല്ലോ. അവർ നിന്റെ അടുക്കലല്ലാതെ മററാരുടേയും അടുക്കൽ പഠിക്കയില്ലെന്നു പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് വേഗത്തിൽ പാഠശാല തുറന്ന് കുട്ടികളെ പഠിപ്പിക്കണം. കുട്ടികൾ പഠിച്ചതൊക്കെ മറക്കാതെ കഴിക്കണ്ടേ? പഠിപ്പിക്കുന്നത് നിനക്കും നല്ലതാണല്ലോ?" എന്നു പറഞ്ഞു.

സ്വാമികൾ ഗുരുകല്പന ശിരസാ വഹിച്ചു. പിറേറദിവസം തന്നെ പാഠശാല തുറന്നു. അന്ന് വിദ്യാൎത്ഥികൾ പഠിക്കാൻ തുടങ്ങുന്നതിന്നുമുമ്പെ പതിവുപ്രകാരം "ഹരിഃ-ഹരിഃ" എന്നു പറയുകയും ആ ശബ്ദം കേട്ട ഉടനെതന്നെ ഗൌരാംഗദേവൻ തന്നെ മന്ന് "ഹരി!" എന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ താല്പൎയ്യത്തെ പററിയും ഹരിയുടെ ദിവ്യകല്യാണവിശേഷഗുണങ്ങളെ പററിയും ജ്ഞാനത്തേക്കാൾ ഭക്തിക്കാണ് പ്രാധാന്യമെന്നും ഭക്തിയില്ലാത്തവൎക്കു നിൎവ്വാണപദപ്രാപ്തിക്ക് പ്രയാസമാണെന്നും പ്രസംഗിച്ചുതുടങ്ങുകയും അന്നത്തെ സമയം മുഴുവനും അങ്ങിനെ കഴിക്കുകയും ചെയ്തു. അനന്തരം അന്ന കുട്ടികളെ പഠിപ്പിപ്പാൻ തരമാവാഞ്ഞതിനെക്കുറിച്ച് സ്വാമികൾക്ക് കുണ്ഠിതം തോന്നുകയും "ആട്ടെ ഇന്ന് ആദ്യത്തെ ദിവസമായതുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ ഭഗവദ്വിഷയമായിട്ട് സമയം കളഞ്ഞത് നന്നായി. നാളെ മുതൽക്കു ക്രമമായി പഠിപ്പ് തുടങ്ങാം." എ

ന്നു പറയുകയും ശിഷ്യന്മാർ ശരിയെന്ന് സമ്മതിക്കുകയും ചെയ്യും. പിറ്റേ ദിവസവും തഥൈവ. ഇങ്ങിനെ കുറെ അധികദിവസം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ "നമ്മുടെ പഠിപ്പിങ്ങിനെ മുടങ്ങിപ്പോയല്ലോ. ഗുരുനാഥൻ കൃഷ്ണനെക്കുറിച്ചും ഹരിഭക്തിയെക്കുറിച്ചും ഉപന്യാസം ചെയ്തുകൊണ്ടേ കാലം കഴിക്കുന്നു. നാമിനിച്ചെയ്യേണ്ടതെന്താണ്. ഗുരുനാഥന്റെ ആചാൎയ്യനായ ഗംഗാദാസരെക്കണ്ടു വിവരം പറയുക" എന്ന് വിദ്യാൎത്ഥികളെല്ലാവരുംകൂടി ആലോചിച്ച് തീച്ചപ്പെടുത്തി ഗംഗാദാസരെക്കണ്ടു സങ്കടം പറഞ്ഞു. അദ്ദേഹം ഗൌരാംഗസ്വാമികളെ വരുത്തി "നീ കുട്ടികളെ പഠിപ്പിക്കുന്ന കാൎയ്യത്തിൽ വളരെ ഉദാസീനത കാണിക്കുന്നുണ്ട്. ഇതു ഭംഗിയല്ല. നീ നല്ലൊരു ഭക്തനായതിൽ ഇനിക്കുള്ള സന്തോഷം പറഞ്ഞാലവസാനിക്കുന്നതല്ല. എന്നാലും വിദ്യാവിഷയത്തിൽനിനക്കുള്ളയോഗ്യതയെ കാണിക്കാതിരുന്നുകൂട. നിന്റെ അടുക്കലല്ലാതെ മറ്റൊരുടെ അടുക്കൽ പഠിക്കുന്നതിലും നിന്റെ ശിഷ്യന്മാൎക്കു തൃപ്തിയില്ല. വേറെ ആരുടെ അടുക്കലും ഞങ്ങൾ പഠിക്കയില്ലാ എന്ന് അവർ ഉറപ്പായി പറകയും ചെയ്യുന്നു. അതുകൊണ്ട് നാളെ മുതൽക്കെങ്കിലും ശരിയായി പഠിപ്പിക്കാതിരിക്കരുതെ" എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞേല്പിച്ചയച്ചു. ഗൌരാംഗദേവൻ വല്ലാതെയായി. "ഇനി ഇങ്ങിനെ ഉപേക്ഷ വരുത്തിക്കൂട. എങ്ങിനെയെങ്കിലും നാളെ മുതൽ മനസ്സിനെ ഉറപ്പിച്ചിരിക്കുകതന്നെ" എന്ന് തീരുമാനിച്ചുകൊണ്ട് ഗൃഹത്തിലേക്ക് പോയി. പിറ്റേദിവസം പാഠശാലക്കുചെന്ന് വളരെ ഭംഗിയായി പഠിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. തന്മദ്ധ്യേ രത്നഗർഭൻ എന്നൊരാൾ രാധാകൃഷ്ണഭക്തിയെപ്പറ്റി പറയുന്ന ശ്രീഭാഗവതത്തിലെ ഒരു ശ്ലോകം ചൊല്ലുന്നതു കേട്ടു. സ്വാമികൾ തന്നെ മറന്ന് "കൃഷ്ണ! കൃഷ്ണ!"എന്നു പറഞ്ഞ് മൂൎച്ഛിച്ചുവീണു. ശിഷ്യന്മാർ വല്ലാതെ ഭ്രമിച്ച് വിവശന്മാരായി ഒന്നും ചെയ്യാൻ തോന്നാതെ കുഴിച്ചിട്ട തടികൾപോലെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ ഗദാധരൻ ഓടിവന്നു വേണ്ടുന്ന ഉപ

ചാരങ്ങളെ ചെയ്തു. മുമ്പും ഈവക ഘട്ടങ്ങളിൽ ഗദാധരൻസ്വാമികളെ ശുശ്രൂഷിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഗദാധരന്റെ വേണ്ടുംവണ്ണമുള്ള ശുശ്രൂഷകളാൽ സ്വാമികൾ മൂർഛതെളിഞ്ഞെഴുനീററു. രത്നഗർഭനോട് ആ ശ്ലോകം ഒരിക്കൽക്കൂടി ചൊല്ലുവാൻ ആവശ്യപ്പെടുകയും രത്നഗർഭൻ ശ്ലോകം ചൊല്ലിയപ്പോൾ വീണ്ടും കൃഷ്ണ! കൃഷ്ണ! എന്നു പറഞ്ഞ് മൂർഛിക്കയും ചെയ്തു. മൂർഛ നീങ്ങിയാൽ പിന്നേയും ശ്ലോകം ചൊല്ലിക്കും. പിന്നേയും മൂർഛിക്കും. ഇങ്ങിനെ മൂന്നുനാലു പ്രാവശ്യം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഗദാധരൻ രത്നഗർഭനോട് ശ്ലോകം ചൊല്ലാതിരിക്കേണമെന്നാവശ്യപ്പെട്ടു. സ്വാമികൾ ബഹുമാനപൂർവ്വം രത്നഗർഭനെ ആലിംഗനം ചെയ്കയും സ്വാമികളുടെ ദിവ്യശരീരം സ്പർശിക്കനിമിത്തം തൽക്ഷണം തന്നെ രത്നഗർഭന്ന് ഭക്തി വർദ്ധിക്കുകയും അന്നുമുതൽ ആജീവനാന്തം രത്നഗർഭൻ ഭക്തനായിത്തന്നെ വർത്തിക്കുകയും ചെയ്തു.

പിറെറദിവസം പാഠശാലക്കു ചെന്നു സ്വാമികൾ ശിഷ്യന്മാരെ നോക്കി "എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട കുട്ടികളേ! എന്നെക്കൊണ്ട് നിങ്ങൾക്ക് പ്രയോജനമൊന്നുമില്ലാതെയായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു. ഞാനൊരു ഭ്രാന്തനെന്നപോലെയല്ല കാണപ്പെടുന്നത് നിങ്ങളിനി വേറെ ആരുടെയെങ്കിലും അടുക്കൽ ചെന്ന് പഠിക്കുവിൻ" എന്നു പറഞ്ഞു. വിദ്യാൎത്ഥികൾ ഗുരുവിനെ വണങ്ങി "സ്വാമിൻ! ഇവിടുന്ന് അതിര് കവിഞ്ഞ കൃഷ്ണഭക്തനായി തീൎന്നിട്ടുണ്ട്. ഇവിടുത്തെ തിരുമൊഴികൾ സാധാരണ മനുഷ്യർ പറയുന്നതുപോലെ ഞങ്ങൾക്ക് തോന്നുന്നില്ല. സാക്ഷാൽ കൃഷ്ണൻ തന്നേ ഇങ്ങിനേ തിരുവവതാരം ചെയ്ത് ഞങ്ങളെ രക്ഷിപ്പാൻ വന്നിരിക്കുന്നു എന്നാണ് ഞങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നത്. ഇന്നത്തോടെ പഠിപ്പു മതിയാക്കുക എന്നല്ലാതെ ഞങ്ങൾ മറെറാരാളുടെ അടുക്കൽ ചെന്നു പഠിക്കുകയില്ല" എന്നുണൎത്തിക്കുകയും കണ്ണീരൊഴുകിക്കൊണ്ടു നിൽക്കുകയും ചെയ്തപ്പോൾ സ്വാമികളും മനസ്സുരുകി കണ്ണീർ വാൎത്തുകൊണ്ട് ഓരോരുത്തരെ ആയി മടിയിലിരുത്തി ചുംബിച്ചശേഷം

വൎദ്ധിച്ച വ്യസനം ഒരുവിധം അടക്കി. "എന്റെ വാത്സല്യ ഭാജനങ്ങളേ! നമുക്കിനി പിരിയുകതന്നെ. എങ്കിലും നിങ്ങളോട് കുറഞ്ഞൊന്നു സംസാരിക്കാതിരിപ്പാൻ എന്റെ മനസ്സ സമ്മതിക്കുന്നില്ല, അതുകൊണ്ട് ഞാനൊന്നു പറയുന്നു. അതെന്തെന്നാൽ,

ആഗ്രപശ്യാമിതേജോനിബിഡതരകളായാവലീലോഭനീയം
പീയൂഷാപ്ലാവിതോഹംതദനുതദുദരേദിവ്യകൈശോരവേഷം
താരുണ്യാരംഭരമ്യംപരമസുഖരസാസ്വാദരോമാഞ്ചിതാംഗൈ
രാവീതംനാരദാദ്യൈവ്വിലസദുപനിഷത്സുന്ദരീമണ്ഡലൈശ്ച.

ഇങ്ങിനെയുള്ള ദിവ്യദൎശനംനിമിത്തം ഞാൻ മയങ്ങിപ്പോകുന്നു. മനുഷ്യർ മാത്രമല്ല പശുക്കളും കൂടിയും ലയിച്ചുപോകത്തക്കവണ്ണം ഗാനം ചെയ്തുകൊണ്ട് ആ ദിവ്യസുന്ദരമൂൎത്തി എന്റെ മനസ്സിനെ അപഹരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണ് ഞാനെന്നെ മറന്നു കമലദളവിലോചനനായ കൃഷ്ണന്നു വശപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്. നാമിപ്പോൾ പിരിഞ്ഞിരിക്കേണ്ടതായി വന്നിരിക്കുകൊണ്ട് നമുക്കെല്ലാവൎക്കും കൂടി ഒരു കൃഷ്ണകീൎത്തനം പാടുക, എന്നരുളിച്ചെയ്തു. ഉടനെ സ്വാമികൾ നടുവിലും മറ്റുള്ളവർ ചുററുമായിട്ടിരുന്നു. സ്വാമികൾ കൈകൊണ്ടു താളം പിടിച്ചുകൊണ്ട്,

കണ്ണാ! കടൽവണ്ണാ! കനിവേറുംമുകിൽവണ്ണാ!
കണ്ണിന്നിഹനേരെവിളയാടെന്റെമുകുന്ദ!
കാർമേഘവുംകായാമ്പൂവുംതാണീടിനതിരുമെയ്
കാണേണമതിന്നായിതൊഴുന്നേൻമുകുന്ദ!

എന്ന് ഭക്തിരസമായി തന്നെ മറന്നു മധുരമാകുംവണ്ണം സംഗീതമട്ടിൽ പാടിത്തുടങ്ങി. മറ്റുള്ളവരും ഭക്തിവൎദ്ധിച്ച് സ്വന്തം നില മറന്ന് എല്ലാവരും കൂടി

മാപൊരുളായിമറഞ്ഞവനെഹരി
മലർമകൾകൊങ്കപുണൎന്നവനെഹരി

മധുരയിൽ വന്നുപിറന്നവനെഹരി
മധുരരസത്തെനുകർന്നവനെഹരി
മധുരിപുനാമമിയന്നവനെഹരി
മഗധനൃപന്മദമീർത്തവനെഹരി
മടവാരോടുകലർന്നവനെഹരി
മരതകകാന്തികലർന്നവനെഹരി
മഹിതമഹാമുനിവന്ദിതനെഹരി
മണിഗണമണ്ഡിതസുന്ദരനെഹരി
മണമെഴുമാലകൾപൂണ്ടവനെഹരി
മണ്ഡിതശിഞ്ജിതനൂപുരനെഹരി
മങ്കകൾപാൽതൈർവഞ്ചകനെഹരി
വഞ്ചകകംസനമാരകനെഹരി
മല്ലികമുല്ലയണിഞ്ഞവനെഹരി
മല്ലരെവെന്നുനിറന്നവനെഹരി
മന്നിടഭാരമഴിച്ചവനെഹരി
മരണവിഷാദമൊഴിച്ചവനെഹരി
മംഗലമന്ദിരമായവനെഹരി
ഹരിഹരിഹരിഹരിഹരിഹരിഹരിഹരി.

ഇങ്ങിനെ ദിവ്യഗാനം ചെയ്ത് ഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ ഒന്നാമത്തെ കൃഷ്ണകീർത്തനം നടത്തി. ഈ ഘോഷത്തെ കേട്ട് സമീപവാസികൾ പലരും വന്നുകൂടി, അങ്ങിനെ വന്നുകൂടിയ ജനങ്ങളും സ്വാമികളുടെ ശിഷ്യന്മാരും "ഭക്തിരേവഗരീയസി" എന്നുള്ള ദൃഢവിശ്വാസമുള്ളവരും മഹാഭക്തന്മാരുമായി ഭവിക്കുകയും അവരുടെ ജന്മം സഫലമാവുകയും ചെയ്തു.

നാലാമദ്ധ്യായം സമാപ്തം.

അഞ്ചാമദ്ധ്യായം.

അദ്വൈതാചാര്യരെ കാണലും, സ്വാമികളുടെ ഭക്തിപാരവശ്യവും, ദിവ്യരൂപം കാണിക്കലും.

ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികൾ ഇങ്ങിനെ സർവ്വാത്മനാ ഭഗവൽപാദാരവിന്ദത്തെത്തന്നെ ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന കാലത്ത് സ്വാമികൾക്ക് വിരോധികളായ പലരും ഗൌരാംഗന്ന് ബുദ്ധിക്ക് സ്ഥിരക്കേടാണ്, ശുദ്ധ ഭ്രാന്തനായിപ്പോയി, എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞും പരിഹസിച്ചും ശചീദേവിയമ്മാളെ അങ്ങിനെ ധരിപ്പിച്ചിട്ട് അവരെ വ്യസനിപ്പിച്ചും സന്തോഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

"മൃഗമീനസജ്ജനാനാം
തൃണജലസന്തോഷവിഹിതവൃത്തീനാം
ലുബ്ധകധീവരപിശുനാഃ
നിഷ്കാരണമേവ വൈരിണോജഗതി."

എന്നുള്ളത് ഈ ഘട്ടത്തിൽ ആലോചിപ്പാനുള്ളതാകുന്നു. ശചീദേവിയമ്മാൾക്ക് എന്താണ് ചെയ്യേണ്ടതെന്നൊന്നും തോന്നാതെ തന്റെ ഭർത്താവിന്ന് അത്യന്തമിഷ്ടനായ ശ്രീവാസനെ വരുത്തി അദ്ദേഹത്തിനോടാലോചിച്ചതിൽ ഗൌരാംഗന്ന് ചിത്തഭ്രമമല്ല, ശ്രീകൃഷ്ണനിൽ എത്രയും വർദ്ധിച്ചതായ പ്രേമലക്ഷണഭക്തിയുടെ പരിപാകമാണെന്ന് ബോദ്ധ്യംവന്നു. പിന്നീട് വിശ്വരൂപനെപോലെ ഗൌരാംഗനും സന്യസിച്ചേക്കുമോ എന്നുള്ള വ്യസനമായിതീർന്നു.

ഗൌരാംഗസ്വാമികൾക്ക് മുമ്പുണ്ടായിരുന്ന അഹങ്കാരവും നേരംപോക്കുമെല്ലാം പോയി. ശ്രീകൃഷ്ണഭൃത്യഭൃത്യനായിത്തീർന്ന അദ്ദേഹത്തിനെ ഭഗവാന്റെ മുഖകമലവിലാസവും തൃക്കാൽശോഭയും മുരളീഗാനവും മനോജ്ഞമായ മന്ദസ്മിതവും പരമാനന്ദസമുദ്രനിമഗ്നനാക്കി തീർത്തു. "എന്നെ ബുദ്ധികെട്ടവനെന്നോ ഭ്രാന്തനെന്നോ പറയുന്നവർ പറഞ്ഞുകൊള്ളട്ടെ. ഞാൻ കാണുന്ന ദിവ്യവിഗ്ര

ഹരിയെ കുറിച്ച് മിഥ്യാവസ്തുനിരതന്മാരായ നാട്ടുകാരെന്തറിഞ്ഞു. ഭക്തവത്സലനായ രാധാരമണന്റെ തൃപ്പാദങ്ങളെ തേടിയും ആടിയും പാടിയും ഞാൻ കാലം കഴിക്കുകയേയുള്ളൂ" എന്നിങ്ങിനേയുള്ള ഉറപ്പോടും തന്നെ തൃണത്തേക്കാൾ നിസ്സാരനാണെന്ന കരുതിയും ഒതുക്കത്തോടും വൎത്തിക്കുന്ന ഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ പുതിയ സമ്പ്രദായത്തെ കണ്ടു ജനങ്ങളൊക്കയുമാശ്ചര്യപ്പെട്ടു. ആ നാട്ടിലെ പ്രഥമവൈഷ്ണവഗുരുവും ഭക്തനുമായ അദ്വൈതസ്വാമികൾ ഈവൎത്തമാനങ്ങളെല്ലാമറിഞ്ഞതിശേഷം "ഇതിൽ എന്തോ പരമാൎത്ഥമുണ്ട്, ഗൌരാംഗന്റെ മുഖത്തിൽ ഒരു ദിവ്യപ്രകാശം കാണുന്നു. അതിന്നു പുറമേ ഭഗവൽഗീതയിലെ ഒരു വാക്യത്തിന്റെ അൎത്ഥം ശരിയായി തോന്നായ്കയാൽ അതിന്റെ അൎത്ഥമെന്താണെന്നുപദേശിക്കേണമെന്ന് പ്രാൎത്ഥിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന എന്നിൽ കരുണയോടുകൂടി ഭഗവാൻ സ്വപ്നത്തിൽ പ്രത്യക്ഷമായിട്ട് ആ വാക്യത്തിന്റെ വ്യാഖ്യാനം വ്യക്തമാകുംവണ്ണം ഉപദേശിച്ച് തരികയും 'അദ്വൈത! നിന്നെ കരകയറ്റുവാൻ ഞാൻതന്നെ ഇവിടെ അവതാരം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്' എന്നരുളിച്ചെയ്ത് മറയുകയും ഉടനെ ഞാൻ എഴുനീറ്റു നോക്കുമ്പോൾ 'നിമ'നേരെ നില്ക്കുന്നതായി തോന്നുകയും ചെയ്തു. ഇതെല്ലാം മനസ്സിന്റെ ഭ്രമംകൊണ്ടുണ്ടായ വെറും തോന്നലോ, എന്തോ? ഭഗവാനങ്ങിനെ അവതാരം ചെയ്തിട്ടുണ്ടുന്നുള്ളത് ശരിയാണെങ്കിൽ ഭഗവാനിവിടെ എഴുന്നള്ളി എന്റെ മനസ്സിൽ ഉള്ള സന്ദേഹവിപരീതഭാവങ്ങളെ കളഞ്ഞുതരേണ്ടത് ആ കാരുണ്യമൂൎത്തിയുടെ ഭാരമാണ്" എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിന്നു. ഒരുദിവസം ഗൌരാംഗദേവൻ ഗദാധരനേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു അദ്വൈതസ്വാമികളെ കാണാൻ ചെല്ലുകയും അദ്വൈതസ്വാമികളെ കണ്ടു ഉടനെ ഭക്തിവൎദ്ധിച്ച് മൂൎച്ഛിച്ച് വീഴുകയുംചെയ്തു. അദ്വൈതസ്വാമികൾ ഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ തിരുമുഖവിലാസത്തെ കണ്ടുതെളിഞ്ഞ് അജ്ഞാനമകന്നു "ഹ! ഹ! ഹ! ഞാൻ

കൃതകൃത്യനായി. ഇന്നാണെന്റെ ജന്മം സഫലമായത്. ചി ദാകാശവെളിച്ചത്തെ മറയ്ക്കുന്ന അജ്ഞാനാന്ധകാരത്തെ ഇല്ലാതെ യാക്കവാനുള്ള വിജ്ഞാനഭാസ്കരൻ ഇതാ എഴുന്നെള്ളിയിരിക്കുന്നു. ഈ സുന്ദരമൂൎത്തിയെ മകനെന്നും കുട്ടിയെന്നും മനുഷ്യനെന്നും പറയുന്നത് തെററാണ്. ഇത് വേദാന്തപ്പൊരുൾ. വാക്കിന്നും മ നസ്സിന്നുമെത്താത്തവൻ ജഗദാധാരൻ നിരാധാരൻ അണോരണീ യാൻ മഹതോമഹീയാൻ സൎവ്വശക്തൻ സഗ്ഗുണൻ അഗ്ഗുണൻ ഏകനവ്യയൻ സകല ചരാചരജീവനായവൻ ഭക്തന്മാരെ രക്ഷി പ്പാൻവേണ്ടി ഇങ്ങിനെ ആകാരം കയ്ക്കൊണ്ടു വന്നിരിക്കയാണ്. സ ൎവ്വേശ്വരൻ ചിദാകാശരൂപൻ വിശ്വംഭരൻ സാക്ഷാൽ വിഷ്ണുഭഗ വാൻതന്നെ. അല്ലെങ്കിൽ ഇങ്ങിനെയുള്ള ദിവ്യപ്രകാശം എങ്ങിനെ യുണ്ടാവുന്നു.” എന്നെല്ലാം വിചാരിക്കുകയും വന്ദിക്കുകയും

വന്ദ്യേവന്ദ്യംസദാനന്ദംവാസുദേവംനിരഞ്ജനം
ഇന്ദിരാപതിമാദ്യാദിവരദേശവരപ്രദം.
രാധാപതെകമലലോചനവാസുദേവ
ഭക്താൎത്തിഭഞ്ജനമുരാന്തകദേവദേവ
നാരായണനരഹരെനരകാസുരാരെ
ശ്രീപത്മനാഭകരുണാംകുരുദീനബന്ധോ.

ഇങ്ങിനേയുള്ള സ്തവങ്ങളെക്കൊണ്ടു സ്തുതിക്കുകയും സ്വാമികളുടെ തൃ പ്പാദങ്ങളെ വൈഷ്ണവമതാചാരപ്രകാരം പൂജിക്കുകയും ചെയ്ത് ആ നന്ദബാഷ്പമൊഴുകിക്കൊണ്ടു നിന്നു. ഗൌരാംഗദേവനും മൂൎച്ഛ തെളി ഞ്ഞെഴുനീററ് ആചാൎയ്യസ്വാമികളെ നമസ്കരിച്ച് സൽഗ്ഗുരൊ! എ ന്റെ ദുരിതങ്ങളൊക്കെ നീങ്ങി ശ്രീകൃഷ്ണനോടുകൂടി ചേരുവാനനുഗ്ര ഹിക്കേണമേ”എന്നു പ്രാൎത്ഥിച്ചുകൊണ്ടുനിന്നു. അദ്വൈതസ്വാമികൾ ക്ക് വിചാരമൊന്നു മാറി. “ഇതെന്താശ്ചൎയ്യമായിരിക്കുന്നു. ഭഗവാൻ കൃഷ്ണനാണിങ്ങിനെ അവതരിച്ചതെങ്കിൽ എന്നെ നമസ്കരിപ്പാനും

9 *

എന്നോടിങ്ങിനെ പറവാനും കാരണമില്ലല്ലൊ. ഹൈ! ഞാൻ കഥയില്ലാതെ വിഡ്ഢിത്വങ്ങൾ പലതും ചെയ്തു. എന്നെ ജനങ്ങൾ ഹസിക്കാതിരിക്കുമോ?" എന്നുള്ളാലോചനയായി.

ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ ആചാൎയ്യനെ തൊഴുതുകൊണ്ടു പിന്നെയും "മഹാത്മാവേ! അടിയനെ ഈ ദുഃഖസാഗരത്തിൽനിന്നും കരകയററി രക്ഷിക്കണം. അതു് ആവിടുത്തെ ഭാരമാണ്. അടിയനെ കരുണയോടുകൂടി കടാക്ഷിക്കണെ. അടിയന്നു് മറെറാരു ഗതിയുമില്ല. മുക്തിക്കു കാരണമായ കൃഷ്ണഭക്തി വൎദ്ധിച്ചുവരുവാനടിയനേ അനുഗ്രഹിക്കണേ" എന്നെല്ലാം വിനയപൂൎവ്വം അപേക്ഷിച്ചു. ആചാൎയ്യസ്വാമികൾ ഒന്നും തോന്നാതെ മിഴിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നു. ഗൌരാംഗനും ഗദാധരനും മടങ്ങിപ്പോയി.

കഴിഞ്ഞ കാൎയ്യങ്ങളെ ആലോചിച്ചാലോചിച്ചു അദ്വൈതാചാൎയ്യൻ വ്യാകുലനായിത്തീൎന്നു "ഗൌരാംഗൻ ഭഗവാനാണെങ്കിൽ നമ്മെ ഇങ്ങിനെ വണങ്ങുവാനും പ്രാൎത്ഥിപ്പാനും ആവശ്യമെന്താണ്. ഛെ! ഒരിക്കലും ഭഗവാനാവില്ല. കഷ്ടംകഷ്ടം നാമെന്തെല്ലാം ചെയ്തുകളഞ്ഞു. ഗുരുപീഠസ്ഥനായ, നാം നാലാളു കേട്ടാൽ ചിരിക്കത്തക്ക കാൎയ്യമല്ലേ ചെയ്തതു്? നമുക്കുള്ള ബുദ്ധി എവിടെ പോയിരുന്നു." എന്നെല്ലാം ആദ്യം വിചാരിച്ചു. കുറെ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ആ വിചാരം മാറി. "ഗൌരാംഗൻ സാക്ഷാൽ കൃഷ്ണൻതന്നെയായിരിക്കണം. മറിച്ചു വിചാരിക്കുന്നതു് അബദ്ധംതന്നെ. അദ്ദേഹം മനുഷ്യനാണെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തെ നാം കണ്ടപ്പോൾ നമ്മെ നാം മറക്കുവാൻ കാരണമെന്തു്? നമുക്കു് ബാഷ്പമൊഴുകി. ഉള്ളുരുകി പുളകമുണ്ടായി. ഭക്തിവളൎന്നു. നാം ജനിച്ചുമുതൽ ഇതുവരെ അങ്ങിനെ ഒരു അനുഭവം ഉണ്ടായിട്ടില്ല. ഗൌരാംഗദൎശനത്തിൽ എനിക്കെത്രമാത്രമാനന്ദമാണുണ്ടായതു്. അദ്ദേഹത്തിനെ കണ്ടതുകൊണ്ടു് എന്റെ പാപം മുഴുവനും നശിച്ചു. എന്റെ സംസാരദുഃഖം തീൎന്നു. ഇങ്ങിനെയുള്ള ദിവ്യശക്തിയോടുകൂടി വിളങ്ങുന്ന ആ ഉത്തമനെ ഭഗവാ

നാണെന്ന് വിചാരിക്കുന്നത് അബദ്ധമാകുമോ? എന്നൊക്കെയും, കാച്ചുനേരമാലോചിച്ചു. അല്പംകഴിഞ്ഞിട്ട് "ഗൌരാംഗൻ ഭഗവാനാകുമോ" എന്നു ശങ്കിച്ചു പിന്നേയും "സംശയമില്ല ഭഗവാൻതന്നെ" എന്ന് വിചാരിച്ചു. അദ്വൈതാചാര്യനിങ്ങിനെ ചിന്താകുലനായിട്ട് "ജഗദീശ! കരുണാവാരിധേ! ഭക്തവത്സല! അടിയനൊന്നുമറിഞ്ഞുകൂട. പരമാത്ഥബോധമുണ്ടാക്കിത്തരേണമേ." എന്നിങ്ങിനെ സ്തുതിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ ദിവസന്തോറും നേരം അസ്തമിച്ചു ഉടനെ ശ്രീവാസൻെറ വീട്ടിൽചെല്ലും. അവിടെ ഗദാധരൻ മുരാരി മുകുന്ദൻ ശ്രീമാൻ മുതലായ ഭക്തന്മാരും വന്നുകൂടും. അങ്ങിനെ നിത്യവും വന്നുകൂടണമെന്ന് അവരെല്ലാവരും കൂടി നിശ്ചയിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഗൌരാംഗദേവൻ സാധാരണ മനുഷ്യനിലവിട്ട് അതിമാനുഷത്വം പലതും കാണിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. എല്ലാവക്കും സ്വാമികളിൽ ഭക്തിയും സ്വാമികളുടെ സാമീപ്യം മോക്ഷത്തിന്ന് കാരണമായിത്തീരുമെന്ന് വിശ്വാസവും ഉണ്ടായിരുന്നു. എല്ലാവരും വന്നുകൂടിയാൽ സ്വാമികൾ രഹസ്യമായി ചിലതു പറവാൻതുടങ്ങും. അപ്പോളൊക്കെയും മൂൎച്ഛിക്കയും കൂടെയുള്ളവർ മൂൎച്ഛയെ മാററുകയും ചെയ്യും. സ്വാമികൾ മൂൎച്ഛിക്കുന്നതും തക്ക പരിഹാരംചെയ്യാൽ അത് മാറുന്നതും സാധാരണമാകയാൽ അതിനെപ്പററി അത്ര ഗൌരവമായിട്ടാരും വിചാരിക്കാറില്ല.

സ്വാമികൾ മയക്കംതെളിഞ്ഞും തെളിയാതേയുമുള്ള ഘട്ടത്തിൽ "കണ്ണൻകാവ്വൎണ്ണൻകൃപാനിധിതാമരക്കണ്ണനെൻകണ്ണിന്നു നേരെവന്നു തിണ്ണന്നഹന്തമറഞ്ഞുകളഞ്ഞതിവണ്ണംമുകുന്ദൻചതിച്ചതെന്തോ?" എന്നിങ്ങിനെ വ്യസനിച്ച് കണ്ണുനീരൊഴുകിയും ഭ്രമിച്ചുംകൊണ്ട് നിലവിളിക്കും. സ്വാമികളുടെ ഈ പാരവശ്യം കാണുന്നവക്കൊക്കെയും മനസ്സിൽ ഭക്തിയുദിക്കും. സ്വാമികളുടെ ആ തിരുമൊഴികൾ—"പാലിനും തൈരിനും വാഴപ്പഴത്തിനും നീലക്കരിമ്പിൻെറ

പാറിനും തേനിനും" മാധുൎയ്യമില്ലെന്നാക്കിത്തീൎക്കുന്നവയായിരുന്നു. ഭ ൎത്താവിനെ പിരിഞ്ഞ പതിവ്രതയെന്നപോലെ ഗൌരാംഗസ്വാമി കൾ ശ്രീകൃഷ്ണനെ കാണാതെ പരിതപിക്കുകയും അതിനെ കാണു ന്നവൎക്കു ഭക്തിയും പരമാനന്ദവും വളരുകയുംചെയ്യും.

"മേഘൈൎമ്മേദുരമംബരംവനഭുവശ്ശ്യാമാസ്തമാലദ്രുമൈ-
ൎന്നക്തംഭീരുരയംത്വമേവതദിമംരാധേ!ഗൃഹംപ്രാപയ".

എന്നുള്ള നന്ദനിദേശം ഹേതുവായിട്ടു രാധാ ദൃശ്യാന്ത്യംപിടിച്ചു കര യുന്ന കൊച്ചുകുട്ടിയായ കൃഷ്ണനെ എടുത്തുകൊണ്ടു ഗൃഹത്തിലേക്കു പോകുമ്പോൾ യമുനാകൂലത്തിലുള്ള കാട്ടിൽവെച്ചു രാധയാലെടു ക്കപ്പെട്ട കുട്ടികൃഷ്ണൻ രസികനും സുന്ദരനും ആയ ഒരു യുവാവായി തീരുകയും അങ്ങിനെ മനോഹരനും യുവാവുമായ കൃഷ്ണനിൽ രാധ അനുരാഗമേറിയവളായിത്തീരുകയും കൃഷ്ണൻ രാധയെ പ്രാപിക്കുക യും ചെയ്തതായ കൃഷ്ണലീലയെ വായനക്കാർ കേട്ടിട്ടുണ്ടായിരിക്കാം. അവിടെ ബാലകനായ കൃഷ്ണൻ യുവാവായിട്ടും രാധാരമണനായ ത രുണൻ ബാലകൃഷ്ണനായിട്ടും എങ്ങിനെ ഭവിച്ചുവോ അതുപോലെ "ഭക്തിവൎദ്ധിച്ചാൽപിന്നെമറ്റൊന്നുംവരേണ്ടതില്ലുത്തമോത്തമന്മാ രായുള്ള വരവരല്ലോ ഭക്തിയുക്തനുവിജ്ഞാനജ്ഞാനവൈരാഗ്യങ്ങൾ സദ്യസ്സംഭവിച്ചീടുമെന്നാൽമുക്തിയുംവരും" എന്നുള്ളതിനെ സ്ഥാ പിപ്പാൻവേണ്ടി ചെയ്തിട്ടുള്ള ഈ അവതാരത്തിൽ ശ്രീഗൌരാംഗ സ്വാമികൾ ഒരിക്കൽ ഭക്തനായിട്ടും മറ്റൊരിക്കൽ സാക്ഷാൽ കൃഷ്ണ നായിട്ടും വൎത്തിച്ചുകൊണ്ടു പുണ്യവാന്മാരായ തന്റെ സഹവാസി കളെ അത്യാനന്ദപരവശന്മാരാക്കിത്തീൎത്തിരുന്നു. ഗൌരാംഗദേവ ന്റെ മുഖകാന്തിയും കരുണാരസപരിപൂൎണ്ണനയനവും വിനാഴിക തോറും മാറിമാറി പലരൂപത്തെ പ്രാപിക്കുന്ന മേഘംപോലെ പല മാതിരി ശോഭിച്ചു. രാഗദ്വേഷ്ടുക്കൂടി, രോദിക്കുക ചിരിക്കുക ദേഹംനടുങ്ങു ക രോമാഞ്ചമുണ്ടാവുക മൂൎച്ഛിക്കുക വിയൎക്കുക മുതലായ എട്ടുവിധം ഭ ക്തിചിഹ്നങ്ങളെ ഉണ്ടായിട്ടുള്ളൂ. ഗൌരാംഗസ്വാമികൾക്കു ഭക്തി

നിമിത്തം സംഭവിക്കുന്ന അവസ്ഥകൾക്ക് കണക്കില്ല. സ്വാമികളിൽ ആദ്യമൊരവസ്ഥ കണ്ടാൽ ഉടനെതന്നെ അതിന്ന് വിപരീതമായ മറ്റൊരവസ്ഥ കാണും. ഒരിക്കൽ സ്വാമിയുടെ ശരീരം ആരാലും എടുക്കുവാൻ കഴിയാത്തവണ്ണം കനമുള്ളതായിരിക്കും. ഉടനെ പഞ്ഞിപോലെ കനംകുറഞ്ഞതായും ഭവിക്കും. ചിലപ്പോൾ സ്വാമികളുടെ ദേഹം തൊട്ടാൽ പൊള്ളുന്നവണ്ണം ചൂടുള്ളതായിരിക്കും. അല്പംകഴിഞ്ഞാൽ മഞ്ഞുപോലെ തണുത്തിരിക്കുന്നതായും കാണാം. ചിലസമയം വളരെ ശബ്ദത്തോടുകൂടി ഭയങ്കരമാംവണ്ണം ചിലർ ക്ഷയരോഗികളെപ്പോലെ ശ്വാസംവിടുന്നത് കാണാം. ഉടനെ പ്രാണനടങ്ങിയ യോഗിപോലെ നിശ്ചലനായിരിക്കും. ഒരിക്കൽ കരയും ഒരിക്കൽ ചിരിക്കും. ഞാൻ കൃഷ്ണനെ കണ്ടു എന്നൊരിക്കൽ പറയും. കൃഷ്ണനെ കണ്ടുകിട്ടുന്നില്ലല്ലോ എന്ന് മറ്റൊരിക്കൽ പറയും.

സ്വാമികളിൽ ഇങ്ങിനെ ഭിന്നഭാവം കണ്ടുകണ്ട് ശ്രീവാസൻ മുതലായ ധന്യന്മാർക്കെല്ലാം ഭക്തി മുഴുത്തു. അവരെല്ലാവരും സ്വാമികളോടുകൂടി ശ്രീവാസന്റെ വീട്ടിൽ രാത്രി മുഴുവനും കഴിക്കും. അവരുടെ ഈ യോഗം കൂടൽ ആദ്യം സ്വകാര്യമായിട്ടാണ്. ആദ്യകാലത്ത് വിരോധികളായിട്ടുള്ളവർ വന്നുകൂടാതിരിക്കുന്നത് നല്ലതാണെന്നു വിചാരിച്ച് അന്യന്മാരെ ഉള്ളിൽ കടത്തി വിടാതിരിപ്പാൻ ഗദാധരനെ പാറാവുകാരനാക്കി നിശ്ചയിച്ചു.

ആ യോഗത്തിൽ ചേർന്നവരെല്ലാവരും വന്നുകഴിഞ്ഞാൽ പടിയടച്ചുകളയും. എന്നാൽ പുലരുന്നതുവരെ പടി തുറക്കുകയില്ല. എല്ലാവരും വന്നുകൂടിയാൽ സ്വാമികൾ ഭക്തിക്കടലിൽ മുഴുകി കൂട്ടുകാരെ ഒന്നു കടാക്ഷിച്ചാൽ ഓരോരുത്തരുമവനവനെത്തന്നെ മറന്നും യാതൊരാശങ്കകൂടാതേയും കൃഷ്ണ! കൃഷ്ണ! വാസുദേവ! ജഗൽപ്രഭോ! എന്നിങ്ങിനെ ജപിച്ചും സ്തുതിച്ചും ഭക്തിലഹരി മുഴുത്ത് കൂത്താടിത്തുടങ്ങും. സ്വാമികൾ വർദ്ധിച്ച ഭക്തിയോടുകൂടി,

വന്ദേമുകുന്ദമരവിന്ദദളായതാക്ഷം
കുന്ദേന്ദുശംഖദശനം ശിശുഗോപവേഷം
ഇന്ദ്രാദിദേവഗണവന്ദിതപാദപീഠം
വൃന്ദാവനാലയമഹം വസുദേവസൂനും.
ജയതുജയതുദേവോ ദേവകീനന്ദനോയം
ജയതുജയതുകൃഷ്ണോ വൃഷ്ണിവംശപ്രദീപഃ
ജയതുജയതുമേഘശ്യാമളഃ കോമളാംഗോ
ജയതുജയതുപൃത്ഥ്വീഭാരനാശോമുകുന്ദഃ.

മുകുന്ദമൂർദ്ധ്നാ പ്രണിപത്യയാചെ
ഭവന്തമേകാന്തമിയന്തമത്ഥം
അവിസ്മൃതിസ്ത്വച്ചരണാരവിന്ദെ
ഭവേഭവേമേസ്തു ഭവൽപ്രസാദാൽ.

"ഭക്തിദ്വേഷിഭുജംഗഗാരുഡമണിസ്ത്രൈലോക്യരക്ഷാമണി-
ർഗ്ഗോപീലോചനചാതകാംബുദമണിസ്സൌന്ദൎയ്യമുദ്രാമണിഃ
ശ്രീകാന്താമണിരുക്മിണീഘനകുചദ്വന്ദ്വൈകഭൂഷാമണിഃ
ശ്രേയോദൈവശിഖാമണിൎദ്ദിശതുനോഗോപാലചൂഡാമണിഃ.
ശത്രുച്ഛേദൈകമന്ത്രംസകലമുപനിഷദ്വാക്യസംപൂജ്യമന്ത്രം
സംസാരോത്താരമന്ത്രംസമുദിതമനസാംസംഗനിൎയ്യാണമന്ത്രം
സൎവ്വൈശ്വൎയ്യൈകമന്ത്രംവ്യസനഭുജഗസന്ദഷ്ടസന്ത്രാണമന്ത്രം
ജിഹ്വേ!ശ്രീകൃഷ്ണമന്ത്രംജപജപസതതംജന്മസാഫല്യമന്ത്രം.
വ്യാമോഹോദ്ദളനൌഷധംമുനിമനോവൃത്തിപ്രവൃത്ത്യൌഷധം
ദൈത്യാനൎത്ഥകരൌഷധംത്രിജഗതാംസഞ്ജീവനൈകൌഷധം
ഭക്താൎത്തിപ്രശമൌഷധംഭവഭയപ്രദ്ധ്വംസിദിവ്യൌഷധം
ശ്രേയഃപ്രാപ്തികരൌഷധംപിബമനഃശ്രീകൃഷ്ണനാമൌഷധം.

ഇങ്ങിനെയുള്ള സ്തോത്രങ്ങളെ ചൊല്ലിയും ആനന്ദപരവശനുമായിരിക്കും. ഇങ്ങിനെ ഭക്തിയെക്കൊണ്ടാടുന്നതുകൊണ്ട് അവിടെയ്ക്കുള്ള വക്കുണ്ടാകുന്ന ഭക്തിക്കളവില്ല. "മരണം പ്രകൃതിശ്ശരീരിണാം

വികൃതിജ്ജീവിത"മെന്നുള്ള ബോധമുദിച്ചും ദൃശ്യം മുഴുവനും മറന്നും സൎവ്വാകൃഷ്ണമയം എന്നു ഭാവിച്ചും അവരെല്ലാവരും സകല ദുഃഖവും വിട്ടു്,

"എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതെങ്ങുപോകേണ്ടു ഞാ-
നെന്തെടുക്കേണ്ടു ഞാനെന്തിനെത്തള്ളേണ്ടു
ഹന്ത മഹാകല്പകാലജലംപോലെ
സ്ഥ ഞാൻതന്നെയെങ്ങും നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നിതു
ററം ജ്ഞാനസ്വരൂപം സമസ്തമെന്നാകയാൽ
ഞാനാഗ്രഹിക്കേണ്ടതെന്തിനെയാണഹോ.

എന്നിങ്ങിനെയുള്ള ജ്ഞാനാനന്ദസമുദ്രത്തിൽ നിമഗ്നരായി ഭവിച്ചു.

സ്വാമികളുടെ ഈ വക നടവടിയാൽ തദ്ദേശവാസികളിൽ പലൎക്കും ഭക്തിയുടെ മഹിമയെ അറിവാൻ എടവന്നു എന്നുതന്നേയല്ലാ ഭക്തിയുണ്ടാകേണമെന്ന് ആഗ്രഹിക്കുന്നവൎക്ക് സ്വാമികൾ ഭക്തിയെ ക്ഷണത്തിൽ ഉണ്ടാക്കിത്തീൎക്കുകയും ചെയ്തു. ഒരു ദിവസം ഗദാധരൻ "എനിയ്ക്കു ഭക്തിയുണ്ടാവുമാറനുഗ്രഹിക്കേണമേ" എന്ന് സ്വാമികളോടപേക്ഷിക്കുകയും സ്വാമികൾ "ഹേ ഗദാധര! വ്യസനിക്കേണ്ട. നാളെ ഗംഗാസ്നാനത്തിന്നു പോകുമ്പോൾ തനിക്കു ഭക്തി തന്നേ ഉണ്ടാവുന്നതും" എന്നരുളിച്ചെയ്കയും ഉണ്ടായി. സ്വാമികളുടെ ഈ അരുളപ്പാട് നേരംപോക്കല്ല എന്ന് പിറേറ ദിവസം സ്വാമികളും ശ്രീപാശൻ മുതലായ ഭക്തന്മാരുംകൂടി സ്നാനം ചെയ്തിരിക്കുമ്പോൾ കള്ളുകുടിച്ച് ലഹരി വൎദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളതുപോലെ നടന്നുകൊണ്ട് ഒരാൾ വന്ന് സ്വാമികളുടെ തൃപ്പാദങ്ങളിൽ വീഴുകയും ദേഹത്തിൽ രോമാഞ്ചവും ആറുപോലൊഴുകുന്ന ആനന്ദബാഷ്പവും, വിശേഷകാന്തിയും ചേൎന്നിരിക്കുന്ന ആയാളോട് ഗൌരാംഗദേവൻ 'എന്താ ഗദാധര! ആവശ്യപ്പെട്ടതു കിട്ടിയോ?' എന്നു ചോദിച്ചതിന്ന് ഇടൎച്ചകൊണ്ട് അടയപ്പെട്ട വാക്കോടുകൂടിയവനായിട്ട് ഗദാധരൻ മറുവടിപറവാൻ കഴിവില്ലാതെ

മൌനിയായിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതു കണ്ടിട്ട് എല്ലാവൎക്കും ബോദ്ധ്യമായി. അന്നു മുതൽ എപ്പോഴെങ്കിലും ഏതു സമയങ്ങളിൽ ഗൌരാംഗദേവൻ ഭക്തിമുഴുത്ത് നൃത്തനം ചെയ്യുമോ അപ്പോഴൊക്കെയും ഗദാധരനും അടങ്ങാത്ത ഭക്തിയോടുകൂടി ഒരു ഭാഗത്ത് കൂത്താടിക്കൊണ്ടിരിക്കും.

ശുക്ലാംബരനെന്നാൾ ആദ്യം ഘോരമായ തപസ്സുചെയ്തുകൊണ്ടു കാലം കഴിച്ചിരുന്നു. ഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ സഹവാസത്താൽ ഭഗവാനോടു കൂടിച്ചേരുന്നതിന്ന് ഭക്തി തന്നെയാണ് എളുപ്പമായ മാൎഗ്ഗമെന്നു ക്രമേണ ബോദ്ധ്യംവരികയും സ്വാമികളെ വിട്ടുപിരിയാതെ സ്നേഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ ദേഹസ്മരണ വിട്ട് നിലത്തുവീണുരുണ്ടും പുരണ്ടും ഭക്ത്യാവേശത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന സമയങ്ങളിലൊക്കെയും തിരുമേനിയിൽ പാറുന്ന പൊടിയും ചളിയും നീക്കുക, തിരുമിഴികളിൽനിന്നും മഴപൊഴിയുന്ന വണ്ണമുള്ള ബാഷ്പങ്ങളെ തുടയ്ക്കുക, മുതലായ ശുശ്രൂഷകളെല്ലാം ശുക്ലാംബരൻ ശ്രദ്ധയോടുകൂടി ചെയ്യും. താൻ അതുവരെ വളരെ വളരേ വ്രതങ്ങളെ അനുഷ്ഠിക്കുകയും ദ്വാരക മധുര മുതലായ സ്ഥലങ്ങളെ ദൎശിക്കുകയും ഗംഗാ നൎമ്മദാ കാവേരി മുതലായ നദികളിലെല്ലാം സ്നാനം ചെയ്കയും ചെയ്തിട്ടും യാതൊരു ഫലവും കണ്ടില്ലല്ലോ എന്നു ശുക്ലാംബരൻ കൂടക്കൂടെ വ്യസനിക്കാറുണ്ട്. ഒരു ദിവസം ശുക്ലാംബരൻ സ്വാമികളെ നോക്കി "എന്റെ പേരിൽ തിരുവുള്ളമുണ്ടാകാത്തതെന്താണ്? ഞാൻ പലേ ദിവ്യസ്ഥലങ്ങളേയും ചെന്നു ദൎശിച്ചു. അനേകം പുണ്യനദികളിൽ സ്നാനം ചെയ്തു. വളരെ വ്രതങ്ങളെ അനുഷ്ഠിച്ചു. ഇങ്ങിനെയെല്ലാം ചെയ്തുതുടങ്ങീട്ട് കാലമെത്രയായി. അങ്ങിനെയെല്ലാം കഷ്ടപ്പെട്ടതിന്ന് ഇനിക്ക് യാതൊരു ഫലവും സിദ്ധിച്ചിട്ടില്ല. ഞാൻ മധുര, ദ്വാരക, ബദരിക മുതലായ പുണ്യസ്ഥലങ്ങളിലെല്ലാം പോയി വന്നവനാകയാൽ ഇനിക്ക്

"കൃഷ്ണപാദാംബുജദ്വന്ദേ
ഭക്തിംദേഹിദയാംബുധേ!
ജന്മമൃത്യുജരാവ്യാധി
ദാരിദ്ര്യഭയഹാരിണീം"

എന്നു വളരെയെല്ലാമപേക്ഷിച്ചു. ശുക്ലാംബരൻ മററു വിഷയങ്ങളിലെല്ലാം വളരെ നല്ലവനാണ്. എന്നാൽ താൻ വളരെ ദിവ്യസ്ഥലങ്ങളെ ദൎശിക്കുകയും പുണ്യനദികളിൽ സ്നാനം ചെയ്കയും മററും ചെയ്യുവനാണെന്നുള്ള ഒരു അഹങ്കാരമുള്ളിലുണ്ട്. അതൊന്നു മാററേണമെന്നു കരുതി സ്വാമികൾ "എന്താ ശുക്ലാംബര! ദ്വാരക മുതലായ സ്ഥലങ്ങളിൽ എത്ര നായ്ക്കളും നരികളും സ്ഥിരമായി പാൎക്കുന്നുണ്ട്. അതുകൾക്കെല്ലാം ഭക്തിയുണ്ടായിട്ടുവേണ്ടെ നിങ്ങൾക്കു ഭക്തിയുണ്ടാകുവാൻ എന്നരുളിച്ചെയ്തു. ഇതു കേട്ട ഉടനെ ശുക്ലാംബരനുണ്ടായിരുന്ന അഹങ്കാരം മുഴുവനും ശമിച്ചു വളരെ വ്യസനിച്ചു. "കരുണാമൂൎത്തെ! എന്നെ കടാക്ഷിച്ചുരക്ഷിക്കേണമേ. എനക്കിനി വേറെ ഗതിയില്ല. പാപിയായ ഇനിക്ക് ഭക്തിയുണ്ടാവാത്തത് കുററമല്ല. അഹങ്കാരമടക്കാൻ കഴിയാതെ നിന്തിരുവടിയുടെ പ്രസാദത്തെ ആഗ്രഹിക്കുന്ന ഞാൻ 'ഉന്നതപ്രാപ്യഫലത്തിന്നായി കൈപൊക്കുന്നോരാവാമനനെന്നപോലെ' മയിലാടുന്നതുപോലെ ആടുവാനാഗ്രഹിക്കുന്ന കോഴിപോലേയുമാണെന്നിപ്പോൾ നല്ല ബോദ്ധ്യം വന്നു. സമസ്താപരാധം ക്ഷമിക്കേണമെ" എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞു വണങ്ങി നിൽക്കുകയും സ്വാമികൾ കരുണയോടുകൂടി ശുക്ലാംബരനെ ഭക്തിചൂഡാമണിയാക്കി പരിപാലിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഇങ്ങിനെ സ്വാമികളെ ആശ്രയിച്ച ഓരോരുത്തൎക്കും ഭക്തി വൎദ്ധിച്ചുകൊണ്ടു വഠികയും രാത്രിസമയം മുഴുവനും ശ്രീപാശൻെറ വീട്ടിൽതന്നെ അവർ കഴിക്കുകയും ചെയ്തു. ഈ ഭക്തസംഘം ആ ദേശത്തിലുള്ള മററു ജനങ്ങളോടിണങ്ങുകയില്ലെന്നു മാത്രമല്ല അവ

രായിട്ടു യാതൊരു സംബന്ധവുമില്ലാത്തതുപോലെ വർത്തിക്കുകയും ഭക്തിയെ കൊണ്ടാടുന്ന വിഷയത്തിലാനന്ദിച്ചുകൊണ്ടും അവനവന്റെ കാര്യം മാത്രം നോക്കിയും ഇതരവിഷയങ്ങളിൽ പ്രവേശിക്കാതെയും കാലം കഴിച്ചുകൊണ്ടു വരികയും പുറമേയുള്ളവരാരെങ്കിലും "എന്തെല്ലാമാണ് നിങ്ങളുടെ സമ്പ്രദായ"മെന്നു എത്രതന്നെ ചോദിച്ചാലും ശരിയായ മറുവടി പറയാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടുകയും ചെയ്യും.

ഇതുകേട്ട് പലക്കും ഈ സാധുസമുദായത്തോടു ശണ്ഠയുണ്ടാവുകയും "ശ്രീപാശന്റെ വീട്ടിൽ എന്തെല്ലാമൊ ദുഷ്പ്രവൃത്തികൾ നടക്കുന്നുണ്ട്, ഭജനയാണ്, ഭക്തിയെ കൊണ്ടാടുകയാണ് എന്നുള്ളതെല്ലാം വ്യാജം. അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ മറവെന്തിനാണ്, ഒളിച്ചു നടത്തുന്ന കാര്യങ്ങളെ ഒന്നും വിശ്വസിച്ചുകൂട, എന്നെല്ലാം പ്രസ്താവം നാട്ടിൽ ഉണ്ടാക്കിത്തീക്കുകയും ചെയ്തു.

എന്നിട്ടും ഗൌരാംഗസ്വാമികൾക്ക് ശിഷ്യന്മാർ വദ്ധിച്ചുവരുന്നതിലും അവരെല്ലാം ഭക്തിരസായനം സേവിച്ച് "ഹരിബോൽ ഹരിബോൽ" എന്നു ഘോഷിക്കുന്നതിലും കീത്തനങ്ങൾ പാടുന്നതിലും അമാന്തമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഇങ്ങിനെ രാത്രി മുഴുവനും ശ്രീപാശന്റെ വീട്ടിൽ ഘോഷം കൂട്ടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനെപ്പററി പുറമേയുള്ളവർ ഭക്തസംഘത്തിലാരോടു ചോദിച്ചാലും "മലിനവാസനക്കാരോട്" ഈശ്വരവിഷയങ്ങളെ കുറിച്ച് യാതൊന്നും പറഞ്ഞുകൂടന്ന് വിചാരിച്ച് മൌനംദീക്ഷിച്ചുകളയും. അതുകൊണ്ട് ഭക്തദ്വേഷികൾക്ക് ക്രോധം വദ്ധിച്ച് "ബങ്കാളത്തിലെ നവാബായ ഹുസെൻസ, ഗൌരാംഗന്റെയും ശിഷ്യന്മാരുടേയും ദുന്നടപ്പുകളെ മാററുന്നതിന്ന് ഭടന്മാരെ അയച്ചിട്ടുണ്ടെന്നൊരു പ്രസ്താവം ഉണ്ടാക്കിവിടുകയും ആ വകക്കാരുടെ കള്ളഹജ്ജികളും കൌശലങ്ങളും നിമിത്തം ഗൌരാംഗന്റെയും ശിഷ്യരുടേയുംമേൽ ദൃഷ്ടിയുണ്ടായിരിക്കേണമെന്ന് ഹുസെൻസാ ഭടന്മാക്ക് കല്പനകൊടുപ്പാനിട

യാവുകയും ചെയ്യു. ഈ സംഗതികളെ ഭക്തന്മാർ കേട്ട് നട്ടങ്ങിവ്യസനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

"ഗൌരാംഗനേയും കൂട്ടക്കാരേയും പിടിച്ചു കൊണ്ടുപോകുവാൻ നവാബ് വാറണ്ടയച്ചിരിക്കുന്നു, പട്ടാളം എത്തിക്കഴിഞ്ഞു, കള്ളന്മാര്, നാട്ടുകെട്ടുക്കുന്ന വകക്കാര്, രാത്രിമുഴുവനും ശ്രീവാശന്റെ വീട്ടിൽവെച്ച് എന്തെല്ലാമാണ് നടത്തുന്നത് എന്ന് ആരറിഞ്ഞു. ആക്കും ചെന്നു നോക്കുവാൻ പാടില്ലത്രേ, സംഗതി ചോദിച്ചാൽ മറുപടി പറവാൻകൂടി അവക്ക് മടി. 'അത്തരമുള്ളൊരു ഗവ്വശമിപ്പാ നിത്തിരിപാകംവന്നേതീരൂ'. കൈക്കും കാൽക്കും വിലങ്ങുവെച്ച് ആ വകക്കാരെയെല്ലാം വീഥിയിൽക്കൂടെ കൊണ്ടുപോകുന്നതിപ്പോൾ കാണാം. എന്നെല്ലാം അങ്ങാടിത്തെരുവുകളിലും കുളിക്കുന്ന കടവുകളിലും എന്നുവേണ്ടാ നാട്ടുമുഴുവനും ഘോഷിച്ചുകൊണ്ട് ചില വകക്കാർ ഉത്സാഹമായിട്ടിങ്ങിനെ നടക്കുന്നു. ഏതോ ദേവരഹസ്യം വെളിയിൽ വരാൻപോകുന്നയെന്നും ഗൌരാംഗൻ സാധാരണ മനുഷ്യനല്ലെന്നും വളരെ ദിവസമായി വിചാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഭക്തന്മാർ അവരുടെ വിചാരപ്രകാരം യാതൊന്നും കാണാത്തതുകൊണ്ടും ദുഷ്പ്രസ്താവങ്ങൾ വൎദ്ധിച്ചു വരുന്നതുകൊണ്ടും വ്യാകുലന്മാരായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു. "ഗൌരാംഗൻ വിഷ്ണുവിന്റെ അവതാരമാണെന്ന് വിചാരിക്കുവാൻ ന്യായമില്ല. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ അദ്ദേഹം മററുള്ളവരെപ്പോലെ ഉണ്ണുന്നു, ഉറങ്ങുന്നു, കരയുന്നു, തൊഴുന്നു, അത്രതന്നേയല്ല, ഈ കലികാലത്തുണ്ടോ വിഷ്ണു അവതരിക്കുന്നു. മററുള്ള യുഗങ്ങളിൽ ഭഗവാൻ അവതരിച്ചത് ധൎമ്മം തഴച്ചുനിന്നതുകൊണ്ടാണ്. അനീതികളും അക്രമങ്ങളും വൎദ്ധിച്ചിരിക്കുന്ന ഇക്കാലത്ത് ഈശ്വരാവതാരമെങ്ങിനെയുണ്ടാവും. വിഷ്ണുഭഗവാന്റെ അവതാരത്തെപ്പററി പറയുന്ന പുരാണാദികൾ ഗൌരാംഗൻ അവതരിക്കുമെന്ന് എവിടേയും പറഞ്ഞിട്ടില്ല. ഇനി മേലാൽ ഒരിക്കൽ കൽക്ക്യവതാരമുണ്ടാകുമെന്നല്ലെ പറ

ഞ്ഞിട്ടുള്ളു. ഇങ്ങിനെയുള്ള ആലോചനകൾ ഭക്തസംഘത്തിൽ ചേർന്നിട്ടുള്ള പലക്കും കടന്നുകൂടിയിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെയെല്ലാം കലക്കമായിരിക്കുന്ന കാലത്ത് വൈശാഖമാസത്തിൽ ഒരുദിവസം പകൽസമയത്ത് ശ്രീപാദൻ കളിച്ച് ശുദ്ധനായി ആരാധനചെയ്യുന്നതിന്നായി പൂജാഗൃഹത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു ഉടനെ പടിവാതില്ക്കൽ ആരോ തട്ടുന്നതായി കേട്ടു. "പടിക്കലാരാണ്" എന്നു ശ്രീപാദൻ ഉറക്കെ ചോദിച്ചതിന്ന് കിട്ടിയ മറുവടി "നിന്നാൽ തേടപ്പെടുന്ന സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപനായ പരമാത്മാവുതന്നെ" എന്നായിരുന്നു. "ഇതെന്താണാശ്ചര്യമായിരിക്കുന്നത്" എന്ന് വിചാരിച്ച് ശ്രീപാദൻ ഓടിച്ചെന്ന് പടിതുറന്നു. "അന്നേരമൊരു പതിനായിരമാദിത്യന്മാരൊന്നിച്ചു കിഴക്കുദിച്ചുയരുന്നതുപോലെ" പ്രകാശിക്കുന്ന ദിവ്യസ്വരൂപമൊന്നുള്ളിൽ പ്രവേശിച്ചു. ശ്രീപാദന്ന് ഒന്നും തോന്നാതായി. എവിടെ നോക്കിയാലും ജ്യോതിർമ്മയമായിരിക്കുന്നു. ഒന്നും പറവാൻ നാവ് വരുന്നില്ല. ആനന്ദബാഷ്പമൊഴുകിത്തുടങ്ങി "ഇതെന്താണ്. ഞാൻ സ്വപ്നംകാണുകയോ? ഉണൎന്നിരിക്കുന്ന പ്രകാരം എനിക്കിപ്പോൾ പ്രജ്ഞയുണ്ടല്ലൊ. ഇത് സ്വപ്നമല്ലെന്നുള്ളത് തീച്ചതന്നെ. ജാഗ്രദവസ്ഥയിൽ ഇങ്ങിനെയുള്ള ദിവ്യദൎശനമുണ്ടാവാൻ വഴിയുണ്ടോ? ഇങ്ങിനെ പലതുമാലോചിച്ച് ശ്രീപാദൻ ശരീരം മുഴുവനെ തരിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നു. "കണ്ടിതു പുരുഷാകാരമപ്രഭാമണ്ഡലത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിലന്നേരം" പിന്നീട് ഇത് ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികളാണെന്ന് ശ്രീപാദന്ന് തോന്നി. ഭഗവാൻ വീട്ടിന്നുള്ളിൽ കടന്ന ഉടനെ പൂജാമുറിയിൽ പ്രവേശിക്കുകയും പൂജക്കുള്ള വിഗ്രഹങ്ങളെ വെച്ചിരിക്കുന്ന പീഠത്തിലിരുന്നരുളുകയും ചെയ്തിട്ട് "ഹേ! ശ്രീപാദ! കണ്ടില്ലെ ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നത്?" എന്ന് കല്പിച്ചു ചോദിച്ചു. ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികൾ ഭഗവാന്റെ അവതാരമാണെന്ന് ശ്രീപാദൻ വിചാരിച്ചിരുന്നത് പ്രത്യക്ഷ

മായി കണ്ടു. സ്വാമികൾ ഇരുന്നരുളുന്ന മുറിയിൽ എങ്ങും മത്താപ്പുകൾ കൊളുത്തിവെച്ചാലുണ്ടാകുന്ന പ്രകാശംപോലെയുള്ള ജ്യോതിസ്സ് സ്വാമികളുടെ ദേഹകാന്തിയാൽ വ്യാപിച്ചിരുന്നു. ശ്രീപാദശന്ന് സ്തുതിപ്പാൻ നാവു വരായ്കയാൽ മനസ്സുകൊണ്ടുതന്നെ,

ധരണീധരകരുണാകരശരണാഗതജനതാ-
പരിപാലനനിരതാഖിലദുരിതപഹജഗതാം
കലിനാശനകബളീകൃതനവനീതകതൊഴുതേൻ
വിലസിട്ടുകനിയതംമയിനിരുണാതവകരുണാ.
ജഡരൂപകജഗദാത്മകജയമാധവഭഗവൻ
ജയദേവകിതനയാദിമജയകാരണജഗതാം
ജയസുന്ദരജയനന്ദജജയമംഗലവസതെ
വ്രജമന്ദിരമുനിവന്ദിതശരണംഭവസതതം.

ഇങ്ങിനെയെല്ലാം സ്തുതിച്ചുകൊണ്ട് ശരീരത്തെക്കൂടി വിസ്മരിച്ചു നിന്നു. ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിങ്ങിനെ നിൽക്കുന്ന ശ്രീപാദശന്റെ ചിത്തവൃത്തിയെ ഒന്നു ഭേദപ്പെടുത്തണമെന്നു കരുതി ഭഗവാൻ "എന്നെ നീരാടിയ്ക്കു" എന്നു കല്പിച്ചു. ഉടനെ ശ്രീപാദശൻ പുറത്തേയ്ക്കോടി അനുജന്മാരേയും വീട്ടിലുള്ള സ്ത്രീകളേയും വിളിച്ചു "സ്വാമികൾ ദിവ്യസ്വരൂപത്തോടുകൂടി എഴുന്നെള്ളിയിരിക്കുന്നു. സ്വാമികൾക്ക് നീരാടുവാൻ വേഗത്തിൽ തീർത്ഥം കൊണ്ടുവരണം എന്നു സഗൽഗദം പറഞ്ഞു." അവരെല്ലാവരും "എന്താണിദ്ദേഹത്തിന്ന് തലയ്ക്കു് വെളിവില്ലെന്നുണ്ടോ? എന്തു ദിവ്യസ്വരൂപം. എന്തെഴുന്നെള്ളത്ത്" എന്നൊക്കെ വിചാരിക്കുകയും പിറുപിറുക്കുകയും ചെയ്തുവെങ്കിലും ഓടിപ്പോയി തീർത്ഥം കൊണ്ടുവന്നു. അപ്പോളെക്ക് ഭക്തന്മാരൊരോരുത്തരും വന്നുചേർന്നു. ദിവ്യപ്രകാശത്തോടുകൂടി വിളങ്ങുന്ന സ്വാമികളെ വണങ്ങി. സ്വാമികൾ പുറത്തേക്കുവന്നു ഉടനെ സ്വാമികളെ ഒരു പീഠത്തിലിരുത്തി എല്ലാവരുംകൂടി മഞ്ഞനീരാടിച്ചു. തിരുമേനിയിഴിയൊഴുച്ച മഞ്ഞനീരൊലിക്കുന്നതിലും

തകതകന്ന പ്രകാശം കാണപ്പെട്ടു. തോർത്തികൊടുത്ത മുണ്ടിലും പ്രകാശമുണ്ടായി. മഞ്ഞനീരാട്ടം കഴിഞ്ഞു പിന്നേയും സ്വാമികൾ പൂജാമുറിയിൽ പ്രവേശിച്ച് വിഗ്രഹങ്ങളെ വെച്ചിരുന്ന പീഠത്തിലിരുന്നു. തൽക്ഷണം "മന്ദംപൊങ്ങിലയംകലൎന്നമുരളീനാദം" കേട്ടുതുടങ്ങി. നാദാത്മകനായ നാഥനിൽ നിന്നുതന്നെ പുറപ്പെടുന്ന സംഗീതസുഖത്തെ വൎണ്ണിക്കുവാനാരാൽ സാധിക്കും. കണ്ണും കരുമിഴിയും പൊക്കി മരണഗോഷ്ഠി കാണിച്ചുകൊണ്ട് പാടുന്ന ചില ഭാഗവതന്മാരുടെ പാട്ടുകേട്ടിട്ടുകൂടി പലരും പരമാനന്ദം പ്രാപിച്ചു കാണുന്ന സ്ഥിതിക്ക് പരമദയാലുവായ ഭഗവാന്റെ ദിവ്യഗാനം കേട്ടവരൊക്കെയും ബ്രഹ്മാനന്ദത്തിൽ ലയിച്ചുപോയി എന്നു പറയുന്നത് അതിശയോക്തിയാകുമോ? സ്വാമികളുടെ കുഴലൂത്ത് കേട്ട് ഭക്തന്മാർ തങ്ങളെത്തന്നെ മറക്കുകയും ഭവപാശമറുക്കുകയും മോക്ഷസാമ്രാജ്യവൈഭവത്തെ അനുഭവിക്കയാണെന്ന് പറയത്തക്കവണ്ണമുള്ള മനോലയനിലയെ പ്രാപിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയും ചെയ്യുമ്പോൾ,

ഷട്പദമാലകളുത്തമമായൊരു
പുഷ്പരസത്തെവെടിഞ്ഞുടനെ
ഗാനമായ്മേവിനതേനെകുടിപ്പാനാ-
യാനനംതന്നിലെചെന്നുപുക്കു
ഗോകുലജാലങ്ങൾകോലക്കുഴൽകേട്ടു
മൂകങ്ങളായങ്ങുനിന്നുപോയി.
കേകിനികരങ്ങൾവേഗത്തിൽചെന്നിട്ടു
കൂകിക്കുഴഞ്ഞൊരുകണ്ഠവുമായ്
നീലത്തഴയായപീലിനിരതന്നെ
ചാലപ്പരത്തിവിരിച്ചുചെമ്മെ
പാടിത്തുടങ്ങുമ്പോൾനീടുററതാളത്തി-
ലാടിത്തുടങ്ങിതുമെല്ലെമെല്ലെ.

വൃന്ദാവനങ്ങളിലായുള്ളമരങ്ങളും
കണ്ണൻകുഴൽവിളികേട്ടനേരം
തേൻധാരവീഴുന്നപൂക്കൾചൊരിഞ്ഞുടൻ
മാനിച്ചുകൊണ്ടെല്ലാംതാഴ്ത്തിനിന്നു
വാമമെത്തുംഗാനമപ്പങ്കജയോനിക്ക്
സാമത്തിൽഗാനമായ്മേവിനിന്നു.
മുക്തന്മാരായോർക്കുനിത്യമായ്നിന്നൊരു
തത്വമെന്നിങ്ങിനെതോന്നീതിപ്പോൾ
ഭക്തന്മാർക്കെല്ലാർക്കുംചിത്തംമതിപ്പിക്കും
നൽത്തേൻകുഴമ്പായിമേവിനിന്നു.
ആകമെയന്നവൻപാട്ടിനെവാഴ്ത്തുവാ-
നോർക്കിലൊരുവക്ത്രമാവതല്ലെ
ആയിരമാനനമാളുമനന്തനും
പേയായ്പ്പുരുമത്രേവാഴ്ത്തുന്നേരം.

ഇങ്ങിനെയുള്ള കുഴലൂത്തു കഴിഞ്ഞശേഷം അനുവാദപ്രകാരം സ്വാമികളെ പള്ളിയറയിലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോയി, ധൂളിമെത്ത വിരിച്ച് വെടിപ്പുവരുത്തിവെച്ചിട്ടുള്ള കട്ടിലിന്മേലിരുത്തി. സ്വാമികളുടെ ദേഹകാന്തി സൂര്യകിരണത്തിന്ന് മങ്ങലുണ്ടാക്കുന്നതായിരുന്നുവെങ്കിലും ഭക്തന്മാരുടെ കണ്ണുകൾക്ക് ആഹ്ലാദകരങ്ങളായിട്ടാണിരുന്നത്. ഭക്തന്മാർ കുറിക്കൂട്ടു കൊണ്ടുവന്ന് തിരുമാറിലും തൃക്കരങ്ങളിലും ധാരാളം പൂശുകയും നറുമലർമാല ചാർത്തുകയും കർപ്പൂരദീപം കാണിക്കുകയും വെഞ്ചാമരമെടുത്തു വീശുകയും ചെയ്തു. ഭക്തന്മാർ ചെയ്യുന്ന ഉപചാരങ്ങളെ അല്പവും വിലക്കാതെ മൌനമായിരുന്നു സ്വീകരിച്ചു. അനന്തരം അവിടെ കൂടിയ ഭക്തന്മാരെയെല്ലാം സ്വാമികൾ തൃക്കണ്ണോക്ക് "ഭക്തന്മാരേ! നിങ്ങൾ ഒന്നിനും പേടിക്കേണ്ട". 'ഹസൻസ' സൈന്യങ്ങളെ അയച്ച് നിങ്ങളെ കൊല്ലിക്കയോ ഉപദ്രവിക്കുകയോ ചെയ്യുമെന്നു

വിചാരിച്ച് നിങ്ങളെല്ലാവരും ഭയപ്പെടുന്നുണ്ടല്ലേ? നിങ്ങൾക്കുള്ള ഭയം തീർക്കേണമെന്ന് വിചാരിച്ചാണ് ഇപ്പോളേവം ഭ്രതകമായ രൂപത്തെ കാട്ടിത്തന്നത്. എന്റെ ഈ അവതാരത്തിൽ ആരേയും ശിക്ഷിക്കുന്നില്ല. ഭക്തന്മാരെ ദ്വേഷിപ്പാൻ പുറപ്പെടുന്നവരുടെ വിചാരത്തെ ഞാൻ മാററിക്കൊള്ളാം എന്ന് മന്ദസ്മിതപൂർവ്വം അരുളിച്ചെയ്തു ശേഷം അടുത്തുനിന്നിരുന്ന നാലു വയസ്സു പ്രായമുള്ള നാരായണി എന്ന പെൺകുട്ടിയെ നോക്കി: "അമ്മു! നിനക്ക് ഭക്തിയുണ്ടാകട്ടെ" എന്ന് കല്പിക്കുകയും ഉടനെ ആ കുട്ടി പ്രഹ്ലാദൻ, ധ്രുവൻ മുതലായവരോട് കിടപിടിച്ചേക്കുമോ എന്നു തോന്നത്തക്കവണ്ണം ഭക്തി മുഴുത്തു കൃഷ്ണ! കൃഷ്ണ! എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ട് താണ്ഡവം തുടങ്ങുകയും ചെയ്തു. ഭഗവാൻ പിന്നേയും ഭക്തന്മാരെ നോക്കി "ഭക്തജനങ്ങളേ! കണ്ടില്ലേ? ഞാൻ ഇങ്ങിനെതന്നേയാണ് ഈ അവതാരത്തിൽ പ്രവൃത്തിപ്പാൻ ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നത്. നിങ്ങളാരും ഭയപ്പെടാനാവശ്യമില്ല" എന്ന് അരുളിച്ചെയ്തു. അപ്പോൾ ശ്രീവാസൻ, "ഭഗവൻ! നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യവിഗ്രഹദർശനം ലഭിപ്പാൻ തക്കവണ്ണം ഭാഗ്യമുണ്ടായിട്ടുള്ള അടിയങ്ങൾക്ക് ഭയമുണ്ടാകുമോ?" എന്നുണർത്തിച്ച് വീണു വണങ്ങിനിന്നു. ഈ അവസരത്തിൽ വെളിയിൽ നിന്നുകൊണ്ടിരുന്ന അവിടുത്തെ സ്ത്രീകൾ "ഞങ്ങൾക്ക് ഭഗവാനെ ദർശിക്കേണ്ടയോ?" എന്ന് ബഹു ഭക്തിയോടുകൂടി പറയുകയും സ്വാമികൾ അവരെല്ലാവരും ഇങ്ങോട്ടു വന്നുകൊള്ളട്ടെ എന്നു കല്പിക്കുകയും ചെയ്തു. ആ സ്ത്രീരത്നങ്ങൾ സ്വാമികളുടെ അടുത്തുചെന്ന് മുഖംമൂടിയെ കുറഞ്ഞൊന്നു നീക്കി സ്വാമിയെ ദർശിക്കുകയും തൃക്കാല്ക്കൽ വീണു വണങ്ങുകയും സ്വാമികൾ നിങ്ങൾക്കെല്ലാം ഭക്തിയുണ്ടാവട്ടെ" എന്നനുഗ്രഹിക്കയും ചെയ്തു.

കുറച്ചുനേരം കഴിഞ്ഞു "ഞാൻ പോയിട്ടിനിയും വരാം" എന്നു മുമ്പ് ഉപനയനകാലത്ത് പറഞ്ഞപ്രകാരംതന്നെ പറയുകയും

മൂൎഛിച്ച് വീഴുകയും ചെയ്യു. മൂൎഛതെളിഞ്ഞെഴുനീററിട്ട് "ഞാൻ ഇവിടെ എങ്ങിനെയാകുന്നു വന്നുചേൎന്നത്. എന്തെങ്കിലും ഭ്രാന്തു കാണിച്ചില്ലല്ലോ?" എന്ന് അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നവരോട് സ്വാമികൾ ചോദിക്കുകയും അവർ "ഏയ് ഒന്നുമില്ല" എന്ന് സമാധാനം പറയുകയും സ്വാമികൾ സാധാരണപോലെ കൃഷ്ണ കൃഷ്ണ എന്ന് ജപിക്കയും ചെയ്യു.

സ്വാമികൾ സ്വസ്വരൂപത്തെ കാട്ടുന്ന സമയത്ത് തനിക്ക് സമനായിട്ട് ലോകത്തിലാരുമില്ലാത്തതുപോലെ സംസാരിക്കും. സ്വസ്വരൂപത്തെ മറച്ചിരിക്കുമ്പോൾ വളരെ വണക്കത്തോടും തന്നെ എല്ലാവും താണസ്ഥിതിയിൽ വെച്ചുകൊണ്ടുമാണ് സംസാരിക്കുക. ദിവ്യസ്വരൂപം കാണിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ എന്തെല്ലാമാണ് നടന്നത് എന്ന് അതിനെ മറച്ചതിന്നു ശേഷം സ്വാമികൾ ഓൎമ്മവെച്ചിരിക്കാറില്ല. എന്നാൽ അപ്പോൾ നടന്ന സംഗതിയെ കുറഞ്ഞൊന്നു ഓൎമ്മ വെച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും ചിലപ്പോൾ കാണിക്കാറുണ്ട്.

ശ്രീകൃഷ്ണനെ ഇന്നവിധത്തിലാണ് ഉപാസിക്കേണ്ടതെന്നുള്ള അറിവ് മനുഷ്യൎക്കുണ്ടാവാൻ വേണ്ടി ഭക്തനായി വൎത്തിച്ച ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ താൻതന്നെ അനുഷ്ഠിച്ചു കാണിച്ചു കൊടുത്തിട്ടും പലപ്രകാരത്തിലുപദേശിച്ചിട്ടും അനവധി ജനങ്ങളെ ഭക്തിമാൎഗ്ഗത്തിൽക്കൂടെ നടത്തിക്കൊണ്ടു വന്നു. ഭക്തിമാൎഗ്ഗത്തെ കാണിക്കുന്നതായിട്ട് സ്വാമികളുടെ വക ചില നല്ല കവിതകളുമുണ്ട്. ഭക്തിയുള്ളവൻെറ സ്വാധീനത്തിലാകും ഭഗവാനെന്ന് ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ നല്ലവണ്ണം തെളിയിച്ചിരിക്കുന്നു.

അഞ്ചാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

ആറാമദ്ധ്യായം.

നിത്യാനന്ദസമ്മതവും ഹരിദാസന്റെ ഉത്തമഭക്തിയും.

ശ്രീകൃഷ്ണാവതാരത്തിൽ ബലരാമൻ ഭഗവാന്റെ ജ്യേഷ്ഠനായിരുന്നു എന്ന് ഭാഗവതാദിപുരാണങ്ങളിൽനിന്നു നമുക്കു മനസ്സിലായിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഈ അവതാരത്തിൽ നിത്യാനന്ദൻ ബലരാമനും, ഗൌരാംഗൻ കൃഷ്ണനുമാണെന്ന് പറയപ്പെടുന്നു. ബർഹാമ്പൂർ ജില്ലയിൽ ഏകശാഖാ എന്ന പ്രദേശമാണ് നിത്യാനന്ദന്റെ ജന്മഭൂമി. അദ്ദേഹം പന്ത്രണ്ടാമത്തെ വയസ്സിൽ വിരക്തനായി സന്ന്യസിച്ചു. ഗൌരാംഗന്റെ പൂർവ്വജൻ വിശ്വരൂപൻ സന്ന്യാസിയായിട്ട് നിത്യാനന്ദന്റെ പിതാക്കന്മാരെ കണ്ട് നിത്യാനന്ദനെ തനിക്കു തരേണമെന്ന് ആവശ്യപ്പെടുകയും അവർ സമ്മതിച്ചു കൊടുക്കുകയും ചെയ്തു എന്നൊരു കിംവദന്തി ഉണ്ട്. നിത്യാനന്ദൻ ഇരുപത് സംവത്സരക്കാലം വൃന്ദാവനത്തിലും സമീപസ്ഥലങ്ങളിലും ശ്രീകൃഷ്ണനെ തേടിത്തിരഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നു. അങ്ങിനെയിരിക്കുമ്പോൾ "അല്ലയോ നിത്യാനന്ദ! ശ്രീകൃഷ്ണനെ ഇവിടെ എന്തിന്ന് തേടുന്നു. ഭഗവാനിപ്പോൾ നവദ്വീപത്തിൽ ശ്രീഗൌരാംഗനായിട്ടവതരിച്ചിരിക്കുന്നു. അങ്ങോട്ടേയ്ക്കു പൊയ്ക്കൊള്ളുക" എന്ന് മുൻഗയാക്ഷേത്രത്തിൽവെച്ച് ഗൌരാംഗസ്വാമികളെ താങ്ങുകയും മറ്റും ചെയ്തതായി പ്രസ്താവിക്കപ്പെട്ട ഈശ്വരപുരിസ്വാമികൾ പറയുകയാൽ നിത്യാനന്ദൻ നവദ്വീപത്തിലേക്ക് പുറപ്പെട്ടു. കൃഷ്ണഭക്തിയാകുന്ന സുരയെ സേവിച്ച് ബലരാമാവതാരമായി വിളങ്ങുന്ന നിത്യാനന്ദൻ നവദ്വീപത്തിലെത്തുന്നതിന്ന് മൂന്നുദിവസം മുമ്പ് സ്വാമികൾ തന്റെ ഭക്തന്മാരെ നോക്കി. "നമ്മെ കാണ്മാൻ ഒരു മഹാത്മാവ് വരുന്നുണ്ട്." എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നു. നിത്യാനന്ദസ്വാമികൾ നവദ്വീപത്തിൽ എത്തിയ ഉടനെ ഗൌരാംഗസ്വാമികളെ കാണ്മാൻ ചെന്നില്ല. നന്ദനാചാര്യൻ എന്നാളുടെ വീട്ടിൽ ചെന്നു

കേറി. സ്വാമികൾ ഈ വിവരമറിഞ്ഞു തന്റെ ഭക്തന്മാരെ നോക്കി "ധന്യന്മാരെ! ആ മഹാത്മാവു നവദ്വീപത്തിലെത്തിക്കഴിഞ്ഞു. അദ്ദേഹത്തെ കാണ്മാൻ തിടുക്കമായിരിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ വേഗം ചെന്ന് അദ്ദേഹത്തെ ഇങ്ങോട്ടു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നാൽ കൊള്ളാം" എന്നു പറഞ്ഞു. ഉടനെ അവർ പുറപ്പെട്ട് പട്ടണമെങ്ങും ചുററിത്തേടി ആ മഹാനുഭാവനെ കണ്ടുകിട്ടിയില്ലല്ലോ എന്നു മടങ്ങിവന്നറിയിച്ചു. അപ്പോൾ സ്വാമികൾ "ഞാൻ കൂടെ വരാം വരുവിൻ" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. ഭക്തവൃന്ദത്തോടുകൂടി ആശ്ചൎയ്യം തോന്നുംവിധം നന്ദനാചാൎയ്യന്റെ ഭവനത്തിൽ ചെല്ലുകയും അവിടെ നിത്യാനന്ദസ്വാമികളിരിക്കുന്നതിനെ എല്ലാവരും കാണുകയും ചെയ്തു. നിത്യാനന്ദനും ഗൌരാംഗനും അവിടെവെച്ചു യാതൊന്നും സംസാരിച്ചില്ല. മൌനമായിരുന്നതേയുള്ളു. സൎവ്വശക്തനായ സ്വാമികളുടെ മാഹാത്മ്യത്താൽ നിത്യാനന്ദൻസ്വാമികൾക്കു കീഴടങ്ങുകയും ഒരു വാറണ്ടുപുള്ളിപോലെ സ്വാമികളുടെ കൂടെപ്പോവുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ നിത്യാനന്ദനോടും ശ്രീവാസൻ മുതലായവരോടുംകൂടി തന്റെ ഭവനത്തിൽ ചെല്ലുകയും ഉടനെ അമ്മയെക്കണ്ട് "അമ്മേ! ഇദ്ദേഹം എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനാണ്. അതുകൊണ്ട് അമ്മ വളരെ സ്നേഹത്തോടുകൂടി ഇദ്ദേഹത്തെ നോക്കിക്കൊള്ളണം" എന്നു പ്രത്യേകം പറഞ്ഞേല്പിക്കുകയും ചെയ്തു. വാസ്തവത്തിൽ വിശ്വരൂപന്റെ ആത്മാവ് നിത്യാനന്ദശരീരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു.

ശചീദേവിയമ്മാൾ നിത്യാനന്ദനെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി, നിത്യാനന്ദൻ വിശ്വരൂപനെന്നപോലെ കാണപ്പെട്ടു. "അല്ലാ ഇതെന്റെ മകൻ വിശ്വരൂപൻ" എന്നു പറഞ്ഞു കണ്ണീരൊഴുക്കി. വാത്സല്യപൂൎവ്വം നിത്യാനന്ദന്റെ ശരീരം തഴുകി. "എന്റെ മകനെ! വിശ്വരൂപ! ഞങ്ങളെയെല്ലാമുപേക്ഷിച്ചു നീ പോയല്ലോ മകനേ! ഞാനിനി ഇപ്പോൾ തന്നെ ചത്താലും വിരോധമില്ല. എന്റെ മകനെ കണ്ടുകിട്ടിയല്ലോ. ഇനിക്കിനി ഒന്നും സാധിക്കേണ്ടതില്ല. എന്റെ

അപ്പൻ, തനിയെ കിടന്നതെല്ലാമോ കാട്ടിക്കൂട്ടുന്ന നിൻെറ അജ്ഞാനം ഇനി വേണ്ടതുപോലെ നടത്തിയ്ക്കോ" എന്നെല്ലാം പിന്നെയും പിന്നെയും പറയുകയും അമൃതം കയ്യിൽകിട്ടിയതുപോലേയും അനാവൃഷ്ടികാലത്ത് മഴ പെയ്യതുപോലെയും അന്ധന്ന് കണ്ണു കാണാറായി വന്നതുപോലേയും നിത്യദരിദ്രനായിരുന്നവന്ന് നിധി കിട്ടിയതുപോലേയുമുള്ള തദ്ദർശനംനിമിത്തം ശചീദേവിയമ്മാൾക്ക് വിചാരിക്കാത്ത പരമാനന്ദമുദിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഇങ്ങിനെയെല്ലാമുണ്ടായതിൻെറ തെലേദിവസം ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികൾ വിശേഷവിഗ്രഹം ധരിച്ച് നിത്യാനന്ദന്ന് ദർശനം നൽകുകയുണ്ടായി. ആറു തൃക്കരങ്ങളോടുകൂടിയും അതിൽ രണ്ടു കൈകൊണ്ടു വില്ലുമമ്പും ധരിച്ചുംകൊണ്ടും വേറെ രണ്ടു കൈകൊണ്ടു കുഴൽ പിടിച്ചുകൊണ്ടും മററു രണ്ടു കൈകൊണ്ട് ദണ്ഡവും ജലപാത്രം വഹിച്ചും നിത്യാനന്ദന്ന് കാണുമാറായ ഭഗവൽസ്വരൂപം മുമ്പൊരുകാലത്ത് ശ്രീരാമചന്ദ്രനായിട്ടവതരിച്ചതും ഇപ്പോൾ ശ്രീഗൌരാംഗദേവനായിട്ടവതരിച്ചിരിക്കുന്നതും താനാണെന്നുള്ളതിനെ സൂചിപ്പിച്ചു. ദുഷ്ടന്മാരെ സംഹരിക്കുകയും ശിഷ്ടന്മാരെ പരിപാലിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതിന്ന് രാമഭദ്രനായും വാത്സല്യസൌലഭ്യഗുണങ്ങളെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നതിന്നു ശ്രീകൃഷ്ണനായും ഭക്ത്യുപാസനയെ ഇന്നവിധമനുഷ്ഠിക്കേണമെന്ന് ആത്മകോടികൾക്ക് താൻ തന്നെ നടന്നു കാണിപ്പാൻവേണ്ടി ശ്രീഗൌരാംഗദേവനായും ആ സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപനായ ഭഗവാൻ തന്നെയാണ് അവതരിച്ചതെന്ന് സജ്ജനങ്ങൾ വിശ്വസിച്ചിരിക്കുന്നു.

ശ്രീഗൌരാംഗദേവൻ നിത്യാനന്ദനെ നോക്കി "മാന്യാത്മാവേ! നിങ്ങൾ മായാസമുദ്രത്തിൽ മുഴകിക്കിടക്കുന്ന സർവ്വജനങ്ങൾക്കും നിവൃത്തിമാർഗ്ഗമായ ഭക്തിയുണ്ടാക്കേണ"മെന്നരുളിച്ചെയ്കയും ജ്യേഷ്ഠനുമനുജനും ഭൂലോകത്തിലുള്ള പ്രജകൾക്കെല്ലാം ഭക്തിയുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടു വർത്തിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഇങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞുവരുന്ന കാലത്തൊരുദിവസം ഗൌരാംഗ സ്വാമികൾ ശ്രീവാസന്റെ സഹോദരനായ ശ്രീരാമനെ വിളിച്ച് “ഭഗവാനായ ഞാൻ അദ്വൈതാചാൎയ്യനേയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പത്നിയേയും ഇങ്ങോട്ടു വരുവാൻ പറഞ്ഞതായി പറഞ്ഞ് വേഗത്തിൽ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരണം. അവരുടെ അപേക്ഷകൾക്കുവേണ്ടിയാണ് ഞാൻ അവതരിച്ചിരിക്കുന്നത് എന്നുംകൂടി പറയുക”എന്നു പറഞ്ഞയച്ചു. അദ്വൈതാചാൎയ്യൻ വൈഷ്ണവന്മാൎക്കെല്ലാം ആദ്യഗുരുവായും ഒരു രാജാവിനെക്കൂടി തന്റെ ശിഷ്യനാക്കി പ്രതാപത്തോടുകൂടിയവനായും നല്ല ബുദ്ധിശക്തിയുള്ള ശാസ്ത്രപണ്ഡിതനായും ഇരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് എളുപ്പത്തിൽ ഗൌരാംഗദേവനിൽ ദൃഢഭക്തിയുള്ളവനായി തീരുവാൻ ശക്തനായില്ല. ഗൌരാംഗൻ ശ്രീവാസന്റെവീട്ടിൽഭഗവത്സ്വരൂപത്തോടുകൂടി എഴുന്നെള്ളി എന്നും മററുമുള്ള വൎത്തമാനം കൎണ്ണാകൎണ്ണികയാ ധരിക്കാത്തവർ അക്കാലത്ത് ബങ്കാളദേശത്തിൽ ആരും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അദ്വൈതാചാൎയ്യൻ ഈ സംഗതിയെ വിശ്വസിച്ചതേയില്ല. ഇന്നലെ നമ്മുടെ വീഥികളിൽ കൌപീനം കെട്ടി “തിരിഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്ന“നിമ”ക്കുട്ടി ഇന്നേയ്ക്ക് ഭഗവാനായ്പ്പോയെയോ? ഇത് ഞാൻ വിശ്വസിച്ചാൽ എന്റെ പഠിപ്പുകൊണ്ട് പ്രയോജനമെന്താണ്” എന്നു സന്ദേഹപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു. ഈ അവസരത്തിലാണ് ശ്രീരാമൻ ആചാൎയ്യന്റെ മുമ്പിൽ ചെന്നുനിന്നത്. ആചാൎയ്യൻ ശ്രീരാമനെ നോക്കി ഉപായത്തിലൊന്ന് ചിരിച്ചുകൊണ്ട് “എന്താണ് നിങ്ങളുടെ ഭഗവാൻ ഗൌരാംഗൻ നിങ്ങളെ അയച്ചതാണോ?” എന്നു നേരമ്പോക്കായിട്ട് ചോദിച്ചു. ശ്രീരാമൻ അതിനെ കേട്ടതായി നടിക്കാതെ സ്വാമികളരുളിച്ചെയ്തതൊക്കെയും പറഞ്ഞു. ഉടനെ എങ്ങിനെയെന്നറിഞ്ഞുകൂട, സ്വാമികളുടെ മഹിമയാൽ അദ്വൈതാചാൎയ്യന്റെ മനസ്സിൽ ഉദിച്ചിരുന്ന സന്ദേഹം മുഴുവനും സൂൎയ്യനെ കണ്ട മഞ്ഞുപോലെ നീങ്ങുകയും കുഡുംബിനിയേയും കൂ

ട്ടികൊണ്ട് നവദ്വീപത്തിലേക്ക് പുറപ്പെട്ടു പോവുകയും ചെയ്തു. നവദ്വീപത്തിലെത്തിയ ഉടനെ യഥാപൂർവ്വം ആചാര്യന്റെ മനസ്സിൽ സന്ദേഹം ഉദിച്ചു. "ഗൌരാംഗൻ ഭഗവാനാണോ. ഇതെന്ത് കമ്പമാണ്. നാം പിന്നേയും ബുദ്ധിഹീനനായല്ലൊ". എന്നു വിചാരിച്ച് ശ്രീരാമനെ നോക്കി "അദ്വൈതാചാര്യൻ ദുസ്സാമ്ര്യക്കാരൻ വരികയില്ലെന്ന് പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു, എന്നു ചെന്നു പറയു. നിങ്ങൾ പറയുംപോലെ ഗൌരാംഗൻ ദൈവമാണെങ്കിൽ എന്തുചെയ്യും. ഞാൻ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതിനെ അറിയുമൊ നോക്കാമല്ലൊ" എന്ന് അദ്വൈതാചാര്യൻ പറഞ്ഞതുകേട്ട് ശ്രീരാമൻ—"അയ്യോ കഷ്ടം ഇതെന്ത് ഭ്രാന്താണ്. ഈ വിഷയത്തിൽ ഇനിയും ആട്ടകാലുണ്ടോ?" എന്നുപറഞ്ഞു പോയി. പിന്നെയും അദ്വൈതാചാര്യന്ന ഭഗവാന്റെ മഹിമയാൽ സന്ദേഹമകന്ന് "എടാമനസ്സേ! കുരങ്ങേ! നിന്നെ നമ്പിയവൻ കെട്ടു. സമ്പത്തുണ്ടാക്കുന്നത് നീ തന്നെ. ആപത്തുണ്ടാക്കുന്നതും നീതന്നെ. നീ കുടിലിനെ ഗോപുരമാക്കും. ഗോപുരത്തെ കുടിലാക്കുകയും ചെയ്യും. ആശയും സ്നേഹവും ഗുണവും ദോഷവും ഏററവും ഇറക്കവും, ജനനവും മരണവും, വാക്കും പ്രവൃത്തിയും കൊടുക്കലും കെട്ടലും അടിക്കലും പിടിക്കലും സർവ്വവും നീ തന്നേയാണ് നടത്തുന്നത്. എത്തിയാൽ കുടുമ, എത്താഞ്ഞാൽ കാല് എന്നുള്ളതുതന്നെ നിന്റെ സ്വഭാവം. ഛെ. ഛെ. ചപലമനസ്സേ! നിന്റെ വിവിധമായ വ്യാപാരത്തെയാണ് "മനോരാജ്യ"മെന്നു പറഞ്ഞുവരുന്നത്. നീയും കുരങ്ങും ശരിയാണെന്നു യോഗ്യന്മാർ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിൽ ഒട്ടും തെററില്ല. കുരങ്ങ് ഒരു മരത്തിൽനിന്ന് മറെറാരു മരത്തിലേക്കും അതിൽനിന്ന് വേറൊരു മരത്തിലേക്കും ചാടിയോടികളിക്കുന്നതുപോലെ നീയും ഭൂമിയിൽനിന്ന് സ്വർഗ്ഗത്തിലേക്കും സ്വർഗ്ഗത്തിൽനിന്ന് വൈകുണ്ഠത്തിലേക്കും ഓടിച്ചാടി നടക്കുന്നുവല്ലൊ; ഇത് ഭംഗിയാണോ? 'മനംപോയ വഴിക്കൊക്ക പോകു

രുത് എന്നൊരു മഹാൻ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്" പിന്നെ മനസ്സിനെ ഉറപ്പിച്ച് പത്നിയേയും കൂട്ടി ശ്രീപാശന്റെ വീട്ടിൽ സ്വാമികൾ എഴുന്നരുളുന്നേടത്തേയ്ക്കു ചെല്ലുവാൻ തുനിയുകയും ശരീരം നടുങ്ങി മെയ്യൂന്ന് താഴത്തു വീഴാൻ തുടങ്ങിയപ്പോൾ അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നവർ താങ്ങുകയും പിന്നേയും ധൈര്യമവലംബിച്ച് സ്വാമികളിരുന്നരുളുന്ന മുറിക്കുള്ളിൽ പ്രവേശിക്കുകയും ചെയ്തു. അപ്പോൾ അനന്തദിവ്യപ്രകാശത്തോടുകൂടി സ്വാമികൾ സിംഹാസനത്തിലിരുന്നരുളുന്നതായും അവിടെ ഉള്ള ഓരോ പദാർത്ഥവും സ്വാമികളുടെ തേജസ്സിന്റെ വ്യാപകത്താൽ വളവള പ്രകാശിക്കുന്നതായും പല ദേവതകൾ ആ മുറിയിൽ നിറഞ്ഞുനിന്നുകൊണ്ടു സ്തോത്രം ചെയ്യുന്നതായും കണ്ട് അദ്വൈതാചാര്യസ്വാമികൾ മലച്ച് യാതൊന്നും പറയുവാൻ തോന്നാതെ "കുലവെട്ടീട്ടിനക്കാറ്റിവാഴപോലെനിന്നു." തന്റെ സർവ്വശക്തിയെ കാണിക്കുന്ന സ്വരൂപത്താൽ അദ്വൈതാചാര്യൻ മതിമയങ്ങി അമ്പരന്നുകൊണ്ടു നിൽക്കുന്നു എന്നറിഞ്ഞു സ്വാമികൾ ആ സ്വരൂപത്തെ അടക്കി ഒരു സുന്ദരബാലരൂപത്തെ പ്രാപിച്ചു. ആ തിരുമേനിയിലെ പ്രഭയാൽ നാലു ഭാഗവും പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ സ്വാമികൾ ആചാര്യനെ സമീപത്തിൽ വിളിച്ച് "നിങ്ങളുടെ അപേക്ഷക്കുവേണ്ടിയാണ് നാം അവതരിച്ചിട്ടുള്ളത്. നിങ്ങൾ എല്ലാവർക്കും യഥേഷ്ടം പ്രേമലക്ഷണമായ ഭക്തിയുണ്ടാക്കിക്കൊള്ളണം" എന്നരുളിചെയ്തു. ആചാര്യനു അതുവരെ ഉണ്ടായിരുന്ന അമ്പരപ്പു വിട്ടു മനസ്സിൽ ഭക്തിരസം നിറഞ്ഞു.

"വീണുടൻനമസ്കരിച്ചക്ഷിദ്വന്ദ്വത്തിൽനിന്നു
വീണൊഴുകീടുംജലവാഹിനീപൂരംകൊണ്ടു
ചേളമുൾക്കലെന്നാഥായാനന്ദസംഗ്രഹപദ—
ക്ഷാളനംചെയ്തുചെയ്തുതന്നുടേശരീരവും
മോദേനതകൻകതാരഴിഞ്ഞതിഭക്ത്യാ

സാദരംവളൎന്നീടുമാനന്ദപരവശാൽ
ക്ഷീണനായ്തൊഴുതെഴുനീററവടനടനടൻ
താണുകൂപ്പിയുംനമസ്കരിച്ചെഴുനീററും."

ഭക്തവത്സലനെ സ്തുതിച്ചു തുടങ്ങി.

"നമസ്തേഭക്തപ്രിയമുക്തിദാനൈകപര
നമഃസ്തേശത്രുകുലനാശന!രമാപതെ
നമസ്തേചരാചരാചാൎയ്യശങ്കരപ്രിയ
നമസ്തേസമസ്തലോകാനന്ദഭൂതിപ്രദ!
നമസ്തേഭവമൃതിഭഞ്ജനവരപ്രദ!
നമസ്തേസച്ചിന്മയസകലജഗന്മയ!
നമസ്തേമായാതീതപരമപുരാതന
നമസ്തേവിഷ്ണോപരബ്രഹ്മതേജസേനമഃ
നിന്തിരുവടിയുടെമായാവൈഭവങ്ങൾഞാ-
നെന്തറിവതുമൂഢഃയാനിയായിങ്ങെങ്ങാനം
ബന്ധുവത്സല!കിടന്നുഴലുന്നിതുതവ
സന്തതിയെന്നോൎത്തനുഗ്രഹിക്കദയാനിധേ!
നിന്നുടെപരമാൎത്ഥമറിവാൻഭവൽകൃപ-
യൊന്നുകൊണ്ടൊഴിഞ്ഞേതൊരുഭൂതരാലാവൊന്നല്ല
നിൻപാദാംഭോജത്തിങ്കൽഭക്തികൂടാതെമററ-
ങ്ങെപ്പൊഴുംവിദ്യാഭ്യാസമുണ്ടായാലെന്തുഫലം
ഭക്തിയുണ്ടായാൽപിന്നെമുക്തിയുംവരുമല്ലൊ
ഭക്തനാമവന്നസാദ്ധ്യങ്ങൾമറെറാന്നൊന്നുള്ളൂ
ഭക്തികൂടാതെപരമാത്മജ്ഞാനത്തിലുള്ളിൽ
ശ്രദ്ധിച്ചാൽപ്രയത്നംചെയ്യുന്നതേഫലമുള്ളൂ
ഭക്തിയുണ്ടായാൽവിദ്യാഭ്യാസമില്ലെന്നാകിലും
മുക്തിയെസ്സിദ്ധിപ്പതിന്നെത്രയുമെളുതല്ലൊ.

ഭക്തിയുക്തനു വിദ്യാഭ്യാസമുണ്ടാകിലതി
വ്യക്തിയുണ്ടവനുടെ ഭക്തിയ്ക്കെന്നതേയുള്ളു
ഭൂമിയിലുള്ള മണൽത്തരികളെണ്ണിക്കൂട്ടാം
വ്യോമത്തിൽ നക്ഷത്രങ്ങൾ തന്നെയുമതുപോലെ
തുമയായെണ്ണിക്കൂട്ടാം നിന്മഹാമഹിമതൻ
പ്രാമാണ്യങ്ങളെഗ്ഗണിക്കാവതല്ലാൎക്കുമേ
ഞാനേതുമറിയുന്നോനല്ലെന്റെ ഭഗവാനേ
ദീനകാരുണ്യാംബുധേ! മായയാലെന്നെ ഭവാൻ
മോഹിപ്പിക്കരുത * * * * *
* * * * * ഞാനറിയാതെ
ചെയ്യുപരാധങ്ങളെക്ഷമിച്ചുവഴിപോലെ
കൈതവമൊഴിഞ്ഞു കാത്തരുളേണമേ നിത്യം."

ഇങ്ങിനെ വിവിധങ്ങളായ സ്തവങ്ങളെക്കൊണ്ടു സ്തുതിച്ചു കൊണ്ടുനില്ക്കുന്ന അദ്വൈതാചാര്യനെ നോക്കി സ്വാമികൾ ഇരിക്കട്ടെ "നിങ്ങൾക്കു വേണ്ടുന്ന വരം വരിച്ചുകൊള്ളുവിൻ" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. ഉടനെ ആചാര്യൻ" ജാതിമതഭേദങ്ങളില്ലാതെ എല്ലാവൎക്കും ഭക്തിയുണ്ടാവാൻ കൃപചെയ്യണം. എനിക്കീവരമേ വേണ്ടൂ, എന്നുപ്രാൎത്ഥിക്കുകയും സ്വാമികൾ "അങ്ങിനെതന്നെ ആ വരം തന്നിരിക്കുന്നു" എന്നരുളിച്ചെയ്യുകയും ചെയ്തു.

തദനന്തരം അദ്വൈതാചാര്യൻ തന്റെ നാടായ ശാന്തിപുരത്തേക്കു പോയി. പിന്നെയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ സന്ദേഹം വന്നുചേൎന്നു. "ഇതെന്താണ് ജാലവിദ്യയോ, ഗൌരാംഗൻ യഥാൎത്ഥത്തിൽ ഭഗവാൻ തന്നെയാണോ, ഹയ് നാം വല്ലാതെ പരിഭ്രമിച്ചുകളഞ്ഞുവല്ലോ, ജനങ്ങൾക്ക് ചിരിക്കാനിടയായി" ഇങ്ങിനെ ചിന്താകുലനായിത്തീൎന്നു. ആചാര്യൻ "ഗൌരാംഗൻ വാസ്തവത്തിൽ അവതാരമാണെങ്കിൽ ശ്രീകൃഷ്ണസ്വരൂപം നമുക്കെന്തു

കൊണ്ടു കാണിച്ചുതന്നില്ലാ." ഇന്ദ്രജാലം മുതലായ വിദ്യകളാൽ കൃഷ്ണസ്വരൂപം കാണിപ്പാൻ സാധിക്കയില്ലാ. സൎവ്വേശ്വരൻ അതിന്നു സമ്മതിക്കുകയില്ല. നമുക്ക് ശരിയായ പരീക്ഷ അതുതന്നെ. ഇങ്ങിനെ മനസ്സിനെ ദൃഢപ്പെടുത്തി ശാന്തിപുരത്തിൽനിന്നും ഉടനെ പുറപ്പെട്ടു നവദ്വീപത്തിൽ വന്നുചേൎന്നു. അവിടെ ശ്രീവാസന്റെ വീട്ടിൽ ആചാൎയ്യൻ കടന്ന ഉടനെ സ്വാമികൾ ആചാൎയ്യനെ നോക്കി "ഓ സ്വാമികൾ കഴിഞ്ഞ തവണ വളരെ ബദ്ധപ്പെട്ടുപോയല്ലൊ എന്നു വ്യസനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയാണ്. ഇത്ര വേഗത്തിൽ പിന്നേയും കാണാൻ സംഗതിവന്നത് വലിയ ഭാഗ്യം" എന്നിങ്ങിനെ ഭംഗിയായി പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നു. അതിന്നിടക്ക് അദ്വൈതാചാൎയ്യൻ ശ്രീവാസനോട് സ്വകാൎയ്യമായിട്ട് ചിലത് പറഞ്ഞു. അപ്പോൾ സ്വാമികൾ "എനിക്ക് കേട്ടുകൂടെ?" എന്നായി. ശ്രീവാസൻ "ആചാൎയ്യന്നു താങ്കൾ കൃഷ്ണസ്വരൂപം കൈക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതു കണ്ടു വന്ദിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നുണ്ട്" എന്നു പറഞ്ഞു. സ്വാമികൾ "എന്നാലെന്താവും? ഞാൻ എന്റെ മയക്കത്തിൽ ഈ മാതിരി വല്ല അബദ്ധവും ഉളറീട്ടുണ്ടായിരിക്കാം. അതൊക്കെ സത്യമാണെന്ന് നിങ്ങൾ വിചാരിപ്പാൻ പാടുണ്ടോ?" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. "അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ താങ്കൾ നിത്യാനന്ദന്നു കൃഷ്ണസ്വരൂപദൎശനം നൽകിയതെങ്ങിനെ?" എന്ന് ശ്രീവാസൻ ചോദിച്ചതിന്നു സ്വാമികൾ "അതെന്താ ഇനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. കണ്ണടച്ചു ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നാൽ ഭക്തന്മാൎക്ക് സാക്ഷാൽ കൃഷ്ണൻ പ്രത്യക്ഷീഭവിക്കാതിരിക്കുമോ?" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. ഉടനെ അദ്വൈതാചാൎയ്യൻ കണ്ണടച്ച്

"ആയർകോൻതന്നുടെകാന്തിയായുള്ളോരു
പീയൂഷവാരിതൻപൂരംതന്നെ.

കോരിനിറച്ചുകൊണ്ടെന്നുടെകണ്ണിണ
പാരംകുളുർപ്പിച്ചുനില്പുനോഞാൻ.
കാർവ്വർണ്ണൻതന്നുടെകണ്ണിണയായോരു
കാർവ്വണ്ടു വന്നിങ്ങുമെല്ലെമെല്ലെ
മീനനായ്നിന്നൊരുഞാനായവൃവിൽവ-
ന്നാനന്ദമാടിക്കളിക്കുമോതാൻ
പൂമാതുപൂണുന്നപൂമേനികണ്ടുക-
ണ്ടാമോദംപൂണ്ടിങ്ങുനില്പുനോഞാൻ."

എന്നു ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. കുറച്ചു കഴിയുമ്പോഴേക്ക് ആചാൎയ്യ ന്റെ ദേഹത്തിൽ രോമാഞ്ചമുണ്ടാവുകയും അദ്ദേഹം മൂർച്ഛിച്ചുവീഴു കയും ചെയ്തു. എല്ലാവരും ആശ്ചര്യപ്പെട്ട് സ്വാമികളോട് ഇതെ ന്താണെന്ന് ചോദിച്ചു. സ്വാമികൾ "ഒരു സമയം കൃഷ്ണൻ പ്ര ത്യക്ഷമായിരിക്കാം" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. അതു കേട്ട് ശ്രീപാദൻ "ഞങ്ങൾക്കാർക്കും ആ തിരുമേനിയെ കണ്ടാനന്ദിപ്പാൻ ഭാഗ്യമില്ലാ യിരിക്കാം. ഞങ്ങൾക്ക് നിന്തിരുവടിയുടെ സ്വരൂപത്തെ സാധാ രണ ദർശിച്ചുകൊണ്ടിരിപ്പാനുള്ള ഭാഗധേയം മാത്രം മതി. ആചാൎയ്യ ന്റെ മൂർച്ഛ തീർത്തരുളേണമെ" എന്ന് സ്വാമികളോട് അപേ ക്ഷിച്ചു. ഞാനെന്തുവേണം. സമയം വന്നാൽ എഴുന്നീറ്റുകൊള്ളും. എന്നു മറുവടി പറഞ്ഞു. അല്പം കഴിഞ്ഞു ആചാൎയ്യൻ ഉറക്കം ക ഴിഞ്ഞുണർന്നതുപോലെ എഴുന്നീറ്റിരിക്കുകയും എല്ലാവരും ആചാ ൎയ്യരെ നോക്കി "എന്താണുണ്ടായതെ"ന്നു ചോദിക്കുകയും അദ്ദേ ഹം "ഇതാ നമ്മുടെമുമ്പിൽ ഒന്നുമറിയാത്തതുപോലെ ഇരിക്കുന്ന ഈ "നിമ"യുടെ മഹിമതന്നേ സകലവും. ഇദ്ദേഹം എന്റെ മനസ്സിൽ പ്രവേശിച്ചു കൃഷ്ണനായിട്ടു ദർശനം തന്നു" എന്നു പറയു കയും ചെയ്തു. ഉടനെ സ്വാമികൾ "ഇതെന്താണ്? ഞാനിവി ടെ വെറുതെയിരിക്കുന്നു. എല്ലാം കൊണ്ടുവന്ന് എന്റെ തല

യിൽ വെച്ചുകൊള്ളുവിൻ" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. ആചാര്യൻ "സ്വാമിൻ! അങ്ങിനെയാണോ? നിന്തിരുവടി എൻെറ മനസ്സിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിനെ ഞാൻ നല്ലവണ്ണം കണ്ടിരിക്കുന്നു" എന്ന് വിനയപൂർവ്വമുണർത്തിക്കുകയും "ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ ശ്രീകൃഷ്ണസ്വാമിയുടെ അവതാരം തന്നെ അതിന്നു ലേശവും സംശയമില്ല. അദ്ദേഹം എൻെറ മനസ്സിൽ പ്രവേശിച്ച് എൻെറ ആഗ്രഹപ്രകാരം എനിക്കു ദർശനം തന്നിരിക്കുന്നു. ശ്രീഗൌരാംഗദേവപാദാരവിന്ദവന്ദനം ചെയ്യാതിരുന്നാൽ അതു വലിയൊരു തെറ്റാകുന്നതാണ്" എന്ന് ആ ദിക്കിലുള്ളവരെയെല്ലാം കൊട്ടിയറിയിച്ച് പൂർണ്ണവിശ്വാസത്തോടുകൂടി ശാന്തിപുരം പ്രാപിച്ചു. എന്നിട്ടും കുറേ ദിവസം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിൻെറ മനസ്സിൽ സന്ദേഹമുദിയ്ക്കാതിരുന്നില്ല.

അദ്വൈതാചാര്യനെ കൂടാതെ വലിയ ധനവാന്മാരായ പുണ്ഡരീകൻ രാമാനന്ദൻ എന്ന രണ്ടുപേരുകൂടി ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ ശിഷ്യന്മാരായി ഭവിച്ചു. ഇങ്ങിനെ സ്വാമികളുടെ മഹിമയാൽ പലരും വന്ന് അന്തേവാസികളായിത്തീർന്നു. അങ്ങിനെ വന്നുകൂടിയ ഭക്തന്മാരുടെ ചരിതം മുഴുവനും വിവരിപ്പാൻ ഇവിടെ സാധിക്കയില്ലാ എങ്കിലും ആ കൂട്ടത്തിൽ പെട്ട ഹരിദാസൻ എന്നാളുടെ ചരിത്രം മാത്രം കുറഞ്ഞൊന്നെങ്കിലും പറയേണ്ടുന്നത് അത്യാവശ്യമായിരിക്കുന്നു.

ഹരിദാസൻ എന്നാൾ ഒരു മുസൽമാനാണ്. സത്വഗുണാന്വിതനായ അദ്ദേഹം ഹരിഭക്തോത്തമനായിത്തീർന്നു. എപ്പോഴും ഹരിദാസൻ "ഹരി ഹരി" എന്നുച്ചരിച്ചുകൊണ്ടേയിരിക്കും. ഹരി എന്ന ശബ്ദം കേട്ടാൽ തൽക്ഷണം മൃഗങ്ങൾക്കുംകൂടി പരിശുദ്ധിയുണ്ടാകുമെന്നാകുന്നു ഹരിദാസൻെറ വിശ്വാസം. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണ് ഹരിദാസൻ എടവിടാതെ "ഹരിനാമകീർത്തനം" മുര

ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്. ഇദ്ദേഹം മുഹമ്മദീയമതമുപേക്ഷിച്ചു ഹിന്തുമതാനുസാരിയായിത്തീൎന്നതുകൊണ്ട് ആ നാടുവാഴുന്ന മുഹമ്മദീയരാജാവ് ഹരിദാസനെ പിടിപ്പാൻ ആജ്ഞാപിച്ചു. അതുപ്രകാരം മുഹമ്മദീയഗവൎണ്ണർ ഹരിദാസരെ പിടിച്ചു. ഹരിദാസന്റെ മതവിശ്വാസത്തേയും പരോപകാരതല്പരതയേയും കണ്ട് ഗവൎണ്ണരുടെ മനസ്സാടിത്തുടങ്ങി. അതറിഞ്ഞ് ഗവൎണ്ണരുടെ കീഴിൽ പ്രധാന ഉദ്യോഗസ്ഥനായ ഘോരൻ എന്ന തുലുക്കൻ ഇയ്യാളെ വെറുതെ വിട്ടുകൂടാ. അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ രാജ്യത്തിലൊക്കും പേടിയില്ലാതായിത്തീരും. ജനങ്ങൾ പരിഹസിക്കുവാനിടവരും. മുഹമ്മദീയമതത്തിനും വലിയൊരിടിച്ചൽ തട്ടും എന്നെല്ലാം ദുർബ്ബോധനചെയ്കയാൽ ഗവൎണ്ണൎക്കു ശരിതന്നെ എന്നു സമ്മതിക്കേണ്ടിവന്നു. പെട്ടെന്നു മരണശിക്ഷ വിധിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഫലമില്ലാ. ചിത്രവധം ചെയ്യുന്നതായാൽ വേദന പൊറുപ്പാൻ കഴിയാതെ ഹരിദാസൻ വീണ്ടും മുഹമ്മദീയമതത്തെ അനുസരിച്ചുകൊള്ളും എന്നു നിശ്ചയിച്ച് അങ്ങാടിത്തെരുവുകളിൽ ഹരിദാസനെ കൊണ്ടുപോയി മുക്കാലിയിൽ കെട്ടി മാംസം ചിതറിപ്പോകത്തക്കവണ്ണം അടിക്കേണമെന്ന് വിധിക്കുകയും ഹരിനാമമുച്ചരിക്കാതേയും മുഹമ്മദീയമതാനുസാരിയായും വൎത്തിച്ചാൽ ഈ കഠിനശിക്ഷ അനുഭവിക്കാതെ കഴിക്കാമെന്ന് ഹരിദാസനെ നല്ലവണ്ണം ധരിപ്പിക്കയും ചെയ്തു.

അവരെന്തു പറഞ്ഞിട്ടും പ്രഹ്ലാദനോട് കിടപിടിക്കുന്ന ഹരിദാസന്റെ നിശ്ചയത്തിന്ന് ലേശംപോലുമിളക്കമുണ്ടായില്ല. "എന്നെ അടിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഈ പാപികളൊക്കയും നരകദുഃഖമനുഭവിക്കേണ്ടിവരുമല്ലൊ" എന്നുള്ള വ്യസനംകൊണ്ട് അവരോട് പലതും പറഞ്ഞുനോക്കി. ആ കിറാമുട്ടികൾ സമ്മതിച്ചതേയില്ല. ഹരിതന്നെ ശരണമെന്ന ഉറപ്പോടുകൂടി ഹരിദാസൻ ഹരിനാമങ്ങളെ ഘോഷിച്ചു. ദുഷ്ടന്മാർ കൈകടയുവോളം അടിച്ചിട്ടും ഹരിദാസന്ന് കാച്ചുപോലും വേദനയുണ്ടായില്ലാ.

"വൈകുണ്ഠവാസവമുഖ്യാമരാച്ചിത!
നിത്യസാമ്രാണിഗന്ധ! ഹരിഹരിനാരായണ
നാരായണപ്പേരന്നനാമംജപിപ്പൂവിൻ
നല്ലവരംതരുമേഹരിഹരിനാരായണ."

ഇങ്ങിനെയുള്ള കീൎത്തനങ്ങളെ പാടുകയും എല്ലാവൎക്കും ഹരിനാമകീൎത്തനത്തിന്റെ മാഹാത്മ്യത്തെ ഉപദേശിക്കുകയും ചെയ്തു. തന്നെ അടിക്കുന്നവരായ ഭടന്മാരെ നോക്കി ദയയോടുകൂടി "സ്നേഹിതന്മാരെ! എന്നെ അടിച്ചതുമതി. നിങ്ങൾക്കിതു നന്നല്ല. ഞാൻ നിങ്ങളുടെ അടികൊണ്ടുള്ള വേദന സഹിക്കവയ്യാതെ ഇങ്ങിനെ പറകയാണെന്ന് വിചാരിക്കേണ്ട. നിങ്ങളുടെ ഈ പ്രവൃത്തി നിങ്ങൾക്ക് ആപത്തിന്ന് കാരണമായിത്തീരുമല്ലൊ എന്നിനിക്കു വളരെ വ്യസനമായിരിക്കുന്നു. ഞാനെന്തു ചെയ്യട്ടെ" എന്നും മററും പലതും പറഞ്ഞിട്ടും ആ കഠിനാശയന്മാർ ആ ക്രൂരപ്രവൃത്തിയിൽനിന്നും ഒഴിഞ്ഞില്ല. ഹരിദാസൻ മനസ്സുകേൾക്കാതെ കുറെ കരഞ്ഞു. പിന്നെ "ആദ്യന്തരഹിതനായ പരമാത്മാവെ! സ്വയംപ്രകാശ! ആൎത്തത്രാണപരായണ! ദയാലോ! ഗോവിന്ദ! അറിവില്ലാത്ത ഇവർ ചെയ്യുന്ന കുററം പൊറുത്തുരക്ഷിക്കണമെ! ഇവരെക്കെടുക്കരുതെ, ഇവൎക്ക് നന്മവരുത്തേണമേ" ഇങ്ങിനെ വളരെ പ്രാൎത്ഥിച്ചു. ഹരിദാസന്റെ ക്ഷമ, കരുണ മുതലായ സൽഗുണങ്ങളെക്കണ്ടു സൎവ്വരുമാശ്ചൎയ്യപ്പെട്ടു വ്യസനിച്ചു. "ഈ പാതകികൾ നശിക്കയെ ഉള്ളു. ഇത് ദൈവം പൊറുക്കുകയില്ല എന്നെല്ലാം കാണികൾ മുറവിളികൂട്ടിത്തുടങ്ങി. കിങ്കരന്മാർ,കല്പനപ്രകാരം അടിക്കാതിരിപ്പാൻ നിവൃത്തിയില്ല. അവർ അടിച്ചടിച്ചു കുഴങ്ങി ഹരിദാസൻ ഭഗവാനെ സ്തുതിച്ചും ധ്യാനിച്ചും മൂൎച്ഛിച്ചു. രാജസേവകന്മാർ അടിമാററി ഹരിദാസൻ മൃതനായി എന്നു പറഞ്ഞ് ഹരിദാസനെ നദിയിലൊഴുക്കിവിടുകയും മേലധികാരിയെ അറിയിക്കുകയും ചെയ്തു. ഹരിദാസന്നു ബോധംവന്നു നീന്തി കരയേറി. ദേഹത്തിൽ പരുക്കോ വേദനയോ

ലേശംപോലുമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ജനങ്ങൾ കൂട്ടംകൂട്ടമായി വന്നു ഹരിദാസനെ വണങ്ങി സ്തുതിച്ചു. മഹമ്മദ്ഹാജിയുംകൂടി ഈ വൎത്തമാനമറിഞ്ഞ് ഹരിദാസനെ ചെന്നുകണ്ടു വന്ദിക്കുകയും സമസ്താപരാധം ക്ഷമിക്കേണമെ എന്ന് അപേക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു.

മുമ്പൊരുദിവസം ഹരിദാസന്റെ ഭക്തിയെ പരിശോധിക്കേണമെന്നുകരുതി ചിലർ സുന്ദരിയായ ഒരു ദാസിയെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുക്കൽ അയച്ചു. കുങ്കുമപങ്കകളങ്കിതദേഹയും ഗൌരപയോധരകമ്പിതഹാരയും നൂപുരഹംസരണൽപദപത്മയുമായ ആരമണി ഹരിദാസനെ വശീകരിക്കുവാൻ സമൎത്ഥയായില്ല. ഹരിദാസനെ കണ്ട ഉടനെ അവൾക്ക് ഭക്തിമുഴക്കുകയും ഭഗവൽധ്യാനം ചെയ്തുകൊണ്ട് നിൽക്കുകയും ഹരിദാസൻ താനിരുന്ന സ്ഥലം അവൾക്ക് ഒഴിഞ്ഞുകൊടുത്ത് "നീ സുഖമായിട്ടിരുന്നുകൊള്ളുക" എന്നു പറഞ്ഞുപോകയും ചെയ്തു.

ഇങ്ങിനെ മഹാന്മാരായ പല ഭക്തന്മാരും ഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ സന്നിധാനമഹിമയാൽ വൎദ്ധിച്ചുവരികയും സ്വാമികളുടെ ശിഷ്യന്മാരായി വൎത്തിക്കുകയും ചെയ്തു. രാമകൃഷ്ണാദ്യവതാരങ്ങളിലെന്നപോലെ ഈ അവതാരത്തിലും സ്വാമികളുടെ അപാരകരുണാമാഹാത്മ്യലീലകളെ കൂടെയിരുന്നു നടത്തുവാൻവേണ്ടി ഈ ഭക്തന്മാർ അവതരിച്ചിരിക്കയാണെന്നു പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ആറാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

ഏഴാമദ്ധ്യായം.

മഹാപ്രകാശവും ശ്രീരാമദൎശനവും മുകുന്ദവൈഭവവും.

സ്വാമികൾ തന്റെ സ്വയംപ്രകാശത്തെ കാണിക്കുന്ന സമയമൊഴിച്ചു മററസമയങ്ങളിലൊക്കേയും കൃഷ്ണനെക്കുറിച്ചുള്ള പ്രേമത്തോടുകൂടി

കണ്ടീലല്ലോകമലാമണാളനെ
കൊണ്ടൽവർണ്ണനെക്കോമളരൂപനെ
ഇണ്ടൽതീർത്തെൻമുന്നിൽവിളങ്ങുവാ-
നുണ്ടാകേണമേകാരുണ്യംകാർവർണ്ണ!

ഇങ്ങിനെ ഓരോന്നു പറഞ്ഞ് മനസ്സുരുകി മുഹരിക്കുകയും അല്പനേരം അങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞാൽ

സനകാദികളാംയോഗിക-
ളനവരതംതേടിടുന്നചിന്മയനെ
വനമാലിയെഞാൻകണ്ടേൻ
വനജഭവാപ്രാപ്യസൌഖ്യമുൾക്കൊണ്ടേൻ.

എന്നു കൃഷ്ണനെ കണ്ടതായി പാടുകയുമാടുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കും. ശ്രീഗൌരാംഗൻ ഒരിക്കൽ ശ്രീകൃഷ്ണനോട് ചേർന്നിരിക്കുന്ന നിലയിലും മറ്റൊരു സമയം കൃഷ്ണനെ പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്ന നിലയിലും വേറൊരുസമയം താൻതന്നെ കൃഷ്ണൻ എന്നുള്ള നിലയിലും പലവിധ അനുഭവങ്ങളെ കാണിച്ചുകൊണ്ടേയിരുന്നു. നിമിഷംതോറും സ്വാമികളുടെ നില മാറിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതു കാണാം. സ്വാമികൾ സാധാരണ മനുഷ്യനെന്നുള്ള നിലയിലിരിക്കുമ്പോൾ വളരെ ശാന്തനായും കുട്ടി എന്നപോലെ കുററമററവനായും മൈത്ര്യാദിഗുണസംയുക്തനായും വിളങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അപ്പോൾ സ്വാമികൾ താൻ ഒരു പുല്ലിനെക്കാൾ താണസ്ഥിതിയിലിരിക്കുന്നവനാണെന്നും അടിമകൾക്കുമടിമയാണെന്നും അന്യരെന്നൊക്കെയുള്ളവരൊക്കെ കൃഷ്ണരാണെന്നും ഭാവിക്കും. ആ സമയങ്ങളിൽ ഫലിതവും പരിഹാസവും പറയുന്നതിൽ സ്വാമികൾക്കു വളരെ താല്പര്യമാണ്. പൂർണ്ണചന്ദ്രകിരണങ്ങളെക്കാൾ അഴകേറിയ പുഞ്ചിരി മുഖത്തു വിളങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കും. ഇങ്ങിനെയുള്ള സാധാരണസ്ഥിതി ദിവസംതോറും ചുരുങ്ങിച്ചുരുങ്ങിക്കൊണ്ടുവന്നു. സ്വാമികൾ ചില സമയങ്ങളിൽ അക്രൂരൻ മുതലായ ചിലരാവേശിച്ചതുപോലെയുള്ള നില നടിക്കാ

രുണ്ട്. പലവിധത്തിലും അദ്ദേഹം രാവും പകലും എപ്പോഴും പരമാനന്ദസുഖാതീതനിലയിൽതന്നെ വൎത്തിച്ചു. ശ്രീകൃഷ്ണൻ തന്നോടുകൂടെ നിൽക്കാത്തസമയം തള്ളയെ പിരിഞ്ഞ കുട്ടി എന്നപോലെ സ്വാമികൾ അത്യന്തമാധിയോടുകൂടി

നാഥ!നരകനിഷൂദന
രാധാരമണ!രമാപതേകൃഷ്ണ!
മാധവ!ഞാനഗതിവിഭോ
ശ്രീധരനീകൈവെടിഞ്ഞുപോകരുതേ.

എന്നെല്ലാം പ്രലാപിക്കുന്നതു കൂടാതെ കൂടെയുള്ള ഭക്തന്മാരെ നോക്കി: "എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട ചങ്ങാതിമാരേ! കണ്ണനെ പിരിഞ്ഞ ദുഃഖം സഹിപ്പാൻ ഞാനാളാകുന്നില്ലല്ലോ എന്തു ചെയ്യട്ടെ. എന്നെ ജീവിപ്പിക്കുവാൻ നിങ്ങളെക്കൊണ്ടു കഴിയുമോ? നിങ്ങൾ ആശ്വസിക്കുവാൻ പറയുന്നുവല്ലോ. ഞാൻ അതിന്ന് എത്രമാത്രം ശ്രമിച്ചാലും എന്റെ മനസ്സ് സമ്മതിക്കുന്നില്ല. നിങ്ങളെന്നെ വിട്ടയക്കുവിൻ! കൃഷ്ണനെ കണ്ടാൽ കാണട്ടെ. അല്ല മരിക്കയാണെങ്കിൽ മരിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. എന്നു പറഞ്ഞു കൃഷ്ണനെ തേടിപ്പോകുവാനൊരുങ്ങി എണീക്കും ഉടനെ മൂൎഛിച്ച് വീണുകളയും. അല്പം കഴിഞ്ഞാൽ കൃഷ്ണനെ കണ്ടവനായി നടിച്ചുകൊണ്ടു മയക്കം വിട്ടെണീറ്റ് ഉടനെ ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി ആനന്ദതാണ്ഡവം ചെയ്യും. അപ്പോൾ അദ്ദേഹം അനുഭവിക്കുന്ന പരമാനന്ദം പറഞ്ഞാൽ തീരുന്നതല്ല. കേടൊന്നും കൂടാതെ പാകത്തിൽ മഴപെയ്യുന്ന കാലത്തുണ്ടാകുന്ന നെൽക്കതിർപോലെയും വളരെ നാളായി പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്ന പ്രിയപ്പെട്ട കാന്തനെ കണ്ടുകിട്ടിയ കാമിനി എന്നപോലെയും സ്വാമികൾ തെളിയുകയും ദേഹം മുഴുവനും ഒരു വിശേഷ കാന്തിയോടും മുഖശ്രീയോടും കൂടി ഇരിക്കയും ചെയ്യും. കണ്ണിൽനിന്നു ആനന്ദബാഷ്പം ആറുപോലെ ഒഴുകും. സ്വാമികൾ നായകനായകീഭാവത്താൽ അത്യാനന്ദയുക്തനായി കാന്തനായ കണ്ണനെ തിരഞ്ഞു പോകു

വാൻവേണ്ടി വിശേഷപ്പെട്ട വസ്ത്രങ്ങളെ ധരിക്കുകയും നടനം ചെയ്യുകയുമുണ്ടായി. ആ സമയം ഈ പ്രപഞ്ചം മുഴുവനും അദ്ദേഹത്തോടുകൂടി നടനംചെയ്യുമോ എന്ന് തോന്നത്തക്ക വിധത്തിലായി.

ആദ്യകാലത്ത് സ്വാമികൾ "കൃഷ്ണോഹം" എന്നരുളിച്ചെയ്യുന്ന മഹത്തായ അവസ്ഥയെ പ്രാപിക്കുന്നതിനു മുമ്പു ചില സൂചകങ്ങളുണ്ടായിക്കൊണ്ടിരുന്നു. മുമ്പിൽ തന്നെ തീരെ മറന്ന് യാതൊരു സ്മരണയുമില്ലാതിരിക്കും. പിന്നീട് ചില പ്രകാശങ്ങൾ പുറപ്പെട്ടുതുടങ്ങും. കാലക്രമത്തിൽ വളരെ എളുപ്പമായിട്ടു കൃഷ്ണഭാവം വെളിപ്പെട്ടു തുടങ്ങി. ചില സമയങ്ങളിൽ ഒരു നിമിഷനേരം ഭഗവാനാണെന്ന നിലയിലിരുന്ന് ഉടനെ പൂർവ്വസ്ഥിതിയെ പ്രാപിക്കും. ചില സമയങ്ങളിൽ അധികനേരം ആ നിലയിലിരുന്ന് വളരെ അത്ഭുതങ്ങളെ കാണിച്ചു എന്നുവരും. ആ കൂട്ടത്തിൽ ഒരിക്കൽ ഇരുപത്തൊന്നു മണിക്കൂറുനേരത്തോളം സാക്ഷാൽ ഭഗവാനായിട്ടുതന്നെ ഇരുന്നരുളുകയുണ്ടായി. അതു "മഹാപ്രകാശം" എന്നു പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഒരുദിവസം സ്വാമികൾ ശ്രീവാസന്റെ വീട്ടിൽചെന്നു, ശ്രീകൃഷ്ണമാഹാത്മ്യത്തെ വർണ്ണിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അങ്ങിനെ ഇരിക്കുന്നേടത്ത് അദ്ദേഹം ദിവ്യതേജോമയാനന്ദസ്വരൂപത്തെ പ്രാപിച്ചു. ശ്രീവാസന്റെ വീട്ടിലെ പൂജമുറയിൽ വിഗ്രഹങ്ങളെ വെച്ചിരുന്ന സിംഹാസനത്തിൽ എഴുന്നെള്ളിയിരുന്നു. ഭക്തന്മാരൊക്കയും പതിവുപ്രകാരം ഉപചാരങ്ങൾ ചെയ്തുകൊണ്ടും കൈകൂപ്പിക്കൊണ്ടും നിന്നു. അന്നേദിവസം ആ പട്ടണത്തിലുള്ളവർ സ്വാമികളെ ദർശിച്ചുകൊള്ളട്ടെ എന്നുവെച്ചു പടിയടയ്ക്കാതെ തുറന്നുവെച്ചു. അനേക ഭക്തന്മാർ സ്വാമിയെ ദർശിച്ച് അത്യാനന്ദപരവശന്മാരായി.

"ശ്രീവാസുദേവധരണീധരചക്രപാണേ!
വാരാഹസിംഹരഘുനന്ദനവാമനാദ്യ!

ശ്രീകൃഷ്ണരാമമധുസൂദനദേവദേവ
ദേവേശകേശവസുരേശഹരേനമസ്തേ."

ഇങ്ങിനെയുള്ള സ്തോത്രം ചൊല്ലിക്കൊണ്ടു നിന്നു. മുല്ല മല്ലിക ചെമ്പകം ചേമന്തി മുതലായ പുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഒരു ഭക്തൻ അൎച്ചിച്ചു. മറ്റൊരു ഭക്തൻ തുളസീമാല കെട്ടിച്ചാൎത്തി, സ്വാമികൾ തിരുമേനിയിലുള്ള പൂമാല എടുത്ത്, തൃക്കാൽകൽ വീണു വണങ്ങുന്ന ഭക്തനു ചൂടി കൊടുത്തു. ഒരു ഭക്തൻ അങ്ങാടിയ്ക്കോടിച്ചെന്ന് നൂതനവസ്ത്രം വാങ്ങിക്കൊണ്ടുവന്ന് സ്വാമികളുടെ തൃക്കഴുത്തിലണിയിച്ചു. സ്വാമികൾ തന്റെ വസ്ത്രമെടുത്ത് ഭക്തന്റെ കഴുത്തിലിട്ടുകൊടുത്തു. ഇങ്ങിനെ പരസ്പരം സ്നേഹബദ്ധന്മാരായി തീൎന്നു "ഭക്തിയും പ്രേമവും ഇങ്ങിനെതന്നെയായിരിക്കണം" എന്നു അവിടെ കൂടിയ ഓരോ ഭക്തന്മാരും സ്വാനുഭവംകൊണ്ടു മനസ്സിലാക്കി. ഭഗവാനെപ്പോലെ കരുണാനിധിയും ഭക്തവത്സലനും ദീനബന്ധുവും മറ്റാരുമില്ലെന്ന് അവൎക്ക് ബോദ്ധ്യംവന്നു. അവിടെ കൂടിയവർ പൂന്തോട്ടങ്ങളിലുള്ള പുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ടു മാത്രമല്ല ഭഗവാനെ പൂജിച്ചത്; സാമ്യം നൽബോധം ശമം ഭക്തി മുതലായ പുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ടും പൂജിച്ചിരുന്നു. പാലിൽ പഞ്ചസാര ചേൎന്നതുപോലെ ഭഗവാനിൽ ഭക്തന്മാരുടെ മനസ്സു ചേൎന്നു. ഇങ്ങിനെ അവിടെ കൂടിയിരുന്ന ഭക്തന്മാരെല്ലാവരും സ്വാമിയുടെ ദിവ്യഗുണങ്ങളെത്തന്നെ മനനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ ശ്രീവാസൻ അദ്വൈതാചാൎയ്യനെ നോക്കി "നാമൊക്കെക്കൂടി മകനെ പാഴാക്കി വിട്ടു എന്ന് ശചീദേവിയമ്മാൾ പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുവല്ലോ. അവരെ ഇപ്പോൾ ഇവിടെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്ന് ഇതെല്ലാം കാണിച്ചുകൊടുത്താൽ നന്നായിരിക്കില്ലെ?" എന്നു ചോദിച്ചു. എല്ലാവരും അത് വേണ്ടതാണെന്നു പറകയും ചിലർ പോയി അവരെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരികയും ചെയ്തു. ആ സതീരത്നം തന്റെ മകൻ ഭഗവാനായി കോടിസൂൎയ്യപ്രകാശത്തോടുകൂടി ഇരുന്നരുളുന്ന

തുകണ്ട് സ്വാമികളുടെ തൃപ്പാദം വണങ്ങിനിന്നു. സ്വാമികളും ശ്രീ പാദാംബുജത്തെ ശചീദേവിയമ്മാളുടെ ശിരസ്സിൽവെച്ചു. സർവ്വ പിതാവായ ഭഗവാനെ അപ്പോൾ ശചീദേവിയമ്മാൾ എന്റെ മ കനെന്നോ സ്വന്തമെന്നോ ഭാവിച്ചതേ ഇല്ല.

ഭക്തന്മാർ, സ്വാമിയെ ദർശിക്കുവാൻ വന്ന ഉടനെ സ്വാമി കൾ എഴുന്നെള്ളിയിരുന്നരുളുന്ന മുറിയുള്ളിൽ പ്രവേശിക്കുവാൻ ധൈര്യം വരാതെ പുറത്തുള്ള താഴ്വാരത്തിൽതന്നെ അടുത്തുവരു വാൻ സ്വാമികൾ ഉത്തരവാകുന്നതുവരെ കാത്തുകൊണ്ടിരിക്കും. സ്വാമികൾക്കും ഭക്തന്മാർക്കും അത്യന്തം പ്രിയനായ മുകുന്ദനും ഈ കൂട്ടത്തിൽ വെളിയിൽ കാത്തുകൊണ്ടിരിക്കയാണ്. ഈ സന്ദർഭ ത്തിൽ സ്വാമികൾ ശ്രീധരനെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരുവാനായി ആവ ശ്യമുള്ള അടയാളങ്ങളെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കി ചില ഭക്തന്മാ രെ അയച്ചു. അവർ ചെന്ന് ശ്രീധരനോട് വിവരം പറഞ്ഞ ഉട നെ ശ്രീധരൻ ആനന്ദസമുദ്രത്തിൽ നിമഗ്നനായി മെയ്മറന്ന് മൂ ർഛിച്ചു വീണുകളഞ്ഞു. ശ്രീധരനെ താങ്ങിയെടുത്തുകൊണ്ട് സമ്പ ന്നന്മാരായ ഭക്തന്മാർ തെരുവിൽകൂടി ബദ്ധപ്പെട്ടുവരുന്നതുകണ്ട് ആ നാട്ടുകാരായ ചില മൂഢന്മാർ "ഇതാ നിത്യദരിദ്രനായ ശ്രീ ധരനെന്ന കച്ചവടക്കാരനെ വലിയ പണക്കാരന്മാരെല്ലാവരും കൂ ടി എടുത്തുകൊണ്ടുവരുന്നു. ഈ വകക്കാരുടെ ഭ്രാന്ത് വല്ലാതെ മൂ ത്തിരിക്കുന്നു" എന്നെല്ലാം പരിഹസിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അതൊ ന്നും കൂട്ടാക്കാതെ ഭക്തന്മാർ ശ്രീധരനെ സ്വാമികളുടെ മുമ്പാകെ കൊണ്ടുവന്നുവിട്ടു. സ്വാമികൾ ശ്രീധര! എന്നു വിളിച്ച ഉടനെ ശ്രീധരൻ ആനന്ദമയക്കം തെളിഞ്ഞെഴുന്നീററു ഭഗവൽപാദാര വിന്ദം വണങ്ങിനിന്നു. ജ്യോതിർമ്മയനായ സ്വാമികൾ ഭക്തനെ നോക്കി. "സൌമ്യ! നിങ്ങളുടെ കടയിൽ കടന്ന് അവിടേയുള്ള തെല്ലാം മുമ്പ് നാം എടുത്തുകൊണ്ടുവരികയാൽ നിങ്ങളുടേതെല്ലാം

നമ്മുടെതാണെന്ന് നാമപ്പോൾ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇപ്പോൾ നിങ്ങൾക്കാവശ്യമുള്ളതെല്ലാം ചോദിച്ചുകൊള്ളുക. നമ്മുടെതെല്ലാം നിങ്ങളുടെതാണെന്ന് ഇപ്പോൾ കാണിച്ചേക്കാം. ചക്രവർത്തിത്വംവേണമെങ്കിലും തരുവാൻ തെയ്യാറതന്നെ" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. ശ്രീധരൻ ഭഗവാനെനോക്കി, "ഭക്തവത്സല! ഞാൻ മഹാമൂഢൻ നിന്തിരുവടി ഗംഗയുടെ പിതാവാണെന്ന് മുമ്പ് അരുളിച്ചെയ്തതിന്റെ സാരം ഞാനപ്പോൾ മനസ്സിലാക്കിയില്ലല്ലോ. ഇപ്പോളുള്ളേ അതിന്റെ അർത്ഥം എനിക്ക് മനസ്സിലായത്. എനിക്കു ചക്രവർത്തിത്വം വേണ്ട, വേറെയൊന്നും വേണ്ട.

'പുത്രദാരാർത്ഥരാജ്യാദിസമസ്തവും
വ്യർത്ഥമത്രെ തവമായാവിരചിതം.
* * * * *
ധർമ്മദാനവ്രതതീർത്ഥതപഃക്രതു
കർമ്മപൂർത്തേഷ്ടാദികൾകൊണ്ടൊരുത്തനും
വന്നുകൂടാ ബഹുസംസാരനാശനം
നിർണ്ണയം ത്വല്പാദഭക്തികൊണ്ടെന്നിയെ
ത്വല്പാദപത്മാവലോകനംകേവല-
മിപ്പോളകപ്പെട്ടതും ത്വൽകൃപാബലം
* * * * * *
ഭക്തിയൊഴിഞ്ഞുമറ്റൊന്നുമേവേണ്ടീല
മുക്തിവരുവാൻമുകുന്ദദയാനിധേ!
* * * * *
ത്വല്പാദപങ്കജത്തിങ്കലുറക്കണ
മെപ്പോഴുമുൾക്കാമ്പെനിക്കുരമാപതേ!
ത്വന്നാമസങ്കീർത്തനപ്രിയയാകേണ
മെന്നുടെജിഹ്വാസദാനാണമെന്നിയെ
ത്വച്ചരണാംഭോരുഹങ്ങളിലെപ്പോഴ്

മച്ചനംചെയ്യായ്വരികകരങ്ങളാൽ
നിന്നുടെചാരുരൂപങ്ങൾകാണായ്വരി-
കെന്നുടെകണ്ണുകൾകൊണ്ടുനിരന്തരം
കർണ്ണങ്ങൾകൊണ്ടുകേൾക്കായ്വരേണംസദാ
നിന്നുടെചാരുചരിതംധരാപതെ
മച്ചരണദ്വയംസഞ്ചരിച്ചീടണ
മച്യുതക്ഷേത്രങ്ങൾതോറുംജഗല്പതേ!
ഭക്ത്യാനമസ്കരിക്കായ്വരേണംമുഹു-
രുത്തമാംഗംകൊണ്ടുനിത്യംഭവല്പദം”.

എന്നുണൎത്തിച്ചു. ഭഗവാൻ സന്തോഷിച്ചു. “ശ്രീധര! നീയൊരു ദരിദ്രനായിരുന്നിട്ടും സമ്പത്തു വേണമെന്നാവശ്യപ്പെട്ടില്ലല്ലൊ, ഭക്തിയെ അല്ലെ അപേക്ഷിച്ചത്. നിന്റെ ഹൃദയശുദ്ധിയെ ജനങ്ങൾക്കെല്ലാമറിവാനിടയായിത്തീൎന്നു എന്നരുളിച്ചെയ്തു.

തദനന്തരം സ്വാമികൾ മുരാരിയെ വിളിച്ചു. മുരാരി സീതാരാമഭക്തനാകയാൽ സ്വാമികൾ അദ്ദേഹത്തെ നോക്കി“എന്നെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കുക” എന്നരുളിച്ചെയ്തു. മുരാരി സൂക്ഷിച്ച് നോക്കി സീതാസമേതനായ രാമനായിട്ടു കാണപ്പെട്ടു. വൎദ്ധിച്ച ഭക്തിയോടു കൂടി,

“രാമംചന്ദനശീതളംക്ഷിതിസുതാമോഹാകരംശ്രീകരം
വൈദേഹീനയനാരവിന്ദമിഹിരംസമ്പൂൎണ്ണചന്ദ്രാനനം
രാജാനംകരുണാസമേതനയനംസീതാമനസ്സ്യന്ദനം
സീതാദൎപ്പണചാരുഗണ്ഡലളിതംവന്ദേസദാരാഘവം.

ഇങ്ങിനെ ശ്രീരാമസ്തോത്രം ചൊല്ലിക്കൊണ്ട് പരമാനന്ദകടലിൽ മുഴുകി. ആ സമയം സ്വാമികൾ മുരാരിയോട്“അപ്പനെ! നീ തത്വപരിശോധനകൊണ്ട് സമയം പാഴിൽ കളയാതിരിക്കണം” എന്നരുളിച്ചെയ്തു. “സ്വാമിൻ! അതു ചീത്തയാണൊ?” എന്നായി മുരാരിഗുപ്തൻ. അതിന്നു സ്വാമികൾ “അതു ചീത്തയായാലും നല്ല

തായാലും അതുകൊണ്ട് ഭഗവൽഭക്തി ഉണ്ടാകുന്നതല്ല" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. "ഭഗവൽഭക്തി വൎദ്ധിക്കത്തക്കവണ്ണം തത്വശാസ്ത്രോപദേശം ചെയ്തുതരുന്നവരായിട്ട് ഇതുവരെ ആരെയും കണ്ടില്ല എന്നു മുരാരി ഉണൎത്തിച്ചതിന്ന് "കൊള്ളാം കൊള്ളാം, അതിന്ന് അദ്വൈതാചാൎയ്യനില്ലയൊ?" എന്ന് സ്വാമികൾ അരുളിച്ചെയ്കയും അദ്വൈതാചാൎയ്യന്ന് അസാരം ഗൎവ്വമുണ്ടായിരുന്നത് നീങ്ങുകയും ചെയ്തു.

അതിന്നുശേഷം ഹരിദാസനെ വിളിച്ച് "നീ എനിക്കുവേണ്ടി വളരെ കഷ്ടപ്പെട്ടുവല്ലൊ? എല്ലാവരും നിന്റെ മഹിമ അറിയട്ടെ എന്നുവെച്ച് ഞാനിപ്പോൾ ഒന്നും മിണ്ടാതിരുന്നതാണ്. എന്നാലും നിന്റെ മേൽ അടിതട്ടാതെ എന്റെ മാറോടുചേൎത്തി നിന്നെ രക്ഷിച്ചതു നിനക്കുമനസ്സിലായല്ലൊ" എന്ന് സ്വാമികളരുളിച്ചെയ്തതു കേട്ട്, ആനന്ദത്തോടുകൂടി ആടിപ്പാടിക്കൊണ്ട് ഹരിദാസൻ "ഭക്തവത്സലാ! തിരുവടിയുടെ കരുണ അടിയനിലുള്ളപ്പോൾ അടിയന്ന് ഒരു കുറവുമുണ്ടാകയില്ല" എന്നുണൎത്തിച്ചു. "ദാസന്ന് എന്തു വരംവേണം" എന്നു സ്വാമികൾ കല്പിച്ചുചോദിച്ചതിന്നു ഹരിദാസൻ—"അടിയനെന്നും തിരുവടിയുടെ അടിമകൾക്ക് അടിമയായിത്തന്നെ ഇരിക്കുവാനുള്ള വരം തരേണമേ" എന്നപേക്ഷിച്ചു. "സൎവ്വഗുണസമ്പൂൎണ്ണനായ നീ സൎവ്വോൽകൎഷേണ വൎത്തിക്കും." എന്നുള്ള സ്വാമികളുടെ തിരുവായ്മൊഴിയേയും ശ്രവിച്ച് ഹരിദാസൻ ആനന്ദംപൊങ്ങി നിലത്തുകിടന്നുരുണ്ടുകൊണ്ടിരുന്നു.

ഇങ്ങിനെ ഭക്തന്മാരെല്ലാം ഭഗവാനെ ദൎശിച്ചു പരമാനന്ദം പ്രാപിച്ചു എങ്കിലും ഒരു നല്ല ഭാഗവതരും ഭക്തശിരോമണിയുമായ മുകുന്ദനെ നാൾ മാത്രം തന്നെ സ്വാമികൾ വിളിക്കാഞ്ഞുയാൽ ദുഃഖാക്രാന്തനായി പൂജമുറിയുടെ പുറത്തുള്ള താഴ്വാരത്തിൽ ഒരു ഭാഗത്തു കരഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതുകണ്ട് അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന എല്ലാവരുടേയും മുഖം വാടിപ്പോയി. ശ്രീവാസൻ സ്വാമികളെ നോക്കി

"പരമകരുണാനിധേ! നിന്തിരുവടിയുടെ മുകുന്ദൻ പുറത്തു കരഞ്ഞു കൊണ്ടിരിപ്പാൻ എടവരുത്തിയതെന്താണ്? അദ്ദേഹത്തിനെ വിളിച്ചുകൂടയോ?" എന്നു ചോദിച്ചു. "എന്റെ മുമുകുന്ദനല്ല, അദ്ദേഹം വളരെ പഠിച്ചറിവുള്ളവനാണല്ലോ." എന്നു സ്വാമികളരുളിച്ചെയ്തതിന്നു മറുത്തൊന്നും പറവാൻ ആക്കും കഴിവില്ലാതെ വ്യസനിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നു. മുകുന്ദൻ "ഞാൻ പാപിയാണ് എനിക്ക് ശിക്ഷ വേണ്ടതു തന്നെ. സ്വാമിക്ക് എന്റെ പേരിൽ കരുണയില്ലായ്കയല്ല. ശ്രീപാദരേ! ഞാനെപ്പോഴെങ്കിലും സ്വാമികളെ കാണുമോ എന്നു സ്വാമികളോടു ചോദിച്ചറിഞ്ഞാൽ വേണ്ടില്ല." എന്നുപറഞ്ഞു. ശ്രീപാദൻ അതു ചോദിച്ചു. അതിന്നു ഭഗവാൻ "നൂറുലക്ഷം ജന്മമെടുത്തതിന്നുശേഷം മുകുന്ദൻ എന്നെക്കാണുവാനുള്ള ഭാഗ്യമുള്ളവനായിത്തീരും" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. ഇതു കേട്ടിട്ട് എല്ലാവക്കും വ്യസനം വർദ്ധിച്ചു.

"ഇത്ര അടുത്തിരുന്നിട്ടും ഭഗവാനെക്കാണ്മാൻ മുകുന്ദന്ന് സംഗതിയായില്ലല്ലോ. നൂറുലക്ഷം ജന്മമെടുത്തതിന്നു ശേഷമല്ലെ ഭഗവാനെ കാണുവാൻ തരമുള്ളു. മുകുന്ദന്ന് ഇത്ര വലിയ ദൌർഭാഗ്യമെങ്ങിനെ സംഭവിച്ചു. 'കാശിക്കുപോയാലുംതൻപാപംതന്നോടെ' എന്നു കാരണവന്മാർ പറയുന്നതു പരമാർത്ഥംതന്നെ. ഈ മുകുന്ദൻ നമ്മോടുകൂടി പരിചയിച്ചു. അപൂർവ്വസംഗീതവിദ്യകൊണ്ടു നമ്മേയും സ്വാമികളേയും സന്തോഷിപ്പിച്ചു. എത്രയൊ നല്ലവൻ, സഹൃദയൻ ഇദ്ദേഹം നമ്മുടെ കൂട്ടത്തിൽ സ്വാമികളെ ദർശിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിൽ കഷ്ടംതന്നെ. സ്വാമികൾക്ക് കരുണ തോന്നുന്നില്ലല്ലോ? സർവ്വജ്ഞനും സർവ്വശക്തനും വിഭുവും കൃപാമൂർത്തിയുമായ ഭഗവാന്ന് അറിയാത്തതുണ്ടോ? എങ്ങിനെയായാലും ഈ യോഗ്യനായ മുകുന്ദന്നു ഭഗവദ്ദർശനം ലഭിക്കാഞ്ഞാൽ സങ്കടംതന്നെ എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ഭക്തന്മാരാകുലന്മാരായിരിക്കെ, മുകുന്ദൻ ആനന്ദക്കടലിൽ മുഴുകി "എപ്പോഴെങ്കിലും ഭഗവാനെക്കാണുവാനുള്ള ഭാഗ്യം എനി

കണ്ടുവല്ലോ. ഭഗവാൻ വാഗ്ദത്തം ചെയ്തുകഴിഞ്ഞില്ലെ. എന്നെ പ്പോലെ ഭാഗ്യശാലി ആരുണ്ട്. നൂറുലക്ഷം ജന്മം കഴിഞ്ഞി ട്ടായാലെന്താണ്, എങ്ങിനെയും ഭഗവാനെകാണണമെന്നുള്ളതെ എനിക്കു മതി. ഭഗവാന് എന്റെ മേൽ ഇത്രമാത്രം കരുണ്യ മുണ്ടായല്ലൊ. എന്നെപ്പോലെ ധന്യനാരുണ്ട്. ഞാൻ ചെയ്യു ഭാഗ്യംതന്നെ ഭാഗ്യം. എനിയ്ക്കിതിലധികം സന്തോഷമുണ്ടാവാ ൻ തരമുണ്ടൊ? സ്വാമികൾക്ക് എന്നെക്കുറിച്ചുണ്ടായ വാത്സല്യം തന്നെ വാത്സല്യം. ഞാൻ ഭാഗ്യമുള്ളവൻ, യോഗമുള്ളവൻ കോ ടിജന്മങ്ങൾ വിനാഴികനേരംകൊണ്ടു പോകയില്ലെ. ഭക്തവത്സലാ! കൃപാസമുദ്രമേ! നിന്തിരുവടിയെ ദർശിപ്പാൻ ഞാൻ പാത്രമല്ല. എ നിക്കതിന്നും യോഗംവരുമെന്ന് നിന്തിരുവടി കല്പിച്ചുവല്ലൊ. നി ന്തിരുവടിയെ ദീനബന്ധുവെന്നു മഹാന്മാർ പറയുന്നത് പരമാൎത്ഥം തന്നെ. ആശ്രിതവാത്സല്യം നിന്തിരുവടിയ്ക്കുള്ളതുപോലെ ആൎക്കു ണ്ട്. നിന്തിരുവടിയുടെ മാഹാത്മ്യം വൎണ്ണിപ്പാനാരാൽ കഴിയും. നി ന്തിരുവടിക്ക് എന്നെക്കുറിച്ച് ഇത്ര കരുണ ഉണ്ടാവാൻ ഞാനെ ന്തു പുണ്യംചെയ്തു? ഞാൻ മഹാ ചണ്ഡാളൻ, വലിയ ലോഭി, മഹാ പാപി നിന്തിരുവടി കരുണയോടുകൂടി എന്നെ കരയേറ്റിയല്ലൊ, സൎവ്വകല്യാണമൂൎത്തെ!—

വേദവേദാന്തവേദ്യായ
മേഘശ്യാമളമൂൎത്തയെ
പുംസാംമോഹനരൂപായ
പുണ്യശ്ലോകായമംഗളം.

ഇങ്ങിനെയെല്ലാം പറഞ്ഞും പാടിയും ആനന്ദബാഷ്പം ധാരധാരയാ യി ഒഴുകിക്കൊണ്ടും ആനന്ദതാണ്ഡവം ചെയ്തുതുടങ്ങി.

ഈ അപാരഭക്തി കണ്ട് സന്തോഷിച്ച് മുകുന്ദനെ അടു ക്കൽ വിളിച്ചിട്ടു സ്വാമികൾ—പ്രിയദൎശന! നിന്നെപ്പോലുള്ള ഭക്ത നെ ഞാനെങ്ങും കണ്ടിട്ടില്ല. ഞാൻ സമസ്ത അപരാധവും ക്ഷമി

കുന്നവനാണ്. കുററം കണ്ടുപിടിച്ചു കോപിക്കയില്ല. നിന്റെ പെരുമയെ ഇവരെല്ലാവരും ഇന്നു കണ്ടു. എന്റെ പ്രാണപ്രിയനായ മുകുന്ദ! ഭക്ത! നിന്റെ ക്ഷമ നിനക്കു വളരെ പെരുമയുണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്നു. "പൊറുത്തവൻ ഭൂമിയാളും, പൊത്തിയവൻ കാട്ടുവാഴും" എന്നുള്ള പഴമൊഴി കളവാകയില്ല. സൽഗുണാംബുധേ! ഞാൻ എന്നെ ഭജിക്കുന്നവരെ ഭജിക്കുന്നവനാണെന്നറിയേണം. എനിക്കു [illegible] മുഴു[illegible]ം ഭക്തന്മാക്കുള്ളതുതന്നെ, ഞാനും ഭക്തന്മാക്ക് അടി[illegible]ന്റെ ക്ഷമാശീലവും സംതൃപ്തിയും എല്ലാവരും കണ്ട[illegible]ണ്ടി ഞാനിങ്ങിനെ കാണിക്കുകയും പറകയും ചെയ്തതാണ്. ക്ഷമ വളരെ വലിപ്പമുള്ളതാണ്, സമുദ്രത്തേക്കാൾ വലിപ്പമുള്ളതാണ്. കിട്ടിയതുകൊണ്ട് സംതൃപ്തിയെ പ്രാപിക്കുന്നത് അതിനേക്കാൾ വലിപ്പം കൂടിയതാകുന്നു. ഈ രണ്ടു ഗുണവും നിന്നിൽ പൂവിൽ മണംപോലെയും മണിയിൽ കാന്തിപോലെയും ഗുണിയിൽ ഗുണംപോലെയും സദാ ശോഭിക്കുന്നുണ്ട്. ലോകത്തിൽ ഇങ്ങിനെയുള്ളവരെ കണ്ടുകിട്ടുവാൻ പ്രയാസമാണ്. എന്നെ ഇങ്ങിനെ സന്തോഷിപ്പിക്കുവാൻ ഹേ മുകുന്ദ! നിന്നെപ്പോലെ മററാരുമില്ല. നീ എന്നെന്നും എന്റെ വാത്സല്യഭാജനമായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു" എന്നെല്ലാം അരുളിച്ചെയ്തു് ഭഗവാൻ മുകുന്ദനെ സന്തോഷിപ്പിച്ചു.

അദ്വൈതാചാൎയ്യൻ അപേക്ഷിച്ചപ്രകാരം സ്വാമികൾ അദ്ദേഹത്തിന്ന് വിശ്വരൂപം കാണിച്ചുകൊടുക്കുകയും തദനന്തരം സൎവ്വാംഗസുന്ദരനായി വിളങ്ങുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികളെ കണ്ടാനന്ദിച്ച ഭക്തന്മാർ, ധന്യൻ ഞാൻ, കൃതകൃത്യൻ ഞാൻ, കൃതാൎത്ഥോസ്മ്യഹം എന്നെല്ലാം ആടിപ്പാടിക്കൊണ്ടിരിക്കെ ഭഗവാൻ ഓരോരുത്തരേയും വിളിച്ച് "അരികെ ചേൎത്ത് മാറിലണച്ച് ഗാഢം ഗാഢം പുണൎന്നു പുണൎന്നുടൻ നുകൎന്നു ശിരസ്സിങ്കൽ" അപ്പോൾതന്നെ അവൎക്കൊക്കെയും "ശിവോഹം ശിവോഹം" എന്ന സത്യബോധം വഴിപോലെ പ്രകാശിച്ചു.

കാലസ്വരൂപനാമീശ്വരൻതന്നുടെ
ലീലാവിശേഷങ്ങളൊന്നുമോരായ്കയാൽ
ആമകുംഭാംബുസമാനമായുസ്സുടൻ
പോമതേതുംധരിക്കുന്നതില്ലാരുമെ
രോഗങ്ങളായുള്ളശത്രുക്കളുംവന്നു
ദേഹംനശിപ്പിക്കുമേവനുംനിർണ്ണയം
വ്യാഘ്രിയെപ്പോലെജരയുമടുത്തുവ-
ന്നാക്രമിച്ചീടുംശരീരത്തെനിർണ്ണയം.
മൃത്യുവുംകൂടൊരുനേരംപിരിയാതെ
ഛിദ്രവുംപാർത്തുപാർത്തുള്ളിലിരിക്കുന്നു.
ദേഹംനിമിത്തമഹംബുദ്ധികൊണ്ടു
മോഹംകലൎന്നുജന്തുക്കൾനിരൂപിക്കും
ബ്രാഹ്മണനാഹംനരേന്ദ്രോഹമാഢ്യോഹമെ-
ന്നാമ്രേഡിതംകലൎന്നീടുംദശാന്തരെ
ജന്തുക്കൾഭക്ഷിച്ചുകാഷ്ഠിച്ചുപോകിലാം
വെന്തുവെണ്ണീറായ്ചമഞ്ഞുപോയീടിലാം
മണ്ണിന്നുകീഴായ്കൃമികളായ്പോകിലാം
നന്നല്ലദേഹംനിമിത്തംമഹാമോഹം."

എന്നൊക്കെയും പുണ്യാത്മാക്കളായ ആ ഭക്തന്മാർ വിചാരിച്ചു. തലേദിവസം കാലത്ത് എട്ടുമണിക്കു തുടങ്ങീട്ടു പിറേറ ദിവസം ഉദയാൽപൂൎവ്വം സുമാറ് അഞ്ചുമണി വരെ ഭഗവാൻ ഇങ്ങിനെ ഭക്തന്മാൎക്കു ദൎശനം കൊടുത്തുകൊണ്ടിരുന്നു. അനന്തരം ഭക്തന്മാരുടെ അപേക്ഷപ്രകാരം "ഇതാ പോകുന്നു" എന്ന് അരുളിച്ചെയ്കയും ഒന്നു ശബ്ദിച്ച് നിലത്ത് മയങ്ങി വീഴുകയും ചെയ്തു. ഈ പ്രാവശ്യം പതിവിലധികം ഉപചാരങ്ങളെ ചെയ്തിട്ടും സ്വാമികളുടെ മൂൎച്ഛ തെളിയുന്നില്ല, ഭക്തന്മാൎക്കു പരിഭ്രമമായി. അല്പം പഞ്ഞി എടുത്തു സ്വാമികളുടെ നാസാരന്ധ്രത്തിന്നടുത്തു വെച്ചുനോക്കി, പ

ഞ്ഞി അനങ്ങുന്നില്ല. ദേഹത്തിൽ അല്പം ഒരു ചൂടുണ്ടെന്നുള്ളതല്ലാതെ ജീവനുണ്ടെന്നു വിചാരിക്കുവാൻ മററ യാതൊരു മാർഗ്ഗവുമില്ല. കാലും കയ്യും വെച്ചു പാട്ടിൽ കിടക്കുന്നു, എല്ലാവരും വല്ലാതായി. "അയ്യോ സ്വാമികൾ നമ്മെ ഉപേക്ഷിച്ചു പോവാൻവേണ്ടി തന്നെയാണോ ഇത്രയെല്ലാം കോലാഹലം കാട്ടിക്കൂട്ടിയത്. സ്വാമികൾ നമ്മെ കൈവെടിഞ്ഞാൽ നാം ഇനി ജീവിക്കുമോ?

കാരുണ്യക്കടലാകും ഭഗവാൻനമ്മെയെല്ലാം
തീരെക്കൈവിട്ടുവെങ്കിൽഗതിയെന്തുള്ളുപിന്നെ
ഇന്ദ്രിയജാഡ്യമൊക്കെത്തീരെനീക്കുന്നതായു-
മനുഷമംനവനവാഹ്ലാദമേകുന്നതായും
പങ്കംപോക്കുന്നതുമായുള്ളതന്തിരുപ്പാദ
പങ്കജസേവയാണിങ്ങാശ്രയംനമുക്കെല്ലാം.
ദുഷ്ടന്മാർക്കുള്ളിലോററംവിനയംകൊടുപ്പവൻ
ശിഷ്ടന്മാർക്കേഴുംസംസാരാഗ്നിയെക്കെടുപ്പവൻ
ഭഗവാൻജഗത്തിങ്കലേററവുംജയിപ്പവൻ
സൽഗുണാംബുധിയിങ്ങുമംഗളംനൽകേണമേ.
നിർവ്വാദംനിജപാദപങ്കജംഭജിപ്പോർക്കു
നിർവ്വാണമാത്രനൽകുംനന്മൊഴിതൂകുംവിഭോ!
എഴുന്നേൽക്കുന്നതില്ലാവേഗമിങ്ങെന്നുവന്നാ-
ലഴലീദാസന്മാർക്കുനീങ്ങുകയില്ലനൂനം."

ഇങ്ങിനെ എല്ലാം ഭക്തന്മാർ പറയുകയും കരയുകയും ചെയ്തുതുടങ്ങി. പല പ്രാവശ്യവും മുഖത്തെളിഞ്ഞെഴുനീററിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു സ്വാമികൾ ഇക്കുറിയും എഴുന്നേൽക്കും എന്നുള്ള ആശയോടുകൂടി ഭക്തന്മാരങ്ങിനെ കാത്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു; ഒരു മണിക്കൂറനേരം കഴിഞ്ഞു, രണ്ടുമണിക്കൂറ നേരമായി, ആദിത്യരശ്മി എങ്ങും നല്ലവണ്ണം വ്യാപിച്ചു, വെയിലു ചൂടുതുടങ്ങി, സ്വാമികൾ എണീക്കുവാ

നുള്ള ലക്ഷണം കാണുന്നില്ല. അവരെല്ലാം ഭക്ഷണം കഴിച്ചിട്ട് ദിവസം രണ്ടു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ദാഹവും വിശപ്പും ക്ഷീണവും എല്ലാവരേയും നന്നെ ബാധിച്ചിരിക്കുന്നു. സ്വാമികൾ മൂർഛതെളിയാതെ കിടക്കുമ്പോൾ ആരെങ്കിലും വിട്ടുപോകുമോ? ഇങ്ങിനെ പകൽ മുഴുവനും കഴിഞ്ഞു, രാത്രിയായി മണി ഒമ്പതടിച്ചു. ഈ സമയത്തു് രാധയെ ഉണർത്തുന്നതായുള്ള ചില പദങ്ങളെ പാടിയാൽ നന്നായിരിക്കുമെന്ന് ഒരു ഭക്തന്നു തോന്നി, അദ്ദേഹം സ്നേഹിതന്മാരോടു പറഞ്ഞു. എല്ലാവരുംകൂടി,

വസന്തരാഗം—അടതാളം.

ലളിതലവംഗലതാപരിശീലനകോമളമലയസമീരെ
മധുകരനികരകരംബിതകോകിലകൂജിതകുഞ്ജകുടീരേ
വിഹരതിഹരിരിഹസരസവസന്തേനൃത്യതിയുവതിജനേനസമം
സഖിവിരഹിജനസ്യദുരന്തെവിഹരതി—
സ്ഫുരദതിമുക്തലതാപരിരംഭണമുകുളിതപുളകിതചൂതെ
വൃന്ദാവനവിപിനേപരിസരപരിഗതയമുനാജലപൂതെ
വിഹരതി—

രാമക്രിയാരാഗം—ഏകതാളം.

ചന്ദനചർച്ചിതനീലകളേബരപീതവസനവനമാലീ
കേളിചലന്മണികുണ്ഡലമണ്ഡിതഗണ്ഡയുഗസ്മിതശാലീ
ഹരിരിഹമുഗ്ദ്ധവധൂനികരെവിലാസിനിവിലസതികേളിപരേ
ഹരിരിഹമുഗ്ദ്ധവധൂനികരെ—

ഇങ്ങിനെ ഗാനം ചെയ്തുതുടങ്ങി. അപ്പോൾ സ്വാമികളുടെ ശരീരത്തിൽ പുളകമുണ്ടായി, കണ്ണു മിഴിച്ചു്, എണീററിരുന്നു. "എന്തെല്ലാമുണ്ടായി എന്നു സ്വാമികൾ ചോദിക്കുകയും ഭക്തന്മാർ നടന്ന സംഗതിയെ ഒരുമാതിരി മറച്ചും മറയ്ക്കാതെയും ഉരവടി പറകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ വ്യസനത്തോടുകൂടി "അഹോ കഷ്ടം! ഇന്ന

ലെ മുതൽ ഞാൻ വെറുതെ സമയം കളഞ്ഞു. അതു പോകട്ടെ. നിങ്ങളെയെല്ലാം ഞാൻ എത്ര കഷ്ടപ്പെടുത്തി" എന്നു പറഞ്ഞു. അനന്തരം എല്ലാവരും സ്നാനംചെയ്യാൻ നദിക്കുപോയി. അപ്പോൾ പതിവുപോലെ സ്വാമികൾ സാധാരണമനുഷ്യനായി എല്ലാവരുടേയും മദ്ധ്യത്തിൽ ശോഭിച്ചു.

എഴാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

എട്ടാമദ്ധ്യായം.

ജഗന്നാഥനും മാധവനും.

നൂറ് സംവത്സരമാണ് മനുഷ്യർക്കുള്ള പരമായുസ്സ്. "രാത്രൌ തദർദ്ധം ഗതം" കഴിച്ച് അൻപത് സംവത്സരമുള്ളതിൽനിന്നു ബാല്യത്തിന്നും വാർദ്ധക്യത്തിന്നുമുള്ള വീതം കൊടുത്തു കഴിഞ്ഞാൽ കിട്ടുന്ന കാലം വളരെച്ചുരുക്കം. അതും "വ്യാധിവിയോഗദുഃഖാദികൾ" ളാൽ നിരുപയോഗമായി തീരുവാനിടവരുന്നു. മനുഷ്യർ നൂറു സംവത്സരം തികച്ചിരിക്കുന്നുണ്ടോ? 'ആയുസ്സിന്റെ കഥ പല്ലവകോണാഗ്രത്തിൽ പറ്റിനില്ക്കുന്ന വെള്ളത്തുള്ളിക്കുതുല്യം ക്ഷണഭംഗുര'മായിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു നമുക്കു കിട്ടുന്ന സമയം വളരെ വിലയുള്ളതായി തന്നെ വിചാരിക്കണം. ക്ഷണനേരംപോലും അനാവശ്യമായിട്ടു കളഞ്ഞുകൂട, എന്നു ഭക്തന്മാരെല്ലാവരും കൂടി ആലോചിച്ചു രാത്രിമാത്രം കീർത്തനം നടത്തിയാൽ പോര, പകലും കൂടി കീർത്തനം നടത്തേണമെന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്തുകയും അങ്ങിനെ നടത്തിത്തുടങ്ങുകയും ചെയ്തു.

ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികൾക്കും സ്വാമികളുടെ ഭക്തന്മാർക്കും തമ്മിലുള്ള സ്നേഹം എത്രമാത്രമുണ്ടെന്നു് നമുക്കിപ്പോൾ അറിയാറായിട്ടുണ്ട്. ഇങ്ങിനെ സ്നേഹം മുതലായ സൽഗുണങ്ങളെ വർദ്ധിപ്പിച്ച് ഭക്തിയും പ്രേമവുമുണ്ടാക്കി മുക്തിക്കു മാർഗ്ഗം കാട്ടുവാൻവേ

ണ്ടി തന്നെ ഗൌരാംഗദേവൻ അവതരിച്ചിട്ടുള്ളത് എന്നുള്ളതും നാമറിഞ്ഞ വിഷയമാണല്ലൊ. സ്വാമികളും ഭക്തന്മാരും മനസ്സൊന്ന് ദേഹം പലത് എന്നുള്ള നിലയിൽ കഴിഞ്ഞുവരുന്നു. കീർത്തനം നടത്തുന്ന സമയങ്ങളിൽകൂടി ഭക്തന്മാർ ഗൌരാംഗദേവനെക്കുറിച്ച് അതിരു കവിഞ്ഞുള്ള ഭക്തിയും പ്രേമവും നിമിത്തം "സകല കല്യാണഗുണനിധെ! സജ്ജനമാനസസരോജഭാസ്കര! നമുക്കു സംഭവിച്ചിട്ടുള്ള സ്നേഹബന്ധത്തെക്കുറിച്ചെന്തു പറയട്ടെ. ഇങ്ങിനെ ഒരു വേർച്ച ആൎക്ക എവിടെ സംഭവിക്കും. എന്റെ ജീവനെക്കാൾ പ്രിയമുള്ള സ്വാമിൻ! കല്പകവൃക്ഷമെ! കാർമേഘമെ! ലോകാനുഗ്രഹനിരതനായ ഭഗവാനെ! കാരുണ്യവാരിധെ! എന്നെ നന്നാക്കി രക്ഷിച്ചതും എന്നെക്കുറിച്ച് തിരുവടിക്കു കാരുണ്യമുള്ളതും വിചാരിക്കുമ്പോളൊക്കെയും എന്റെ മനസ്സിൽ ഉണ്ടാകുന്ന ആനന്ദത്തെ ഞാനെങ്ങിനെ പറഞ്ഞറിയിക്കട്ടെ. എന്റെ ദേഹത്തിൽ രോമാഞ്ചമുണ്ടാകുന്നു. മനസ്സിൽ ആഹ്ലാദം വൎദ്ധിക്കുന്നു. നാഥനെന്നോ പിതാവെന്നോ രാജാവെന്നോ എന്റെ കണ്മണി എന്നോ എന്റെ ഹൃദയമെന്നോ സ്വൎഗ്ഗമെന്നോ വീരനെന്നോ നിന്തിരുവടിയെ ഞാനെന്തുപറഞ്ഞാലും പൊങ്ങിവരുന്ന എന്റെ ആശക്കു തക്കതായി തീരുകയില്ല. എന്നെക്കുറിച്ച് നിന്തിരുവടിക്കും അമിതമായ വാത്സല്യം കാണുന്നുണ്ട്" എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ഓരോ ഭക്തനും ആനന്ദക്കടലിൽ മുഴുകിയിരിക്കും.

ശ്രീകൃഷ്ണനിലുള്ള ഭക്തികൊണ്ടും ശ്രീകൃഷ്ണൻ ഗൌരാംഗസ്വരൂപമായി തങ്ങളെ കുറിച്ച് കാണിക്കുന്ന വാത്സല്യംകൊണ്ടും ഭക്തന്മാർ ആനന്ദലഹരി മുഴുത്തുകൊണ്ടു സ്വാമികളുടെ ചുറ്റുമിരുന്ന് ബഹു മധുരമായി കീൎത്തനങ്ങളെ പാടും. ഇങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞുവരുന്ന കാലത്ത് നവദ്വീപപട്ടണത്തിൽ വിസ്മയകരങ്ങളായ പല സംഭവങ്ങളും ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരുന്നു. പരമദുഷ്ടന്മാരായിരുന്ന പലരും അവരുടെ ദുസ്സ്വഭാവങ്ങളെ മാറ്റി പരമ സാധുക്കളായി

ത്തീൎന്നു. ഇതിനെയെല്ലാമാണെങ്കിലും ആ നഗരത്തിലുള്ള അനേകം ബ്രാഹ്മണർ അവരുടെ ആചാരത്തിന്നും വിചാരത്തിന്നും സ്വാമികളുടെ ഉപദേശവും നടവടിയും വിപരീതമായിട്ടു കാണുകയാൽ സ്വാമികളോടു് വിരോധം ഭാവിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അവരുടെ ആ വിരോധവും ക്രമേണ സ്വാമികളുടെ മഹിമ വെളിപ്പെട്ടുവന്നതുകൊണ്ടു കുറഞ്ഞുകൊണ്ടു വന്നു.

ഒരുദിവസം ചപലഗോപാലൻ എന്നൊരാൾ നമ്മുടെ ശ്രീപാദനെ ന്യായമായ കാരണമൊന്നും കൂടാതെ കണക്കിലധികം ചീത്തവാക്കുകൾ പറഞ്ഞു. അടുത്ത മൂന്നാംദിവസം ആ യാളെ കുഷ്ഠരോഗം ബാധിച്ചു. അഞ്ചു സംവത്സരകാലം ചപലഗോപാലൻ സ്വാമികളെ കൂട്ടാക്കാതെ നടന്നു. അതിന്നുശേഷം സ്വാമികളെ വണങ്ങി, അപരാധം ക്ഷമിച്ചു, രക്ഷിക്കേണമേ എന്നപേക്ഷിച്ചു. സ്വാമികൾ എന്നെക്കൊണ്ടൊന്നുമാവില്ല. ശ്രീപാദനെ ശരണം പ്രാപിച്ചാൽ നിവൃത്തിയുണ്ടാകും" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. ചപലഗോപാലൻ ശ്രീപാദനെ ചെന്നു കണ്ടു വണങ്ങി മാപ്പു ചോദിക്കുകയും രോഗം മാറി സുഖമാവുകയും ചെയ്തു. തെരുവിൽക്കൂടി പോകുന്ന ഒരു മഹമ്മദീയന്നു് ഒരുദിവസം യദൃച്ഛയായിട്ടു സ്വാമികളെ കണ്ടു സേവിപ്പാനിടവന്നു. അന്നുമുതൽക്കു ഭ്രാന്തു പിടിച്ചപോലെ "കണ്ടു ഞാൻകണ്ടു ഞാൻ കല്യാണമൂൎത്തിയെ കണ്ടുകുളിൎത്തിതു കണ്ണുരണ്ടും" എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് കുറച്ചുദിവസം നടക്കുകയും അനന്തരം സ്വസ്ഥനായി സ്വാമികളെ ചെന്നു കണ്ടു വന്ദിക്കുകയും വലിയ ഭക്തനായി വൎത്തിക്കുകയും ചെയ്തു. വിഷ്ണുപ്രിയയുടെ സഹോദരനായ മാധവാചാൎയ്യൻ എന്നാൾ സ്വാമികളുടെ സ്വാമിത്വത്തിൽ ലേശവും വിശ്വാസമുള്ളാളായിരുന്നില്ല. സ്വാമികളെ കണ്ട ക്ഷണത്തിൽ അദ്ദേഹം സ്വാമികളുടെ ഭക്തനായി തീൎന്നു. തെരുവിൽക്കൂടി പൊയ്ക്കൊണ്ടിരുന്ന ഒരാൾ മയങ്ങി വീഴുകയും ഹരിഃ ഹരിഃ എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് എഴുന്നേൽക്കുകയും ഭക്തനായിത്തീരുകയും

ചെയ്യും. ആ പട്ടണത്തിൽ മുലകുടി മാറാത്ത കുട്ടികൾപോലും ഹരിഃ ഹരിഃ എന്നു ഉച്ചത്തിൽ പറഞ്ഞ് കരച്ചൽ കൂട്ടും.

ഇങ്ങിനെ അസാധാരണ സംഭവങ്ങൾ ആ പട്ടണത്തിലെവിടെയുമുണ്ടായി. സ്വാമികളുടെ മാഹാത്മ്യത്തെ പലരും പ്രശംസിച്ചു. ഒരുദിവസം ശ്രീഗൌരാംഗദേവൻ നിത്യാനന്ദനേയും ഹരിദാസനേയും നോക്കി ഭക്തന്മാരെ ഈ നഗരത്തിൽ എത്ര വളരെ ജനങ്ങൾ കൃഷ്ണഭക്തി എന്നുള്ളതു ലേശംപോലുമില്ലാതെ കാലം പാഴാക്കിക്കളയുന്നു. കൃഷ്ണനാമം അവരുടെ നാവിലെന്നല്ല മനസ്സിൽക്കൂടി ചെല്ലുന്നില്ല. അയ്യോ അവരുടെ മൌഢ്യത്തെപ്പററി ഞാനെന്തു പറയട്ടെ. ഒരു ദിവസത്തിൽ അല്പനേരമെങ്കിലും കൃഷ്ണനെ സ്മരിക്കാതെ ജീവിതകാലം പാഴിൽ കളയുന്നത് വലിയ കഷ്ടംതന്നെ. മനസ്സിലുള്ള മാലിന്യം നീക്കി പരമസുഖം പ്രാപിപ്പാൻ വഴി നോക്കാതെ സുതപശുവനിതാലയാദികൾ ശാശ്വതങ്ങളാണെന്നു വിചാരിച്ച് കുഡുംബചിന്താകുലന്മാരായി ജനങ്ങൾ നശിച്ചുപോകുന്നുവല്ലോ. ഇനി അവക്ക സൽബോധമുണ്ടായിക്കൂട എന്നില്ലല്ലോ. നാട്ടുകാരുടെ അന്ധകാരം നീക്കുവാൻ ജഗദീശ്വരനെപ്പോൾ കരുണയുണ്ടാകുമൊ, ഇവരുടെ നിചസ്ഥിതിയെ കളയുവാൻ വഴികാണാതെ എന്റെ മനസ്സിൽ വളരെ വ്യസനമായിരിക്കുന്നു എന്തു ചെയ്യാം. അവരോടു വല്ലതും ഉപദേശിക്കാമെന്നുവെച്ചാൽ കൃഷ്ണ! കൃഷ്ണ! എന്ന നാമം കേട്ടാൽ മൂർഛിക്കുന്ന ഞാൻ അതിന്നു ശക്തനല്ലാതേയും വന്നിരിക്കുന്നു. ഈ പുണ്യകൃത്യം ചെയ്യുന്നതിന്നു ഹേ നിത്യാനന്ദ! അല്ലയോ ഹരിദാസ! നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും യോഗ്യന്മാരാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ ഭവനംതോറും ചെന്ന് എല്ലാവക്കും കൃഷ്ണഭക്തി ഉണ്ടാക്കണം" എന്ന് ആജ്ഞാപിച്ചു. ഹരിദാസനും നിത്യാനന്ദനും സ്വാമികളുടെ ആജ്ഞയെ ശിരസാ വഹിച്ചു വീടുതോറും ചെന്നു നടവാതുക്കൽനിന്ന് വീട്ടിലുള്ളവരെ വിളിച്ച് "സഹോദരന്മാരെ! കൃഷ്ണനെ ഭജിക്കുവിൻ" എന്നു പറയും. ഹ

രിദാസനും നിത്യാനന്ദനും ഭിക്ഷക്കു വന്നിരിക്കയാണെന്നു വിചാരിച്ച് വീട്ടുടമസ്ഥന്മാർ അരി കൊണ്ടുപോയി കൊടുക്കുവാൻ ഭാവിക്കുമ്പോൾ അവർ "ഞങ്ങൾക്കിതൊന്നും വേണ്ട. നിങ്ങൾ കൃഷ്ണനെ ഭജിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കണം" അതാണ് ഞങ്ങൾക്കാവശ്യം എന്നു പറഞ്ഞ് മടങ്ങിപ്പോകും. ആ പട്ടണത്തിലുള്ള ചിലർ ഇങ്ങിനെ വെറിപിടിച്ച വകക്കാരും ലോകത്തിൽ ഉണ്ടോ? ഇവർ കക്കുവാൻ തരംനോക്കി നടക്കുകയാണെന്നു തോന്നുന്നു എന്നു പറയും. വേറെ ചിലർ "ഇവരെന്തു ബുദ്ധിശൂന്യന്മാരാണ്. ഒരു മനുഷ്യനെ ദൈവമാണെന്നു ഭാവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. നമ്മെവന്നുപദേശിക്കുന്നു എന്നുപറയും. മററുചിലർ ഇവരെന്തൊ കാൎയ്യമുദ്ദേശിച്ചിട്ടാണ് ഈ വേഷം കെട്ടിയിരിക്കുന്നത് സംശയമില്ല. വലിയ പരോപകാരചിന്തകൊണ്ടു നമ്മെ കൂട്ടോടെ വൈകുണ്ഠം ചേൎക്കുവാൻ വന്നിട്ടുള്ള ഉത്തമപുരുഷന്മാരെന്നപോലെ നടക്കുന്നു. കള്ളക്കഴുവേറികൾ ദുരാചാരന്മാർ ഒരുദ്ദേശവുമില്ലാതെ ഇങ്ങിനെ നടക്കുകയില്ല. "വേഷംന വിശ്വസേൽ പ്രാജ്ഞ" എന്ന് അറിവുള്ളവർ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. പ്രാതസ്നാനവും പട്ടുടുക്കലും ഭസ്മംതേക്കലും രുദ്രാക്ഷംധരിക്കലും ജലപാത്രംപിടിക്കലും വ്രതങ്ങളനുഷ്ഠിക്കലും തീൎത്ഥാടനവും ക്ഷേത്രോപവാസവും കൈവല്യംപാടലും ഗീതാശ്ലോകങ്ങൾ ചൊല്ലലും "ശത്രുമിത്രൌദാസീനഭേദവുമിനിക്കില്ല" എന്നുള്ള നാട്യവും മററുംകൊണ്ടു പുണ്യവാൻ എന്നു പറഞ്ഞാൽ പോര. 'സാക്ഷാൽ ജീവൻ മുക്തൻ തന്നെ' എന്നു ജനസമുദായത്തിൽനിന്നു സൎട്ടിഫിക്കററു വാങ്ങുവാൻ ശ്രമിച്ചും തരംകിട്ടുമ്പോൾ അന്യന്മാരെ എന്നു വേണ്ട ശരിയായിട്ടോ തെററായിട്ടോ തങ്ങൾക്കു വല്ല കാൎയ്യത്തിലും പ്രതികൂലിയായിരിക്കുമൊ എന്നു ശങ്കജനിച്ചാൽ സ്വജനങ്ങളെപ്പോലും ഉപദ്രവിപ്പാനും കലപ്പെടുത്തുവാൻകൂടിയും ഉദ്യമിച്ചും പരദൂഷണംചെയ്തും ജനങ്ങളെ തമ്മിൽ തല്ലിച്ചും നടക്കുന്ന എത്ര മഹാപാപികളെ നാം കാണുന്നു. കാൎയ്യക്കുമാത്രം ഈ വൃച്ച

പാലുകുടിക്കുമോ എന്നു തോന്നും. താപസവേഷമണിഞ്ഞു പുലിത്തോലുംധരിച്ചു പശുപോലെ സാധുത്വംനടിച്ചു് സാത്വീകത്തിൽ മുഴുകിയിരിക്കും. തുമ്മിയാൽ "ശിവ" എന്നും ചുമച്ചാൽ "ഹര" എന്നും പറയും. ഇങ്ങിനെ എപ്പോഴും എവിടെയും പരശിവനാമോച്ചാരണത്തിൽ മനസ്സുവെച്ചിരിക്കുന്നതായി അഭിനയിച്ചുകൊണ്ടു ജനങ്ങളെ വഞ്ചിപ്പാനും കെടുപ്പാനും മിടുക്കുള്ള ദ്രവ്യാപഹാരികൾ ഇപ്പോൾ വളരെ ഉണ്ടു്. കള്ളസ്സാക്ഷിപറവാനോ കള്ളസ്സത്യം ചെയ്യാനോ വിശ്വാസവഞ്ചനചെയ്യാനോ മിത്രദ്രോഹംചെയ്യാനോ ഈ കള്ളവകക്കാൎക്കു് കുറച്ചെങ്കിലും മടിയുണ്ടോ? ആകപ്പാടെ ലോകം സൎവ്വാന്ധകാരമായിരിക്കുന്നു എന്നേ പറയേണ്ടതുള്ളു. ഉൾക്കപടമൊന്നുമാലോചിക്കാതെ ഉത്തമനെന്നതു ഒരുമുറം ഭസ്മംപൂശിനടക്കുന്നവനാണെന്നും അധമനെന്നതു് ഭസ്മരുദ്രാക്ഷാദികളൊട്ടും ധരിക്കാതെ നടക്കുന്നവനാണെന്നും ഒരുകാലത്തു് അൎത്ഥമുണ്ടായിരുന്നിരിക്കാം. ഇക്കാലത്തു് ബാഹ്യവേഷംകൊണ്ടുമാത്രം പൂജ്യനായിത്തീരാമെന്നുകരുതി ക്രൂരഹൃദയന്മാരായവരും ഭസ്മരുദ്രാക്ഷധാരികളായി ശോഭിച്ചും രാജ്യംകെടുത്തുംകൊണ്ടുനടക്കുന്നു. കയ്യിൽ ജപമാലയും കക്ഷത്തിൽ കന്നുകോലുമായി നടക്കുന്ന വകക്കാരെ വിഷത്തേക്കാൾ ഭയപ്പെടണം. ലോകോപദ്രവികൾ പരമചണ്ഡാളന്മാർ. ആ ശൈവന്മാരായ ഇങ്ങിനെയുള്ളവരെ ശൈവനെന്നോ ഭക്തനെന്നോ പറയുന്നതു വളരെ വിഷമുള്ള ചില ഘോരസൎപ്പങ്ങളെ "നല്ലവൻ" എന്നു പറയുംപോലെതന്നെ. "നല്ലവരെന്നു നാട്യത്തോടും മഹാകള്ളന്മാർ വന്നുകൂടും വഴിക്കെടോ നല്ലവണ്ണമവരെനീ സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളേണം ചതിപറ്റിപ്പോമല്ലെങ്കിൽ" എന്നു ശ്രീശങ്കരാചാൎയ്യസ്വാമികൾ ശിഷ്യനായ പത്മപാദനോടു ഒരു അവസരത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. ആ കൂട്ടത്തിലുൾപ്പെട്ട കപടവേഷക്കാരായ ഇവർ ഇപ്പോൾ ഉപദേശികളായി പുറപ്പെട്ടിരിക്കയാണു് എന്നെല്ലാം ഘോഷിക്കും. ഇങ്ങിനെ പലവിധ ദുഷ്പ്രസ്താവ

ങ്ങൾ ആ പട്ടണത്തിലെങ്ങും പരന്നുതുടങ്ങി. ഇങ്ങിനെ പലരുടേയും പരിഹാസത്തിന്ന് പാത്രമായിത്തീൎന്ന ഹരിദാസനും നിത്യാനന്ദനും "ഇതെന്തൊരന്യായമാണ്" നമ്മെ ഈ വേലക്ക് സ്വാമികളാജ്ഞാപിച്ചുവല്ലോ. എന്തോ ആകട്ടെ. അവിടേക്ക് അറിഞ്ഞുകൂടാത്തതൊന്നുമില്ല. സ്വാമികൾ ഒരു ഇരുട്ടറയിൽമാത്രം മഹിമയെ കാണിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നാൽ അതിനെ പൊതുജനങ്ങളെങ്ങിനെ അറിയും. നമ്മെ ജനങ്ങൾക്ക് പരിഹസിക്കുവാനിടയായി എന്നല്ലാതെ നാം എടുത്തപണിക്ക് മറ്റൊരു പ്രയോജനവും കണ്ടില്ല" എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു കുണ്ഠിതത്തോടുകൂടി ഇരുന്നു.

ഇക്കാലത്ത് ജഗന്നാഥനെന്നും മാധവനെന്നും പേരായ രണ്ടു ബ്രാഹ്മണയുവാക്കന്മാർ നവദ്വീപത്തിൽ കൊത്തുവാളന്മാരായിരുന്നു. പേരിന്നുമാത്രം അവർ മഹമ്മദഹാജിയുടെ കീഴുദ്യോഗസ്ഥന്മാരാണെന്നേ ഉള്ളു. വാസ്തവത്തിൽ അവർ നവദ്വീപത്തിലെ രാജാക്കന്മാരായിരുന്നു എന്നുതന്നെ പറയണം. ആ രണ്ടുപേരും വലിയ ദുൎമ്മാൎഗ്ഗികളും ജനദ്രോഹികളുമാണ്. മദ്യപാനംചെയ്തു മതികെട്ടുമുഷ്കന്മാരായി നടക്കുന്ന തങ്ങളെപ്പോലെയുള്ളവരെ തിരഞ്ഞെടുത്തു തങ്ങൾക്കു സഹായസൈന്യമായി നിയമിച്ചിട്ടുണ്ട്. ജനങ്ങളുടെ മുതൽ തട്ടിപ്പറിക്കുക, സ്ത്രീകളുടെ പാതിവ്രത്യം നശിപ്പിക്കുക മുതലായ അധൎമ്മപ്രവൃത്തികളിലേ അവക്ക് താല്പൎയ്യമുള്ളു. ഇവരുടെ ദുഷ്ടപ്രവൃത്തികളെ സംബന്ധിച്ചു കേൾപ്പോരും കേൾവിയുമില്ലാതെ ഈ ചെറപ്പക്കാരുടെ അക്രമങ്ങളെക്കൊണ്ടു പൊറുതിമുട്ടി പലരും നവദ്വീപം വിട്ടുപോയിട്ടുണ്ട്.

ഇങ്ങിനെയുള്ള ദുൎമ്മാൎഗ്ഗികളെ കൃഷ്ണഭക്തന്മാരാക്കിയാൽ വളരെ പ്രയോജനമുണ്ടാകുമെന്നു നിത്യാനന്ദനും ഹരിദാസനും തോന്നി. ഇവരെ രൌരവാദിഘോരനരകങ്ങളിൽ വീഴാനയക്കാതെ മുക്തന്മാരാക്കിത്തീൎക്കുന്നതിന്നുപുറമെ ഈ പട്ടണത്തിലുള്ള ജനങ്ങളുടെ ഭയംനീക്കുവാനും സ്വാമികളുടെ മാഹാത്മ്യം ഒന്നുകൂടി വിളങ്ങി

എല്ലാവരും ഭക്തന്മാരായിത്തീരുവാനും എടവരും; ഈ ദുഷ്ടന്മാരെ നല്ല വഴിക്കു നടത്തിയാൽ, എന്നു നിത്യാനന്ദനും ഹരിദാസനും സംസാരിച്ച് അവരെക്കണ്ട് കൃഷ്ണഭക്തിയെ ഉപദേശിക്കുകതന്നെ വേണമെന്നു തീച്ചപ്പെടുത്തി അവരെ ചെന്നുകണ്ടു. സ്നേഹിതന്മാരെ! നിങ്ങൾക്കു കൃഷ്ണഭക്തി ഉണ്ടാവട്ടെ; എന്നു പറഞ്ഞ ക്ഷണത്തിൽ ജഗന്നാഥനും മാധവനും പറഞ്ഞാൽ തീരാത്ത ക്രോധമുണ്ടായി, "തീക്കട്ടെക്കെതിരായ കണ്ണുകൊണ്ടൊരു നോട്ടംനോക്കി," ജനങ്ങളെയെല്ലാം പററിച്ചുകൊണ്ടു നടക്കുന്ന കള്ളവൈഷ്ണവന്മാരെ! ഇവിടെ വന്നു വലിയ ഋഷികൾപോലെ ഞങ്ങൾക്കുപദേശം ചെയ്യാൻ ഉത്സാഹിക്കുന്നുവോ? ഇനി മേലാൽ ഇവിടെ കടന്നുവന്നാൽ നിങ്ങളുടെ കാലുതല്ലി ഒടിക്കുന്നതിന്നുപുറമെ നിങ്ങളുടെ കൂട്ടുകാരെ കൂടിയും ഈ രാജ്യത്ത് കാണാതാക്കിക്കളയും എന്നെല്ലാം ശകാരിച്ച് രണ്ടുപേരയും ആട്ടി ഓടിച്ചുകളഞ്ഞു. നിത്യാനന്ദനും ഹരിദാസനും പാപികളുടെ ശോചനീയാവസ്ഥയെ സഹിക്കവെയ്യാതെ അവരെ എങ്ങിനെയെങ്കിലും നേരെയാക്കുകതന്നെവേണം എന്നുള്ള അത്യാഗ്രഹംകൊണ്ടു പിന്നേയും ചെന്ന് മുൻപോലെതന്നെ ദുഷ്ടന്മാരൊട് ഉപദേശിച്ചു. കൊത്തുവാളന്മാർ ഈ പ്രാവശ്യം അവക്കുണ്ടായ ദ്വേഷ്യം അടക്കുവാൻ നിവൃത്തിയില്ലാതെ, കുമ്പന്മാരെ! ഭയം കൂടാതെ പിന്നേയും ഇവിടെവന്നു അധികപ്രസംഗം പറയുന്നുവോ!! ഇന്നു നിങ്ങളുടെ എല്ലു വെള്ളമാക്കാതെ വിട്ടയക്കുകയില്ല എന്നുപറഞ്ഞ് വടികൊണ്ടു നായ്ക്കൾപോലെ നേരിട്ടു വരുന്നതുകണ്ടു ഭക്തന്മാർ ഓടേണ്ടതായിവന്നു. നിത്യാനന്ദൻ വേഗത്തിൽ ഓടുവാൻ സമത്ഥനായിരുന്നു. എങ്കിലും ഹരിദാസൻ അങ്ങിനെ ഓടുവാൻ കഴിയാതെ മിഴിക്കുവാൻ തുടങ്ങുകയാൽ ഹരിദാസനേയും പിടിച്ചു വലിച്ചുകൊണ്ട് നിത്യാനന്ദൻ ഓടിത്തുടങ്ങി. അതു കണ്ടുനിന്നിരുന്ന ചിലർ 'ഒന്നാന്തരമായി. പിട്ടുംകൊണ്ടു നടക്കുന്നതിന്നു ഇവക്കു ഇന്നു നല്ല സമ്മാനം കിട്ടി. ഈ നഗരത്തിൽ ഇവർ വലി

യ ഉപദേശികൾപോലെ നടക്കുന്നു. ചതിയന്മാർ ജനങ്ങളെ കെടുക്കുന്നവർ. നല്ല പ്രഹരം കിട്ടാതെ പോയിട്ടുള്ളതുവല്ലൊ' എന്നെല്ലാം പരിഹസിച്ചു.

സ്വാമികളും ഭക്തന്മാരും ദിവസംതോറും കീർത്തനം ചെയ്യുന്ന സ്ഥലത്തിന്നു സമീപിച്ച് കൊത്തുവാളന്മാർ അവരുടെ കൂടാരം അടിച്ചിരുന്നു. സ്വതേതന്നെ വൈഷ്ണവന്മാരോടു വിരോധമുള്ള ജഗന്നാഥനും മാധവനും പ്രതിദിനം ഭക്തന്മാർ ഉറക്കെ കൃഷ്ണകീർത്തനങ്ങളെ പാടുന്നത്, കർണ്ണങ്ങളിൽ നാരാചം തറയ്ക്കുന്നതുപോലെ തോന്നുകയും ഭക്തന്മാരോടുള്ള വിരോധം വർദ്ധിച്ചുകൊണ്ടുവരികയും ചെയ്തു. ഇതുകൊണ്ടു ഭക്തന്മാർക്ക് വളരെ ഭയമുണ്ടായിരുന്നു. പക്ഷെ ഗൌരാംഗദേവന്റെ മഹത്വത്തെ അവർ അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നതിനാൽ ധൈര്യം അവലംബിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നതാണ്. നിത്യാനന്ദനും ഹരിദാസനും മാധവനേയും ജഗന്നാഥനേയും എങ്ങിനെയെങ്കിലും നേരെയാക്കേണമെന്നുള്ള ആഗ്രഹം ഉണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് നടന്ന സംഗതികളെയെല്ലാം സ്വാമികളെ അറിയിക്കുകയും ജഗന്നാഥമാധവന്മാർ ഭക്തന്മാരായിത്തീരുവാൻ കൃപയുണ്ടാകേണമെന്നപേക്ഷിക്കുകയും സ്വാമികൾ "ഭക്തന്മാരായ നിങ്ങൾക്ക് അവരെക്കുറിച്ചു കരുണയുണ്ടായതുകൊണ്ട് ആ ദുഷ്ടന്മാരും ഭക്തന്മാരാകുമെന്നതിന്നു സംശയമുണ്ടോ? നാം എല്ലാവരും ഭജനചെയ്തുകൊണ്ടു പുറപ്പെട്ടുചെന്നു മാധവനേയും ജഗന്നാഥനേയും നമ്മുടെ കൂട്ടത്തിൽ ചേർക്കാം" എന്നരുളിച്ചെയ്കയും ചെയ്തു. നിത്യാനന്ദനും ഹരിദാസനും അവരുടെ ആഗ്രഹം സാധിച്ചതായി വിചാരിച്ച് സന്തോഷിച്ചു.

ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭക്തന്മാരെ മുഖ്യമായി കീർത്തനങ്ങളെക്കൊണ്ടും നടനങ്ങളെക്കൊണ്ടുമാണ് വശത്താക്കിയത്. ഹരികീർത്തനം എന്നത് ഭഗവാന്റെ ദിവ്യനാമ

ങ്ങളേയും കല്യാണഗുണങ്ങളെയും രാഗതാളങ്ങളോടുകൂടി ഗാനം ചെയ്യാൻ അറിയുന്നവർ പാടുകയും അതിന്നു ചേൎന്ന മൃദംഗതാളങ്ങളെ മുഴക്കുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടുള്ള വിഷ്ണുഭജനമാകുന്നു. സ്വാമികൾ ഇതുവണ്ണയാണ് ഒന്നാമതായി ഭജനചെയ്തുകൊണ്ടു വീഥിയിൽകൂടി സഞ്ചരിച്ചത്. സ്വാമികളുടെ അഭിപ്രായമറിഞ്ഞ് ഭക്തന്മാരെല്ലാവരും സന്തോഷിച്ചു പുറപ്പെട്ടു കീൎത്തനം തുടങ്ങി. എല്ലാവരുടേയും അഹങ്കാരമടങ്ങി. വിവേകം വളൎന്നു. അവിവേകം നശിച്ചു. മാൎജ്ജാരവനത്തിൽ എലി നിൽക്കുമോ? കാററു വീശുന്നേടത്ത് കൊതുവിന്റെ കാലക്ഷേപം നടക്കുമോ? സ്വാമികളുടെ ഭക്തന്മാർ വേഷംകൊണ്ടു ജനങ്ങളെ ഭ്രമിപ്പിക്കുന്നവരല്ല. അവരുടെ മനസ്സിൽ സാത്വികഭക്തി കുടികൊണ്ടിരുന്നതിനാൽ അവരുടെ മുഖത്തിൽ ദിവ്യതേജസ്സ് വിളങ്ങിയിരുന്നു. അവരുടെ നയനങ്ങളിൽ കരുണാരസം നിറഞ്ഞിരുന്നു. അവരിൽ ഓരോരുത്തരും തന്നെത്താൻ മറന്നു ഭഗവൽഗുണാനുഭവത്തിൽ മുഴുകി ആനന്ദനൎത്തനം ചെയ്തു. അതോടുകൂടി കാലിൽ കെട്ടിയിരുന്ന ചിലങ്കകളുടെ ഝലം ഝലം എന്നുള്ള ശബ്ദം പുറപ്പെട്ടു. ഈ എഴുന്നെള്ളത്തു കണ്ടാൽ ആഹ്ലാദിക്കാത്തവർ ആരെങ്കിലും ഉണ്ടാകുമൊ. പക്ഷെ ഈവയൊരു നടവടി പുതുതായി തുടങ്ങിയതുകൊണ്ട് ഈ സാധുസംഘത്തെ പരിഹസിപ്പാൻ ആദ്യത്തിൽ പലരുമുണ്ടായിരുന്നു. പലരും ഇവരെ ദ്വേഷിക്കുകയും ചെയ്തു. "മുഠാളന്മാർ" പഠിച്ചു കഴുതകൾ എന്നെല്ലാം കേൾക്കെയും കേൾക്കാതേയും പറയുന്നവർ പലരുമുണ്ടായിരുന്നു. ലോകത്തിലുള്ള സാധാരണരീതിയെ വിട്ടു നടക്കുന്ന ജനങ്ങളെ അറിവുണ്ടെന്നു നടിക്കുന്ന മൂഢന്മാരായ നാട്ടുകാർ ഭ്രാന്തന്മാരാണെന്നും മററും പറഞ്ഞ് പരിഹസിക്കാറുള്ളത് പതിവാണല്ലൊ. ഇവിടെ വേദജ്ഞന്മാരും തൎക്കം വ്യാകരണം മുതലായവയിൽ നല്ല പാണ്ഡിത്യമുള്ളവരും ആചാൎയ്യ

ന്മാരും മററു യോഗ്യന്മാരും യാതൊരറിവുമില്ലാത്ത സാധാരണ മനുഷ്യരോടുകൂടി കൊട്ടുകയും ആടുകയും പാടുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടു നടക്കുന്നതു കാണുമ്പോൾ ജനങ്ങൾ നല്ല കാൎയ്യമെന്നു വിചാരിക്കാതിരുന്നതിൽ ആശ്ചൎയ്യമുണ്ടോ! ആരംഭത്തിൽ ഇങ്ങിനെ അല്പം നിന്ദയ്ക്കു പാത്രമായിത്തീൎന്നുവെങ്കിലും ആ ഭക്തസംഘം കുറച്ചു നേരത്തിന്നുള്ളിൽ എല്ലാവരേയും ഭക്തിപരവശന്മാരാക്കിത്തീൎക്കുകയും അന്ധകാരത്തെ പാറ്റിക്കുകയും ചെയ്തു. ജനങ്ങളുടെ പരിഹാസത്തിനെ വിലവെക്കാതെ ആ ഭക്തന്മാർ വീഥിയിൽ കൂടെ താണ്ഡവം ചെയ്തുകൊണ്ടും ഗാനംചെയ്തുകൊണ്ടും പോകുവാൻ ഒരുങ്ങിയതു തന്നെ അവരുടെ മനസ്ഥിരതയേയും ഹൃദയശുദ്ധിയേയും വെളിവാക്കുന്നുണ്ട്. ചെയ്തിരുന്ന ഏൎപ്പാടുപ്രകാരം ഭക്തന്മാരെല്ലാവരും സ്വാമികളുടെ ചുററുമായി മൃദംഗം മുതലായ വാദ്യഘോഷങ്ങളോടുകൂടി,

ഭജഗോവിന്ദംഭജഗോവിന്ദംഗോവിന്ദംഭജമൂഢമതേ!
മാകുരുധനജനയൌവനഗൎവ്വംഹരതിനിമേഷാൽകാലഃസൎവ്വം
ഭജഗോവിന്ദംഭജഗോവിന്ദംഗോവിന്ദംഭജമൂഢമതേ!

ഇങ്ങിനെ ഓരോന്നു പാടിക്കൊണ്ടും ഹരിഃ ഹരിഃ കൃഷ്ണ! കൃഷ്ണ! എന്നു ഘോഷിച്ചുകൊണ്ടും കൊത്തുവാളന്മാരിരിക്കുന്ന കൂടാരത്തിന്നടുത്തുചെന്നു. ദുഷ്ടന്മാർ തലേദിവസം രാത്രി കുടിച്ച് കൂത്താടി ഉറക്കമൊഴിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ട് ആ സമയം നല്ല ഉറക്കത്തിലായിരുന്നു. ഭജനസമൂഹത്തിൽ ചേൎന്നവർ യാതൊന്നിനേയും ഗണിക്കാതെ നിത്യാനന്ദൻ മുമ്പിലും സ്വാമികൾ നടുവിലുമായി എല്ലാവരും അത്യാനന്ദപരവശന്മാരായി നൎത്തനംചെയ്തുകൊണ്ടും പാടിക്കൊണ്ടും ചെന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ശബ്ദം കേട്ട് അവരുടെ നിദ്രയ്ക്കു ഭംഗം വരുന്നതിനാൽ ഭജന നിൎത്തുന്നതിന്നു ശിപായിമാരോടു കല്പിക്കുകയും അവർ വന്ന് തടുക്കുകയും ചെയ്തു. ആ സം

ഷ്ഷത്തിൽ പെട്ട ഓരോരുത്തരും പരമാനന്ദനിമഗ്നന്മാരായിരിക്കു ന്നതുകൊണ്ടു ശിപായിമാർ പറയുന്നതിനെ കേൾക്കാതെ അവർ ഭജന നടത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ശിപായിമാർ മടങ്ങിച്ചെന്ന് കൊത്തുവാളന്മാരെ വന്ദിച്ച് ഭജന നിൎത്തുവാൻ ഉത്തരവായിരിക്കു ന്നു എന്നു ചെന്നു പറഞ്ഞതിനെ ആ വൈഷ്ണവന്മാർ കേൾക്കു ന്നില്ല. അവരുടെ നിലവിളി ഇപ്പോൾ ഒന്നിരട്ടിച്ചിരിക്കുന്നു. ഞങ്ങൾ എന്തുചെയ്യട്ടെ എന്നു പറഞ്ഞു. അതുകേട്ട് മാധവനും ജഗന്നാഥനും കുപിതന്മാരായി എഴുനീററ് ബദ്ധപ്പെട്ട് ഉടപ്പു ധരിച്ച് ഈ വൈഷ്ണവകഴുതകളുടെ കഥ ഇന്ന് കഴിച്ചുകളയാം. എന്ന് ഊക്കുപറഞ്ഞ് ആയുധങ്ങളെ എടുക്കാൻ ഓൎമ്മയില്ലാതെ, അവരുടെ സൈന്യങ്ങളെ പിന്നാലെ വരുവാൻ ആജ്ഞാപിക്കുകയും അവർ മുമ്പിൽ ഓടിച്ചെല്ലുകയും ചെയ്തു.

അവർ വരുന്നവരവും അവൎക്കുണ്ടായിട്ടുള്ള കോപവും അവരെ ആകാശത്തിൽ കയററിവെച്ചിട്ടുള്ള അഹങ്കാരവും കണ്ടാൽ ഇവർ പുതിയ രാവണകുംഭകൎണ്ണന്മാരൊ ഹിരണ്യഹിരണ്യാക്ഷന്മാരോ എന്നു ആൎക്കും തോന്നിപ്പോകും. സ്വൎണ്ണസ്തേയം, സുരാപാനം മുതലായ ദുഷ്കൃത്യങ്ങളിൽ പ്രധാനികൾ ഘാതകന്മാർ ഊററം പറയുന്നതിന്നും എന്തും ചെയ്യുന്നതിന്നും മടിയില്ലാത്തവർ തങ്ങളുടെ പ്രവൃത്തിയെപ്പററി ചോദിപ്പാനാരുമില്ലെന്നുള്ള അഹംഭാവമുള്ളവർ ഞാൻ പിടിച്ചമുയലിന്ന് കൊമ്പു മൂന്നുതന്നെ, എന്നമാതിരി അവർനിനക്കുന്നത് ന്യായവും പറയുന്നത് വേദവും നടത്തുന്നത് നിയമവും ആണെന്ന വിശ്വാസത്തോടുകൂടിയവർ ഇങ്ങിനെയെല്ലാമുള്ള അവരുടെ പ്രതാപം അധികരിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അവരുടെ ആജ്ഞയെ അതിക്രമിച്ചവരെ എങ്ങിനെയെല്ലാം ശിക്ഷിക്കുവാൻ അവൎക്ക് വിചാരമുണ്ടായിരിക്കേണം. അവരുടെ ആജ്ഞയെ അതിക്രമിച്ച വൈഷ്ണവന്മാരെ ചിത്രവധം ചെയ്ത് അവരുടെ മാംസങ്ങളെ കാക്ക, കഴു, പരുന്ത് മുതലായ പക്ഷികൾക്കു

അറുത്തിട്ടു കൊട്ടുത്താൽകൂടിയും അവക്കു ഉണ്ടായിരുന്ന ക്രോധം അടങ്ങാത്തമാതിരിയിലാണ്. "നവദ്വീപപട്ടണത്തിന്റെ നായകന്മാരായ നാം നിദ്രചെയ്യുമ്പോൾ ഈ ദരിദ്രവാസികൾ ദുഷ്ടവൈഷ്ണവന്മാർ നമ്മുടെനേരെ യുദ്ധത്തിന്നു വരുന്നതുപോലെ ന്യായവിരോധമായ സംഘംചേൎന്നു വന്നതേ വലിയതെറ്റ്. വന്നതുതന്നെ സാധാരണമാതിരിയിലാണൊ? അവരുടെ വേഷവും ഘോഷവും പാട്ടും ആട്ടവും എന്തുലഹള. ചെകിടടച്ചുപോയല്ലൊ. ആന അതിന്റെ തലയിൽ മണ്ണു വാരിയിടുന്നതുപോലെ അഹങ്കാരത്തിന്റെ അവതാരവും അറിവില്ലായ്മയുടെ സ്വരൂപവുമായ ഈ വൈഷ്ണവവുലയന്മാർ ലഹള കൂട്ടുന്നതെന്നു നാം കൊടുത്ത ഉത്തരവിനെ കൂട്ടാക്കാതെ കുരങ്ങിന്നാനന്ദം വന്നപോലെ ചാടി കൂത്താടുന്നുവല്ലൊ മുഠാളന്മാർ. എന്നു തമ്മിൽ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു മുഴുത്ത കോപത്തോടുകൂടി നേരേവരുന്ന ഭക്തന്മാരെ സൂക്ഷിച്ച്നോക്കി. നിത്യാനന്ദൻ മുമ്പിൽവരുന്നു. അതു കണ്ടഉടനെ ദുരാശയന്മാർ വെറിമുഴുത്ത പേപ്പട്ടികൾപോലെ ആയിതീൎന്നു ആ വെറിയന്മാർ. ആ മുഠാളനായ വൈഷ്ണവൻ തന്നെയാണ് ഇതെല്ലാം ഉണ്ടാക്കിതീൎത്തത്. "ഈ ദുൎമ്മാൎഗ്ഗിയും വേറെ ഒരുവനും കൂടിയല്ലെ നമ്മുടെ മുമ്പാകെ ജടായുവും സമ്പാതിയുംപോലെ വന്നു ഉപദേശംചെയ്യാൻ തുടങ്ങിയത്. നമുക്കു ഉപദേശം ചെയ്യാനാവശ്യപ്പെട്ടു നാം താംബൂലം നല്കി ക്ഷണിച്ചു വരുത്തിയതുപോലെ ഈ വികൃതികൾ എന്തെല്ലാം ഗോഷ്ഠികാണിച്ചു. അപ്പോൾതന്നെ ഈ തോന്നിയവാസികളെ കണക്കിൽ പ്രഹരാദികളെ കൊടുത്ത് അയക്കേണ്ടിയിരുന്നു. അങ്ങിനെ ചെയ്തിരുന്നാൽ ഇപ്പോൾ ഈ അധികപ്രസംഗം കാണിക്കയില്ലായിരുന്നു. ആട്ടെ, ഇവനെ ഒന്നാമതായി തല്ലികൊന്നുകളയുക. എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞ് എല്ലാവരും ഭയപ്പെട്ടു നടുങ്ങതക്കവണ്ണം അട്ടഹാസം ചെയ്തുകൊണ്ടു ഓടിവന്നു. അങ്ങിനെ ക്രോധതാമ്രാക്ഷന്മാരായിതന്നെ അടിക്കാനോടിവരുന്ന ആ സഹോ

രേന്മാരെകണ്ടു് നിത്യാനന്ദൻ സ്നേഹിതന്മാരെ! ദ്വേഷ്യപ്പെടേണ്ട. നിങ്ങളോടു ശണ്ഠക്കുവന്നതല്ല. നിങ്ങളെ നന്നാക്കാൻവേണ്ടി വന്നിരിക്കയാണ്. നിങ്ങളും കൃഷ്ണഭക്തന്മാരായി തീരണം. എന്നു പറയുമ്പോഴേക്ക് മാധവൻ അവിടെ ഒടഞ്ഞുകിടന്നിരുന്ന കുപ്പികിണ്ണത്തിൻെറ പൊളി എടുത്ത് ആഞ്ഞ് നിത്യാനന്ദൻെറ തലക്ക് എറിഞ്ഞു. രക്തം ഒഴുകി നിത്യാനന്ദൻ വേദന സഹിക്കാതെ കൈകൊണ്ടു തല മൂടിപ്പിടിച്ചു് രക്തം ഒലിക്കാതെ തടുത്തുകൊണ്ടിരുന്നു. അവിടെ കിടന്നിരുന്ന മറെറാരു തുണ്ടുകൊണ്ടു നിത്യാനന്ദനെ അടിച്ചുകൊന്നു കളയാം എന്നു തീച്ചപ്പെടുത്തി അതിന്നദ്ധ്യമിക്കുന്നതു കണ്ടു് ജഗന്നാഥൻ തൻെറ സഹോദരൻെറ കയ്യു പിടിച്ചു് "നിരപരാധിയായ മനുഷ്യനെ നാം എന്തിന് വെറുതെ കൊല്ലുന്നു." എന്നുപറഞ്ഞു തടുത്തു. രണ്ടു സഹോദരന്മാരും വലിയ ദുർമ്മാർഗ്ഗികളാണെങ്കിലും മാധവൻ ബഹു ബലവാനും ജഗന്നാഥൻ അല്പം മനസ്സിന് ആർദ്രതയുള്ളവനും ആകയാൽ ജഗന്നാഥൻ അങ്ങിനെ തടുത്തതാകുന്നു. അവർ രണ്ടുപേക്കും ഈ അധമന്മാരായ വൈഷ്ണവന്മാരെ പൊങ്ങാൻ അയച്ചുകൂടാ എന്നുള്ള അഭിപ്രായം ഒരുപോലെ തന്നെയാണ്.

നിത്യാനന്ദനു പരുക്കേററ എന്നുകേട്ടു സ്വാമികൾ ബഹുവേഗത്തിലോടിവന്നു കോപവും ദുഃഖവും കലന്ന മനസ്സോടുകൂടി മുമ്പിൽ നിത്യാനന്ദൻെറ ശിരസ്സിൽ കൈവെച്ചു് രക്തപ്രവാഹത്തെനിത്തിയിട്ടു് ദുഷ്ടന്മാരെനോക്കി, "തേളിന്നു വാലിന്മേലും പാമ്പിന്നു പല്ലിന്മേലും മാത്രമേ വിഷമുള്ളു. അയോഗ്യതയുടെ അവതാരമായ നിങ്ങളുടെ ശരീരം മുഴുവനും വിഷമയമായിരിക്കുന്നു. എന്നാനേക്കും ഈ മാതിരി കഴിഞ്ഞുകൂടാമെന്ന് വിചാരിച്ചു് അളവില്ലാത്ത ദുഷ്കൃത്യങ്ങളെ ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന നിങ്ങൾ ഇവിടേക്കുകൂടി ഉപദ്രവം ഉണ്ടാക്കിത്തിക്കാൻ വിചാരിച്ചുവല്ലോ. ജന്മം പാഴാക്കികളയുന്ന പാമരന്മാരെ! നിങ്ങളുടെ മനസ്സു കല്ലിനേക്കാൾ കാഠിന്യമുള്ളതുതന്നെ. കുലയും ക

ളവും മദ്യപാനവും വ്യഭിചാരവും കപടവും നിങ്ങളിൽ കുടികൊള്ളു ന്നു. ചണ്ഡാലന്മാരെക്കാൾ അധമന്മാരായുള്ളവരെ! ദുഷ്കൃത്യത്തിൽ എപ്പോഴും താല്പര്യത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന മടയന്മാരെ! തന്റെഗുണ ത്തിന്നു വേണ്ടി അന്യസ്വത്തപഹരിക്കുന്ന വികൃതികളേ! നിങ്ങൾ ഈ ലോകത്തിനെല്ലാം അധിപന്മാരാണെന്നു വിചാരിക്കുന്നുവോ? കാണപ്പെടുന്ന പുഷ്പങ്ങളും വൃക്ഷലതാദികളും സ്വർണ്ണം വെള്ളി മുത ലായതുകളും നിങ്ങളുടെ സുഖത്തിന്നുവേണ്ടി ഉണ്ടായിട്ടുള്ളവയാ ണെന്നോ നിങ്ങൾ ഭാവിക്കുന്നത്. നിങ്ങളെ കണ്ടാൽ പാപംകൂ ടി ഭയപ്പെടുമല്ലോ. ഉത്തമഗുണങ്ങൾ ഒരു കാതംദൂരെ ഓടിപ്പോകു മെന്ന് പറയേണ്ടതുണ്ടോ! നിങ്ങൾ എത്ര കുലപാതകങ്ങളെച്ചെ യ്തു. എത്രപേരുടെ മേൽ ഇല്ലാത്ത കുററങ്ങളെ ആരോപിച്ചു. എത്ര ജനങ്ങളെ വഴിതെററിച്ചു. എത്രപേരുടെ സ്വത്ത് അപഹരിച്ചു. നിങ്ങളുടെ ദുർവ്യാപാരങ്ങളെ പറയുവാവൻ നാവുവരുന്നില്ല. നി ങ്ങളുടെ ദുരഹങ്കാരത്തിന്നു ഹേതുവായ ഈ അധികാരം എന്നെ ക്കും ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതല്ലെന്നുള്ളതിനെക്കുറിച്ച് നിങ്ങൾ കുറച്ചെ ങ്കിലും ആലോചിച്ചിട്ടുണ്ടോ? നിങ്ങളുടെ അഭിലാഷംപോലെ ന ടക്കാത്തതായ സമുദ്രവും മലയും കാററും മഴയും എവിടെനിന്നുണ്ടാ യതാണെന്നു നിങ്ങൾ അന്വേഷിച്ചിട്ടുണ്ടോ. അവയുടെ ആധിപ ത്യം വഹിച്ചിട്ടുള്ളതാരാണ്. നിങ്ങളുടെ ശരീരത്തെ രോഗം ബാ ധിക്കാതെ രക്ഷിക്കുവാനും കാലന്റെ കയ്യിൽപെടാതെ സൂക്ഷിക്കു വാനും നിങ്ങൾക്ക് ശേഷിയില്ലെന്നുള്ളതിനെക്കുറിച്ച് നിങ്ങൾ ചി ന്തിച്ചിട്ടുണ്ടോ. നിങ്ങളേയും മററുള്ളവരേയും പമ്പരംപോലെ തിരി പ്പിക്കുന്ന പരമ്പൊരുളൊന്നുണ്ടെന്നു നിങ്ങൾ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ. സർവ്വകാരണനായി ഷൾഭാവരഹിതനായി ആദിമദ്ധ്യാന്തവിഹീന നായി ദിക്കാലാദ്യനവച്ഛിന്നാനന്ദചിന്മാത്രമൂർത്തിയായി നല്ലവക്കു നല്ലവനായി ഘോരാശയന്മാക്കു ഭയങ്കരനായി വിളങ്ങുന്ന സർവ്വശ ക്തനായ ഭഗവാനെ നിങ്ങൾ നിനച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ ഈ ദുഷ്കൃത്യ

ത്തിന്ന് ഒരുങ്ങില്ലയായിരുന്നു. നിങ്ങളെ ചിത്രവധം ചെയ്താൽക്കൂടിയും ദോഷമില്ലാ. കഴുവേറി കാക്ക കഴു പരുന്ത് മുതലായ പക്ഷികൾക്ക് കൊത്തിത്തിന്നുവാൻ കൊടുക്കുന്നതും വിരോധമില്ലാത്തതാണ്. നിങ്ങൾക്കു നന്മവരേണമെന്നു വിചാരിക്കുന്ന ഉത്തമതാപസനെ ഉപദ്രവിച്ച ദുഷ്ടന്മാരായ നിങ്ങളെ ജീവനോടെ തീയ്യിലിട്ടു ചുട്ടാലെന്താണ്. പാപികളെ! നിങ്ങളുടെ പ്രവൃത്തിയെപ്പററി വിചാരിച്ചുകൂടാ. നിങ്ങളോട് നിത്യാനന്ദൻ എന്തു പിഴച്ചു. നിങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തെ എന്തിനടിച്ചു. നിങ്ങൾ ഇങ്ങിനെയുള്ള ദുഷ്കൃത്യങ്ങളെ തന്നെ ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവരാണ്. ദൈവഭക്തി എന്നുള്ളത് കുറച്ചുപോലുമില്ല. പാപികളെ! നിങ്ങളെ വധിക്കുവാൻ ഞാൻ ഒരുങ്ങിയിരിക്കുന്നു." എന്നെല്ലാം കഠിനസ്വരത്തോടുകൂടി അരുളിച്ചെയ്തു. ജഗന്നാഥനും മാധവനും ആ നഗരത്തിലെ കൊത്തുവാളന്മാരും എന്തുചെയ്യാനും മടിയില്ലാത്തവരും ആകകൊണ്ടു അവർ സ്വാമികളേയും തെറിപറഞ്ഞ് പിടിച്ചുകൊണ്ടുപോയി തടവിൽ പാർപ്പിക്കുന്നതിന്ന് ഉദ്യമിക്കുവാൻ സംഗതിയുണ്ടായിരുന്നു. പക്ഷെ സ്വാമികളുടെ അരുളപ്പാടു കേട്ടുകൊണ്ടു ദുഷ്ടന്മാർ കൈകാലുകളെ അനക്കുവാൻ ശക്തിയില്ലാതേയും നാവുപൊങ്ങാതെയും അമ്പരന്ന് മരംപോലെ നിൽക്കുകയാണുണ്ടായത്. സ്വാമികൾ ദുഷ്ടനിഗ്രഹം ചെയ്യുകതന്നെ വേണമെന്നുകരുതി ചക്രത്തെ സ്മരിച്ചു. ഉടനെ സുദർശനം കോടിസൂര്യപ്രകാശത്തോടുകൂടിയും ബഡവാഗ്നിപോലേയും പാപികളുടെ നേരെ വരുന്നതിനെ അവിടെയുള്ള എല്ലാവരും കണ്ടു. ഇതെന്താണ്? പാപികളെ കരയേററുമെന്നുവിചാരിച്ച് സന്തോഷിച്ചു. സ്വാമികളുടെ തിരുമനസ്സിങ്ങിനെ ആയിരിക്കുന്നുവല്ലൊ. എന്നു നിത്യാനന്ദൻ വ്യാകുലനായി സ്വാമികളുടെ തൃപ്പാദകമലങ്ങളിൽ വീണ "അരുതരുതിതൊഴികൊഴികകരുണകൊരുസത്യമുണ്ടാനന്ദമൂർത്തെ മറന്നിതോ മാനസേ" എന്നും മററും അപേക്ഷിച്ചതിനെ കൂട്ടാക്കാതെ സ്വാമികൾ ഭക്തനെ കഷ്ടപ്പെടുത്തിയ ദു

ഷ്ടന്മാരെ ശിക്ഷിക്കുന്നതുതന്നേയാണ് ഉചിതം, എന്ന നിലയിൽ ഒരുക്കമായി. നിത്യാനന്ദനൻ വീണ്ടും സ്വാമികളെ നോക്കി "കരുണ ചെയ്യണെ, കരുണചെയ്യണെ! വിശ്വംഭര! സംസാരസാഗരതരണതരണേ! ഈ അവതാരത്തിൽ ആയുധങ്ങളൊന്നും തൊടാതെ തന്നെ ഭക്തിയെ വളൎത്തി ചേതനോജ്ജീവിതം ചെയ്യുന്നുണ്ടെന്നരുളിച്ചെയ്തിട്ട് ഇപ്പോൾ ചക്രായുധത്തിനെ വരുത്തിയല്ലൊ. നിന്തിരുവടിക്ക് ഇന്നത്തെപ്പോലൊരു ക്രോധം ഞങ്ങൾ എന്നും കണ്ടിട്ടില്ലല്ലൊ. ദയകൊണ്ടും വിഭുത്വംകൊണ്ടും ഞങ്ങളെ കരകേററാമെന്നരുളിച്ചെയ്തിട്ട് ഈ പാവപ്പെട്ടവനുവേണ്ടി ഇത്രവളരെ കോപിച്ചാൽ സാധുക്കൾ പിഴയ്ക്കുന്നതെങ്ങിനെ. അടിയങ്ങൾ പെട്ടപാടും കെട്ട കേടും ദുൎമ്മാൎഗ്ഗികളെ സന്മാൎഗ്ഗികളാക്കിത്തീക്കാൻവേണ്ടി മാത്രമാണ്. അവരെ നശിപ്പിക്കാൻവേണ്ടിയല്ല. നിന്തിരുവടിക്ക് അറിഞ്ഞുകൂടാത്തത് യാതൊന്നുമില്ല. ഞങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ഈ പാവങ്ങളെ കാത്തരുളേണമേ! നിന്തിരുവടി ഇനിക്കു തട്ടിയ ചെറിയ ചതുക്കിനെ കണ്ടിട്ട് മനസ്സറിയാതെ ഇങ്ങിനെ കോപിച്ചിരിക്കയാണെന്നു തോന്നുന്നു. ഈ മാധവൻ എന്നെ ഉപദ്രവിക്കേണമെന്നുള്ള ദുഷ്ടവിചാരത്തോടുകൂടി ഓടെടുത്തെറിഞ്ഞതാണെന്നു തോന്നുന്നില്ല. അതുകൊണ്ട് ഈ സാധുക്കളെക്കുറിച്ച് ദയവുണ്ടായി അവക്കു ഭക്തിപീയൂഷം നൽകി പരിപാലിക്കേണമെ!"എന്നുണൎത്തിച്ചു. അതിന്നും സ്വാമികൾ ഒന്നും അരുളിച്ചെയ്യാതെ ദുഷ്ടവധോദ്യുക്തനായതുകണ്ട് പിന്നേയും നിത്യാനന്ദൻ,ഭക്തവത്സലാ! ഈ ജഗന്നാഥനെന്നെ രക്ഷിച്ചവനാണ്. അവനെയെങ്കിലും കൊല്ലാതിരിക്കേണമേ! എന്നു പ്രാൎത്ഥിച്ചു. ഭഗവാനു മനസ്സലിഞ്ഞു, ജഗന്നാഥൻ നിന്നെ രക്ഷിച്ചുവോ എന്നു പറഞ്ഞു സന്തോഷത്തോടുകൂടി ജഗന്നാഥനെ കരുണാസാഗരൻ ആലിംഗനംചെയ്തു. ഉടനെ ജഗന്നാഥന്ന് ഭക്തിയുദിക്കുകയും അയ്യയ്യോ എന്റെ ജീവിതകാലം ഞാൻ പാഴാക്കിക്കളഞ്ഞുവല്ലൊ. "പുരകത്തിക്കഴിഞ്ഞീടിൽ ജലസൂത്രംനി

രത്ഥകം" എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതുപോലെയും "പോകേണ്ടതുപോയാൽ ബുദ്ധിവരും" എന്ന പഴമൊഴിപ്രകാരവും എനിക്കിപ്പോൾ മാത്രമല്ലെ അറിവുണ്ടായത്. എന്റെ വ്യസനം എങ്ങിനെ നീങ്ങും. ഞാൻ ചെയ്ത പാപം എങ്ങിനെ തീരും. എന്റെ അപരാധം ക്ഷമിച്ച എന്നെ കരകയററിയ എന്റെ ഭഗവാന്റെ കരുണാവിശേഷത്തെ ഞാൻ എന്തുപറയട്ടെ. ഘോരന്മാരിൽ ഘോരനും പാപികളിൽ പാപിയും ചണ്ഡാലരിൽ ചണ്ഡാലനും അധമാധമനുമായ എന്നെ നായിനേക്കാൾ നികൃഷ്ടമനുഷ്യക്കിടത്തെ കരുണയോടുകൂടി വിളിച്ച് ഗാഢാശ്ലേഷംചെയ്ത് അനുഗ്രഹംതന്ന് പരിപാലനം ചെയ്ത കാരുണ്യമൂൎത്തിയുടെ മാഹാത്മ്യം ഞാനെന്തു പറയട്ടെ. സൎവ്വകാരണകാരണനും കരുണാസമുദ്രവും എന്റെ ഈ സ്വാമികൾ തന്നെ. ഭക്തന്മാർ കീൎത്തനംചെയ്യുന്നതും സാധുക്കൾ കൊണ്ടാടുന്നതും ഈ സത്യസ്വരൂപനെക്കുറിച്ചുതന്നെ. മൂഢൻ ഞാൻ ഇതുവരെ ദുൎമ്മാൎഗ്ഗിയായി നടന്നുവല്ലൊ. എത്രപേരുടെ മുതലപഹരിച്ചു. എത്രജനങ്ങളെ ഞാൻ മനസ്സാലെ ദ്രോഹോപദ്രവം ഏല്പിച്ചു. എത്രപേരുടെ മനസ്സിൽ ദുഃഖമുണ്ടാക്കി. എത്രജനങ്ങളുടെ ഭാൎയ്യമാരേയും പുത്രികളേയും ദുഷിപ്പിച്ചു. ആകാശത്തിലുള്ള നക്ഷത്രങ്ങളേയും കടലിലുള്ള തിരകളേയും അതിലുള്ള മണൽത്തരികളേയും പരമാണുക്കളേയും എണ്ണിക്കണക്കാക്കുവാൻ സാമൎത്ഥ്യമുള്ളവനുകൂടിയും ഞാൻ ചെയ്ത ദുഷ്കൃത്യങ്ങളുടെ കണക്കെടുക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ല. ഞാനെങ്ങിനെയുള്ളവനായാലും എന്നെ രക്ഷിച്ചരുളുവാൻ ദയവേണമെ.

കമലാലയാകാന്ത! കമലേക്ഷണ! കൃഷ്ണ!
വിമല! വിശ്വംഭര! മധുസൂദന! വിഷ്ണോ!
കേശവ! ക്ലേശപഹ! ദീനനാമെന്നിൽകനി-
ഞ്ഞാശ്രുതകെതന്നുകാത്തുകൊള്ളുകകാരുണ്യാബ്ധേ.

ദിതിജപത്മിനീതുഷാരപാതമായ്
ത്രിദശപത്മിനീദിവാകരനായി
വിരിഞ്ചപത്മിനീജലാവപൂരമാ-
യുരസ്ഥലാംബുജനികേതനമായി
ഗുരുകൃപാബ്ധിയായ്‌വിഭുവായീടിന
ഹരിയെബ്ഭക്ത്യാഞാൻശരണംപ്രാപിച്ചേൻ.

എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞ് തന്നെ മറന്നു മൂൎച്ഛിച്ചു വീണുകളഞ്ഞു. ഇതെല്ലാം നോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്ന മാധവന്നു വളരെ ഭയമായി, ഗൎവ്വം നീങ്ങി, വിവേകമുദിച്ചു, ഭഗവാനെ നമസ്കരിച്ചു.

"കരചരണകൃതം വാ കായജം കൎമ്മജം വാ ശ്രവണനയനജം വാ മാനസം വാപരാധം വിഹിതമവിഹിതം വാ സൎവ്വമേതൽക്ഷമസ്വ ജയ ജയ കരുണാബ്ധേ ശ്രീപതേ ശ്രീമുകുന്ദ" എന്നു സ്തോത്രം ചെയ്തു. ഭഗവാൻ അവനെ നോക്കി "മഹാ ദുഷ്ട! സാധുദ്രോഹി! നിൻെറ അപരാധം ക്ഷമിക്കത്തക്കതാണോ? എന്നു പറഞ്ഞു. മാധവൻ മഹാ വിഷണ്ണനായിട്ട് അറിവില്ലാതെ അടിയൻ ചെയ്ത അപരാധങ്ങളെ പൊറുക്കേണമേ! അടിയനെ നന്നാക്കി രക്ഷിക്കേണമേ! അടിയൻ പറഞ്ഞാൽ തീരാത്ത പാപം ചെയ്തവൻ തന്നെ. ഭക്തനെ ഉപദ്രവിച്ച വലിയ കുററക്കാരൻ തന്നെ. കല്ലിനേക്കാളും വജ്രത്തേക്കാളും കാഠിന്യമുള്ള മനസ്സോടുകൂടിയവനും ദുരഹങ്കാരിയുമാണെങ്കിലും അടിയനെ നിന്തിരുവടി ഉപേക്ഷിക്കരുതേ. അടിയനെ നന്നാക്കി രക്ഷിക്കേണമേ!

ജ്ഞാനസ്വരൂപൻജഗൽകാരണൻഭവാൻ
ജ്ഞാനമില്ലാത്തുള്ളഞങ്ങളെക്കാക്കുവാൻ
നൂനംവപുസ്സാൎന്നിവണ്ണംവിളങ്ങുന്നു.
ഞാനിതിന്നുള്ളിൽധരിച്ചുകൊണ്ടീടിനേൻ
മാനഹീനംനിരൂപിച്ചാൽഭവന്മഹി-
മാനംജഗദാൎത്തിനീക്കുംകൃപാംബുധേ!

ഞാനറിയാതെ ചെലത്തും പറഞ്ഞുപോയ്
മാനസേ സവ്വം പൊറുത്തരുളേണമേ.
കല്യാണവാരിധേ! ത്വല്പാദപത്മങ്ങ-
ളല്ലാതെയില്ലാ ഗതിയിനിക്കാരുമേ.

ഇങ്ങിനെയെല്ലാം സ്തുതിക്കുകയും പ്രാത്ഥിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടും ഭഗവാൻ പ്രസാദിക്കായ്കയാൽ മാധവൻ മനസ്സുരുകിക്കൊണ്ടു പിന്നെയും "ഭഗവാനെ! നിന്തിരുവടിയുടെ ഇഷ്ടപ്രകാരം നടക്കുവാൻ ഈ അടിമ തെയ്യാറായിരിക്കുന്നു. ഞാൻ ചെയ്ത കുററത്തിന്ന് എത്രതന്നെ ശിക്ഷിച്ചാലും മതിയാവുകയില്ല. എന്തു ശിക്ഷ ചെയ്യുന്നതായാലും സന്തോഷംതന്നെ. തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു വിചാരിക്കുന്ന ശിക്ഷയെല്ലാം അനുഭവിച്ചതിന്നു ശേഷം എത്രയെങ്കിലും കാലം കഴിഞ്ഞതിൽപിന്നെ തൃപ്പാദസേവകന്മാരിലൊരുവനായി തീരുവാൻ നന്നാക്കി രക്ഷിക്കേണമേ! കരുണാമൂർത്തെ അടിയനെ കൈവെടിയരുതേ! അടിയനെ തക്കപോലെ ശിക്ഷിച്ചരുളുകയേ വേണ്ടു" എന്നുണർത്തിച്ചു കൈകൂപ്പി നിന്നു. അപ്പോൾ സ്വാമികൾക്ക് അളവററ സന്തോഷമുണ്ടായി. അതുവരെ കോപാവേശത്താൽ സ്വാമികളുടെ മനസ്സിലുണ്ടായിരുന്ന ഉഗ്രത നീങ്ങി. സാധാരണപോലെ കല്ലിനേക്കാൾ കാഠിന്യമേറിയ മനസ്സിനെപ്പോലും അലിയിക്കുന്ന കരുണാരസവും മന്ദസ്മിതവും മുഖാരവിന്ദത്തിൽ വിളങ്ങി. മാധവൻ ചെയ്ത ദുഷ്കർമ്മം ചില്ലറയൊന്നുമല്ല, അതൊന്നും കൂട്ടാക്കാതെ അവനെ നന്നാക്കേണമെന്നുള്ള സദുദ്ദേശത്തോടുകൂടി ചെന്ന നിത്യാനന്ദനെയും മററും അവമാനിച്ചതും ആട്ടിഓടിച്ചതും വളരെ അക്രമം. ഒടുവിൽ അതും വിചാരിക്കാതെ ഭഗവാനോടപേക്ഷിച്ച് അവിടേക്ക് ദയവു വരുത്തി. പുറപ്പെട്ടുവരുന്ന ഈ എഴുന്നെള്ളത്തിൽ തിരുമുമ്പാകെ വെച്ച് നിത്യാനന്ദനെ അടിച്ചുപദ്രവിച്ചത് എത്ര കടന്ന കയ്യായിപ്പോയി. ഇങ്ങിനെയുള്ള മഹാദുഷ്ടനെ നല്ല കണക്കിൽ ശിക്ഷിക്കേണമെന്നു സ്വാമികൾ വിചാരി-

ച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. തന്റെ മുമ്പിൽ വെച്ച് തന്റെ ഭക്തനെ അടിച്ചപ്പോൾ തിരുമനസ്സിൽ ക്രോധാഗ്നി ഉജ്ജ്വലിച്ചു. തന്നിമിത്തം തിരുമുഖം ഭയങ്കരമായി തീൎന്നതിനെ കണ്ടു ജനങ്ങൾ നടുങ്ങിപ്പോയി. ഇങ്ങിനെയുള്ള ഭയങ്കരാവസ്ഥയെ ഭക്തന്മാരെന്നും കണ്ടിട്ടില്ല. എല്ലായ്പോഴും ഭക്തന്മാരോടുകൂടി ആടിയും പാടിയും കരഞ്ഞും തൊഴുതും വിളങ്ങിയ സ്വാമികൾ ഈ സമയം സാക്ഷാൽ സംഹാരരുദ്രൻ എന്നപോലെ നിൽക്കുന്നതിനെ കണ്ടുസഹിക്കാതെ ഭക്തന്മാർ കണ്ടു പരിതപിച്ചു. മാധവൻ വലിയൊരപരാധിയാണെങ്കിലും ഇപ്പോൾ വാസ്തവത്തിൽ നല്ലവനായി തീൎന്നുകൊണ്ട് സ്വാമികളുടെ ക്രോധാഗ്നി ക്ഷണത്തിൽ ശമിച്ചു, മന്ദസ്മിതമുദിച്ചു, ആനന്ദം വൎദ്ധിച്ചു. ഉടനെ മാധവനെ നോക്കി സ്വാമികൾ "നീ രക്ഷപ്പെടുവാൻ ഒരു വഴിയുണ്ട്. നിത്യാനന്ദനെ സംബന്ധിച്ച വലിയ കുറ്റം ചെയ്തവനാകയാൽ നിത്യാനന്ദനോടു ചെന്നു മാപ്പു ചോദിക്കേണം. നിത്യാനന്ദൻ നിനക്കു മാപ്പു തന്നാൽ നിനക്കു നല്ല വഴിക്കു പോവാൻ സംഗതിവരും" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. മാധവൻ ഉടനെ ചെന്നു നിത്യാനന്ദനെ നമസ്കരിച്ചു. സ്വാമികളുടെ ഇങ്ങിനെയുള്ള തിരുമൊഴി എപ്പോൾ കേൾക്കുമോ എന്നു കാത്തുകൊണ്ടിരുന്ന നിത്യാനന്ദൻ ഉടനെ "ഇദ്ദേഹം ചെയ്ത അപരാധങ്ങളൊക്കെ ഞാൻ പൊറുത്തു. അത്രതന്നെയുമല്ല, ഇദ്ദേഹത്തെ ഞാൻ എന്റെ ഉററ ചങ്ങാതിയായി സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു." എന്ന് അവിടെ ഉള്ളവരെല്ലാവരും കേൾക്കത്തക്കവണ്ണം ഉറക്കെ പറയുകയും മാധവനെ സ്നേഹപൂൎവ്വം മുറുകെ പിടിച്ചു കൂട്ടുകയും ചെയ്തു. നിത്യാനന്ദന്റെ ദേഹം സ്പൎശിച്ച ഉടനെ മാധവൻ മൂൎച്ഛിച്ചു നിലത്തു വീണു. മാധവനേയും ജഗന്നാഥനേയും അവിടെ വിട്ടു സ്വാമികൾ ഭക്തസമൂഹത്തോടുകൂടി മടങ്ങിച്ചെല്ലുകയും ചെയ്തു.

ഗൃഹത്തിലെത്തി എല്ലാവരും വിശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അങ്ങിനെയിരിക്കുമ്പോൾ ആരോ പടിവാതുക്കൽ തട്ടുന്നതായി കേട്ടു.

അത് ജഗന്നാഥനും മാധവനും ആണെന്ന് മനസ്സിലായി. ഉടനെ സ്വാമി അവരെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരുവാൻ മുരാരിയോടു കല്പിച്ചു. മാധവനും ജഗന്നാഥനും അകത്തു കടന്ന് ശ്രീഗൌരാംഗദേവനെ ദർശിച്ച ഉടനെ മൂർച്ഛിച്ചു വീണു. സ്വാമികൾ നിത്യാനന്ദനെ നോക്കി "ഈ രണ്ടുപേരേയും നന്നാക്കി രക്ഷിക്കേണമെന്ന് നിങ്ങൾക്കു വളരെ ആഗ്രഹമുള്ളതുകൊണ്ടു നിങ്ങൾതന്നെ ഇവരെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോയി നദിയിൽ സ്നാനം ചെയ്യിച്ച് ഹരിനാമമന്ത്രം ഉപദേശിക്കേണ്ടതാകുന്നു" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. നിത്യാനന്ദൻ അങ്ങിനെതന്നെ അവരേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു നടന്നു. വഴിക്ക് "സ്നേഹിതന്മാരേ! നിങ്ങൾക്കിന്നു ഞാൻ ഹരിനാമമന്ത്രം ഉപദേശിക്കാം മാധവാ! എന്നെ അടിച്ചുവല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചു വ്യസനിക്കേണ്ട. എന്നെ അടിച്ചതിന്നു പകരം നിനക്കിന്നേദിവസം ഹരിനാമമന്ത്രം ഉപദേശിച്ച് പ്രേമമുണ്ടാക്കുന്നുണ്ട്. തോഴരെ അല്പവും ക്ലേശം വേണ്ട. വലിയ ദുരിതങ്ങളെ ചെയ്തുപോയല്ലോ എന്നു പരിതപിക്കുവാനാവശ്യമില്ല. എന്നെ ശകാരിച്ച നാവിന്നു കൃഷ്ണനാമോച്ചാരണം ചെയ്വാൻ സംഗതി വരും. എന്നെ അടിച്ച കയ്യിന്നു കൃഷ്ണനെ ഭജിപ്പാനുള്ള ഭാഗ്യമുണ്ടാകും. ഇങ്ങിനെ ഓരോന്നു പറഞ്ഞു സന്തോഷപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടു ഗംഗാനദിയിലെത്തി, മററു ഭക്തന്മാരും വന്നുചേർന്നു. ഭക്തന്മാർ വർദ്ധിച്ച സന്തോഷത്തോടും ഉത്സാഹത്തോടും കൂടി ഗംഗാനദിയിലിറങ്ങി തിമൎത്തുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ ശ്രീഗൌരാംഗദേവൻ എഴുന്നെള്ളി ആരും ശബ്ദിക്കരുതെന്ന് ആംഗ്യം കാണിക്കുകയും എല്ലാവരും മൌനമവലംബിക്കുകയും ചെയ്തു. അപ്പോൾ നിത്യാനന്ദനെ നോക്കി സ്വാമികൾ "ഭക്തശിഖാമണേ!"

"വാത്സല്യാദഭയപ്രദാനസമയാദാൎത്താൎത്തിനിൎവ്വാപണാ
ദൌദാൎയ്യാദഘശോഷണാദഗണിതശ്രേയഃപദപ്രാപണാൽ

സേവ്യഃശ്രീപതിരേവസർവ്വജഗതാമേകാന്തതഃ ... ണഃ
പ്രഹ്ലാദശ്ചവിഭീഷണശ്ചകരിരാൾപാഞ്ചാല്യപ്യ ... വഃ."
ശ്രീമന്നാമപ്രോച്യനാരായണാഖ്യം
യേനപ്രാപ്തംവാഞ്ഛിതംപാപിനോപി
ഹാഹഃപൂർവ്വംവാക്പ്രവൃത്താനതസ്മിം
സ്തേനപ്രാപ്തംഗർഭവാസാദിദുഃഖം."

എന്നെല്ലാം മഹാന്മാർ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എല്ലാവക്കും ശ്രീഹരിനാമമഹിമയെ അറിവാനിടവരത്തക്കവണ്ണം മാധവനും ജഗന്നാഥനും ആ നാമത്തെ ഉപദേശിക്കുക" എന്ന് ഉച്ചത്തിൽ അരുളിച്ചെയ്തു. അതു കഴിഞ്ഞശേഷം ജഗന്നാഥനേയും മാധവനേയും സ്വാമികൾ "നിങ്ങൾ ജനനം മുതൽ ഇന്നേവരെ ചെയ്തിട്ടുള്ള കർമ്മങ്ങൾക്കും ഇല്ലാത്ത പാപങ്ങളെയെല്ലാം ദക്ഷിണയാകുന്ന ചെമ്പുനാണ്യത്തോടും തുളസീദളത്തോടും ഗംഗാജലത്തോടും കൂടി ഇനിക്കു ദാനം ചെയ്യേണം എന്നരുളിച്ചെയ്തു" അവർ അതു സമ്മതിച്ചില്ല. "ഞങ്ങൾ ചെയ്ത കുററങ്ങളെയെല്ലാം ക്ഷമിച്ചു പ്രാണരക്ഷ ചെയ്തരുളിയ തിരുവടിക്കു സമ്മാനമായിട്ട് ഞങ്ങൾ ചെയ്ത പാപങ്ങളെയെല്ലാം തന്നാൽ അതിൽ കവിഞ്ഞ പാപം വേറെ വല്ലതുമുണ്ടോ. ഞങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടുള്ള പാപം പോരേയോ? പാമ്പിന്നു പാൽ കൊടുക്കുന്തോറും വിഷം വർദ്ധിക്കുന്നതുപോലെയും തീയിൽ വീഴുന്ന തേളിനെ എടുത്തു വിട്ടവനെ അതു കുത്തുന്നതുപോലെയും ഉപകാരം ചെയ്യുന്നവക്ക് അപകാരം ചെയ്യുന്ന അധമന്മാരെന്നപോലെയും മഹാചണ്ഡാലന്മാരായ ഞങ്ങളെ ഇത്രമാത്രം ഉൽകൃഷ്ടന്മാരാക്കിത്തീർത്ത മഹാനായ തിരുവടിക്ക് ഞങ്ങളുടെ പാപം തരികയാണോ ചെയ്യേണ്ടത്. ഈ വിഷയത്തിൽ തിരുവടിയുടെ അഭിപ്രായത്തോടു ഞങ്ങൾ യോജിക്കയില്ല. ഒരിക്കലും ഞങ്ങൾ അങ്ങിനെ ചെയ്കയില്ല എന്നു തടുത്തു പറഞ്ഞു." സ്വാമികൾ അതു ചെവി കൊടുത്തു കേൾക്കാതെ വീണ്ടുംവീണ്ടും ചോദിച്ചുകൊ

ങ്ങിരുന്നു. നിത്യാനന്ദൻ ആ രണ്ടു സഹോദരന്മാരേയും നോക്കി നിങ്ങൾ തടസ്ഥം പറയണ്ട. സ്വാമികളുടെ കല്പനപ്രകാരം ചെയ്തുകൊള്ളുവിൻ. സ്വാമികൾക്ക് അറിഞ്ഞുകൂടാത്തതു യാതൊന്നുമില്ല. അതുകൊണ്ടു, അല്പജ്ഞന്മാരായ നിങ്ങൾ തടുത്തു പറഞ്ഞിട്ടു ഫലമില്ല. നിങ്ങളുടെ പാപങ്ങൾ മുഴുവനും സ്വാമികളുടെ ദിവ്യതേജോമയമാകുന്ന തിയ്യിൽ ഭസ്മമായിത്തീരും, എന്നു പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കിയപ്പോൾ മാധവജഗന്നാഥന്മാർ സമ്മതിച്ച് സ്വാമികൾ ആവശ്യപ്പെട്ടപ്രകാരം അവരുടെ ദുരിതങ്ങളെ സ്വാമികൾക്കു ദാനം ചെയ്യുകയും സ്വാമികൾ സന്തോഷപൂർവ്വം അതിനെ സ്വീകരിക്കുകയും ചെയ്തു. മടങ്ങി ഭവനത്തിലെത്തിയ ഉടനെ സ്വാമികളുടെ തിരുമേനി കറുത്തിരുണ്ടതായി കണ്ട് ഭക്തന്മാരെല്ലാവരും ഇത് ഈ സഹോദരന്മാർ ചെയ്ത പാപങ്ങളെ സ്വാമികൾ അംഗീകരിച്ചതിന്റെ അടയാളമാണെന്ന് മനസ്സിലാക്കി.

ജഗന്നാഥനും മാധവനും അവരുടെ വാസസ്ഥലത്തേക്കു പോകാതെ ശ്രീപാദന്റെ ഭവനത്തിൽ തന്നെ താമസിച്ചു. അവരുടെ അതിരു കവിഞ്ഞ ഭക്തിയും പ്രേമവും നിമിത്തം ഭജനസമയങ്ങളിൽ അവർ മെയ്യാറന്നു നടനം ചെയ്തു തുടങ്ങി. ഇതു കണ്ട് സകല ജനങ്ങളും "ഇതെന്തത്ഭുതമായിരിക്കുന്നു. ജഗന്നാഥന്ന് അല്പം മനസ്സിളകി എന്നു വരാം. അതുകൊണ്ടു ജഗന്നാഥൻ നൃത്തം ചെയ്യുന്നതിനെക്കുറിച്ചത്ര വിചാരിക്കേണ്ട. വജ്രത്തെക്കാൾ കാഠിന്യമേറിയ മനസ്സോടുകൂടിയവനും കണ്ട ജനങ്ങളെ തുണ്ടുതുണ്ടായി വെട്ടിക്കൊണ്ടിരുന്ന ചണ്ഡാളനുമായ മാധവനും കൂടി നിഷ്കളങ്കഭക്തിയോടുകൂടി തന്നെ മാറാന്ന് ആടുകയും പാടുകയും ചെയ്യുന്നുവല്ലൊ, ഭഗവാന്റെ മഹിമയെ ആരറിയും.

'ക്ഷീരസാഗരതരംഗശീകരാസാരതാരകിതചാരുമൂർത്തയെ
ഭോഗിഭോഗശയനീയശായിനെമാധവായമധുവിദ്വിഷേനമഃ.'

എന്നെല്ലാം പാടുകയും സ്തുതിക്കുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു.

മാധവനാകട്ടെ, തന്റെ കീഴ്നടവടികളെ വിചാരിച്ചു വിചാരിച്ചു് വർദ്ധിച്ച വ്യസനത്തോടുകൂടി ഞാൻ എന്തു ചെയ്യട്ടെ, ഊരാം നടിച്ചു ഞാനെന്തെല്ലാം ചെയ്തു. എത്ര പേരെ കൊന്നു. എത്ര ആളുകളെ അടിച്ചും ഇടിച്ചും ഉപദ്രവിച്ചു എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞുകൊണ്ടൊരിക്കൽ വിലപിക്കും. മറ്റൊരിക്കൽ അയ്യോ! എന്റെ അക്രമപ്രവൃത്തികളാൽ കഷ്ടത്തിലായിട്ടുള്ള പലരേയും ഞാൻ കാണുന്നുവല്ലോ. ഞാൻ ഊണിനി കഴിക്കുകയില്ലാട്ടും പാനീയവും പാനം ചെയ്യുകയില്ല. മുണ്ടുടുക്കുകയില്ല. സ്നാനഭോജനാദികമാം വ്യാപാരമൊന്നെങ്കിലും ഞാനൊരിക്കലുമിനി ചെയ്യുകയില്ല നൂനം. "നല്ലതാകിലുംകാര്യം ചീത്തയാണെന്നാകിലും കില്ലില്ലതെല്ലുപോലും ഞാനൊന്നും ചെയ്കയില്ല;ദേഹത്തെത്യജിക്കേണമെന്നുള്ളതൊന്നല്ലാതെ മോഹംമറ്റൊന്നുമില്ല സാമ്പ്രതംമനസിമെ" എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞു മാറത്തടിക്കും. വേറൊരു സമയത്ത് എന്നിൽ ഭഗവാൻ പ്രസാദിച്ചു. അതുകൊണ്ടെന്താണ് ഞാൻ ചെയ്ത ദുഷ്കൃത്യങ്ങളെന്നെ വ്യസനിപ്പിക്കുന്നുവല്ലോ എന്നു പറഞ്ഞ് കണ്ണീർ വാർത്തുകൊണ്ടിരിക്കും. സ്വാമികളുടെ പൂർണ്ണാനുഗ്രഹം സിദ്ധിച്ചിട്ടുകൂടിയും താൻ മുമ്പു ചെയ്തിട്ടുള്ള ദുഷ്കൃത്യങ്ങളെ ആലോചിച്ചാലോചിച്ചു മാധവനിങ്ങിനെ വ്യസനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഉണ്ണാതേയും ഉറങ്ങാതേയും കണ്ണീരൊലിപ്പിച്ചും വാവിട്ടു കരഞ്ഞുംകൊണ്ടിരുന്നു. ആരെന്തുതന്നെ സമാധാനം പറഞ്ഞാലും കേൾക്കുകയില്ല. ശരീരം ചടച്ചു എല്ലുംകോലുമായിത്തീന്നു. മാധവന്റെ ഈ സ്ഥിതിയെ കണ്ടു നിത്യാനന്ദൻ സഹിക്കവയ്യാതെ സ്വാമികളെ വിവരമെല്ലാം സങ്കടത്തോടുകൂടി അറിയിച്ചു. സ്വാമികൾ മാധവനെ നോക്കി "തോഴരേ! എന്തിനു വ്യസനിക്കുന്നു. നിങ്ങളുടെ പാപം മുഴുവനും ഞാൻ ഏറ്റെടുത്തില്ലേ. ഇനി സന്തോഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നുകൂടായോ? മാധവനിങ്ങിനെ ഉണ്ണാതേയും ഉറങ്ങാതേയും പരിതപിക്കുന്നതു നിത്യാനന്ദനു വലിയ വ്യസനത്തിന്നു കാരണമായിത്തീന്നിരിക്കുന്നു. എ

ന്നരുളിച്ചെയ്തു. മാധവൻ സ്വാമികളെ വണങ്ങി "കരുണാസാഗര! ചണ്ഡാലചണ്ഡാലനും മഹാപാപിയുമായ എന്നെ നിന്തിരുവടി പരിശുദ്ധനാക്കി എന്നുള്ളത് ശരിതന്നെ എങ്കിലും നിന്തിരുവടിയുടെ ദയതന്നെയാണ് എന്നെ ദുഃഖിപ്പിക്കുന്നത്. പറഞ്ഞാൽ തീരാത്ത ദുഷ്കൃത്യങ്ങളെ ചെയ്യുവനായ ഞാൻ മൂന്നുലോകവും സൃഷ്ടിച്ചു രക്ഷിച്ച് സംഹരിക്കുന്ന സൎവ്വേശ്വരനായ നിന്തിരുവടിയുടെ വാത്സല്യഭാജനമായി തീരുവാൻ യോഗ്യനാണൊ" എന്നെല്ലാം വിലാപിക്കുകയും സ്വാമികളുടെ കല്പനയെ അനുസരിപ്പാൻ നിവൃത്തിയില്ലാതെ തന്റെ ദുഃഖം ഒരുമാതിരി ഒതുക്കി തിരുമുമ്പിൽവെച്ച് അസാരം ഭക്ഷണം കഴിക്കുകയും ചെയ്തു.

പിന്നെയും മാധവന്റെ ദുഃഖത്തിന്ന ശാന്തിയൊട്ടുമുണ്ടായില്ല. ദിവസംതോറും ദുഃഖം വൎദ്ധിച്ചു വന്നതേയുള്ളൂ. ഒരുദിവസം തന്റെ ഗുരുവായ നിത്യാനന്ദനെ നോക്കി മാധവൻ "സംസാരകടലിൽനിന്നും എന്നെ കരകയറ്റി രക്ഷിച്ച കാരുണ്യമൂൎത്തേ! ഗുരൊ! എനിക്കുള്ള ആധിയെ പ്രപറഞ്ഞറിയിക്കാൻ പ്രയാസമായിരിക്കുന്നു. സ്വാമികളുടെ ദിവ്യകരുണാവിലാസം എന്നിൽ എത്തിയ ഉടനെ ഞാൻ മുമ്പു ചെയ്ത ദുഷ്കൃത്യങ്ങളൊക്കയും എന്റെ ദൃഷ്ടിക്കു നേരെ വിശദമായി കാണപ്പെടുന്നു. ഞാൻ എത്ര സ്ത്രീകളെ ദുഷിപ്പിച്ചു. എന്റെ ഇഷ്ടത്തെ അനുസരിക്കാത്ത എത്ര ജീവനെ നശിപ്പിച്ചു. എത്ര ശിശുക്കളെ കൊല്ലിച്ചു. അയ്യയ്യൊ എത്ര പശുക്കളെയും ബ്രാഹ്മണരെയും വധിച്ചു. ഞാൻമൂലം ആൎക്കെല്ലാം സങ്കടം നേരിട്ടിട്ടുണ്ടൊ അവരെയെല്ലാം ചെന്നു കണ്ടു വണങ്ങി അവരോടു മാപ്പുതരണമെന്ന് അപേക്ഷിക്കുകയും അവർ വിധിക്കുന്ന ശിക്ഷയെ അനുഭവിക്കുകയും അവരെല്ലാം എനിക്കു മാപ്പു തരികയും ചെയ്യാലല്ലാതെ എന്റെ മനസ്സിന്നു സമാധാനമുണ്ടാകയില്ല. ഞാൻ ആരെയെല്ലാം കഷ്ടപ്പെടുത്തിട്ടുണ്ടെന്ന് കണക്കാക്കുവാൻ സാധിക്കാത്തതുകൊണ്ട് ഈ രാജ്യത്തൊഴുകുന്ന ഗംഗാനദിയിലെ

സ്നാനഘട്ടത്തിൽ ചെന്ന് അവിടെ സ്നാനത്തിന്നുവരുന്നവരെ വണങ്ങി പ്രസാദിപ്പിക്കേണമെന്ന് ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നു" എന്നു പറഞ്ഞ് നിത്യാനന്ദനോട് അനുവാദം വാങ്ങി ശ്രീവാസൻെറ വീട്ടിൽ നിന്നു ഗംഗാനദീസ്നാനഘട്ടം നോക്കിച്ചെന്നു.

മാധവനാകുന്ന പുലിയാൽ ആ രാജ്യത്തുള്ള ജനങ്ങളാകുന്ന ആടുകൾ അത്യന്തം കലിപിടിച്ചിരിക്കുന്നവരാകയാൽ ഈ കൊത്തുവാൾ ഇപ്പോൾ നിഷ്കളങ്കനും സത്വഗുണചിത്തനും സൽബുദ്ധിയുമായി തീൎന്നിട്ടുണ്ടെങ്കിലും മാധവൻെറ അടുത്തുചെല്ലുവാൻ എല്ലാവരും ഭയപ്പെട്ടിരുന്നു. അധികം താമസം കൂടാതെതന്നെ മാധവൻെറ പരമാൎത്ഥനില എല്ലാവൎക്കും ബോദ്ധ്യമായി. ചില വികൃതികൾ മാധവൻെറമേൽ കല്ലെട്ടുത്തെറിയുകയുണ്ടായി. അപ്പോൾ, "ഞാൻ ചെയ്ത പാതകത്തിന്നിതുപോറി" എന്നു മന്ദസ്മിതപൂൎവ്വം പറഞ്ഞു സന്തോഷിക്കും. സ്നാനം ചെയ്വാൻ വരുന്ന ജനങ്ങളെ നമസ്കരിച്ച് മാന്യമഹാജനങ്ങളേ! ഞാൻ ഈ രാജ്യത്തിലെ കൊത്തുവാളായിരുന്ന മാധവൻ എന്നവനാണ്. ഞാൻ നിങ്ങൾക്ക് വല്ല ദോഷവും ചെയ്തിട്ടുണ്ടോ ഇല്ലയോ എന്നു ഞാനറിയുന്നില്ല. എനിക്ക് എന്തു ശിക്ഷ തരുവാൻ വിചാരിക്കുന്നുവൊ അതിനെ ഞാൻ അനുഭവിക്കുവാൻ പൂൎണ്ണസമ്മതത്തോടുകൂടി തയ്യാറായിരിക്കുന്നു. നിങ്ങളുടെ പാദാരവിന്ദങ്ങളെ എൻെറ ശിരസ്സിൽ വെച്ച് എനിക്കു മാപ്പുതന്നു രക്ഷിക്കേണമേ. സ്വാമികൾ എന്നിൽ പ്രസാദിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിലും നിങ്ങൾ എനിക്ക് മാപ്പുതരികയോ ശിക്ഷിക്കയോ അല്ലെങ്കിൽ കൊന്നുകളകയോ ചെയ്ത് എൻെറ ആധിയെ നീക്കിയാലെ എനിക്കു സമാധാനമുണ്ടാകയുള്ളു എന്നെല്ലാമപേക്ഷിക്കും. ചില കുറത്തികളും കുറവന്മാരും സദ്യയുള്ള സ്ഥലങ്ങളിൽ ചെന്നു വല്ലതും കിട്ടേണമെന്ന് കെഞ്ചാറുള്ളതുപോലെ കെഞ്ചും. ഇങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞുവരുന്ന കാലത്ത് ആ പട്ടണനിവാസികൾ എല്ലാവരും വളരെ ആശ്ചൎയ്യപ്പെട്ടു മാധവനെ ചെന്നു

കണ്ടു നല്ല വാക്കുകളെല്ലാം പറഞ്ഞു സമാധാനപ്പെടുത്തി. മാധവനും വളരെ ജനങ്ങൾക്കു ഭക്തിയുണ്ടാക്കി തീൎത്തു. മാധവൻ സ്വന്തം കൈകൊണ്ടു കൈക്കോട്ടു പിടിച്ചു ഗംഗാനദിയിൽ ജനങ്ങൾക്കു സൌകൎയ്യമായി കുളിപ്പാൻ തക്കവണ്ണം ഒരു പ്രദേശം വെട്ടിയുണ്ടാക്കി. ആ സ്ഥലം മാധവഘട്ടം എന്നു പറയപ്പെടുന്നു. മാധവന്റെ വംശത്തിലുള്ളവർ ഇപ്പോഴും ശ്രീഗൌരാംഗദേവനെ പൂജിച്ചുകൊണ്ടു കാലക്ഷേപം ചെയ്തുവരുന്നു.

എട്ടാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

ഒമ്പതാമദ്ധ്യായം.

ഹാജിയുടെ ഗൎവ്വശാന്തി.

ജഗന്നാഥനെയും മാധവനെയും സന്മാൎഗ്ഗത്തിൽ തിരിച്ചു ഭക്തന്മാരാക്കിയശേഷം സ്വാമികളുടെ മഹിമ എങ്ങും പരന്നു. സ്വാമികളെ ദൎശിക്കുവാൻ പല സ്ഥലങ്ങളിൽനിന്നും ജനങ്ങൾ കൂട്ടം കൂട്ടമായി വന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. മാറുകയില്ലെന്നു വിശ്വസിച്ചിരുന്ന പല രോഗികളുടെ രോഗങ്ങളെ മാററിയും ചില സമയങ്ങളിൽ മരിച്ചവരെ ജീവിപ്പിച്ചും മരിക്കാറായിക്കിടക്കുന്ന മനുഷ്യരെ പൂൎണ്ണസുഖമുള്ളവരാക്കി തീൎത്തും സ്വാമികൾ തന്റെ സൎവ്വശക്തിയെ വെളിപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടുവന്നു. സാധാരണയായി രോഗം മാറുന്ന ജോലിയിൽ സ്വാമികൾ പ്രവേശിക്കുന്ന പതിവില്ല. അതിന്നു തന്റെ പ്രധാനശിഷ്യന്മാരെ ഏല്പിച്ചിരിക്കയാണ്. സ്വാമികളെ തന്നെ കണ്ടേ കഴിയൂ എന്നാഗ്രഹിക്കുന്ന രോഗികൾ സ്വാമികളിരുന്നരുളുന്ന ഭവനത്തിന്റെ മുററത്തിൽ രണ്ടു ഭാഗത്തും വരിവരിയായിരിക്കുകയും സ്വാമികൾ സ്നാനം ചെയ്വാൻ പുറത്തേക്കിറങ്ങുമ്പോൾ തൃപ്പാദപത്മങ്ങളിൽ വീണു വണങ്ങി തങ്ങളുടെ സങ്കടം തീൎത്തു മടങ്ങി

പ്പോവുകയും ചെയ്യും. ശ്രീഗൌരാംഗദേവൻ തന്റെ ഭക്തന്മാരുടെ പരിപാകത്തിന്നനുസരിച്ച് എളുപ്പവും കഠിനവുമായ വിഷയങ്ങളെ ധരിപ്പിച്ചുവന്നു. സ്വാമികളുടെ അനുഗ്രഹം സിദ്ധിച്ചിട്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭക്തന്മാരായ മഹാന്മാർ ഭക്തിപ്രേമങ്ങളെപ്പററി ദിവ്യങ്ങളായ അനേക ഗ്രന്ഥങ്ങളെ എഴുതീട്ടുണ്ട്.

ഭക്തി നവദ്വീപപട്ടണത്തെ കീഴടക്കിയിരിക്കയാൽ ആ പട്ടണത്തിൽ അധികംപേർ സ്വാമികളുടെ ഭക്തന്മാരായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു. എവിടെ നോക്കിയാലും കീൎത്തനങ്ങളെ നടത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതു കാണാം. കടൽ എരക്കുന്നതുപോലെയുള്ള ശബ്ദം മുഴങ്ങിയിരുന്നു. ആ പട്ടണത്തിൽ സ്വാമികളുടെ ഭക്തന്മാർ അസംഖ്യം പേരുണ്ടെങ്കിലും സ്വാമികളുടെ മഹിമയെ അറിയാത്തവരും വളരെ ഉണ്ട്. മാധവനും ജഗന്നാഥനും ഭക്തന്മാരായി തീൎന്ന കാലത്ത് നടന്ന അത്ഭുതങ്ങളെ കണ്ടറിഞ്ഞ ജനങ്ങളെക്കാൾ കാണാത്തവരാണ് അധികമുള്ളത്. കേട്ട സംഗതിയെ അവർ വിശ്വസിച്ചതുമില്ല. സ്വാമികളെപ്പററി പലരും പ്രശംസിക്കുന്നതിനെ കേട്ടിട്ട് ഒന്നു പരിശോധിക്കുന്നതിന്നു അവർ തുനിഞ്ഞിരുന്നുവെങ്കിൽ സ്വാമികളുടെ മഹിമയെ അവൎക്കറിവാനിടവരുമായിരുന്നു. ആ കൂട്ടർ അതിന്നു് ഒരുങ്ങിയതുമില്ല. ആ കൂട്ടത്തിൽപെട്ട അനേകം ബ്രാഹ്മണർ ഇക്കാലത്തിൽ എന്നപോലെതന്നെ (അപ്പോഴും) പാവപ്പെട്ട ജനങ്ങളെ വഞ്ചിച്ച് ശവം കൊത്തുന്ന കഴുകൻമാരെപോലെ അവരോട് പണമപഹരിച്ച് ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതിന്നു സ്വാമികൾ വലിയ തടസ്ഥമായി തീൎന്നതുകൊണ്ടും ഭക്തിയോടുകൂടി ഭഗവാനെ ഭജിക്കുവാൻ ബ്രാഹ്മണർ മാത്രമല്ല എല്ലാവരും അധികാരികളാണെന്നും ഭക്തിയുള്ളവൻ പറയനായിരുന്നാലും ധന്യനും വന്ദ്യനുമാണെന്നും സ്വാമികൾ ഉപദേശിച്ചുവരികയാൽ ബ്രാഹ്മണൎക്കു ജാതിവിശേഷഗൌരവം കുറഞ്ഞുപോയതായി തോന്നുകകൊണ്ടും അവർ ആ പട്ടണത്തിൽ മഹമ്മദീയ ഗവൎണ്ണരായിരുന്ന ഹാജി

യെച്ചെന്നു കണ്ടു' ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ ഹിന്തുമതത്തിന്നു വിരോധമായിട്ടുള്ള സംഗതികളെ പലൎക്കുമുപദേശിക്കുന്നു എന്നും പട്ടണം മുഴുവനും ചെവി അടയത്തക്കവണ്ണം കീൎത്തനം നടത്തിച്ച് പൊതുജനങ്ങൾക്ക് അസഹ്യോപദ്രവമുണ്ടാക്കി തീൎക്കുന്നു എന്നും ധരിപ്പിക്കുകയും അവരുടെ ഏഷണി കേട്ട് ഹാജിക്ക് സ്വാമികളുടെ നേരെ വിരോധമുദിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഗവൎണ്ണർ, നവദ്വീപത്തിൽ ഭജന നടത്തിക്കൂടാ എന്നു കല്പന കൊടുത്തു. ഗവൎണ്ണരുടെ കല്പനയനുസരിച്ച് അധികാരികൾ ഒരു സ്ഥലത്തു ചെന്നു ഭജനമുടക്കിയാൽ മറ്റൊരു സ്ഥലത്തു ഘോഷിച്ചുതുടങ്ങും. അവിടെയും ചെന്നു മുടക്കിയാൽ വേറൊരു പ്രദേശത്തിലുത്ഭവിക്കും. ഒരുവിധത്തിലും ഭജനയെ നിൎത്തുവാൻ സാധിച്ചില്ല. സ്വാമികളുടെ വിരോധികൾ ഹാജിയെ ചെന്നു കണ്ടു പിന്നേയും ഏഷണികൂട്ടിത്തുടങ്ങി. ദ്വേഷ്യമിരട്ടിച്ചു. ഹാജി അനേകായിരം ഭടന്മാരോടുകൂടെ ചെന്ന് ഭക്തന്മാരെ അടിച്ചും താളങ്ങളെ പിടുങ്ങി എറിഞ്ഞും മൃദംഗങ്ങളെ പൊട്ടിച്ചും വളരെ ഉപദ്രവിച്ചു. മൃദംഗത്തെ ബങ്കാളത്തിൽ കോൽ എന്നു പറയും. അതിനെ പൊട്ടിക്ക ഹേതുവാൽ ആ പട്ടണത്തിലെ ഒരു ഭാഗത്തിന്നു "കോൽഭംഗം" എന്ന പേരു സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെയെല്ലാം കഷ്ടപ്പെടുത്തീട്ടും സ്വാമികളുടെ പരമഭക്തന്മാരടങ്ങിയില്ല. ദുസ്സഹമായ ദുഃഖത്തോടുകൂടി സ്വാമികളുടെ അടുക്കൽ ചെന്ന് ആവലാതി പറഞ്ഞു. ഭക്തന്മാരെ നോക്കി സ്വാമികൾ "സ്നേഹിതന്മാരേ! നിങ്ങൾ പൂൎണ്ണവിശ്വാസത്തോടുകൂടി ശ്രീകൃഷ്ണപാദാരവിന്ദം ഭജിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നാൽ നിങ്ങളെ രക്ഷിക്കുവാൻ അവിടക്കു ചുമതലയുള്ളതാണല്ലോ എന്നുപറഞ്ഞു ധൈൎയ്യപ്പെടുത്തി. സ്വാമികളാൽ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കപ്പെട്ട ഭക്തശിഖാമണികൾ ആനന്ദത്തോടുകൂടി പിന്നേയും ഭജന നടത്തിത്തുടങ്ങി. ഹാജി ഈവിവരമറിഞ്ഞു വൎദ്ധിച്ച കോപത്തോടെ അസംഖ്യം തുലുക്കന്മാരായഭടന്മാരോ

ടുകൂടി മുമ്പിലത്തേപ്പോലെതന്നെ ഭക്തന്മാരെ ഉപദ്രവിപ്പാൻ ചെന്നു. ഈ പ്രാവശ്യം അധികമായ അപകടം നേരിടുമെന്നു ഭക്തന്മാർ വിശ്വസിച്ചിരുന്നു. ഭക്തന്മാരുടെ വിരോധികൾ ആഗ്രഹിച്ചതുപോലെയും ഹാജി ഒരുങ്ങി പുറപ്പെട്ടുവന്നതിന്നു തക്കവണ്ണവും ഭക്തന്മാർ ഭയപ്പെട്ടു വിചാരിച്ചതുപോലെയും ഉള്ള ഉപദ്രവമൊന്നും ചെയ്യാൻ മനസ്സുവരാതെ കുറഞ്ഞൊന്നെല്ലാം ചെയ്തു എന്നു വരുത്തി മടങ്ങിപ്പോയി. ഭക്തന്മാൎക്കു വളരെ വ്യസനമായി, എല്ലാവരുംകൂടി സ്വാമികളുടെ പാദാരവിന്ദത്തിൽ വീണു വന്ദിച്ചു വിവരമെല്ലാമുണൎത്തിക്കുകയും ഹാജിയെക്കൊണ്ടുള്ള ഉപദ്രവം മേലാൽ സംഭവിക്കാതിരിപ്പാൻ തിരുമനസ്സുണ്ടാകേണമേ എന്നപേക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു. ഇതു കേട്ട ഉടനെ സ്വാമികളുടെ പ്രകൃതമൊന്നു മാറി. മുഖാരവിന്ദം ബഹു ഭയങ്കരമായിത്തീൎന്നു. "കീൎത്തനം നിൎത്തുവാൻ ഹാജി ഉദ്യമിക്കുന്നുവോ ആകട്ടെ. ഇന്നു രാത്രിയിൽ ഞാൻ തന്നെ കീൎത്തനം ചെയ്യാൻ പുറപ്പെടാം. നിങ്ങൾ ഓരോരുത്തരും ദീപം മാത്രം എടുത്തുകൊണ്ട് ഇന്നു പകലേതന്നെ ഇവിടെ വന്നുചേരണം. ഇന്നു ഞാൻതന്നെ ഭജനചെയ്തുകൊണ്ടു പട്ടണം ചുററുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു പട്ടണത്തിലെങ്ങും പരസ്യം ചെയ്കയും വേണം. ഞാനിന്ന് ഹാജിയുടെ ഊക്ക് മാററിക്കൊള്ളാം" എന്നു ഭക്തന്മാരോടാജ്ഞാപിച്ചു.

സ്വാമികളുടെ ആജ്ഞയെ ശിരസാ വഹിച്ചു ഭക്തന്മാർ ഈ സംഗതിയെ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുവാൻ പുറപ്പെട്ടുപോയി. അന്നു പകൽ നാലുമണിയടിക്കുന്നതിന്നുമുമ്പായി ആ നഗരത്തിലെവിടേയും ഈ സംഗതിയെപ്പററി പ്രസ്താവമായി. നാലു ദിക്കിൽനിന്നും ജനങ്ങൾ സ്വാമികളിരുന്നരുളുന്നേടത്തേക്കു വന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. അങ്ങിനെ വന്നുകൂടിയവരിൽ ഓരോരുത്തരും മാറിൽ ചന്ദനം പൂശുകയും കഴുത്തിൽ പൂമാലയണികയും കയ്യിൽ വി

ളക്കപിടിക്കകയും ചെയ്യിട്ടുണ്ട്. അച്ഛനും മകനും ജ്യേഷ്ഠനുമനുജനും അമ്മാമനും മരുമകനും എല്ലാവരും ഇങ്ങിനെ വന്നുചേന്നു. ചില ധനികന്മാർ വിളക്കും ചൂട്ടും പിടിക്കുവാൻവേണ്ടി ആയിരവും രണ്ടായിരവും കൂലിക്കാരെ തങ്ങളുടെകൂടെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരികയുണ്ടായി. ഈ ഒരുമ്പാടെല്ലാം സ്വാമികളുടെ വിരോധികൾ അറിഞ്ഞ് ഗവൎമ്മെണ്ടിനോടെത്തിപ്പാനുള്ള ഗൌരാംഗന്റെ ഈ പുറപ്പാടു നല്ല പന്തിയാകുമെന്നു തോന്നുന്നില്ലാ. ഗവൎമ്മെണ്ടോടെതൃത്താലുള്ള ഭവിഷ്യത്തെന്താണെന്നു ബുദ്ധിശാലിയായ ഗൌരാംഗൻ ആലോചിക്കാതിരിക്കുമോ? എന്നെല്ലാം പിറുപിറുത്തുകൊണ്ടിരുന്നു. സ്വാമികളുടെ ഭക്തന്മാൎക്ക് യാതൊരാലോചനയുമില്ലാ. ജപിച്ചും കീൎത്തിച്ചും ധ്യാനിച്ചും പകൽസമയം കഴിച്ചു. സന്ധ്യക്ക് ചന്ദനം പൂശി പൂമാലയണിഞ്ഞ് വിളക്കു പിടിച്ച് ഹാജരായി. ആ പട്ടണത്തിലുള്ള സ്ത്രീകളും സ്വാമികളുടെ എഴുന്നെള്ളത്ത് കാണാമല്ലോ എന്നുള്ള സന്തോഷത്തോടുകൂടി നല്ല വസ്ത്രങ്ങളും ആഭരണങ്ങളും ധരിച്ചു തയ്യാറായി നിന്നു. പുരവാസികൾ പടിക്കൽ കുലവാഴകൾ നാട്ടിയും തോരണം കെട്ടിയും മററു പലവിധത്തിലും പട്ടണം മുഴുവനുമലങ്കരിച്ചുതുടങ്ങി.

നവദ്വീപത്തിൽ സ്വാമികളെക്കുറിച്ചു സന്ദേഹമുള്ളവരെക്കാൾ ഭക്തിയുള്ളവർ അധികമാണ്. ഭക്തന്മാർ അവരവരുടെ വീടുകളെ അലങ്കരിച്ചുതുടങ്ങിയപ്പോൾ സന്ദേഹികളും ഒരുത്സാഹം തോന്നി അവരവരുടെ വീട് അലങ്കരിച്ചു. അതിന്നുപുറമെ അച്ഛൻ വിരോധിയാണെങ്കിൽ പുത്രൻ ഭക്തനായിട്ടും പുത്രൻ വിരോധിയായാൽ പിതാവു ഭക്തനായിട്ടും ജ്യേഷ്ഠൻ വിരോധിയായിരുന്നാൽ അനുജൻ ഭക്തിയുള്ളവനായിട്ടും അനുജൻ വിരോധമുള്ളവനായാൽ ജ്യേഷ്ഠൻ ഭക്തനായിട്ടും ഭൎത്താവിന്നു വിരോധമുണ്ടെങ്കിൽ ഭാൎയ്യ ഭക്തിയുള്ളവളായിട്ടും ഭാൎയ്യക്കു വിരോധമുണ്ടെ

ങ്കിൽ ഭർത്താവ് ഭക്തിയുള്ളവനായിട്ടും ഇങ്ങിനെ ഒരു കുടുംബത്തിൽ തന്നെ ഭിന്നാഭിപ്രായക്കാരുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് ആരും വലിയ വിരോധം ഭാവിക്കാതെ നവദ്വീപപട്ടണം മുഴുവനും അലങ്കരിക്കുകയും എവിടേയും ലക്ഷ്മി വിലസുകയും ചെയ്തു.

നേരം സന്ധ്യയായപ്പോൾ സ്വാമികളുടെ ഭവനത്തിലും സമീപസ്ഥലങ്ങളിലുമായി വന്നുകൂടിയ ജനങ്ങൾക്കു കയ്യും കണക്കുമില്ല. വീടുകളിൽ ചെന്നിരിപ്പാൻ സ്ഥലം മതിയാകാതെ ജനങ്ങൾ വെളിയിൽ തിങ്ങിക്കൊണ്ടു നിന്നിരുന്നു. എല്ലാവരും പരമാനന്ദത്തോടുകൂടി "ഹരിബോൽ" "ഹരിബോൽ" എന്നു ഘോഷിച്ചുതുടങ്ങി.

സ്വാമികൾ ഇരുന്നരുളുന്ന മുറിക്കുള്ളിൽ ഗദാധരൻ, നരഹരി മുതലായവർ സ്വാമികളെ അലങ്കരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. സ്വാമികൾ കണ്ണാടി നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കെ ഭംഗിയായി മുടി കെട്ടിവെക്കുകയും ചന്ദനം പൂശുകയും നീളമുള്ള നല്ല പൂമാലയെ ധരിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. ഇത്രനേരം വരെ വെളിയിൽനിന്നുമാത്രം 'ഹരിബോൽ' എന്ന ശബ്ദം പുറപ്പെട്ടിരുന്നു. ഇപ്പോൾ ഗൃഹത്തിന്റെ ഉള്ളിലും "ഹരിബോൽ" എന്ന ശബ്ദം മുഴങ്ങിത്തുടങ്ങി. ഈ ശബ്ദം വെളിയിൽ നിൽക്കുന്നവർ കേട്ടു സ്വാമികൾ പുറപ്പാടായി എന്നു മനസ്സിലാക്കി. സ്വാമികൾ വെളിയിൽ വന്ന ഉടനെ ഒരു വലിയ ഹുങ്കാരം ചെയ്തു. ആരും യാതൊന്നിന്നും ഭയപ്പെടുവാനാവശ്യമില്ലെന്നു കല്പിച്ചതാണെന്നു തോന്നുംവണ്ണമുണ്ടായ ആ ഹുങ്കാരം കേട്ടു നിർഭയന്മാരായ ഭക്തന്മാർ എല്ലാവരും സന്തോഷഘോഷം മുഴക്കി.

ഉടനെ വിളക്കും ചൂട്ടുമെല്ലാം കൊളുത്തി. ആ സമയം രാത്രിയാണെന്ന് ആർക്കും തോന്നിയില്ല. പകലെന്നപോലെ പ്രകാശിച്ചു. കന്ദർപ്പദർപ്പമൊക്കെക്കളവാൻ തക്കവണ്ണം സുന്ദരാകാരനായി

വിളങ്ങുന്ന ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ മുഖാരവിന്ദത്തിൽ അപ്പോൾ ദ്വേഷ്യഭാവമുദിച്ചിരുന്നു. പുരവാസികളെല്ലാവരും ഇതെന്തോ ദേവകാൎയ്യമായിരിക്കുന്നു. മുഖം വിളങ്ങുന്നതു കണ്ടില്ലേ? ഒരു ദേവനെന്നല്ലാതെ തോന്നുമോ? ഗൌരാംഗദേവൻ ഭഗവാൻ തന്നെ" എന്നു വിചാരിച്ചു. ഇതെന്താണ് മനുഷ്യരാലാകുന്ന കാൎയ്യമാണൊ? എത്ര ജനങ്ങൾ വന്നു കൂടിയിരിക്കുന്നു. ഇത്ര വളരെ ജനങ്ങളെ ഒന്നിച്ചു ചേൎക്കുവാൻ ആരെക്കൊണ്ടു സാധിക്കും" എന്നു ചിലർ സ്തുതിച്ചു. സ്വാമികളുടെ വിരോധികൾക്കും വിക്ഷേപകമുണ്ടായി. "കഷ്ടം നാമനാവശ്യത്തിന്നു പൊയ്ക്കളഞ്ഞുവല്ലോ. ശചീദേവിയുടെ മകനെവിടെ? ഗവൎണ്ണരെവിടെ? ഗവൎണ്ണരോട് എതിൎക്കുക എന്നുള്ള കാൎയ്യമെന്താണ്? ജനങ്ങൾ പറയുന്നതുപോലെ ഗൌരാംഗൻ ഭഗവാനാണെന്നുള്ളത് തീൎച്ചയായി. എത്ര ലക്ഷം ജനങ്ങളാണ് വന്നുകൂടിയിരിക്കുന്നത്. ഇവരെ ഹാജി എന്തുചെയ്യാൻ കഴിയും? ഭടന്മാരാലെന്താവും" എന്നു വിചാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ അവരും ഭക്തന്മാരുമായി എഴുന്നെള്ളത്തൊരുമിച്ചു നടന്നുതുടങ്ങി. മുൻഭാഗത്ത് സ്വാമികൾ നാലു കീൎത്തനഗോഷ്ഠികളെ നിശ്ചയിച്ചു. അതിൽ ഒന്നാമത്തെ ഗോഷ്ഠിയിൽ അദ്വൈതസ്വാമികളെയും രണ്ടാമത്തേതിന്നു ശ്രീപാശനേയും മൂന്നാമത്തേതിൽ ഹരിദാസനേയും തലവന്മാരാക്കി നിയമിക്കുകയും നാലാമത്തെ ഗോഷ്ഠിയെ സ്വാമികൾ തന്റെ കീഴിൽ വെക്കുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികളുടെ പിന്നാലെ അനേകം ഗോഷ്ഠികൾ പ്രവാഹംപോലെ തുടൎന്നുകൊണ്ടുവന്നു. ഓരോ ഗോഷ്ഠിയിലും ഈരണ്ടു മൃദംഗങ്ങളും സുമാറ് പന്ത്രണ്ടുവീതം ഗായകന്മാരും ഉണ്ടായിരുന്നു. മുമ്പിൽ അദ്വൈതസ്വാമികളുടെ ഗോഷ്ഠി ഗാനംചെയ്തുകൊണ്ടു കുറഞ്ഞൊന്നു മുമ്പോട്ടു ചെല്ലും. അപ്പോൾ ശ്രീപാശന്റെ ഗോഷ്ഠി ഒന്നാമത്തെ ഗോഷ്ഠി വിട്ടുപോയ സ്ഥലത്തെത്തും. ശ്രീ

പാശന്റെ ഗോഷ്ഠി കുറച്ചൊന്നകന്നാൽ ഹരിദാസന്റെ ഗോഷ്ഠി അവിടെ എത്തും. ഹരിദാസന്റെ ഗോഷ്ഠിയുടെ പിറകെ ഇരുപത്തിനാലു വയസ്സ് പ്രായമുള്ള അതിസുന്ദരനായ ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികൾ വളരെ വിശേഷപ്പെട്ട പട്ടുടുത്തും പൂമാലയണിഞ്ഞും ആ പുണ്യം ചെയ്ത കണ്ണുകൾക്കും കർണ്ണങ്ങൾക്കും ആനന്ദം പെരുകുംവണ്ണം പാടിക്കൊണ്ടു പുറപ്പെട്ടു. ഖൾഗം കുന്തം മുതലായ ആയുധങ്ങളെ ധരിച്ചവരും വലിയ മുഷ്കന്മാരുമായ തുലുക്കപ്പട്ടാളക്കാരോടെതൃക്കുവാൻ പൂമാലയും ഭക്തിയും ചിച്ഛക്തിയുമാകുന്ന ആയുധങ്ങളെ ധരിച്ചിട്ടുള്ള സ്വാമികളും ഭക്തന്മാരും ഇങ്ങനെ ചെന്നു.

സ്വാമികളുടെ ഈ എഴുന്നെള്ളത്തിനെപ്പറ്റി ഹാജിയൊന്നുമറിഞ്ഞിട്ടില്ല. ഭക്തന്മാർ ആനന്ദലഹരി മുഴുത്ത്,

"സത്യംജ്ഞാനമനന്തംനിത്യമനാകാശംപരമാകാശം
ഗോഷ്ഠപ്രാങ്കണരിംഖണലോലമനായാസംപരമായാസം
മായാകല്പിതനാനാകാരമനാകാരംഭുവനാകാരം
ക്ഷ്മാമാനാഥമനാഥംപ്രണമതഗോവിന്ദംപരമാനന്ദം
മൃത്സാമത്സിഹേതിയശോദാതാഡനശൈശവസന്ത്രാസം
വ്യാദിതവക്ത്രാലോകിതലോകാലോകചതുർദ്ദശലോകാളിം
ലോകത്രയപുരമൂലസ്തംഭംലോകാലോകമനാലോകം
ലോകേശംപരമേശംപ്രണമതഗോവിന്ദംപരമാനന്ദം
ത്രൈവിഷ്ടപരിപുവീരഘ്നംക്ഷിതിഭാരഘ്നംഭവരോഗഘ്നം
കൈവല്യംനവനീതാഹാരമനാഹാരംഭുവനാഹാരം
വൈമല്യസ്ഫുടചേതോവൃത്തിമനാഭാസംഭുവനാഭാസം
ശൈവംകേവലശാന്തംപ്രണമതഗോവിന്ദംപരമാനന്ദം."

ഇങ്ങിനെ ഗാനം ചെയ്തുകൊണ്ടുനടന്നു, സ്വാമികൾ നൃത്തം ചെയ്യും, മൂർച്ഛിച്ചു വീഴും. പിന്നേയും എണീററ് പാടുകയും

ആട്ടുകയും ചെയ്യും, ഇങ്ങിനെ എല്ലാവക്കും ഭക്തിരസം കൊടുത്തു കൊണ്ട് എഴുനെള്ളി. ഈ എഴുന്നെള്ളത്ത മുമ്പു കണ്ടു പരിചയമില്ലാത്തവർ കൂടിയും പരസ്പരമാലിംഗനം ചെയ്തു. ചിലർ ചിരിക്കുകയും ചിലർ കരയുകയും ചിലർ ഭൂമിയിലുരുളുകയും "ധന്യോഽഹമദ്യാഹോ ധന്യോഽഹമിന്നഹോ മന്നാമയാകൃതം പുണ്യപൂരം പരം" ഇങ്ങിനെ ഓരോന്നു പറഞ്ഞു തലയ്ക്കുമേൽ കൈകൂപ്പിക്കൊണ്ടും ചിലർ കൂത്താടുകയും ചെയ്തു. ചിലർ കണ്ടവരുടെ കാക്കലെല്ലാം വീണു നമസ്കരിച്ചു. ഇങ്ങിനെ ആ പട്ടണം മുട്ടുവനം ആനന്ദമയമായി ത്തീന്നു.

വേറെ ചിലർ ഭ്രാന്തുപിടിച്ചതുപോലെ മരങ്ങളിൽ കേറി കൈകാലുകളൊടിയുമെന്നുള്ള വിചാരമൊന്നും കൂടാതെ ചാടുകയും കരണം മറിയുകയും മററും ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. സ്വാമികളുള്ളപ്പോൾ യമൻ എന്തു ചെയ്യും, പിടിക്കൂടാ യമനെ എന്നു പറഞ്ഞു കൊണ്ട് ചിലർ ഓടിനടന്നു.

ചിലർ മരങ്ങളിൽ നിന്നും ചില കൊമ്പുകളൊടിച്ചുപിടിച്ചു ഇതു കൊണ്ടു ശത്രുക്കളെ അടിച്ചു കൊന്നുകളയാം, എന്നു നിശ്ചയിച്ച് വീരരസം നടിച്ചുകൊണ്ടു നടന്നു. അവരിൽ ചിലർ ശത്രുക്കൾ തങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്നതായിഭാവിച്ചു, കയ്യിലുള്ള കോലു കൊണ്ട് ഭൂമിയിലടിച്ചു. മററു ചിലർ ശത്രുക്കളെ പിടിച്ചു കെട്ടിക്കൊണ്ടു വന്നു സ്വാമികളുടെ മുമ്പാകെ വിട്ടുകളയാം എന്നു വിചാരിച്ചു മുമ്പേ നടന്നു.

സ്വാമികളുടെ വിരോധികളായിരുന്നവർ ഇതെല്ലാം കണ്ടു ഭക്തി വദ്ധിക്കുകകൊണ്ടും അവരുടെ സ്നേഹിതന്മാരും ബന്ധുക്കളുമെല്ലാം സ്വാമികളിൽ നിഷ്കളങ്കഭക്തിയുള്ളവരായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടും "അയ്യോ നാം വികൃതിത്വം ചെയ്വാൻ പോയല്ലൊ ഇനി എന്താ

ണ്ട് നിവൃത്തിയുള്ളത്" എന്നു പിന്നേയും പിന്നേയും പശ്ചാത്തപിച്ചു.

ഇങ്ങിനെ സ്വാമികൾ, അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട തെരുവീഥികളിൽ കൂടി എഴുന്നെള്ളി. മുറാളന്മാരായ തുലുക്കപ്പട്ടാളക്കാർ ആയുധങ്ങളും പിടിച്ചു് ഈ ഭൂമികുലുക്കി ചാട്ടുംനേരംതങ്ങളുടെ കഥയെന്താണെന്നുള്ളതിനെ കുറെച്ചൊന്നുമാലോചിക്കാതെ നിർഭയന്മാരായ ഭക്തന്മാരെല്ലാവരും ഏകമനസ്സോടുകൂടിനടന്നു, ഹാജിയുടെ ബങ്കളാവിലേക്കു ചെല്ലുന്ന പാതയിൽ എഴുന്നെള്ളത്ത് തിരിഞ്ഞ ഉടനെ സകലക്കും എഴുന്നെള്ളത്തിന്റെ ആവശ്യം ഇന്നതാണെന്നു ഓൎമ്മവന്നു. ഭക്തിപരവശന്മാരായ അവർ തങ്ങളെ മറന്നു "പിടിക്കിനെടാ ഗവർണ്ണരെ അടിക്കിനെടാ ഹാജിയെ" എന്നെല്ലാം നിലവിളിച്ചുതുടങ്ങി.

ഹാജിയെ പിടിപ്പാനായിട്ടുള്ള ഈ എഴുന്നെള്ളത്ത് സ്വാമികൾ നടത്തിയ മഹാത്ഭുതങ്ങളിൽ ഒന്നാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ ഒരു എഴുന്നെള്ളത്ത് ഉണ്ടാകുമെന്ന് വൂലച്ചുക്ക് ഏതാനും ഭക്തന്മാർമാത്രമെ ധരിച്ചിട്ടുള്ളു. ഇത്ര ക്ഷണത്തിൽ പട്ടണം മുഴുവനുമലങ്കരിക്കപ്പെട്ടതെങ്ങിനെ. അന്നുപകലേതന്നെ ജനങ്ങൾ ലക്ഷക്കണക്കായിവന്നുകൂടിയതെങ്ങിനെ, ഇതെല്ലാം മനുഷ്യരാലാകുന്ന കാൎയ്യമാണോ? സ്വാമികളുടെ അത്ഭുതദിവ്യശക്തികൊണ്ടു നടന്നതു തന്നെയാണെന്നാകുന്നു സ്വാമികളുടെ ദിവ്യചരിത്രം എഴുതിയ മഹാന്മാർ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത്.

തന്റെ നേരിട്ട് ഭജന ചെയ്തുകൊണ്ടു ഇങ്ങിനെ ഒരെഴുന്നെള്ളത്തുണ്ടാകുമെന്നു ഹാജി സ്വപ്നത്തിൽ പോലും വിചാരിച്ചിട്ടില്ലാ. സ്വാമികളുടെ വിരോധികളായിരുന്ന ഹിന്തുക്കൾക്കു ഈ വിവരം ഹാജിയെ അറിയിപ്പാൻ ഇടകിട്ടിയതുമില്ലാ.

നേരം അസ്തമിച്ചു സുമാർ ഒൻപത്തുമണിയായി, നോക്കിയാൽ നോക്കെത്താത്തവിധം വലിയൊരു പുരുഷാരം ദീപം കൊളുത്തി പിടിച്ചുകൊണ്ടു ബങ്കളാവിന്റെ നേരിട്ടുവരുന്നതു കണ്ടു, അത് എതോ ഒരു പ്രഭുവിന്റെ കല്യാണാഡംബരമായിരിക്കാമെന്നു ഗവൎണ്ണർ വിചാരിച്ചു. ഇങ്ങിനെ അനേകലക്ഷം ജനങ്ങളൊന്നായിച്ചേൎന്നു ഒരേനിലയിൽ എല്ലാവരും വിസ്മയിക്കത്തക്കവണ്ണം ഭക്തിയോടുകൂടി ഹാജിയുടെ ബങ്കളാവിന്നു അടുത്തടുത്തുവരുന്നു. എവിടെ നോക്കിയാലും വേളികമുതലായ വിളക്കുകളുടേ പ്രകാശം തന്നേ. ആടുന്നു, ചിലർ പാടുന്നു, ഭക്തിവൎദ്ധിച്ചു പരമാനന്ദക്കടലിൽ മുഴുകുന്നു. ആ കപ്പാടെ സമുദ്രങ്ങളെല്ലാമൊന്നിച്ചുകൂടി എറച്ചുകൊണ്ടുവരികയാണൊ എന്നു തോന്നുംവിധമുള്ള ശബ്ദത്തോടുകൂടി ആകാശത്തിൽ അനേകലക്ഷം നക്ഷത്രങ്ങളും മദ്ധ്യത്തിൽ കലാപൂൎണ്ണനായ സുധാനിധിയും വിളങ്ങുന്നതുപോലെ ധന്യന്മാരായ ഭക്തന്മാരും കാരുണ്യക്കടലായ സ്വാമികളുമായി ആനന്ദിച്ചു കൊണ്ടങ്ങിനെ ബങ്കളാവിന്നേതാണ്ടടുത്തെത്തിക്കഴിഞ്ഞു.

ഹാജി ഈ വമ്പിച്ച നാദം കേൾക്കുകയും വലിയജനസംഘം നേരെ വരുന്നതു കാണുകയും ചെയ്തു വല്ലാതൊന്നമ്പരന്നു. സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി; നമ്മെത്തേടികൊണ്ടു രാത്രി ഒമ്പതുമണിക്കു ഇത്ര വലുതായ ജനസംഘം വരുവാനാവശ്യമെന്താണ് എന്നാലോചിച്ചു. "ആ നിമപ്പണ്ഡിതൻ നമ്മെക്കൂട്ടാക്കാതെനമ്മുടെ കല്പനയെലംഘിച്ചു ജനശേഖരംചെയ്തുകൊണ്ടു നമ്മുടെ അടുക്കലെയ്ക്കു വരികയാണെന്നു തോന്നുന്നു. അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ആ ഭ്രാന്തനെ ഇപ്പോൾ തന്നെ നമ്മുടെ വാൾക്കുഇരയാക്കേണ്ടതുണ്ട്" എന്നുപറഞ്ഞെഴുന്നീറ്റു. പിന്നേയും സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി സംശയമില്ല. നാം വിചാരിച്ചതു

ശരിതന്നെ, എന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്തി. അവിടെ കൂടിയിരുന്ന സേവന്മാരും ഗവർണ്ണരുടെ അഭിപ്രായം ശരി എന്നു സമ്മതിച്ചു.

ഹാജിക്കപ്പോളുണ്ടായ ക്രോധത്തിന്നൊരവസാനമില്ല. ക്രോധം പാപത്തിന്നും ആപത്തിന്നും കാരണമാകുന്നു. കോപം കൊല്ലിക്കും, മാനംകെടുക്കും, മര്യാദയെക്കളയും, തപസ്സിനെ നശിപ്പിക്കും, ക്രോധികൾ ഗുണവാന്മാരല്ല. ക്രോധികൾ കള്ളുകുടിയന്മാർക്ക് സമന്മാരാണെന്നു പറഞ്ഞാൽ പോരാ, അവരേക്കാൾ നികൃഷ്ടന്മാരാണെന്നു വേണം പറയുവാൻ. അറിവുള്ളവരകററുന്നതും അറിവാവരാഗ്രഹിക്കുന്നതും കോപത്തിനെത്തന്നെ. "മുക്തിക്കുവിഘ്നംവരുത്തുവാനെത്രയും ശക്തിയുള്ളൊന്നുതാൻക്രോധമെന്നോർക്കണം. മാതാപിതൃഭ്രാതൃമിത്രസഖികളെ ക്രോധംനിമിത്തംഹനിക്കുന്നതുപുമാൻ. ക്രോധമൂലാമനസ്താപമുണ്ടായ്വരും ക്രോധമൂലംനൃണാം സംസാരബന്ധനം. ക്രോധമല്ലോനിജകർമ്മക്ഷയകരം ക്രോധംപരിത്യജിക്കേണംബുധജനം ക്രോധമല്ലോയമനായതുനിർണ്ണയം." എന്നു മഹാന്മാർ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനെ ഒരിക്കലും മറന്നുകൂടാ.

കീർത്തനഘോഷിയെ കാണുകകൊണ്ടു ഹാജിക്കു ദ്വേഷ്യം വർദ്ധിച്ചു: നറനറെന്നു പല്ലുകടിച്ചു. ചില ഭടന്മാരെ വിളിച്ചു അവർ വന്നു വണങ്ങിനിന്നു. "ന്യായവിരോധമായ ജനസംഘം നമ്മുടെ ബംഗ്ലാവിന്റെ നേരിട്ടു വരുന്നതു കണ്ടില്ലേ. നിങ്ങൾ വേഗം ചെന്നു് ഈ ലഹളെക്കു കാരണഭൂതന്മാരായവരെ പിടിച്ചു. കെട്ടിയടിച്ചു് ഇവിടംവരെ കരകരെ വലിച്ചുകൊണ്ടുവരണം" എന്നു ഗവർണ്ണർ കല്പനകൊടുത്തു. ക്രൂരന്മാരായ ഭടന്മാർ "ഇപ്പോൾ കഴിച്ചുകളയാം" എന്നുപറഞ്ഞു ബദ്ധപ്പെട്ടു നടന്നു. നോക്കിയനോക്കിയ ദിക്കിലൊക്കെയും ഭക്തന്മാർ എല്ലാവരും ഈശ്വരവിചാരത്തിൽ മുഴുകിയിരിക്കുന്നു. ആരാരെയാണു് ചെന്നു പിടിക്കേണ്ടതു്. എല്ലാ

വരും ചന്ദനവും പൂമാലയും ധരിച്ചിരിക്കുന്നു. ചിലരാടുന്നു, ചിലർ പാടുന്നു, ചിലർ താളംപിടിക്കുന്നു "കൃഷ്ണംവന്ദേനന്ദകുമാരംരാധാരമണംനളിനദളാക്ഷം" എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ചിലർ ചാടുന്നു. ഈ വലിയ ജനത്തിരക്കിന്നുള്ളിൽ കടന്നു ഭടന്മാരെങ്ങിനെ ഒരാളെ പിടിക്കും. എല്ലാം കൂടി കണ്ടു ഭടന്മാൎക്കു ഒന്നുംചെയ്യാൻ തോന്നാതെ പരിഭ്രമിച്ചു ജനത്തിരക്കിന്നുള്ളിൽപെട്ടു മറിഞ്ഞു. ഹാജി കുറച്ചുനേരം കാത്തിരുന്നു. പോയവർ മടങ്ങിവരുന്നില്ല. മനസ്സു കലങ്ങി വല്ലാതെ വിയൎത്തു നെഞ്ഞിടിച്ചു പിന്നേയും ചില ഭടന്മാരെ വിളിച്ചു മുൻപോലെ കല്പിച്ചയച്ചു. അവരുടെ ഗതിയുമങ്ങിനെ തന്നെ. വീണ്ടും ചിലരെ അയച്ചു അവരാരും മടങ്ങിവരുന്നില്ല.

*   *   *   *   *   *   *   *

കീൎത്തനഘോഷം ബങ്കളാവിന്നു വളരെ അടുത്തുവന്നു. കല്പിച്ചയച്ച ഭടന്മാരുടെ ഗതിയിന്നതാണെന്നും ഗവൎണ്ണൎക്കു മനസ്സിലായില്ല. "ഹയ് ഗൌരാംഗന്നു വെറുതെ വിരോധമുണ്ടാക്കിത്തീൎത്തു. ഇതെന്താപത്തായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു. അള്ളാവെ!" എന്നു കസ്തൂരിരുമ്പി കാൽ നടുങ്ങി. ഇ വരിപ്പോൾ നമ്മുടെ കഥകഴിക്കും. ഇതു ദേവകാൎയ്യമാണെന്നല്ലാതെ മനുഷ്യകാൎയ്യമാണെന്നു തോന്നുന്നില്ലല്ലോ. ഗൌരാംഗൻ മനുഷ്യനാണെങ്കിൽ ഇങ്ങിനെ അനേകലക്ഷം ജനങ്ങളെ ഒന്നിച്ചുചേൎത്തു കൊണ്ടുവരുവാനുള്ള ശക്തി എങ്ങിനെ ഉണ്ടായി. എന്നിങ്ങിനെ പലതും വിചാരിച്ചു വിചാരിച്ചു വിഷണ്ണനായി.

ജനസംഘത്തിൽ മുന്നണിയിൽ നിന്നിരുന്ന പലരും അക്രമമായി ഗവൎണ്ണരുടെ ബങ്കളാവിലുള്ള ഉദ്യാനത്തിലെ മരങ്ങളെ ഒടിച്ചും വൃക്ഷങ്ങളെ പറിച്ചും ചെടികളെ മുറിച്ചും ലതകളെ അറുത്തും ശല്യംചെയ്തുതുടങ്ങി. ഹാജി കിടുകിട വിറച്ചു സ്ത്രീകളും കിടാങ്ങളും കഷ്ടത്തിലാകാതെ കഴിക്കേണമെന്നു വിചാരിച്ചു ബങ്കളാവിന്റെ ഉള്ളിൽ ചെന്നു.

കീർത്തനഗോഷ്ഠിയിൽപെട്ട ചിലർ അതിക്രമംചെയ്യുന്നു എന്ന് മനസ്സിലായിട്ട സ്വാമികൾ ഒരു ഹുങ്കാരംകൊണ്ട അവരെയെല്ലാം വിലക്കി. സ്വാമികൾ എന്തോ ആജ്ഞാപിക്കുന്നു എന്നുവെച്ച് എല്ലാവരും ഒതുങ്ങി കൈകെട്ടി വായപൊത്തികൊണ്ട നിന്നു. അപ്പോൾ നിശ്ശബ്ദമായിരുന്നു. സ്വാമികളുടെ തിരുമനസ്സെന്താണെന്നറിവാൻ ഭക്തന്മാരെല്ലാവരും ശ്രദ്ധയോടുകൂടി നിന്നു. ഉടനെ ഗൌരാംഗദേവൻ ഹാജിയെ പുറത്തേയ്ക്ക വിളിച്ചു, യാതൊന്നും ശങ്കിക്കുകയൊ ഭയപ്പെടുകയൊ ചെയ്യാനാവശ്യമില്ലെന്നുള്ളതിനേയുമറിയിച്ചു. താൻ വലിയൊരാപത്തിൽ കുടുങ്ങിപ്പോയി എന്ന് ഹാജി തീർച്ചപ്പെടുത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ഇനി അകത്തിരിക്കുന്നതും പുറത്തു വരുന്നതും ഒന്നുതന്നെ മൂക്കോളം മുങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഇനി വെള്ളം മൂന്നാൾക്കു വന്നാലെന്താണ്, നാലാൾക്കു വന്നാലെന്താണ് എന്നു വിചാരിച്ചുകൊണ്ട പുറത്തേയ്ക്ക വരികയും സ്വാമികളെ ദർശിക്കുകയുംചെയ്തു. ഉടനെ ഇദ്ദേഹം പരബ്രഹ്മസ്വരൂപംതന്നെ എന്നു ബോദ്ധ്യമായി. ഒന്നും പറയുവാൻ തോന്നാതെ കുററിപോലെ നിന്നു. അപ്പോൾ സ്വാമികൾ എന്തിനാണ് * അമ്മാമ! എന്റെ ഭജനയെ മുടക്കുന്നത്. ഇതു നീതിയാണോ? ഓരോരുത്തർ ഓരോ വിധത്തിൽ ഭഗവാനെ ഭജിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഈവക കാൎയ്യങ്ങളിൽ നിങ്ങൾ പ്രവേശിപ്പാനാവശ്യമെന്താണ്?

അമ്മാമ! നിങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ കല്പിച്ചതുനന്നായൊ? എന്നു ചോദിച്ചു. ഹാജി ഗൌരാംഗദേവനെ നമസ്കരിച്ചു, "നിങ്ങൾ ഭഗവാന്റെ അവതാരമാണെന്നു പറയപ്പെടുന്നു. അതു വാസ്തവം

* ഗൌരാംഗദേവന്റെ അമ്മയുടെ അച്ഛനായ നീലാംബരചക്രവർത്തി എന്നാളും ഹാജിയും വളരെ വേണ്ടപ്പെട്ടവരായിരുന്നു. ഹാജി നീലാംബരചക്രവർത്തിയെ ചിററപ്പ (മുളയച്ഛ!) എന്നാണ് സാധാരണ വിളിക്കുന്ന പതിവ്. അതുകൊണ്ടാകുന്നു സ്വാമികൾ ഹാജിയെ അമ്മാമ! എന്നു വിളിച്ചത്.

തന്നെയെന്നാണിപ്പോൾ വിചാരിക്കുന്നത്. ഞങ്ങളുടെ ദൈവവും ഹിന്തുക്കളുടെ ദൈവവും വെവ്വേറെയാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കു ന്നില്ല. നിങ്ങളെ ഞാൻ മരുമകനെ എന്നെങ്ങിനെ വിളിക്കും" എന്നെല്ലാം വിനയപൂർവ്വം പറഞ്ഞു. മരുമകൻ അമ്മാമനെക്കാ ണ്മാൻ വന്നാൽ അമ്മാമൻ ഒളിച്ചിരിക്കാറുണ്ടോ? അതൊ വെ ളിച്ചുവന്നു മരുമകനെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോകുമോ? നിങ്ങൾ ഇപ്പോൾ കാണിച്ചതു ഭംഗിയായോ?" എന്നു സ്വാമികൾ നേരംപോക്കായിട്ടു ചോദിച്ചതിന്നു ഹാജി: ഞാൻ എന്തു ചെയ്യും കീർത്തനക്കാരിൽ ചിലരിവിടെ കടന്നു ചെയ്യു ശല്യംനിമിത്തം ഓടി ഒളിക്കേണ്ടതാ യിവന്നു. അതു ക്ഷമിക്കണം എന്നായി.

സ്വാമികൾ— അതെങ്ങിനെയെങ്കിലുമാകട്ടെ കീർത്തനം നി ർത്തുവാൻ നിങ്ങൾ ഉദ്യമിച്ചതെന്തിനാണ്? അതു ന്യായമല്ലല്ലൊ എന്നരുളിച്ചെയ്തു. സ്വാമികളുടെ മാഹാത്മ്യത്തെപ്പററി പലതും ഹാജി കേട്ടിട്ടുണ്ട്. എത്രയൊ മുഹമ്മദീയന്മാർ സ്വാമികളുടെ ശ ക്തിയാൽ ഹിന്തുമതത്തെ അനുസരിച്ചിരിക്കുന്നു. എത്രയോ മുഹ മ്മദീയന്മാർ "കൃഷ്ണ" "കൃഷ്ണ" എന്നു ഭജനംചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കു ന്നു. ഗൌരാംഗദേവൻ കൃഷ്ണന്റെ അവതാരമാണെന്ന് അനേകം ജനങ്ങൾ വിശ്വസിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതെല്ലാം കേട്ടറിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഹാജിക്ക് സ്വാമികളെക്കുറിച്ച് ബഹുമാനം തോന്നാതിരുന്നിട്ടില്ല. ഇപ്പോൾ നേരിട്ടു കാണുകയും കൂടി ചെയ്തപ്പോൾ ഇദ്ദേഹം സാധാ രണ മനുഷ്യനല്ല ഒരു ദേവൻതന്നെ എന്ന ബോദ്ധ്യംവന്ന ഹാ ജി പിന്നെയും പിന്നെയും തൃക്കാക്കൽ വീണു കുമ്പിട്ടിട്ട് "കീ ർത്തനം നിർത്തേണമെന്നു ഞാൻ ഉത്തരവു കൊടുത്തത് ഹിന്തുക്കു ളിൽതന്നെ പലരും പലവിധം വന്നു പറയുകയും കീർത്തനം നി ർത്തിത്തരേണമെന്ന് വളരെ പ്രാവശ്യം അപേക്ഷിക്കുകയും ചെ യ്തുകൊണ്ടാണ്. അല്ലാതെ എനിക്കു സിദ്ധാന്തമൊന്നുമില്ല. ഞാ ൻ ചെയ്തതു തെററിപ്പോയി എന്നു ബോദ്ധ്യം വന്നുകഴിഞ്ഞു. ക്ഷ

ഭിക്കണം. ഇനി അങ്ങിനെ ഒന്നും വരികയില്ല" എന്നെല്ലാം വളരെ താഴ്മയോടുകൂടി ബോധിപ്പിച്ചു. അതിന്നുശേഷം "ഇനി ഞാനും സ്വാമികളുടെ കൂടെ വരേണമെന്നാഗ്രഹിക്കുന്നു. അനുവാദം തരേണം എന്നു ശാഠ്യം പിടിച്ചുതുടങ്ങി. അങ്ങിനെ ചെയ്യുകൂട എന്നു സ്വാമികൾ ഹാജിയെ വളരെ എല്ലാം പറഞ്ഞു സമാധാനപ്പെടുത്തി. അന്നുമുതൽ ഹാജി തന്റെ ആദായത്തിൽ നിന്ന് ഒരു നല്ല സംഖ്യ ഭജനനടത്തുന്നതിലേക്ക ചിലവുചെയ്തുകൊണ്ടുവരികയും മേലാൽ തന്റെ സന്തതികളും അപ്രകാരം പ്രവൃത്തിക്കുവാൻ വേണ്ടുന്ന ഏർപ്പാടുകളെ ചെയ്യുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികളുടെ ഒരു ഉത്തമ ഭക്തനായിത്തീൎന്ന ഹാജിയെ ഒടുവിൽ നവദ്വീപത്തിൽതന്നെ സമാധിവെയ്ക്കുവാനിടവന്നു. ഇപ്പോഴും നവദ്വീപത്തിലേക്ക പോകുന്ന യാത്രക്കാർ നമ്മുടെ ഹാജിയുടെ സമാധിയെ ചെന്നു ദൎശിക്കാതിരിക്കയില്ല.

കീൎത്തനായുധത്താൽ ഹാജിയെ കീഴടക്കിയതു സ്വാമികൾ നടത്തീട്ടുള്ള അത്ഭുതകൎമ്മങ്ങളിൽ ഒന്നാണെന്നു വിചാരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഒരു മുപ്പതു നാഴികക്കുള്ളിൽ അനേക ലക്ഷം ജനങ്ങളെ ശേഖരിച്ച് ഒരു രാജാവിനോട് എതിൎക്കാമെന്നുവെച്ചു യാതൊരേൎപ്പാടുംകൂടാതെ പുറപ്പെട്ടുപോയി കാൎയ്യംസാധിച്ചു. ഇതെല്ലാം സാധാരണ മനുഷ്യന്മാരെക്കൊണ്ടാവുന്നതല്ലല്ലൊ.

നവമാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

പത്താമദ്ധ്യായം.

മരിച്ചകുട്ടി സംസാരിച്ചതു്.

സ്വാമികളും ഭക്തന്മാരും ദിവസംതോറും സൂൎയ്യാസ്തമനം കഴിഞ്ഞാലുടനെ ശ്രീവാസന്റെ ഭവനത്തിൽവന്നു കൂടുന്നതും ഭക്തിപൂൎവ്വം ഭജനനടത്തിവരുന്നതും പതിവാണല്ലോ. മിക്കവാറും ആ

ളുകൾ സന്ധ്യക്കുതന്നെ വന്നുകൂടും. അനേകം സ്ത്രീകളും അങ്ങിനെതന്നെ അവൎക്കായി ഒഴിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു പ്രത്യേകസ്ഥലത്തു ചെന്നിരിക്കാറുണ്ട്. നേരം രാത്രിയായാൽ പടിയടച്ചു കളയുമെന്നും പിന്നീട് ആരേയും അകത്തേക്കു കടത്തി വിടുകയില്ലെന്നും എല്ലാവൎക്കും അറിവുള്ളതാകയാൽ അവിടെ ചെല്ലുവാൻ വിചാരിക്കുന്ന ഭക്തന്മാർ ബഹുജാഗ്രതയോടുകൂടി നേരം അസ്തമിക്കുന്നതിനു മുമ്പെ തന്നെ ചെന്നു ചേൎന്നുകളയും.

ഒരുദിവസം സന്ധ്യക്കു ഭജനയ്ക്കായി വന്നുകൊണ്ടിരുന്ന സ്ത്രീകൾ എന്തെല്ലാമോ തമ്മിൽ സ്വകാൎയ്യം പറയുകയും പതിവുപോലെ അകത്തു കടന്നിരിക്കാതെ മടങ്ങിപ്പോവുകയും ചെയ്തു. നമ്മുടെ ശ്രീപാദൎക്ക് ഒരു ആൺകുട്ടിയേ ഉള്ളൂ. ആ കുട്ടിക്ക് അന്നു ഛൎദ്ദിയും പോക്കും തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. അതുനിമിത്തം ശ്രീപാദരുടെ പത്നിയും മററും വളരെ വ്യസനിച്ചിരിക്കയാണെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലൊ. അതിനാൽ ഇന്നു നാമിവിടെ തിരക്കുകൂട്ടി അസഹ്യപ്പെടുത്തുന്നതു ഭംഗിയല്ലാ എന്നുള്ള വിചാരംകൊണ്ടാകുന്നു അയൽപക്കങ്ങളിലുള്ള സ്ത്രീകൾ വന്നിട്ടു മടങ്ങിപ്പോയത്.

എന്നാലും ശ്രീപാദൎക്ക് ഭജനമുടക്കുവാൻ അശേഷം മനസ്സില്ല. അദ്ദേഹം ഭക്തിപീയൂഷമാസ്വദിച്ച് സകലഭാരവും ഭഗവാനിൽ വെച്ചിരിക്കുന്നു. വൈദ്യന്മാരെവരുത്തി ചികിത്സിപ്പിക്കണം വേണ്ടിവരുന്ന ചിലവ് ചെയ്യണം, പുരുഷപ്രയത്നംകൊണ്ടു സാദ്ധ്യമായിവരുന്ന പ്രവൃത്തി ഇത്രമാത്രമാണ്, അതിൽ കവിഞ്ഞിട്ടൊന്നും മനുഷ്യരെക്കൊണ്ടു സാധിക്കയില്ലാ, എന്നു നല്ല ബോദ്ധ്യമുള്ള ഉത്തമഭക്തനായ അദ്ദേഹം തന്റെ ഒരു കുട്ടിനിമിത്തം സ്വാമികൾ ഭക്തിയെ കൊണ്ടാടുന്നതിനേയും മററുള്ളവരുടെ ആനന്ദത്തേയും കെടുക്കുവാൻ വിചാരിച്ചില്ലാ. "സൎവ്വധൎമ്മാൻ പരിത്യജ്യ മാമേകം ശരണം വ്രജ" എന്നുള്ള ഭഗവാന്റെ തിരുവായ്മൊഴിയെ ഭക്തിപൂൎവ്വം ശിരസാവഹിച്ചും ഭഗവാനെതന്നെ ആശ്രയിച്ചും വൎത്തിക്കു

ന്ന ആ മഹാനുഭാവനും കൂട്ടത്തിൽ ചേൎന്നു ഭക്തിയെ കൊണ്ടാടാതിരുപ്പാൻ മനസ്സു വന്നില്ല. മണ്ണിന്നുള്ളിലുള്ള കീടത്തിന്നും കടലിലുള്ള പല ജീവജാലങ്ങൾക്കും ഉപജീവനമാൎഗ്ഗം നൽകി പരിപാലനംചെയ്യുവരുന്ന പരമപുരുഷൻ വിശ്വംഭരൻ എന്റെ കുട്ടിയേയും നോക്കിക്കൊള്ളും എന്ന് നല്ല ഉറപ്പോടുകൂടിയിരുന്നും ആ മഹാശയൻ സ്വാമികൾ വന്നെത്തിയ ഉടനെ കീൎത്തനമാരംഭിച്ചു. ശ്രീപാദനും മററുള്ളവരെപ്പോലെതന്നെ അല്പംപോലും ചാഞ്ചല്യം കൂടാതെ ഗാനവും നടനവും ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു.

ഈ സന്ദൎഭത്തിൽ ഗൃഹത്തിലുള്ള ഒരു ദാസി ഓടിവന്ന് ശ്രീപാദരെ ആംഗ്യംകാട്ടി വിളിച്ചു. വിളിപ്പാനുള്ള സംഗതി ഇന്നതാണെന്നു ശ്രീപാദന്ന് മനസ്സിലായി. ഉടനെ ചെന്നുനോക്കി. ഉണ്ണിയുടെ ദേഹം നിശ്ചേഷ്ടകാഷ്ഠതുല്യമായിക്കിടക്കുന്നു. തനിക്കുള്ള ഏകസന്താനം മരിച്ചുകിടക്കുന്നതായി കണ്ടസമയത്ത് ശ്രീപാദന്റെ സ്ഥിതി എന്തായിരിക്കും? അദ്ദേഹം മാറത്തടിക്കുകയോ നിലത്തുവീണുരുളുകയോ, തേങ്ങിത്തേങ്ങി കരയുകയോ മോഹിച്ചുവീഴുകയോ "അയ്യോമകനേകുമാരചതിച്ചിതോ നിയ്യെന്നെയിങ്ങിനെയാക്കിച്ചുമച്ചിതോ സൂൎയ്യസമാനസുകുമാരസുന്ദര!......ഹാഹാപൊറുക്കുന്നതെങ്ങിനെനിന്നുടെ ദേഹമെൻകണ്ണുകൊണ്ടുകാണാതെഞാനിനി ഹാഹാമറപ്പതെന്തെന്തുഞാൻപൈതലെ ഹാഹാവൃഥാഫലമായിതെപ്പേരുമെ" ഇങ്ങിനെ വിലപിക്കുകയോ ഒന്നുമുണ്ടായില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിന്ന് യാതൊരുകുലുക്കവുമില്ല. ഖേദമോ ഭീതിയോ ഒന്നും കണ്ടില്ല. അത്രതന്നെയല്ല "എന്റെ ഭഗവാൻ സൎവ്വജ്ഞൻ സൎവ്വശക്തൻ സഗുണൻ ഗുണഹീനൻ സൎവ്വേശൻ സൎവ്വകൎമ്മഫലങ്ങൾ നൽകുന്നവൻ സൎവ്വേഷാം നിയന്താവായുള്ളവൻ സൎവ്വോപാസ്യൻ സൎവ്വകല്യാണഗുണനിലയൻ നിരാമയൻ ഇവിടെ നമ്മുടെ ഭവനത്തിൽ ആനന്ദനടനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന സമയത്ത് ദേഹമുപേക്ഷിക്കുവാൻ സംഗതിവന്ന എന്റെ മകനെപ്പോ

ല്ല പുണ്യശാലി ആരുണ്ട്. സനകൻ സനന്ദനൻ സനൽകുമാരൻ മുതലായവൎക്കുപോലുമിതു സാധിക്കയില്ലാ. ഇങ്ങിനെ പരമപദം പ്രാപിച്ച ഉത്തമൻ നമുക്കു മകനായി പിറക്കുവാൻ തക്കവണ്ണം നാമെന്തു പുണ്യം ചെയ്തുവോ നമ്മുടെ ഭാഗ്യംതന്നെ ഭാഗ്യം" എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞുകൊണ്ടാനന്ദിക്കുകയും ചെയ്തു. പെണ്ണുങ്ങൾ സങ്കടംനിൎത്തീട്ടു നില്ക്കാതെ, "എന്റെ മകനേ!" എന്നു നീട്ടിക്കരയുവാനാരംഭിച്ചു. ഉടൻ ശ്രീപാദർ "അരുത്, നമ്മുടെ കുട്ടിക്കു സിദ്ധിച്ച ഭാഗ്യംപോലെ ഒരു ഭാഗ്യമില്ലാ. നാമിപ്പോൾ സന്തോഷിക്കയാണ് വേണ്ടത്. അതുവിട്ടു കരച്ചൽകൂട്ടുന്നതു കഥയില്ലായ്കയാണ്. എന്തുചെയ്താം, എത്ര പഠിച്ചാലും എന്തറിഞ്ഞാലും പെണ്ണിന്റെ ബുദ്ധിക്കു ചാപല്യമേറും എന്നു ജനങ്ങൾ പറയാറുള്ളത് ശരിതന്നെ. നിങ്ങളുടെ മനസ്സിന്ന് ഉറപ്പില്ലെങ്കിലും കരച്ചിലൊക്കയുമടക്കുകതന്നെ വേണം. എന്റെ സ്വാമികൾ ആനന്ദതാണ്ഡവം മുതലായതു ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കയാണ്. അതിന്നു വല്ല വിഘ്നവും വരുത്തിയാൽ ഞാൻ അങ്ങിനെതന്നെ ചെന്നു കടലിൽച്ചാടി ജീവനെക്കളയും സത്യംതന്നെ" എന്നുപറഞ്ഞു എല്ലാവരുടേയും കരച്ചിൽമാററി. താൻ സ്വാമികളോടും ഭക്തന്മാരോടുംകൂടി വ്യാകുലമെന്നുള്ളതല്പംപോലുമില്ലാതെ ഭക്തികടലിൽ മുഴുകികൊണ്ടു നൎത്തനം ചെയ്തു.

ഈ വൎത്തമാനം ആരെയും അറിയിക്കരുതെന്നു ശ്രീപാദർ ഏൎപ്പാടുചെയ്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. എന്നിട്ടും ഭക്തന്മാരിലൊരാൾ എങ്ങിനെയോ ഈ വിവരമറിഞ്ഞു, അദ്ദേഹം ആശ്ചൎയ്യപ്പെട്ടു. "ഇതെന്താണ്? തന്റെ ഒരേ ഒരുമകൻ മരിച്ചുകിടക്കുന്നു. ഈ സമയത്ത് ഈ ശ്രീപാദനല്ലാതെ സന്തോഷത്തോടുകൂടി മറെറാരാളിങ്ങിനെ നൎത്തനംചെയ്യുമൊ എന്നുവിചാരിച്ചു പിന്നേയും അന്വേഷിച്ചതിൽ കുട്ടി മരിച്ചുപോയവിവരം ശ്രീപാദനറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നും ഈ വൎത്തമാനം സ്വാമികളെങ്ങാനുമറിഞ്ഞാൽ ഭക്തികൊണ്ടാടുന്ന

തിന്നു വിഘ്നം സംഭവിച്ചേക്കാമെന്നുവിചാരിച്ച് ഈ സംഗതി പുറത്തുവരാതിരിപ്പാൻ ശ്രീപാശൻ വേണ്ട ഏൎപ്പാടുചെയ്തിരിക്കുന്നു എന്നും ആ ഭക്തന്നു മനസ്സിലായി. പിന്നെയും ശ്രീപാശന്റെ മുഖത്തു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി, യാതൊരു ഭാവഭേദവും കാണുന്നില്ല. അങ്ങിനെ ഇരിക്കെ ഈ വൎത്തമാനം സ്വാമികളുമറിഞ്ഞു. സ്വാമികൾ ഉത്തമോത്തമനായ ആ ഭക്തനോട് "എന്താണ് ശ്രീപാശ! നിങ്ങൾക്കൊരു മകനല്ലെ ഉള്ളു. ആ കുട്ടി മരിച്ചുകിടക്കെ, അതൊന്നുമാലോചിക്കാതെ നിങ്ങളിവിടെ നടനംചെയ്യുന്നുവല്ലൊ. ഇതു നന്നായോ?" എന്നു ചോദിച്ചു. അപ്പോൾ ശ്രീപാശൻ—"ആ കാൎയ്യത്തിൽ തിരുമനസ്സിലിരിയ്ക്കില്ലാത്ത സങ്കടം ഇനിക്കെന്താണ്? 'സ്ഥാവരജംഗമജാതികളാകിയ ദേഹങ്ങൾക്കുമാവിധദേഹങ്ങളെക്കൊണ്ടൊള്ളും ജീവന്മാൎക്കും ഇണങ്ങീടുന്നതാകുമെല്ലാ ശക്തികളേയുമുണൎത്തിക്കൊള്ളുന്ന' ജഗൽപിതാവായ നിന്തിരുവടി ഇവിടെ എഴുന്നെള്ളിയിരിക്കുമ്പോൾ ഈ വിഷയത്തിൽ ഞാനെന്തിന്നു വ്യസനിക്കുന്നു. എല്ലാവൎക്കും പിതാവും എല്ലാവൎക്കും നാഥനും എല്ലാവൎക്കും മാതാവും എല്ലാവൎക്കും ഗുരുവുമായി വിളങ്ങുന്ന പരബ്രഹ്മംതന്നെ എന്റെ ഭവനത്തിൽ ആനന്ദതാണ്ഡവം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ തൽപദം പ്രാപിച്ച എന്റെ മകനെപ്പോലെ ഭാഗ്യശാലി ആരുണ്ട്. അവനെപ്പോലെ ഒരു യോഗശാലിയുണ്ടോ? അവൻതന്നെ ഭക്തൻ അവൻതന്നെ വലിയഭക്തൻ" എന്നു മറുപടിപറഞ്ഞു. എല്ലാവരും വളരെ ആശ്ചൎയ്യപ്പെട്ടു. സ്വാമികൾ—"ശ്രീപാശ! നിങ്ങൾ പരമാൎത്ഥമായിട്ടും ഭഗവൽപ്രസാദത്തിന്നു പാത്രമായിത്തീൎന്നു. നിങ്ങളെപ്പോലൊരു ഭക്തനെവിടേയുമില്ല. എങ്കിലും നിങ്ങളുടെ മരിച്ചുപോയ മകനെ ഒന്നു കാണണ്ടേയൊ?" എന്നായി.

ഉടനെ ആ മൃതശരീരത്തെ സ്വാമികളുടെ മുമ്പാകെ കൊണ്ടുവന്നുവെച്ചു. സ്വാമികൾ അതിനെ നോക്കി "നീ എവിടെയ്ക്കുപോകുന്നു" എന്നുചോദിച്ചു. ശവം കണ്ണുമിഴിച്ചു. "ഞാൻ ഈ ജന്മമു

പേക്ഷിച്ച് അത്യന്തമുൽകൃഷ്ടമായ പദം പ്രാപിപ്പാൻപോകുന്നു" എന്നു മറപടിപറയുകയും കണ്ണടയ്ക്കുകയും ചെയ്തു. എല്ലാവരുടേയും ദുഃഖംനിങ്ങി. സ്വാമികളെ സ്തുതിച്ചു. അനന്തരം കുട്ടിയ്ക്കു ചെയ്യേണ്ടുന്ന കർമ്മങ്ങളെ നടത്തി സ്വാമികൾ—ആ കുട്ടിയുടെ അച്ഛനമ്മമാരായ ശ്രീവാസനോടും മാലിനിയോടും ഞാൻ നിങ്ങളുടെ പുത്രനായി വർത്തിച്ചുകൊള്ളാമെന്നു പറയുകയും അവരെ ആനന്ദിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു.

പത്താമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

പതിനൊന്നാമദ്ധ്യായം.

ശ്രീകൃഷ്ണലീലാ.

ഒരു പുതിയ നാടകം.

നവദ്വീപത്തിലെ കൊത്തുവാളന്മാരെ ഭക്തന്മാരാക്കി തീർത്തതും മരിച്ച കുട്ടിയെ സംസാരിപ്പിച്ചതും ഫാജിയെ അടക്കിയതും ശ്രീഗൌരാംഗപണ്ഡിതൻ ഒരു അമാനുഷൻ തന്നേ എന്ന് പൊതുജനങ്ങളിൽ പലക്കും ബോദ്ധ്യമാവാൻ കാരണമായി തീന്നു.

ഇങ്ങിനെ ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ പ്രതിദിനം ഭക്തിബീജം വിതച്ചുകൊണ്ടു വരുന്നകാലത്തൊരുദിവസം "ശ്രീകൃഷ്ണലീലകളെ നമുക്കൊരു നാടകംപോലെ അഭിനയിക്കുക" എന്നു ഭക്തന്മാരെ നോക്കി പറഞ്ഞു. ആൎയ്യന്മാർ ആദികാലം മുതൽക്കെ നാടകങ്ങളിൽ പരിചയമുള്ളവരാകയാൽ സ്വാമികൾ "നാടകം" എന്നു പറഞ്ഞതിൽ പുതുമ ഒന്നും തോന്നിയില്ല. പക്ഷെ ശ്രീകൃഷ്ണലീലകളെ ആരും നാടകമാക്കി തീൎത്തിട്ടുള്ളതായി അറിവില്ലാത്തതുകൊണ്ടും സ്വാമികളുടെ സങ്കല്പത്തെ കുറിച്ചൊന്നുമറിയാത്തതുകൊണ്ടും ഭ

ക്തന്മാർ സ്വാമികളോടു "ഇതുവരെ ആരും അഭിനയിച്ചിട്ടില്ലാത്ത കൃഷ്ണലീലകളെ എങ്ങിനെയാണ് അഭിനയിക്കേണ്ടത്. അങ്ങിനെ അഭിനയിച്ചിട്ടു പ്രയോജനമെന്താകുന്നു?" എന്നെല്ലാം ചോദിച്ചു. അതിന്നു സ്വാമികൾ—അങ്ങിനെ അഭിനയിച്ചാൽ മാത്രമെ ഭഗവാന്റെ ലീലകളുടെ മഹിമകളെ മനുഷ്യരൊക്കേയും നല്ലവണ്ണമറികയുള്ളൂ. അത്രമാത്രമല്ല, സർവ്വേശ്വരനും ഭക്തവത്സലനുമായ ശ്രീകൃഷ്ണൻ പ്രസാദിക്കുവാൻ അതു പ്രധാന കാരണമാണെന്നുകൂടി ധരിക്കേണ്ടതാകുന്നു. നമ്മുടെ ജനനവും മരണവും എററവും ഇറക്കവും എല്ലാം ഒരുവിധം നാടകംതന്നെ. അതിനെക്കുറിച്ച് ഒന്നാലോചിക്കാതേയും അറിയേണ്ടതിനെ അറിയാതേയും എത്ര ജനങ്ങൾ ജന്മം പാഴാക്കിക്കളയുന്നു. തന്റെ പ്രവൃത്തി ശരിയായിട്ടുള്ളതാണ്, താൻ വിചാരിക്കുന്നതുതന്നെ ന്യായം,തനിക്കേ അറിവുള്ളൂ, എന്നും മററുള്ളവരുടെ പ്രവൃത്തിയും വിചാരവും എല്ലാം തെററാണ്, അവൎക്കൊന്നും ബുദ്ധിയില്ല, ഭ്രാന്തന്മാരാണ്; അവരെല്ലാം തലച്ചോറിന്നു കേടുതട്ടിയ വകക്കാരാണ് എന്നും മററും പറഞ്ഞ് അഹങ്കരിച്ചുംകൊണ്ട് എത്രാളുകൾ നടക്കുന്നു. ഇവരെല്ലാവരും നല്ല വഴിക്കു വന്നുചേരുവാൻ ദൈവംതന്നെ വിചാരിക്കണം. അതങ്ങിനെയിരിക്കട്ടെ. മേൽപറഞ്ഞ തരക്കാർ ഓരോരുത്തരും നടന്മാർതന്നെയാണ്.

സംസാരാഖ്യവിശാലനാടകവിധൌ
രൂപാണ്യനേകാന്യഹോ
ധൃത്വാധോമുഖയോനികായവനികാ-
ന്നിൎഗ്ഗത്യനിൎഗ്ഗത്യവൈ
സൎവ്വജ്ഞസ്യദയാപരസ്യതവദേ-
വാഗ്രേചിരംനൃത്യതഃ
ശ്രാന്തസ്യാസ്തുമമാലമിത്യുചിതവാ
ഗേവാസ്തുവിശ്രാണനം.

ഇങ്ങിനെ ഒരു മഹാൻപറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. മാനിനെ കാണിച്ച മാനി നെ പിടിക്കുകയും കുട്ടികൾക്ക ശക്കരയെ കാണിച്ചിട്ട് ഔഷധം കൊടുക്കുകയും ചെയ്യുന്നതെങ്ങിനെയൊ അങ്ങിനെതന്നെ എ പ്പോഴും നാടകവഴിക്ക നന്നാക്കുവാൻ നോക്കിയാൽ നന്നായിരി ക്കും" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. അതിന്നു ശേഷം കായസ്ഥജമീൻദാരായ ബുദ്ധിമന്തഖാൻ, സദാശിവകവിരായൻ എന്നിവരെ നാടകത്തി ന്നു വേണ്ടുന്ന ഏപ്പാടുകളെല്ലാം ചെയ്യാൻ ഏല്പിക്കുകയും നാടക മാടുന്നതു സ്വാമികളുടെ അമ്മാമനായ ചന്ദ്രശേഖരന്റെ ഭവന ത്തിൽവെച്ചാകാമെന്നു നിശ്ചയിക്കുകയും ചെയ്തു. നാടകാഭിനയ ത്തെക്കുറിച്ച ഭക്തന്മാക്കെല്ലാം വലിയൊരാലോചനയായിതീന്നു. ഒരു നാടകമാടേണമെങ്കിൽ ഒരു കവിയാലുണ്ടാക്കപ്പെട്ട നാടകം വേണം. അതിനെ അഭിനയിപ്പാനുള്ള നടന്മാർ ഓരോരുത്തരും അവരവർ അഭിനയിക്കേണ്ടുന്ന ഭാഗങ്ങളെ നല്ലവണ്ണം പഠിച്ചി രിക്കണം. അതിന്നു ശേഷമേ നടിക്കുവാൻ തരമുള്ളു. അത്രതന്നെ യല്ല, നാടകം എല്ലാവരും കാണത്തക്കവണ്ണം അഭിനയിക്കുന്നതി ന്നു മുമ്പായി നടന്മാർ നടിപ്പാൻ സ്വകാര്യമായി അഭ്യസിച്ച പരി ചയിക്കുകയും വേണം. ഒരു നാടകത്തിൽ പ്രസ്താവന, വിഷ്കംഭം, അങ്കം മുതലായ പലതും അടങ്ങിയിരിക്കണമെന്നുമുണ്ട്. ഇവിടെ കൃഷ്ണലീലകളെ ആടുന്നതിന്ന് ഇങ്ങിനെയുള്ള ഏപ്പാടുകൾ യാ തൊന്നുമില്ല. അതിനെപ്പററി സ്വാമികളോടു ചോദിച്ചപ്പോൾ കാ ണാൻ പോകുന്ന പൂരം എന്തിനു കേട്ടറിയുന്നു. നാടകമാടുന്ന സമ യത്തെല്ലാം മനസ്സിലാകും. അവരവർ പറയേണ്ടുന്നതും ചെയ്യേണ്ടു ന്നതും വേണ്ടതുപോലെ അപ്പോൾ തോന്നും, എന്നു മറുപടി പറ ഞ്ഞു. അവർ വിട്ടില്ല. അതെങ്ങിനെ സാധിക്കുമെന്നു പിന്നേയും ചോദിച്ചു. സ്വാമികൾ "സ്നേഹിതന്മാരേ! നിങ്ങളെന്തിനു പേടി ക്കുന്നു? നാടകമാടുമ്പോൾ നിങ്ങളെയെല്ലാം വേറൊരാൾ പാവയെ

ആട്ടുന്നതുപോലെ ആട്ടിക്കൊള്ളും നിങ്ങൾക്കൊരു ബുദ്ധിമുട്ടുണ്ടാവില്ല" എന്നരുളിച്ചെയ്തു.

ഭക്തന്മാർ പിന്നേയും പിന്നേയും ഓരോന്നു ചോദിക്കുകയാൽ രാധയുടെ വേഷം താൻതന്നെ ധരിക്കുന്നതാണെന്നും ഗദാധരൻ രാധയുടെ സഖിയായ ലളിതയുടെ വേഷവും നിത്യാനന്ദൻ രാധയുടെ ധാത്രിയായ വൃദ്ധയുടെ വേഷവും ശ്രീവാസൻ നാരദവേഷവും ധരിക്കേണ്ടതാണെന്നും സൂത്രധാരൻ ഹരിദാസനാണെന്നുംകൂടി സ്വാമികൾ കല്പിച്ചു.

എഴുപത്താറു വയസ്സായ നമ്മുടെ അദ്വൈതാചാര്യൻ "ഞാനെന്തു വേഷമാകുന്നു കെട്ടേണ്ടത്?" എന്നു തൊഴുതുകൊണ്ടു ചോദിച്ചു. സ്വാമികൾ "എല്ലാവരേയും വേണ്ടപോലെ ആടിക്കേണ്ടതു നിങ്ങളാണ്. നിങ്ങൾ ശ്രീകൃഷ്ണനാവണം" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. പിന്നേയും നാടകാഭിനയത്തെ കുറിച്ചു സ്വാമികൾ പല സംഗതികളും പറഞ്ഞിട്ടും ഭക്തന്മാർക്കു തൃപ്തിയാകാതെ ഓരോന്നെല്ലാം ചോദിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയാൽ—"ധന്യന്മാരായ ഭക്തശിരോമണികളെ! ഞാൻതന്നെ രാധയുടെ വേഷം ധരിച്ചു നടിക്കേണമെന്നാഗ്രഹിക്കുന്നു. ഞാൻ രാധയുടെ വേഷം ധരിച്ചു രംഗത്തിൽ വന്നു നടിക്കുമ്പോൾ,

'സ്വർണ്ണസന്നിഭശരീരവുംതരളനൂപുരങ്ങൾവലയങ്ങളും
ഗണ്ഡസഞ്ചലിതകുണ്ഡലങ്ങളുമലത്തുനാണമണികാഞ്ചിയും
കുത്തഴിഞ്ഞുകിഴിയുന്നപൂന്തുകിലുമൊട്ടഴിഞ്ഞകചഭാരവും
മുത്തുപോലെചിലഘർമ്മബിന്ദുകൾമുഖാംബുജത്തിലുളവായതും
പന്തിടഞ്ഞകുളുർകൊങ്കരണ്ടുമിടതിങ്ങികിഞ്ചനകുലുങ്ങിയും

* * * * * * * *

ചന്തമാർന്നൊരുലലാടവുംഭുവനമോഹനംചിലകടാക്ഷവും

"കണ്ടു നിങ്ങളെല്ലാവരും കാമഭ്രാന്തു പിടിച്ചു കഷ്ടത്തിലായിതീരും. ഞാൻ ആ മാതിരിയുള്ള വേഷം ധരിച്ചുകൊണ്ടേ രംഗ

ഞ്ഞെങ്ങളു വരികയുള്ളു. എന്നൊക്കെയും സ്വാമികൾ നേരംപോക്കാ യിട്ടരുളിച്ചെയ്തു. അതു കേട്ട്, അദ്വൈതാചാൎയ്യരും ശ്രീവാശനും ഞങ്ങൾക്ക് ഇന്ദ്രിയജയം വന്നിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ട് അഭിനയിക്കു മ്പോൾ ഞങ്ങൾ അവിടെ വരാതിരിക്കയാണ് നല്ലതെന്നു തോന്നു ന്നു, എന്നായി. സ്വാമികൾ അതു പാറില്ല, നിങ്ങൾ വരികതന്നെ വേണം. നിങ്ങൾ ആ സമയത്ത് എന്നെക്കണ്ടു മോഹിക്കാതിരി പ്പാൻ വേണ്ടുന്ന ധൈൎയ്യമുണ്ടാക്കിത്തരാം എന്നരുളിച്ചെയ്തു.

നാടകാഭിനയത്തിന്നു വേണ്ടുന്ന എപ്പാടെല്ലാമായി. ഉടുപ്പുകൾ, കോപ്പുകൾ മുതലായ സാമാനങ്ങളെല്ലാം വന്നുചേൎന്നു. ചന്ദ്രശേഖരന്റെ ഗൃഹമുററം രംഗമാക്കി വിതാനിച്ചു, ഒരു അണിയറയുണ്ടാക്കി. നാടകം കാണാൻ വരുന്നവൎക്കിരിപ്പാൻ, പട്ടുപായ, പരമധാനി, ചവുക്കാളം മുതലായതുകളെ മുററത്തിൽ വിരിച്ചു. സ്ത്രീകൾക്കിരിപ്പാൻ ഒരു പ്രത്യേകസ്ഥലം എപ്പെടുത്തി. സ്വാമികളുടെ ഭക്തന്മാൎക്ക് മാത്രമെ വന്നുകൂടു എന്നാണ് നിശ്ചയം. ഭക്തന്മാർ വരുമ്പോൾ അവരവരുടെ കുഡുംബത്തിലുള്ള സ്ത്രീകളേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വന്നു. ശചീദേവിയമ്മാൾ, വിഷ്ണുപ്രിയ, ശ്രീവാശന്റെ പത്നിയായ മാലിനീദേവി, മുരാരിയുടെ പത്നി മുതലായവർ നാടകം കാണുവാൻ വരികയുണ്ടായി എന്നു പ്രത്യേകിച്ചു പറയേണമെന്നില്ലല്ലോ. ഇവിടേയും വേണ്ടത്തക്കവരൊക്കയും വന്നുചേൎന്നു. ഉടനെ പടിയടക്കുകയും ഗംഗാദാസനെ ദ്വാരപാലകനാക്കി നിശ്ചയിക്കുകയും ചെയ്തു. നടന്മാൎക്ക് ഉചിതംപോലെ ഉടുത്തുകെട്ടുകയും മററും ചെയ്വാൻ വാസുദേവാചാൎയ്യരെ ഏല്പിച്ചു. പുണ്ഡരീകവിദ്യാനിധി, ചന്ദ്രശേഖരൻ ഇവരേയും ശ്രീവാശന്റെ മൂന്നു സഹോദരന്മാരേയും പാട്ടുകാരാക്കി നിശ്ചയിച്ചു വാദ്യം തുടങ്ങി.

നാന്ദി.

ഇന്നേതാണ്ടെത്ര തിന്നു മമസുത! നവനീതത്തെ നീയൊന്നു ചൊല്ലീ-
ടെന്നാമാതാവു ചോദിച്ചളവിലൊതുങ്ങാത്തതാരാമോദമോട്ടും

മന്ദാചെന്നിട്ടുരാധാകുചകലശമതിൽകയ്യുവെച്ചിത്രതിന്നേ–
ണെന്നോത്തുംനന്ദഗോപാത്മജനനവരതംനിങ്ങളെക്കാത്തിടട്ടെ.

ഇങ്ങിനെ ബഹു ഭംഗിയായി ചൊല്ലിയതു കേട്ടു ഭക്തിപാരവശന്മാരായിത്തീൎന്ന എല്ലാവരും "ഹരിബോൽ" എന്നു പലപ്രാവശ്യം പറഞ്ഞു. ആ സമയം ഹരിദാസൻ സൂത്രധാരനായി പ്രവേശിച്ചു.

സൂത്രധാരൻ— രണ്ടു കയ്യിലും ഉണ്ടായിരുന്ന പുഷ്പങ്ങളെ ചൊരിഞ്ഞു സഭയെ വണങ്ങിയതിന്നുശേഷം സഭാവാസികളെ നോക്കിക്കൊണ്ട്— മനുഷ്യരുടെ ജീവിതകാലം വളരെ നിസ്സാരം. മരണത്തെക്കുറിച്ചുള്ള വിചാരം മനസ്സിലില്ലായ്കയാലാണ് മനുഷ്യരധികവും ദുൎമ്മാൎഗ്ഗികളായിത്തീരുന്നത്. മരണഭയം മനസ്സിൽ നല്ലവണ്ണം ഉണ്ടായാൽ മനുഷ്യർ ദുർബ്ബുദ്ധികളായിത്തീരുവാൻ വഴിയില്ല. "ഭോഗങ്ങളെല്ലാം ക്ഷണപ്രഭാചഞ്ചലം വേഗേന നഷ്ടമാമായുസ്സും" എന്നുള്ളത് ഒരിക്കലും മറക്കത്തക്കതല്ല. എത്ര മഹാന്മാർ മരിച്ചുപോയി.

നാടൊക്കെക്കീഴടക്കിക്കനകമലമറിച്ചീടുവാൻപോന്നഭൂപ–
പ്രൌഢന്മാർനാടുനീങ്ങിസ്സുധികളധികമാഹാത്മ്യമുള്ളോരൊടുങ്ങി
പാടില്ലാൎക്കുംതടുപ്പാൻമൃതിയെമതിയിലിക്കാൎയ്യമോൎത്താത്മഭൂവും
പേടിച്ചീടുന്നിതസ്മാദ്ദശകഥകഥനംചെയ്വതെന്തിന്നുപിന്നെ.

അതുകൊണ്ട് ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കു വശപ്പെട്ടു കെട്ടുപോകാതെ ശ്രീകൃഷ്ണനെ ഭജിച്ചു ജന്മം സഫലമാക്കുവാൻ വഴിനോക്കണമെന്നുള്ള വിചാരത്തോടുകൂടിയ ഞാൻ ബ്രഹ്മലോകത്തിലേക്കു പോയിരുന്നപ്പോൾ അവിടെ നാരദമഹൎഷിയെ കാണുകയുണ്ടായി. അദ്ദേഹം ശ്രീകൃഷ്ണലീലയെ 'നാടകമാക്കിത്തീൎത്ത് അഭിനയിച്ചുകാണുവാൻ ആഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനാൽ അതിനെ നന്നായിട്ടാടിക്കുവാൻ എന്നെ ഏല്പിച്ചു. ആ മഹൎഷി ആവശ്യപ്പെട്ടപ്രകാരം ഇപ്പോൾ ആ നാടകാഭിനയം നടത്തുന്നുണ്ട്. (തിരിഞ്ഞുനോക്കീട്ട്) ആരവിടെ? (മുകുന്ദൻ നടൻ എന്ന നിലയിൽ പ്രവേശിച്ചു).

സൂത്രധാരൻ— (നടനോട്) നാരദമഹർഷിയുടെ കല്പനപ്രകാരം നടത്തുവാൻ ഏറ്റപ്പാടുചെയ്യണം.

നടൻ—ഇവിടുത്തെ വാക്കു വിസ്മയിക്കത്തക്കതുതന്നെ. ഈ പ്രപഞ്ചത്തിൽ നാരദമഹർഷിയെപ്പററി അറിയാത്തവരാരുണ്ട്. ആ മുനീശ്വരൻ മഹായോഗി, പരമാത്മജ്ഞാനി, ബ്രഹ്മാനന്ദാനുഭവമുള്ള മഹാൻ, അങ്ങിനെയിരിക്കെ, ശ്രീകൃഷ്ണൻ മനുഷ്യജന്മമെടുത്തിട്ട് വൃന്ദാവനത്തിൽ കാണിച്ച ലീലകളെ കണ്ടിട്ട് ആ മഹർഷിക്ക് എന്തൊരാനന്ദമാണ് ഉണ്ടാവാനുള്ളത്. അത്രതന്നെയല്ല അജ്ഞാനാന്ധകാരത്തിൽ പെട്ടുഴലുന്ന മന്ദബുദ്ധികൾക്കു സർവ്വകാരണനും അദ്വിതീയനുമായ ഭഗവാൻെറ സച്ചിദാനന്ദസ്വരൂപം ധ്യാനിക്കുവാൻ സാധിക്കാത്തതാകയാൽ ആ പരബ്രഹ്മമൂർത്തിയെ ഒരു മനുഷ്യനായി ധ്യാനിച്ചാരാധിപ്പാൻവേണ്ടി കൃഷ്ണാവതാരം മുതലായത് ഏറ്റപ്പെട്ടതാണെന്നു പറയപ്പെടുന്നു. ഈ മൂഢമാർഗ്ഗങ്ങളിൽ ആ മുനീശ്വരൻ എന്തിനുവേണ്ടി പ്രവേശിക്കുന്നു.

സൂത്രധാരൻ—നിങ്ങൾ ശ്രീമൽഭാഗവതം വായിച്ചിട്ടില്ലെന്നു തോന്നുന്നു. അതിൽ മഹാന്മാരായ യോഗീശ്വരന്മാരും മുനീശ്വരന്മാരും ശ്രീകൃഷ്ണൻ മനുഷ്യനായി നടത്തിയ ലീലകളെ ദർശിക്കുവാൻ അത്യന്തം താല്പൎയ്യമുള്ളവരായിരുന്നുഎന്നും ആ ദേവദേവനെ ആദികാരണമെന്നൊ, ചിത്സ്വരൂപമെന്നോ, അഖണ്ഡാകാരമെന്നൊ, ആനന്ദാത്മകനെന്നോ,ജ്യോതിൎമ്മയനെന്നോ കല്പിച്ചു ധ്യാനിക്കുന്നതിനേക്കാൾ പരമസുന്ദരൻ, കരുണാസാഗരൻ, ദീനബന്ധു,ശ്രീകൃഷ്ണൻ എന്നു വിചാരിച്ചു ഭജിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നാൽ എളുപ്പത്തിൽ മുക്തി സിദ്ധിക്കുമെന്നും പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലൊ. ഭക്തിജ്ഞാനവൈരാഗ്യപ്രതിപാദകമായ ശ്രീഭാഗവതത്തിൽ അത്യന്ത ഗഹനവും ഉപനിഷത്തുകളുടെ ആന്തരമായ അഭിപ്രായം അടങ്ങീട്ടുള്ളതും ആയ ശ്രുതിഗീത എന്നപ്രകരണത്തിൽ

അറിവാൻകഴിയാത്തുള്ളാത്മതത്വത്തെനന്നാ-
യറിയിപ്പതിന്നായിട്ടാശ്രിതവാത്സല്യത്താൽ
ദേഹത്തെസ്വീകരിച്ചസകലേശ്വര!പാരം
മാഹാത്മ്യമേറീടുന്നനിന്തിരുവടിയുടെ
ചരിതാമൃതപാരാവാരത്തിലേറമുങ്ങി
പരിഖേദത്തെവിട്ടഭക്തന്മാർചിലരഹോ
നിന്തിരുവടിയുടെനിർമ്മലപാദങ്ങളിൽ
സന്തതംപത്മങ്ങളിൽഹംസങ്ങളെന്നപോലെ
പാരിച്ചസക്തിയോട്ടുകൂടിയഭക്തോത്തമ-
ന്മാരുടെസംഘത്തോട്ടുകൂടീട്ടുംസംസർഗ്ഗത്താൽ
വല്ലാത്തഗൃഹപാശത്തിങ്കൽനിന്നുടൻവേർപെ-
ട്ടുള്ളത്തിൽഭക്തികൊണ്ടെസംതൃപ്തന്മാരാകയാൽ
ഒരുയത്നവുംകൂടാതെത്തീട്ടുംമോക്ഷമെന്ന
പുരുഷാർത്ഥത്തെപ്പോലുമാഗ്രഹിക്കുന്നതില്ലാ.

എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിൻെറ സാരം നല്ലവണ്ണമാലോചിച്ചറിഞ്ഞു വെങ്കിൽ നിങ്ങൾ ഈ ചോദ്യം ചോദിക്കയില്ല. അതിരിക്കട്ടെ, ഈ ലീലയെ നടത്തുവാൻ ആവശ്യമുള്ള നമ്മുടെ സ്ത്രീകൾ വൃന്ദാവനത്തേക്കു പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. അവിടേയുള്ള ആപത്തുകളെ വിചാരിക്കുമ്പോൾ ഭീരുക്കളും അബലകളുമായ അവർ യാതൊരു കഷ്ടവുംകൂടാതെ മടങ്ങിവരുമോ എന്നു വളരെ സംശയമായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു.

നടൻ— ആ കിഴവി കൂടെ പോയിട്ടില്ലെ. അവരെ ജാഗ്രതയായി നോക്കിക്കൊള്ളും.

സൂത്ര— ആ കിഴവിയെക്കൊണ്ടു് എന്താവും:—

(ശ്രീവാസൻ വീണാധരനായ നാരദനായിട്ടും ശുക്ലാംബരൻ ശിഷ്യനായിട്ടും പ്രവേശിക്കുന്നു.) സഭാവാസികളൊക്കെയും വിസ്മയിച്ചു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ നാട്യം കാണുവാൻവേണ്ടി വന്നവർ കാണുന്നതൊക്കയും പരമാർത്ഥമായിരിക്കുന്നു. ഭക്തന്മാർ മുമ്പിൽ

അഭിനയിച്ച പഴക്കംണ്ടയൊ എന്നു ചോദിച്ചതിന്നു സ്വാമികൾ അതൊന്നും ആവശ്യമില്ലെന്നും മററും അരുളിച്ചെയ്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നുവല്ലൊ. പുരാണങ്ങളിൽ പറയപ്പെട്ട നാരദമഹർഷിയും ഇപ്പോൾ നാരദവേഷം ധരിച്ചു വന്നിരിക്കുന്ന ശ്രീപാദശനും ഒന്നുതന്നെ. അല്പവും വ്യത്യാസമില്ല. നാരദമുനീശ്വരൻ ഈ സമയം ശ്രീപാദശനിൽ ആവേശിച്ചിരിക്കയാണ്. ശ്രീപാദശൻ നാരദവേഷത്തോടുകൂടി രംഗത്തിൽ പ്രവേശിച്ച സമയത്ത് സഭാവാസികൾ തങ്ങളേയും മററുള്ളവരേയും വിസ്മരിച്ചു കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ അപ്പോൾ ശചീദേവിയമ്മാൾ ശ്രീപാദശൻെറ പത്നിയായ മാലിനിയെ നോക്കി "നാരദനായി വന്നിട്ടുള്ളത് നിങ്ങളുടെ ഭർത്താവല്ലയോ?" എന്നു ചോദിക്കുകയും മാലിനി "അങ്ങിനെ തന്നെയാണ് പാകയുണ്ടായത്. അതുകൊണ്ട് അങ്ങിനെ തന്നെയായിരിക്കാമെന്നു വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. കാണുമ്പോൾ അങ്ങിനെയാണെന്നു തോന്നുന്നില്ലതാനും" എന്നു മറുവടി പറയുകയുണ്ടായി. ക്ഷണനേരംകൊണ്ടു സഭാവാസികളും നടന്മാരും എല്ലാവരും തങ്ങളെക്കൂടി വിസ്മരിക്കുകയും വാസ്തവത്തിൽ വൃന്ദാവനത്തിലാണിപ്പോൾ തങ്ങൾ വസിക്കുന്നതെന്നു വിശ്വസിക്കുകയും ചെയ്തു. ശ്രീപാദശൻ തന്നെ മറന്ന് നാരദനാണെന്നു സങ്കല്പിച്ചപ്പോൾ കാണികൾ തങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്നത് ശ്രീപാദശനാണെന്നുള്ളതിനെ തീരെ മറന്ന് നാരദൻ തന്നെയാണ് ഈ വന്നിരിക്കുന്നത് എന്നു വിശ്വസിച്ചു. (സൂത്രധാരനും നടനും പോയി.)

നാരദൻ—സൌമ്യ! ഞാൻ ഇവിടെ കൃഷ്ണലീലകൾ നടിക്കപ്പെട്ടുമെന്നു കേട്ടിട്ട് അതു കാണാമെന്നു വിചാരിച്ചു വന്നതാണ്. ഇവിടെ യാതൊന്നും കാണുന്നില്ലല്ലൊ. (ചില ഗോപസ്ത്രീകൾ പ്രവേശിക്കുന്നു. അവരെ നോക്കീട്ടു) നിങ്ങളാരാകുന്നു?

ഗോപസ്ത്രീകൾ—ഞങ്ങൾ ഗോപസ്ത്രീകൾ; ശിവദർശനം ചെയ്വാൻ പോകയാണ്. ഇവിടുന്ന് ആരാണെന്നു മനസ്സിലായില്ല.

നാരദൻ—ഞാൻ ശ്രീകൃഷ്ണഭക്തന്മാരിൽ മോശക്കാരനായ ഒരുവനാണ്. എന്നെ നാരദൻ എന്നു പറയും(സ്ത്രീകൾ നാരദനെ സാഷ്ടാംഗമായി നമസ്കാരം ചെയ്യുന്നു). (ആ കൂട്ടത്തിൽ കുറെ പ്രായംകൂടിയ ഗോപസ്ത്രീയായി വന്നിട്ടുള്ളത് ഗദാധരനാകുന്നു. ഉദിച്ചുയരുന്ന പൂർണ്ണചന്ദ്രനെക്കാൾ കാന്തിയോടുകൂടിയ നാരദനെ നോക്കി ബാഷ്പമൊഴുകിക്കൊണ്ട്).

വൃദ്ധഗോപസ്ത്രീ— നിന്തിരുവടി തന്നെയാണ് ശ്രീനാരദമഹർഷി എങ്കിൽ ദയചെയ്തു് എനിക്ക് ഒരു വരം തരേണമെ. ശ്രീകൃഷ്ണസ്വാമി ഇപ്പോൾ നവദ്വീപത്തിൽ ശചീദേവിയമ്മാളുടെ പുത്രനായി അവതരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നറിയുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേരിലെനിക്കു വലിയൊരാശ ജനിച്ചിരിക്കുന്നു. തൽപാദപത്മപാംസുസ്പൃഹ എനിക്കു കുറച്ചൊന്നുമല്ല. ഈ കാര്യം നിന്തിരുവടി നേരെയാക്കിത്തരണം.

നാരദൻ— നിന്റെ കാര്യംസാധിക്കും. നിങ്ങൾക്കൊക്കെയും ഭരതനാട്യം നന്നായിട്ടറിയുമല്ലൊ. നിങ്ങളിൽ ആരെങ്കിലും ഒരു സ്ത്രീ അല്പം നടനംചെയ്യുവിൻ കാണട്ടെ. ഇതെല്ലാം ആനന്ദത്തിന്നു വേണ്ടിയുള്ളതാണെന്നു നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടയോ?

(ഗദാധരൻ ഗോപസ്ത്രീയായപ്പോൾ നല്ല സൌന്ദര്യമുണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹം പരമാനന്ദത്തിൽ മുഴുകി മതിമറന്ന് താളത്തിന്നു ശരിയായി നടനം ചെയ്തുതുടങ്ങി. ഹരിദാസൻ കയ്യിലുണ്ടായിരുന്ന വടിയെ പൊക്കിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു ആ മുററത്തൊക്കെ ചാടിച്ചാടി വലംവെക്കുകയും ജനങ്ങളെനോക്കി കൃഷ്ണനെ സ്തുതിക്കുവിൻ കൃഷ്ണനെ ഭജിക്കുവിൻ കൃഷ്ണനെതന്നെ ധ്യാനിക്കുവിൻ കൃഷ്ണന്റെ മാഹാത്മ്യങ്ങളെ പറയുവിൻ കാലം പറന്നുപോകുന്നു. പോയസമയം പോയതുതന്നെ. കൃഷ്ണൻ കരുണാസാഗരൻ ദയാമൂർത്തി, ഭക്തവത്സലൻ എന്നിങ്ങിനെ ഉറക്കെ പറയുകയും ചെയ്തു. ഭഗവാന്റെ കരുണാകടാക്ഷത്തിന്നു പാത്രമായിത്തീൎന്ന ഒരു മഹാൻ

എന്നപോലെ ഗദാധരൻ നടനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കെ ഹരിദാസൻ പറയുന്ന ഈ മൊഴികൾ ജനങ്ങളുടെ മനസ്സിൽ നല്ലവണ്ണം കൊണ്ടു.)

മറ്റൊരുഗോപികാ— ഇങ്ങിനെ നൎത്തനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നാൽ മതിയോ. നേരം വളരെയായി. നമുക്ക വൃന്ദാവനത്തിലേക്ക പോകേണ്ടതല്ലയോ?

(ഗോപസ്ത്രീകൾ പോയി ഗദാധരനായ ഗോപിക നടനം ചെയ്തുകൊണ്ടാണ് പോയത്.)

ശിഷ്യൻ— (നാരദനെനോക്കീട്ട്) നമുക്കും അവരുടെകൂടെ വൃന്ദാവനത്തിലേയ്ക്കുപോയി കൃഷ്ണലീലകളെക്കാണുകയല്ലേ?

നാരദൻ— എന്താ. ഇതു വൃന്ദാവനമല്ലെന്നുണ്ടോ?

ശിഷ്യൻ— സ്വാമികൾക്ക് ഇന്നെന്തോ ഭ്രാന്തു പിടിച്ചതുപോലെയിരിക്കുന്നു. ഇതു വൃന്ദാവനമാണെന്നു എങ്ങിനെ വിചാരിച്ചു.

നാരദൻ— നീ പറഞ്ഞതു ശരിതന്നെ. ശ്രീകൃഷ്ണൻ തന്റെ ഭക്തന്മാരെയെല്ലാം പരമാനന്ദത്താൽ ഭ്രാന്തന്മാരാക്കിത്തീൎക്കുന്നു. നമുക്ക വൃന്ദാവനത്തിലേയ്ക്കു പോകുക. എനിയ്ക്കു വഴികൂടി മനസ്സിലാകുന്നില്ല. നീ തന്നേ അവിടേയ്ക്ക് എന്നെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകേണം.

(കാണാൻ പാടില്ലാത്തവിധം നാരദനുടെ കണ്ണിൽ വെള്ളം നിറഞ്ഞിരുന്നു. അദ്ദേഹം അപ്പോൾ വളരെഗംഭീരനുമായിരുന്നു.)

ശിഷ്യൻ— സ്വാമിൻ! ഇങ്ങിനെയായാൽ നാം വൃന്ദാവനത്തിലെത്തുകയില്ലാ.

നാരദൻ— നീ എന്താണിങ്ങിനെ പറയുന്നത്.

ശിഷ്യൻ— സ്വാമികളെ! നിന്തിരുവടി ഒരടിവെയ്ക്കുവാൻ ഒരു മണിക്കൂറുനേരം വേണ്ടിവരുന്നു. ഇങ്ങിനെ ആനന്ദനാട്യമാടിക്കൊ

ണ്ടുനടന്നാൽ നാം വൃന്ദാവനത്തിലെത്തുവാൻ പല സംവത്സരം വേണ്ടിവരും.

നാരദൻ— വത്സ! കേൾക്കണം. നാമിപ്പോൾ എങ്ങോട്ടേയ്ക്കാണ് പോകുന്നത്.

ഭവജലനിധിയിലകപ്പെ-
ട്ടവശന്മാരായ്ചമഞ്ഞദേഹികളെ
അവനംചെയ്യുംദയയു-
ള്ളവനാശ്രീവാസുദേവനഖിലേശൻ.

ആ ഭഗവാന്റെ സുന്ദരവക്ത്രവും മന്ദസ്മിതവും മാധുര്യമുള്ളവാക്കും മഞ്ജുളമായമുരളീനാദവും ആരെത്തന്നെ മയക്കുകയില്ലാ. കാന്തം ഇരുമ്പിനെ എന്നപോലെ ആ ഭക്തവത്സലൻ ഭക്തന്മാരെ ആകർഷിക്കുന്നു. അങ്ങിനെയുള്ള ഭഗവാൻ താമരക്കണ്ണൻ കാരുണ്യമൂർത്തി എന്റെ കണ്ണിലുണ്ണി വാണരുളുന്ന വൃന്ദാവനത്തിലെയ്ക്കല്ലെ പോകുന്നത്. ആ ജഗന്നിവാസനെ ദർശിപ്പാനല്ലെ നാം പോകുന്നത്. ഈ ജന്മദുഃഖം കളയുവാനല്ലെ നമ്മുടെ പുറപ്പാട്. ആനന്ദക്കടലിൽ മുഴുകുവാനല്ലെയോ നമ്മുടെ ഒരുക്കം. അനേകായിരം സംവത്സരം വായുഭക്ഷണം ചെയ്തുകൊണ്ടു ദാരുണമായ തപസ്സു ചെയ്താൽക്കൂടിയും കണ്ടുകിട്ടാത്തവനായ ആ നാരായണൻ ഭക്തിയോടുകൂടി പൂജിക്കുന്ന ഗോപികമാർക്ക് വൃന്ദാവനത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണമൂർത്തിയായിട്ടു ദർശനംകൊടുപ്പാൻ പോകുന്നു. ബ്രഹ്മാദിദേവന്മാരാലും സനകാദിയോഗികളാലും എപ്പോഴും അന്വേഷിക്കപ്പെടുന്നവൻ, ഭക്തിയുള്ളവർക്കു കിങ്കരൻ, ഇത്രയുമറിഞ്ഞിട്ടുള്ള ഞാൻ ആ തിരുമേനിയെക്കാണുവാൻ വൃന്ദാവനംനോക്കി പോകുമ്പോൾ ആനന്ദനൃത്തം ചെയ്യാതിരിക്കുമോ?

* * * * * * * * * *

(പെട്ടെന്ന് എല്ലാവരുടേയും നിലയ്ക്കു ഒരു മാററം സംഭവിച്ചു.

നിശ്ശബ്ദമായി നില്ക്കുന്ന പശുക്കൾ അനങ്ങാതെ നില്ക്കുന്നു. വൃക്ഷലതാദികൾ ഇളകുന്നില്ല. അതുവരെ മണമില്ലാതെ വാടികിടന്ന പുഷ്പങ്ങൾ പുതിയതായും സുഗന്ധത്തോടുകൂടിയും വിളങ്ങുന്നു. പഴുത്തും വാടിയുമുള്ള ഇലകളെല്ലാം പല്ലവങ്ങൾപോലെ വിലസുന്നു. അസാരംമുമ്പ് തീപോലെയും കഠോരമായും അടിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന കാററിപ്പോൾ കുളുത്ത് മന്ദാനിലമായി മാറിയിരിക്കുന്നു. ഓടുന്നമാൻ നിന്നുകളഞ്ഞു. ആടുന്നമയിലടിപോകുന്നില്ല. കുകിയകുയിൽ കുരലെടുക്കാതെയായി. ഓരോരുത്തരുടേയും മനസ്സ് ലയിച്ചുപോയിരിക്കുന്നു. ഇതെന്തൊരാശ്ചര്യമാണ്

ഇങ്ങിനെ എങ്ങും നിശ്ശബ്ദമായിരിക്കുമ്പോൾ മൃദുവായി വീശുന്ന കാറോടുചേൎന്നും ലതകളിലും ചെടികളിലും തട്ടി അതുകളെ തെളിയിച്ചും പുഷ്പങ്ങളിൽനിന്നു സുഗന്ധമൂരവിപ്പിച്ചും വളരെ ചെറുതായതുപോലെ മഞ്ജുളമായ നാദം കർണ്ണാനന്ദംവളൎത്തുതുടങ്ങി. കേട്ടാനന്ദിച്ചുകൊണ്ട്)

നാരദൻ— സകല ചരാചരങ്ങളേയും ലയിപ്പിക്കുന്ന ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ വേണുഗാനം കേൾക്കുന്നു. ക്രമേണ പൊങ്ങിയും അടുത്തടുത്തുമായി ബ്രഹ്മാനന്ദപ്രദമായ ഈ നാദം കേൾക്കുന്നതുകൊണ്ട് എന്റെ ഭഗവാന്റെ എഴുന്നെള്ളത്തുണ്ടെന്നുള്ളതു തീൎച്ചയായി. ഇപ്പോൾതന്നെ മെയ്മറന്നു ലഹരി മുഴുത്തവനെപ്പോലെയായിത്തീൎന്ന ഈ അടിമ ആ ദിവ്യസ്വരൂപത്തെ നേരിട്ടുകാണുമ്പോൾ വല്ലാതെലയിക്കുകയും കാരുണ്യമൂൎത്തിയുടെ കളികളെകണ്ടു രസിക്കുവാൻ കഴിവില്ലാത്തവനായി തീരുകയും ചെയ്യും. സാധാരണ വെളിച്ചത്തിൽ കണ്ണുകാണുന്നതും അതിപ്രകാശത്തിൽ മങ്ങുന്നതുമാണെല്ലൊ. അതുകൊണ്ടു ഞാനടുത്തുചെല്ലുന്നില്ല. ഇവിടെ മറഞ്ഞുനിന്നു കണ്ടുകൊള്ളാം. (എന്നു ശിഷ്യനോടുകൂടിപ്പോയി.)

(അനന്തരം ബാലകൃഷ്ണനും ചങ്ങാതിമാരായ ചില ഇടയക്കുട്ടികളും പ്രവേശിക്കുന്നു.) ബാലകൃഷ്ണവേഷം ധരിച്ചിട്ടുള്ളത് വൃദ്ധനായ അദ്വൈതാചാര്യനാണ്. ശ്രീകൃഷ്ണൻതന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദേഹത്തിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ വൃദ്ധത്വം തീരെ വിസ്മരിച്ചു എന്നു മാത്രമല്ല, ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ സൌന്ദര്യവും സ്വയംപ്രകാശവും അദ്വൈതാചാര്യനിൽ കണ്ടുതുടങ്ങി. ആ തേജസ്സും ചെന്തൊണ്ടിക്കുസമാനമാമധരവും സരസിജംപോലെ രുചിരമായിരിക്കുന്ന മുഖവും നീണ്ട കൈകളും മന്ദഹാസവും മററും കാണികളെയെല്ലാമാനന്ദിപ്പിച്ചു.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ— എടോ ശ്രീദാമ! ഈ ലോകത്തിൽ വൃന്ദാവനംപോലെ ആനന്ദപ്രദമായ ഒരു സ്ഥലമില്ലാ. ഇവിടേയുള്ള വൃക്ഷങ്ങൾ അതുകളുടെ ഭംഗിയാൽ കാണികളുടെ നേത്രേന്ദ്രിയത്തേയും സുഗന്ധംകൊണ്ടു ഘ്രാണേന്ദ്രിയത്തേയും അത്യന്തം സുഖിപ്പിക്കുന്നു. പക്ഷികളുടെ മധുരസ്വരത്താൽ കർണ്ണാനന്ദം നൽകുന്നു. മന്ദമാരുതൻ അമിതമായ സ്പർശസുഖം നല്കുന്നതായിരിക്കുന്നു. ആകപ്പാടെ ആഹ്ലാദകരമായ ഈ വൃന്ദാവനം നന്ദനവനത്തേക്കാൾ വളരെ മെച്ചമാണെന്നു തന്നെ പറയണം.

ശ്രീദാമൻ— ശരിതന്നെ വൃന്ദാവനം വളരെ സുഖപ്രദമായിരിക്കുന്നുണ്ട്. നിന്തിരുവടിയോടുള്ള അടുപ്പംനിമിത്തം ഈ ജഡവസ്തുക്കൾകൂടിയും ഇത്രമാത്രം സുഖകരമായി ഭവിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ നിന്തിരുവടിയും നിന്തിരുവടിയുടെ ലീലകളും എങ്ങിനെയുള്ള സുഖം നല്കുമെന്നാണ് പറയേണ്ടത്.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ— മധുമംഗളനെവിടെപ്പോയി. കാണുന്നില്ലല്ലോ.

(മധുമംഗളൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

മധുമംഗളൻ— (നെടുവീർപ്പിട്ടുകൊണ്ടുവന്നു കൃഷ്ണനെ നോക്കീട്ടു്) തോഴരേ! ഒരു വർത്തമാനമറിഞ്ഞുവോ? (തന്നെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു

കൊണ്ട്) ഈ ബ്രാഹ്മണനെ ക്ഷണനേരംകൊണ്ടു കൊന്നു കള ഞ്ഞേനെ. നിങ്ങളുടെ അനുഗ്രഹംകൊണ്ടാണ് ജീവിച്ചത്. ചി ല ഗോപകന്യകമാരേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ട് ഒരു വല്ലാത്ത തള്ളച്ചി എന്റെ നേരിട്ടുവന്നു. ആ കിഴവി ശുദ്ധ അസത്താണെന്നു ള്ളതിന്നു സംശയമൊന്നുമില്ലാ. ആ മൂതുക്കി ബലികൊടുക്കുവാ ൻ വേണ്ടി ബ്രാഹ്മണകുമാരനെത്തേടി വന്നതു തന്നെയായിരി ക്കണം. ഞാനവളുടെകയ്യിലകപ്പെട്ടുപോയാൽ എന്നെ ഉഗ്രഭൈ രവന്നു ബലികൊടുക്കുമെന്നുള്ളതിന്നു സന്ദേഹമില്ല. എന്നാൽ ഞാനങ്ങിനെ അകപ്പെട്ടുകളയുന്ന പുള്ളിയാണെന്നു വിചാരി ക്കുന്നുണ്ടോ? ഒരേ ഓട്ടംകൊടുത്തു. ഇവിടെ എത്തിയിട്ടേ തിരി ഞ്ഞു നോക്കിയുള്ളൂ.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ—സുഫല! ഈ കുരങ്ങിന്റെ വാക്കിൽനിന്ന് ആരു വന്നിരിക്കുമെന്നാണ് നീ വിചാരിക്കുന്നത്.

സുഫലൻ—ഒരു സമയം ശ്രീരാധ തോഴികളോടും ധാത്രിയോടും കൂ ടി ആ വഴിക്കു വന്നിരിക്കാമെന്നു തോന്നുന്നു.

മധുമംഗളൻ—അങ്ങിനെ വരട്ടെ, വരുന്നതു രാധയാണെങ്കിൽ അവളും ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ വലയിലകപ്പെടുമെന്നുള്ളതിന്നു സംശ യംവല്ലതുമുണ്ടോ? ഇദ്ദേഹമോ എതെല്ലാം പെൺകിടാങ്ങൾ ക യ്യിശത്തിലാകുമെന്നറിവാൻ ചൂണ്ടലുമിട്ടുകൊണ്ടു നടക്കുന്നു. അ തിന്നുവേണ്ടി നല്ല സൌന്ദൎയ്യവും ദൈവം കൊടുത്തിരിക്കുന്നു. താമരപ്പൂവുപോലെ ശോഭിക്കുന്ന മുഖവും നീണ്ട കണ്ണും തില സുമംപോലെ വിലസുന്ന നാസികയും ചെന്തൊണ്ടി വാച്ചുല രും കള്ളപ്പുഞ്ചിരിയും ആരെത്തന്നെ മയക്കുകയില്ല. അതൊ ന്നും പോരെങ്കിൽ ആ പെണ്ണുങ്ങളെ വഴി എടുക്കുവാൻ ഒരു

വേണുഗാനവുമുണ്ട്

(മധുമംഗളൻ നേരംപോക്കുപറഞ്ഞു ശ്രീകൃഷ്ണനെ ഉത്സാഹപ്പെടുത്തുന്ന വിദൂഷകനായ ബ്രാഹ്മണകുമാരനാകുന്നു.)

(ശ്രീരാധയും ധാത്രിയായ വൃദ്ധയും തോഴികളും) പ്രവേശിക്കുന്നു.

ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ രാധയുടേയും നിത്യാനന്ദൻ വൃദ്ധയുടേയും ഗദാധരൻ മുതലായവർ തോഴിമാരുടേയും വേഷം ധരിച്ചു വന്നിരിക്കുന്നു. ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ, മുമ്പ് അദ്വൈതാചാര്യനോടു നേരംപോക്കായി പറഞ്ഞതുപോലെതന്നെ പാൽക്കടൽ കടഞ്ഞ കാലത്തു പരമേശ്വരനെ മോഹിപ്പിച്ച മോഹിനിയോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണം വിലസുന്നതുകണ്ടു സഭാവാസികളുടെ മനസ്സു വല്ലാതെ ഇളകിവശായി. ആ വേഷം കണ്ടിട്ട് "ഇതു ഗൌരാംഗദേവനാണെ"ന്നാരെക്കൊണ്ടും പറയുവാൻ സാധിക്കാത്ത വിധം സ്വാമികൾ വേഷം മാറിക്കളഞ്ഞു. സ്വരംകൂടി സ്ത്രീസ്വരം പോലെയായിത്തീന്നിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു വാസ്തവത്തിൽ സ്ത്രീയായി ത്തന്നെ ഭവിച്ചു എന്നെ വിചാരിച്ചുകൂടു.

ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ ഇങ്ങിനെ വേഷം ധരിച്ചുവന്നിരിക്കയാണെന്നുള്ളതിനെ എല്ലാവരും വിസ്മരിച്ചു

രാധയുടെ സൌന്ദര്യത്തിൽ ലയിച്ചിട്ടു സഭാവാസികൾ വേറെ യാതൊരു വിചാരവുമില്ലാത്തവരായി തീന്നു.

അഴകും അത്ഭുതംതന്നെ. മന്ദസ്മിതം തൂകിക്കൊണ്ടു കുയിലിന്റെ നാദംപോലെ മനോഹരമായ സ്വരത്തോടുകൂടിയും അരയന്നം പോലെ നടന്നും ശ്രീഗൌരാംഗദേവൻ രാധയായി വിളങ്ങി.

പതിനൊന്നാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

പന്ത്രണ്ടാമദ്ധ്യായം.

കൃഷ്ണലീലാനാടകാവസാനം.

—'*!—

ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികൾ വേഷം ധരിച്ചുകഴിഞ്ഞ ഉടനെ 'രാഘവത്വേഭവത്സീതാ രുക്മിണീ കൃഷ്ണജന്മനി' എന്നു വിഷ്ണുപുരാണത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതുകൊണ്ട് ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ പതിനാറായിരത്തി എട്ടു പത്നിമാരിൽ മുഖ്യയാണെന്നു വിചാരിക്കപ്പെടുന്ന രുക്മിണിയാണ് താൻ എന്നും ബ്രാഹ്മണൻ മുഖാന്തരം ശ്രീകൃഷ്ണന് എത്തിച്ചുകൊടുപ്പാനുള്ള സന്ദേശം എഴുതുകയാകുന്നു എന്നും സങ്കല്പിച്ചുകൊണ്ട്,

ആരുമില്ലെനിക്കാധാരം കൃഷ്ണ ചാരുസുന്ദര നീയല്ലാതെ
പൂരുഷോത്തമ പാരാതെ വന്നു നീ തേരിന്മേലേറ്റിക്കൊണ്ടുപോ
[ക.

ഇങ്ങിനെ വിരൽകൊണ്ടു നിലത്തെഴുതിയും ഒഴുകിവീഴുന്ന കണ്ണുനീർ തട്ടി അക്ഷരം മാഞ്ഞതായി നടിച്ചു പിന്നേയും എഴുതിയും തന്റെ മുമ്പിൽ ബ്രാഹ്മണൻ നില്ക്കുന്നതായി ഭാവിച്ച് സ്വാമികളെ! എല്ലാം എഴുതീട്ടാവില്ലല്ലോ.

മറവുള്ളതെല്ലാമെ ചിന്തിച്ചു ചിന്തിച്ചു
മുറമിന്നീതന്നെ ചൊല്കവേണ്ടു
അന്നന്നു കണ്ടുകണ്ടെന്നോടു ചേരുന്ന
നിന്നുള്ളം തന്നിലുണ്ടായിതല്ലോ

എന്നെല്ലാം ഭ്രാന്തുപിടിച്ചപോലെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടും അണിയറയിലിരിക്കുമ്പോൾ കൃഷ്ണന്റെ മുരളീനാദം കേൾക്കുകയും ഉടനെ താൻ രാധയാകുന്നു എന്നുള്ള സങ്കല്പത്തോടുകൂടി എഴു

ണേറെ പുറം നില്ക്കുന്നവരെനോക്കി തോഴികളെ! അതാ കൃഷ്ണന്റെ മനോഹരമായ കുഴൽവിളികേൾക്കുന്നു. നാഥൻ എന്നെ വിളിക്കുകയാണ്. ഇഷ്ടമുണ്ടെങ്കിൽ നിങ്ങളും വരുവിൻ നമുക്കൊന്നിച്ചു പോകാം. നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി കാത്തുനില്ക്കുവാൻ എന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കയില്ല. എനിക്കു് അത്രക്കു സ്വാതന്ത്ര്യമില്ലാ എന്നും പിന്നെ കുറച്ചു ദ്വേഷ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടു് നിങ്ങൾ വരുവാൻ ഭാവമുണ്ടെങ്കിൽ വരുവിൻ, എന്താണാലോചിക്കുന്നത്, നിങ്ങൾക്കുള്ള ലൌകീക കാര്യങ്ങളെ എല്ലാം ഒതുക്കീട്ടു വന്നാൽ മതി. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ആവക കാര്യങ്ങളിൽഒട്ടും മനസ്സു വെയ്ക്കാതെ ശ്രീകൃഷ്ണനെ തേടിപ്പോകുന്നവരെ മാത്രമെ നാഥൻ ആദരിക്കുകയുള്ളൂ, എന്നും പറഞ്ഞ് ശ്രീകൃഷ്ണനെ തിരഞ്ഞു വൃന്ദാവനത്തിലേക്കാണെന്നുള്ള നിലയിൽ നടക്കുകയും ലളിതയുടെ വേഷം ധരിച്ച ഗദാധരനും വൃദ്ധയായ ധാത്രിയുടെ വേഷം ധരിച്ച നിത്യാനന്ദനും മറ്റും പിന്നാലെ ചെല്ലുകയും വഴികാണിപ്പാൻ മുമ്പിൽ ചിലർ വിളക്കുപിടിച്ചു നടക്കുന്നതിന്റെ പിന്നാലെ നടന്ന് രംഗത്തിൽ പ്രവേശിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഇങ്ങിനെ രംഗത്തിൽ പ്രവേശിച്ച് മഹേശ്വരനെ മോഹിപ്പിച്ച മോഹിനിപോലെ നിന്നരുളുന്ന ആ തിരുമേനിയെ കണ്ടവരൊക്കെയും വല്ലാതെ ഭ്രമിച്ച് സ്തംഭിച്ചുപോയി.

മധുമംഗളൻ—(രാധയേയും മറ്റും കണ്ടിട്ട് ശ്രീകൃഷ്ണനോട്) ഈ പെണ്ണുങ്ങൾ ഇവിടെ എന്തുചെയ്യുന്നു എന്നു നാം മറഞ്ഞു നിന്നു നോക്കുക.

കൃഷ്ണൻ—അങ്ങിനെയാവാം. (കൃഷ്ണനും കൂട്ടുകാരും ചെടികളുടെ മറവിൽ ഒളിച്ചിരിക്കുന്നു.)

രാധാ—പ്രിയസഖി ലളിതേ! നാം ശിവപൂജക്കുവേണ്ടുന്ന സാമാന

ങ്ങളെല്ലാം കൊണ്ടുവന്നിട്ടുണ്ടല്ലൊ. വാടിപ്പോയാലൊ എന്നു വിചാരിച്ച് പുഷ്പം മാത്രം കൊണ്ടുവന്നിട്ടില്ല.

ലളിത—അതുകൊണ്ടെന്താണ്, വൃന്ദാവനത്തിൽ പൂവിന്നു പഞ്ഞമുണ്ടൊ കല്പകവൃക്ഷച്ചുവട്ടിൽ കഞ്ഞിക്കു കഷ്ടപ്പാടോ.

രാധാ—അതൊക്കശ്ശരിതന്നെ, പക്ഷേ സൂക്ഷിച്ചുവേണം പൂവ്വറുക്കുവാൻ. ഇവിടെ തിരിഞ്ഞുനടക്കുന്ന ചില കഴുതകളെ വിചാരിക്കുമ്പോൾ എന്റെ ദേഹം നടുങ്ങുന്നു.

മധുമംഗളൻ— (ശ്രീകൃഷ്ണനോടു സ്വകാൎയ്യത്തിൽ)തോഴരേ! ആ പെണ്ണിന്റെ അധികപ്രസംഗം കണ്ടില്ലെ. ഇവർ കണ്ടദിക്കിൽ തെണ്ടിത്തിരിഞ്ഞു നടക്കുന്നു. നാം കഴുതകളാണത്രെ.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ—ഞാനൊന്നും കേട്ടില്ലല്ലൊ.

മധുമംഗളൻ—തോഴരു കേൾക്കാഞ്ഞതു കാൎയ്യമല്ല. ഇത്ര മൂഢനായിട്ട് ഈ ലോകത്തിൽ ഞാൻ മറ്റൊരാളെ കണ്ടിട്ടില്ല. അല്ലെങ്കിൽ എന്തിനു മാടുമേയ്ക്കാൻ പോകുന്നു. ഇവിടുത്തെ ആശ്രിതന്മാരായ ഞങ്ങളെ ഒരു പെണ്ണു കഴുതകൾ എന്നു പറഞ്ഞതു ന്യായമായൊ. ഞങ്ങളെ അല്ലാതെ വേറെ ആരെയാണ് ഇവളിപ്പോൾ പറഞ്ഞത്. അറിയാത്തതുപോലെ നടിക്കുകയാണല്ലൊ. തോഴരു വലിയ കാൎയ്യസ്ഥൻതന്നെ.

രാധാ—ലളിതേ! നമുക്കിവിടെനിന്നു മല്ലികപ്പൂ പറിക്കുക.

വൃദ്ധാ— (രാധയോട്) കുട്ടി! നീ പൂ പറിക്കണ്ടാ. കൃഷ്ണൻ നിന്നെ പിടിക്കും. കൃഷ്ണൻ പൂവിൻവേണ്ടി പ്രാണനെക്കളയുന്നവനാണെന്നു നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടയോ. മല്ലികപ്പൂവിലെ മധുവുണ്ണുന്ന വണ്ടാണവൻ.

ലളിതാ—സഖി. രാധെ! നീയെങ്ങാനും കൃഷ്ണന്റെ കയ്യിലകപ്പെട്ടാൽ നിന്നെ കൃഷ്ണനു പണയം കൊടുത്തുകളയാം. (പൂപറിക്കുന്നു. ഒരു വണ്ടു രാധയുടെ മുഖമലരിന്നു നേരിട്ടടുത്തതു കണ്ട് ഭയത്തോടുകൂടി.)

രാധാ— (വലംകൈകൊണ്ടു തട്ടുന്നുകൊണ്ട്) ഈ വണ്ട് എന്നെ വല്ലാതെ ഉപദ്രവിക്കുന്നുവല്ലോ. ലളിതേ! എന്നെ രക്ഷിയ്ക്കണേ.

ലളിതാ—രക്ഷിപ്പാൻ കൃഷ്ണനെ വിളിയ്ക്കു. കൃഷ്ണൻ ആപത്തൊക്കെ നീക്കി രക്ഷിക്കുമെന്നുള്ളതിന്നു സംശയമില്ല. വിളിച്ചുവെങ്കിൽ നടന്നുവന്നാൽ നേരം വൈകുമെന്നുവെച്ച് കാററായിട്ടെത്തിക്കൊള്ളും.

(രാധ ലജ്ജിക്കുന്നു)

മധുമംഗളൻ— (കൃഷ്ണനോട്) തോഴരേ! ഇവിടയ്ക്ക് ആ പെണ്ണുങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ കടന്നുചെല്ലുവാൻ നല്ല തരംകിട്ടി. ഇനി താമസിയ്ക്കണ്ട. അവർ ഒരുമാതിരി തോഴരെ വിളിച്ചുവല്ലോ. ഇത്രപോരെ, നേരിട്ടു വിളിക്കുവാൻ ആരെക്കൊണ്ടാവും. ലാക്കുള്ളപ്പോൾ നോക്കണം കാര്യം.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ—ഇഷ്ടു! താൻ പറയുന്നത് ആലോചിക്കാതെയാണ്. രാധയുടെ മുഖാരവിന്ദശോഭയെ കണ്ടാനന്ദിക്കുവാൻ ഇങ്ങിനെ മറഞ്ഞിരിക്കയാണ് നല്ലത്. എന്തിനീനയനസുഖം കളയുന്നു. വണ്ടു ശല്യംചെയ്യുന്നുകൊണ്ട് രാധയുടെ മുഖകാന്തി നൂറുമടങ്ങധികരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഞാൻ നേരിട്ടുചെന്നിട്ടു ഫലമൊന്നുമില്ല. മനോഹരമായ ഈ കാഴ്ച ഇല്ലാതെയുമാവും. പക്ഷെ ഞാൻ പെട്ടെന്ന് നേരിട്ടുപോയി നിന്നാൽ അവളുടെ മുഖഭാവം മാറിക്കാണാൻ രസമുണ്ടായിരിക്കും, അതുകൊണ്ട് പൊയ്ക്കളയാം (എന്നു നേരിട്ടുചെന്ന് ലളിതയോട്) നിങ്ങൾ ആരാണ്. നിങ്ങളെ കണ്ടാൽ സ്ത്രീകളാണെന്നു തോന്നുന്നു. അങ്ങിനെതന്നെയോ. സ്ത്രീകളാണെങ്കിൽ ലജ്ജയുണ്ടാവില്ലയോ. നിങ്ങളുടെ മുഖം നിഷ്കളങ്കമാണ്. നടവടി അങ്ങിനെയല്ല. നിങ്ങൾ കുറെ സ്വതന്ത്രകളായിരിക്കുന്നുവല്ലോ. ഇവിടെവന്നു പൂപറിക്കുവാൻ നിങ്ങൾക്ക് ആരനുവാദം തന്നു. പൂപറിച്ചതോ പോകട്ടെ, ചെടികളും വള്ളികളുമൊക്കെ നിങ്ങളുടെ സ്വന്തംപോലെ ചവുട്ടി

നാശമാക്കിയല്ലൊ. ഇരിക്കട്ടെ, നിങ്ങളെ തക്കവണ്ണം ശിക്ഷിച്ചേക്കാം.

വൃന്ദാ—കൃഷ്ണാ നീയെപ്പോഴും ഒരു നിലയില്ലാത്ത ചെറുപ്പക്കാരനായിരിക്കുന്നു. വെണ്ണയവിടെ, പെണ്ണെവിടെ, പാലെവിടെ എന്നു തേടി നടക്കുന്നു. മാനമില്ലാത്ത നിന്നെ ഞാനെന്തു പറയട്ടെ. നിന്നെ വൃന്ദാവനത്തിലേക്കു രാജാവാക്കി വാഴിച്ചതാരാണ്? വൃന്ദാവനം നിനക്കും ഞങ്ങൾക്കും ഒരുപോലെതന്നെ. നിനക്കെന്താണിത്രയൊക്കെ പറയാനുള്ളത്.

മധുമംഗളൻ—(അടുത്തുചെന്നിട്ട്)

നാക്കൊന്നു കൾക്കുമീത്തള്ള-
മാർക്കുംപാക്കിലൊരേവിധം
മൂക്കന്മൂക്കെമെഹാകേട്ടു
മൂക്കുന്നുണ്ടന്തിതിങ്ങിനെ.

ഈ പെൺകിടാങ്ങൾതന്നെ അറിവില്ലാതെ അതിക്രമത്തിന്നു പുറപ്പെട്ടാൽ അരുതെന്നു പറഞ്ഞു തടുക്കേണ്ടതായിരിക്കെ തള്ളതന്നെ അവരെ താങ്ങി പറയുന്നതു കണ്ടില്ലെ. നാടു നന്നാകുന്നതും കെടുന്നതും പെണ്ണുങ്ങളെക്കൊണ്ടാണെങ്കിലും മുക്കാൽഭാഗവും കെടുന്നത് ഈ മുത്തുക്കികളെക്കൊണ്ടുതന്നെയാണ്.

വൃന്ദാ—വകതിരിവില്ലാത്ത ഈ പീറ എന്താണ് പറയുന്നത്. ഞാനെങ്ങിനെയല്ലാം പറഞ്ഞുകളയും, വെറുതെ ഇളക്കാൻ വരണ്ട.

ലളിതാ—(മധുമംഗളനെ നോക്കി.) ശേഷികെട്ട ബ്രാഹ്മണ! നിങ്ങളെ ഇവിടെ ആരു ക്ഷണിച്ചു. ആവശ്യമില്ലാത്ത കാര്യങ്ങളിൽ നിങ്ങളെന്തിനു തലയിടുന്നു. വഴിയേപോകുന്ന ശണ്ഠ വാരിക്കെട്ടുടി മുണ്ടെ എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു നരിയുടെ പിറകെ ഓരിക്കുടിയതുപോലെ, എന്തിനിവിടെ വന്നു.

മധുമംഗളൻ—ഞാൻ ഓരിയാണോ! ഉത്തമബ്രാഹ്മണൻ. വൃന്ദാവ

നത്തിലുള്ള രാജാവ് ശ്രീകൃഷ്ണൻ, ഞാൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മന്ത്രി, പുരോഹിതൻ, ഒന്നും അറിയാതെ പറയുന്നുവോ.

വൃദ്ധാ—കൃഷ്ണാ! വൃന്ദാവനം ഗോപികമാരുടേതാണ്. പുഷ്പങ്ങളിലാകുന്നു നിന്റെ ജീവനിരിക്കുന്നത് എങ്കിൽ ശങ്ങൾക്കു വന്നിട്ടു കാൎയ്യമുണ്ടോ. ഞാൻ പറയുന്നതു കേട്ടാലും:രാധയുടെ കാലിൽ വീണ് പുഷ്പം തരേണമേ എന്നപേക്ഷിക്കൂ. അവൾ നല്ല ദയയുള്ളവളാണ്. സമാധാനത്തിലേ കാൎയ്യമാകയുള്ളൂ. ശണ്ഠകൊണ്ടൊന്നും ഫലിക്കയില്ല. നിനക്കെന്തൊണിത്ര വിവരമില്ലാതെവന്നത്. (എന്നുപറഞ്ഞ് രാധയുടെ കയ്യുപിടിച്ച് കയ്യിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന പുഷ്പങ്ങളെ കൃഷ്ണന്റെമേൽ എറിയിച്ചു.)

രാധാ— (പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി നാണിച്ച് ധാത്രിയെ നോക്കി) അമ്മേ! നിങ്ങളെന്താ കാണിച്ചത്. ശിവപൂജക്കുവേണ്ടി ശേഖരിച്ച പുഷ്പങ്ങളെ അനാവശ്യത്തിൽ കളഞ്ഞുവല്ലോ.

വൃദ്ധാ—നമുക്കു മടങ്ങിപ്പോവുക. ഇവിടെ കയ്യൂക്കുള്ളവൻ കാൎയ്യക്കാരനായിരിക്കുന്നു. ഇവരോടു ശണ്ഠക്കു നില്പാൻ നമ്മെക്കൊണ്ടാവില്ല.

രാധാ—നാം ശിവനെ പൂജിപ്പാൻവേണ്ടി വന്നിട്ട് വെറുതെ പോകുവാൻ പാടുണ്ടോ.

മധുമംഗളൻ—എന്നാൽ നിങ്ങൾ ഒരു കാൎയ്യത്തിന്ന് വന്നു നടക്കുന്നത് മറ്റൊരു കാൎയ്യമായി തീൎന്നു. നിങ്ങൾക്കു പോകുവാൻ സാധിക്കയില്ല. ഈ വൃന്ദാവനത്തിന്റെ അതുക്കൈത്തു കടന്നാൽ ചുങ്കം തരാതെ വിട്ടയക്കുമോ.

വൃദ്ധാ— ചുങ്കമൊ? എന്തുചുങ്കം? ഇതാരാണേപ്പെടുത്തിയത്. ചുങ്കം തരുവാൻ ഞങ്ങളുടെ കയ്യിൽ പണവുമില്ല. കാശുമില്ല.

ഒരു ഇടയക്കുട്ടി— ഈ വൃന്ദാവനത്തിലുള്ള നാഥൻ ശ്രീകൃഷ്ണസ്വാമിയാണല്ലൊ. അവിടുന്ന് ഇവിടെ വരുന്നവരോരോരുത്ത

ത്തം ചുങ്കം കൊടുത്തിട്ടുവേണം പോകുവാൻ എന്ന് ഉത്തര വായിട്ടുണ്ടെന്ന് നിങ്ങളറിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നുണ്ടോ? ചുങ്കം കൊടുപ്പാൻ കയ്യിലൊന്നുമില്ലെങ്കിൽ രാധയെ കൊടുത്തുവിട്ടേക്കണം.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ—(ലജ്ജിച്ചു തല താഴ്ത്തിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്ന രാധയോട്) നീയ്യിനിയ്ക്കു തരാനുള്ളത് തന്നല്ലാതെ വിട്ടയയ്ക്കയില്ല. തരണം.

രാധാ— അയ്യോ ഞാൻ വളരെ സാധുവാണേ.

ശ്രീകൃഷ്ണൻ— നി അത്ര സാധുവാണെങ്കിൽ നിന്നെത്തന്നെ എനിക്കായ്ക്കൊണ്ടു സമപ്പണം ചെയ്യേക്ക (എന്നു പറഞ്ഞ് രാധയെ പിടിക്കുവാൻ പോകുന്നു. വൃദ്ധ മദ്ധ്യേ ന്തിൽ ചെന്നു തടുക്കുന്നു. കൃഷ്ണൻ വൃദ്ധയെ പിടിച്ചുമാററി രാധയെ തൊട്ടുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു.)

ഈ ഘട്ടത്തിൽ ഒരു അത്ഭുതമുണ്ടായി. ഇതുവരെ ചന്ദ്രശേഖരന്റെ ഭവനത്തിൽ സാക്ഷാൽ ശ്രീകൃഷ്ണൻ മുതലായവർ തന്നെ എഴുന്നെള്ളി കളിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ശ്രീകൃഷ്ണൻ രാധയോടു സംഭാഷണം ചെയ്യുന്ന ഘട്ടം ഏററവും ദിവ്യതയുള്ളതാകയാൽ ആ ഭാഗം എല്ലാവരുടേയും ദൃഷ്ടിക്കു ഗോചരമാകത്തക്കതല്ലെന്നുള്ളതുകൊണ്ട് അതുവരെ ഭക്തന്മാരുടെ ശരീരങ്ങളിൽ ആവേശിച്ച് അവരെക്കൊണ്ട് സംഭാഷണം ചെയ്യിക്കയും ചേഷ്ടിപ്പിക്കുകയും ചെയ്ത് അവരെ പമ്പരംപോലെ ആട്ടിക്കൊണ്ടിരുന്ന ദേവലോകനിവാസികൾ അവരുടെ ശരീരങ്ങളിൽ നിന്നൊഴിഞ്ഞുപൊയ്ക്കളഞ്ഞു. അപ്പോൾ ശ്രീകൃഷ്ണൻ ലളിതാ മുതലായവരെല്ലാം അദ്വൈതാചാര്യർ ഗദാധരൻ മുതലായ ഭക്തന്മാരായി നിന്നുകളഞ്ഞു.

എന്നാൽ ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ മാത്രം രാധയായി തന്നെ ഇരുന്നു. സ്വാമികൾ രംഗത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണപ്രിയവല്ലഭയായിട്ടാണ് വന്നത്. ഇപ്പോഴും രാധയായിത്തന്നെയിരിക്കുന്നുവെങ്കിലും സർവ്വലോകമാതാവായി വിളങ്ങി.

അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന എല്ലാവരും സ്വാമികളെ തങ്ങളുടെ മാതാവാണെന്ന് വിശ്വസിച്ചു. വൃദ്ധന്മാരായവർ അവരുടെ വൃദ്ധത്വം വിസ്മരിച്ച് വാത്സല്യമേറുന്ന മാതാവിന്റെ മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്ന കിടാങ്ങൾ പോലെയായിത്തീർന്നു. അധികം വിസ്തരിക്കുന്നില്ല. ജഗജ്ജനനിയായിത്തന്നെ വിളങ്ങുന്ന സ്വാമികൾ ഉടനെ ഭക്തന്മാരായ മക്കളോടുംകൂടി ചന്ദ്രശേഖരന്റെ ഭവനത്തിലുള്ള പൂജാമഠത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. സ്വാമികൾ അവിടെയുള്ള പീഠത്തിൽ ഇരുന്നരുളുകയും തൊഴുതുകൊണ്ട് ചുററും നില്ക്കുന്ന ഭക്തന്മാരെ വാത്സല്യത്തോടുകൂടി കടാക്ഷിക്കുകയും എല്ലാവരും സ്വാമികളെ വിവിധങ്ങളായ സ്തവങ്ങളെക്കൊണ്ട് സ്തുതിക്കുകയും ചെയ്തു. അനന്തരം സ്വാമികൾ അടുത്ത് ഭക്തിരസത്തിൽ മുഴുകിക്കൊണ്ടു നില്ക്കുന്ന ഹരിദാസനെ അമ്മ മകനെ എന്നപോലെ എടുത്തു മടിയിൽ വെച്ചു.

ഹരിദാസനങ്ങിനെ മാതാവിന്റെ മടിയിലിരുന്നു ഭക്തിയാകുന്ന സ്തന്യമാസ്വദിച്ചാനന്ദിക്കുന്നതു കണ്ട് മററുള്ള ഭക്തന്മാരാകുന്ന കുട്ടികൾ സഹിക്കാതെ തങ്ങളെക്കുറിച്ചും ഇതുപോലെയുള്ള ദയയുണ്ടാകേണമെന്ന് പ്രാർത്ഥിക്കുകയും ജഗന്മാതാവായ സ്വാമികൾ എല്ലാവരേയും അങ്ങിനെതന്നെ ഭക്തിപീയൂഷം നൽകി കൃതാർത്ഥന്മാരാക്കുകയും ചെയ്തു. നേരം പുലർന്നു, സൂര്യപ്രകാശമെങ്ങും പരന്നു. അതുവരെ ഉണ്ടായിരുന്ന ഇന്ദ്രലോകസുഖാനുഭവം പൊയ്പ്പോയല്ലോ എന്നുള്ള വ്യസനം എല്ലാവർക്കും വന്നുചേർന്നു.

സ്വാമികൾ ചന്ദ്രശേഖരന്റെ ഭവനത്തിൽനിന്നും സ്വഭവനത്തിലെക്കു ചെന്നു. എന്നിട്ടും സ്വാമികൾ എഴുന്നെള്ളി ഇരുന്നരുളിയ പൂജമുറിയ്ക്കുള്ളിൽ മിന്നൽ പ്രകാശംപോലെ കണ്ടിരുന്ന ഒരു ശോഭ ഏഴുദിവസം വരെ നിന്നിരുന്നു എന്ന് കൂടെയിരുന്നാനന്ദിപ്പാൻ ഭാഗ്യമുണ്ടായിട്ടുള്ള ഭക്തന്മാർ എഴുതിവെച്ചിട്ടുണ്ട്. ആ അറയ്ക്കുള്ളിൽ പ്രവേശിക്കുന്നവരുടെ കണ്ണ് മഞ്ഞിപ്പോകത്തക്കവണ്ണം അത്ര അധികം വിശേഷമായ പ്രകാശം ഉണ്ടായിരുന്നു എന്ന് പലരും പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതുകൊണ്ട് ഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ അവതാരമഹിമയെ എല്ലാവരും സമ്മതിക്കുവാൻ ഈ ഏക സംഗതി തന്നെ മതിയായ തെളിവാണ്.

പന്ത്രണ്ടാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

പതിമൂന്നാമദ്ധ്യായം.

ശാന്തിപുരവിജയം.

സ്വാമികൾ ഒരു ദിവസം നിത്യാനന്ദനെ വിളിച്ച് സ്നേഹിതാ! അദ്വൈതസ്വാമികളും ഹരിദാസനും ലീലാനാടകമാടിക്കഴിഞ്ഞ ഉടനെ അവരുടെ നാട്ടിലെക്കു പോയിട്ട് ഇതുവരെ ഇങ്ങോട്ടുവരികയുണ്ടായില്ലല്ലൊ. വളരെ ദിവസമായി അവരെ പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് എന്റെ മനസ്സിന്നു സുഖമില്ലാതെയായിരിക്കുന്നു. നാം ശാന്തിപുരത്തെക്കു പോയിട്ടെങ്കിലും ആ മഹാന്മാരെക്കണ്ടു സംസാരിച്ചിട്ടുവന്നാൽ കൊള്ളാമെന്ന് ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നു എന്നരുളിച്ചെയ്തു. നിത്യാനന്ദൻ സന്തോഷപൂർവ്വം സമ്മതിച്ചു. രണ്ടുപേരുംകൂടി ശചീദേവിയമ്മയോടു പറഞ്ഞ് അനുവാദം വാങ്ങി പുറപ്പെട്ടു. ശാന്തിപുരമെന്നത് നവദ്വീ

പംപോലെ തന്നെ ഗംഗാനദിക്കരയിലുള്ളതും നവദ്വീപത്തിൽ നിന്നു സുമാറ് പത്തു നാഴിക കിഴക്കു വശത്തുള്ളതുമായ ഒരു ചെറിയ നഗരമാകുന്നു. നവദ്വീപത്തിന്നും ശാന്തിപുരത്തിന്നും മദ്ധ്യേ ലളിതാപുരം എന്നൊരു നാട്ടുണ്ട്. ആ നാട്ടിന്നു സമീപത്തുള്ള ഒരു പറമ്പിൽ ഒരു കുടില് കാണുന്നുണ്ട്. ഇതല്ലാതെ അവിടെ വേറെ വീടും കുടിയുമൊന്നുമില്ല. ശാന്തിപുരത്തേക്കു പോകുന്ന സ്വാമികളും നിത്യാനന്ദനും ഈ കുടിലിന്റെ അടുത്തെത്തി. ആരാകുന്നു ഈ കുടിലിൽ പാർക്കുന്നത് എന്നു സ്വാമികൾ ചോദിക്കുകയും ഒരു സന്ന്യാസിയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പത്നിയുമാണെന്ന് നിത്യാനന്ദൻ മറുപടി പറയുകയും ചെയ്തു. ആശ്ചര്യത്തോടുകൂടി സ്വാമികൾ സന്ന്യാസിക്കു കുടുംബിനിയോ ഇതെന്തൊരു കഥയാണ്? നാം അദ്ദേഹത്തിനെ ചെന്നു കാണുക എന്നു പറഞ്ഞു. നിത്യാനന്ദൻ മുമ്പിലും സ്വാമികൾ പിന്നാലെയുമായി നടന്ന് രണ്ടുപേരും കുടിലിലക്കു ചെന്നു.

തന്നെപ്പോലെ കാഷായവസ്ത്രം ധരിച്ചിരിക്കുന്ന നിത്യാനന്ദനെ സന്ന്യാസി തന്റെ സഹോദരനെപ്പോലെ ഭാവിച്ച് കുശലപ്രശ്നം ചെയ്യുകയും ഒരുനേരമെങ്കിലും ഇവിടെ ഭക്ഷണം കഴിക്കേണമെന്ന് ആവശ്യപ്പെടുകയും ചെയ്തു. നിത്യാനന്ദൻ തന്നെ ആരെങ്കിലും ഭക്ഷണത്തിന്നായി ക്ഷണിച്ചാൽ അതിനെ തട്ടിക്കളയുന്ന പതിവില്ലാത്തതുകൊണ്ട് അപ്പോൾ അവിടെ ആഹാരം കഴിക്കാമെന്നു സമ്മതിച്ചു. സ്വാമികൾക്കത്ര തൃപ്തിയില്ലെങ്കിലും കൂട്ടത്തിലവിടെ ഇരിക്കേണ്ടിവന്നു.

നിത്യാനന്ദന്റെ ഒരുമിച്ചു ചെന്ന സ്വാമികൾ ആ സന്ന്യാസിയെ വളരെ വണക്കമായി നമസ്കരിച്ചു. അപ്പോൾ ആ യതി

ശ്രേഷ്ഠൻ വിദ്യയും വിത്തവും ഉത്തമയായ പത്നിയും സൽപുത്രന്മാരും കന്നുകാലി വിത്തു വല്ലി ഏറി ഇരുമ്പ് മുതലായതെല്ലാപ്പെട്ടതും നിനക്കുണ്ടായി വരട്ടെ എന്നനുഗ്രഹിച്ചു. അതു കേട്ട് കുറെ അതൃപ്തിയോടുകൂടി സ്വാമികൾ സന്യാസിയായ ഇവിടുന്ന് ഇങ്ങിനെ അനുഗ്രഹിക്കുമെന്ന് ഞാൻ വിചാരിച്ചില്ല. ഇവിടുത്തെ സ്ഥിതിക്കു തക്കതായ അനുഗ്രഹം ഇതിലും മേലെയുള്ളതായിരിക്കുമെന്നാണ് ഞാൻ വിശ്വസിച്ചത് എന്നു താഴ്മയോടുകൂടി പറഞ്ഞു. അതു കേട്ട് സന്യാസിക്ക് കലശലായ ദ്വേഷ്യം വന്നു. സ്വാമികളെ മുടിമുതൽ അടിവരെയും അടിമുതൽ മുടിവരെയും നോക്കി, പ്രശാന്തഗാംഭീരവും ശുദ്ധ സാത്വീകസ്വരൂപവും സൌന്ദര്യമൊഴുകുന്നതുമായ സ്വാമികളുടെ തിരുമുഖം കണ്ടപ്പോൾ ആ മഹാന്റെ ക്രോധമൊന്നു ശമിച്ചു. ഞാൻ ആശീർവ്വാദം ചെയ്തതിൽ ദോഷമെന്താണ്. മനുഷ്യരാൽ ആഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്ന വസ്തുക്കളൊക്കയും നിനക്കുണ്ടാകത്തക്കവണ്ണമല്ലയോ ഞാനനുഗ്രഹിച്ചത് എന്നു സന്യാസി ചോദിച്ചതിന്ന് സ്വാമികൾ നീർപ്പോളപോലെയും മിന്നൽപോലെയും നമ്മുടെ ദേഹം ക്ഷണഭംഗുരമാണെന്നുള്ളതിന്ന് സംശയമില്ല. ഉത്തരക്ഷണജീവിതം കൂടിയും വിശ്വസിച്ചുകൂടാത്തതായിരിക്കെ ഐഹികസുഖസാധനങ്ങൾ മാത്രമുണ്ടായാൽ മതി എന്ന് ബുദ്ധിയുള്ളവരാരെങ്കിലും ആഗ്രഹിക്കുമൊ? ഐഹിക സുഖാനുഭവംകൊണ്ട് മുക്തി ലഭിക്കുമൊ? അതുകൊണ്ട് ഇവിടുത്തെപോലെയുള്ള മഹാന്മാരിൽനിന്ന് ഇഹപര സുഖങ്ങൾക്കൊക്കയും നിദാനമായും കളങ്കമററതായുമുള്ള ഭഗവത്ഭക്തിതന്നെയാണ് ലഭിക്കേണ്ടതെന്നാകുന്നു എന്റെ വിചാരം എന്നു മറുവടി പറഞ്ഞു. ആ യതീന്ദ്രൻ പിന്നെയും ക്രുദ്ധനായി സേതുമുതൽ ഹിമവാൻവരെയുള്ള ദിവ്യസ്ഥലങ്ങളെ എല്ലാം ദശിക്കുക

യും പുണ്യതീർത്ഥങ്ങളിൽ സ്നാനംചെയ്യുകയും ചെയ്തിട്ടുള്ള എനിക്കു നീയ്യുപദേശംനൽകുന്നുവോ. ഞാൻ ചെയ്യേണ്ടതിന്നതാണെന്ന് എനിയ്ക്കറിഞ്ഞുകൂടയോ. ഇളന്തലയ്ക്കൽ കാതലോടിയാൽ നന്നോ. ചെറുപ്പക്കാരനായ നിനക്ക് എന്തിനാണീയ്യഹങ്കാരം, എന്നു കയർത്തു പറഞ്ഞു. ഇവരിങ്ങിനെ വിവാദിക്കുന്നതുകണ്ട് നിത്യാനന്ദൻ മെല്ലെ ഇടയിൽ കടന്നു. സ്വാമികളെ ഈ കുട്ടി കഥയില്ലാതെന്തോ പറഞ്ഞതിനെപററി ഇവിടുന്ന് എന്തിനു ദ്വേഷ്യപ്പെടുന്നു. ഇവിടുത്തെ ഗുണഗണത്തെയും അപാരജ്ഞാനത്തേയും അടിയനറിഞ്ഞുകൂടയോ എന്നു പറഞ്ഞതുകേട്ട് ആ ഗൃഹസ്ഥനായസന്ന്യാസി കുറച്ചു സമാധാനപ്പെടുകയും നിത്യാനന്ദൻ ഏതോ കാൎയ്യസാദ്ധ്യത്തിന്നുവേണ്ടി ഈ ചെറുപ്പക്കാരനെ തന്ത്രത്തിൽ വശീകരിച്ച് എവിടേക്കോ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോകയായിരിക്കാം എന്നു വിചാരിച്ച് ആ തൎക്കത്തിൽനിന്നു വിരമിക്കുകയും ആ കുടിലിലുള്ള ചെറിയ മുറിക്കുള്ളിൽനിന്നു ചില പഴങ്ങളുമാറം കൊണ്ടുവന്ന് അതിഥികളുടെ മുമ്പിൽ വെയ്ക്കുകയും അസാരം ആനന്ദംകൂടി അനുഭവിപ്പാൻ വിരോധമില്ലല്ലൊ എന്നു നിത്യാനന്ദനോടു ചോദിക്കുകയും ചെയ്തു. ആ സന്ദൎഭത്തിൽ സന്ന്യാസിയുടെ കുഡുംബിനി പിന്നെ ഇവിടെ ഒന്നു കാണട്ടെ എന്നുപറഞ്ഞു സന്ന്യാസിയെ വിളിക്കുകയും സന്ന്യാസി അവരുടെ അടുക്കൽനിന്നു പോകയുംചെയ്തു. അപ്പോൾ നല്ല തക്കം കിട്ടി എന്നു വിചാരിച്ചു സ്വാമികൾ ആനന്ദം എന്ന് എന്തിനെയാണ് പറഞ്ഞത് എന്നു നിത്യാനന്ദനോടു ചോദിച്ചു. നിത്യാനന്ദൻ പുഞ്ചിരിയിട്ടുകൊണ്ട് ഉണ്ണുന്നവൎക്ക് ആനന്ദമുണ്ടാക്കുന്നതു മധുവാണല്ലോ എന്നുപറഞ്ഞു.

കഷ്ടം കഷ്ടം ഇതെന്തൊരാശ്ചൎയ്യമാണ്. ഇങ്ങിനെയൊരു പുത്തുമയുണ്ടോ. പലദിക്കിലും ഇങ്ങിനെയുള്ള മുനീശ്വരന്മാരും യോ

ഗിശ്വരന്മാരും സ്വാമിമാരും പാവപ്പെട്ട ജനങ്ങളെ വഞ്ചിച്ചുംലോകത്തെയും തങ്ങളെക്കൂടിയും കെടുത്തുംകൊണ്ടു കാലക്ഷേപം ചെയ്തു വരുന്നു. അന്നംകൊടുത്ത വീട്ടിൽ കന്നംവെയ്ക്കുന്നവർ എന്നു പറയുന്നത് ഈ വകക്കാരെ കുറിച്ചുതന്നെയാണ്.

സന്ന്യാസിക്കാത്മബോധംകളത്രമാം
മന്ദിരംനിരൂപിച്ചാൽകളേബരം
നന്ദനന്മാർ വിരക്തരാംശിഷ്യന്മാർ
സന്ന്യാസിക്കുത്ഥീയമില്ലൊന്നുമെ.

ഇങ്ങിനെയാണ് സന്ന്യാസികളുടെ സ്വഭാവമെന്നു പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. പേരുകൊണ്ടും വേഷംകൊണ്ടും സന്ന്യാസിയായിരിക്കുന്ന ഇയ്യാൾ ഗൃഹസ്ഥന്നെപ്പോലെ പത്നിയോടുകൂടി ഒരു ഭവനത്തിൽ സ്ഥിരമായി പാൎക്കുന്നു എന്നുമാത്രമാണൊ ഗൃഹസ്ഥൻകൂടി നിന്ദ്യമെന്നു വിചാരിക്കുന്ന മദ്യപാനം ചെയ്യുന്നവനായിട്ടുമിരിക്കുന്നുവല്ലൊ എന്നെല്ലാം വിചാരിച്ചു സ്വാമികൾ വ്യസനിച്ചു.

മദ്യമെന്ന വാക്കു കേട്ടപ്പോൾ ഒരു പുലിയുടേയൊ ഭൂതത്തിന്റേയൊ കയ്യിൽ താനകപ്പെട്ടതുപോലെ ഭീതനായ സ്വാമികൾ തന്റെമുമ്പിൽ വെച്ചിട്ടുള്ള ഭക്ഷ്യങ്ങളെ വിട്ടു പെട്ടെന്നെഴുന്നേററു നിത്യാനന്ദനേയും കൂടെ വരുവാൻ തലവെട്ടും ആംഗ്യംകാണിച്ച് ഒരു ഓട്ടമായി കുറക്കെ ഓടി നദിയിൽചെന്നു ചാടി നീന്തിത്തുടങ്ങി.

ചെയ്തുകൂടാത്ത വല്ല കാൎയ്യവും ചെയ്യുന്നതിന്നു തങ്ങളെ ആരെങ്കിലും പ്രേരണചെയ്താൽ അവരുടെ അടുത്ത് അല്പവും നില്ക്കാതെ ഒരു ഓട്ടമായി ഓടിപ്പോകുന്നതു തന്നെയാണ് സൽകൃത്യമെന്ന് എല്ലാവരും ധരിക്കേണമെന്നുള്ള അഭിപ്രായത്തോടുകൂടിയാണ് സ്വാമികൾ ഇങ്ങിനെ ഓടിയത് എന്നു സ്വാമികളുടെ ശിഷ്യന്മാർ പറയുന്നു. അത്രതന്നെയല്ല, ഒരു സമയം ആ വലിയ സന്ന്യാസി ചാരായക്കുപ്പിയുംകൊണ്ട് തന്റെ പിന്നാലെ ഓടിവന്നേ

ഷ്ടമെന്നുള്ള വിചാരത്താൽ നേർവഴിവിട്ടു കുറക്കെ ഓടി നദിയിൽ ചാടി ബദ്ധപ്പെട്ടു നീന്തിത്തുടങ്ങിയതാണെന്നും വിചാരിക്കാവുന്നതാണ്. ശാന്തിപുരത്തിലേയ്ക്കു് ഇനിയും സുമാറ് അഞ്ചുനാഴികയുള്ളതുകൊണ്ടു് ഈ നദിയിൽക്കൂടി നീന്തിപ്പോയാൽ എളുപ്പത്തിൽ എത്താമെന്നുപറഞ്ഞു സന്മിത്രലക്ഷണങ്ങളെല്ലാംകൊണ്ടും തികഞ്ഞിരിക്കുന്ന സജ്ജനാഗ്രേസരനായ നിത്യാനന്ദനോടുകൂടി ആ നദിയിൽ ധാരാളമായി സഞ്ചരിക്കുന്ന മുതല മുതലായ പല ദുഷ്ടജന്തുക്കളെ ലേശംപോലും കൂസാതെ ഒഴുക്കനുസരിച്ചു ബഹുവേഗത്തിൽ നീന്തിച്ചെന്നു.

ഇങ്ങിനെ നീന്തുമ്പോൾ ആത്മാവ് ഉജ്ജീവിക്കുവാൻ ഭക്തിയെക്കാൾ ജ്ഞാനംതന്നെയാണ് ഉൽകൃഷ്ടമായിട്ടുള്ളതെന്നല്ലയൊ അദ്വൈതാചാര്യൻ തന്റെ ശിഷ്യന്മാരെ ഉപദേശിക്കുന്നത്. അദ്വൈതാചാര്യന്റെ ഈ മൌഢ്യത്തെ ഞാനിന്നു ചാറിപ്പിക്കുന്നുണ്ട് എന്നു സ്വാമികളരുളിച്ചെയ്തു. നിത്യാനന്ദൻ തിരിഞ്ഞു നോക്കിയപ്പോൾ സ്വാമികളുടെ നൈസർഗ്ഗികമായ സ്വരൂപംമാറി ജ്യോതിസ്സോടുകൂടി വിളങ്ങുന്നതിനെ കാണുകയും സ്വാമികൾ പെട്ടന്നു ശാന്തിപുരത്തേയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടുപോകുവാനുള്ള കാരണം ഇതുതന്നെ എന്നറിയുകയും അദ്വൈതാചാര്യൻ ഇന്നു പെട്ടന്ന പാട് ആരുകാണുമെന്നു വിചാരിക്കുകയുംചെയ്തു.

ജലജന്തുക്കളെപ്പോലെ നീന്തുവാൻ പരിചയിച്ചിട്ടുള്ള ഈ രണ്ടുപേരും വേഗത്തിൽ അദ്വൈതാചാര്യന്റെ സ്നാനഘട്ടത്തിലെത്തി കരയേറി ബദ്ധപ്പെട്ടുനടന്ന് ആചാര്യന്റെ ഇല്ലത്തിൽ ചെന്നുചേന്നു. അപ്പോൾ അവിടെ ഹരിദാസൻ മുതലായ ശിഷ്യന്മാരുടെ മദ്ധ്യത്തിലിരിക്കുന്ന അദ്വൈതാചാര്യൻ ഇവരെക്കണ്ടു യഥാവിധി പൂജിച്ചു. സ്വാമികൾ അതിനെ ഒന്നും വകവെ

ക്കാതെ അദ്വൈതാചാൎയ്യരെ നോക്കി നിൎവ്വാണംപ്രാപിപ്പാൻ നല്ല വഴി ഏതാകുന്നു ഭക്തിയോ ജ്ഞാനമോ എന്നു ചോദിച്ചു.

അദ്വൈതസ്വാമികൾ ലീലാനാടകത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണവേഷം ധരിച്ചോടിയതൊക്കെയും സ്വബോധമില്ലാത്ത നിലയിൽ ചെയ്തതാണല്ലൊ. അദ്ദേഹം സ്വാമികളുടെ മതത്തെ ഇനിയുമംഗീകരിച്ചു കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. ഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ മുമ്പാകെ താൻ വിചാരിക്കുന്നതും ചെയ്യുന്നതും എപ്പോഴും തന്റെ മതത്തിന്നു വിരോധമായിട്ടാകയാൽ അദ്ദേഹം ആ സമയങ്ങളിൽ ഏതോ മന്ത്രശക്തിയാൽ ബദ്ധനാവുകയാണെന്നു സ്വാമികളെ പിരിഞ്ഞിരിക്കുമ്പോൾ വിചാരിക്കും. അത്രമാത്രമല്ല, താൻ ചെറുപ്പംമുതൽ ജ്ഞാനമാൎഗ്ഗത്തെതന്നെ അനുസരിച്ചുവന്നിട്ടുള്ളതുകൊണ്ട് അതിനെ തീരെ വിട്ടുകളയുന്നതു തനിക്കു പമാനമാണെന്നുള്ള അഭിപ്രായവുമുണ്ട്.

ഇതെന്തൊരാശ്ചൎയ്യമാണ്? ഭൂതപ്രേതാദിബാധയുണ്ടെന്നു ജനങ്ങൾ പറയാറുണ്ടല്ലൊ. അതുകൊണ്ടുതന്നെയായിരിക്കുമൊ നാമിങ്ങനെ കഷ്ടപ്പെടുന്നത് എന്തോ ആരുകണ്ടു. അല്ലെങ്കിൽ നാടകമാടുമ്പോൾ നാം അങ്ങിനെ മാറിപ്പോകുവാൻ കാരണമെന്ത്? അഥവാ, നിമക്കുട്ടി നമ്മെ എന്തോ പററിച്ചതായിരിക്കണം. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ അവൻ കവിഞ്ഞ മാനസശക്തിയുള്ളവനും മറിമായങ്ങളുള്ളവനും ആയിരിക്കുന്നു. നാം എത്രപ്രാവശ്യമായി അവന്റെ മുമ്പിൽ ഒരു ചെറിയ കുട്ടിപോലെ ഭാവിക്കുകയും നടക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഇനി അങ്ങിനെ പാടില്ലെന്ന് എത്ര അധികം ഉറപ്പിച്ചിട്ടും അവനെ നേരിട്ടുകണ്ടാൽ കാൎയ്യമൊക്കെയും തകരാറായി തീരുന്നുവല്ലൊ. അതെ, ആ കുട്ടി ഒരു പിരട്ടുകാരൻതന്നെ. അതിരിക്കട്ടെ. നമ്മെപ്പോലെ എഴുപതിലധികം വയസ്സുചെന്ന ജ്ഞാനി ഒരു ചെറുക്കന്നധീനനായി വഴിതിരിയുക

യും ശിഷ്യന്മാൎക്ക് ഇതുവരേയും ഉപദേശിച്ചുവന്നതു മുഴുവനും തെറ്റിപ്പോയി എന്നു പറഞ്ഞു നൂതനമായ ഒരു മാൎഗ്ഗത്തെ ഉപദേശിക്കുവാൻ തുനിയുകയും ചെയ്താൽ എല്ലാവരും പരിഹസിപ്പാനും അപമാനിപ്പാനും എടയായി തീരുമെന്നുള്ളതിന്നു സന്ദേഹമുണ്ടോ? 'അതീതകാൎയ്യാനുശയേനകസ്സ്യാൽ' മേലിലെങ്കിലും ആ കുട്ടിയെ പേടിപ്പിച്ചൊതുങ്ങാതിരിക്കണം. ഇങ്ങിനെയെല്ലാം വിചാരിച്ചുകൊണ്ടു നല്ല ഉറപ്പോടുകൂടിയിരിക്കുന്നോ അദ്വൈതാചാൎയ്യൻ സ്വാമികളുടെ ചോദ്യത്തിന് എന്താ ഗൌരാംഗ! അതിന്നു സന്ദേഹമുണ്ടോ? ഭക്തിമാൎഗ്ഗത്തെക്കാൾ ജ്ഞാനമാൎഗ്ഗംതന്നെ ഉത്തമം എന്നു മറുപടി പറഞ്ഞു.

സ്വാമികൾ അതുകേട്ടു കോപിച്ച് ആചാൎയ്യരേ! ശരിതന്നെ. നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായമങ്ങിനെയാണെന്നറിഞ്ഞിട്ടുതന്നെയാണ് ഞാൻ നിങ്ങളുടെ മൌഢ്യത്തെ കളയുവാൻവേണ്ടി ഇങ്ങോട്ടു വന്നത്, എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ആചാൎയ്യൻെറമേലെ വീണ് തൃക്കൈകൾകൊണ്ടാഞ്ഞടിച്ചുതുടങ്ങി.

സ്വാമികൾ പെട്ടന്നുവരികയും ആചാൎയ്യരോട് അങ്ങിനെ ചോദിക്കുകയും ചെയ്തതുകൊണ്ടു ഭ്രമിച്ചുപോയ ശിഷ്യന്മാർ ആചാൎയ്യരെ സ്വാമികൾ അടിക്കുന്നതു കണ്ടിട്ട് ഒന്നും ചെയ്വാൻ തോന്നാതെ മിഴിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അടിക്കുന്ന ശബ്ദംകേട്ടിട്ട് ആചാൎയ്യൻെറ പത്നിയായ സീതാദേവിയമ്മാൾ വെളിക്കു വന്നുനോക്കി. "അയ്യയ്യോ ഇതെന്തൊരന്യായമാണ്? എന്തിനദ്ദേഹത്തിനെ അടിക്കുന്നു. അദ്ദേഹം നിങ്ങളെ എന്തുചെയ്തു. ഒരു ബ്രാഹ്മണവയോധികനെ ഇങ്ങിനെ അടിക്കുവാൻ നിങ്ങൾക്കു ലജ്ജയില്ലയോ? ഭഗവാനാണെ, ഇനി അടിക്കരുതെ. നിൎത്തുവിൻ. നിൎത്തുവിൻ. ഇനിയുമടിച്ചാൽ അദ്ദേഹം മരിച്ചുപോകും. നിങ്ങൾതന്നെ അതിന്നുത്തരവാദിയാകേണ്ടിവരും" എന്നിങ്ങിനെ പലതുംപറഞ്ഞിട്ടും സ്വാമികൾ ചെകിടൻെറ കാതിൽ ഗാനം ചെയ്തതുപോലെ അതൊന്നും

കേൾക്കാതെ ആചാൎയ്യരെ അടിച്ചുകൊണ്ടേയിരുന്നു. സീതാദേവിയ മ്മാൾ ശിഷ്യന്മാരെ നോക്കി, "ഛേ, ഛേ, എന്തു ശിഷ്യന്മാരാണ്. നിങ്ങളുടെ മുമ്പിലിട്ട് ഇങ്ങിനെ ആചാൎയ്യരെ അടിച്ചുകൊല്ലുന്നതു കണ്ടിട്ടും അദ്ദേഹത്തിനെ രക്ഷിപ്പാൻ തുനിയാതെ വെറുതെയിരി ക്കുന്നുവല്ലോ. നിങ്ങൾക്കൊക്കെ നാണമില്ലയൊ? നിങ്ങൾ ഇത്ര കാ ലവും വേദം പഠിച്ചിട്ട കാൎയ്യമെന്താണ്? എന്തിനു തൎക്കം പഠിച്ചു? ഉപദേശം കേട്ടിട്ടെന്താണ്. അതൊക്കെയും കാട്ടിൽ തിളങ്ങുന്ന ച ന്ദ്രികപോലെയും കടലിൽ കലക്കിയ പുളിപോലെയും ഫലമില്ലാതെ യായിപ്പോയല്ലോ. ഗുരുഭക്തി എന്നുള്ളതു നിങ്ങൾക്ക് അല്പമെ ങ്കിലും ഉണ്ടെങ്കിൽ അദ്ദേഹം പെടുന്ന പാടുനോക്കിക്കൊണ്ടിരി പ്പാൻ മനസ്സു വരുമോ. ആചാൎയ്യനടികൊള്ളുകയും ശിഷ്യന്മാർ നാ ണമില്ലാതെ കൈകെട്ടി നിൽക്കുകയും ഇങ്ങിനെ ഒരു നന്ദി ഇല്ലാ യ്മയെ ഞാനെവിടെയും കണ്ടിട്ടില്ല. പഠിച്ചറിഞ്ഞ പതിരുകളേ! നിങ്ങൾക്കു വകതിരിവില്ല. ധൈൎയ്യവുമില്ല. കണ്ടവർ പറഞ്ഞു പ രിഹസിക്കത്തക്ക നിലയിലായല്ലോ. മതി, മതി, എന്നുപറഞ്ഞു.

ആചാൎയ്യൻ അടിമേൽ അടികൊണ്ടിട്ടും കുറച്ചു വേദന ഇ ല്ലാത്ത നിലയിലും അടിക്കുന്നതിനെ തടുക്കാതെയും അടിക്കുന്നതു തനിക്കു നന്മയാണെന്നു വിചാരിച്ചിട്ടെന്നപോലെ കുനിഞ്ഞു പു റം കാണിച്ചുകൊടുത്തുകൊണ്ടും നിന്നതേയുള്ളു. അതുകൊണ്ടു സ ൎവ്വരും വിസ്മിതന്മാരായി ഭ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ആചാൎയ്യൻ അ ടികൊള്ളുക്കൊള്ളെ ആനന്ദം വൎദ്ധിച്ചുകൊണ്ടു "ഹാ! ഹാ! എത്ര മ ധുരം". "ഇത് എന്റെ ഭഗവാന്റെ കരുണതന്നെ" "സ്വാ മിൻ നിന്തിരുവടിയുടെ വൈഭവവും കരുണാവിലാസവും ഇ പ്പോൾതന്നെയാണ് എനിക്കു മനസ്സിലായത് എന്നിങ്ങിനെ പലതും ഇടക്കിടയ്ക്കു പറഞ്ഞു തന്റെ ആനന്ദത്തെ വെളിപ്പെടു ത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഭഗവദ്ദൎശനംതന്നെ പരമാനന്ദത്തിന്നു കാര ണമാകുന്നു. തന്തിരുവടി സ്പൎശിക്കുകയുംകൂടി ചെയ്യുമ്പോളുണ്ടാകു

ന്ന അവസ്ഥ എന്തായിരിക്കാം. ശ്രീകൃഷ്ണാവേശത്തോടുകൂടിയ ശ്രീഗൌരാംഗദേവൻ ആചാൎയ്യരെ സ്പൎശിക്കുംതോറും അദ്ദേഹത്തിൻെറ മനസ്സിൽ ഭക്ത്യാനന്ദം പെരുകി പെരുകി വരികയും തന്നെ മറക്കുകയും ചെയ്തു എന്നുമാത്രമല്ലാ എണീട്ടുനിന്നു തൻെറ രണ്ടുകയ്യും തലയ്ക്കുമീതെ പൊക്കി കൂപ്പിക്കൊണ്ടു നൎത്തനവും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ ശിക്ഷിച്ചതു മതി എന്നു വിചാരിച്ചു പുറത്തേക്കു പോരുകയും താഴ്വാരത്തിൽ ഇരുന്നരുളുകയും ചെയ്തു. ആചാൎയ്യൻ താണ്ഡവം ചെയ്തുകൊണ്ട്, "കരുണാ എന്നു പറയത്തക്കത് ഇതുതന്നെ. എല്ലാവരും വന്ന് ഈ കരുണാവിശേഷത്തെ കാണുവിൻ, ഞാൻ എൻെറ ഭഗവാനെ ഉപേക്ഷിച്ചുവന്നു എങ്കിലും ഭഗവാനെന്നെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നില്ല. ഞാൻ ഭഗവാനെ മറന്ന പാപിയാകുന്നു. സ്വാമിയോ എനിക്ക് അറിവുണ്ടാക്കി എന്നെ സ്വാധീനത്തിലാക്കുവാൻ:വേണ്ടി എൻെറ വീട്ടിൽ തേടിവന്നിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെയുള്ള കാരുണ്യം എൻെറ സ്വാമിക്കല്ലാതെ മറാൎക്കുണ്ടാകും. വിദുരൻെറ വീട്ടിൽ വിരുന്നുണ്ണുവാൻ എഴുന്നെള്ളിയത് ഇതിന്നിണയാകുമോ? ജ്ഞാനവൃദ്ധൻ ഞാനെന്നഭിമാനിച്ചിരുന്ന അറിവുകെട്ടവനായ എനിക്ക് അറിവുണ്ടാക്കിതന്നതായ അതിശയമളവില്ലാത്തതുതന്നെ. കാട്ടിലും, മലയിലും, കല്ലിലും, മുള്ളിലും, നടന്നും കായോ, കിഴങ്ങോ, ഇലയൊ, കാററൊ,ഭക്ഷിച്ചും ഘോരതപസ്സു ചെയ്യുന്നവർ അവിടവിടെ കണക്കില്ലാതിരിക്കെ യാതൊന്നും ചെയ്യാതെ അഹങ്കരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന തുമ്പുകെട്ടവനായ എന്നെ തേടിവന്നു ഭക്തിപീയൂഷംതന്നു പരിപാലിച്ചുവല്ലോ. നിന്തിരുവടിയുടെ വാത്സല്യത്തെക്കുറിച്ചു ഞാനെന്തു പറയട്ടെ. കാണുന്നവർ കേഴുംവണ്ണമെന്നെ അടിച്ചടിച്ച് എനിക്കാനന്ദം നൽകി രക്ഷിച്ച കരുണാസമുദ്രമെ! സദാനന്ദസ്വരൂപ! സ്വയംപ്രകാശ! സുന്ദരമൂൎത്തെ! നിന്തിരുവടിയുടെ മഹാപ്രസാദംനിമിത്തം ഞാനിങ്ങിനെ ധന്യനായിത്തീൎന്നു. എന്നെ ഒരിക്കലും കൈവിടാതെ കാത്തുരക്ഷിക്കേണ്ടു

ത് അവിടത്തെ ഭാരംതന്നെ" എന്നിങ്ങിനെ പലവിധം സ്വാമികളെ സ്തുതിച്ചു. ഇതെല്ലാം കേട്ട ആചാൎയ്യന്റെ പത്നി അമ്പരന്നുകൊണ്ടുനിന്നു. അപ്പോൾ പുറത്തിരുന്ന സ്വാമികൾ എല്ലാവരും കേൾക്കത്തക്കവണ്ണം "ഇങ്ങിനെ ജ്ഞാനംകൊണ്ടുതന്നെ മോക്ഷം പ്രാപിപ്പാനിച്ഛിക്കുന്നവൻ ശ്രീമഹാവിഷ്ണുവിനെ അവതാരംചെയ്തു വരേണമെ എന്ന് എന്തിനു പ്രാൎത്ഥിച്ചു." എന്നു കല്പിച്ചു ചോദിക്കുകയും ആചാൎയ്യൻ സ്വാമികളുടെ അടുത്ത് ഓടിച്ചെന്നു സാഷ്ടാംഗം നമസ്കാരംചെയ്തു സമസ്താപരാധം ക്ഷമിക്കേണമെ എന്നപേക്ഷിക്കുകയും ഉണ്ടായി. ആ സമയം സ്വാമികളുടെ ആവേശനില മാറിപ്പോകയും സ്വാമികളുടെ ചുററം വിളങ്ങിയ കാന്തി മറയുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ സ്വന്തംനിലയിൽ ഇരിക്കുമ്പോളൊക്കെയും അദ്വൈതാചാൎയ്യരിൽ ഭക്തിയോടും വിനയത്തോടും വൎത്തിക്കുന്നതു പതിവാകയാൽ ആചാൎയ്യർതന്നെ നമസ്കരിച്ചതിനെക്കുറിച്ചു വ്യസനിക്കുകയും ഇനി ഒരിക്കലും തന്നെ ഈ മാതിരി നമസ്കാരം മുതലായതു ചെയ്തു ഖേദിപ്പിക്കാതിരിക്കേണമേ എന്ന് ആചാൎയ്യരോടപേക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു. ഇതുകൊണ്ടുതന്നെ സ്വാമികൾ ആവേശംനീങ്ങി തന്റെ സ്വന്തംനിലയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു മനസ്സിലായിട്ട് ആചാൎയ്യൻ സ്വാമികളുടെ പാദങ്ങളെ വിട്ടെണീററുനിന്നു. അപ്പോൾ സ്വാമികൾ എന്തോ സ്വപ്നംകണ്ട് ഉണൎന്നതുപോലെയിരിക്കുകയും വിനയപൂൎവ്വം ആചാൎയ്യരെനോക്കി ഞാൻ വല്ലതും തെററായി പ്രവൃത്തിചെയ്തുപോയോ എന്നു ചോദിക്കുകയും ചെയ്തു. ആചാൎയ്യനും നിത്യാനന്ദനും പരസ്പരംനോക്കി പുഞ്ചിരിയിട്ടുകൊണ്ട് അങ്ങിനെ ഒന്നും ചെയ്തില്ലെന്നറിയിച്ചിട്ടും സ്വാമികൾ താൻ എന്തോ അപരാധം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നുതന്നെ നിശ്ചയിച്ച് "ആചാൎയ്യരെ! നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ പുത്രനായ അച്യുതനേയും എന്നേയും ഒന്നുപോലെ വിചാരിയ്ക്കണെ. എന്നെ പഠിച്ചറിവില്ലാത്ത ചെറിയ മകനാണെന്നു വിചാരിച്ചു ഞാൻ തെററുകാണിച്ചാൽ ശാസി

ച്ച നല്ലവഴിക്കു നടത്തുവാൻ കരുണയുണ്ടാകേണമെന്നതിലക്ക പേക്ഷയുണ്ട്" എന്നുപറഞ്ഞു. ആചാൎയ്യൻ "ശരി, എന്നാൽ നിന്റെ മേലൊക്കെ മണ്ണായിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു നീ കുളിക്കണം— എനിക്കും കുളിക്കാറായി. എല്ലാവൎക്കുംകൂടി ഗംഗയിൽചെന്നു സ്നാനംചെയ്യുവരാം" എന്നു കാരണവരുടെ നിലയിൽപറഞ്ഞു. ഉടനെ എല്ലാവരും എണീററു പുറപ്പാടായി. അപ്പോൾ അടുത്തുനോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നിരുന്ന സീതാദേവിയോടു അമ്മെ! എനിക്കു നന്നെ വിശപ്പുണ്ട്, നിങ്ങൾ വേഗത്തിൽ കൃഷ്ണാരാധനകഴിച്ചുവെങ്കിൽ ഞങ്ങൾക്കുവന്നു ഉടനെ പ്രസാദം അനുഭവിക്കാം." എന്നു പറഞ്ഞു. ആയമ്മയാളും അല്പം മുമ്പു താൻ കടുപ്പവാക്കുകൾ പറഞ്ഞതിനെ മറന്ന് സ്വാമികളെക്കുറിച്ചു സ്വതേയുള്ള പുത്രവാത്സല്യം വൎദ്ധിച്ചു ബഹു വേഗത്തിൽ വെപ്പ് ഒരുക്കുവാൻ ഉത്സാഹിച്ചു.

മേൽ വിവരിച്ച വൃത്താന്തത്തിൽനിന്നു നാം മനസ്സിലാക്കേണ്ടതിനെക്കുറിച്ച് കുറഞ്ഞൊന്നാലോചിക്കുക. ലീലാനാടകത്തിൽ താൻ ഭ്രാന്തനെപ്പോലെ ചേഷ്ടിച്ചതായി വിശ്വസിച്ച ആചാൎയ്യൻ അന്നേദിവസംമുതൽ സ്വാമികൾ ഒരു അവതാരപുരുഷനാണെന്നുള്ള വിശ്വാസത്തെ തീരെ വിട്ടുകളഞ്ഞു. സ്വാമികളുടെ അഭിപ്രായത്തിന്നു വിരോധമായിട്ടു തന്റെ ശിഷ്യന്മാൎക്കു ജ്ഞാനമാൎഗ്ഗത്തെ ഉപദേശിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു. തന്റെ ഇഷ്ടംപോലെ സകലൎക്കും ഇച്ഛാമാത്രത്താൽതന്നെ ഭക്തിയുണ്ടാക്കുവാൻ ശേഷിയുള്ള സ്വാമികൾ ആചാൎയ്യൎക്കുഞ്ഞിനെ ഭക്തിയുണ്ടാക്കിത്തീൎക്കുന്നതിന്നു മുമ്പായി തന്നെക്കുറിച്ച് ആചാൎയ്യൎക്കുണ്ടായിരുന്ന അവിശ്വാസത്തെ കളഞ്ഞ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിൽ ഭക്തിയുണ്ടാവാൻതക്കവണ്ണം പരിപാകം വരുത്തേണ്ടുന്ന ആവശ്യമുണ്ടായിരുന്നു. സ്വാമികൾ ഹാജിയുടെ ഒരു വിരലിനെ തൃക്കൈകൊണ്ടു തൊട്ടതിനാൽതന്നെ ഹാജിയെ ഭക്തനാക്കിത്തീൎത്തതായി പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ആ ഹാജിയേക്കാൾ പത്തുമടങ്ങു ദൃഢചിത്തതയും ശാസ്ത്രവിചാരവും വിശേഷ

ഭാഷാജ്ഞാനവും ബുദ്ധിശക്തിയും ഉള്ള അദ്വൈതാചാര്യന്റെ കാര്യത്തിൽ സ്വാമികൾ സാധാരണ മാതിരി സ്പർശിച്ചാൽ മതിയാകയില്ലെന്നുകരുതി ഈവിധം വേഷംകെട്ടിയതായിരിക്കണം. അതെങ്ങിനെയായാലും അടികൊള്ളുന്നതിന്നുമുമ്പ് അവതാരത്തിൽ ലേശവും വിശ്വാസമില്ലാതിരുന്ന അചാര്യന് അടികൊണ്ട് എഴുനേററപ്പോൾ അവതാരത്തിൽ പൂൎണ്ണവിശ്വാസമുണ്ടായിരുന്നു.

നിത്യാനന്ദൻ ഹരിദാസൻ അദ്വൈതാചാൎയ്യൻ മുതലായവരോടുകൂടി സ്വാമികൾ പോയി ഭാഗീരഥിയിൽ സ്നാനം ചെയ്തു മടങ്ങിവരുമ്പോൾ വഴിക്കുള്ള രാധാകൃഷ്ണക്ഷേത്രത്തിൽ ചേന്നു ഭഗവാന്റെ സന്നിധാനത്തിൽ വീണു നമസ്കരിച്ചു. അതുകണ്ട് അദ്വൈതാചാൎയ്യൻ, സ്വാമികളുടെ പാദങ്ങളിൽ തന്റെ ശിരസ്സു തട്ടത്തക്കവണ്ണം നമസ്കാരംചെയ്തു. അനന്തരം ഹരിദാസനും അതുപോലെതന്നെ വീണു കുമ്പിട്ടു. ഇങ്ങിനെ വിനോദകാൎയ്യയെ കണ്ടു നിത്യാനന്ദൻ, "വൃന്ദാവനം പ്രാപിക്കുവാൻ ഇതുതന്നെയാണ് തക്ക സമയം" എന്നുപറഞ്ഞു. ഇതു കേട്ടു കാൎയ്യം മനസ്സിലാക്കിയ സ്വാമികൾ വേഗത്തിൽ എഴുനേററു തന്റെ കാൽപിടിച്ചു സേവിച്ചു അദ്വൈതരെ വണങ്ങി "ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുകളഞ്ഞുവല്ലോ" എന്നുപറഞ്ഞു ഖേദിച്ചു.

ശാന്തിപുരത്തിൽനിന്നു നവദ്വീപത്തിലേക്കു പോകുമ്പോൾ അദ്വൈതനും സ്വാമികളുടെ ഒരുമിച്ചുപോയി. ശാന്തിപുരത്തിൽ താമസിക്കുമ്പോൾ ഒരു നേരംപോക്കുണ്ടായി. സ്വാമികൾ ഒരുദിവസം പെട്ടെന്നു ഗൌരീദാസൻ എന്നുപേരായ ഒരു പ്രബലവിദ്വത്സന്ന്യാസിയുടെ മുമ്പിൽ ചെന്നുനിന്നു,ഞാൻ ശാന്തിപുരത്തിൽനിന്നു നിങ്ങളെ കാണുവാൻവേണ്ടി വന്നതാകുന്നു. ഈ തുഴക്കോലു നിങ്ങൾക്കു തരുവാൻവേണ്ടി കൊണ്ടുവന്നതാണ്. എന്നുപറഞ്ഞു തന്റെ ചുമലിൽ വെച്ചിരുന്ന തോണി തുഴയുവാനുള്ള ഒരു തോട്ടിയെ എടുത്തു കാണിച്ചു. ഗൌരീദാസൻ സ്വാമികളെപ്പററി കേട്ടി

ട്ടുണ്ട്. അതുവരെ കണ്ടിട്ടില്ല. സ്വാമികളെപ്പററി കേട്ടിട്ടുള്ളതൊക്കയും വിശ്വാസയോഗ്യമോ അല്ലയോ എന്നറിവാൻ യത്നിച്ചിട്ടുമില്ല. സുന്ദരനും ഗംഭീരനുമായ സ്വാമികളെ കണ്ടപ്പോൾ ഒന്നും തോന്നാതെയായ ഗൌരീദാസൻ ഇതെന്തിനാണെന്നു ചോദിച്ചു. സ്വാമികൾ ജനങ്ങളെ എല്ലാം അക്കരയിൽ ചേൎക്കുവാൻതന്നെ എന്നു പറഞ്ഞുകൊടുക്കുവാൻ ഭാവിച്ചു. സന്യാസി അതിനെ വാങ്ങുവാൻ ധൈൎയ്യം വരാതെ ഇതിനെ സ്വീകരിക്കുന്നത് എളുപ്പമായ കാൎയ്യമല്ലല്ലോ. ഇതുകൊണ്ടു ജനങ്ങളെ മറുകരചേൎത്തുവാൻ എനിക്കു ശക്തിയുണ്ടായാലല്ലേ ഞാനിതു വാങ്ങുവാൻ പാടുള്ളു, എന്നു പറഞ്ഞതുകേട്ടു ഗൌരാംഗദേവൻ പേടിക്കേണ്ടാ അതിന്നു വേണ്ടുന്ന ശക്തിയെ ഞാൻ തന്നുകൊള്ളാം എന്നരുളിച്ചെയ്തു. ഗൌരീദാസൻ ആശ്ചൎയ്യത്തോടുകൂടി ഇങ്ങിനെ ഉത്തരംപറയുവാൻ നിങ്ങളാരാകുന്നു? എന്നെക്കൊണ്ടു പണി എടുപ്പിക്കുവാൻ ഒരുങ്ങിയ നിങ്ങളെവിടത്തുകാരനാണെന്നു മനസ്സിലായില്ല. ദയവുചെയ്തു പറഞ്ഞാൽ കൊള്ളാം, എന്നാവശ്യപ്പെട്ടു. സ്വാമികൾ താൻ ഇന്നാളാണെന്നു ധരിപ്പിക്കുകയും ഗൌരീദാസൻ വണങ്ങി തുഴക്കോലുവാങ്ങുകയും ഗൌരാംഗദേവനെ ഗുരുവാക്കി വരിക്കുകയും ചെയ്തു. അതുമുതൽ ഗൌരീദാസൻ ആ കാരീസാദേശത്തിലുള്ള ജനങ്ങളെ എല്ലാം സ്വാമികളുടെ ഭക്തന്മാരാക്കിത്തീൎക്കുവാൻ പ്രയത്നിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഈവിധത്തിൽ ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ വളരെ ജനങ്ങളെ കീഴടക്കി വൈഷ്ണവമതത്തെ പരത്തിക്കൊണ്ടുവന്നു. ഒരു മതത്തിൽ വിശ്വാസത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്നവനെ മറെറാരു മതത്തിൽ വിശ്വാസമുള്ളവനാക്കിത്തീൎക്കുവാൻ വളരെ പ്രയാസമുണ്ട്. അതിലും വിശേഷിച്ചു ദുൎവ്വൃത്തനായും വളരെ പഠിപ്പും ബുദ്ധിശക്തിയുള്ള നാസ്തികനായും വൎത്തിക്കുന്നവനെ മാററുവാൻ സാധിക്കുകയേ ഇല്ല. ആ തരത്തിലുള്ളവരെ എല്ലാം സ്വാമികൾ ഒന്നു കടാക്ഷിക്കുക അല്ലെങ്കിൽ സ്പൎശിക്കുക, ഇതുകളെക്കൊണ്ടു തീരെ മാററി എന്നു

മാത്രമല്ല, അങ്ങിനെ മതംമാറി ഭക്തന്മാരായിത്തീൎന്നവരെക്കൊണ്ടു മററു പലരേയും മാററിയ്ക്കുകയും ചെയ്യുവന്നു. ഇങ്ങിനെയെല്ലാം ചെയ്യുന്നതിന്ന് ഏകനായി വിളങ്ങുന്ന സൎവ്വേശ്വരനാലല്ലാതെ മററാരെക്കൊണ്ടു സാധിക്കും.

പതിമൂന്നാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

പതിനാലാമദ്ധ്യായം

വിരഹം.

സ്വാമികൾ ആദ്യകാലത്തു കീൎത്തനം നടത്തുമ്പോൾ പടി അടച്ചിരിക്കുന്നത് പതിവാണ്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ആ മാതിരി ഭഗവാനെ ആരാധിക്കുന്നത് അപൂൎവ്വവും ആരും കണ്ടിട്ടില്ലാത്തതും കാണികൾ പരിഹസിക്കത്തക്കതും ആകയാൽ മതദ്വേഷികൾ സംഘം ചേൎന്നുവന്നു ഭജിക്കുന്നവരെതടുത്ത് ഉപദ്രവിപ്പാൻ ഇടയായേക്കാം. അതുതന്നേയല്ല ഭഗവാനെ സ്തുതിക്കുമ്പോൾ മനസ്സൊട്ടും ചലിക്കാതെ ഏകാഗ്രമായിനിന്നാൽ മാത്രമേ ഭക്തി വൎദ്ധിച്ചു സ്തുതിക്കുന്നതിൻെറ ഫലം ലഭിപ്പാൻ ഇടവരികയുള്ളു, അതുകൊണ്ടുതന്നേയാണ് യോഗികൾ ജനോപദ്രവമില്ലാത്ത കാട്ടിലുംമററും ചെന്നു തപസ്സുചെയ്യുന്നത്. എന്നാൽ കീൎത്തനങ്ങളെ പാടുന്നതിൽ പലരും കൂടിയിരുന്നാലും അവരുടെയെല്ലാം മനസ്സൊരുമിച്ച് ഒന്നിൽതന്നെ ചേൎന്ന് ഒരേവിധവ്യാപാരത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അവിടേയും ഭക്തിയുണ്ടാവാനിടയുണ്ട്. എങ്ങിനെയെന്നാൽ: ആദ്യം സംഗീതംതന്നെ ആത്മാവിനെ ശാന്തമാക്കി മനസ്സിനെ ഏകാഗ്രമാക്കും. ഗാനശക്തിവിശേഷത്തെ ശ്രീകൃഷ്ണൻ മുരളീനാദംകൊണ്ടു സകല ചരാചരങ്ങളേയും ആനന്ദിപ്പിച്ചു എന്നുള്ള കഥകൊണ്ട് അറിയാവുന്നതാണ്. ഇങ്ങിനെ ഭക്തിയുണ്ടാവുന്നതിന്നു മുഖ്യ സഹായമായിരിക്കയാൽതന്നേയാണല്ലോ ക്ഷേത്രങ്ങ

ളിൽ ഉത്സവങ്ങൾക്കും മററും സംഗീതം വേണമെന്നു നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ളത്. അതുകൊണ്ടു കീർത്തനങ്ങളെ പാടുന്നത് ഭക്തന്മാർ തങ്ങളെ മറന്നു ഭക്തിരസത്തിൽ മുഴുകിക്കൊണ്ടിരിപ്പാൻ ഉപയോഗപ്പെടുന്നതാകുന്നു. ഭക്തിയും, വിശ്വാസവും ഇല്ലാത്തവർ അവിടെ ചെന്നാൽ കീർത്തനം ഭംഗിയായി നടത്തുവാൻ സാധിക്കയില്ല. ശ്രീവാസന്റെ വീട്ടിൽ സ്വാമികൾ കീർത്തനം നടത്തിക്കൊണ്ടു വരുമ്പോൾ ഒരുദിവസം ഭക്തനാണെന്നു ശ്രീവാസനു നല്ലവണ്ണം അറിവുള്ള ഒരാളെ ആരോടും ആലോചിക്കാതെ ശ്രീവാസൻ ഉള്ളിൽ കടത്തിവിടുക ഉണ്ടായി. സ്വാമികൾ നൃത്തനം ചെയ്യുവാൻ ആരംഭിച്ചിട്ടു പെട്ടന്നു നിന്നു. ഇന്ന് എന്താണ് മനസ്സിൽ ആനന്ദവും ദേഹത്തിൽ പുളകവും ഉണ്ടാവാത്തതു ശ്രീവാസ! നിങ്ങൾ പുറമെയുള്ള വല്ലവരേയും കൂട്ടത്തിൽ കൂട്ടീട്ടുണ്ടോ എന്നു ചോദിച്ചു. ശ്രീവാസൻ സ്വാമികളെ വണങ്ങി താൻ ഒരാളെ അകത്തുകടത്തിവിട്ടിട്ടുണ്ടെന്നും ആയാൾ പാലല്ലാതെ മററാരാഹാരവും കഴിക്കാത്ത ഒരു ഗഹാനാണെന്നും അദ്ദേഹം നല്ല ഭക്തനാണെന്നു താൻ അറിയാതിരുന്നാൽ കടത്തിവിടുകയില്ലെന്നും താൻ ചെയ്തുപോയ അപരാധം ക്ഷമിക്കണമെന്നും പറഞ്ഞു. അതുകേട്ടു സ്വാമികൾ മന്ദസ്മിതം ചെയ്തു, നിങ്ങളുടെ ഭക്തനെ വേറെ എവിടെ എങ്കിലും പോകുവാൻ പറയൂ. പാലുമാത്രം സേവിച്ചു ഭഗവാനെ പ്രാപിക്കാമെന്നു വിചാരിക്കുന്നവക്ക് ഇവിടെ സ്ഥലമില്ലാ എന്നരുളിച്ചെയ്യുകയും ആ ഭക്തൻ പുറത്തേക്കു പോകേണ്ടതായി വരികയും ചെയ്തു. തന്നെ പുറത്താക്കിയതുകൊണ്ട് ആ ഭക്തനു ഖേദം ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ കണ്ട കാഴ്ചയാൽത്തന്നെ അദ്ദേഹം തന്നെത്താൻ മറക്കുകയും പരമാനന്ദം അനുഭവിക്കുകയും ചെയ്തു. താൻ ഉള്ളിൽ വരുമ്പോൾ ശുദ്ധ വൈദികനായിരുന്ന ആയാൾ പുറത്തേക്കു പോകുമ്പോൾ സ്വാമികളുടെ മഹിമയേക്കുറിച്ചു പൂർണ്ണ വിശ്വാസമുള്ള ഉത്തമഭക്തനായി തീർന്നു. സ്വാമികൾ

ഉടനെ അദ്ദേഹത്തിനെ തിരിയെ വിളിച്ചുകൊണ്ടുവരുവാൻ കല്പിക്കയും അദ്ദേഹം വ്യസനത്തോടുകൂടി വന്നു സ്വാമികളെ വണങ്ങി താൻ ചെയ്തുപോയ തെററു ക്ഷമിച്ചു രക്ഷിക്കണമെന്നപേക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ ഭക്തനിങ്ങൾ ഭക്തനാണെന്നുള്ളതിന്നു സംശയമില്ല. ആഹാരത്തിന്നു പാല്യമാത്രമേ ഉപയോഗിക്കുകയുള്ള എന്നുംമററുമുള്ള ബാഹ്യവ്യാപാരങ്ങളാകകൊണ്ടുമാത്രം സംസാരദുഃഖംനീങ്ങി പരംപദം പ്രാപിപ്പാനിടവരുമെന്നു കരുതുന്നതു തെററാകുന്നു എന്നല്ലാവരേയും ധരിപ്പിക്കുവാൻവേണ്ടി മാത്രം നിങ്ങളെ വ്യാത്താക്കേണമെന്നു പറഞ്ഞതാകുന്നു എന്നരുളിച്ചെയ്തു.

സ്വാമികൾ ഗയാക്ഷേത്രത്തിൽനിന്നു മടങ്ങിവന്ന കാലത്ത് നടവടികൾ മുഴുവനും മാറിയിരുന്നതുകൊണ്ട് കണ്ടവരെല്ലാം സ്വാമികളെ ഭ്രാന്തനാണെന്നുതന്നെ വിചാരിച്ചു. അതുകൊണ്ട് വിരോധികൾ സ്വാമികളെ നിന്ദിച്ചുപറയുന്നതു കുറെ അധികമായിതീന്നു. ആ കാലത്തു സ്വാമികൾ തന്നെ മറന്നു ഭഗവാനെ പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്നതായി ഭാവിച്ചു വ്യസനിക്കുകയും അല്പാല്പമായി ആശ്വസിച്ചു തെളിയുകയും ചെയ്തിരുന്നു. ദിവസന്തോറും ശിഷ്യന്മാർ നടത്തിവന്ന സങ്കീർത്തനകാലക്ഷേപങ്ങളിൽ ഘോരതയും ഐകാഗ്രതയും ഇരുന്നുതുടങ്ങി. ഭക്ഷണം നിദ്ര സ്നാനം മുതലായ വ്യാപാരങ്ങളിലും ലഹരി മുഴുത്തപോലേയും ഭ്രാന്തു പിടിച്ചപോലേയും കാണപ്പെട്ടു. ഇങ്ങിനെതന്നെ സ്വാമികൾ ഭക്തിവദ്ധിച്ചു ശ്രീകൃഷ്ണനിൽ പ്രേമത്തോടും വിരഹഭാവത്തോടുംകൂടി വത്തിച്ചു.

ശ്രീകൃഷ്ണനെന്ന നാമം ആരെങ്കിലും പറയുന്നതുകേട്ടാൽ സ്വാമികൾ വാവിട്ടുകരയും, നിലത്തുവീഴും, സംഭാഷണവും ശ്വാസവുംകൂടി അടങ്ങിമൃതനെന്നപോലെ കിടക്കും, കണ്ണീർ ആറുപോലെ ഒഴുകും, അല്പസമയം കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെയും തെളിഞ്ഞു എഴുനീല്ക്കും, ഇങ്ങിനെ പലമാതിരി മാറിമാറി ഇരിക്കുന്ന കാലത്ത് ഒരു ദിവസം

സ്വാമികൾ സ്വന്തംനിലയിൽ ഇരിക്കുകയാണെന്നു കരുതി ശചീദേവി അമ്മാൾ എൻെറ അരുമമകനെ! നീ എന്താണ് വല്ലാതിരിക്കുന്നത്? നിനക്കെന്താണ് വ്യസനം, എന്നുചോദിച്ചു. അമ്മ ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചതു് സ്വാമികളുടെ ചെവിയിൽ കടന്നതെയില്ലാ. സ്വാമികൾ യാതൊരുമറുവടിയും പറയാതിരിക്കുന്നതുകണ്ടു് അമ്മ നന്നെ വ്യസനിച്ചു. ദിവസത്തിന്നു ദിവസം ശചീദേവി അമ്മാൾക്ക് മകനെപ്പറ്റിയുള്ള ആധി വദ്ധിച്ചുവശായി. സ്വാമികളിൽ ശ്രീകൃഷ്ണൻ ആവെശിക്കുന്നതു പതിവായതിന്നു ശേഷവും സ്വാമികൾ ഇങ്ങിനെയുള്ള അവസ്ഥകളെ പ്രാപിച്ചു പ്രേമംനിമിത്തം പരവശനായി തൻെറ ശിഷ്യന്മാക്ക് അതിൻെറ അനുഭവങ്ങളെ് എല്ലാം അറിയിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു

സ്വാമികൾ ദിവസംതോറും കീത്തനം നടത്തിവരുന്നതിൽ കൂടിയാട്ടുകയും മററും ചെയ്യാൻ സാധിക്കാത്ത നിലയിലായി തീന്നിട്ടും ശിഷ്യന്മാർ അതിനെ മുടക്കാതെ യഥാപൂവ്വം ഭജന നടത്തിക്കൊണ്ടുവന്നു. സ്വാമികൾ വരാതിരിക്കുമ്പോൾ അവിടത്തെ കല്പനപ്രകാരം അദ്വൈതാചായ്യൻ തലവനായിരുന്നു ഭജന നടത്തിവന്നു. അങ്ങിനെകഴിച്ചുവരുമ്പോൾ ഒരുദിവസം ശ്രീപാശൻെറവീട്ടിൽഅദ്വൈതാചായ്യൻ രാത്രിമുഴുവനും സങ്കീത്തനംനടത്തി പിറേറദിവസം സൂയ്യോദയമായിട്ടും മതിയാക്കുവാൻ മനസ്സു വരാതെ ആടിയും പാടിയുംകൊണ്ടു് ഇരുന്നു. അന്നു കീത്തനംനിമിത്തം അദ്ദേഹം ഉന്മത്തനെന്നപോലെയായി മയങ്ങി താഴത്തു വീഴുകയും ഉരുളുകയും പരവശനായി കരയുകയും ചെയ്തുതുടങ്ങി. സ്വാമിൻ ക്ഷമിക്കേണമേ. എൻെറ വിശ്വാസമില്ലായ്മ പൊറുക്കേണമേ.വിശ്വസിച്ചവരല്ലയോ സുഖികൾ. നിന്തിരുവടിയെക്കുറിച്ചു് ഇനിക്കു വിശ്വാസമുണ്ടാക്കി തീക്കാതിരിക്കരുതെ. എന്നു പലതുംപറഞ്ഞും കരഞ്ഞുംകൊണ്ടിരുന്നു. നേരം ഉച്ചയായപ്പോൾ താൻതന്നെ ഒരുവിധം ആശ്വസിക്കുകയും

ശിഷ്യന്മാരെ സ്നാനംചെയ്യുവാൻ അയക്കുകയും ചെയ്തു. പിന്നേയും ആധിവർദ്ധിച്ചു സ്വാമിൻ എന്നെ രക്ഷിക്കേണമേ എന്നു പറഞ്ഞു കൊണ്ടു താഴത്തുവീണു അവിടത്തന്നെ കിടന്നു.

ആ സമയം സ്വാമികൾ തന്റെ ഭവനത്തിന്റെ താഴ്വാരത്തിൽ ദൃശ്യംമുഴുവനും മറന്നുകൊണ്ടിരിക്കയായിരുന്നു. എന്തു മറിമായത്താലോ ആചാൎയ്യരുടെ സ്ഥിതിയെ അറിഞ്ഞു ഉടനെ സുഖബോധംവന്നു എഴുനീററു ശ്രീപാദരന്റെ വീട്ടിൽ ഓടിഎത്തി ആചാൎയ്യരെ കണ്ടു അനുതാപത്തോടുകൂടി അടുത്തിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശരീരത്തിൽ തലോടുകയും താൻ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നു അറിയിക്കുകയും ചെയ്തു. രണ്ടുപേരും പരസ്പരം നോക്കി. ഉടനെ സ്വാമികൾ ആചാൎയ്യരെ എന്തിനാകുന്നു വ്യസനിക്കുന്നത്. നിങ്ങൾ വിളിക്കയാലാണ് ഞാൻ വന്നത്; എന്തുവേണമെങ്കിലും ചോദിച്ചുകൊള്ളുവിൻ, എന്നു ഉറപ്പായി പറഞ്ഞതുകേട്ടു ആചാൎയ്യൻ എഴുനീററുനിന്നു എന്താ ചോദിക്കേണ്ടത് എന്നറിയാതെ മേലുംകീഴും മിഴിച്ചുതുടങ്ങിയപ്പോൾ സ്വാമികൾ, നിങ്ങൾക്കു എന്താണ് വ്യസനം പറയുവിൻ. നിങ്ങൾക്കാവിശ്യമുള്ളതെല്ലാം കിട്ടിയിട്ടുണ്ടെന്നാണല്ലോ ഞാൻ വിചാരിച്ചത് എന്നരുളിചെയ്തു. അദ്വൈതാചാൎയ്യൻ അല്പം ധൈൎയ്യമവലംബിച്ചു. സ്വാമിൻ ഇനിയും എനിക്കു നിന്തിരുവടിയിൽ പൂൎണ്ണമായ വിശ്വാസം ഉണ്ടായിട്ടില്ലാ. എന്റെ മനസ്സു നിന്തിരുവടിയെതന്നെ ശരണംപ്രാപിക്കാതെ പലതിലും ചാടിപ്പോകുന്നുവല്ലോ. നിന്തിരുവടിയെ വിശ്വസിച്ചാശ്രയിപ്പാൻ എനിക്കാഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിലും എന്റെ മനസ്സു എന്റെ അധീനത്തിൽ നില്ക്കുന്നില്ലാ. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ വളരെ ആധിയോടുകൂടിയവനായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു. നിന്തിരുവടിയുടെ മററുള്ള ശിഷ്യന്മാരും ഭക്തന്മാരും എല്ലാവരും നിന്തിരുവടിയെ വിശ്വസിച്ചു സന്തോ

ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ ഞാൻ ഒരുത്തൻമാത്രം സന്ദേഹം തീരാത്തവനായിരിക്കുന്നുവല്ലോ. എന്നറിയിച്ചതിന്നു സ്വാമികൾ സന്ദേഹം മുഴുവനും തീരുവാൻ വല്ല മാർഗ്ഗവും കാണുന്നുണ്ടോ? ആലോചിച്ചു പറയുവിൻ എന്നു കല്പിക്കുകയും ഉടനെ ആചാര്യൻ ഒരു വഴിയുണ്ട്, തിരുവടി എനിക്കു വിശ്വരൂപം കാണിച്ചുതന്നാൽ ഞാൻ നേരെയായിതീരും എന്നു വിനയപൂർവ്വം അറിയിക്കുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ അപ്പോൾ ശ്രീകൃഷ്ണസ്വാമിയുടെ ആവേശത്തോടുകൂടിയ നിലയിലായിരിക്കയാൽ ഉടനെ ആചാര്യരെ വിളിച്ചുകൂട്ടിക്കൊണ്ടു ശ്രീപാദരുടെ പൂജമുറിക്കുള്ളിൽ ചെന്നുനിന്നു വിശ്വരൂപം കാണിച്ചു. "അക്കായുതപ്രഭയോടൊക്കുന്ന കാന്തിഭരമുൾക്കൊണ്ടരൂപമുപമിക്കാവതല്ല" അങ്ങിനെ വാമനമൂർത്തിയെപ്പോലെ കാണക്കാണെ വളൎന്നു വലുതായിരുന്ന വിശ്വരൂപത്തെക്കണ്ടു അദ്വൈതൻ പേടിച്ചുവണ്ടപ്പോൾ സ്വാമികൾ, വെറുതെ പേടിക്കേണ്ട സൂക്ഷിച്ചു നോക്കുക എന്നു ധൈര്യപ്പെടുത്തി. ആ സമയം നിത്യാനന്ദനും അവിടെച്ചെന്നു വിശ്വരൂപം കണ്ടു പേടിച്ചു മൂർച്ഛിച്ചു വീണുകളഞ്ഞു. സ്വാമികൾ സാധാരണപോലെ സുന്ദരാകാരനായി വിളങ്ങി. ആചാര്യനപ്പോൾ പൂൎണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചു പരമാനന്ദമനുഭവിക്കുകയും നിത്യാനന്ദനും ആചാര്യനും കൈകോൎത്തുപിടിച്ചുകൊണ്ടു നൎത്തനം ചെയ്കയുംചെയ്തു.

അനന്തരം സ്വാമികൾ സ്വഭവനത്തിൽ ചെന്നു തന്നെ തീരെ വിസ്മരിച്ച നിലയിൽതന്നെയിരുന്നു. ക്രമേണ പ്രേമം വൎദ്ധിച്ചുവന്നതുകൊണ്ടു സ്വാമികൾ രാധാദേവിയാണെന്നുള്ള ഭാവനയോടുകൂടി വൎത്തിച്ചു. ആ ദേവിയെന്നപോലെ നദീതീരത്തിൽ വേണുഗാനം ചെയ്തുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്ന ശ്രീകൃഷ്ണനെ കാണുകയും മനസ്സിളകിവശാവുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ ഇങ്ങിനെ മാറി എന്നുള്ളത് അപ്പൊളപ്പോൾ പറയുന്ന വാക്കുകളെക്കൊണ്ട് എല്ലാവരും മന

സ്സിലാക്കി എന്നല്ലാതെ ഒരിക്കലും ആരേയും നേരെ പറഞ്ഞറിയിച്ചിട്ടില്ല.

എന്റെ നാഥനായ കൃഷ്ണൻ എവിടെപ്പോയിരിക്കുന്നുവോ അദ്ദേഹത്തിനെ എന്റെ അടുക്കൽനിന്ന് ആരപഹരിച്ചു. എന്റെ പ്രിയതമനെ പിരിഞ്ഞു ഞാൻ എങ്ങിനെ ജീവിച്ചിരിക്കും. അദ്ദേഹം ഇല്ലാതെ ലോകമൊക്കേയും ഇനിക്ക് ശൂന്യമായി തോന്നുന്നുവല്ലോ. ഞാൻ എന്തു ചെയ്യട്ടെ. എന്നെ എങ്ങിനെയെങ്കിലും എന്റെ നാഥന്റെ അടുക്കൽ കൊണ്ടാക്കുവാൻ ശേഷിയുള്ളവരായിട്ട് വേണ്ടത്തക്കവരിൽ ആരുമില്ലയോ? എന്റെ മനോഹരമായ വൃക്ഷമെ! നീ എന്തിനെന്നെ വ്യസനിപ്പിക്കുന്നു. എന്നെ ശ്രീകൃഷ്ണൻ പിരിഞ്ഞുപോയത് നീ അറിഞ്ഞില്ലയൊ? ആ സർവ്വോൽകൃഷ്ടനെ പ്രാപിച്ചു രസിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഭാഗ്യശാലിയുടെ അടുക്കൽ നീ ചെന്നുകൊള്ളുക. അങ്ങിനെയുള്ളവരാണ് നിന്നെകണ്ടു രസിക്കത്തക്കവർ.

കല്യാണഗുണനിലയനായ കണ്ണന്റെ നീലവർണ്ണത്തെ കണ്ട്, അത്യാശയാൽ തൽഭാവനയോടു കൂടിയ ഹേ ആകാശമെ! നിന്റെ നീലവർണ്ണം എന്റെ നാഥന്റെ തിരുമേനിയുടെ മുമ്പിൽ നില്ക്കുമോ? നിണക്ക് എന്തിനാണീദുരാഗ്രഹം. ഈ അഹങ്കാരം എന്തിനാണ്. സാധുവായ എന്നെ നീ എന്തിനു മിരട്ടുന്നു. നിന്റെ കുറ്റമല്ല. "സംസർഗ്ഗജാദോഷഗുണാ" എന്നും ചാരിയാൽ ചാരിയതു മണക്കാതിരിക്കുമോ എന്നും പറഞ്ഞിട്ടുള്ളവർ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു വളരെ ശരിയാണ്. ബഹുകാലമായി എന്നെ ദ്വേഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന കടലോടുകൂടി നിനക്കു നന്നെ കൂട്ടുകെട്ടുണ്ടെന്ന് എനിക്കറിയാം. നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും പ്രിയമുള്ള ഭാര്യാഭർത്താക്കന്മാരായി തമ്മിലിണങ്ങി എന്നും പിരിയാതെ രസിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. എന്റെ ജീവനാഥന്റെ കാന്തിയെ കണ്ട് ആശ വർദ്ധിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചാരുവായ രൂപത്തെ കയ്ക്കൊള്ളുവാനാശ മുഴുത്ത് അതി

ന്നായി ഉദ്യമിക്കുന്ന ദുർബ്ബുദ്ധേ! എന്നെ കുഴക്കേണ്ട, നിങ്ങൾക്കു രണ്ടുപക്ഷം നടുവിൽ അരുമമകനായി വിളങ്ങുന്ന ആ ചന്ദ്രമഹാപാപിയൊ നിങ്ങളേക്കാൾ കഠിനൻ. അവൻ ആളുകളുടെ തരം പോലേയും സമയത്തിന്നു തക്കവണ്ണവും വേഷം കെട്ടുന്ന വിഷസ്വരൂപൻ ആഹ്ലാദിപ്പിക്കുന്നവൻ ചന്ദ്രൻ എന്നെല്ലാം പരമാൎത്ഥമറിയാതെ പലരും പറഞ്ഞുപോയി. ഇവൻ ചെയ്യുന്ന ഉപദ്രവങ്ങൾക്കൊരു കണക്കില്ല. വകതിരിവില്ലാതെ പാമ്പിനെക്കൂടി പിടിക്കുന്ന ചപലന്മാരായ ബാലന്മാർ മാത്രമേ അമ്പിളിയമ്മാമ എന്നുപറഞ്ഞ് അവനോടുകൂടി കളിക്കയുള്ളൂ. എടാ ദോഷാകര! തോക്കിൽ നിന്നു പിരങ്കി പിറന്നതുപോലെ എന്നും അക്രമം ചെയ്ത് അനൎത്ഥമുണ്ടാക്കുന്ന നിന്റെ പിതാക്കന്മാരേക്കാൾ നീ കടുപ്പക്കാരൻതന്നെ. നിരപരാധിയായ എന്നേയും എന്നെപ്പോലുള്ളവരേയും നീ തപിപ്പിക്കുന്നുവല്ലോ. മദംമുഴുത്തലഞ്ഞ മദനന്റെ മാനംമാത്രമല്ല, ദേഹംകൂടി പൊയ്പോയ കഥയറിഞ്ഞിരുന്നിട്ടു നീയും വേണ്ടാത്തതിന്നു പുറപ്പെട്ടിട്ടു നാശമായി തീരുന്നു. കഷ്ടം! മാസന്തോറും ക്ഷയിക്കുന്നവനായ നീ നാട്ടിലെല്ലാം ആപത്തുണ്ടാക്കുവാനുദ്യമിക്കുന്നതാശ്ചൎയ്യംതന്നെ. നീ എന്നെപ്പോലെയുള്ള ഭീരുക്കളെ മാത്രമല്ല കഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നത്. വാതം മുതലായ പലവിധ രോഗങ്ങളും നീ നിമിത്തമാണ് പലൎക്കുമുണ്ടാകുന്നത് എന്നു വൈദ്യശാസ്ത്രം ഘോഷിക്കുന്നു, എന്നെല്ലാം സ്വാമികൾ രാവും പകലും മുറയിട്ടുകൊണ്ടിരിക്കും.

ഗംഗാതീരത്തു ചെന്നിരുന്ന് അതു കാളിന്ദിയാണെന്നും മറുകരയിൽ മധുരയാണെന്നും സങ്കല്പിച്ച കൃഷ്ണസ്വാമി ഈ വഴിക്കു വരുമോ എന്നു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കും. ഏതെങ്കിലും ഒരു സ്നേഹിതനെ നേരിട്ടു കണ്ടാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കഴുത്തിൽ കെട്ടിപ്പിടിച്ചു വ്യസനത്തോടുകൂടി ചങ്ങാതി എന്റെ നാഥൻ കരുണാമൂൎത്തി ദീനരക്ഷകൻ മറ്റൊരാൾ വ്യസനിക്കുന്നതിനെ കണ്ടു സഹിക്കയില്ല.

ഞാൻ അദ്ദേഹത്തിനെ നല്ലവണ്ണമറിയും, അദ്ദേഹം നിമിത്തം ഞാനിങ്ങിനെ കിടന്നു വലയുന്നു എന്ന് അദ്ദേഹമറിഞ്ഞാൽ വരാതിരിക്കയില്ല എന്നു പറയും. ചിലപ്പോൾ കൃഷ്ണൻ കഠിനഹൃദയൻ എന്നു ഭാവിച്ചു ദ്വേഷ്യത്തോടും വെറുപ്പോടും കൂടി നീ എന്റെ മനസ്സിനെ അപഹരിച്ചു. ഞാൻ ഗതിയില്ലാതെ തപിക്കുന്നതു കണ്ട് എന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചു. ഇതു ധർമ്മമാണോ? കൃഷ്ണൻ കൃപാസാഗരൻ കരുണാമൂർത്തി എന്നെല്ലാം ജനങ്ങൾ പറയുന്നതു ശരിയല്ല. വാസ്തവത്തിൽ നിന്റെ മനസ്സു കല്ലിനേക്കാൾ കാഠിന്യമുള്ളതാകുന്നു. നിന്നെ ആശ്രയിച്ച എന്റെ മൌഢ്യത്തെക്കുറിച്ചെന്തു പറയട്ടേ, എന്നു പിറുപിറുക്കും. മറ്റൊരിക്കൽ താനേറിപ്പറഞ്ഞതിനെക്കുറിച്ചു വ്യസനിച്ചുകൊണ്ടു ഭഗവാനെ സ്തുതിക്കുകയും, നാഥാ അഭയം, അഭയം, ഞാൻ പറയുന്നതെന്താണെന്ന് എനിക്കുതന്നെ അറിഞ്ഞുകൂടാ. നിന്തിരുവടിയെ പിരിഞ്ഞാൽ ഞാൻ ബോധമില്ലാത്തവനായി തീരുന്നു. സമസ്താപരാധം ക്ഷമിക്കേണമെ എന്നു പ്രാർത്ഥിക്കുകയും ചെയ്യും.

പൂർവ്വാപരവിരോധങ്ങളോടുകൂടി ഭ്രാന്തനെന്നപോലെയും സ്വാമികൾ പലതും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു നിലവിട്ടിരിക്കുന്ന കാലത്തു സ്വാമികളുടെ അമ്മയും പത്നിയും മററു വേണ്ടത്തക്കവരും സ്വാമികളെ സാധാരണ രീതിയിലാക്കുവാൻ വളരെ എല്ലാം പണിപ്പെട്ടു നോക്കി, ഒന്നും ഫലിച്ചില്ല. രസകരമായ ഒരു സംഗതിയാൽ സ്വാമികൾ സ്വസ്ഥാനം പ്രാപിച്ചു.

അതെങ്ങിനെ എന്നാൽ, ഗംഗാദാസന്റെ പാഠശാലയിൽ സ്വാമികളോടുകൂടി കൃഷ്ണാനന്ദൻ എന്നൊരാൾ വ്യാകരണം പഠിച്ചിരുന്നു. അവിടുത്തെ പഠിപ്പു കഴിഞ്ഞശേഷം കൃഷ്ണാനന്ദൻ താന്ത്രികമതത്തിൽ ചേരുകയും താന്ത്രികന്മാരുടെ ഇടയിൽ പ്രധാനിയും സുപ്രസിദ്ധനുമായി തീരുകയും ചെയ്തു. താന്ത്രികമതം ആഭാസവും അസംബന്ധവുമാണ്. താന്ത്രികശിരോമണിയായ കൃഷ്ണാന

ന്ദൻ മദ്യപാനം മുതലായ ദുഷ്കൃത്യങ്ങൾ മോക്ഷപ്രദങ്ങളാണെന്നു സ്ഥാപിക്കുവാൻ സമൎത്ഥനായിരുന്നു. കൃഷ്ണാനന്ദന്റെ മതം സ്വാമികളുടെ മതത്തിന്നു നേരെ വിരോധമായിട്ടുള്ളതാണെന്നു പറയേണമെന്നില്ലല്ലോ. ഈ രണ്ടു മതസ്ഥാപകന്മാരും ഗൌരാംഗദേവൻ ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ കോമരമായി തീൎന്നതിന്നു ശേഷം കണ്ടിട്ടേയില്ല. ഈ താന്ത്രികമതപ്രധാനി തരം കിട്ടുമ്പോളൊക്കെയും സ്വാമികളെ കണക്കിലധികം നിന്ദിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഇങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞുവരുന്ന കാലത്തൊരുദിവസം കൃഷ്ണാനന്ദൻ സ്വാമികളുടെ മതത്തെപ്പററി വാദിച്ചു, സ്വാമികളെ ഒന്നു തോല്പിക്കേണമെന്നു കരുതി സ്വാമികളുടെ ഗൃഹത്തിൽ ചെന്നു. ആ സമയം സ്വാമികൾ ശിഷ്യന്മാരോടുകൂടിയിരിക്കുന്നതു കണ്ടു, താന്ത്രികപ്രമാണി ആകട്ടെ ഇതു വളരെ നന്നായി. സ്വാമി, സ്വാമി, എന്ന് എല്ലാവരേയും ഉരുട്ടിക്കൊണ്ടു നടക്കുന്നവനെ അവന്റെ കഥയില്ലാത്ത ശിഷ്യന്മാരുടെ മുമ്പിൽ വെച്ചു വാദിച്ചു തോല്പിച്ചുവെങ്കിലെ നാട്ടു വിട്ടോടിപോകയുള്ളൂ, എന്നുള്ള വിചാരത്തോടുകൂടി അടുത്തു ചെന്നിരുന്നു. ഗൌരാംഗദേവൻ ചെറുപ്പകാലത്തു കണ്ടവരെയെല്ലാം വാദിപ്പാൻ വിളിക്കുകയും ദുസ്തൎക്കം ചെയ്കയും ചെയ്തിരുന്നുവല്ലോ. ആ കാലത്തു സ്വാമികളുടെ മുഖത്തു നല്ല ഉഗ്രതയുണ്ടായിരുന്നു. കൃഷ്ണാനന്ദൻ ഇങ്ങിനെയുള്ള കാലത്തെ സ്വാമികളെ കണ്ടിട്ടുള്ളൂ. ഈ കാൎയ്യത്തിൽ സ്വാമികളുടെ മുഖത്തിൽ ഉഗ്രതയുമില്ല ക്രൂരതയുമില്ല. പച്ചക്കുട്ടിയുടെ മുഖംപോലെ കറാവും ഉണ്ണാക്കേടും ഒട്ടുംകൂടാതെ ശാന്തമായി വിളങ്ങുന്നു. ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ ഇങ്ങിനെയുള്ള മുഖം കണ്ടു വിസ്മിതനായ താന്ത്രികപ്രമാണി സ്വാമികളോടു വാദിക്കണമെന്നുള്ള വിചാരം വിട്ടു ചെറിയ കുട്ടിക്ക് ഉപദേശം നൽകുന്ന രീതിയിൽ കുറഞ്ഞൊന്നു സംസാരിച്ചു. വേറെ ചിലർ സംഭാഷണം ചെയ്യാൻ ചെന്നപ്പോൾ നിനവറിയുന്ന സ്വാമികൾ കൃഷ്ണാനന്ദന്റെ വാക്കുകളെ കേട്ടറിഞ്ഞു. പക്ഷെ താൻ രാധാദേവിയാണെന്നും

അടുത്തിരിക്കുന്നവരെല്ലാം മധുരയിൽനിന്നു വന്നിട്ടുള്ള ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ ഭൃത്യന്മാരാണെന്നും ഭാവിച്ചു. "നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ സ്വാമിയുടെ അടുക്കലേക്കു പോയിക്കൊൾവിൻ. ശ്രീകൃഷ്ണനെ ഇനി ഒരിക്കലും വിശ്വസിക്കുകയില്ലെന്നു ഞാൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തിക്കഴിഞ്ഞു. എന്നെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകുവാൻ വേണ്ടിയല്ലയൊ നിങ്ങൾ വന്നത്, ഞാൻ വരികയില്ല. ശ്രീകൃഷ്ണനു ശരി കട്ടപ്പുകാരൻ ലോകത്തിലാരുണ്ട്?" എന്നു പറഞ്ഞു. അതു കേട്ട കൃഷ്ണാനന്ദൻ—സ്വാമികൾ രാധയായി നിന്നിട്ടാണിങ്ങിനെ പറഞ്ഞതെന്നു മനസ്സിലാക്കാതെ ഭഗവാനെ നിന്ദിയ്ക്കയാണെന്നു വിചാരിച്ചു "ഹേ വിദ്വാൻ! അങ്ങെന്താ ചെയ്യുന്നത്? സാക്ഷാൽ ശ്രീഹരിയെ നിന്ദിക്കാമൊ? ശ്രീകൃഷ്ണനെക്കുറിച്ച് ഇങ്ങിനെയൊന്നും പറയരുത്" എന്നു കയർത്തു പറഞ്ഞു. കൃഷ്ണാനന്ദനു നമുക്കു സമനേവൻ എന്നുള്ള അഹങ്കാരം തലയിൽ കയറി നിൽക്കുന്നതുകൊണ്ട് സ്വാമികളോടു നേരിട്ടു മതവിഷയമായി തർക്കിപ്പാൻ കഴിയാഞ്ഞതിന്നു പകരം ഇങ്ങിനെ ഒന്നു ഖണ്ഡിച്ചു പറയുവാൻ സാധിച്ചുവല്ലൊ എന്നു വിചാരിച്ചു ഞെളിഞ്ഞു.

തന്റെ കാന്തനായ ശ്രീകൃഷ്ണനെ മധുരാപുരിയിലുള്ളവർ അപഹരിച്ചു കളഞ്ഞു എന്നു വിചാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന സ്വാമികൾക്കു കൃഷ്ണാനന്ദൻ മധുരാപുരിയിൽ നിന്നു വന്നാളാണെന്നുള്ള സങ്കല്പം നിമിത്തം അദ്ദേഹത്തോടു സ്വതേതന്നെ ശണ്ഠ തോന്നിയിരുന്നു. അങ്ങിനെയിരിക്കെ, താന്ത്രികേന്ദ്രൻ താൻ വലിയ യോഗ്യനാണെന്നുള്ള ഭാവത്തോടുകൂടി മേൽപ്രകാരം പറഞ്ഞതു കത്തുന്ന തീയിൽ നെയ്യൊഴിച്ചതുപോലെ സ്വാമികൾക്കുണ്ടായിരുന്ന കോപം വർദ്ധിക്കുവാനിടയായിത്തീർന്നു. ഉടനെ അടുത്തുണ്ടായിരുന്ന ഒരു വടി എടുത്തു "മൂഢാദുഷ്ട് ഓടിപ്പൊയ്ക്കൊള്ളുക. അല്ലെങ്കിൽ ഇതുകൊണ്ടടിച്ചോടിച്ചുകളയും" എന്നു പറഞ്ഞു മിരട്ടി. അതുകണ്ടു കൃഷ്ണാ

നന്ദൻ പൊട്ടുന്നു ഞെട്ടി പേടിച്ചു ജീവനെ കിട്ടിയാൽ മതി എന്നു വിചാരിച്ചു തിരിഞ്ഞുനോക്കിക്കൊണ്ടോടിപ്പൊയ്ക്കളഞ്ഞു.

കൃഷ്ണാനന്ദൻ തന്റെ ശിഷ്യന്മാരോടു "ഗൌരാംഗൻ തന്നെ അടിപ്പാൻ ഭാവിച്ചു എന്നും താൻ ഓടിപ്പോകാതിരുന്നുവെങ്കിൽ തന്നെ കൊന്നുകളഞ്ഞേനെ എന്നും മററും സങ്കടം പറഞ്ഞു. ആയാളുടെ ശിഷ്യന്മാരെല്ലാവരുംകൂടി ആലോചിച്ചു ഗൌരാംഗനെ ഒന്നു പഠിപ്പിയ്ക്കണമെന്നും എവിടെ വെച്ചെങ്കിലും തനിച്ചു കണ്ടാൽ പിടിച്ചടിച്ച് എല്ലു വെള്ളമാക്കി വിടേണമെന്നും തീർച്ചയാക്കി തക്കം നോക്കി നടന്നു തുടങ്ങി. ഈ വിവരം സ്വാമികളറിഞ്ഞു വ്യസനത്തോടുകൂടി നിത്യാനന്ദനെ വിളിച്ചു "നിത്യ! കൃഷ്ണാനന്ദന്റെയും ശിഷ്യന്മാരുടേയും പുറപ്പാടു മനസ്സിലായോ? എന്നെ അടിക്കുവാനൊരുങ്ങിയിരിക്കുന്നുവത്രെ. ഈ സംഗതി കേട്ടില്ലെന്നുണ്ടോ?" എന്നു ചോദിച്ചു. നിത്യാനന്ദൻ ഇതിനെപ്പററി കേട്ടിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു മറുവടി ഒന്നും പറയാതെ ദുഃഖത്തോടുകൂടി തല താഴ്ത്തിനിന്നതേയുള്ളു. സ്വാമികൾ പിന്നെയും "ഞാനെല്ലാമറിഞ്ഞു ഇതിന്നു ഞാനെന്താണിനി ചെയ്യേണ്ടത്. ഒന്നാലോചിച്ചിട്ടുണ്ട്', എന്താണെന്നല്ലെ. ഞാനീലോകത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു സന്യാസിയായി എന്നെ ഉപദ്രവിപ്പാനൊരുങ്ങിയിരിക്കുന്നവരുടെ ഭവനങ്ങളിൽ തന്നെ ഭിക്ഷക്കു പൊയ്ക്കളയാം. അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ അവരുടെ മനസ്സു മാറും. അവർ എന്റെ പേരിലുള്ള ദ്വേഷം വിടുകയും ഭഗവാനെ ധ്യാനിച്ചു മുക്തന്മാരാവുകയും ചെയ്യാനിടവരും" എന്നു പറഞ്ഞു. സ്വാമികൾ സന്യസിപ്പാൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തീട്ടാകുന്നു ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതെന്നറിഞ്ഞാകുലനായിത്തീർന്ന നിത്യാനന്ദൻ "സ്വാമിൻ! ഞങ്ങളെ ഉപേക്ഷിക്കരുതേ? തിരുമേനിയിലുപദ്രവമേല്പിക്കാമെന്നു വിചാരിച്ചു ആ വങ്കന്മാരുണ്ടോ നേരെയാവാൻ പോകുന്നു. അവരെക്കുറിച്ചു വ്യസനിച്ചിട്ടു കാൎയ്യമൊന്നുമില്ല. ഞങ്ങളേയും തിരുമനസ്സിലെ മാതാവിനേയും തിരുവുള്ളത്തിലോൎക്കേണമേ! നിന്തിരുവടി ഇപ്പോൾ

സന്ന്യസിക്കരുതേ? ഞങ്ങളെ ഉപേക്ഷിച്ചുപോയാൽ നിന്തിരുവടിയു ടെ ശിഷ്യന്മാരെല്ലാവരും വിയോഗദുഃഖം സഹിക്കാതെ പ്രാണ ത്യാഗം ചെയ്യുകയും" എന്നുണർത്തിച്ചു. സ്വാമികൾ മന്ദഹാസം ചെയ്തുകൊണ്ട് "അവരെ എന്തിനു കുറ്റം പറയുന്നു. പലവക ചിത്രാന്നങ്ങളും വളരെ സ്വാദുള്ള പലഹാരങ്ങളും ഭക്ഷിച്ചും വില യേറുന്ന പട്ടുവസ്ത്രങ്ങളെ ധരിച്ചും ഒരു രാജാവിനേക്കാൾ സുഖിയാ യിട്ടു ഞാൻ കാലം കഴിച്ചുകൊണ്ടുവരുന്നു. എന്നെപ്പോലെ കാല ക്ഷേപം ചെയ്തുകൊണ്ടു വരുന്ന ഒരുവനിൽ നിന്നു പൊതുജനങ്ങൾ ഹരിനാമമഹിമയെ കേട്ടറിഞ്ഞു കരകേറുക എന്നുള്ളതുണ്ടാകയില്ല, മനുഷ്യരുടെ സ്വഭാവമെ അങ്ങിനെയാണിരിക്കുന്നത്.അതറിഞ്ഞി രുന്നിട്ടും ഞാൻ ഇതുവരെ ഗൃഹസ്ഥാശ്രമത്തിലിരിക്കുവാൻ കാരണ മെന്താണെന്നു പറയാം. ഒന്നാമതു, ധർമ്മം പിഴയ്ക്കാതെ ഗൃഹസ്ഥാ ശ്രമത്തിലിരുന്നാൽ ഭക്തിയും പ്രേമവും ഉള്ളവനായിത്തീരുവാൻ ക ഴിയാതെ വരികയില്ലെന്ന് എല്ലാവരെയും ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തുവാൻ വേണ്ടിയും രണ്ടാമതു, ശിഷ്യന്മാരാലും സ്നേഹിതന്മാരാലും ലോകത്തി ലാരും കണ്ടറിയാത്തവിധം പോററപ്പെട്ടുവന്ന ഞാൻ അവരെ എ ല്ലാം പൊടുന്നനെ വിട്ടുപോകുന്നതും തന്നിമിത്തം വ്യസനിപ്പിക്കു ന്നതും കൃതഘ്നതയായിത്തീരുമല്ലോ എന്നുള്ള വിചാരംകൊണ്ടുമാകു ന്നു. ഇതുപോലുള്ള സമയം എപ്പോൾ നേരിടുമെന്നു ഞാൻ കാത്തു കൊണ്ടിരിക്കയായാകുന്നു. ഞാൻ ഗൃഹസ്ഥനായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ചിലരിനിയും ഹരിനാമത്തെ അറിഞ്ഞിട്ടില്ല. ഞാനിങ്ങിനെ തന്നെ നിങ്ങളെ സന്തോഷിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു നല്ലതോ? നിങ്ങൾ ക്ക് അസാരം വ്യസനമുണ്ടാകുന്നവിധം സന്ന്യാസിയായി മററുള്ള വരും പരമാനന്ദം പ്രാപിപ്പാൻ തക്കവണ്ണം പണി എടുക്കുന്നതു നല്ലതോ? ആലോചിച്ചു പറയുവിൻ" എന്നരുളിച്ചെയ്തു.

ഈ ചോദ്യത്തിന്ന് ഉത്തരം പറയുവാൻ സാധിക്കാതെ നി ത്യാനന്ദൻ മൌനം ദീക്ഷിച്ചു. സ്വാമികൾ അരുളിച്ചെയ്തതുപോലെ

തന്നെ കാൎയ്യം നടത്തിക്കൊള്ളുമെന്നു നിത്യാനന്ദന്നറിയാം. എവിടെച്ചെന്നാലും താൻ സ്വാമികളുടെ നിഴലെന്നപോലെ കൂടെപ്പോവുകതന്നെ എന്നു് അദ്ദേഹം പണ്ടെ തീൎച്ചപ്പെടുത്തിട്ടുണ്ടു്. എന്നാലും സ്വാമികൾ ശചീദേവിയേയും വിഷ്ണുപ്രിയയേയും പരിത്യജിക്കമാറാക്കി കൌപീനംമാത്രം ധരിച്ചുകൊണ്ടു് "ദേശേദേശേഭവനം ഭവനേഭവഃനതഥൈവ ഭിക്ഷാന്നംസരസി ച നദ്യാംസലിലം" എന്നുള്ള നിലയിൽ സന്യാസിയായി നടന്നുകളയുമല്ലൊ എന്നു ചിന്താകുലനായിത്തീൎന്നു. പക്ഷെ ഈ വിവരം ആരെയും ധരിപ്പിച്ചില്ല. രാവും പകലും ഇതിനെത്തന്നെ വിചാരിച്ചു വ്യസനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

പതിന്നാലാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

പതിനഞ്ചാമദ്ധ്യായം.

സന്യസിപ്പാനനുവാദം.

മേൽ പ്രസ്താവിച്ചപ്രകാരം സ്വാമികൾ തന്റെ ആഗ്രഹം നിത്യാനന്ദനെ അറിയിച്ചതിന്റെ അടുത്ത ഒരു ദിവസം പുലൎച്ചക്കു രാധാദേവി എന്നപോലെ ശ്രീകൃഷ്ണനെ പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു വിരഹതാപം വൎദ്ധിച്ചു വല്ലാതെ കഷ്ടപ്പെട്ടുതുടങ്ങി. സ്വാമികളുടെ ദുഃഖാധിക്യം വൎണ്ണിക്കുവാനാരാലും സാധിക്കയില്ല.

വീഴുംവിതുമ്പുമൊഴുകുംപരമശ്രുജാലം
കേഴുംകളേബരമതീവവിയൎത്തൊലിക്കും
പാഴുംപനിസ്സുടിമയാംജയകൃഷ്ണ!യെന്നെ-
പ്പോഴുംപറഞ്ഞിട്ടുമൊരന്യവിചാരമില്ല.

ഞാൻ വളരെ കഷ്ടപ്പെട്ടു കഴിഞ്ഞു. ഇനിയും ശ്രീകൃഷ്ണനെ പിരിഞ്ഞിരിപ്പാൻ എനിക്കു ശേഷിയില്ല. ഞാൻ വൃന്ദാവനത്തിൽ ചെ

ന്ന് എന്റെ ജീവനാഥനെ കണ്ടാനന്ദിക്കും. എന്റെ കൃഷ്ണനെ എനിയ്ക്കൊരിക്കൽ കണ്ടാൽ മതി. ശ്രീകൃഷ്ണനെ കാണാതെ ഞാനിനി ജീവിച്ചിരിക്കയില്ല. അയ്യൊ എന്റെ നാഥനെ ഞാനൊന്നും കാണുകയില്ലെന്നുവരുമോ? കൃഷ്ണ! നാഥ! എന്നെ അല്പം ഒന്നു കടാക്ഷിച്ചു രക്ഷിക്കയില്ലയൊ? എന്റെ മനസ്സു നിന്തിരുവടിയെ വിട്ടു പിരിയുന്നില്ല. നിന്തിരുവടിയല്ലാതെ എനിക്കു വേറെ ഗതിയില്ല. എന്നെല്ലാം കാണുന്നവരുടെ മനസ്സു മുഴുവൻ ദ്രവിച്ചുപോകത്തക്ക വണ്ണം വിലാപിക്കും.

അല്പം കഴിഞ്ഞാൽ "എന്റെ മനസ്സിന്നിണങ്ങിയ മാധവ! നീ ഇങ്ങിനെയെല്ലാം ചെയ്യുന്നതുചിതമല്ല. നീ വലിയ കട്ടപ്പക്കാരനായിരിക്കുന്നു. നിന്റെ കള്ളകത്തിനളവില്ലാത്തതുകൊണ്ടല്ലയൊ നിന്റെ ശരീരം കറുത്തനിറമായത്. നാരായണോനാമ നരോനരാണാം പ്രസിദ്ധചോരഃ പ്രഥിതഃ പൃഥിവ്യാം എന്നു നിന്നെ അറിവുള്ളവർ പറയുന്നുണ്ട്. കഠിനാശയനായ എട മഹാപാപി! എല്ലാവരേയും കഷ്ടത്തിലാക്കുന്ന നിന്നെപ്പോലാരുണ്ടൊരു ദ്രോഹി. കണ്ണിൽ കാണുന്ന പെണ്ണുങ്ങളിലതികൊതിയൻ,വെണ്ണയും ക്ഷീരവും കട്ടുണ്ണുന്നോൻ, മാട്ടുമേയ്ക്കും കരുമൻ നീയങ്ങിനെയിരിക്കെ, നിന്നെ കാന്തനെന്നു കരുതിയതെന്റെ മനസ്സിന്റെ താന്തോന്നിത്വമെന്നേ പറയാവു" എന്നിങ്ങിനെ പ്രലാപിക്കും. പിന്നെ കുറെ നേരം കഴിഞ്ഞാൽ "കൃഷ്ണ! കരുണാസമുദ്രമെ! കഥയില്ലാത്ത ഞാൻ നിന്തിരുവടിയെ നിന്ദിച്ചതിനെക്കുറിച്ചു പരിഭവിയ്ക്കരുതെ. സമസ്താപരാധം ക്ഷമിക്കേണമെ" എന്നെല്ലാമപേക്ഷിക്കും. അതിന്നുശേഷം കൃഷ്ണനിൽ പ്രേമത്തോടുകൂടി "എന്റെ ജീവനാഥ! കാരുണ്യമൂർത്തെ! എന്നെ ഇങ്ങിനെ സങ്കടപ്പെടുത്തുന്നതു നിന്തിരുവടിക്കു യോഗ്യതയാണോ? ഹേ പുണ്ഡരീകാക്ഷ! നിന്തിരുവടിയെ അന്നു കണ്ടതുമുതൽ എന്റെ മനസ്സു നിന്തിരുവടിയെ വിട്ടു വരുന്നില്ല. മുല്ലമൊട്ടുപോലെ വിളങ്ങുന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ ദന്തശോഭയും തൊണ്ടിപ്പഴത്തെ

കാളുഴകേകമധുരവും ആ മന്ദസ്മിതവും ആരെത്തന്നെ വശീകരിക്കുകയില്ല. ആൎത്തത്രാണപരായണ! ഭഗവൻ! പ്രസാദിക്കേണമെ പ്രസാദിക്കേണമെ" എന്നിങ്ങിനെ പലതും പറയും. നെടുവീൎപ്പിട്ടുകൊണ്ടെഴുനേൽക്കും, ധാരധാരയായി കണ്ണീരൊഴുകും, ദേഹമെങ്ങും തീപ്പോലെ ചുടും, ദേഹം വിറയ്ക്കും, വിയൎത്തൊലിക്കും, കൺചുവക്കും, കൈകാലുകൾ തളരും, എഴുനേൽക്കും വീഴും, ആടും പാടും ഇങ്ങിനെ കുറേനേരം കഴിഞ്ഞശേഷം എണീററുനിന്ന് "പ്രാണനാഥ! എന്റെ ആഗ്രഹം സാധിപ്പിക്കയില്ലയൊ? നിന്തിരുവടി എപ്പോൾ പ്രസാദിക്കും. തിരുമേനിയെ ഇനി ഒരിക്കൽക്കൂടി കാണുവാൻ സംഗതി വരില്ലയോ? ലോകമളന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ മനസ്സിളക്കുവാൻ ആരെക്കൊണ്ടു കഴിയും. കോമളസ്വരൂപ! വേഗം എന്നെ വന്നാലിംഗനം ചെയ്താദരിയ്ക്കാതിരുന്നാൽ ഞാനിനി ജീവിച്ചിരിക്കയില്ല" എന്നു പറഞ്ഞു നിലത്തുവീണുരുണ്ടും ഉച്ചത്തിൽ കരഞ്ഞും മൂൎഛിച്ചു. ഗദാധരൻ ചെന്നെടുത്തപ്പോൾ സ്വാമികൾ എണീററുനിന്ന് "എന്നെ തടുക്കേണ്ട ഞാനെന്റെ കൃഷ്ണന്റെ അടുക്കലെയ്ക്കു പോകയാണ്" എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടോടിത്തുടങ്ങി. പക്ഷെ ഓടുവാൻ സാധിക്കാതെ പിന്നെയും താഴത്തു വീണുകളഞ്ഞു.

അന്ന് ഉച്ചയാകുമ്പോളമിങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞു. അനന്തരം ശിഷ്യന്മാരെനോക്കി "എന്റെ സ്നേഹിതന്മാരെ! എന്റെ ഈ ശരീരം നിങ്ങൾക്കുള്ളതാകുന്നു. നിങ്ങൾ ഇതിനെ എങ്ങിനെ ഉപയോഗപ്പെടുത്തുവാനും വിരോധമില്ല. നിങ്ങൾ എന്നെ പോററിവളൎത്തി വന്നതുപോലെ ഒരു കൎമ്മം ലോകത്തിലാരും ചെയ്തിട്ടുണ്ടാകയില്ല. നിങ്ങൾ എന്നെ അത്രമാത്രം സ്നേഹിച്ചിരിക്കുന്നു. അങ്ങിനെയുള്ള നിങ്ങളെ വിട്ടുപോകുന്നതിനെക്കുറിച്ചു നിങ്ങളാരും എന്നോടു പരിഭവിക്കാതിരിക്കേണമെന്നപേക്ഷിക്കുന്നു. എങ്ങിനെയെങ്കിലും എനിക്കെന്റെ ശ്രീകൃഷ്ണഭഗവാനെ ചെന്നുകാണാതെ നിവൃത്തി

യില്ലാ." എന്നു പറഞ്ഞതുകേട്ട ശിഷ്യന്മാർ ഒന്നുംപറയുവാൻ തോന്നാതെ മിണ്ടാതിരിക്കെ സ്വാമികൾ

ചേതോദർപ്പണമാർജ്ജനംഭവമഹാദാവാഗ്നിനിർവ്വാപണം
ശ്രേയഃകൈരവചന്ദ്രികാവിതരണംവിദ്യാവധൂജീവനം
ആനന്ദാംബുധിവർദ്ധനംപ്രതിപദംപൂർണ്ണാമൃതാസ്വാദനം
സർവ്വാത്മസ്നപനംപരംവിജയതേശ്രീകൃഷ്ണസങ്കീർത്തനം.

വിശേഷിച്ച് ഈ കലികാലത്തിൽ മനുഷ്യർക്ക് ഹരിനാമകീർത്തനമല്ലാതെ മറ്റൊരു ഗതിയുമില്ലാ. നാമിവിടെ ഒരുമിച്ചു വസിക്കുന്നതും വെവ്വേറെ താമസിക്കുന്നതും മാളികയിലിരിക്കുന്നതും കാട്ടിൽ വാഴുന്നതും എല്ലാം ഒരുപോലെതന്നെ. സ്നേഹിതന്മാരെ! നിങ്ങൾ ഞാൻ പിരിഞ്ഞുപോയതിന്നുശേഷം കൃഷ്ണനെ സ്തുതിക്കണം. ഞാൻ പിരിഞ്ഞുപോകുന്നത് പൊതുജനക്ഷേമത്തിന്നുവേണ്ടിത്തന്നെയാകുന്നു. ഞാൻ ശ്രീകൃഷ്ണപ്രസാദം സമ്പാദിച്ചുകൊണ്ടുവന്ന് നിങ്ങൾക്കെല്ലാവക്കും പങ്കിട്ടുതരുന്നുണ്ടു് എന്നരുളിച്ചെയ്തു.

സ്വാമികളുടെ ഈ അരുളപ്പാടുകേട്ട ഭക്തന്മാർ പരിഭ്രമിച്ചു. ഇതുവരെ സ്വാമികളോടൊന്നും മറുത്തുപറയാത്ത അവർ ഇപ്പോൾ അല്പം ധൈര്യമവലംബിച്ച് ഓരോന്നു പറഞ്ഞുതുടങ്ങി.

ശ്രീപാശൻ—സ്വാമിൻ! നിന്തിരുവടിയെ പിരിഞ്ഞിരിക്കുവാൻ ധൈര്യമുള്ളവർ അങ്ങിനെ ചെയ്തുകൊള്ളട്ടെ, എന്നെക്കൊണ്ടതിന്നു സാധിക്കയില്ലാ. നിന്തിരുവടി എന്നെ പിരിഞ്ഞുപോവുക എന്നുള്ളത് കുരുവിയുടെ തലയിൽ പനംപഴം കെട്ടിവിടുന്നതുപോലെയാകുന്നു.

ഗദാധരൻ—സ്വാമിൻ! ഇവിടുന്നെന്താണിങ്ങിനെ അരുളിച്ചെയ്യുന്നത്. ഞങ്ങളെ പിരിഞ്ഞുപോകുന്ന കാര്യമിരിക്കട്ടെ. മാതാവായ ശചീദേവിയെ വിട്ടേച്ചുപോകുവാൻ നിന്തിരുവടിക്കു മനസ്സുവരുമോ? 'വാർദ്ധക്യമേറി ജരാനരയുംപൂണ്ടു' മകനേഗതി എന്നുവിചാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പ്രിയമാതാവിനെ കൈവെടിഞ്ഞു

പോകുവാൻ ഒരു പുരുഷനൊരുങ്ങുമൊ? അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്ന കൃഷ്ണഭക്തി ഒരു ഭക്തിയാകുമൊ? ഞാൻ അതിനെ ഭക്തിയാണെന്നു പറയുകയില്ലാ. അത് മുക്തിയും തരികയില്ലാ, ശക്തിയും തരികയില്ലാ. നിന്തിരുവടിയുടെ ഈ പ്രവൃത്തി, അമ്മ കഞ്ഞികിട്ടാതെ അലയുമ്പോൾ മകൻ കുംഭകോണത്തിൽചെന്നു ഗോദാനം ചെയ്തു കഥപോലെയാണെന്നുള്ളതിന്നു സംശയമില്ലാ. ഇങ്ങിനെ ഗദാധരൻ പറഞ്ഞപ്പോൾ ഭക്തന്മാരെല്ലാവരും ഇത്ര ധൈര്യത്തോടുകൂടി ഒരിക്കലും പറയാത്ത ഗദാധരൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞുവല്ലോ എന്നു വളരെ ആശ്ചര്യപ്പെട്ടുവെങ്കിലും ആകപ്പാടെ സന്തോഷിച്ചു സ്വാമികളുടെ മറുവടി എന്തായിരിക്കുമെന്നറിവാനുള്ളാഗ്രഹത്തോടുകൂടി സ്വാമികളുടെ മുഖത്തേക്കു നോക്കി. അപ്പോൾ,

സ്വാമികൾ—നിങ്ങൾ എന്നെ മനഃപൂർവ്വം സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ ഞാൻ പോയാൽ പിന്നെ നിങ്ങൾതന്നെ വേണ്ടുന്ന ധൈര്യം പറഞ്ഞുകൊടുത്ത് എന്റെ അമ്മയെ രക്ഷിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ഞാൻ അമ്മയെക്കുറിച്ചു വളരെ വിചാരപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കയാണ്. ഈ വിഷയത്തിൽ എന്നെ സഹായിക്കുവാൻ എന്നെ സ്നേഹിക്കുന്ന നിങ്ങൾക്കു ചുമതലയുള്ളതാണല്ലൊ. എന്നെക്കൊണ്ടിവിടെ താമസിപ്പാൻ സാധിക്കയില്ലാ. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, ജീവനില്ലാത്ത ശരീരത്തെ വെച്ചുകൊണ്ടു നിങ്ങളെന്തു ചെയ്യും? എന്റെ ജീവൻ ശ്രീകൃഷ്ണനെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടയൊ? എന്റെ സ്ഥിതിയെ പറയാം, കേട്ടുകൊള്ളുവിൻ. ശ്രീകൃഷ്ണവിരഹാഗ്നി എന്നെ ബാധിച്ച് അല്ലാല്പമായി ദഹിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് യാതൊന്നിലും ഇച്ഛയും സുഖവും എനിക്കില്ലാ. കൃഷ്ണനെ ഒഴിച്ചു മററൊരുവസ്തുവിലും എന്റെ മനസ്സു ചെല്ലുകയില്ലാ. നിങ്ങളുടെ സ്നേഹിതനായ ഞാൻ അഗ്നിബാധിച്ചു മരിക്കുന്നതു കണ്ടുകൊണ്ടി

രിക്കുന്നതിൽ നിങ്ങൾക്കു കൌതുകമുണ്ടോ? എന്നു മറുവടിപറ ഞ്ഞു. പിന്നെയും ഭക്തന്മാർ പലരും പലതും പറഞ്ഞുനോക്കി, ഒന്നും ഫലിച്ചില്ലാ. അതുകണ്ടു്,

മുകുന്ദൻ—സ്വാമിൻ! നിന്തിരുവടി ഞങ്ങളെ ഉപേക്ഷിച്ചു പോകു മോ? ആ കാൎയ്യമാലോചിക്കുമ്പോൾതന്നെ വയറെരിയുന്നുവല്ലോ. നിന്തിരുവടിയെ പിരിഞ്ഞുജീവിച്ചിരിക്കുന്നതെങ്ങിനെയാണ്? എന്നു പറഞ്ഞു സ്വാമികളുടെ പാദങ്ങളിൽവീണു കരഞ്ഞുതുട ങ്ങി. അപ്പോൾ ഭക്തന്മാരെല്ലാവരും അങ്ങിനെ ചെയ്തു. എ ല്ലാവരുംകൂടി കരച്ചിൽ കൂട്ടിത്തുടങ്ങിയപ്പോൾ സ്വാമികൾ ഒന്നും പറയുവാൻ തോന്നാതെ മിഴിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. പിന്നീട്— "നാം തമ്മിൽ എന്നും കാണാതിരിക്കത്തക്കവണ്ണം പിരിഞ്ഞു പോകുവാൻ വിചാരിച്ചിട്ടില്ലാ" എന്നും മററും പറയുകയും ഓ രോരുത്തരെയായി എല്ലാവരേയും ആലിംഗനംചെയ്കയും മന്ദ സ്മിതപൂൎവ്വം കടാക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു് ഒരുമാതിരി സമാധാനിപ്പി ച്ചു. തദനന്തരം, സ്വാമികൾ ഓരോ ശിഷ്യന്മാരുടേയും വീട്ടുതോ റുംചെന്നു്— "സ്നേഹിത! മനുഷ്യർ കഷ്ടപ്പെടുന്നതിനെക്കണ്ടു സഹിക്കുവാൻ ഞാനാളാകുന്നില്ലാ. ക്ഷണഭംഗുരമായ വിഷയസു ഖത്തെ വലുതായി വിചാരിച്ചുകൊണ്ടു് എത്രപേരാണ് ആയു സ്സിനെ പാഴാക്കിക്കളയുന്നത്. ദുൎബ്ബുദ്ധിയായ ദുൎയ്യോധനൻ നര കത്തിൽകിടന്നു കഷ്ടപ്പെടുമ്പോൾ സുഗുണനിധിയായ ധൎമ്മപു ത്രൻ ഒരു കയറിട്ടുകൊടുത്തു ദുൎയ്യോധനനെ വെളിയ്ക്കാക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചതായും ദുരിതനിധിയായ ആ ദുൎയ്യോധനനാകട്ടെ ധൎമ്മ ജൻതന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ ഒരുങ്ങിയിരിക്കയാണെന്നുള്ളതിനെ അ ല്പവും ധരിക്കാതെ തീയിൽവീഴുവാൻ പോകുന്ന തേളിനെ എടു ത്തുവിട്ടവൻെറ കയ്യിൽ ആയതു കുത്തുന്നതുപോലെ ധൎമ്മജനെ തൻെറ അടുക്കലെയ്ക്കു് വലിച്ചുവീഴ്ത്തുവാൻ ശ്രമിച്ചതായും ഒരു ക ഥ കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. ആ ദുൎയ്യോധനനെന്നപോലെ വിവേകമില്ലാത്ത

കുബുദ്ധികൾ ഈ ഭൂമിയിൽ കുറെച്ചൊന്നുമല്ലാ. വല്ലവരും നല്ല ബുദ്ധി പറഞ്ഞുകൊടുത്താൽ കേൾക്കുകയില്ലാ. താൻപിടിച്ച മുയലിന്നു കൊമ്പു മൂന്നാണെന്നുതന്നെ വാദിക്കും. ശണ്ഠകൂവിളിക്കും, പൊട്ടിച്ചിരിക്കും, ഗോഷ്ഠികാണിക്കും, കാരണംകൂടാതെ കൈകൊട്ടും, നാരായണ! എന്നുപറയുവാൻ നാവുവരികയില്ലാ. കോഴികളുടെ കലഹം, ചൂതുകളി മുതലായതിലാനന്ദിച്ചുകൊണ്ടു നടക്കും. ഇങ്ങിനെയുള്ളവരെ നല്ലവഴിക്കു നടത്തുവാനുദ്യമിക്കുന്നവൻറനേരെ ഈ കൂട്ടർ പട്ടിപോലെ ചാടിവീഴും. ഇവരുടെ അടുത്തുചെന്ന് ഹരിനാമകീർത്തനം ചെയ്താൽ പിശാചുകൾപോലെ ഉപദ്രവിക്കും. ഈ വകക്കാരെ നേരെയാക്കുവാൻ ഈശ്വരസഹായംകൂടാതെ നിവൃത്തിയില്ലാ. അതുകൊണ്ടു നിശ്ചയമായും ഞാൻ പോവുകതന്നെ വേണമെന്നായിരിക്കുന്നു. അതിന്നു നിങ്ങൾ അനുവദിക്കുകയും സഹായിക്കുകയും വേണം" എന്നെല്ലാം നല്ലവാക്കുകൾ പറഞ്ഞും ശ്രീകൃഷ്ണനെ കണ്ടാനന്ദിക്കുവാൻ വഴിനോക്കാതെ ഞാനെൻെറ ജീവിതകാലം പാഴാക്കിക്കളഞ്ഞുവല്ലൊ. അയ്യോ ആ താമരക്കണ്ണൻെറ സുന്ദരവക്ത്രവും മഞ്ജുളമായ മന്ദഹാസവും എൻെറ മനസ്സിനെ കവന്നിരിക്കുന്നു. അവനെൻെറ നാഥൻ, കാരുണ്യക്കടൽ, അവനെക്കാണാൻ പോകാതെ നിവൃത്തിയില്ലാ. ഞാൻ പോകുന്നതിൽ നിങ്ങൾക്കു സുഖക്കേടു തോന്നുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതിന്നെനിക്കു മാപ്പുതരേണമെ എന്നും മററും താണപേക്ഷിച്ചും അവരെ എല്ലാം താൻ പോകുന്നതിന്നു വിരോധംപറയാത്തവരാക്കിത്തീർത്തു.

സ്വാമികളുടെ നിലയ്ക്കു രണ്ടാമതു മാററംവന്നതുമുതൽ ശചീദേവിക്ക് ക്ലേശം വളരെ വർദ്ധിച്ചു. വിശ്വരൂപനെന്നപോലെ സ്വാമികളും സന്ന്യസിച്ചേക്കുമൊ എന്നുള്ള ഭയംകൊണ്ടാകുലയായിത്തീന്നു. ചന്ദ്രശേഖരൻെറ പത്നിയായ തൻെറ അനുജത്തിയെ ആളയച്ചുവരുത്തി അതിനെപ്പററി ആലോചിച്ചതിൽ അവർ സ്വാമിക

ളോടു നേരിട്ടു ചോദിച്ചറിയുകതന്നെയാണ് നല്ലതെന്നുപറഞ്ഞു. ആ സന്ദൎഭത്തിൽ സ്വാമികൾ യദൃച്ഛയായിട്ടവിടെച്ചെന്നു. അപ്പോൾ മകനോടു ശചീദേവി "എന്റെ അരുമമകനെ! നിന്നെ ഒരു ക്ഷണനേരമെങ്കിലും പിരിഞ്ഞിരിക്കുവാൻ ഞാനാളാകയില്ലെന്നു നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടയൊ? നീ എന്നെ ഒരിക്കലും വിട്ടുപോകയില്ലല്ലൊ?" എന്നു ചോദിക്കുകയും സ്വാമികൾ കുറഞ്ഞൊന്നാലോചിച്ചതിന്നുശേഷം "അമ്മെ! ഞാൻ ഒരു ദിവ്യസ്ഥലത്തെക്കു പോകേണമെന്നുവിചാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയാണ്, നിങ്ങൾ പേടിക്കേണ്ടാ, ഞാൻ പോകുന്നതാണെങ്കിൽ നിങ്ങളുടെ സമ്മതം വാങ്ങിയേ പോകയുള്ളു. അങ്ങിനെ പോയാലും നിശ്ചയമായും മടങ്ങിവന്നു നിങ്ങളെ ശുശ്രൂഷിച്ചുകൊള്ളാം" എന്നു മറുവടിപറയുകയും ചെയ്തു.

ഈ സമയം ശചീദേവിക്ക് ഒരു സംഗതി ഓൎമ്മവന്നു. ഉടനെ സ്വാമികളെ നോക്കി "നിമേ! ഞാൻ ഒരു തെററു ചെയ്തുപോയി നീയതു പൊറുക്കില്ലയൊ" എന്നു ചോദിച്ചു. അപ്പോൾ സ്വാമികൾ, "അമ്മേ നിങ്ങൾ എന്നെ സംബന്ധിച്ച് എന്തു ചെയ്താലും അതൊരു തെററാണെന്നു വരികയില്ല. നിങ്ങൾ ചെയ്തതെന്താണെന്നു പറയുവിൻ!" എന്നു പറഞ്ഞു. ശചീദേവി, "മകനെ നിന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ വിശ്വരൂപൻ നിനക്കു പ്രായം തികഞ്ഞതിന്നു ശേഷം നിന്റെ വക്കൽ തരേണമെന്നു പറഞ്ഞ് എന്റെ കയ്യിൽ ഒരു ഗ്രന്ഥം തരികയുണ്ടായി" എന്നു പറഞ്ഞു. ബാക്കി പറയുവാൻ വയ്യാതെകണ്ടു നിൽക്കുമ്പോൾ സ്വാമികൾ, അമ്മേ ആ ഗ്രന്ഥം വേഗത്തിൽ എടുത്തു കൊണ്ടുവന്നു തരുവിൻ എന്ന് അത്യാഗ്രഹത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു. ശചീദേവി, "ആ ഗ്രന്ഥം എന്റെ കയ്യിൽ തന്നിട്ട് ഏതാനും ദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിൽ വിശ്വരൂപൻ സൎവ്വസംഗപരിത്യാഗിയായി ഭവിച്ചു. ഭൂലോകവാസം നിത്യമല്ലെന്നുള്ള ബോധം അവന്നുണ്ടായതും സന്യസിച്ചതും പഠിച്ചറിവുവൎദ്ധിച്ചുകൊണ്ടല്ലയൊ എന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടും നീയും സന്യ

സിക്കേണമെന്നു നിന്നോടു സ്വപ്നത്തിൽ വിശ്വരൂപൻ പറകയുണ്ടായല്ലൊ. ഒരുസമയം ആ ഗ്രന്ഥം വായിച്ചാൽ നീയും അവനെപ്പോലെ സന്യാസിയായിക്കളയുമൊ എന്നുള്ള ഭയംകൊണ്ടും ആ ഗ്രന്ഥത്തെ ഞാൻ തീയ്യിലിട്ടു ചുട്ടുകളഞ്ഞു" എന്നുപറഞ്ഞു. ഇതു കേട്ടപ്പോൾ സ്വാമികൾക്ക് മനസ്സിൽ കുറേ വേദനതോന്നി പിന്നെ മനസ്സിനെ ഉറപ്പിച്ചുകൊണ്ട് അമ്മേ നിങ്ങൾ എന്നെക്കുറിച്ചുള്ള വാത്സല്യംനിമിത്തമല്ലയൊ അങ്ങിനെ ചെയ്തത്. അതു കുററമല്ലാ എന്നുപറഞ്ഞു പുറത്തേക്കു പോയി.

ദിവസംതിന്നുദിവസം ഭക്തന്മാരുടെ മുഖം വാടിയിരിക്കുന്നതായിക്കാണുകയാൽ ശചീദേവിക്കു വളരെ ആധി വർദ്ധിച്ചു. ശിഷ്യന്മാർ ഒരു ദിവസം അവരെച്ചെന്നു കണ്ട് "അല്ലയോ തപസ്വിനി! സ്വാമികൾ നവദ്വീപം വിട്ടുപോകുവാനായി ആലോചിച്ചിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹം ഓടിപ്പോകാതെകണ്ടിരിപ്പാൻ നിങ്ങൾ സൂക്ഷിക്കണം" എന്നു പറഞ്ഞു. ഇതു നിമിത്തം വ്യസനം മുഴുത്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആ ഗുണവതി ഒരു ദിവസം സ്വാമികളെ നോക്കി "നിമേ! നീയ്യൊരു ദിവ്യസ്ഥലയാത്ര ചെയ്യണമെന്നു പറകയുണ്ടായല്ലൊ അതെവിടെയ്ക്കാകുന്നു?" എന്നു ചോദിച്ചു. സ്വാമികൾ തന്റെ ഉദ്ദേശം അറിവിക്കുവാൻ ഇതുതന്നെ തക്കസമയം എന്നു വിചാരിച്ച് "അമ്മേ! ഞാൻ വൃന്ദാവനത്തെയ്ക്കു പോയി വരേണമെന്നാഗ്രഹിക്കുന്നു. അത് എന്റെ ഈ ജന്മത്തിൽ അവശ്യം കർത്തവ്യമായിട്ടുള്ളതാണെന്നാകുന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചിരിക്കുന്നത്. എന്റെ കണ്മണിയുടെ അടുക്കൽ ചെല്ലാതെ ഞാനെത്രകാലം ഇങ്ങിനെ കഴിച്ചുകൂട്ടും. എന്റെ ജീവനാഥന്റെ സൌകുമാര്യം എന്നെ വല്ലാതെ പിടിച്ചുവലിക്കുന്നു. നിങ്ങളുടെ അനുവാദം കൂടാതെ ഞാൻ പോകയില്ലെന്നു നിങ്ങൾക്കു വാഗ്ദത്തം ചെയ്തിട്ടുണ്ടല്ലൊ. അതുകൊണ്ട് ഇപ്പോൾ പോകുന്നതിന്ന് എ

നിശ്ശനുവാദം തരികയില്ലയൊ?" എന്നു പറഞ്ഞു. മകന്റെ ഈ ചോദ്യത്തിന്നു ശരിയായ മറുപടി പറയുവാൻ കഴിവില്ലാതെ ശചീദേവി "അപ്പനെ! ജനങ്ങൾ നിന്നെ ഭ്രാന്തനാണെന്നും ദേവതാബാധയുള്ളവനാണെന്നും പിഴ്ക്കനാണെന്നും പലതും പറയുന്നുവല്ലൊ. അതെന്താണ്? എന്നോടു പരമാൎത്ഥം പറയണം" എന്നു ചോദിച്ചു. അതിന്നു സ്വാമികൾ കണ്ണിൽ വെള്ളം നിറഞ്ഞും എടനെഞ്ഞു പൊട്ടിയുംകൊണ്ടു "മാതാവെ! മനസ്സുവെച്ചു കേട്ടുകൊള്ളുവിൻ. നിങ്ങൾ എന്നെ പത്തുമാസം ചുമന്നു പെറെറടുത്തു, മുലപ്പാലൂട്ടി താരാട്ടി ലാളിച്ചു വളൎത്തി. അച്ഛനെന്നപോലെ എന്നെ വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്യിച്ചു. എന്തിനു വളരെ പറയുന്നു. എന്നെ ഇങ്ങിനെ ഒരാളാക്കിവെച്ചതു നിങ്ങൾ തന്നെയാണ്. അതുകൊണ്ടു എന്റെ ഈ ശരീരം നിങ്ങളുടേതാകുന്നു. ഇതിനെ ന്യായമായി നിങ്ങൾക്കു വേണ്ടി ഉപയോഗിച്ചു നിങ്ങളെ സന്തോഷിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുവാൻ ഞാൻ കടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നുള്ളതിന്നു സന്ദേഹമില്ലാ. പക്ഷെ, ശ്രീകൃഷ്ണൻ എന്നെ ദിവസംതോറും അല്പാല്പമായി ഹരിച്ചുകൊള്ളുന്നു. എന്നുമാത്രമല്ലാ നിങ്ങളെ വെടിഞ്ഞു പോകുമാറാക്കുകയുംകൂടി ചെയ്യിരിക്കുന്നു. ഞാൻ എന്തു ചെയ്യട്ടെ. കൂന് കുരുട് മുതലായ ന്യൂനതകളാൽ ലോകത്തിൽ എത്രയോ ജനങ്ങൾ പെററമ്മയെ ശുശ്രൂഷിക്കാതെയും അങ്ങിനെയുള്ള കാവൊന്നുമില്ലാതിരുന്നിട്ടും വളരെപ്പേർ തങ്ങൾക്കുള്ള ചുമതലയെക്കുറിച്ചൊന്നും വിചാരിക്കാതെ നന്ദികെട്ട മടയന്മാരായും കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നില്ലയോ? ഞാനും ആ കൂട്ടത്തിൽ ഒരുവനായിരിക്കുന്നു. ഞാൻ എന്റെ കൃഷ്ണനെത്തേടിപ്പോകാതിരിക്കുമൊ? എന്റെ നാഥന്റെ മുഖാരവിന്ദം കണ്ടാനന്ദിക്കാതിരിക്കുമൊ? അവന്റെ കൃപാ

കടാക്ഷത്തിന്ന ലക്ഷ്യമാകാതിരിക്കുമൊ? അമ്മേ! ഞാൻ ആവശ്യമായി സന്ന്യസിക്കേണ്ടതായിരിക്കുന്നു. എനിയ്ക്കതിന്ന് അനുവാദം തന്നയക്കേണമെന്ന് അപേക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നു. പരോപകാരത്തിൽ തല്പരയായ എന്റെ മാതാവ് ഇതിന്ന മടിക്കുകയില്ലെന്നുതന്നെയാണ് ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നത്" എന്നു പറഞ്ഞു.

അതു കേട്ട ശചീദേവി- കുമാര! നിന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ വിശ്വരൂപൻ പോയതുപോലെ പോകുവാനല്ലയൊ എന്റെ മനഃപൂർവ്വമായ അനുവാദം വേണമെന്ന് നീ ആവശ്യപ്പെടുന്നത്? മാതാവിന്നു മകന്റെ പേരിലുണ്ടാകുന്ന സ്നേഹം ഇന്നവിധമായിരിക്കുമെന്നു നിനക്ക് അറിഞ്ഞുകൂടാത്തതാണോ? ഞാനിന്നേവരെ ഏതു വിഷയത്തിലെങ്കിലും നിന്റെ വാക്കു തട്ടുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ടോ? നിന്റെ തൃപ്തിക്കുവേണ്ടി മാത്രം ഞാനനുമതി തരുന്നതാണെങ്കിലും മനഃപൂർവ്വമായ പൂർണ്ണസമ്മതത്തോടുകൂടി അനുവാദം തരുവാൻ എന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കയില്ലാ. ഞാൻ നിന്റെ പെററമ്മയല്ലയൊ? നീയല്ലാതെ എനിക്കു മററാരെങ്കിലും സഹായമുണ്ടോ? അധികമില്ലെങ്കിലും മററുള്ള അമ്മമാരെപ്പോലെ എങ്കിലും ഞാൻ നിന്നെ സ്നേഹിക്കുന്നില്ലയോ? അതിരിക്കട്ടെ. വിഷ്ണുപ്രിയക്കെന്താണ് ഗതി? എന്നു ചോദിച്ചു.

നാരാചം പഴുപ്പിച്ചു കണ്ണത്തിൽ തിരുകിയതുപോലെ സ്വാമികൾക്കു വേദനയുണ്ടാക്കിത്തീർത്ത ആ ചോദ്യത്തിന് എങ്ങിനെയാണ് മറുവടി പറയേണ്ടതെന്നറിയാതെ കുറച്ചുനേരം നിശ്ചലനായി നിന്നശേഷം "അമ്മേ! ഞാൻ പോകുന്നതായാൽ അവളുടെ അനുവാദം വാങ്ങിച്ചേ പോകയുള്ളു. അത്രമാത്രമല്ലാ, എപ്പോഴം അവൾ ദിവ്യാനന്ദം അനുഭവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കത്തക്കവണ്ണം വേണ്ടുന്നതു ചെയ്തിട്ടെ ഞാൻ വിട്ടുപോകുന്നുള്ളു. അവൾ എന്നെക്കുറിച്ചു ചിലപ്പോളെല്ലാം വ്യസനിപ്പാനിടയുണ്ട്. എന്നാൽ

ഞാൻ ശ്രീകൃഷ്ണനെ സംബന്ധിച്ചുള്ള ദിവ്യകാൎയ്യം ചെയ്യാൻ വേണ്ടിത്തന്നെയാണ് പോകുന്നത്. അതുകൊണ്ട് ആ സംഗതി വിചാരിച്ചു സമാധാനിക്കാം. ആകപ്പാടെ അവളുടെ ഇഹലോകവാസം വലിയ കഷ്ടമായിത്തന്നെ തീരും. എന്റെ വാഴ്ച അതിനേക്കാൾ പത്തുപങ്കധികം കഷ്ടമായിരിക്കും" എന്നു പറഞ്ഞു.

ഇങ്ങിനെ സ്വാമികൾ പറഞ്ഞവസാനിപ്പിക്കുന്നതിനുമുമ്പായിത്തന്നെ ശചീദേവി– "നീ ആ പെങ്കിടാവിനെ എന്റെ കഴുത്തിൽ കെട്ടിപ്പിടിച്ചു വാവിട്ടുകരയത്തക്കവണ്ണം ഉപേക്ഷിച്ചുപോകുവാൻ തന്നെയാണോ കരുതിയിരിക്കുന്നത്? അയ്യോ കഷ്ടം! നിമേ! നീയ്യൊരു വലിയ താപസനായി അല്ലയോ? അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ പെററ തള്ളയേയും പത്നിയേയും വിയോഗം നിമിത്തം പരിതപിക്കുമാറാക്കി വിട്ടേച്ചുപോകുന്നതാണോ താപസധൎമ്മം. മനുഷ്യർ അനുഭവിക്കുന്ന കഷ്ടപ്പാടു കണ്ടിട്ട് സഹിക്കവയ്യാതെ നീയ്യത്യന്തം വ്യസനിക്കുന്നു. ഇത് അന്യാദൃശമായ നിന്റെ വാത്സല്യഗുണംകൊണ്ടല്ലയോ? നിന്റെ ഈ ഗുണോൽകൃഷ്ടതയെ പലരും പ്രശംസിക്കുന്നതായി കേട്ടിട്ടുണ്ടെന്നുമാത്രമല്ലാ ഞാൻ നേരിട്ടു പലപ്രാവശ്യം കണ്ടറിഞ്ഞുമിരിക്കുന്നു. നിന്റെ ഈ മാതാവും പത്നിയും മനുഷ്യവൎഗ്ഗത്തിൽ പെട്ടവരല്ലെന്നുണ്ടോ? ഞങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം നീയ്യൊരു നിൎദ്ദയനായി നടക്കുവാൻ വിചാരിക്കുന്നതെന്തുകൊണ്ടാണ്?" എന്നു ചോദിച്ചു.

സ്വാമികൾ താൻ പുത്രസ്ഥാനത്തിൽനിന്നുകൊണ്ടു തന്നെ തന്റെ അമ്മയോട് അനുവാദം വാങ്ങിപ്പോകുവാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നറിഞ്ഞ് ഗുരുസ്ഥാനത്തിലേക്കു മാറിനിന്നുകൊണ്ട് തന്റെ അമ്മയോടിങ്ങിനെ ഉപദേശിച്ചു.

"അമ്മേ! നിങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ ഒരു ചോദ്യം എപ്പോൾ ചെ

ഢ്യമെന്നു ഞാൻ കാത്തിരിക്കുകയാകുന്നു. ഞാൻ ഒരപരാധിയാണെന്നു പറയത്തക്കവണ്ണമായിരിക്കുന്നു എന്റെ നടവടി എങ്കിൽ എന്നിൽ സ്നേഹമുള്ളവരല്ലാതെ എന്റെ അപരാധത്തെ ക്ഷമിക്കുന്നവർ വേറെ ആരാണ്? ഞാൻ അമ്മയോട് എന്റെ ഉള്ളിലുള്ളത് തുറന്നു പറഞ്ഞേക്കാം. ദുഃഖഭൂയിഷ്ഠമായ സംസാരത്തിൽ കിടന്നുഴലുന്ന ജനസമുദായത്തെക്കുറിച്ചുള്ള പശ്ചാത്താപം നിമിത്തം തന്നെയാണ് ഞാൻ നിങ്ങളെ വിട്ടുപോകുന്നത്. അതുകൊണ്ട് ഞാൻ ചെയ്യാൻ പോകുന്ന കാര്യം ദേവകാര്യമാകുന്നു. എന്നെക്കുറിച്ചു വളരെ വാത്സല്യമുള്ള നിങ്ങളാകുന്നു ആ കാര്യം എളുപ്പത്തിൽ സാധിക്കുവാൻ എന്നെ ഒന്നാമതായി സഹായിക്കേണ്ടത്. അങ്ങിനെയല്ലാതെ നിങ്ങളുടെ പ്രിയപുത്രൻ ചെയ്യാൻ പുറപ്പെടുന്ന സൽക്കാര്യത്തിന്നു നിങ്ങൾ തന്നെ വിഘ്നമായിരിക്കുക എന്നുള്ളത് എനിക്കു വലിയ വ്യസനത്തിന്നു കാരണമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. അമ്മേ! നിങ്ങളാലോചിക്കുവിൻ, ലോകത്തിലുള്ള ഓരോ പ്രാണിയും ശ്രീകൃഷ്ണനോടുകൂടിച്ചേരുകതന്നെ വേണം. ശ്രീകൃഷ്ണനോടുകൂടിച്ചേരുകതന്നെയാണ് ഈ പ്രപഞ്ചയാത്രയുടെ മുഖ്യപ്രയോജനം. അതുതന്നെയാണാനന്ദം. ശ്രീകൃഷ്ണനോടു ചേരാതെ അവനെ മറന്നിരിക്കുന്നതു തന്നെയാണ് ആമയവും ആപത്തും. ജനങ്ങൾക്കു നേരിടുന്ന ആപത്തുതന്നെയാണ് മായയെന്നു പറയപ്പെടുന്നത്, മറ്റൊന്നുമല്ല. ശ്രീകൃഷ്ണനോടു കൂടിച്ചേർന്നവർക്കു രോഗമുണ്ടോ? ദുഃഖമുണ്ടോ? അതുകൊണ്ട് അമ്മേ! നിങ്ങൾ ശ്രീകൃഷ്ണനെ ഭജിക്കുവിൻ. ഭഗവാൻ നിങ്ങൾക്കു ധൈര്യവും സുഖവും തന്നു രക്ഷിക്കും. ലോകത്തിൽ നടക്കുന്ന സകല കാര്യങ്ങൾക്കും കാരണഭൂതൻ ശ്രീകൃഷ്ണൻ തന്നെയാണെന്നാകയാൽ നാം അവിടത്തെ ആജ്ഞയെ അല്പവും വെറുപ്പുകൂടാതെ സന്തോഷപൂർവ്വം നിർവ്വഹിക്കേണ്ടതാകുന്നു. എനിക്കു പോകേണ്ട

മെന്നു താല്പൎയ്യമില്ലെന്നിരിക്കിലും ഭഗവൽപ്രേരണയെ അനുസരിക്കാതിരിക്കുന്നതു നന്നല്ലെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു പോകുവാൻ തീൎച്ചപ്പെടുത്തിയിരിക്കയാണ്. അതുകൊണ്ട് എൻെറ ബാദ്ധ്യതയെ നിവൃത്തിക്കുന്നതിന്നു നിങ്ങൾ വേണ്ടുന്ന സഹായം ചെയ്തുതരിക തന്നെ വേണം. നിങ്ങൾ മനസ്സഴിഞ്ഞ് അനുവാദം തന്നാലല്ലാതെ എനിക്കു പോകുവാൻ നിവൃത്തിയില്ലെന്നു നിങ്ങൾക്ക് അറിയാമല്ലോ. അതുകൊണ്ടു മനസ്സിൽ തൃപ്തിക്കേടൊട്ടും കൂടാതെ എനിക്കു വിടതരികതന്നെ വേണം". ഇങ്ങിനെ സ്വാമികൾ വിനയപൂൎവ്വം അറിയിച്ചതു കേട്ട് ആ ശചീദേവി യാതൊന്നും മറുത്തു പറയുവാൻ നിവൃത്തില്ലാതെ കണ്ണീർ വാൎത്തു വ്യസനത്തോടുകൂടി "നിമെ! ഞാൻ ഇങ്ങിനെ വരുമെന്നു കരുതാതിരുന്നിട്ടില്ലാ. വിശ്വരൂപൻെറ ചേഷ്ടിതം തന്നെയാണ് പിന്നീടിങ്ങിനെയാകുമെന്നു കരുതിയിരിക്കുവാൻ കാരണമായത്. എനിക്കുണ്ടായിരുന്ന അപാരമായ ആനന്ദം തന്നെ അതു വളരെക്കാലം നിലനിൽക്കുന്നതല്ലെന്ന് എന്നെ അറിയിച്ചിട്ടുണ്ട്. നിൻെറ പിതാവിൻെറ മരണം നിമിത്തം അത്യന്തം ആതുരയായിത്തീൎന്ന എന്നെ സൎവ്വജനമാന്യനായ സൽപുത്രനെ ഉണ്ടാക്കിത്തന്ന ഭാഗ്യം തന്നെയാണ് സമാധാനിപ്പിച്ചത്. * * * * * *

അല്ല, ഞാനെന്തെല്ലാമോ പറയുകയാണ്. നിൻെറ അപാരമായ കാരുണ്യമാകുന്നു എന്നെ ആശ്വസിപ്പിച്ചത്. ഈ ഭൂമിയിൽ നിന്നെപ്പോലെ ഒരു മകനെ പ്രസവിപ്പാനുള്ള ഭാഗ്യം എനിക്കല്ലാതെ വേറെ ഏതു മാതാവിന്നുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. എനിക്കു മോക്ഷത്തെപ്പറ്റി വിചാരമേയില്ലല്ലോ. നിൻെറ മാതാവു മോക്ഷപ്രാപിക്കുമെന്നുള്ളതിന്നു സന്ദേഹമുണ്ടോ? ഇങ്ങിനെയെല്ലാം പലപ്രാവശ്യവും ഞാൻ വിചാരിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ ഉടനെതന്നെ ഇത്രമാത്രം ആനന്ദിക്കു

വാൻ എനിക്ക് അർഹതയുണ്ടോ എന്നു വിചാരിച്ചു വേദനിക്കുകയും ചെയ്യും. നീ എന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചുപോകേണ്ടതുതന്നെയാണ്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ എൻെറ ചുറ്റുമിരിക്കുന്നവരെല്ലാം ആപത്തുവന്നു കഷ്ടപ്പെട്ടു കിടക്കുമ്പോൾ ഞാൻമാത്രം സദാ ആനന്ദമനുഭവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത് അക്രമമല്ലയോ? പക്ഷേ ഞാൻ നിമിത്തമാണ് ജീവിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നത്, നിന്നെപ്പിരിഞ്ഞു ഞാനെങ്ങിനെ ജീവിച്ചിരിക്കും. ഛെ! ഛെ! ഞാൻ എന്തിനാണിങ്ങിനെ എന്നെപ്പാറി പറയുന്നത്? ഞാൻ വ്യസനിക്കേണ്ടവൾതന്നെ. എന്നാലും ഞാൻ ഒരാശവെച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. എന്താണെന്നല്ലേ, നീ ഗൃഹസ്ഥാശ്രമത്തിൽ തന്നെയിരുന്നു നിനക്കുണ്ടാകുന്ന കിടാങ്ങളെ ഞാൻ എടുത്തു വളർത്തിക്കൊണ്ടു പരമാനന്ദമനുഭവിക്കാം എന്നുള്ളതുതന്നെ. അതിനെക്കുറിച്ചു വിചാരിച്ചിട്ടു പ്രയോജനമെന്താണ്? അതൊക്കെയും സ്വപ്നമായിക്കഴിഞ്ഞു. ഞാൻ നിന്നെ പൂവിനെപ്പോലെ മൃദുവായി വളർത്തിവന്നു. നീയോ എപ്പോഴും മൂർഛിച്ചു തടന്തടംവിട്ടു കിടക്കുന്ന സ്വഭാവത്തോടുകൂടിയവനാകുന്നു. അതുകൊണ്ടു നിനക്കു മാറല്ലവർതന്നെ ഭക്ഷണംതന്നു പുലർത്തേണ്ടതായിരിക്കുന്നു. കാന്താരവാസം നിനക്കു ചേരുന്നതാണോ? നിൻെറ പാദം വളരെ മൃദുവായിരിക്കുന്നുവല്ലോ. കല്ലും കരടും മുള്ളും മുരടും നിറഞ്ഞുള്ള കാട്ടുപ്രദേശങ്ങളിൽ വെറും കാലോടുകൂടി നടപ്പാൻ എൻെറ മകൻ എങ്ങിനെ ശക്തനാകും. അത്രമാത്രമൊ, കാവിയിൽ മുക്കിയ കൌപീനം മാത്രമുടുത്തു ദണ്ഡകമണ്ഡലുധാരിയായി വീട്ടുതോറും ചെന്നു "ഭിക്ഷാംദേഹി"എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു കാലക്ഷേപം ചെയ്യുമ്പോൾ ക്ഷീണംബാധിച്ചാൽ മരച്ചോട്ടിൽ വെറും നിലത്തു കിടന്നുറങ്ങി വെയിലും മഴയും കാററും മഞ്ഞും കൊള്ളേണ്ടതായിവരുമല്ലോ. നിമേ! ഞാനിതെല്ലാം പണ്ടേതന്നെ മനസ്സിൽ ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയാണ്. മകനേ! നീ സന്യാസിക്കുവാൻ എന്നോടു സമ്മതം ചോദിക്കുന്നുവല്ലോ. മക്കളെ പെററു വളർത്തിയ ഏതെങ്കിലും ഒരു

മ്മ അങ്ങിനെ അനുവദിച്ചയക്കുവാൻ മനസ്സുവരുന്നവളായിട്ടുണ്ടൊ, കുമോ?" എന്നുപറഞ്ഞു.

ശചീദേവി പരിതാപത്തോടുകൂടി ഇങ്ങിനെ പലതും പറയുന്നതുകണ്ടു സ്വാമികളുടെ മനസ്സുകലങ്ങി മാതാവിന്റെ കരങ്ങളിൽ പിടിച്ചുകൊണ്ട് "അമ്മേ! ഇതെന്താണ് നിങ്ങളിങ്ങിനെ വ്യസനിക്കയാണെങ്കിൽ ഞാൻ പോകുന്നില്ല. അമ്മ അനുവദിച്ചയച്ചാലല്ലാതെ പോകുവാൻ എന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കയില്ലെന്നു നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടയൊ?" എന്നു പറഞ്ഞ ഉടനെ,

ശചീദേവി—മകനെ! ഞാൻ വ്യസനിക്കുന്നില്ല. ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ ഹിതം അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ഞാൻ അനുവദിച്ചയക്കുകയെ ഉള്ളു. എന്നാൽ മനഃപൂർവ്വമായി നിന്നെ പൊയ്ക്കൊള്ളുക എന്നു പറഞ്ഞയക്കുവാൻ എന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുന്നതാണോ?

സ്വാമികൾ—"അമ്മേ! ഞാൻ ബന്ധുക്കളേയും സ്നേഹിതന്മാരെയും നിങ്ങളേയും കൂസൽകൂടാതെ ഉപേക്ഷിച്ചുപോകുവാൻ എന്റെ ഇഷ്ടപ്രകാരം ഒരുങ്ങിയിരിക്കുകയാകുന്നു എന്നാണോ നിങ്ങൾവിചാരിക്കുന്നത്? ഞാൻ ഇവിടെതന്നെ പാക്കണമെന്നുവിചാരിക്കുമ്പോൾ ഒരുവിധമായ മനസ്സിന്റെ ഇളക്കം ഗൃഹത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു പോകുവാൻ തക്കവണ്ണം എന്നെ ബലാൽക്കാരേണ പ്രേരണ ചെയ്യുന്നു. അതിനെ തടുക്കുവാൻ ഞാൻ ശക്തനാകുന്നില്ല. ഞാൻ പോകാതിരുന്നാൽ എന്റെ പ്രാണങ്ങൾ പൊയ്പോകയും. ഞാൻ സന്ന്യസിച്ചാൽ എന്റെ സങ്കടം നീങ്ങും. ഞാൻ വീട്ടിലിരുന്നാൽ നാട്ടിൽ നന്മയുണ്ടാകയില്ല. അയ്യൊ എന്റെ മനസ്സിലുള്ള സങ്കടത്തെ ഞാനെങ്ങിനെ പറഞ്ഞറിയിക്കട്ടെ. കട്ടുകട്ടു കഷ്ടപ്പെട്ടുലയുന്നവർ വളരെയുണ്ട്. അവരുടെ പാപത്തെ കവന്നുകൊള്ളുന്ന പരമ്പുരുഷനെ അറിയുന്നവർ ഒരുത്തരുമില്ല. കളവുപറഞ്ഞു കാലക്ഷേപം ചെയ്യുന്നവരുടെ കണക്കെടുത്താൽ കഴികയില്ല. ലോകമൊക്കെയും മിത്ഥ്യയെന്നറിഞ്ഞു

വിരക്തരായി പരമാത്മവസ്തുവിനെ കണ്ടറിഞ്ഞു് ഉൽകൃഷ്ടതയെ പ്രാപിച്ചവരാരുമില്ല. കേട്ടുപറഞ്ഞു നാട്ടുകെട്ടുത്തു നടക്കുന്ന കൂടവാദികൾ ധാരാളമുണ്ട്. ഭവസങ്കടം നീക്കി പരമാനന്ദം വളൎത്തുന്ന ഭഗവാനെ വണങ്ങുവാൻ ഒരാളുമില്ല. സംസാരസമുദ്രത്തിലകപ്പെട്ടു കഷ്ടപ്പെടുന്ന പാപപ്പെട്ട ജനങ്ങളെ കരകയറ്റി രക്ഷിക്കുവാൻ തന്നെയാണ് എന്റെ ഉദ്യമം. മനുഷ്യർ പെടുന്ന പാടും കെടുന്ന കേടും എന്റെ മനസ്സിനെ എപ്പോഴും വേദനിപ്പിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു വളരെ വേഗത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണനെ ഞാൻ തേടിപ്പോവുകതന്നെ വേണം. ആ ഭഗവാനെ ഈ പ്രപഞ്ചത്തിലുള്ള ഓരോ ഭാഗങ്ങളിലും അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ടേ പോകുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ വൃന്ദാവനത്തിൽ ഞാൻ ഭഗവാനെക്കാണും. ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ വൃന്ദാവനത്തിൽവെച്ചു ശ്രീകൃഷ്ണനെ കാണുന്നു എന്നുള്ള ഭാവനനിമിത്തം സ്വാമികൾക്ക് അത്യന്തം ആനന്ദമുണ്ടായി ദേഹസ്മരണ വിട്ടു താഴത്തു വീണു. സ്വാമികളുടെ അമ്മ അതുകണ്ടു വേഗത്തിൽ അല്പം ജലം കൊണ്ടുവന്നു സ്വാമികളുടെ മുഖത്തിൽ തളിച്ചു നിമേ! നിമേ! എന്നു വിളിച്ചു.

സ്വാമികൾ—ഉണൎന്ന് അമ്മേ! ജനങ്ങൾ ഭഗവാനെ മറന്നു നാശാമേദ്ധ്യദൂഷിതങ്ങളായ വസ്തുക്കളിലെല്ലാം ആശവെച്ചു കഷ്ടത്തിലായിത്തീരുന്നു. അതുകൊണ്ടു ഭഗവാൻ അപാരകാരുണ്യവാരിധിയാണെന്നും ഭക്തന്മാൎക്കു കിങ്കരനാണെന്നുമുള്ള പരമാൎത്ഥത്തെ ഭവനംതോറും ചെന്നു സൎവ്വരുമറിവാൻ തക്കവണ്ണം പ്രസംഗിക്കേണമെന്ന് എന്നോടാജ്ഞാപിച്ചിരിക്കുന്നു. മനുഷ്യരോ തങ്ങളെപ്പോലെ ഇഹലോകസുഖങ്ങളെ അനുഭവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരുവൻ പറയുന്ന വാക്കിനെ വിലവെച്ചുകയുമില്ല. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ [illegible] വന്നിരിക്കുന്നു.

പറഞ്ഞ ഒഴിപ്പിക്കുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കയാകുന്നു. ഞാൻ ഭഗവാന്റെ കല്പനയെ അനുസരിക്കുവാൻ പോകട്ടെയൊ? അല്ല നിങ്ങളുടെ കൂടെ പാൎക്കട്ടെയൊ?—ഈ ചോദ്യം കേട്ടപ്പോൾ പരമാത്ഥബോധമുദിച്ചു പ്രസന്നയായി ഭവിച്ച ശചീദേവി—"എന്റെ മകനെ! ഞാൻ യഥാൎത്ഥമറിഞ്ഞു. നിന്നോടു ഞാൻ അരുതെന്നു പറഞ്ഞത് അറിവില്ലായ്മകൊണ്ടാണെന്നുള്ളതിന്നു സന്ദേഹമുണ്ടൊ? നീ സംശയംകൂടാതെ പോവുകതന്നെ വേണം. വേഗംപോയി ഈ ഭൂമിയിൽ വഴിതെററി അജ്ഞാനാന്ധകാരത്തിൽ പെട്ടുഴലുന്ന പാപപ്പെട്ട മനുഷ്യൎക്ക ജ്ഞാനപ്രകാശമുണ്ടാക്കി ഭക്തിപിയൂഷം കൊടുത്തു രക്ഷിച്ചുകൊള്ളുക. അറിവില്ലാത്തവർ പശുതുല്യരാണെന്നുള്ളതു പരമാൎത്ഥംതന്നെ. അഖിലബ്രഹ്മാണ്ഡനായകനായ ശ്രീകൃഷ്ണൻ നീ തന്നെ എന്നുള്ളതു വിസ്മരിച്ചിരുന്നു. ഇപ്പോൾ ഓൎമ്മയിൽ വന്നു. നിന്നെ പെററു വളൎത്തുവാനുള്ള ഭാഗ്യം എനിക്കുണ്ടായല്ലൊ അതുതന്നെ ആശ്ചൎയ്യം. കൌസല്യയും ദേവകിയും എന്നെക്കാൾ ഉൽകൃഷ്ടകളല്ല. എന്നെ കുറച്ചുകാലം അമ്മേ എന്നു വിളിച്ചു നടക്കുവാൻ നിനക്ക കാരുണ്യമുണ്ടായിരുന്നു. നിനക്ക ഞാൻ മകൾ, എനിക്ക നീ മകൻ. സൎവ്വാന്തൎയ്യാമിയായി വിളങ്ങുന്ന നിനക്കിതെല്ലാം യോജിക്കും. ഇപ്പോൾ നിന്തിരുവടിയുടെ മക്കളെയെല്ലാം പരിപാലിപ്പാൻവേണ്ടി അവരുടെ ഗുരുവായി വിളങ്ങുവാൻ നിന്തിരുവടി കരുതിയിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു നിന്തിരുവടി എഴുന്നെള്ളുന്നതിൽ എനിക്ക വ്യസനം അല്പവുമില്ല എന്നുതന്നെയല്ല വളരെ വളരെ സന്തോഷമുണ്ടുതാനും, എന്നു പറഞ്ഞു സമ്മതം കൊടുത്തു.

സ്വാമികൾ വളരെ സന്തോഷിച്ചു. സ്വാമികളുടെ മാതാവാകട്ടെ അല്പനേരം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ പിന്നെയും വ്യസനിച്ചുതുടങ്ങി. പ്രസവിച്ചവരിൽ എന്നെപ്പോലെ പാപം ചെയ്യുവൾ ഒരുത്തി എ

ങ്കിലും ഈ ലോകത്തിലുണ്ടാകുമോ? ഏതു മാതാവാണ് തന്റെ അരുമമകനെ കാട്ടിലയച്ചു പോകുവാൻ അനുവദിക്കുന്നത്: എന്നും മററും പറഞ്ഞുകൊണ്ടു വിലാപിച്ചു.

സ്വാമികൾ—വാത്സല്യം വളരെയുള്ള എന്റെ മാതാവേ! എനിക്കു സമ്മതം തരുവാൻ തക്കവണ്ണം നിങ്ങളുടെ മനസ്സിനെ പരിപാകമാക്കിയത് ശ്രീകൃഷ്ണൻതന്നെയാണെന്നു വേണം വിചാരിക്കുവാൻ. അതുകൊണ്ടു നിങ്ങൾ ധൈൎയ്യം വിടാതെ കഴിയുന്നേടത്തോളം വ്യസനമൊഴിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കണം. ഞാൻ നിങ്ങളുടെ പുത്രനായി പിറന്നിട്ട് നിങ്ങൾക്കു യാതൊരു പ്രയോജനവും ഉണ്ടായിട്ടില്ലാ അല്ലയൊ? ഞാനിനി ഇവിടേനിന്നു പോകുന്നതുവരെ ശരിയായ ഗൃഹസ്ഥനായി വൎത്തിച്ചു അമ്മയെ സന്തോഷിപ്പിച്ചുകൊള്ളാം. എന്റെ മാതാവ് എന്നെ വിചാരിക്കുമ്പോളൊക്കയും മനസ്സിൽ എന്നെക്കാണാം. നിങ്ങൾക്കുണ്ടാകുന്ന വ്യസനം ഞാൻ തീൎത്തുകൊള്ളാം. അത്രതന്നെയല്ലാ നിങ്ങളുടെ ശരീരത്തിനേയും ആത്മാവിനേയും ഞാൻതന്നെ കാത്തുരക്ഷിക്കാം. എന്നാൽ വിഷ്ണുപ്രിയയെ ഉപേക്ഷിച്ചുപോകേണ്ടതായി വന്നതിൽ ഞാൻ വളരെ വ്യസനിക്കുന്നു. ആ സ്ത്രീയെ നിങ്ങൾതന്നെ ധൈൎയ്യപ്പെടുത്തി രക്ഷിക്കണം. സൌന്ദൎയ്യംകൊണ്ട് ലക്ഷ്മിയോടും ക്ഷമകൊണ്ട് ഭൂമിയോടും തുല്യയായ ആ ഗുണവതിയെ പരിപാലനം ചെയ്വാൻ നിങ്ങളല്ലാതെ മററാരുമില്ല. അറിവുകുറഞ്ഞ ആ ചെറുപ്പക്കാരിയിൽ നിങ്ങളുടെ ആശീൎവ്വാദവും ആദരവും സദാ ഭവിക്കണം. അവൾക്കും എന്നെ വിചാരിക്കുമ്പോളൊക്കയും ചേതോദൎപ്പണത്തിൽ തെളിഞ്ഞുകാണാം. എന്നുപറഞ്ഞു വസ്സാറിപ്പിച്ചു.

പതിനഞ്ചാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

പതിനാറാമദ്ധ്യായം.

സന്യസിപ്പാനനുവാദം — മഹാവിഷ്ണുദൎശനം.

ഒരു ദിവസം രാത്രി മണി ഒൻപതായി. പകൽമുഴുവനും ഭൂമിയെ തപിപ്പിച്ചിരുന്ന സൂൎയ്യന്റെ കാഠിന്യത്താൽ സമയമിത്രയായിട്ടും ഒരുമാതിരി തീപ്പോലെയുള്ള കാററടിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നതല്ലാതെ കുളൎത്ത മന്ദവായു ലേശവും വീശിയിരുന്നില്ല. അന്ന് ശുക്ലപക്ഷത്തിലെ സപ്തമിയോ അഷ്ടമിയോ ആയിരുന്നു. ആകാശം നിൎമ്മലമായിരുന്നില്ല. അങ്ങുമിങ്ങും മേഘങ്ങൾ സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അതുകൊണ്ട് അന്ന് ഒരു കുരുട്ടുനിലാവേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. എങ്ങും നിശ്ശബ്ദമായിരുന്നു, പക്ഷേ ചലചല എന്നു നദിയുടെ ഒഴുക്കിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്നതും പേചകൻ മുതലായ ചില പക്ഷികൾ ശബ്ദിക്കുന്നതുമല്ലാതെ മറെറാന്നും കേൾക്കുവാൻ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. മന്മഥന്റെ സ്യന്ദനമായ മന്ദമാരുതന്റെ വരവില്ലായ്കകൊണ്ടും തത്സഹായിയായ ചന്ദ്രൻ തെളിഞ്ഞു വിളങ്ങാഞ്ഞതിനാലും "അംഗനമാരോടുകൂടിപ്പലജന മംഗളനാടകമാടുവതിന്നായ് ഭാഗികലന്നൊരു പുരകളിൽ വാണഥ ശൃംഗാരങ്ങൾ നടി"ക്കുന്നതിന്നു വളരെ അമാന്തിച്ചിരുന്നു.

ഈ സമയത്തിൽ നവദ്വീപത്തിന്നു വളരെ അടുത്ത് ഒരു വണ്ടി വന്നെത്തി. ആ വണ്ടിയിൽ വിചാരമഗ്നയായ ഒരു തരുണിയുണ്ട്. കുറച്ചിരിക്കും, കുറേ കിടക്കും, കൂടക്കൂടേ നെടുവീൎപ്പിടും ഇങ്ങിനെയെല്ലാം കഴിച്ചുകൂട്ടുന്ന ആ സുന്ദരി വണ്ടിയിലിരിക്കുന്ന മററുള്ളവരോട് യാതൊന്നും പറയുന്നില്ല. ആ യുവതിയോട് വണ്ടിയിലിരിക്കുന്ന മററ[illegible] എന്താണെന്നു ചോദിക്കുന്നതുമില്ല. എല്ലാവരും മൌന[illegible]ച്ചിരിക്കയാണ്. ഇതെല്ലാം കണ്ടാൽ

അവർ എന്തോ ഒരു വലിയകാൎയ്യത്തെ കുറിച്ചു വിചാരിച്ചു പാരവശ്യമാൎന്നിരിക്കുകയാണെന്ന് എളുപ്പത്തിൽ ഊഹിക്കാം. വണ്ടിവന്നു ഗൌരാംഗസ്വാമികളുടെ ഇല്ലത്തിന്റെ പടിക്കലെത്തുകയും അവിടെ നില്ക്കുകയും ചെയ്തു. വണ്ടിയിൽനിന്ന് സ്വാമികളുടെ പ്രാണപ്രിയയായ വിഷ്ണുപ്രിയ ഇറങ്ങി ഇല്ലത്തിന്നകത്തു ചെന്നു.

വിഷ്ണുപ്രിയ അവരുടെ മാതാവിന്റെ ഭവനത്തിൽ പാൎക്കുമ്പോൾ സ്വാമികൾ സന്യസിപ്പാൻ പോകുന്നു എന്നു കേട്ടു വ്യസനാക്രാന്തയായിത്തീൎന്നു. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണ് വേഗത്തിൽ ഭൎത്താവിനെ കാണ്മാൻ വണ്ടി നവദ്വീപത്തിലേയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടുവന്നത്. അലിവുള്ള മനസ്സോടുകൂടിയ സ്വാമികൾ മാന്യയായ മാതാവിനേയും പ്രിയയായ തന്നേയും സേവന്മാരായ ശിഷ്യന്മാരേയും വ്യസനിക്കുമാറാക്കി വിട്ടുപോകയില്ലെന്ന് ഒരുമാതിരി സമാധാനം വിഷ്ണുപ്രിയക്കുള്ളിലുണ്ടായിരുന്നു.

ഭൎത്തൃമന്ദിരത്തിലെത്തുമ്പോൾ രാത്രി ഒൻപതുമണിക്കുമേലേയാവുകയാൽ വളരേവേഗത്തിലത്താഴം കഴിച്ചു ശൃംഗാരവേഷത്തോടുകൂടി വിഷ്ണുപ്രിയ ചന്ദനം താംബൂലം മുതലായതെടുത്തുകൊണ്ട് പ്രിയതമൻ കിടക്കുന്ന പള്ളിയറയ്ക്കുള്ളിൽ ചെന്നു. അപ്പോൾ അദ്ദേഹം ഒന്നാന്തരം സുഷുപ്ത്യവസ്ഥയിൽ പെട്ടിരിക്കുന്നതായി കണ്ടു. സ്വാമികൾ ഈ മാതിരി ഗാഢനിദ്രയെ പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ളതായി വിഷ്ണുപ്രിയ മുമ്പൊരിക്കലും കണ്ടിട്ടില്ല.

ഹാ ഹാ ലോകസ്വഭാവം എന്തെന്നാണ് പറയേണ്ടത് സൌരഭ്യമേറുന്ന മനോഹരങ്ങളായ പുഷ്പങ്ങളിൽ വാഴം പാമ്പു കടന്നുകൂടുന്നതുപോലെ രമ്യങ്ങളായ കാൎയ്യങ്ങളിൽ വിഘ്നങ്ങൾ കണക്കില്ലാതെ നേരിടുന്നത് സ്വാഭാവികമായിരിക്കുന്നു. വളരെദി

വസമായി പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്ന പ്രിയവല്ലഭനെ കണ്ടാനന്ദിപ്പാനാഗ്രഹത്തോടുകൂടി അടുത്തുചെല്ലുമ്പോൾ അദ്ദേഹം മിണ്ടാതെ കിടന്നുറങ്ങുന്നതായാൽ വിഷ്ണുപ്രിയയുടെ മനസ്സിൽ എത്രമാത്രം സുഖക്കേടുതോന്നിയിരിക്കും. 'ഭാവിച്ചപോലെ ഭവിക്കയില്ലൊന്നുമെ' എന്നുള്ളതു വളരെ ശരിതന്നെയാണ്. വിഷ്ണുപ്രിയ അല്പനേരം ഒന്നും തോന്നാതെനിന്നു. പിന്നീട് "ആശ്ചൎയ്യം കാന്തനെപിരിഞ്ഞിട്ട് എത്രദിവസം വിരഹവേദനയോടുകൂടി കഴിച്ചുകൂട്ടി വന്നിട്ടുകൂടിയും അദ്ദേഹത്തിനോടുകൂടി സല്ലാപംചെയ്തു രസിച്ചിരിക്കുവാൻതരം വന്നില്ലല്ലൊ. അതുകൊണ്ടെന്താണ്. പ്രിയതമന്റെ തിരുമുഖത്തെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കുവാൻ ലജ്ജ എന്നെ ഇതേവരെ അനുവദിച്ചില്ല. രോജാവിൽ മുള്ളും ചന്ദ്രനിൽ കളങ്കവുമുണ്ട്. എന്റെ പ്രാണപ്രിയന്റെ മുഖത്തിൽക്രൌൎയ്യമെന്നത് കടുകോളവുംകൂടികാണുന്നില്ല. കരുണാരസമൊഴുകുന്ന മനോഹരമായ തിരുമുഖത്തിലുള്ള അഴകിങ്കിനെ കണ്ടാനന്ദിപ്പാൻ സംഗതിവരുത്തിയ എന്റെ ഭാഗ്യംതന്നെ ഭാഗ്യം. "മനസ്സിലുള്ളതു മുഖത്തിൽ കാണാം" എന്നു ചിലർ പറയാറുള്ളതു പരമാൎത്ഥംതന്നെയാണ്. എന്നുമല്പവും കടുപ്പമെന്നുള്ളതില്ലാതേയും കരുണാരസം കവിഞ്ഞൊഴുകുന്നതായുമുള്ള മനസ്സിന്നനുരൂപമായിട്ടേ മുഖവുംവിളങ്ങുകയുള്ളൂ. മാണിക്യത്തെകൊണ്ടുപോയി മണ്പാത്രത്തിൽ വെയ്ക്കുന്നവരാരെങ്കിലുമുണ്ടോ? അനന്തശക്തിയും അപാരയുക്തിയും സചേതയുള്ള സൎവ്വേശ്വരൻ അന്തർഭാഗത്തിന്റെ സൌന്ദൎയ്യത്തിന്നു തക്കവണ്ണമെ മുഖസൌന്ദൎയ്യത്തെ വിരചിക്കുകയുള്ളൂ. മുഖകാന്തിയും അധരശോഭിയും ഇന്നുമാത്രമെ നാണംകൂടാതെ കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞുള്ളൂ. അതുകൊണ്ട് എന്റെ ജീവനാഥൻ നിദ്രചെയ്യുന്നതും നല്ലതുതന്നെ. ഇപ്പോൾ എന്റെ മന

സ്സിനു മതിയാകുന്നേടത്തോളം നോക്കിക്കണ്ട് ആശയെ തീൎത്തു കൊള്ളാം. എന്നെപ്പോലെ ഭാഗ്യമുള്ളവർ ഈ ലോകത്തിലാരുണ്ട്. അയ്യോ നാഥൻ എന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചു സന്യാസിയായി പ്പോകുവാൻ ഒരുങ്ങിയിരിക്കുന്നുവെന്നു ഞാൻ കേട്ടുവല്ലോ. അതു സത്യംതന്നെയായിരിക്കണം. ലോകത്തിൽ അനേകായിരംപേർ കഷ്ടപ്പെട്ടു ദുഃഖിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കേ ഞാൻ മാത്രം എപ്പോഴും സുഖിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു ന്യായമായിരിക്കുമൊ" എന്നിങ്ങിനെ പലതും വിചാരിച്ചു. ഈ വിചാരം വന്ന ഉടനെ വിഷ്ണുപ്രിയയുടെ മനസ്സുരുകി കണ്ണിൽ വെള്ളം നിറഞ്ഞൊഴുകി. ഉറങ്ങികിടക്കുന്ന സ്വാമികളുടെ പാദങ്ങളിൽ കണ്ണീർവീഴുകയും അദ്ദേഹം പെട്ടന്ന് ഉണൎന്നെഴുനേല്ക്കുകയുംചെയ്തു. കരഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്ന തന്റെ പത്നിയെക്കണ്ടു വളരെ പ്രിയത്തോടുകൂടി ആലിംഗനംചെയ്തിട്ടു "പ്രിയതമെ! എന്തിനാകുന്നു വ്യസനിക്കുന്നത്" എന്നുചോദിച്ചു. സ്വാമികളുടെ മാധുൎയ്യമേറുന്ന ആ ചോദ്യം വിഷ്ണുപ്രിയയുടെ ഒഴുകുന്ന ബാഷ്പത്തെ വളരെ വൎദ്ധിപ്പിക്കുകയാണ് ചെയ്തത്. അങ്ങിനെ കുറേ കഴിഞ്ഞശേഷം സ്വാമികളുടെ നേരേ പരിഭവിച്ചതുപോലെ നോക്കീട്ടു "എന്റെ നാഥ! നിങ്ങളെപററി ഞാൻ കേട്ടതു സത്യം തന്നെയോ" എന്നു ചോദിച്ചു.

ആ ചോദ്യം ഇന്നതിനെക്കുറിച്ചാണെന്നു സ്വാമികൾ അറിഞ്ഞു എങ്കിലും അതിനെപററി തക്കതായ സമാധാനം പറയുവാൻ സമയമമായിട്ടില്ലെന്നു വിചാരിച്ചതുകൊണ്ട് ആ ചോദ്യം കേട്ടില്ലെന്നുള്ള നിലയിൽ ഒന്നും പറയാതെ മൌനമായിരുന്നു. ആ സമയം സ്വാമികൾ അത്യുത്സാഹത്തോടുകൂടി സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുവാൻ തക്ക നിലയിലാണെന്നു മുഖഭാവംകൊണ്ടു മനസ്സിലാക്കിയ വിഷ്ണുപ്രിയ അല്പം ധൈൎയ്യമവലംബിച്ചിട്ടു "എന്താ

ണ്' നാട്ടുകാർ നിങ്ങളെപററി അങ്ങിനെ പറയുവാൻ. നിങ്ങൾ അങ്ങിനെ നടന്നാൽ അത് ഒരിക്കലും ഭംഗിയായി എന്നു വരുമോ" എന്നു വീണ്ടും ചോദിച്ചു. സ്വാമികൾ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുകൊണ്ട് "അയ്യോ നാമിത്രകാലം പിരിഞ്ഞിരുന്ന് ഇന്നു ഒത്തുകൂടീട്ട് ഇങ്ങിനെയാണോ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കേണ്ടത് കാശിക്കുപോയിട്ടും കർമ്മം തീരുന്നില്ലല്ലോ. ഈ വിഷയത്തെവിട്ട നേരംപോക്കായി സന്തോഷത്തോടുകൂടി നമുക്കു വല്ലതും പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുക" എന്നുപറഞ്ഞു. അനന്തരം അവർ "ഓരോരോ ഭുജവല്ലികൊണ്ടു ദൃഢമായാലിംഗനംചെയ്തു പ്രേമത്തോടു കവിൾത്തടംകവിളതിൽ ചേർത്തൊറാവുംമന്ദമായ് സാമോദംക്രമമെന്നിയെപലതുമന്നോട്ടോട്ടുചൊല്ലി" ഏതാനുംസമയം കഴിച്ചു. സ്വാമികൾ നിഷ്കളങ്കമായ തന്റെ വല്ലഭയെ ഉപേക്ഷിച്ചു പോകേണമല്ലോ എന്നുള്ള വിചാരം നിമിത്തം മനസ്സിൽ വർദ്ധിച്ചുവന്ന വ്യസനത്തെ ഒരുമാതിരി അടക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു എങ്കിലും 'അണ കടന്ന വെള്ളത്തെ അടക്കി നിർത്തുവാൻ ആരെക്കൊണ്ടു കഴിയും' വിഷ്ണുപ്രിയ അതിനെ അറിഞ്ഞു "നാഥ! നിങ്ങൾ എന്താ വ്യസനിക്കുന്നത്" എന്നു ചോദിച്ചു.

സ്വാമികൾ—പ്രിയേ! ഞാൻ കരയുന്നുണ്ടോ? ചിരിക്കുകയാണല്ലോ ചെയ്യുന്നത്, എന്നു പറഞ്ഞു. ഇങ്ങിനെ സ്വാമികൾ മറുപടി പറഞ്ഞു എങ്കിലും ഉൾഖേദം ആ ചോദ്യം നിമിത്തം അധികരിച്ചു കണ്ണീര് ഇറ്റുവീണുതുടങ്ങി. അപ്പോൾ വിഷ്ണുപ്രിയ അതിയായ പാരവശ്യത്തോടുകൂടി "നാഥ! ഭവാൻ വ്യസനിക്കുന്നുണ്ടെന്നുള്ളതു വ്യക്തമായി. എന്നെ പുറമേയുള്ള ചിരികൊണ്ടു വഞ്ചിക്കുവാനാണ് ഭവാൻ വിചാരിക്കുന്നത്. ഇതു നാടകത്തിൽ കാണിക്കുന്ന ചിരിയാണെന്നല്ലാതെ വാസ്തവത്തിൽ ഉണ്ടായിട്ടുള്ള ഒരു സന്തോഷമല്ല. നിങ്ങൾ എന്തോ ഒരു കട്ടംകൈ ചെ

ഴ്യവാൻ ഒരുമ്പെട്ടിരിക്കയാണ്. ഞാൻ കേട്ട സംഗതി പരമാത്ഥംതന്നെയായിരിക്കണം. മനസ്സുനിറയെ കളവുകരുതി വായനിറയെ ചിരിച്ചിട്ട കാൎയ്യമെന്താണ്" എന്നു പറഞ്ഞു.

ഉടനെ സ്വാമികൾ ചിരിമാററി തന്റെ അഭിപ്രായം ദേവിയെ അറിയിക്കുകതന്നെ എന്നു വിചാരിച്ച് "അതേ, നീ പറഞ്ഞതു പരമാത്ഥംതന്നെ. ഞാൻ സന്യസിക്കേണമെന്നു തീൎച്ചപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു" എന്നു മെല്ലെ പറഞ്ഞു. ഇതു പരമാത്ഥംതന്നെയായിരിക്കുമോ എന്നുള്ള ആലോചനയോടുകൂടിയ ദേവിയെ നോക്കി സ്വാമികൾ വീണ്ടും പറഞ്ഞുതുടങ്ങി. "നീയും ഞാനം എന്നും പൂവും മണവുംപോലെയും വിളക്കും വെളിച്ചവുംപോലേയും ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്നവരാകുന്നു. നമ്മെ വേറിടീക്കുവാൻ ആരാലും ഒന്നുകൊണ്ടും സാധിക്കയില്ല. അറിവുകേട്ട നിമിത്തം നാമായിട്ടുതന്നെ പിരിഞ്ഞാൽ മാത്രമെ പിരികയുള്ളു. ജന്മസാഫല്യം വരുത്തുവാൻ നാം രണ്ടുപേരും ശ്രീകൃഷ്ണനെ ആശ്രയിക്കുന്നതു നല്ലതല്ലയോ? ആത്മാക്കൾക്ക് ആശ്രയം ഭഗവാനാകുന്നു. ആശ്രിതവാത്സല്യം ഭഗവാനുള്ളതുപോലെ മററാക്കുമില്ല. ഞാൻ പറയുന്നതിനെ ശ്രദ്ധയോടുകൂടി കേൾക്കണം. വിഷ്ണുവാകുന്ന പരമാത്മാവിന്നു പ്രിയമുള്ളവൾ എന്നത്ഥത്തോടുകൂടിയ "വിഷ്ണുപ്രിയ" എന്ന പേരിനെയല്ലയൊ നീ വഹിക്കുന്നത്? അതു വെറും ഒരു പേരുമാത്രമാണെന്നാക്കാതെ നിന്റെ നടവടിയാൽ ആ പേര് അനത്ഥമായിട്ടുള്ളതാണെന്നാക്കി തീക്കണം. പേരും പ്രവൃത്തിയും വളരെ യോജിപ്പുള്ളതായിരിക്കണം. 'പേര് പൊന്നമ്മ കഴുത്തിൽ വാഴനാര്' എന്ന കൂട്ടത്തിലാകരുത്. ഈ പ്രപഞ്ചത്തെ തീരെ മറന്നുകളയണം. ഇത് അനിത്യമായിട്ടുള്ളതുതന്നെയല്ലയോ?

ഇങ്ങിനെ പലതും പറയുന്നതു കേട്ട വിവശയായ വിഷ്ണുപ്രിയ അല്പം ആശ്വസിച്ച ഉടനെ സ്വാമികളെ നോക്കി, "നിങ്ങളുടെ അമ്മയെ വ്യസനിപ്പിക്കാതിരിക്കേണ്ടേ! നിങ്ങളെത്തന്നെ വി

ശപിച്ചിരിക്കുന്ന ആ ഉത്തമയെ പെരുവഴിയിലലയത്തക്കവണ്ണം ഉപേക്ഷിച്ചു പോകുന്നതു വലിയ കഷ്ടമാണ്. നാട്ടുകാർ നിങ്ങളെ നിന്ദിക്കും. എന്നെപ്പററി നിങ്ങൾ ഒന്നും വിചാരപ്പെടേണ്ടമെന്നില്ല. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, നിങ്ങളോടുകൂടി സുഖിച്ചിരിക്കുവാനുള്ള സുകൃതം ഞാൻ ചെയ്തിട്ടില്ല, ഗുണാഢ്യമില്ലാ, സൌന്ദൎയ്യമെനിക്കില്ല. നിറത്തിലും തരത്തിലും ഞാൻ കുറഞ്ഞവളാകുന്നു. അഥവാ, നിങ്ങളുടെ ആഗ്രഹപ്രകാരം ജനങ്ങളെ ദുഃഖസാഗരത്തിൽനിന്നു കരയേററി രക്ഷിക്കുന്നതിന്നു ഞാൻ ഒരു വിഘ്നമായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ എന്റെ അമ്മയുടെ ഭവനത്തിൽ പോയി ചേൎന്ന് അവിടെത്തന്നെ എന്റെ കാലം കഴിച്ചുകൊള്ളാം. നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ മാതാവിനെ മാത്രം വിട്ടുപോകാതിരിക്കണം" എന്നു വണക്കത്തോടുകൂടി അപേക്ഷിച്ചു. സ്വാമികൾ ഉടനെ "എന്റെ പ്രിയതമേ! ഈ പാഴ്ചിന്തയെ വിട്ടേക്കു, ഞാൻ നിന്നെ നിൎവ്യാജമായി സ്നേഹിക്കുന്നതുപോലെതന്നെ നീ എന്നെയും സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ട്. നിന്റെ അരുമയെയും പെരുമയെയും എനിക്കു നല്ലവണ്ണമറിയാം. അതുകൊണ്ടു യാതൊരാവശ്യവുമില്ലാതെ നിന്നെ പൊടുന്നനവെ വിട്ടുപിരിഞ്ഞു സങ്കടമുണ്ടാക്കിത്തീൎക്കുന്നതു ശരിയല്ല. ഞാൻ പിരിഞ്ഞുപോകുന്നതിനാൽ നീ വളരെ വ്യസനിക്കുമെന്ന് എനിക്കു നല്ല ബോദ്ധ്യമുണ്ട്. ഞാനും അങ്ങിനെതന്നെ വ്യസനിക്കാതിരിക്കയില്ല. നിവൃത്യന്തരമുണ്ടായിരുന്നാൽ ഞാൻ വെറുതേ എന്തിനുവേണ്ടിയാകുന്നു ഇങ്ങിനെ നിന്നെ വ്യസനിപ്പിക്കുകയും ഞാൻ വ്യസനിക്കുകയും ചെയ്യുന്നത്. എന്റെ യാത്ര ശ്രീകൃഷ്ണനെ ഭജിപ്പാൻ വേണ്ടിത്തന്നെയാകുന്നു. അതുനിമിത്തം നമുക്കു രണ്ടുപേൎക്കും ക്ഷേമമുണ്ടാകും. അതിനാൽ നീ സന്തോഷപൂൎവ്വം സമ്മതം തന്നാൽ പോകുന്നതിൽ തൃപ്തിയും സുഖവുമുണ്ട്" എന്നരുളിച്ചെയ്തു.

വിഷ്ണുപ്രിയ—നാഥ! ഞാൻ എന്താ നിങ്ങളെ പിടിച്ചുവെച്ചിരിക്ക
യാണോ? നിങ്ങളെ തടുത്തുവെപ്പാനാരെക്കൊണ്ടു കഴിയും. നി
ങ്ങൾക്കിഷ്ടംപോലെ പോകാമല്ലൊ. എന്നോടു സമ്മതം ചോദി
ക്കുന്നതെന്തിനാണ്?

സ്വാമികൾ—അങ്ങിനെയല്ലാ, നീ എന്റെ ധർമ്മപത്നിയല്ലയോ?
ക്രമപ്രകാരം ഞാൻ ഒട്ടൊഴിയാതെയുള്ള നിന്റെ ഐഹികേച്ഛ
കളെ സാധിപ്പിച്ചുകൊള്ളാമെന്നു വാഗ്ദത്തം ചെയ്തിട്ടല്ലയോ നി
ന്നെ വിവാഹം ചെയ്തിട്ടുള്ളത്? നിന്റെ അനുവാദം കൂടാതെ
നിന്നെ ഞാൻ ഉപേക്ഷിച്ചുപോകുന്നതു ന്യായമായിരിക്കയില്ല.

വിഷ്ണുപ്രിയ—അതൊക്കെ ശരിതന്നെ. എന്നാൽ നിങ്ങൾ എന്നെ
ഉപേക്ഷിച്ചുപോകുവാൻ തീർച്ചയാക്കിയോ? അതെങ്ങിനെ സാ
ധിക്കും? നിങ്ങളുടെ അമ്മ ഈ സംഗതി അറിഞ്ഞാൽ ഉടനെ
ജീവനെ കളയുമല്ലൊ. അവരെ ഉപേക്ഷിച്ചുപോകുവാൻ വിചാ
രിക്കയേ വേണ്ട. നവദ്വീപിലുള്ള നിങ്ങളുടെ ഭക്തന്മാരെല്ലാവ
രും നിങ്ങളുടെ കൂടെതന്നെ വന്നുകളയും, അല്ലെങ്കിൽ പ്രാണ
ത്യാഗം ചെയ്യും. നിങ്ങൾ എന്നോടു നേരംപോക്കു പറകയാ
ണെന്നാകുന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നത്. അല്ലാതെ ഈ പറയു
ന്നതു പരമാർത്ഥമാണെന്നു ഞാനൊട്ടും വിശ്വസിക്കുന്നില്ല. അ
ങ്ങിനെയാണെങ്കിലും ഈ സംഗതിയെ ഞാൻ അമ്മായിയോടു
ചെന്നു പറയുന്നുണ്ട്, എന്നു പറഞ്ഞ് ഉടനെ എണീററു
പോകുവാനാരംഭിച്ചു. സ്വാമികൾ അവരെ തടുത്തു താൻ അമ്മ
യോടു സകല സംഗതികളേയും പറഞ്ഞതും അമ്മ സമ്മതം
നൽകിയതും വിശ്വാസം വരത്തക്കവണ്ണം പറഞ്ഞറിയിച്ചു.

വിഷ്ണുപ്രിയ സ്വാമികൾ പറഞ്ഞതിനെ വാസ്തവത്തിൽ പൂർണ്ണ
മായി വിശ്വസിച്ചില്ല എങ്കിലും പറയാൻ വയ്യാത്തവണ്ണം തലതി
രിഞ്ഞു ബുദ്ധികലങ്ങി താഴത്തുവീണു. പിന്നെ തന്റെ ഭർത്താവി
നാൽ സമാശ്വസിപ്പിക്കപ്പെട്ട് എഴുന്നേററു കണ്ണീർ ധാരധാരയാ

യി ചൊരിഞ്ഞുകൊണ്ട് "എന്നെപ്പോലെ ഭാഗ്യമുള്ളവൾ ലോകത്തിലാരെങ്കിലുമുണ്ടോ? എന്നാലും ഞാൻ തൃപ്തിയാകുംവണ്ണം സുഖമനുഭവിച്ചിട്ടില്ല. നിങ്ങൾ ശ്രീപാദരന്റെ ഭവനത്തിൽ കൃഷ്ണകീൎത്തനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ നിദ്ര വരാതെ ശയ്യയിൽ ഞാൻ തിരിഞ്ഞും മറിഞ്ഞും ഉഴച്ചുകൊണ്ടു കിടക്കും. കീൎത്തനം കഴിഞ്ഞു നിങ്ങൾ വന്നാൽ നിങ്ങളുടെ അടുത്തുവന്നു നിൽക്കുവാൻ തക്ക യോഗ്യത എനിക്കില്ലെന്നു വിചാരിച്ചു പരുങ്ങിക്കൊണ്ടു നിൽക്കും. നിങ്ങൾ എന്റെ ഭൎത്താവായിരുന്നിട്ടും നിങ്ങളുടെ തിരുമുഖത്തെ ആശതീരുമാറും കണ്ടാനന്ദിക്കുവാൻ എനിക്കിടവന്നിട്ടില്ല. ഇപ്പോൾ നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ പാവപ്പെട്ട കുടുംബിനിയെ അനാഥയാക്കി വിട്ടുപോകുവാനൊരുങ്ങുന്നു. എന്റെ മനസ്സ് ഇതിന്നനുകൂലിക്കുമോ? നിങ്ങളുടെ അമ്മയോടു നിങ്ങൾ സമ്മതം വാങ്ങിച്ചു എന്നു പറയുന്നുവല്ലോ. അവർ വളരെ മഹത്വമുള്ളവർ. അവൎക്കുള്ള ധൈൎയ്യം എനിക്കില്ല. അത്രതന്നെയല്ല അവൎക്കു വയസ്സായി, അവരുടെ കാലം വേഗത്തിൽ കഴിഞ്ഞുകൂടുന്നതാകകൊണ്ട് അവൎക്കീ വ്യസനം വളരെക്കാലം അനുഭവിക്കേണ്ടിവരികയില്ല. ഞാനീവ്യസനമനുഭവിച്ചുകൊണ്ട് എത്രകാലം ഇരിക്കേണ്ടിവരുമെന്ന് ഈശ്വരനേ അറിഞ്ഞുകൂടു. അതുകൊണ്ട് നാഥ! എന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചുപോകരുതേ, ഒരിക്കലും നിന്തിരുവടിയെ അനാദരിക്കാത്ത എന്നെ വിട്ടേച്ചുപോകുന്നതു ഭംഗിയല്ല. നിന്തിരുവടിയെ പിരിഞ്ഞു ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കയില്ല. ജീവനാഥനെ വിട്ടു ജീവിച്ചിരിക്കുവാൻ സാധിക്കുമോ? എന്നുപറഞ്ഞു വണങ്ങി അപേക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു പാരവശ്യത്തോടുകൂടി നോക്കുമ്പോൾ ഒരു കാഴ്ച കണ്ടു.

സൂൎയ്യനെന്നപോലെ പ്രകാശിക്കുന്ന ഒരു സ്വരൂപം ആ അറയ്ക്കുള്ളിൽ വിളങ്ങുന്നു. വിഷ്ണുപ്രിയ, ഇതെന്തായിരിക്കും ദേവസ്വരൂപമോ മനുഷ്യസ്വരൂപമോ എന്ന് അന്ധാളിച്ചുകൊണ്ട് അല്പനേരം നിന്നു. പിന്നെ ശംഖചക്രഗദാപത്മപീതാംബരധരനായി

വിളങ്ങുന്ന നാഥനെ ശ്രീവിഷ്ണുഭഗവാനാണെന്നറിഞ്ഞു വളരെ ആശ്ചര്യവും ആനന്ദവും ഉദിച്ചുകൊണ്ട്—

ചൂർണ്ണിക—ആരഭി.

ജയജയസകലനിഗമാഗമ
കുശലകിന്നരകിംപുരുഷ
സിദ്ധവിദ്യാധരഗീയമാന
ബഹുജഗദുദയരക്ഷണലയഹേതുഭൂത
ചതുരാനനഹരിഹരപ്രഭൃതി
ചിന്ത്യമാനമണിദീപ-
ജിതസാധുഹൃത്താമ—സകലസുരമുനി
നികരഭക്തജനനിചയഹൃദയ
കാമിതസന്താനസൌഭാഗ്യ
ധനകനകവാഹനാദ്യൈശ്വര്യദായക
ചിന്താമണിമയമഹാവൈകുണ്ഠനഗരേ
ചിത്രാനന്ദകരേ—ചണ്ഡമാർത്താണ്ഡ-
മണ്ഡലവിലസൽസപ്തഹേമപ്രാകാരാന്തര
ശുഭതരേനവരത്നഖചിതകനകമയ
ഹംസതൂലികാകല്പ—ശരച്ചന്ദ്രനവകോടി
നിഭശേഷതല്പേ—സുരനായകാദ്യഷ്ടദിക്പാല
മകുടമണിഗണനീരാജിതപാദാരവിന്ദ—ജഗദാനന്ദ
ഉഭയപാർശ്വേ ചാമരചലിതകർണ്ണകുണ്ഡലനിന്ദിത
ചന്ദ്രമണ്ഡല—സേവിതമുനിമണ്ഡല
ഭക്തത്രാണപരായണ ശ്രീമൻനാരായണ.

ഹേ ഭഗവൻ,

ഗോവിന്ദ ഗോവിന്ദ ഹരേ മുരാരേ
ഗോവിന്ദ ഗോവിന്ദ മുകുന്ദ കൃഷ്ണ

ഗോവിന്ദഗോവിന്ദരഥാംഗപാണേ
ഗോവിന്ദഗോവിന്ദനമാംത്ര്യജേഥാഃ.

ഇങ്ങിനെ വിവിധങ്ങളായ സ്തവങ്ങളെക്കൊണ്ടു സ്തുതിച്ചു. തദനന്തരം താഴെ പറയുംപ്രകാരം ഉണൎത്തിച്ചു. "നിന്തിരുവടിയുടെ കരുണകൊണ്ട് അറിവും ധൈൎയ്യവും വന്നിട്ടുള്ള ഞാൻ നിന്തിരുവടിയോട് ഒന്നപേക്ഷിക്കുന്നു. എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട ഭൎത്താവു വീട്ടിനേയും, നാട്ടിനേയും, അമ്മയേയും, പത്നിയേയും, ബന്ധുക്കളേയും, മിത്രങ്ങളേയും ഉപേക്ഷിച്ചു സന്ന്യാസിയായി പോകുവാനൊരുങ്ങിയിരിക്കുന്നു. അതിനെ നിന്തിരുവടി എങ്ങിനെ എങ്കിലും തടുത്ത് എന്റെ മനസ്സിലേയ്ക്കു സന്തോഷമുണ്ടാക്കിത്തരേണമെ! കാന്തനെ പിരിഞ്ഞു കഷ്ടപ്പെടുവാനുള്ള സംഗതി എനിക്കുണ്ടാവാതെ കഴിച്ചുതരേണമേ! വസ്ത്രാപഹരണസമയത്തിൽ ദ്രൌപദിയേയും, ആപത്തണഞ്ഞ ഗജേന്ദ്രനേയും, എളുപ്പത്തിൽ പരിപാലിച്ച ആൎത്തത്രാണപരായണനായ നിന്തിരുവടിക്കു ശരണാഗതയായ എന്റെ ഈ സങ്കടം തീൎത്തുതരുവാൻ പ്രയാസമുണ്ടോ? ഭൂമിയിൽ പല സ്ഥലങ്ങളിലും എത്രയോ ജനങ്ങൾ നിന്തിരുവടിയെ കണ്ടാനന്ദിപ്പാൻവേണ്ടി കഠിന തപസ്സു ചെയ്തും വായുഭക്ഷണം കഴിച്ചും കണക്കില്ലാതെ കഷ്ടപ്പെടുന്നു. അങ്ങിനെ ഉള്ളവൎക്കെല്ലാം ദുൎല്ലഭമായ നിന്തിരുവടിയുടെ ദൎശനം എനിക്ക് എളുപ്പത്തിൽ സിദ്ധിക്കുവാൻ ഞാൻ എന്തു സുകൃതം ചെയ്തുവോ? മൂന്നുലോകത്തേയും മൂന്നടിയായളന്ന നിന്തിരുവടിയുടെ വൈഭവത്തെ വൎണ്ണിപ്പാൻ എന്നെക്കൊണ്ടാകുമോ,

വിശ്വമംഗളവിഭോജഗദീശ
നന്ദനന്ദനനൃസിംഹനരേന്ദ്ര
മുക്തിദായകമുകുന്ദമുരാരെ
ശ്രീപതേശമയദുഃഖമശേഷം."

ഇങ്ങിനെ വിഷ്ണുപ്രിയ വിണുവണങ്ങി സ്തുതിച്ചപേക്ഷിച്ചപ്പോൾ ഭക്തവത്സലനായ ഭഗവാൻ ഉത്തരം പറയുവാൻ ഒന്നുംതോന്നാതെ

മിഴിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കേണ്ടതായി വന്നു. തന്റെ അവതാരകാൎയ്യത്തെ നിൎവ്വഹിക്കുകതന്നെ വേണമെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു ഭഗവാൻ ഇങ്ങിനെ ഒരത്ഭുതദൎശനം നൽകി തന്റെ ഉദ്ദേശം സാധിപ്പിക്കാമെന്നാണ് കരുതിയിരുന്നത്. അത് അല്പവും ഫലിക്കാത്തനിലയിൽ വിഷ്ണുപ്രിയാദേവി കൈകൂപ്പി വിനയപൂൎവ്വം, ഭക്തവത്സല! ജഗൽകാരണ! എന്റെ ഭൎത്താവിനെ എനിക്കു തരേണമെ എന്നുണൎത്തിച്ചതിന്നു, ഭഗവാൻ നിയ്യെന്നോടുകൂടിച്ചേരും, പിന്നെ നിണക്കു വേറെ വല്ലതും ആവശ്യമുണ്ടോ? എന്നു കല്പിച്ചു ചോദിക്കുകയും അതിന്നു മറുവടിയായി "ഭഗവൻ! ഞാൻ എന്റെ കാന്തനെ കൂടാതെ ജീവിച്ചിരിക്കുവാൻ ശക്തയല്ല. കരുണാനിധിയായ നിന്തിരുവടിയെ ഞാൻ ശരണം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്റെ വല്ലഭനെ എന്റെ പ്രാണങ്ങളെക്കാൾ എത്രയോ മടങ്ങധികം എനിക്കു സ്നേഹമാണ്. അതുകൊണ്ട് എന്റെ ഭൎത്താവെന്നെ പിരിഞ്ഞുപോകാതിരിക്കുവാൻ അനുഗ്രഹിക്കേണമേ" എന്നു വീണ്ടും ഉണൎത്തിക്കുകയും ചെയ്തു. ഉടനെ സ്വാമികൾ വിഷ്ണുരൂപം മാററി സ്വന്തം നിലയെ പ്രാപിച്ചു വിഷ്ണുപ്രിയയെ ആലിംഗനം ചെയ്തിട്ടു, "പ്രിയതമേ! സതീരത്നമേ! ശ്രീമഹാവിഷ്ണുവിനേക്കാൾ നീ എന്നെ വലുതാണെന്നു വിചാരിക്കുന്നുവല്ലൊ" എന്നു പറഞ്ഞു കണ്ണീർ ചൊരിഞ്ഞു. അപ്പോൾ വിഷ്ണുപ്രിയയും ദുഃഖിക്കുന്നതുകണ്ടു സ്വാമികൾ എനിക്കു നിന്നെപ്പോലെ സഹായം ചെയ്വാനുള്ളവരാരുമില്ല. അതുകൊണ്ടു ഹരിനാമസുഖാനുഭവം എല്ലാവൎക്കുമുണ്ടാക്കുന്നതിന്നു നീയെന്നെ സഹായിക്കണം. ആ ദിവ്യകാൎയ്യം ചെയ്യുവാൻ ഞാൻ സന്യസിക്കേണ്ടതായിരിക്കുന്നു എന്ന് അരുളിച്ചെയ്തു. അതുകേട്ടു വിഷ്ണുപ്രിയ— "നാഥ! നിന്തിരുവടി പോകുമ്പോൾ എന്നേയുംകൂടി കൊണ്ടുപോയ്കൂടയോ? എന്നേയുംകൂടി കൊണ്ടുപോകേണമെന്നേ എനിക്കപേക്ഷയുള്ളൂ. സീതാദേവി ഭൎത്താവൊരുമിച്ചു വനത്തിലേക്കു പോയില്ലയോ?" എന്നു പറഞ്ഞു. സ്വാമികൾ ഉടനെ മന്ദസ്മിതം ചെ

ച്ചുകൊണ്ട്, "അതു പാടില്ല, നിന്നെ ഇവിടെ വ്യസനിക്കുമാറാക്കി വിട്ടിട്ടുതന്നെ വേണം പോകുവാൻ. നിയ്യും അമ്മമുതലായവരും ഞാൻ നിമിത്തം വിടുന്ന കണ്ണുനീരാണ് മനുഷ്യരുടെ പാപദ്രുമത്തിന്ന് ഒരു കോടാലിയായി തീരുന്നത്. ഞാൻ നിങ്ങളെ എല്ലാം ഉപേക്ഷിച്ചുപോകുന്നതായാൽ ലോകത്തിലുള്ളവർ എന്നെപ്പററി മനസ്സുരുകി ഭക്തിബീജത്തിന്ന് അങ്കുരമുണ്ടാകത്തക്കവണ്ണം പാപമോചിതരുകയും നന്മയെ പ്രാപിക്കുകയും ചെയ്യും. നിനക്ക് എന്റെ വിരഹംനിമിത്തമുണ്ടാകുന്ന വ്യസനം മററു പലരുടേയും നന്മക്കു കാരണമായിത്തീരും; എന്നുള്ളതു നീ നല്ലവണ്ണം ധരിക്കണം. എന്നിട്ടും നീയെന്നെ പോകുവാൻ സമ്മതിക്കുന്നില്ലെങ്കിൽ നീ വലിയ സ്വാൎത്ഥതല്പരയാണെന്നുവരും. അനേകജനങ്ങളുടെ രക്ഷക്കുവേണ്ടി നിനക്കൊരുത്തിക്കു വ്യസനിച്ചുകൂടയോ? ഒരു പ്രാവിനെ രക്ഷിപ്പാൻവേണ്ടി ശിബിചക്രവൎത്തി തന്റെ മാംസമറുത്തുകൊടുത്തു എന്നുള്ള കഥ നീ കേട്ടിട്ടില്ലയോ? എന്നരുളിച്ചെയ്തു.

വിഷ്ണുപ്രിയ— അന്യന്മാൎക്കുവേണ്ടി ദുഃഖിച്ചുകൊള്ളാമെന്നു ഞാൻ സമ്മതിക്കുന്നു. പക്ഷെ സ്വാമികളെ പിരിഞ്ഞു ജീവിച്ചിരിക്കുവാൻ എന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കയില്ല.

സ്വാമികൾ— സാധിക്കയില്ലെന്ന് എന്തിനു വിചാരിക്കുന്നു; എന്നെപ്പോലെ നീയ്യും ധൈൎയ്യമവലംബിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കണം. വിയോഗം വിയോഗമെന്നു പറയുന്നുവല്ലോ. അതെന്താണ്? ഇങ്ങിനെയുള്ള ദിവ്യകാൎയ്യത്തിന്നുവേണ്ടി പിരിഞ്ഞുപോകുമ്പോൾ അങ്ങിനെ പറയുന്നതു യോഗ്യതയാണോ? അതിരിക്കട്ടെ നാം പിരിയുക എന്നതെന്താണ്? എന്റെ ശരീരമൊഴിച്ചു മറെറാന്നും നിന്നെ വിട്ടുപിരിയുകയില്ല. നിന്നെപ്പോലെ തന്നെ ഞാനും വ്യസനിച്ചുകൊണ്ടു കാലം കഴിക്കണം. നാം തമ്മിലെപ്പോഴും മനസ്സുകൊണ്ടു സ്നേഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുക. എന്നെ പററിയുള്ള വൎത്തമാനം കൂടക്കൂടെ നിനക്ക് എങ്ങിനെ എങ്കിലും കിട്ടി

കൊണ്ടേയിരിക്കും. എന്നെക്കാണേണമെന്നു നീ ആഗ്രഹിക്കുന്നു എങ്കിൽ നിൻെറ മനസ്സിൽ എന്നെ കാണാം. എന്നെ നിൻെറ ഹൃദയത്തിൽ കുടിവെച്ച് എന്നെ പിരിയാതെ കണ്ടിരുന്നുകൊൾക. മനുഷ്യർ സാധാരണമായി ശ്രീകൃഷ്ണനോടുകൂടി ചേരുക എന്നു പറയുന്നതു ഭഗവാൻെറ ദേഹത്തോടുകൂടി ചേരുക എന്നർത്ഥത്തിലല്ല. അതിന്ന് ഒരിക്കലും സാധിക്കയില്ല; മനസ്സുകൊണ്ട് ആ ഭഗവാനെ ഭക്തിപൂർവ്വം സ്നേഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതുതന്നെയാണ് ഈ ലോകത്തിലുള്ള പക്ഷ പരമാനന്ദാനുഭവം. ആകയാൽ വ്യസനംകൂടാതെ ശ്രീകൃഷ്ണനെ നിരന്തരം ധ്യാനിച്ചുകൊള്ളുക. ഇനി ഒരു രഹസ്യം പറയാം, കേട്ടുകൊള്ളുക. നീയും മനുഷ്യവർഗ്ഗത്തിൽപെട്ട ഒരു സ്ത്രീയാകയാൽ ഞാൻനിമിത്തം ചില സമയങ്ങളിൽ അധികമായ വ്യസനമുണ്ടായി എന്നുവരുമല്ലൊ, അതു നിൻെറ കുറ്റമല്ല, ലോകസ്വഭാവമാകുന്നു. അതിന്ന് ഒരു ബഹുമതിയായിട്ടു സാക്ഷാൽ ശ്രീകൃഷ്ണൻതന്നെ ഒരുവിധമായ ദിവ്യാനന്ദത്തെ നിനക്കുണ്ടാക്കിത്തന്ന് അല്പംപോലും ദുഃഖമറിയാതിരിക്കത്തക്കവണ്ണമാക്കി നിന്നെ രക്ഷിച്ചുകൊള്ളും. അത്രതന്നെയല്ല ജഗദ്വാസികൾ നിന്നെ എന്നും വാഴ്ത്തിസ്തുതിക്കും. ഇതിലുമധികമായിട്ടു നിനക്കു വരേണ്ടതെന്താകുന്നു? ഇങ്ങിനെ പലവിധത്തിലും സ്വാമികൾ ധൈര്യപ്പെടുത്തിയതുകൊണ്ടു വിഷ്ണുപ്രിയ ഒരുമാതിരി ധൈര്യപ്പെടുകയും ഒടുക്കം സർവ്വാത്മനാ സമ്മതം കൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. തദനന്തരം ദേവിയുടെ തൃപ്തിക്കുവേണ്ടി കുറച്ചുദിവസം അവിടെത്തന്നെ ശ്രീഗൌരാംഗസ്വാമികൾ ഗൃഹസ്ഥാശ്രമം പരിപാലിച്ചുകൊണ്ടു സുഖമായി വസിച്ചു.

പതിനാറാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

പതിനേഴാമദ്ധ്യായം.

സന്യാസം.

സ്വാമികൾ നാലാമാശ്രമത്തിൽ പ്രവേശിക്കുവാൻ വേണ്ടത്തക്കവരോടെല്ലാം സമ്മതം വാങ്ങിച്ചതിന്നശേഷം അവരെയെല്ലാം സന്തോഷപ്പെടുത്തേണമെന്നുള്ള കരുതലോടുകൂടി നടന്നുതുടങ്ങി. അദ്ദേഹം ശ്രീകൃഷ്ണനെ ധ്യാനിച്ചും വണങ്ങിയും,

ഇക്കാൎയ്യംശരിയായിച്ചെയ്യുഞാനിനിവേഗ-
മക്കാൎയ്യംവഴിപോലെച്ചെയ്യേണ്ടതുണ്ടെന്നേവം
ചാഞ്ചല്യമാൎന്നീടുന്നഭോഗബുദ്ധികളെല്ലാം
നെഞ്ചകത്തിങ്കൽശമംപ്രാപിപ്പതെന്നാകുന്നു.

കല്ലോലമാലാപാരംവിലസീടുന്നതായ
വല്ലാത്തോരാശയായീടുന്നോരുതടിനിയെ
നല്ലോരുബുദ്ധിയായതോണിയെക്കൈക്കൊണ്ടുഞാ-
നല്ലലെന്നിയേകടന്നീടുന്നതെന്നാകുന്നു.

ഇങ്ങിനെ എല്ലാം വിചാരിച്ചുംകൊണ്ടു ഇരുന്നു എങ്കിലും അതൊന്നും മററുള്ളവരെ അറിയിച്ചില്ല. മാതാവ് അവരുടെ ഇഷ്ടംപോലെ തെയ്യാറാക്കിക്കൊടുക്കുന്ന പദാൎത്ഥങ്ങളോടുകൂടി ഭക്ഷണം കഴിക്കുക, കുടുംബകാൎയ്യങ്ങളെ വേണ്ടുംവണ്ണമന്വേഷിക്കുക മുതലായ വ്യവഹാരങ്ങളെ എല്ലാം ശരിയായ ഗൃഹസ്ഥനെന്നപോലെതന്നെ നടത്തിക്കൊണ്ടുവന്നു. തന്നിമിത്തം എല്ലാവരും സന്തോഷിക്കുകയും സ്വാമികൾ ഇനി സന്യസിക്കുകയില്ല, അഥവാ സന്യസിക്കുന്നതാണെങ്കിൽ തന്നെയും ഒരു പന്തീരാണ്ടിലകത്ത് അതുണ്ടാകയില്ല എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഇങ്ങിനെ ഏതാനും ദിവസങ്ങൾ കഴിഞ്ഞു, സ്വാമികൾ പുറപ്പെട്ടുപോകുവാൻ മുമ്പേതന്നെ നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ള ദിവസം വന്നു

ടുത്തു. അതിൻെറ തലേദിവസം പതിവുപോലെ കാലത്തെഴുനീററ, സ്നാനം ഭോജനം മുതലായതെല്ലാം കഴിച്ചു. സ്വാമികളുടെ നടവടികൊണ്ടു പിറേറദിവസം പെററമ്മയേയും മററുമുപേക്ഷിച്ചു പൊയ്ക്കളയുമെന്ന് ആക്കും ഊഹിപ്പാൻകൂടി മാൎഗ്ഗമില്ല. സാധാരണ പോലെ സ്നേഹിതന്മാരോടു ശ്രീകൃഷ്ണൻെറ മഹത്വങ്ങളെ വൎണ്ണിച്ചു കൊണ്ടിരുന്നു. നേരം സന്ധ്യയായി, ഒന്നാന്തരം പട്ടെടുത്തുടുത്തു, തൻെറ നാട്ടിനെ ഒടുവിലൊന്നു ചുററിനോക്കി വരുന്നേക്കാമെന്നുകരുതി പുറപ്പെട്ടു.

സ്വാമികൾ വഴിക്ക് ആഹ്ലാദകരങ്ങളായ വൃക്ഷലതാദികളെ കണ്ടു പലതും പറഞ്ഞു. അല്ലയോ മനോഹരത്വമുള്ള ചമ്പകമേ! എൻെറ ബാല്യംമുതൽ എനിക്കു നിന്നെ കാണുന്നതിൽ വളരെ കൌതുകമുള്ളതാകുന്നു. എന്നെ കാണുംതോറും നിനക്കും കൌതുകം വൎദ്ധിച്ചു സൌരഭ്യംകൊണ്ടു സൽക്കരിക്കാറുമുണ്ടല്ലോ. അങ്ങിനെയാണെങ്കിലും നിന്നെക്കാൾ മനോജ്ഞത കൂടുന്ന ഗോപാലൻ എൻെറ മനസ്സിനെ കവന്നിരിക്കകൊണ്ടു ഞാൻ അവനെത്തേടി പോകേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു, നീ എനിക്ക് അനുവാദം തന്നേക്കണം. അല്ലയോ മല്ലികേ! നിന്നെ ശംഖമാണെന്നു കരുതി വണ്ടുവന്നുതുമ്പോൾ ആ ഭംഗികണ്ടു ഞാൻ എത്രയോ പ്രാവശ്യം സന്തോഷിക്കയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. ഭൃംഗം പാനമത്തനെന്നപോലെ ഗുണംകെട്ടതാണെന്നിരിക്കിലും മഹാത്മാവെന്നപോലെ നീ അന്യന്മാരെ ആനന്ദിപ്പിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. മല്ലികയെ ബഹുമാനിക്കാത്തവൻ ലോകത്തിലൊന്നിനേയും ബഹുമാനിക്കയില്ലാ. നിൻെറ മണമറിയാത്തവൻ യാതൊരു ഗുണവുമറികയില്ലാ. നിന്നെക്കാളെന്നെ ആനന്ദിപ്പിക്കുന്ന മുകുന്ദൻെറ അടുക്കലെയ്ക്കു ഞാൻ പോകുവാൻ തീൎച്ചയാക്കിയിരിക്കുന്നു, എനിയ്ക്കു അനുജ്ഞതരണം. ഹേ മയിലെ! മാവിൻകൊമ്പത്തിരിക്കുന്ന കുയിലെ! നിങ്ങളെനിക്ക് വിടതരികയില്ലയൊ? നിങ്ങളുടെ നാദവും ഗീതവും നടനവും എന്നെ സന്തോഷിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതി

ന്നു കണക്കില്ലാ. അതറിഞ്ഞിട്ടുതന്നെയാണ് നിങ്ങളെപ്പോലെതന്നെ ഗീതംപാടിയും ദേവനടനമാടിയുംവന്ന കൃപാസാഗരനായ ഗോപാലകൃഷ്ണൻ എന്നെ ആനന്ദപരവശനാക്കിത്തീൎത്തത്. നിങ്ങളെ വിട്ടു ഞാൻ പോകുന്നു എന്നുള്ളതുകൊണ്ട് നിങ്ങൾ ദേഷ്യപ്പെടരുതേ, എന്നെല്ലാം യാത്രപറഞ്ഞുകൊണ്ട് സ്വാമികൾ ബാല്യത്തിൽ കളിച്ചുനടന്ന സ്ഥലങ്ങളേയും വിദ്യാനായത്തിന്നശേഷം ശിഷ്യന്മാരെ പഠിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന പ്രദേശങ്ങളേയും താൻ പതിവായി സ്നാനത്തിന്നു ചെല്ലാറുള്ളതും പണ്ഡിതശിഖാമണിയായ കേശവനെ വാദിച്ചു തോല്പിക്കുമ്പോൾ വളരെ മാന്യന്മാരോടുകൂടിയിരുന്നതും ശിഷ്യന്മാരോടും സ്നേഹിതന്മാരോടുംകൂടി ശ്രീകൃഷ്ണനാമസങ്കീൎത്തനസൽക്കാലക്ഷേപം ചെയ്തു വന്നതും ആയ സ്നാനഘട്ടത്തേയും താൻ സ്നേഹിച്ചു മരങ്ങൾ, ചെടികൾ, കുസുമങ്ങൾ, ഉദ്യാനങ്ങൾ മുതലായ സൎവ്വപ്രദേശങ്ങളേയും വസ്തുക്കളേയും കണ്ടു മനസാ സമ്മതം വാങ്ങി മടങ്ങി മന്ദിരത്തിൽ ചെന്നു താഴ്വാരത്തിൽ സ്നേഹിതന്മാരോടുകൂടി സ്ഥിതിചെയ്തു. സ്വാമികൾ പുറപ്പെടുന്നതിന്നുമുമ്പായി ഇനിയും രണ്ടുകാൎയ്യംകൂടി നടത്തേണ്ടതായിട്ടുണ്ട്. അതിലൊന്നു സ്വാമികളുടെ ജനനിയെ സംതൃപ്തയാക്കുവാൻവേണ്ടി ഒരുപ്രാവശ്യം അവർ മനസ്സുപോലെ തെയ്യാറാക്കുന്ന പലവക ചിത്രാന്നങ്ങളോടുകൂടി ഭോജനംകഴിക്കണമെന്നുള്ളതാകുന്നു. അതുകൊണ്ട് "അമ്മേ! ഇന്ന് ഊണ് വളരെ വെട്ടപ്പായിരിക്കണം. അമ്മയുടെ ഇഷ്ടംപോലെ വട്ടംകൂട്ടിക്കൊള്ളുവിൻ" എന്ന് അപേക്ഷിക്കുകയും അമ്മ സന്തോഷത്തോടുകൂടി നല്ല നല്ല പദാൎത്ഥങ്ങളെയെല്ലാമുണ്ടാക്കുകയും സ്വാമികൾ അന്ന് ആശതീരുമാറ് ഊണുകഴിക്കുകയും ചെയ്തു. ഇനി ഒരു കാൎയ്യം ആ നാട്ടുകാരെവരുത്തി അവരോടും അനുവാദം വാങ്ങിക്കണമെന്നുള്ളതുതന്നെ. അതിന്നുവേണ്ടി എല്ലാവരേയും തന്റെ ദിവ്യശക്തിയാൽ അവിടെ കൂടത്തക്കവണ്ണം ആകൎഷിച്ചു.

ശ്രീകൃഷ്ണലീലയിൽ ഭഗവാൻ ഗോപികമാരെ മുരളീനാദത്താൽ

എങ്ങിനെ തന്റെ അടുക്കൽ വരുത്തി രക്ഷിച്ചുവോ, അതുപോലെ തന്നെ സ്വാമികൾ താൻ നവദ്വീപം വിട്ടുപോകുന്നതിന്നുമുമ്പെ തന്റെ ഭവനത്തിൽ ആ നഗരവാസികളെ ഇരുമ്പിനെ കാന്തമെന്നപോലെ ആകൎഷിച്ചു സദുപദേശം ചെയ്തിട്ടുവേണം പോകുവാനെന്നു സങ്കല്പിച്ചു. ഉടനെ ജനങ്ങൾ പൂമാലകൾ, ഫലങ്ങൾ, പാൽക്കട്ടി, വെണ്ണ, പലഹാരം മുതലായവകളെ കൊണ്ടു കൂട്ടംകൂട്ടമായി വന്നുതുടങ്ങി. സ്വാമികൾ അവരോടെല്ലാം ശ്രീകൃഷ്ണചരിതത്തെ വൎണ്ണിച്ചുപാകയും അവരെ പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം പിടിച്ചുകൂട്ടി ഭക്തി വൎദ്ധിപ്പിക്കുകയും ഹരികീൎത്തനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കണമെന്നാവശ്യപ്പെടുകയും അവരെ പരമാനന്ദസമുദ്രനിമഗ്നന്മാരാക്കിത്തീൎത്തയക്കുകയും ചെയ്തു. അന്നു രാത്രി ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി പത്നിയുടെ അടുത്തുചെന്നു രസമായി സല്ലാപംചെയ്തും ചന്ദനം, പനിനീര്, കസ്തൂരി മുതലായതെല്ലാമണിഞ്ഞും അളവററ സന്തോഷത്തോടുകൂടി വൎത്തിച്ചു.

നേരം പാതിരാവായി. സുരതമുദിതയായ വിഷ്ണുപ്രിയ പ്രിയതമനെ തഴുകിക്കൊണ്ട് ഗാഢനിദ്രയെ പ്രാപിച്ചു. ഗൌരാംഗസ്വാമികൾ ഒരു ഉപധാനത്തെ തന്റെ സ്ഥാനത്തിൽവെച്ച് മെല്ലെ എണീററു, സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി. തന്നെ മാറുകൊണ്ട് ധൎമ്മപത്നി ഉറങ്ങുന്നതും കളങ്കമററ മുഖത്തിൽ സ്വേദബിന്ദുക്കൾ മുത്തുപോലെ വിളങ്ങുന്നതും കണ്ടു. ആ ഉത്തമയെ വിട്ടുപിരിയേണ്ടിവന്നുവല്ലോ എന്നുവിചാരിച്ച് ഉള്ളൊന്നുലഞ്ഞു. സ്നേഹംമുഴുവനും കാണിക്കുന്ന വിധമാലിംഗനംചെയ്തു; ഒടുവിലത്തേതായിട്ടൊന്നു ചുംബിച്ചു. തദനന്തരം തന്റെ വിശേഷപ്പെട്ട ഉടുപ്പുകളെ അഴിച്ചെറിഞ്ഞ്, അംഗുലീയാദികളെ ഊരിവെച്ചു, താൻ സന്യാസിയായിപ്പോകുവാൻ ഒരുങ്ങി.

ആ അൎദ്ധരാത്രിയിൽ സ്വാമികൾ ശബ്ദമുണ്ടാകാതിരിക്കത്തക്കവണ്ണം ആ അറയുടെ വാതൽ മെല്ലെ തുറന്നു, വെളിക്കുവന്നു. ആ

വിടെ ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്ന ജനനിയെക്കണ്ടു സ്വാമികൾ കൈക്കൂപ്പി കുമ്പിട്ടു മനസാ വിടവാങ്ങി, നടവാതൽ തുറന്നു മുററത്തുചെന്നു. പിന്നെ ഒരേ ഓട്ടമായി ഗംഗയെ നോക്കി ചെല്ലുകയും നേരെ നീന്തിക്കടക്കാമെന്നുകരുതി വെള്ളത്തിലിറങ്ങുകയും ചെയ്തു.

നല്ലവണ്ണുറങ്ങിയ വിഷ്ണുപ്രിയ വേഗത്തിലുണർന്നുനോക്കി, കാന്തനെക്കാണുന്നില്ല. തൽസ്ഥാനത്തു തലയിണയുണ്ടു്. മുമ്പും നോക്കി പിമ്പുംനോക്കി, എങ്ങും കാണുന്നില്ല. എന്നും രാത്രിയിൽ പുറത്തുപോകാത്ത പ്രിയതമൻ ഇന്നെവിടെപ്പോയി എന്നാലോചിച്ചു. മലജലബാധാനിവൃത്തിക്കു പോയിരിക്കുമോ? ഇപ്പോൾതന്നെ പോയതോ കുറെ മുമ്പേ പോയിരിക്കുമോ? എന്നെല്ലാം ശങ്കിച്ചു. വേഗത്തിൽ വന്നുചേരുമെന്ന് അല്പം ധൈര്യമവലംബിച്ചു. ധൈര്യവും അധൈര്യവും മാറിമാറി മനസ്സിലുദിച്ചു. കാററത്തു വല്ല ചെടിയോ വല്ലിയോ ഇളകുമ്പോൾ വല്ലഭനിതാ വരുന്നു എന്നു വിചാരിച്ചു കണ്ണു വളരെ വിടരും, കാണുന്നില്ലല്ലോ എന്നാകുലയായിത്തീരും. എന്താ പോകുവാൻ കാരണമെന്നു പിന്നെയും പിന്നെയും വിചാരിക്കും, മാറത്തു കൈവെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും, അയ്യോ ചതിച്ചു എന്നുവരുമോ? സന്ന്യാസിയായി പൊയ്ക്കളഞ്ഞുവോ? എന്റെ തലവിധിയിങ്ങിനെയായ്പ്പോയോ? ഇല്ലാ ഇല്ലാ, വന്നുചേരും എന്നെല്ലാം പറയും. ഇങ്ങിനെ ഒരു നിമിഷത്തിനകത്ത് ഒൻപതിനായിരം വിചാരം വിചാരിച്ചു. ഇതു വായുവേഗമോ, മിന്നൽവേഗമോ എന്തെന്നാണ് പറയേണ്ടത്? എല്ലാ വേഗങ്ങളെക്കാളും മേലേയായ മനോവേഗത്തിന്നു സാദൃശ്യമുണ്ടോ? വിശേഷിച്ചു പ്രാണങ്ങൾക്കു ഹാനിനേരിട്ടു ജീവൻപോകുന്ന അരയോ ഒന്നോ നിമിഷത്തിന്നുള്ളിൽ കൂടും കണക്കില്ലാത്ത വിചാരസമൂഹങ്ങൾ നമ്മുടെ മനസ്സിൽ പാഞ്ഞുപോകുന്നുണ്ടെന്നുള്ളതു നമുക്കറിയാവുന്നതാണ്. കിണററിൽ വീണ ക്ഷണത്തിൽ ജീവൻപോകുന്നതിന്നകത്തു നമ്മുടെ ജീവിതകാലത്തിലെ സംഭവങ്ങളൊക്കെയും നമ്മുടെ മാനസനേത്ര

ത്തിൽ കാണാവുന്നതാകുന്നു. ഓരോരോ പ്രധാനകാൎയ്യവും സ്മരണയിൽ വരാതിരിക്കയില്ലാ. അതുപോലെ ഈ സമയത്തും വിഷ്ണുപ്രിയാദേവി തന്റെ ജീവിതകാലത്തിലെ സംഭവങ്ങളൊക്കയും ഒന്നോരണ്ടോ വിനാഴികയ്ക്കുള്ളിൽ ആലോചിച്ചുനോക്കുകയും ഇപ്പോൾ നേരിട്ട ആപത്തിനെ വിചാരിച്ചു വിചാരിച്ചു വേദനിക്കുകയും ചെയ്തു. ഉടനെ പുറത്തുവന്ന് അമ്മായിയോട്ട വിവരമെല്ലാം പറയുകയും പിന്നെ രണ്ടുപേരുംകൂടി പലദിക്കിലും തേടിത്തുടങ്ങുകയും ചെയ്തു.

അല്പംമുമ്പ് ഒന്നാന്തരം മെത്തയിന്മേൽ സൌന്ദൎയ്യമൊഴുകുന്ന തരുണിയായ പത്നിയെ മുറുകെ പുണൎന്നുകൊണ്ടു കിടന്നിരുന്ന സ്വാമികൾ അൎദ്ധരാത്രിയിൽ തണുപ്പധികരിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ അരയിൽ ഒരു കന്ഥമാത്രം ധരിച്ചുകൊണ്ടു നദിയിലിറങ്ങി നീന്തിത്തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഇതെന്താശ്ചൎയ്യമാണ്? വേഗത്തിലക്കരയിൽ കേറിച്ചെന്നു, സൂൎയ്യോദയത്തിന്നുമുമ്പേ, തന്നെക്കണ്ടാലാരുമറിയാതിരിക്കത്തക്കവണ്ണമുള്ള ദേശത്തിൽ ചെന്നുചേൎന്നു. സ്വാമികൾ ഒട്ടുവിലത്തെദിവസം വളരെ ദയയോടുകൂടി എല്ലാവരേയും സന്തോഷിപ്പിച്ചുവല്ലൊ. അങ്ങിനെ ചെയ്തതു സ്വാമികൾക്കു കാരുണ്യവും സ്നേഹവും അതിമാത്രമുണ്ടെന്നു പൊതുജനങ്ങളൊക്കയും അറിവാൻ വേണ്ടിയാണെന്നാകുന്നു സ്വാമികളുടെ ശിഷ്യന്മാർ പറയുന്നത്.

ഈ വൎത്തമാനം സ്വാമികളുടെ ശിഷ്യന്മാരറിഞ്ഞു വേഗത്തിലെല്ലാവരും വന്നാലോചിച്ചു. അമ്മായിയേയും മരുമകളേയും സമാധാനിപ്പിച്ചു. ആസമയം നിത്യാനന്ദൻ കേശവഭാരതി എന്നു വിഖ്യാതനായ ഒരു സന്യാസിയുണ്ടെന്നും ആ മഹാത്മാവിനോടു ദീക്ഷയെ കയ്ക്കൊള്ളുന്നുണ്ടെന്നു മുമ്പൊരിക്കൽ സ്വാമികൾ തന്നോടു പറകയുണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്നും സ്വാമികൾ ആ സന്യാസിയുടെ അടുക്കൽ ചെല്ലുവാനിടയുള്ളതുകൊണ്ടു താൻതന്നെ അവിടെച്ചെന്നു സ്വാമികളെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നേക്കാമെന്നും പറഞ്ഞു പുറപ്പെട്ടു.

സ്വാമികളാകട്ടെ, തന്റെ പ്രാണസ്നേഹിതനായ നിത്യാനന്ദനോട്ട പറഞ്ഞിരുന്നപോലെത്തന്നെ "കറവാ", എന്നു പറയപ്പെടുന്ന നാട്ടിൽപോയി അവിടെ ഒരു കുടിലിൽ പാൎക്കുന്ന യതീശ്വരനായ കേശവഭാരതിയെക്കണ്ടു വണങ്ങിനിന്നു. സ്വാമികളുടെ ചെറുപ്രായവും, സൌന്ദൎയ്യമൊഴുകുന്ന മുഖാരവിന്ദവും, ദിവ്യതേജസ്സും കണ്ടുഭ്രമിച്ചിട്ട് ആ മഹാനായ,

കേശവഭാരതി—എന്തിനാണ് എന്നെ വണങ്ങുന്നത്? എന്നെക്കാൾ എത്രയോ അധികം മഹത്വമുണ്ടെന്നു കാഴ്ചയിൽതന്നെ അറിയപ്പെടുന്ന നിങ്ങളാരാണ്? എന്നു ചോദിച്ചതിന്നു വളരെ വണക്കത്തോടുകൂടി,

സ്വാമികൾ—എന്നെ നിമ എന്നു വിളിക്കും. ഭവൽപാദാരവിന്ദങ്ങളെ മുമ്പൊരിക്കൽ നവദ്വീപിൽ വെച്ചു ദൎശിക്കുവാൻ എനിക്കു ഭാഗ്യമുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. ആക്കാലത്ത് എന്നെ ദീക്ഷചെയ്തു സന്യാസിയാക്കാമെന്ന് വാഗ്ദത്തം ചെയ്ത സംഗതി തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ഓൎക്കുന്നുണ്ടായിരിക്കണം. എന്നെ എങ്ങിനെ എങ്കിലും ദയചെയ്തു സംസാരസാഗരത്തിൽ നിന്നു കരയേററി രക്ഷിക്കേണമെ. ഞാനിതാ നിന്തിരുവടിയെ ശരണംപ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നറിയിച്ചു. കേശവഭാരതിക്കിപ്പോൾ സ്വാമികളെ മുമ്പു കണ്ടതുംമററും ഓൎമ്മവന്നു. അക്കാലത്തു ഭാരതി സ്വാമികളെ, ഒരവതാരം തന്നെ എന്നു വിശ്വസിച്ചിരുന്നു. അതിപ്പോൾ ശരിയല്ലെന്നുതോന്നി. അത്രമാത്രമല്ലാ, ഇങ്ങിനെയുള്ള ചെറുപ്പക്കാരൻ ഐഹികസുഖങ്ങളെ ഉപേക്ഷിക്കുവാൻ പാടില്ലെന്നും നാം ദീക്ഷചെയ്യിച്ചുകൂടന്നും വിചാരിച്ചു. എന്നാൽ മുമ്പുചെയ്തിട്ടുള്ള വാഗ്ദത്തത്തിന്നു വിപരീതമായിട്ടിപ്പോൾ പറയുന്നതെങ്ങിനെ എന്നാലോചിച്ചു. "കുറച്ചു ദിവസം ഇവിടെ ഒന്നിച്ചു താമസിക്കൂ, സന്യസിക്കേണ്ട കാൎയ്യത്തെപ്പററി പിന്നീട് തീൎച്ചയാക്കാം" എന്നുപറഞ്ഞു. സ്വാമികളുടെ ത്രു

പലാവണ്യത്തെ കണ്ടിട്ട് യതീശ്വരന്റെ മനസ്സിൽ സങ്കടം തോന്നി. "ശിവശിവ! ഈ കോമളൻ സന്ന്യാസാശ്രമത്തിലിരുന്നെങ്ങിനെ കഴിച്ചുകൂട്ടും" എന്നും മററും വിചാരിച്ചു "അല്ലയോ സൌമ്യ! നിനക്കു വാശത്തം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതു ശരിതന്നെ, അതുപ്രകാരം നടക്കുവാൻ ഞാനൊരുക്കവുമുണ്ട്. പക്ഷെ നിന്നെപ്പോലെയുള്ള ചെറുപ്പക്കാരെ ഞങ്ങളുടെ മഠത്തിൽ ചേക്കുന്നതു വിഹിതമായിരിക്കയില്ലാ. അതിന്ന് ഒരാൾക്കു ചുരുങ്ങിയത് അയ്മ്പതുവയസ്സെങ്കിലും തികഞ്ഞിരിക്കണം. പഞ്ചേന്ദ്രിയങ്ങളെ ജയിക്കുക എന്നുള്ളത് എളുപ്പമായ കാൎയ്യമല്ല. വൃദ്ധനായ വിശ്വാമിത്രമഹൎഷികൂടി മേനകനിമിത്തം മനസ്സിന്റെ നില വിട്ടു വട്ടത്തിലായി എന്നുള്ള കഥയെ നാം വായിച്ചറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലൊ. ഒരു ഗൃഹസ്ഥനാണ് അങ്ങിനെ ഒരു അപരാധം ചെയ്തുപോയതെങ്കിൽ പ്രായശ്ചിത്തമുണ്ട്. സന്ന്യാസിക്കോ പ്രായശ്ചിത്തമേയില്ല. അതു ഹേതുവായിട്ടുതന്നെയാകുന്നു ഞങ്ങൾ അയ്മ്പതുവയസ്സു തികയാത്ത ആൾക്കും സന്ന്യാസം നൽകുന്നതല്ലെന്നു വെച്ചിട്ടുള്ളത്" എന്നു പറഞ്ഞു. ശ്രീകൃഷ്ണനെത്തന്നെ ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന സ്വാമികൾ പെട്ടന്നു കണ്മിഴിച്ചുനോക്കുകയും ഭാരതിയുടെ അഭിപ്രായമറിയുകയും ചെയ്തിട്ടു, "സ്വാമിൻ! നിന്തിരുവടി എന്നെ പരീക്ഷിക്കുവാൻ വേണ്ടിയാണോ ഈവിധമരുളിച്ചെയ്യുന്നത്? സ്വാമികളോടു ശരിയായ മറുവടിപറയുവാൻ ഞാൻ ശക്തനല്ലെങ്കിലും ഒന്നുണൎത്തിക്കാം. ചെറുപ്പക്കാർ മരിക്കയില്ലെന്നുണ്ടോ? അവൎക്ക് ആത്മാവില്ലയോ? എന്നെ ഇങ്ങിനെ കളിയാക്കുന്നതെന്തിനാകുന്നു. എനിക്കു വൃന്ദാവനത്തിലെത്തുപോയി ശ്രീകൃഷ്ണനെ ദൎശിക്കാതെ ജീവിച്ചിരിക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ല. അവിടെയ്ക്കു ചെല്ലുവാൻ തടസ്ഥമായിട്ടിരിക്കുന്ന ഈ പ്രപഞ്ചബ

സ്ഥത്തിൽ നിന്നും നിന്തിരുവടിതന്നെ എന്നെ മുക്തനാക്കി രക്ഷിക്കെണമെ" എന്നറിയിച്ചു. അതുകേട്ടു,

സന്യാസി—നിനക്കു തടസ്ഥമായിരിക്കുന്നതു നിന്റെ മാതാവും പത്നിയും തന്നെയല്ലയൊ?

സ്വാമികൾ—അതെ.

സന്യാസി—ആ രണ്ടുപേരെയും സംബന്ധിച്ചുള്ള നിന്റെ ബാദ്ധ്യതയെ ഒഴിച്ചാലല്ലാതെ നിനക്കു ഗൃഹത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചുപോകുവാൻ പാടില്ല. ഞാൻ നിനക്കാവശ്യമുള്ളതിനെ ചെയ്യുന്നതിനുമുമ്പായി നിന്റെ ആ ബാദ്ധ്യതയെ ഒഴിക്കേണ്ടതാകുന്നു. അല്ലാതെ വൃന്ദാവനത്തിൽ ചെല്ലുവാൻ നിനക്കു കഴിവുണ്ടാകയില്ല. ഈ നിലയിൽ നിന്നെ സന്യസിപ്പിക്കുവാൻ ഞാൻ ഒരുങ്ങിയാൽ ദൈവം എന്നെ ശിക്ഷിച്ചുകളയും. നിന്റെ അമ്മയും പത്നിയും എന്നെ ശപിക്കുകയും ആ ശാപം ഫലിക്കുകയും ചെയ്യും.

അവർ ഇങ്ങിനെ സംഭാഷണംചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിന്നിടക്കു സ്വാമികളെ തിരഞ്ഞുവന്ന ശിഷ്യന്മാരും മററുപലരും അവിടെ കൂടിത്തിരക്കുകൂട്ടിത്തുടങ്ങി. "വളരെ ചെറുപ്പം, തേജസ്സ്, മുഖശ്രീയും കണ്ടാൽ സാക്ഷാലീശ്വരനാണെന്നേ തോന്നുകയുള്ളു. ഇദ്ദേഹം അമ്മേയയും പത്നിയേയും ഉപേക്ഷിച്ച് സന്യസിക്കുവാൻവേണ്ടി വന്നിരിക്കയാണത്രേ." എന്നെല്ലാം പലരും സംഭാഷണംചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. ഈ വൎത്തമാനം ആ നാട്ടിലൊക്കപ്പരക്കുകയും വളരെ ജനങ്ങൾ ഈ പുതുമകണ്ടു രസിക്കുവാൻവേണ്ടി വന്നുകൂടുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ അവിടെ കൂടിയിരുന്ന ഓരോരുത്തരേയും പുഞ്ചിരിയിട്ടുകൊണ്ടാലിംഗനംചെയ്യുകയും എല്ലാവൎക്കുമാനന്ദമുണ്ടാക്കിത്തീൎക്കുകയും ചെയ്തു. തന്നെത്തേടിവന്ന ഭക്തന്മാരെ നോക്കി സ്വാമികൾ—നിങ്ങൾ വന്നതു

നന്നായി. നാളെ ജാതി, കുലം, വീട്ടു, ദേശം, മുതലായ എന്റെ ബന്ധങ്ങളെയെല്ലാം അറുത്തുവിട്ടുകയും തദനന്തരം ശ്രീകൃഷ്ണനോടുകൂടി ചേരുകയും ചെയ്യുന്നുണ്ട്" എന്നുപറഞ്ഞു. തൻഭാവനമുഴുത്തു പരമാനന്ദത്തോടുകൂടി പ്രത്യേകം മുകുന്ദനെനോക്കിട്ടു "ഒരു കൃഷ്ണകീർത്തനം പാടുവിൻ" എന്നാജ്ഞാപിച്ചു. സ്വാമികളെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോകുവാൻവേണ്ടി വന്ന മുകുന്ദൻ സ്വാമികളുടെ ആജ്ഞയെ ലംഘിപ്പാൻ ശക്തിയില്ലാതെ തന്നെ മറന്നു കണ്ണാനന്ദം വളരുമാറു പാടുകയും സ്വാമികൾ വർദ്ധിച്ച സന്തോഷത്താൽ നടനം ചെയ്കയും ചെയ്തു. രസകരമായ ആ കാഴ്ച കണ്ടു അവിടെക്കൂടിയിരുന്ന ചിലർ കൂടെപാടിത്തുടങ്ങി. വേറെ ചിലർ ഓടിപ്പോയി അവരവരുടെ വീട്ടുകളിൽ ഉണ്ടായിരുന്നവരേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നു. സ്വാമികളുടെ നയനങ്ങളിൽനിന്നു ആനന്ദബാഷ്പം ആറുപോലെ ഒഴുകിത്തുടങ്ങി. എല്ലാവരും ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു.

ചന്ദ്രശേഖരനും നിത്യാനന്ദനും കൂടി പറഞ്ഞുകൊണ്ടു കീർത്തനം നിർത്തി. ഉടനേ കേശവഭാരതി "നിമേ! മനുഷ്യൻ ശ്രീകൃഷ്ണഭക്തിയേയാണ് ഒന്നാമതായി സമ്പാദിക്കേണ്ടത്. നിനക്കതു ധാരാളമായിട്ടുണ്ട്. നീ ഞങ്ങളുടെ മഠത്തിൽ ചേർന്നിട്ടു കാര്യമെന്താണ്? എന്തിനു പഞ്ചാഗ്നിമദ്ധ്യത്തിൽ തപസ്സു ചെയ്യുന്നു. ഭൂമിയെ പ്രദക്ഷിണംചെയ്തിട്ടു പ്രയോജനമെന്ത്? ഞങ്ങളെല്ലാവരും ആത്മരക്ഷക്കുവേണ്ടി സന്യസിച്ചിരിക്കയാണ്. ലോകത്തിലുള്ള സകലമനുഷ്യരേയും പരിപാലിക്കുവാൻ നീ മതിയായിട്ടുള്ളവനാകുന്നു. അതുകൊണ്ടു നീ സന്യസിച്ചിട്ടാവശ്യമൊന്നുമില്ല" എന്നുപറഞ്ഞു. അതു കേട്ടു മുഖം വാടിക്കൊണ്ടു,

സ്വാമികൾ—സ്വാമിൻ! ഇങ്ങിനെ ഒന്നും അരുളിച്ചെയ്യാതിരി

ക്കണം. ഈ അരുളപ്പാട് എന്നെ വല്ലാതെ വ്യസനിപ്പിക്കുകയാണ് ചെയ്യുന്നത. ഞാൻ രക്ഷണീയനാകുന്നു. കൊണ്ടാടത്തക്കവനല്ലാ. ബദ്ധനായ എന്നെ ദയചെയ്തു മുക്തനാക്കേണമേ. എനിക്ക ഭവാനല്ലാതെ മറ്റൊരു ശരണമില്ലാ. കൃഷ്ണനെ പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്ന കാൎയ്യമാലോചിക്കുമ്പോൾ എന്റെ മനസ്സു വെന്തുരുകുന്നു. ആകയാൽ വേഗത്തിലെന്നെ പരിപാലിക്കേണമെ.

ഭാരതി— നിമേ! നിന്നെ ഞാൻ ഇനിയും അറിഞ്ഞില്ലാ എന്നാണോ വിചാരിക്കുന്നത്? നിന്നാൽ തേടപ്പെടുന്ന കൃഷ്ണൻ നീ തന്നെയാണ്. ഇതു കേട്ടപ്പോൾ ഉറക്കെക്കരഞ്ഞു നിലത്തുവീണിട്ട് സ്വാമികൾ, ഭഗവൻ! ഞാൻ മുമ്പേതന്നെ വ്യസനംനിമിത്തം ജീവനില്ലാതിരിക്കുന്നവനാണ്. എന്നെ ഇനിയും സ്തുതിച്ചു കൊല്ലാതിരിക്കണേ. ആ വിശ്വംഭരന്റെ സൃഷ്ടിയിൽ അണുപോലെയൊ പുഴുപോലെയൊ ഉള്ള ഒരു പ്രാണിയായ എന്നെ സാക്ഷാൽ ശ്രീകൃഷ്ണനാണെന്നു പറയുന്നുവല്ലൊ. ആ വാക്കു കേൾക്കുന്നതു തന്നെ ദേവദൂഷണമായിട്ടു തീരുന്നതാണ്. അതുകൊണ്ട് എന്നെ ഇനിയും അങ്ങിനെ പറഞ്ഞു വ്യസനിപ്പിക്കാതിരിക്കണേ എന്നു വളരെ താണും കേണുമപേക്ഷിച്ചു. സ്വാമികളുടെ വ്യസനവും കരച്ചിലുമെല്ലാം കണ്ടു സന്ന്യാസി "അയ്യോ ആലോചിക്കാതെ പറഞ്ഞതബദ്ധമായി. ഇദ്ദേഹത്തിന്നു വല്ലാത്ത വ്യസനമായിരിക്കുന്നുവല്ലൊ" എന്നു വിചാരിച്ചു എങ്കിലും സ്വാമികളെ ദീക്ഷചെയ്യിക്കുവാൻ പാടില്ലെന്നു തന്നെ ഉറച്ചുകൊണ്ട് "നിമേ! ഞാൻ അറിയാതെ പറഞ്ഞുപോയതിനെക്കുറിച്ചു വ്യസനിക്കരുതേ. നീ സന്ന്യസിക്കുവാനിപ്പോൾ ആലോചിക്കണ്ടാ. ഒന്നാമതായി അമ്മയോടനുവാദം വാങ്ങണം. നിനക്കൊരു മകനുണ്ടാവുകയും വേണം. അതിന്നു

ശേഷം ഇങ്ങോട്ടു വന്നുകൊള്ളുക'' എന്നു പറഞ്ഞു. സ്വാമികൾ വളരെ വണക്കത്തോടുകൂടി കേശവഭാരതിയോട് ''സ്വാമിൻ കേട്ടാലും: എന്റെ അമ്മയും കുടുംബിനിയും എനിക്കു മനഃപൂർവ്വം സമ്മതം തന്നുകഴിഞ്ഞു. ഞാൻ ചെറുപ്പമാണെന്നല്ലേ സ്വാമികളരുളിച്ചെയ്യുന്നത്? കൃതാന്തൻ ചെറുപ്പക്കാരെത്തേടിവരികയില്ലെന്നുണ്ടോ? വൃദ്ധന്മാർ മരിക്കുന്നതുപോലെ ചെറുപ്പക്കാരും മരിക്കുന്നതു കാണുന്നില്ലേ? ഉത്തരക്ഷണജീവിതം കൂടി വിശ്വസിച്ചുകൂടാത്തതാണ് എന്നല്ലയോ മഹാന്മാരുടെ അഭിപ്രായം. അതുകൊണ്ടെന്നെ രക്ഷിക്കേണമേ. നിന്തിരുവടി കഴികയില്ലാ എന്നു കല്പിക്കുന്നത് എന്നെ കുറേശ്ശ കുറേശ്ശയായിട്ടു ദഹിപ്പിക്കുന്നതുപോലെയാകുന്നു'' എന്നു പറഞ്ഞു.

ഭാരതി— നിമേ! എന്റെ അഭിപ്രായം ഞാൻ തുറന്നു പറഞ്ഞേക്കാം. നിന്നെപ്പോലെ ഒരാളെ ഞാൻ എവിടേയും ഒരിക്കലും കണ്ടിട്ടില്ലാ. വേറെ വല്ലവരും കണ്ടിട്ടുള്ളതായി കേട്ടിട്ടുമില്ലാ. പൂപ്പോലെ മൃദുവായിരിക്കുന്ന നിന്റെ ശരീരം ശൃംഗാരവേഷാർഹമായിരിക്കുന്ന ഈ കോമളാകാരം കുടുമയും കളഞ്ഞു കൌപീനവും ധരിച്ചു കഷ്ടപ്പെടാൻ തക്കതല്ലല്ലോ. മുഖശോഭയും കരുണാരസപൂർണ്ണമായ നയനവും തങ്കത്തിനു ശരിയായ വർണ്ണവും മുത്തുപോലെ വിളങ്ങുന്ന ദന്തങ്ങളും വിരിഞ്ഞ മാറും എന്നെക്കൂടി മയക്കുന്നുവല്ലോ? മാധുര്യാദി ഗുണസംയുക്തമായ നിന്റെ വചനവും ഗജേന്ദ്രന്റെ ഗർവ്വമകററുന്ന ഗമനവും മന്ദസ്മിതവും മററും ഞാൻ എങ്ങിനെ വർണ്ണിക്കട്ടെ. നീ വളരെ സുഖിച്ചു വളൎന്നവനാണെന്നു കണ്ടാലറിയാം. എന്റെ മഠത്തിലുള്ളവർ എത്രമാത്രം കഷ്ടമനുഭവിക്കുന്നവരാണെന്ന് നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. ആ വിധം കഷ്ടമനുഭവിക്കുന്നതിന്ന് നീ ശക്തനല്ലാ. ബഹൂദ്വേഗത്തിൽ ദേഹം നശിച്ചു എന്നു വരുന്നാക്കും. ആ ദോഷം എ

ന്നെ ബാധിച്ച് കഷ്ടത്തിലാക്കിക്കളയും. നിൻെറ മാതാവും പ ത്നിയും എന്നെ ശപിക്കാതിരിക്കയില്ലാ. ന്യായമായ അവരുടെ ആ ശാപം ഫലിക്കയും ചെയ്യും. അതുതന്നെയല്ലാ, ഞാൻ മു മ്പു പറഞ്ഞതുപോലെ നീ സന്യസിച്ചിട്ട് യാതൊരാവശ്യവും കാണുന്നില്ലാ. നിൻെറ അമ്മയും പ്രിയതമയും നിനക്ക് സമ്മ തം തന്നത് മനഃപൂർവ്വമാണെന്ന് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ലാ. നി ന്നോടു മറുത്തുപറവാൻ തോന്നാതെ ഞാനെങ്ങിനെയാണി പ്പോൾ കഷ്ടപ്പെടുന്നത്. അതുപോലെതന്നെ അവരും അവ രുടെ മനസ്സാക്ഷിക്കു വിരോധമായിട്ട് സമ്മതം തന്നതായിരിക്ക ണം. പഞ്ചേന്ദ്രിയങ്ങളേയും തീരെ ജയിച്ചിരിക്കുന്ന എനിക്കു കൂടി നിന്നെക്കാണുമ്പോൾ മനസ്സിളകിപ്പോകുന്നു, കണ്ണീരും പുറപ്പെടുന്നു. ജനങ്ങൾ അതു കണ്ട് എന്നെ പരിഹസിച്ചു കളയുമല്ലോ എന്നുള്ള ഭയംകൊണ്ട് ഞാൻ വളരെ കഷ്ടപ്പെട്ട് കണ്ണീരൊഴുകാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടുകയാണ്. നീ എന്നോടു പരിഭ വിക്കാതിരിക്കണേ. എത്ര ആയിരം ജനങ്ങളാണ് നിന്നെച്ചൊ ല്ലിക്കണ്ണീരും കയ്യുമായിരിക്കുന്നതു നോക്കു.

ഉടനേ സ്വാമികൾ ജനക്കൂട്ടത്തെ തിരിഞ്ഞുനോക്കി. അ പ്പോൾ അവരെല്ലാവരും ഉറക്കെ കരയുകയും മന്ദിരത്തിലേക്കു മട ങ്ങിച്ചെന്ന്, വ്യസനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന അമ്മയേയും പത്നിയേ യും രക്ഷിക്കേണമേ എന്ന് അപേക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു. ആ കൂട്ട ത്തിൽ ഒരാൾ— വിദ്വൻ! ഭവാൻെറ രൂപലാവണ്യവും ദിവ്യതേ ജസ്സും ഭക്തിപ്രേമങ്ങളും അവർണ്ണനീയങ്ങളാകുന്നു. നിങ്ങൾ കന്ഥ യെ ധരിച്ച് വൃക്ഷച്ഛായയിലും ഗുഹയിലും വസിക്കുവാനാഗ്രഹി ക്കുന്നുവല്ലോ? ആ കാഴ്ച കണ്ടാൽ എത്ര കഠിനാശയന്മാരും മന സ്സുരുകി മരിച്ചുപോകും.

മററൊരാൾ— സ്വാമിൻ! ഭവാൻ വളരെ ദയയുള്ള ഒരാളാണെന്നാണ് ഞാൻ കരുതിയിരുന്നത്. കണ്ണിന്നു കണ്ണായി വിളങ്ങുന്ന കല്യാണശീലയായ കാന്തയേയും ഭവാനല്ലാതെ വേറേ ഗതിയില്ലെന്ന് പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചിരിക്കുന്ന മാതാവിനേയും പുല്ലുപോലെ ത്യജിച്ചു പൊയ്ക്കളയുമെന്ന് സ്വപ്നത്തിൽക്കൂടി വിചാരിച്ചിട്ടില്ലാ. ഭവാന്റെ മനസ്സ് കല്ലിനേക്കാളും വജ്രത്തേക്കാളും കാഠിന്യമേറിയതാണെന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

വേറെ ഒരാൾ— അയ്യോ എന്തില്ലാഞ്ഞിട്ടാണ് ഈ വേഷമെല്ലാം കെട്ടുന്നത്? ഈ പാഴും വിചാരത്തെ ദൂരെ കളഞ്ഞേക്കണം. എന്ന് അല്പം ദ്വേഷ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു.

സ്വാമികൾ കൈകെട്ടി ബാഷ്പം തൂകിക്കൊണ്ട് മാന്യമഹാജനങ്ങളേ! ഞാൻ എന്റെ ശ്രീകൃഷ്ണനോടുകൂടി ചേരുമാറ് എന്നെ അനുഗ്രഹിക്കേണമേ. ശ്രീകൃഷ്ണനോടുകൂടി ചേരാതെ ഞാൻ അനുഭവിക്കുന്ന ദുഃഖം എത്രമാത്രമുണ്ടെന്ന് നിങ്ങൾ അറിയുന്നില്ലാ. ഈ ലോകത്തിൽ രാജഭോഗങ്ങളെ അനുഭവിച്ചു വാഴുന്നതും കരതലഭിക്ഷയും കരതലവാസവുമായി കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നതും ഞാൻ ഒരുപോലെയാണ് കരുതുന്നത്. ആ വക കാര്യങ്ങളെക്കുറിച്ച് എനിക്കു വിചാരമേ ഇല്ലാ. എന്റെ മനസ്സ് കൃഷ്ണനെ പ്രാപിക്കാതെയാണ് ഇരിക്കുന്നത്. കൃഷ്ണൻ എന്റെ മനസ്സിൽ വന്നിരുന്നാലേ എനിക്കു സുഖമുള്ളൂ. അല്ലെങ്കിൽ ദുഃഖം തന്നെ. ഞാൻ നിങ്ങൾ പറയുന്നതുപോലെ ഒരു ബാലൻ തന്നെയാണ്. ഞാൻ അല്പം സൌന്ദര്യമുള്ളവനാണ് എന്നുള്ളതും ശരിതന്നെ. എനിക്ക് എന്തു ഗുണങ്ങളുണ്ടെങ്കിലും എന്റെ ശരീരത്തിനെ ഞാൻ കൃഷ്ണാർപ്പണം ചെയ്കയേ ഉള്ളൂ. അതിന്നു കൃഷ്ണനേ അല്ലാതെ മററാരേയും ഞാൻ കാണുന്നതുമില്ലാ എന്നു പറഞ്ഞു.

ഇങ്ങിനെ സ്വാമികൾ പറഞ്ഞപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിൻെറ അഭിപ്രായവും ഉറപ്പും സ്വരമാധുൎയ്യവും മുഖത്തിൽ വിളങ്ങുന്ന ദിവ്യകാന്തിയും കണ്ട് ജനങ്ങൾ വീണ്ടും അവൎക്കുണ്ടായ അമിതമായ ദുഃഖത്തെ വെളിപ്പെടുത്തുവാനിടയായി. പക്ഷെ അവൎക്ക വേറെ ഒന്നും പറയുവാൻ നാവു വന്നില്ലാ. മകനേ എങ്ങിനെ എങ്കിലും കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നുകൊള്ളാമെന്ന് സ്വാമികളുടെ അമ്മയോട് ഉറപ്പുപറഞ്ഞു വന്നിട്ടുള്ള സ്വാമികളുടെ ഭക്തന്മാർ തങ്ങൾ ഇവിടെ എന്താണ് ചെയ്യേണ്ടത് എന്നൊന്നും തോന്നാതെ ചിത്രാൎപ്പിതന്മാരെന്നപോലെ സ്തംഭിച്ചിരുന്നുപോയി. ജനസമുദായം ആദ്യം സ്വാമികളെ കണ്ടിട്ടുണ്ടായ അനുകമ്പനിമിത്തം സ്വാമികൾ സന്യസിക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ചു വ്യസനിച്ചുപലതും പറഞ്ഞു എങ്കിലും പിന്നീട് സ്വാമികൾ യാതൊരു കുലുക്കവും കൂടാതെ അത്യന്തമാനന്ദത്തോടുകൂടി ആടിയും പാടിയുംകൊണ്ടിരിക്കുന്നതുകണ്ടപ്പോൾ "ഹ ഹ ഹ എന്തൊരാനന്ദം. നാമെത്ര ബുദ്ധികെട്ടവരായിരിക്കുന്നു. ഈ ലോകത്തിൽ ഏതൊരു വസ്തുവാണ് ശാശ്വതമായിരിക്കുന്നത്. മണ്ണിലും പെണ്ണിലും ആശവെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവരാരെങ്കിലും കുശലികളായി ഭവിച്ചിട്ടുണ്ടോ? സമ്പത്ത്, കീൎത്തി, പ്രതാപം ഇതുകളെല്ലാമുണ്ടായിട്ടു പ്രയോജനമെന്താണ്? ഇഹലോകവാസമുപേക്ഷിച്ചുപോകുമ്പോൾ ഇവയിലൊന്നെങ്കിലും കൂടെവരുമൊ? ഈ പരമാൎത്ഥത്തെ അറിയായ്കകൊണ്ടല്ലയൊ നാമെല്ലാം സുതപശുപത്ന്യാലയാദികൾക്കുമീതെ യാതൊന്നുമില്ലെന്നു വിശ്വസിച്ചും ഏകനായി ആദ്യന്തരഹിതനായി വിളങ്ങുന്ന പരമാത്മാവിനെ മറന്നും സൽഗതി കിട്ടുവാനുദ്യമിക്കുന്ന വിദ്വൽശ്ശിരോമണിയെ അരുതെന്നു വ്യസനപൂൎവ്വം തടുക്കുവാൻ പുറപ്പെട്ടത്. ഛേ ഛേ ഇനി നാം സ്വാമികളെക്കുറിച്ച് യാതൊന്നും പറയുന്നതു ഭംഗിയല്ലാ. അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഉദ്യമം അനവദ്യമായിട്ടുള്ള

താകുന്നു. നാമും ഒന്നാമതായി ചെയ്യേണ്ടുന്ന പ്രവൃത്തി അതുത ന്നെയാണ്. മാതാവെന്നും പത്നിയെന്നും പറയപ്പെട്ടുന്ന രണ്ടു പേൎക്കുണ്ടാവുന്ന വ്യസനത്തെ വിചാരിച്ചിട്ടാണല്ലോ നാമാദ്യം സ്വാമികളെ തടുക്കുവാൻ പുറപ്പെട്ടത്. മാതാവാരാണ്? പത്നി യാരാണ്? "താന്താൻ നിരന്തരം ചെയ്യുന്ന കൎമ്മങ്ങൾ താന്താനനു ഭവിച്ചീടുകെന്നേവരൂ" എന്നല്ലേ മഹാന്മാർ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത്. സ്വാമികളാൽ തേടപ്പെടുന്നവനും നമ്മാൽ സ്മരിക്കപ്പെടാത്തവ നുമായ ശ്രീകൃഷ്ണനാരാണ്? തന്നെസ്സേവിക്കുന്നവൎക്കു സൽഗതി വേഗത്തിൽ നൽകുന്ന ആ ഭക്തവത്സലന്നുള്ളതുപോലെ കാരു ണ്യമാൎക്കുണ്ട്. ഭഗവൽപ്രീതിക്കു പാത്രമായി പരിശോഭിക്കുന്ന ഇദ്ദേഹത്തെക്കുറിച്ചു നാം പരിതപിക്കുന്നതെന്തിനാകുന്നു. "അ ജ്ഞസ്യ ദുഃഖൌഘമയം ജ്ഞസ്യാനന്ദമയം ജഗൽ" എന്നിങ്ങിനെ പലതും പറയുവാൻ തുടങ്ങി. സ്വാമികളെ സന്യസിപ്പിച്ചുകൂടാ എ ന്നുള്ള അഭിപ്രായം കുറേശ്ശ മാറിത്തുടങ്ങുകയാൽ കേശവഭാരതി— "നിമേ! നിൻെറ അമ്മയും കുടുംബിനിയും മനഃപൂൎവ്വം സമ്മതിച്ചാ ൽ മാത്രമേ ഞാൻ നിന്നെ ദീക്ഷചെയ്യിക്കയുള്ളൂ. നീ അവരുടെ അ നുവാദം വാങ്ങിച്ചു എന്നു പറയുന്നുണ്ട്. അത് എനിക്കു നല്ല തൃ പ്തിയായിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ട് നീ മടങ്ങിച്ചെന്ന് അവരോട് ഇനി ഒരു പ്രാവശ്യംകൂടി സമ്മതം വാങ്ങിച്ചുകൊണ്ടുവരണം. പിന്നെ ഞാൻ നിൻെറ ഇഷ്ടംപോലെ ചെയ്തുകൊള്ളാം" എന്നു പറഞ്ഞു. അതുകേട്ടു സ്വാമികൾ അല്പം ഖിന്നതയോടുകൂടി ഭാരതിയേ നോ ക്കീട്ട്—അവിടുത്തെ ഇഷ്ടം അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ഞാൻ പോയി സമ്മതം വാങ്ങിച്ചുകൊണ്ടുവരാം" എന്നുപറഞ്ഞെണീററ ഭവന ത്തിലേക്കു് ഒരേ ഓട്ടമായി ഓടുവാനാരംഭിച്ചു. എങ്ങിനെ എങ്കിലും സ്വാമികളെ പറഞ്ഞയച്ചിട്ടു താൻ ആ നാടുവിട്ടു പൊയ്ക്കളയാം എ ന്നുള്ള വിചാരം ഭാരതിയ്ക്കുണ്ടായിരുന്നു. സ്വാമികൾ ഓടുവാൻ ആ

രംഭിച്ചപ്പോൾ ഭാരതിയെ നോക്കിയ നോട്ടം ഭാരതിയുടെ മനസ്സിനെ കലക്കിക്കളഞ്ഞു. "അയ്യയ്യോ നാമെത്ര വലിയ കട്ടപ്പുമാണ് ചെയ്യുന്നത്. ഉരുട്ടും പിരട്ടുമൊന്നുമറിഞ്ഞുകൂടാത്ത ദിവ്യനായ ഈ കുമാരനെ വഞ്ചിക്കുവാനല്ലയോ നാമുദ്യമിക്കുന്നത്. ഛെ! ഛെ! സന്യാസിയായ നമുക്കിതു ഭംഗിയാണോ? എന്നെല്ലാം ആ ഭാരതിസ്വാമിയാര് വിചാരിക്കുകയും ഉടനെ കൈകൊട്ടി സ്വാമികളെ വിളിച്ചു "ഹേ വിദ്വൻ! ഞാനങ്ങയെ ഭിക്ഷ ചെയ്യിക്കുന്നുണ്ട്" എന്നു വാക്കുകൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ ഉടനെ അളവററ ആനന്ദത്തോടുകൂടി ജനങ്ങളെ നോക്കീട്ട് "നാളെ എന്റെ ബന്ധം മുഴവനും നീങ്ങുന്നതാകയാൽ ഞാൻ സുരക്ഷിതനായി. എന്നെ എല്ലാവരും അനുഗ്രഹിക്കുവിൻ" എന്നുപറഞ്ഞു. പിറേറദിവസം തന്നെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകുവാൻവേണ്ടിവന്ന ചന്ദ്രശേഖരനോടു ഭിക്ഷക്കു വേണ്ടുന്ന ഉപകരണങ്ങളെ ശേഖരിക്കുവാൻ സ്വാമികൾ ആവശ്യപ്പെട്ടു. ചന്ദ്രശേഖരൻ ഖിന്നനായി, "ഞാൻ മടങ്ങിച്ചെന്നു ശചീദേവിയോടു നിങ്ങളുടെ മകനെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരുവാൻ എന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കയില്ല എന്ന് എങ്ങിനെയാണ് പറയുക" എന്നു വിചാരിച്ചു കണ്ണീർ വാർത്തുകൊണ്ടു കരഞ്ഞു. അവിടെ സ്വാമികളുടെ മുൻഭാഗത്തുണ്ടായിരുന്ന ഒരു ബലവാനായ യുവാവ്—"നമ്മെന്തിനാകുന്നു ഇത്രയെല്ലാം കുഴങ്ങുന്നത്. ഈ കേശവഭാരതി അല്ലയോ ഇതിന്നെല്ലാം ഹേതുഭൂതൻ. അദ്ദേഹത്തിനെ പിടിച്ചു നമുക്കീ ആറുകടത്തിവിട്ടാലെന്താണ്? അല്ലെങ്കിൽ കഥ കഴിച്ചേക്കണം. അദ്ദേഹം എന്തിനാണ് നിമപ്പണ്ഡിതരെ സന്യസിപ്പിച്ചുകൊള്ളാമെന്നു സമ്മതിച്ചത്" എന്നു പറയുകയും അതിനെ അവിടെ കൂടിയിരുന്ന വേറെ ചില ചെറുപ്പക്കാർ പിൻതാങ്ങുകയും ചിലർ മുഷ്ടിചുരുട്ടിക്കൊണ്ടെടുത്തു ചെല്ലുകയും ചെയ്തു. സന്യാസീശ്വരൻ മന്ദസ്മിതംചെയ്തു് എണീററു ജനങ്ങളെ നോക്കീട്ട് "അല്ലയോ മഹാജനങ്ങളേ! നിങ്ങൾ പറയുന്നതുതന്നെയാണ്

ന്യായം. എന്നെ കൊന്നുകളയുവിൻ? അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ എന്റെ ദുഃഖവും കഷ്ടവും നീങ്ങുമല്ലോ" എന്നായി. അതു കേട്ടിട്ട ചില ജനങ്ങൾ "അങ്ങേയ്ക്കു എന്തു കഷ്ടമാണ് നേരിട്ടിട്ടുള്ളത്. അങ്ങു ദീക്ഷ ചെയ്യിക്കയില്ലെന്നു പറഞ്ഞുവെങ്കിൽ ആപത്തൊന്നും വരുവാനില്ലല്ലോ" എന്നു ചോദിച്ചു. അതിന്നു സന്യാസി "എനിക്കുള്ള കഷ്ടം നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂട. നിങ്ങളെല്ലാവരും നിമപ്പണ്ഡിതരെ സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ. നിങ്ങൾക്ക് അദ്ദേഹത്തിനെ സന്യാസിക്കരുതെന്നു പറഞ്ഞു സമ്മതിപ്പിച്ചു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പൊയ്ക്കൂടയോ? അങ്ങിനെ ചെയ്യുവാൻ സാധിക്കുമോ നോക്കുവിൻ" എന്നു മറുവടിപറഞ്ഞു.

ഭാരതി പറഞ്ഞതു ന്യായമാണെന്നു കരുതി ജനങ്ങൾ കൂട്ടംകൂട്ടമായി സ്വാമികളുടെ ചുറ്റം ചെന്നുനിന്നു സന്യസിക്കാതിരിപ്പാൻ പലതും പറഞ്ഞപേക്ഷിച്ചു. സ്വാമികൾ ഓരോരുത്തരോടും സമാധാനം പറഞ്ഞു താൻ ചെയ്യുന്നതു സർവ്വോൽകൃഷ്ടവും സർവ്വജനങ്ങളാലും കർത്തവ്യവുമാണെന്ന് അവരെ എല്ലാം ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തി. സ്വാമികളുടെ അഭിപ്രായത്തെ മാററുവാൻവേണ്ടി സ്വാമികളുടെ അടുത്തു ചെന്നവരെല്ലാവരും സ്വാമികളെ അനുഗമിക്കയാണ് നല്ലതെന്നുള്ള അഭിപ്രായത്തോടുകൂടി പിന്തിരിഞ്ഞതല്ലാതെ അതിനെ മാററുവാൻ ആരെക്കൊണ്ടും കഴിഞ്ഞില്ല. അനന്തരം ആ നാട്ടിലെ ക്ഷുരകനായ ഹരിദാസൻ എന്നവനെ ആളയച്ചു വരുത്തി. അവൻ സ്വാമികളേയും സ്വാമികളുടെ ശിഖയുടെ ഭംഗിയേയും കണ്ടിട്ട് "എജമാൻമാരേ! ഇങ്ങിനെയുള്ള ഒരു തലമുടിയെ ഞാൻ ഇതുവരെ കണ്ടിട്ടില്ല. ഈ കുടുമയെ കളയുന്നതിൽ ദൈവസമ്മതമുണ്ടാകയില്ല. ഈ കുടുമ കാണുവാൻ എത്ര നന്നായിരിക്കുന്നു. ഇതിനെ കളയുവാൻ എന്റെ കൈ വരികയില്ല. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ കുടുമയെ കളയുന്നതിനേക്കാൾ ഇദ്ദേഹത്തിനെ കൊല്ലുന്നതു നല്ലതാണെന്നു തോന്നുന്നു എന്നു പറഞ്ഞുകൊ

ണ്ടു നിന്നു. സ്വാമികൾ അവനോടു നല്ലവാക്കു പറഞ്ഞ് അവനെ സമ്മതിപ്പിച്ച് അവന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നിരുന്നു. അവൻ അവന്റെ ജോലിയാരംഭിച്ചപ്പോൾ കണ്ടുനിന്നവരൊക്കെയും കണ്ണീർവാർത്തു. സ്വാമികളാവട്ടെ അളവില്ലാത്ത ആനന്ദംകൊണ്ടു പരവശനായിട്ട് "ഏടോ ക്ഷുരക! കുറേ ക്ഷമിക്കു. ഞാൻ അല്പം നൃത്തം ചെയ്തുകളയാം" എന്നുപറഞ്ഞ് എണീട്ടു യഥേഷ്ടം നൃത്തം ചെയ്യുവാനും കീർത്തനം പാടുവാനും തുടങ്ങി.

ഇങ്ങിനെ സ്വാമികൾ തന്റെ ആനന്ദത്തിനെ വെളിക്കു കാണിച്ചതുകണ്ട് ജനങ്ങൾ പറഞ്ഞാൽ തീരാത്ത വ്യസനത്തോടുകൂടി "സ്വാമിൻ! തിരുവടിക്കുള്ള ആനന്ദാധിക്യത്തെ ഇങ്ങിനെ കാണിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ഞങ്ങളുടെ മനസ്സു പിളൎന്നുപോകുന്നു. തിരുവടി വ്യസനിച്ചാൽ ഞങ്ങൾക്കു സമാധാനമുണ്ടാകും" എന്നു പറഞ്ഞു. സ്വാമികൾ അതൊന്നും കേൾക്കാത്ത നിലയിൽ നൃത്തം ചെയ്തുകൊണ്ടു ഇരുന്നു. ഇതിനിടയ്ക്ക് ഈ കോലാഹലമൊക്കെക്കണ്ട് ക്ഷുരകനും അത്യന്തം സന്തോഷം തോന്നിയതുകൊണ്ട് എണീറ്റു നടനം ചെയ്തുതുടങ്ങി.

ജനങ്ങൾക്ക് അന്നത്തെ കാഴ്ച കണ്ടിട്ടുണ്ടായ വിനോദവും ആനന്ദവും ഇന്നവിധമെന്നു പറഞ്ഞറിയിപ്പാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. പിന്നീട് ഈ രണ്ടുപേരോടും, നടനംനിൎത്തി മേലിൽ വേണ്ടുന്ന കാൎയ്യത്തെ നടത്തുവാനായി അപേക്ഷിച്ചപ്രകാരം അവർ നൃത്തം മതിയാക്കി വന്നിരിക്കുകയും ഒരുവിധത്തിൽ ക്ഷുരകകൃത്യം കഴിച്ചുകൂട്ടുകയും ചെയ്തു.

സ്വാമികൾ സ്നാനംചെയ്യാൻ നദിക്കു ചെന്നു. കേശവഭാരതി ഒഴിച്ചു മറ്റെല്ലാവരും സ്വാമികളുടെ ഒരുമിച്ചു പോവുകയും വഴിനീളെ കീർത്തനം പാടുകയുമുണ്ടായി.

നദിയിൽനിന്നും മടങ്ങിവന്നപ്പോൾ ഭാരതി സ്വാമികൾക്ക് കാഷായാംബരം നൽകി. അതിനെ വളരെ ആദരവോടുകൂടി രണ്ടു

കൈകളും കാട്ടി വാങ്ങിച്ച് ശിരസ്സിൽവെച്ചു. ഉടനെ ജനങ്ങളെ നോക്കിയുംകൊണ്ടു പിതാക്കന്മാരേ! ഞാനിപ്പോൾ നാലാമാശ്രമത്തിന്ന് ഉചിതമായ വസ്ത്രത്തെ ധരിക്കുന്നു. ഇനി ഞാൻ ആശ്രമധൎമ്മം തെററാതെ നടക്കുന്നതിന്നായി എന്നെ അനുഗ്രഹിക്കേണമെന്നപേക്ഷിക്കുന്നു, എന്നറിയിക്കുകയും ജനങ്ങൾ അപ്പോൾ ഒരു വട്ടംകൂടി കരയുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ സന്ന്യാസീശ്വരൻെറ അടുത്തുചെന്നിരുന്ന് ആ മഹാത്മാവു ചെയ്ത മന്ത്രോപദേശത്തേയും ശ്രീകൃഷ്ണചൈതന്യസ്വാമി എന്ന ദീക്ഷാനാമത്തെയും സ്വീകരിച്ചു. ഉടനെ ഭക്തന്മാർ സ്വാമികളെ നമസ്കരിച്ചിട്ടു,ഗുരോ! പണ്ഡിതശിഖാമണേ! സ്വാമിൻ! ഞങ്ങളിൽ പ്രസാദിക്കേണമെ എന്നപേക്ഷിച്ചു. മററുള്ള ജനങ്ങളും സ്വാമികളെ നമസ്കരിച്ചിട്ടു “പാപികളെ കരകയററുന്ന കരുണാമൃതേ! ഞങ്ങളെയും രക്ഷിക്കേണമേ” എന്നു പ്രാൎത്ഥിച്ചു.

സ്വാമികൾ തൻെറ ആഗ്രഹം സാധിച്ചതുകൊണ്ടു പരമാനന്ദത്തോടുകൂടി വൃന്ദാവനത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. ഉടനെ കേശവഭാരതി ഓൎമ്മപ്പെടുത്തിയപ്രകാരം ദണ്ഡകമണ്ഡലങ്ങളേയും ധരിച്ചു. ജനങ്ങളുടെ തിരക്കുകൊണ്ടു കടന്നു പോകുവാൻ വഴി കിട്ടാതെ നില്ക്കുന്ന സ്വാമികൾ “ജനങ്ങളേ! വൃന്ദാവനത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണനെ കണ്ടുകിട്ടുവാൻ അനുഗ്രഹിക്കുവിൻ. സന്ന്യാസാശ്രമം തെററിനടന്നുമഠത്തിന്നു ചീത്തപ്പേരുണ്ടാക്കാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടുവാനും നിങ്ങളുടെ അനുഗ്രഹം വേണം. സന്ന്യാസിയായ എനിക്കു നിങ്ങളോടു യാചിക്കുവാൻ അൎഹത ഉള്ളതാണല്ലോ. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ നിങ്ങളോട് ഒരു കാൎയ്യത്തെ ആവശ്യപ്പെട്ടുകൊള്ളുന്നു, അത് എന്താണെന്നുവെച്ചാൽ: നിങ്ങൾ ഒരിക്കലും ശ്രീകൃഷ്ണനെ മറക്കാതിരിക്കണം എന്നുള്ളതുതന്നെ” എന്നുപറഞ്ഞു. അതു കേട്ട ജനങ്ങൾ ഭക്തിബഹുമാനങ്ങളോടുകൂടി “ഞങ്ങൾ ഒരിക്കലും ശ്രീകൃഷ്ണനെ മറക്കയി

ല്ല" എന്നറിയിച്ചു. അനന്തരം സ്വാമികൾ തന്റെ ഇളയച്ഛനാ യ ചന്ദ്രശേഖരനെ നോക്കീട്ട് "എന്റെ അമ്മയോട് എനിക്കു മാപ്പുതരേണമെന്നു ഞാൻ അപേക്ഷിച്ചതായി പറയണം. അവി ടെ ഉള്ള എല്ലാവരെയും ശ്രീകൃഷ്ണനെ സദാ ധ്യാനം ചെയ്തുകൊ ണ്ടിരിക്കുവാനുപദേശിക്കുമല്ലൊ" എന്നു പറയുകയും അനന്തരം വൃന്ദാവനം നോക്കി പോവുകയും ചെയ്തു.

പതിനേഴാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

പതിനെട്ടാമദ്ധ്യായം.

സ്വാമികൾ ശാന്തിപുരം പ്രവേശിച്ചതും നവദ്വീപ വാസികൾ സ്വാമികളെ ദർശിച്ചതും.

പരമാത്മാവിനെ പ്രാപിപ്പാൻ പ്രയത്നം ചെയ്യുന്ന യോഗി കളും ബ്രഹ്മജ്ഞാനികളും പഞ്ചേന്ദ്രിയങ്ങളെ ജയിച്ച് ഏകമായി വി ളങ്ങുന്ന ജ്യോതിസ്സോടു കലൎന്ന സമാധി എന്നു പറയപ്പെടുന്ന ഒ രുമാതിരി നിഷ്ഠയിൽ വൎത്തിക്കുന്നുണ്ടല്ലൊ. ഭക്തിമാൎഗ്ഗത്തെ അ വലംബിച്ചിരിക്കുന്ന വിശിഷ്ടാദ്വൈതികളും, കരുണാസാഗരനും ഭ ക്തവത്സലനുമായ പരമപുരുഷനെ സ്നേഹപാശംകൊണ്ടു ബന്ധിച്ചു പഞ്ചേന്ദ്രിയങ്ങളേയും ഭഗവാനിൽ യോജിപ്പിച്ചും പുറമെയുള്ള ജഡ പദാൎത്ഥങ്ങളെ തീരെ വിസ്മരിച്ചും തത്തുല്യമായ നിഷ്ഠയെ പ്രാപി ക്കാറുണ്ട്. അങ്ങിനെ അവർ സമാധിസ്ഥരായി ഭവിക്കുമ്പോൾ അവരുടെ കണ്ണിന്നുനേരെയുള്ളതെന്താണെന്ന് അവരറികയില്ല, കൈകൊട്ടി വിളിച്ചാലും കേൾക്കയില്ല, ദേഹത്തെ കുലുക്കി ഇഴ ത്താലും സമാധി നീങ്ങുകയില്ല, യാതൊന്നും പറകയുമില്ല. ലോക ത്തിലുള്ള അനേകകോടി ജീവന്മാരെ തന്റെ കീഴിലാക്കിക്കഷ്ട പ്പെടുത്തുന്ന കാമനും അവരെ ജയിക്കുവാൻ ഒരിക്കലും ശക്ത നാകയില്ല. ശീതോഷ്ണാതപവായുവൎഷാദികളൊന്നും അവരെ ബാധിക്കു

യില്ല. അവരുടെ മനസ്സെപ്പോഴും സർവ്വാന്തര്യാമിയായ ഭഗവാനിലായിരിക്കും. എല്ലാം ഭഗവൽസ്വരൂപമായിട്ടേ അവർ കാണുകയുള്ളു. ഭഗവത്സ്വരൂപത്തെത്തന്നെയാണ് അവർ കണ്ടാനന്ദിക്കുന്നത്. മാഹാത്മ്യമേറുന്ന ഭഗവാന്റെ "ചരിതാമൃതപാരാവാരത്തിലേറമുങ്ങി പരിഛേദത്തെ വിട്ട ഭക്തന്മാരായ" അവർ ഭക്ഷിക്കുന്നതു ഭഗവൽപ്രസാദവും ഘ്രാണിക്കുന്നതു ഭഗവാൻ ചൂടിയ മാലയും ആകുന്നു. അവർ യാതൊരു വ്യവഹാരത്തിലും മനസ്സുവെക്കുകയില്ല. ആദ്യന്തരഹിതനും കേവലനുമായ ആ പുരാണപുരുഷനെത്തന്നെ സദാ വിചാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ധന്യന്മാർ മേൽപറഞ്ഞ വിധത്തിലുള്ള സമാധിയേ പ്രാപിക്കുന്നതിലാശ്ചര്യമുണ്ടോ?

ശ്രീകൃഷ്ണചൈതന്യസ്വാമികൾ സന്യാസിയായ ഉടനെ ആ സമാധിനിലയെ മെല്ലെമെല്ലെ പ്രാപിച്ചുതുടങ്ങി. ആദ്യം സ്വാമികളുടെ കണ്ണുകൾ യാത്രയ്ക്കുള്ള മാർഗ്ഗം കാണുവാനുപയോഗപ്പെട്ടിരുന്നു. കണ്ണും മുതലായ മററിന്ദ്രിയങ്ങളുടെ പ്രവൃത്തി നിന്നുപോയി. സ്വാമികൾ വൃന്ദാവനത്തിൽ പോകേണം എന്നുള്ള ഒരേനിനവോടുകൂടി നടക്കുകയായിരുന്നു. പിന്നാലെ തുടരെ്ന്നാടിവരുന്ന ഭക്തന്മാർ "നിൽക്കണേ, നിൽക്കണേ!" എന്നു വിളിച്ചുപറയുന്നതിനെ അറിയുന്നില്ല. ദാഹമില്ല, വിശപ്പില്ല, ദേഹത്തിന്നു ക്ഷീണവുമില്ല. അതിവേഗത്തിൽ നടന്നു പോകുന്നുണ്ട്. ജനങ്ങൾ സ്വാമികളുടെ ഒന്നിച്ചു പോകുവാൻ സാധിക്കാതെ നിന്നുകളഞ്ഞു. നിത്യാനന്ദൻ, ചന്ദ്രശേഖരൻ, മുകുന്ദൻ, ഗോവിന്ദൻ ഇവർ നാലുപേരുമാത്രം ഒഴിക്കാതെ സ്വാമികളുടെ പിന്നാലെ ഓടിച്ചെന്നു. നിത്യാനന്ദൻ ഓടിച്ചലിച്ചു സ്വാമികളെ വിളിച്ച്, "എന്നെ സഹോദര എന്നല്ലയോ തിരുവടി വിളിക്കാറുള്ളത്, മെല്ലെ നടക്കേണമേ! ഞങ്ങളേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകേണമേ! ക്ഷീണിച്ച എന്നെ രണ്ടു നാഴിക പിന്നിലാക്കി വിട്ടുന്നുവല്ലോ" എന്നെല്ലാം നിലവിളച്ചതു "പൊട്ടനോടേറാമടക്കം പറവതു" പോലെയായിത്തീന്നു. പിന്നെ

നിത്യാനന്ദൻ "അഹോ അദ്ദേഹത്തെ സഹോദരൻ എന്നു പറയുവാൻ പാടുണ്ടോ? വലുതായ സ്നേഹപാശകൃതബന്ധനത്തെ നിശ്ശേഷമകററി സന്ന്യാസിയായിത്തീൎന്ന അദ്ദേഹം ആചാൎയ്യനായിട്ടല്ലയോ വൎത്തിക്കുന്നത്. കററം കളഞ്ഞ ഗുരുനാഥനെ ഇഷ്ടനാണെന്നു പറയാമോ? സ്വാമികളെ സ്നേഹസൂചകങ്ങളായ വാക്യങ്ങളെക്കൊണ്ടു സ്വാധീനത്തിലാക്കാമെന്നിനി ആലോചിക്കയേവേണ്ട" എന്നു വിചാരിച്ചു. തദനന്തരം, സ്വാമിൻ! ഗുരോ! ജഗദ്രക്ഷക! ദുഃഖസാഗരപോത! കരുണാസാഗര! ശരണ്യ! അല്പം നിൽക്കേണമേ. നിന്തിരുവടിയെ വിളിക്കുന്നതു പാവപ്പെട്ട നിത്യാനന്ദനല്ലയോ? എന്നെ ഇങ്ങിനെ കഷ്ടപ്പെടുത്തി ഇവിടെ ഇട്ടേച്ചുപോകുന്നത് അവിടേക്കു ഭംഗിയാണെന്നു തോന്നുന്നുണ്ടോ? അധഃപതിക്കുവാനടുത്തിരിക്കുന്ന അനേകായിരം ജനങ്ങളെ അൻപോടുകൂടി കാത്തുരക്ഷിക്കുവാനനവരതമാഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടി അടിയനെ ഇങ്ങിനെ അരിഷ്ടിപ്പിക്കാമോ? എന്റെ ബഹിശ്ചരങ്ങളായ പ്രാണങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശ്രീഗൌരാംഗ! നിൽക്കണേ! നിൽക്കേണ! അല്പം നിൽക്കേണം. നിന്തിരുവടി നിൽക്കയില്ലെങ്കിൽ ഞാനിവിടെ മരിക്കയേ ഉള്ളു. കൂടെച്ചെന്നവരെ കുഴിയിലിടുന്ന കൂട്ടത്തിലല്ലാ നിന്തിരുവടി എന്ന് എനിക്കു നല്ലവണ്ണമറിയാം. ഇങ്ങിനെയെല്ലാം പരീക്ഷിക്കുന്നതെന്തിനുവേണ്ടിയാകുന്നു. കാലിൽ ചുററിയ പാമ്പു കടിക്കാതിരിക്കയില്ല. കുറച്ചു നിൽക്കാഞ്ഞാൽ നിന്തിരുവടിയെ പിന്തുടരുവാൻ സാധിക്കയില്ല". എന്നൊക്കെയും പറഞ്ഞു. അതും നിഷ്പ്രയോജനമായി.

സ്വാമികൾ അന്നേദിവസം പകൽ മുഴുവനും അങ്ങിനെതന്നെ പാഞ്ഞു നടക്കുകയും രാത്രിയായപ്പോൾ ഒരു ഗ്രാമത്തിനുള്ളിൽ പ്രവേശിച്ചു മറയുകയും ചെയ്തു. കഷ്ടം സ്വാമികളെ കാണാമെന്നുള്ളതുകൊണ്ടുമാത്രം ധൈൎയ്യം വിടാതിരുന്ന ഭക്തന്മാരെന്തു ചെയ്യും വഴിക്ക്. "ഹേ ഹേ! അതി തേജസ്വിയായ ഒരു ബാലസ്വ

ന്ന്യാസി ഈ വഴിക്കെങ്ങാനും പോകുന്നതു കണ്ടുവോ? ബാലകൃഷ്ണൻ എന്നപോലെ പ്രശോഭിക്കുന്ന ഒരു കുട്ടിസ്സന്ന്യാസിയെ കാണുകയുണ്ടായോ? അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണ്ണുകളിൽ കേളിയാടുന്ന കരുണയും മുഖത്തിലുള്ള ഓമനത്വവും, ദേഹകാന്തിയും ഭക്തിപാരവശതയും നിങ്ങളുടെ മനസ്സിനെ അപഹരിച്ചിരിപ്പാനിടയുണ്ട് അല്ലയോ ബദ്ധപ്പെട്ടുപോകുന്ന ബ്രാഹ്മണ! ഞാനൊന്നു ചോദിച്ചോട്ടെ; നല്ലവർക്കൊക്കെ നായകനും ചെറുപ്പക്കാരനുമായ ഒരു സന്ന്യാസിയെ അങ്ങു കാണുകയുണ്ടായോ? അദ്ദേഹം വേദസാരത്തെ വഴിപോലെ അറിഞ്ഞിട്ടുള്ള മഹാനാകുന്നു. എടോ മിടുക്കുള്ള കുട്ടി! നീ എവിടെ നിന്നാകുന്നു വരുന്നത്? കളവും ചതിയുമൊന്നുമറിയാത്ത ശുദ്ധമനസ്സോടുകൂടിയ നീയെന്റെ ഉള്ളു കുളിരത്തക്കവണ്ണം ഒരു വാക്കു പറയുമോ? കാഷായവസ്ത്രവും ഒരേനിലയായ മനസ്സും പരന്ന നെറ്റിയും നീണ്ട ദൃഷ്ടിയും സൌന്ദര്യമുള്ള ശരീരവും കാരുണ്യം നിറഞ്ഞ ഹൃദയവുമുള്ള ഒരു മഹാനെ എങ്ങാനും ദർശിച്ചുവോ? ഹേ കാരണവരേ! നിങ്ങളാരാണെന്നു മനസ്സിലായില്ല. നേരേ വന്നാലും നോക്കാതെ പോകുന്നുവല്ലോ. നിങ്ങളെപ്പോലെതന്നെ ആരേയും നോക്കാതേയും ലോകൈകനാഥനായും വിളങ്ങുന്ന ഭഗവാനെ വിചാരിച്ചു പറയുവിൻ; ഒരു പരദേശി പോകുന്നതായിട്ടു കണ്ടുവോ?" ഇങ്ങിനെ പലരോടും പലവിധവും ചോദിച്ചു. ആരും കണ്ടു എന്നു പറയായ്കയാൽ കുണ്ഠിതത്തോടുകൂടി ആ ഗ്രാമത്തിൽ അന്നത്തെ രാത്രി മുഴുവനും "സ്വാമികളെ കണ്ടുകിട്ടേണമേ" എന്നു പ്രാർത്ഥിക്കയാണെന്നു തോന്നുംവണ്ണം കഴിച്ചുകൂട്ടി. ആ ഗ്രാമത്തിലുള്ളവർ ഈ കൂട്ടരെ വളരെ മാനിച്ചു. ഊണുകഴിക്കുവാൻ ക്ഷണിച്ചു എങ്കിലും സ്വാമികളെ കാണാതെ ഞങ്ങൾ ആഹാരം കഴിക്കയില്ലെന്നു പറഞ്ഞ് അവരെല്ലാവരും ഉപവസിക്കയാണ് ചെയ്തത്. അരുണോദയമായപ്പോൾ വളരേ ദൂരത്തിൽനിന്ന് ഒരാർത്തനാദം കേട്ടു. അതാരുടേതായിരിക്കാം; സ്വാമികൾക്കല്ലാതെ അത്രമാത്രം ദയനീയമാ

യ വിധത്തിൽ രോദിക്കുവാൻ ആൎക്കു കഴിയും? ഭക്തന്മാരുടനേ എ ന്നീറ്റ്, ആ ശബ്ദംവരുന്നമാൎഗ്ഗം നോക്കി ഓടി. ആ ഗ്രാമത്തിന്നു പുറത്തുള്ള ഒരു ആലുമരത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ ഇടത്തേ കയ്യു തലയ്ക്കൽ വെച്ചു കിടന്നുകൊണ്ടു കരയുന്ന സ്വാമികളെ കണ്ടു. സ്വാമികളു ടെ വിലാപം കേട്ടാൽ കല്ലുകൂടി അലിഞ്ഞുപോകും. അങ്ങിനെ ഒ രു സ്വരം ആരുമൊരിക്കലും കേട്ടിട്ടുണ്ടാകയില്ല. ആ നാദം കേട്ടി ട്ടു മനസ്സു ദ്രവിക്കാതേയും തപിക്കാതേയും ഇരുന്നവരാരുമില്ല.

സ്വാമികൾ അങ്ങിനെ വ്യസനിക്കുവാൻ കാരണമെന്താകു ന്നു. സതീമണിയും തന്നെ വിശ്വസിച്ചിരുന്നവളുമായ പ്രിയതമ യെ വിട്ടുപിരിഞ്ഞു വിചാരിച്ചിട്ടായിരിക്കുമോ? അതോ വാത്സല്യ മേറെയുള്ള മാതാവിനെ ഉപേക്ഷിച്ചതുകൊണ്ടോ? ഒരുസമയം മൂന്നു നാലുദിവസമായിട്ടു വായുവിനെ അല്ലാതെ മറ്റൊന്നിനേയും ഭക്ഷി ക്കാതെയും ഉറങ്ങാതെയും അലഞ്ഞു തിരിഞ്ഞു തളൎന്നുകൊണ്ടാണെ ന്നു വരുമോ? അതല്ലെങ്കിൽ ഉടുക്കുവാൻ കന്ഥയും കിടക്കുവാൻ പാ യയുംകൂടി ഇല്ലാതെ വെയിലും മഞ്ഞുമേററു കഷ്ടപ്പെട്ടുവാനിടവന്നു വല്ലോ എന്നുള്ള വിചാരം മുഴുത്തിട്ടാണെന്നുവരുമോ? അതൊന്നുമ ല്ല, ശ്രീകൃഷ്ണനെക്കുറിച്ചുള്ള പ്രേമാധിക്യംനിമിത്തം "എന്റെ നാ ഥ! എന്നെ കൈവെടിയരുതേ! ഇനി ഒരു ക്ഷണനേരംപോലും നി ന്തിരുവടിയെ പിരിഞ്ഞിരിക്കുവാൻ എന്നേക്കൊണ്ടു സാധിക്കയി ല്ല. ഞാൻ എന്തപരാധം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിലും കരുണാസമുദ്രമാ യ നിന്തിരുവടി പൊറുത്തു രക്ഷിക്കേണമേ" എന്നുപറഞ്ഞുകൊ ണ്ടുള്ള കരച്ചിലാണ്.

അങ്ങിനെ അല്പനേരം കഴിഞ്ഞു, സ്വാമികൾ പിന്നെയും എ ണീറ്റു നടന്നുതുടങ്ങി, ഭക്തന്മാരും തുടൎന്നുപോയി. തന്റെ അ ന്ത്യകാലം മുഴുവനും വൃന്ദാവനത്തിൽതന്നെ കഴിച്ചുകൂട്ടണമെന്നു ക രുതിപ്പോയിരുന്ന ഒരു ബ്രാഹ്മണനെക്കുറിച്ചു പ്രശംസിക്കുന്നതായ

ഒരു പദ്യം ചൊല്ലുകയും "ആ ബ്രാഹ്മണൻതന്നെയാണ് ഉത്തമൻ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിപ്രായം വളരെ ശ്ലാഘനീയമായിട്ടുള്ളതുതന്നെ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിപ്രായമനുസരിച്ചു ലോകത്തിലുള്ളവരെല്ലാം നടക്കേണ്ടതാകുന്നു" എന്നിങ്ങിനെ പറയുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടു ഓടിപ്പോകുന്ന സ്വാമികൾക്കു വളരെ ദൂരം ചെല്ലുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. മാർഗ്ഗത്തിൽ പല തടസ്ഥങ്ങളും സ്വാമികൾക്കു നേരിട്ടു. ആ പ്രദേശത്തിന്റെ സ്വഭാവംതന്നെ സഞ്ചാരത്തിന്നു സൌകര്യമുള്ളതല്ല. "നിമ്നോന്നതഗുഹാഗഹ്വരശർക്കരാദുർമ്മാർഗ്ഗ"മെന്നു പറയേണ്ടത് ആ പ്രദേശത്തിനെത്തന്നെയാകുന്നു. കേററവും ഇറക്കവും ധാരാളത്തിലധികമുള്ളതുകൊണ്ടു സ്വാമികൾ ആഗ്രഹിച്ചതുപോലെ അതിവേഗത്തിൽ ബഹുദൂരത്തുചെല്ലുവാൻ സാധിച്ചില്ല. അതിന്നു വിഷ്ണുപ്രിയാ ദേവിയുടെ ആധിതന്നെയാണ് കാരണമെന്നു ചിലർ പറയുന്നുണ്ട്. അവർ സ്വാമികൾ പിരിഞ്ഞുപോയ ദിവസം മുതൽ ഏകാഗ്രചിത്തയായി ഭഗവാനെ പ്രാർത്ഥിച്ചും കണ്ണീർ തുടച്ചും കരഞ്ഞുംകൊണ്ടിരുന്നതായ ആയവസ്ഥതന്നെയാണ് നമ്മുടെ സ്വാമികളുടെ മുമ്പിൽ ഒരു മഹാശക്തിയായി ഭവിച്ചു സ്വാമികളെ പോകുവാനയക്കാതെ തടുത്തത്.

ഇങ്ങിനെ പോകുന്ന സ്വാമികൾ, സന്യസിച്ചതിന്റെ അഞ്ചാം ദിവസം കാലത്തു ചില കുട്ടികൾ മാടുമേച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരു മൈതാനപ്രദേശത്തിൽ ചെന്നെത്തി. ആ ബാലന്മാർ സ്വാമികളെ കണ്ട ക്ഷണത്തിൽ അവരുടെ മനസ്സിന്ന് ഒരുമാതിരി മാററം ഭവിക്കുകയും "ഹരി ഹരി ഹരിയേ ഭജിക്കുവിൻ" എന്ന് ഉറക്കെ ചൊല്ലുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ സമാധിസ്ഥിതിയിൽനിന്നു കുറഞ്ഞൊന്നുണർന്നു കണ്മിഴിച്ചു കുട്ടികളെനോക്കി സന്തോഷത്തോടുകൂടി വിളിച്ചിട്ട്, "കുട്ടികളേ! നിങ്ങൾക്കു ഹരിനാമത്തെ ഉപദേശിച്ചതാരാണ്. നിങ്ങളതിനെ എവിടെനിന്നാണ് മനസ്സിലാക്കി

യതു്? നിങ്ങൾ വൃന്ദാവനത്തിൽ പാൎക്കുന്നവരാണോ? എന്നു ചോദിച്ചു. കുട്ടികൾ അതിന്നു മറുവടി ഒന്നും പറയുവാൻ തോന്നാതെ അന്ധാളിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നതേയുള്ളു. ഉടനെ സ്വാമികൾ ആ കുട്ടികൾ വൃന്ദാവനത്തിലുള്ളവരാണെന്നു നിശ്ചയിച്ചു. ആ കൂട്ടത്തിൽ പ്രമാണിയായ കുട്ടിയുടെ മുതുകിൽ തടവിക്കൊണ്ടു്, "വത്സ! ഞാൻ നിങ്ങൾക്കു് എത്രമാത്രം കടപ്പെട്ടിട്ടുള്ളവനാണെന്നറിയാമോ? ഞാൻ ഹരിനാമം കേട്ടാനന്ദിച്ചിട്ടു വളരെ ദിവസമായി. ആ ആനന്ദം ലഭിക്കാതെ ഞാൻ ഏകദേശം മരിക്കാറായി എന്നു തന്നെ പറയാം. നിങ്ങളുടെ ഹരിനാമോച്ചാരണമാണു് എന്നെ രക്ഷിച്ചതു്. ഇനി ഒരുപ്രാവശ്യംകൂടി അതിനെ ചൊല്ലുവിൻ". എന്നെല്ലാം നല്ലവാക്കുപറഞ്ഞുകൊണ്ടാവശ്യപ്പെടുകയും കുട്ടികൾ അങ്ങിനെ ചൊല്ലുകയും ചെയ്തു.

അനന്തരം സ്വാമികൾ ആ കിടാങ്ങളോടു "വൃന്ദാവനത്തിലേക്കുള്ള വഴി ഏതാണു് എന്നു ചോദിച്ചു. ആ സമയത്തു സ്വാമികളുടെ പിന്നിൽനിന്നിരുന്ന നിത്യാനന്ദൻ, "നല്ലതരം കിട്ടി ഇനി സ്വാമികളെ തിരിച്ചു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോകാം" എന്നുവിചാരിച്ചുകൊണ്ടു, ഗോപാലബാലന്മാരോടു, ശാന്തിപുരത്തിലേക്കു പോകുവാനുള്ള മാൎഗ്ഗത്തെ കാണിച്ചുകൊടുക്കുവാനായിട്ടു് ആംഗ്യം കാണിക്കുകയും അവർ ആ വഴിയെ ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുകയും സ്വാമികൾ ആ വഴിയിൽക്കൂടി പോവുകയും ചെയ്തു.

ഉടനെ നിത്യാനന്ദൻ കുറഞ്ഞൊന്നാലോചിച്ചു് ചന്ദ്രശേഖരനോടു "നിങ്ങൾ നേരെ ശാന്തിപുരത്തു് ചെന്നു് അദ്വൈതാചാൎയ്യരെ കണ്ടു് ഇക്കരെയിൽ ഒരു തോണിയും കൊണ്ടുവന്നു കാത്തിരിക്കുവാൻ ഏൎപ്പാടു ചെയ്യണം. ഞാൻ എങ്ങിനെയെങ്കിലും സ്വാമികളെ അങ്ങോട്ടുക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വന്നുകൊള്ളാം. ശ്രീകൃഷ്ണനെ സഹദേവൻ എന്നതുപോലെ ഞാൻ സ്വാമികളെ ഭക്തിപാശം കൊണ്ടു ബന്ധിച്ചു് അതിവേഗത്തിൽ അവിടെ എത്തും. നിങ്ങൾ

ശാന്തീപുരത്തെ ആചാൎയ്യരെ കണ്ടില്ലെങ്കിൽ നവദ്വീപത്തു പോയിട്ടെങ്കിലും തോണിയും കൊണ്ടുവന്നു കാത്തിരിപ്പാൻ തക്കവണ്ണം ഏൎപ്പാടു ചെയ്യേണം" എന്നു പറഞ്ഞു. ചന്ദ്രശേഖരൻ അങ്ങിനെ തന്നെ എന്നു സമ്മതിക്കുകയും ഒരു കുറുക്കുവഴിയെ ബദ്ധപ്പെട്ടു പോവുകയും ചെയ്തു. വൃന്ദാവനത്തിലേക്കു പോകുവാനുദ്യമിച്ച ബ്രാഹ്മണശ്രേഷ്ഠനെ കുറിച്ച സ്വാമികൾ പിന്നെയും ആലോചിക്കുകയും ആ ശ്ലോകം ചൊല്ലുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടു നടന്നു. അങ്ങിനെ കുറെ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ തന്റെ പിന്നാലെ ആരോ ഒരാൾ വരുന്നുണ്ടെന്നറിഞ്ഞിട്ടു തിരിഞ്ഞുനോക്കാതെതന്നെ സ്വാമികൾ വൃന്ദാവനത്തിലേക്ക് ഇനി എത്രനാഴിക ഉണ്ടെന്ന് അറിയാമൊ എന്നു ചോദിച്ചു. നിത്യാനന്ദൻ തന്നോടാണ് ഈ ചോദ്യമെന്നു വിചാരിച്ചിട്ടു "വൃന്ദാവനത്തിലേക്ക് ഇനി അധികം ദൂരമില്ല. നാം അതിന്നു വളരെ അടുത്ത് എത്തിക്കഴിഞ്ഞു" എന്നു മറുവടി പറഞ്ഞു. സ്വാമികൾ അതിനെക്കുറിച്ച മറ്റൊന്നും ആലോചിക്കാതെയും മറുവടിപറഞ്ഞത് ആരായിരിക്കുമെന്നു നോക്കാതേയും മുൻപറഞ്ഞ ബ്രാഹ്മണനെത്തന്നെ വിചാരിച്ചും വൃന്ദാവനത്തിലെത്തി സുഖമായി കാലക്ഷേപം കഴിക്കാമെന്നുള്ള വിചാരത്താൽ ആനന്ദപരവശനായുംകൊണ്ടു നടന്നു.

ആ സമയം നിത്യാനന്ദൻ സ്വാമികൾ സമാധിയിൽനിന്നും ഉണൎന്നിരിക്കയാണെന്നു വിചാരിച്ചു പെട്ടന്നു സ്വാമികളുടെ മുമ്പിൽചെന്നു വണങ്ങിനിന്നു. സന്ന്യസിച്ചശേഷം സ്വാമികളെ നിത്യാനന്ദൻ ഒന്നാമതായിട്ടു നേരെ കണ്ടത് ഇപ്പോൾ മാത്രമാകുന്നു. അതുകൊണ്ടു നിത്യാനന്ദന്റെ മനസ്സുരുകുകയും കണ്ണിൽ വെള്ളം നിറയുകയും ദേഹം നടുങ്ങുകയും ചെയ്തു. കാൎയ്യം ഫലിക്കാതിരുന്നെങ്കിലോ എന്നു ഭയപ്പെട്ട് അതെല്ലാം ഒരുവിധമൊതുക്കി സ്വാമികൾ നിത്യാനന്ദന്റെ മുഖത്തു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി, സന്ദേഹത്തോടുകൂടി, "നിങ്ങളെ എവിടെയോവെച്ചു കണ്ടിട്ടുണ്ടെന്നു തോ

ന്നും, പരിചയമുള്ള മുഖംപോലെയാണിരിക്കുന്നത്" എന്നുപ റഞ്ഞു.

നിത്യാനന്ദൻ, ഉള്ളിൽ മുഴുത്ത വ്യസനത്തോടും പുറമേ പുഞ്ചിരിയോടുംകൂടി ഞാനല്ലയൊ അവിടുത്തെ ആശ്രിതനായ പാവപ്പെട്ട നിത്യൻ, എന്നു പറഞ്ഞതിന്നു സ്വാമികൾ, അതെങ്ങിനെ, ബങ്കാളത്തിൽ നിങ്ങളെ വിട്ടു ഞാൻ വൃന്ദാവനത്തിൽ വന്നെത്തിയിരിക്കുന്നു, ഇതെന്താശ്ചൎയ്യമാകുന്നു, നിങ്ങൾ അവിടെയുമുണ്ടായരിക്കും ഇവിടെയുമുണ്ടായിരിക്കും എവിടെയുമുണ്ടായിരിക്കുമെന്നുണ്ടോ? നിങ്ങൾ ഇവിടെ എങ്ങിനെ വന്നുചേൎന്നു.

നിത്യാനന്ദൻ—തിന്തിരുവടി വൃന്ദാവനത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ ഞാനും പിന്നാലെ വന്നു. തേനുള്ളേടത്തേക്കു മക്ഷികയെ ക്ഷണിക്കേണമെന്നുണ്ടോ?

സ്വാമികൾ—ശരി, ശരി, നിങ്ങൾ വന്നതു നന്നായി. നമുക്കു രണ്ടുപേക്കും വൃന്ദാവനത്തിൽ ഹരിദ്ധ്യാനം ചെയ്തുകൊണ്ടാനന്ദമായി വസിക്കാം. നിങ്ങൾ മുമ്പു വൃന്ദാവനത്തിൽ പോയിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു നിങ്ങൾക്കു വഴിയറിയാമെല്ലോ. നിങ്ങൾ മുമ്പെ നടന്നു വഴി കാണിക്കുവിൻ. ഭഗവാൻ പ്രസാദിച്ചാൽ ഭാഗ്യത്തിന്നു പഞ്ചമില്ലെന്നുള്ളതു പരമാൎത്ഥംതന്നെ.

"അമ്മ കൊതിച്ചതും പാൽ, വൈദ്യൻ വിധിച്ചതും പാൽ" എന്നു പറഞ്ഞ കൂട്ടത്തിൽ നിത്യാനന്ദൻ ആഗ്രഹിച്ചതിനെത്തന്നെയാകുന്നു സ്വാമികൾ ആജ്ഞാപിച്ചത്. നിത്യാനന്ദൻ സ്വാമികളെ "ഇതിലെ, ഇതിലെ, എന്നു പറഞ്ഞു ശാന്തിപുരത്തിലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോയി. ആചാൎയ്യൻ തോണിയും കൊണ്ടുവന്നു കാത്തിരിക്കുന്ന സ്ഥലത്തു ചെന്നു തോണിയിൽ കയറി ആചാൎയ്യരുടെ ഭവനത്തിൽ ചെന്നു ക്ഷുൽബാധ നീക്കാമെന്നു വിചാരിച്ചുകൊണ്ടു മുമ്പിൽ നടക്കുന്ന നിത്യാനന്ദന്റെ പിറകെ സ്വാമികൾ ചെന്നു. സ്വാമികളുടെ മനസ്സു ശ്രീകൃഷ്ണനിൽതന്നെ ആയിരുന്നതുകൊണ്ടു

ശ്രീകൃഷ്ണനെപ്പററിയും തദ്വാസസ്ഥലമായ വൃന്ദാവനത്തെപ്പററിയും സ്വാമികൾ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. തദേകധ്യാനത്തോടു കൂടിയ സ്വാമികൾ "വൃന്ദാവനത്തിലേക്ക് ഇനിയും എത്ര ദൂരമുണ്ട്?" എന്നു ചോദിക്കും. "ഇതാ അടുത്തായി" എന്നു നിത്യാനന്ദൻ പറയും. ഉടനെ സ്വാമികൾ ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ ആ കോമളവിഗ്രഹം എനിക്കു കാണുവാൻ സംഗതിവരികയില്ലയൊ എന്നു പറയും.

"മിടുക്കൻ കൊടുത്ത പുനകിൻഗുണമടുത്തദിവസത്തിലറിയാം" എന്നു പറയുന്നതുപോലെ തന്റെ കാപട്യം എപ്പോൾ വെളിപ്പെടുമോ എന്നുള്ള ഭയം നിത്യാനന്ദനു നന്നെ ഉണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു സ്വാമികളുടെ ഈവക ചോദ്യങ്ങളുപദ്രവമായിട്ടു തോന്നിയിരുന്നു. തന്നിമിത്തം നിത്യാനന്ദൻ സ്വാമിൻ! ശ്രീകൃഷ്ണനിലുള്ള പ്രേമംതന്നെ അവിടുത്തെ ശരീരത്തെ പോഷിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. അവിടുത്ത് ആഹാരത്തെക്കുറിച്ച് അന്വേഷിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല. ആനന്ദമയമായി തീന്നവക്ക് ആമയമുണ്ടാകുവാൻ വഴിയുണ്ടോ? ഉണ്ടും ഉറങ്ങിയും കാലം കഴിച്ചുകൂട്ടുന്ന മനുഷ്യരിലൊരുവനായ ഞാൻ ദാഹവും വിശപ്പും കലശലായിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു വിവശനായി തീന്നിരിക്കുന്നു, ഞാനെന്താണ് ചെയ്യേണ്ടത്" എന്നു പറഞ്ഞു. സ്വാമികൾക്കു ലോകവ്യവഹാരസ്മരണയുണ്ടാക്കി തീക്കുവാൻ ഈ ഉപായം കൊള്ളാമെന്നു കരുതീട്ടാണ് അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞത്. അതൊന്നും ഫലിച്ചില്ല. സ്വാമികൾ പിന്നെയും "വൃന്ദാവനത്തിലേക്ക് ഇനിയും എത്രനാഴികയുണ്ടെന്നുള്ളതു കൃത്യമായി പറയണം" എന്നു ചോദിക്കയാണ് ചെയ്തത്. അപ്പോൾ വളരെ അകലെ ഒരു ചെറിയ വെള്ളിക്കമ്പി എന്നപോലെ കാണപ്പെട്ട ഗംഗാനദിയെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ടു "സ്വാമിൻ! അതാ കണ്ടുവോ? അതു യമുനയാണ്, നാം അടുത്തെത്തിക്കഴിഞ്ഞു" എന്നു നിത്യാനന്ദൻ പറഞ്ഞു. സ്വാമികൾ ഉടനെ മിന്നൽപോലെ പ്രവാഹവേഗത്തിലോടി. അഞ്ചു ദിവസമായിട്ട് ഉണ്ണാതേയും ഉറങ്ങാ

തേയും ഉള്ള ക്ഷീണമൊന്നും കണ്ടില്ല. എന്തോ ആവേശിച്ചിട്ടുള്ളതുപോലെ തന്നെ മറന്നു ചെന്നു നദിയിൽ ചാടി മുങ്ങി വളരെ ദൂരത്തുചെന്നു. പിന്നെ കരയ്ക്കു കയറിനിന്നു കണ്ണടച്ചു രണ്ടുകയ്യും ശിരസ്സിൽവെച്ചു കൂപ്പി, ആനന്ദബാഷ്പം ചൊരിഞ്ഞു ഭക്തിസ്സ്വരൂപമായി ശോഭിച്ചു, ചാടിക്കൂത്താടി. ഭക്തിപരവശനായി പാടി യശോദാകിശോരനെവിടെ എവിടെ എന്നു തേടി. അവിടെ അടുത്ത് ആചാര്യൻ തോണിയുംവെച്ചു കാത്തിരിക്കുന്നുണ്ട്. സ്വാമികൾ അതു കണ്ടില്ല. ആചാര്യനും സ്വാമികളെ സന്യസിച്ചതിന്നു ശേഷം കണ്ടിട്ടില്ലായ്കയാൽ മൊട്ടയിട്ടു കാഷായം ധരിച്ചു സമീപത്തു നിൽക്കുന്ന ആയാളെ സ്വാമികളാണെന്നു ധരിച്ചില്ല. അച്ഛനായാലെന്താണ്, ജ്യേഷ്ഠനായാലെന്താണ്, എത്രവളരെ ഇഷ്ടമുള്ളവരായാലെന്താണ്, രൂപം മാറിയാലാളെ അറിയുമോ? അധികം താമസിക്കാതെ നിത്യാനന്ദൻ വന്നെത്തിയതുകൊണ്ടു സ്വാമികളെ ആചാര്യനറിഞ്ഞു. അരികിൽ ചെല്ലുവാൻ തുനിഞ്ഞപ്പോളടിവെക്കുവാൻ സാധിക്കാത്തവിധം വർദ്ധിച്ച വ്യസനത്തോടുകൂടി ഉറക്കെ കരഞ്ഞു.

"അയ്യോ ഇതും എന്റെ കണ്ണുചെയ്ത പുണ്യമോ? പല്ലവത്തേക്കാൾ മാർദ്ദവവും രത്നങ്ങളേക്കാൾ കാന്തികൂടുന്നതും സർവ്വജനമനോഹരവുമായ തിരുമേനി ഇങ്ങിനെ അലങ്കോലമായല്ലോ, മഞ്ജുളമായ മന്ദഹാസം വിളങ്ങുന്ന മുഖാരവിന്ദം വാടിച്ചുളിഞ്ഞുപോയല്ലോ. നന്നേ ചടച്ചു, തളർച്ചയും ധാരാളമുണ്ട്, ഒച്ചകൂടി മാറിപ്പോയല്ലോ, അയ്യയ്യോ, കുറച്ചു ദിവസങ്ങൾക്കു മുമ്പേ കാമൻകൂടി നാണിക്കത്തക്കവണ്ണം വിളങ്ങിയിരുന്ന ആ സൌന്ദര്യമൊഴുകിയ ശരീരം ഇപ്പോളിങ്ങിനെ ആയല്ലോ. ഭൂമിയെ ഭരിക്കുന്ന ഭൂപതിശ്രേഷ്ഠന്മാർക്കാർക്കുതന്നെ ഇല്ലാത്തതായ ആ ഗാംഭീര്യവും ആ നടയും ആ ഉടുപ്പും എല്ലാം കഴിഞ്ഞുപോയ പഴങ്കഥയായി തീർന്നുവല്ലോ. കഷ്ടം! ഈകോലം കണ്ടു സഹിക്കുവാൻ ഞാൻ ശക്തനാകുന്നില്ല. വാത്സല്യമേറിയ മാതാവും, സാദ്ധ്വീമണിയായ ആ വിഷ്ണുപ്രിയയും കാണു

വാനിടവന്നാൽ, അയ്യോ കഷ്ടം അവരുടെ അവസ്ഥയെന്തായിരിക്കും. മൂർഛിച്ചുവീഴുമോ, കിടന്നുരുളുമോ, തൊഴിക്കുമോ, തലയെ ഉടച്ചുകളയുമോ, ജഗദീശ്വരനറിയാം". ഇങ്ങിനെ ആചാര്യൻ വലുതും അങ്കലാപ്പു പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നു.

കേവലാനന്ദാനുഭവനിമഗ്നനായിരുന്ന സ്വാമികൾ ആചാര്യന്റെ രോദനം കേട്ടു കണ്മിഴിച്ചു നോക്കുകയും അദ്ദേഹത്തിനെ ആചാര്യനാണെന്നറിയുകയും ചെയ്തിട്ട്, അല്ലാ ഇതെന്തൊരാശ്ചര്യം! ഇനി നാം മൂന്നുപേരുംകൂടി മുകുന്ദനെ ഭജിച്ചുകൊണ്ടു വൃന്ദാവനത്തിൽ താമസിക്കാം" എന്നു പറഞ്ഞു. അദ്വൈതാചാര്യർക്കു നിത്യാനന്ദൻ പററിച്ച പണി ഒന്നും മനസ്സിലായിട്ടില്ല. സ്വാമികളീ പ്പറഞ്ഞതെന്താണെന്നു മനസ്സിലാക്കാതെ മേലും കീഴും മിഴിച്ചുതുടങ്ങി. ആ സമയത്തു സ്വാമികൾ— "ഞാൻ വന്നുചേരുന്നതിന്നു മുമ്പെ നിങ്ങളിവിടെ വന്നെത്തിയതെങ്ങിനെയാകുന്നു?" എന്ന് ആചാര്യരോടു ചോദിച്ചു. ആചാര്യർക്കു സന്ദേഹം മുമ്പത്തേക്കാൾ അധികരിച്ചു. എന്തൊന്നാണ് മറുവടി പറയേണ്ടത് എന്നറിയാതെ അന്ധാളിച്ചു, നിത്യാനന്ദന്റെ മുഖത്തെക്കുനോക്കി. ഉടനെ സ്വാമികൾ പൂർണ്ണമായി സ്വസ്ഥാനം പ്രാപിക്കുകയും നിത്യനന്ദൻ തന്നെ പററിച്ചതാണെന്നും മുമ്പിൽ കാണുന്നതു ഭാഗീരഥീനദിയും അക്കരെയിൽ ശാന്തിപുരവുമാണെന്നും മനസ്സിലാക്കുകയും ചെയ്തു. ഇതു നിമിത്തം വലിയ വ്യസനം സ്വാമികൾക്കുണ്ടായി എങ്കിലും സത്വഗുണാന്വിതനാകയാൽ ലേശംപോലും ക്രോധഭാവംകൂടാതെ നിത്യാനന്ദനോടു "മാന്യാത്മാവെ! നിങ്ങളെന്നെ പററിക്കയാണ് ചെയ്തത് എന്നു ഞാൻ മനസ്സിലാക്കി. നിങ്ങളുടെ അനുജനായ എന്നെ ഇങ്ങിനെ വഞ്ചിച്ചതു ഭംഗിയായോ? എന്തിനാണിങ്ങിനെ ചെയ്തത്? ഞാൻ ശ്രീകൃഷ്ണനോടുകൂടി ചേരണം എന്നുള്ള കൊതികൊണ്ടാകുന്നു സന്യാസാശ്രമമംഗീകരിച്ചത്. എന്നെ നിങ്ങൾ വഴിതെററിച്ചു കൊണ്ടുവന്നു കളഞ്ഞുവല്ലോ. ഈ പ്രവൃത്തി ഒരു സ

ഘോദരനു ചെയ്യത്തക്കതാണോ? ഞാൻ അറിഞ്ഞിട്ടൊരു കുററവും ചെയ്യിട്ടില്ല. അങ്ങിനെ ഇരിക്കെ എന്നെ ശിക്ഷിച്ചതെങ്ങിനെ വിചാരിച്ചാലും ഉചിതമായി എന്നു വരികയില്ല. നിങ്ങളെന്നെ ഇങ്ങിനെ ചതിച്ചുകളഞ്ഞുവെല്ലൊ? കണ്ണനെക്കാണണം, ഭഗവാന്റെ മുരളീനാദം കേട്ടാനന്ദിക്കണം, ഭക്തി വദ്ധിക്കണം എന്നെല്ലാം രാവും പകലും ആഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവനാകുന്നു ഞാനെന്നുള്ളതു നിങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടയോ? പിന്നെ എന്തുകൊണ്ടാണ് ശംഖചക്രഗദാസരോരുഹപാണിപങ്കജനായി വിളങ്ങുന്ന ആ ഭഗവാനെ കാണാതിരിക്കത്തക്കവണ്ണം നിങ്ങളെന്നെ അനുഗ്രഹിച്ചത്. വിശ്വസിച്ചു കൂടെ ചെന്നവരെ കുഴിയിലിടുവാൻ മടിയില്ലാത്തവനുംകൂടി ചെയ്യാത്തതായ ഈ പ്രവൃത്തിയെ ഗുണികളെല്ലാമണിയുന്ന മണിയായി വിളങ്ങുന്ന നിങ്ങൾ ചെയ്യാൻപാടുണ്ടോ? ഉറക്കിക്കിടത്തി കഴുത്തറുക്കുന്ന ദുഷ്ടന്മാർകൂടി വെറുക്കുന്ന ഈ വേലയെ വിശ്വസ്തമിത്രമായ നിങ്ങൾ ചെയ്യാമോ? ഇഷ്ടന്മാർക്കിഷ്ടനും ദുഷ്ടന്മാർക്കുകൂടി നല്ലവനും നല്ല ബുദ്ധിമാനും ഭക്താഗ്രഗണ്യനും സത്വഗുണയുക്തനും എനിക്ക് ആത്മതുല്യനുമായ നിങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുകൂടാത്തതാകുന്നു. നിങ്ങളെ എന്തിനു കുററം പറയുന്നു, എല്ലാം എന്റെ തലയിലെഴുത്തിന്റെ ശക്തിതന്നെ" എന്നു പറഞ്ഞു.

നിത്യാനന്ദൻ മറുവടി ഒന്നും പറയുവാൻ നിവൃത്തിയില്ലാതെ തലതാഴ്ത്തികൊണ്ടു നിന്നതേയുള്ളു. ആചാര്യർക്ക കാര്യമൊക്കെയും മനസ്സിലായിട്ടു സ്വാമികളോട്ടു, "ചതിയൊന്നും ചെയ്യിട്ടില്ല. സ്വാമികളെ ചതിക്കുവാനൊരു മനുഷ്യനെക്കൊണ്ടു സാധിക്കുമോ? ഭഗവാനെ ചതിക്കുവാൻ ഭുവനത്തിലൊരാളുണ്ടോ? ഭാഗീരഥി യമുനാസഹിതയാകുന്നു എന്നു ശാസ്ത്രങ്ങൾ പറയുന്നതു കളവാകുമോ? അതുകൊണ്ടു നിങ്ങൾ സ്നാനം ചെയ്തതു യമുനയിൽതന്നെയാണ്" എന്നു പറഞ്ഞു. സ്വാമികൾ— അതങ്ങിനെയാവട്ടെ. ഈ പ്രദേശം വൃന്ദാവനമാണെന്നു പറകയുണ്ടായെല്ലൊ. അതെങ്കിലും ക...

വാണെന്നു സമ്മതിക്കാതെ നിവൃത്തി ഉണ്ടോ? അദ്വൈതർ,സ്വാമികളിരിക്കുന്ന ഈ സ്ഥലം വൃന്ദാവനം തന്നെ. അല്ലെന്നാക്കുവാനാരെക്കൊണ്ടുകഴിയും. രാമനിരിക്കുന്ന ഇടം അയോദ്ധ്യ എന്നു ജനങ്ങൾ പറയാറുള്ളതു വെറുതെയല്ല,തക്ക ന്യായമുണ്ടായിട്ടുതന്നെയാണ്, എന്നു പറയുകയും ചില പ്രമാണങ്ങളെ എടുത്തു കാണിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടു പിന്നെയും സ്വാമിൻ! സകല കാൎയ്യവും അവിടുത്തെ ആജ്ഞയാലാകുന്നു നടക്കുന്നത്. ഈ ലോകത്തെ പമ്പരംപോലെ ആട്ടുന്ന കൎത്താവു നിന്തിരുവടിതന്നെ. ജഗൽക്കാരണനും ജഗൽ പരിപാലകനും നിന്തിരുവടിയാകുന്നു. സൎവ്വജ്ഞനും സൎവ്വശക്തനുമായ നിന്തിരുവടി ഒന്നും അറിയാത്ത നിലയിൽ നടിക്കുന്നുവല്ലൊ. ഞങ്ങളെ കാത്തുരക്ഷിക്കുവാൻവേണ്ടി തന്നെയാണ് നിന്തിരുവടി ഇങ്ങിനെ അവതരിച്ചത്. നിന്തിരുവടിനിമിത്തം എല്ലാവരും ഊണും ഉറക്കവുമുപേക്ഷിച്ചു വിവശന്മാരായിരിക്കുന്നു. നിന്തിരുവടിയും ആഹാരം കഴിച്ചിട്ട് അഞ്ചു ദിവസമായല്ലൊ. ലോകങ്ങളെയെല്ലാം ഭക്ഷണം കഴിച്ചു വലിയ വയറുള്ള നിന്തിരുവടിക്കു് ഉണ്ണുന്നതും ഉണ്ണാതിരിക്കുന്നതും ഉറങ്ങുന്നതും ഉറങ്ങാതിരിക്കുന്നതുമെല്ലാം ഒരു പോലെ. ഞങ്ങളങ്ങിനെയാണൊ? ഒരു ദിവസത്തെ ഊണൊ ഉറക്കമോ ഉപേക്ഷിക്കുവാൻ ഞങ്ങൾക്കു ശേഷിയില്ല. രണ്ടു ദിവസം കൊണ്ടു ഭക്ഷിച്ചുതീക്കാവുന്നതിനെ ഒരേ ദിവസത്തിൽ ഭക്ഷിക്കുക എന്നു വെച്ചാൽ അതിന്നും ശക്തരല്ല. തണുപ്പും സഹിക്കയില്ല,ചൂടും സഹിക്കയില്ല, അതുകൊണ്ടു ഞങ്ങൾക്കുവേണ്ടി തോണിയിൽ കയറണം, അക്കരെയിൽ ചെല്ലുക"എന്നു പറഞ്ഞു സ്വാമികളുടെ വലത്തെ കയ്യിൽ പിടിച്ചു വലിച്ചു.

സ്വാമികൾ അല്പം ദേഷ്യപ്പെട്ട നിലയിൽ തുകൈ കുടഞ്ഞു വിടുവിച്ചിട്ടു, "പമ്പരത്തെ എന്നപോലെ എന്നെ നിങ്ങൾ ആട്ടുകയും,ലോകത്തെ ഞാൻ പമ്പരത്തെ എന്നപോലെ ആട്ടുന്നു എന്നു പറയുകയും ചെയ്യുന്നയാണല്ലയോ? നിങ്ങൾ പാവയെപ്പോലെ

എന്നെ കളിപ്പിക്കുന്നു. ഞാൻ കളിക്കുന്നു. ഞാൻ എന്റെ ഇഷ്ട പ്രകാരം നടക്കുവാൻ ശക്തനല്ലാതായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ബുദ്ധികെട്ടു ഉന്മത്തനെന്നപോലെയായി; കഷ്ടം! വൃന്ദാവനത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു ഞാൻ ശാന്തിപുരത്തിൽ വന്നെത്തി എന്നു പറഞ്ഞു നിത്യാനന്ദനെ ഒന്നു നോക്കി. നിത്യാനന്ദൻ അല്പം ധൈൎയ്യമവലംബിച്ചുകൊണ്ടു, "സ്വാമിൻ! അവിടേക്കു ശ്രീകൃഷ്ണഭക്തികൊണ്ടുതന്നെ ശരീരപോഷണം ചെയ്യുവാൻ സാധിക്കും. ഞങ്ങൾക്കതിന്നു ത്രാണിയില്ല. അഞ്ചു ദിവസമായിട്ടാഹാരമില്ലായ്കയാൽ നന്നെ ക്ഷീണമുണ്ട്. ജീവൻ പോകാറായ നിലയിലെത്തിയിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് അദ്വൈതാചാൎയ്യരുടെ ഭവനത്തിൽചെന്നു ക്ഷുൽബാധയെ നീക്കി വിശ്രമിച്ചാൽ കൊള്ളാം. അതിന്നു ദയയുണ്ടാവാത്തപക്ഷം ഞങ്ങൾ വൃഥാ മരിച്ചുപോകയെ ഉള്ളൂ. അതിന്നുംപുറമെ അവിടെ എല്ലാവരും സ്വാമികളെ കാണായ്കയാൽ പറഞ്ഞാൽ തീരാത്ത ആധിയോടുകൂടിയാണിരിക്കുന്നത്. അവൎക്കുവേണ്ടി എങ്കിലും അങ്ങോട്ടുക്കു പോകേണ്ടതാകുന്നു. ഞാൻ തിരുവടിയെ ചതിച്ചതും കളവുപറഞ്ഞതും കപടം കാണിച്ചതും പാപം നേടിയതും പരമാൎത്ഥം തന്നെ. ആ അപരാധത്തിന്നു തക്കവണ്ണം ശ്രീകൃഷ്ണനെന്നെ ശിക്ഷിച്ചുകൊള്ളട്ടെ, ഞാനതനുഭവിക്കുവാൻ ഒരുക്കംതന്നെ" എന്നു പറഞ്ഞു. ആചാൎയ്യൻ പിന്നേയും ക്ഷണിച്ചു, ശാന്തനായ സ്വാമികൾ അനന്തരം തോണിയിൽ കയറി.

അവർ ഓരോന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു നദികടന്ന് ആചാൎയ്യന്റെ മന്ദിരത്തിൽ ചെന്നു. ആ വൃദ്ധനുണ്ടായ സന്തോഷം അവാച്യംതന്നെ. "പണ്ടു ഞാനെന്തോ ചെയ്തു വലുതായുള്ള പുണ്യം കൊണ്ടിനിയ്ക്കിതിന്നിന്നു സംഗതി" വന്നതാണ്. അല്പനായ എന്റെ ഈ ഗൃഹം ത്വല്പാദപത്മപാംസുക്കളാൽ പവിത്രമാക്കപ്പെട്ടുവല്ലോ.

ഓൎത്താൽശേഷന്റെമെയ്യോമഹിമപരമെഴും
വേദമോനല്ലൊരാലിൻ
പത്രംതാരനാപൃഥാനന്ദനനുടെനല്ലമേ-
റന്നതെൎത്തുതെന്നോ
ദുഗ്ദ്ധാംഭോരാശിയോനിന്തിരുവടിവളരും
പ്രീതിയോടേവമിന്നി-
ങ്ങെത്തിപ്പാൎക്കുന്നതിന്നീഗൃഹമൊരുസുകൃതം
ചെയ്യതെന്താരറിഞ്ഞു.

എന്നെല്ലാം ആചാൎയ്യർ പറയുകയും ജലം കൊണ്ടുവന്നു സ്വാമിക ളുടെ ശ്രീപാദങ്ങളെ പ്രക്ഷാളനം ചെയ്യുവാനൊരുങ്ങുകയും ചെ യ്തു. സ്വാമികൾ, അരുതരുതെന്നു തടുക്കുകയും എന്നെ ഇങ്ങിനെ ഒന്നും ചെയ്യാതിരിക്കേണമെന്നപേക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു. എല്ലാവ രും ഊണുകഴിച്ചു, ഉടനെ ആചാൎയ്യൻ തന്റെ ശിഷ്യന്മാരെ കീൎത്ത നങ്ങളെ പാടുവാനഭ്യസിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതിനെ അറിയിക്കേണ മെന്നു കരുതി ശിഷ്യന്മാരോടു പാടുവാൻ പറഞ്ഞു. അവർ കീൎത്ത നം പാടിത്തുടങ്ങിയപ്പോൾ സ്വാമികൾ മൂൎച്ഛിച്ചു. പിന്നീട് എണീ റ്റു നൎത്തനം ചെയ്തു.

അന്നു രാത്രിയിൽ നിത്യാനന്ദനും സ്വാമികളും ഒരേ അറയി ലാകുന്നു കിടന്നത്. അപ്പോൾ നിത്യാനന്ദൻ സ്വാമിൻ! ഒന്ന് ഉ ണൎത്തിപ്പാനുണ്ട്. എനിക്കു മാപ്പുതരണം, നവദ്വീപിൽ അവിടു ത്തെ അമ്മയും ഭക്തന്മാരും ഭവാനെ കാണുവാൻ കൊതിച്ചുകൊ ണ്ടിരിക്കയാണ്. അവർ വീഴുന്നതും കേഴുന്നതും പട്ടിണികിടക്കുന്ന തും പരിതപിക്കുന്നതും പറഞ്ഞറിയിപ്പാൻ ഞാനശക്തനാകുന്നു. ചത്തുകിടക്കുന്ന ശവംപോലെയും വീണുകിടക്കുന്ന മരംപോലെയു മാണ് അവരിപ്പോൾ വൎത്തിക്കുന്നത്. അവരെ ഇങ്ങോട്ടുക്കു കൂട്ടി കൊണ്ടുവന്നാൽ കൊള്ളാമെന്നെനിയ്ക്കാഗ്രഹമുണ്ട്" എന്നറിയി ച്ചു. സ്വാമികൾ അല്പം ആലോചിച്ചിട്ടു, "ഞാൻ അവരോടൊന്നും

പായാതെ പെട്ടന്നു പുറപ്പെട്ടുപോയതുകൊണ്ട് അവർ വ്യസനിപ്പാൻ സംഗതിയുണ്ട്. അവരുടെ വ്യസനം തന്നെയാണ് എന്നെ വൃന്ദാവനത്തിലേക്കു പോകുവാനയക്കാതെ തടഞ്ഞത്, അവരെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നുകൊള്ളുവിൻ, അവരോടു യാത്രപറഞ്ഞിട്ടു പൊയ്ക്കൊള്ളുവാം" എന്നു മറുവടിപറഞ്ഞു. നിത്യാനന്ദൻ വലിയ സന്തോഷത്തോടുകൂടി "ഞാൻ ആരെയെല്ലാമാണ് കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരേണ്ടത്. ആഗ്രഹമുള്ള എല്ലാവരേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നുകൊള്ളട്ടയോ?" എന്നു ചോദിച്ചതിന്നു സ്വാമികൾ "ഒരു ദേഹത്തെ ഒഴിച്ചു മററുള്ളവരെയെല്ലാം കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരുവാൻ വിരോധമില്ല" എന്നു പറഞ്ഞു. വിഷ്ണുപ്രിയ വരുന്നതിൽ സ്വാമികൾക്കു സമ്മതമില്ലെന്നു നിത്യാനന്ദന്നു മനസ്സിലായി.

പിറേറദിവസം കാലത്തു നിത്യാനന്ദൻ നവദ്വീപിൽചെന്നു ശചീദേവിയേയും ഭക്തന്മാരേയും കണ്ടു സകലസംഗതികളേയും പറഞ്ഞറിയിച്ചു. അപ്പോൾ ആ നഗരവാസികളെല്ലാവരും സ്വാമികളുടെ ജനനിയും, പത്നിയും എത്രമാത്രം വ്യസനിച്ചു എന്നുള്ളതിനെ പറഞ്ഞുതീക്കുവാൻ പ്രയാസംതന്നെ. ശചീദേവി മൂർഛിച്ചുവീണുകളഞ്ഞു. സ്വാമികളുടെ ശിഷ്യന്മാരും ഭക്തന്മാരും സ്നേഹിതന്മാരും വിരോധികളും എല്ലാവരും ഒന്നിച്ചു ശചീദേവിയുടെ ഭവനത്തിൽ ചെന്നു കേട്ട വത്തമാനത്തിന്റെ പരമാത്ഥതയെ ചോദിച്ചറിയുകയും ശചിദേവിയെ സമാശ്വസിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു.

ആ നഗരവാസികളെല്ലാവരും അത്യന്തമാശ്ചയ്യപ്പെട്ടു. "ഇതെന്തൊരു കഥയാണ്? ഇങ്ങിനെ ഒരു മനുഷ്യനെ കാണുവാൻ കിട്ടുമോ? നിമപ്പണ്ഡിതൻ ഒരു രാജാവെന്നപോലെ സുഖിച്ചുവണന്ന ആളാണെല്ലോ. ഐഹികസുഖങ്ങളെ പുല്ലുപോലെ ഉപേക്ഷിച്ചു സന്ന്യസിച്ചിട്ടുള്ളത് എത്തുരാജാവാകുന്നു. സൌന്ദയ്യംകൊണ്ടു മന്മഥനേയും വൈദുഷ്യംകൊണ്ടു സരസ്വതിയേയും ജയിച്ചു ഇദ്ദേഹം കന്ഥയും മാൻതോലും ധരിക്കുവാനാഗ്രഹിച്ചുകളഞ്ഞുവല്ലോ. പ

ലിന്റെ നരപോലെ ധാവള്യമേറിയതായും ഹംസത്തിന്റെ തൂവൽ പോലെ മാർദ്ദവംകൂടുന്നതായുമുള്ള ഒന്നാന്തരം ധൂളിമെത്തയെ വെടിഞ്ഞു, കല്ലും, മുള്ളും നിറഞ്ഞ കാട്ടിലും മേടിലും ചെന്നുകിടക്കുവാനല്ലയൊ തുനിഞ്ഞിരിക്കുന്നത്, എന്നിങ്ങിനെ പലതും പറഞ്ഞുതുടങ്ങി.

ശചീദേവിയും വിഷ്ണുപ്രിയയും സ്വാമികൾ പോയതുമുതൽ ഇതുവരെ ആഹാരം കഴിച്ചിട്ടില്ല. നിത്യാനന്ദന്റെ ഉത്സാഹംനിമിത്തം ഈ അവസരത്തിൽ ബദ്ധപ്പെട്ടു ഭക്ഷണം തെയ്യാറാക്കുകയും ഊണുകഴിച്ചു ശാന്തിപുരത്തേയ്ക്കു പോകുവാനൊരുങ്ങുകയും ചെയ്തു. ആ കാലത്തെ സമ്പ്രദായപ്രകാരം ഒരു പല്ലക്കുവന്നു; അതിൽ ശചീദേവി കേറിയിരുന്നു, പിന്നാലെ നൂപുരഹംസരണൽപദപത്മയായ വിഷ്ണുപ്രിയയും പല്ലക്കിൽ കയറുവാൻ വന്നു. അപ്പോൾ "വിഷ്ണുപ്രിയാദേവി വരുന്നതിന്നു സ്വാമികളുടെ അനുവാദമില്ലെ"ന്നു നിത്യാനന്ദൻ പറയുകയും അതുകേട്ടു ജനങ്ങളും ശചീദേവിയും വളരെ വ്യസനിക്കുകയും ചെയ്തു.

വിഷ്ണുപ്രിയാദേവിയാകട്ടെ പ്രാണനാഥന്റെ ഹിതത്തിന്നു വിരോധമായി നടക്കുവാൻ മനസ്സില്ലാത്ത ഉത്തമയാകയാൽ ഉടനെ മടങ്ങി വീട്ടിന്നകത്തുപോയി. ആ സമയത്തുണ്ടായ ആ സതിയുടെ പാദസരധ്വനി അവിടെ കൂടിയിരുന്ന എല്ലാജനങ്ങളുടേയും മനസ്സിനെ പിളൎന്നുകളഞ്ഞു. ആ സതീരത്നം "കഷ്ടം കഷ്ടം നവദ്വീപം മുഴവനും സ്വാമികളെ കാണുവാൻ പുറപ്പെട്ടിരിക്കെ ഞാനൊരുത്തിമാത്രം അതിന്നു കൊടുത്തുവെയ്ക്കാത്ത ദുരിതമുള്ളവളായിപ്പോയല്ലൊ" "താന്താൻനിരന്തരം ചെയ്യുന്നകൎമ്മങ്ങൾ താന്താനനുഭവിച്ചീടുകെന്നേവരൂ" എന്നുള്ളതു വളരെ ശരിയാണ്. സ്വാമികൾ സന്യസിച്ചതുകൊണ്ടു വ്യസനിക്കുന്നവരിൽ ഒന്നാമത്തേവൾ ഞാനാണെന്നുള്ളതിന്നു സംശയമില്ല. അതുകൊണ്ട് ആ യതിശ്രേഷ്ഠനെ കാണുവാൻ മുമ്പിൽ പോകേണ്ടതു ഞാനല്ലയോ? അങ്ങിനെയി

രിക്കേ എന്നെ വരേണ്ടാ എന്ന് ആജ്ഞാപിച്ചതു ന്യായമായോ? അല്ലാ, അല്ലാ, എന്റെ വിചാരം തെറ്റതന്നെ. കരുണയെ ഒരു സ്വരൂപമായി വിളങ്ങുന്ന എന്റെ നാഥൻ ന്യായമല്ലാത്തതു പറയുമോ? പ്രവൃത്തിക്കുമോ? ദീപപ്രഭയിൽ ഇരുട്ടുവന്നിരിക്കുമോ? എന്റെ പ്രിയതമൻ ഉദ്യമിച്ചിരിക്കുന്ന ഉൽകൃഷ്ടകാൎയ്യത്തിൽ ഞാനല്ലയോ മുഖ്യമായി സഹായിക്കേണ്ടത്? അതുകൊണ്ടു ഞാൻമാത്രം വരുതെന്നു പറഞ്ഞത് എന്നെ ഗൌരവപ്പെടുത്തുന്നതായിട്ടാണിരിക്കുന്നത്. എന്റെ കാന്തൻ എന്നിൽ പൂൎണ്ണസ്നേഹത്തോടുകൂടിയിരിക്കുമ്പോൾ എനിയ്ക്കാവിശ്യമായിട്ടുള്ളതു മറ്റെന്തൊന്നാണ്" എന്നിങ്ങിനെ തന്നെത്താൻ വിചാരിച്ചു സമാധാനിച്ചു. ശചീദേവി മരുമകളില്ലാതെ താൻ പോകേണ്ടിവന്നതിൽ വല്ലാത്ത മൌഢ്യത്തോടുകൂടി പുറങ്ങിത്തുടങ്ങി. വിഷ്ണുപ്രിയ, ഞാൻ വരുന്നില്ലാ നിങ്ങൾ പൊയ്ക്കൊള്ളുവിൻ എന്നറിയിച്ചു. ഉടനെ പല്ലക്കു പുറപ്പെട്ടു. സ്വാമികളെ കാണുവാനുള്ള കൊതിയോടുകൂടി ഒരുമിച്ചു പോകുന്ന ബഹുജനങ്ങൾ അപ്പോൾ "ഹരിബോൽ ഹരിബോൽ" എന്ന് ഇടവിടാതെ ഉച്ചരിക്കുന്ന ശബ്ദം എങ്ങും മുഴങ്ങി.

ശചീദേവിയോടുകൂടി നവദ്വീപവാസികൾ ശാന്തിപുരത്തിൽ ചെന്നെത്തുമ്പോൾ ആ നാട്ടിൽ സ്വാമികളെ കാണുവാൻവേണ്ടി വന്നുകൂടിയിരിക്കുന്ന ജനങ്ങളുടെ തിരക്കു കലശലായിരുന്നു. അവിടെ കൂടിയിരുന്നവർ നേരംപോക്കു കാണാമെന്നുവെച്ചു വന്നിരിക്കുന്നവരല്ല. ഇരുമ്പിനെ കാന്തമിഴുക്കുന്നതുപോലെ സ്വാമികൾ ജനങ്ങളെ ആകൎഷിക്കയാകുന്നു. ഓരോരുത്തരും കണ്ണീർ വാൎത്തും ദേഹം മൊലുമൊലുന്ന വിയൎത്തുംകൊണ്ടു സ്വാമികളുടെ അടുത്തു ചെന്നിരിക്കുന്നു. സ്വാമികൾ എല്ലാവരും തന്നെ ദൎശിക്കുവാൻ തക്കവണ്ണം ഒരു സ്ഥലത്തു നിന്നിരുന്നു. സന്യാസാശ്രമത്തിന്നു ചേൎന്നതായ ഉടുപ്പു ധരിച്ചു ഭക്തിതന്നെ ഒരു ശരീരമെടുത്തുവന്നതുപോലെ സ്വാമികൾ വിളങ്ങുന്നു. അവിടെ കൂടിയിരുന്ന ഓരോരുത്ത

ക്കു സ്വാമികൾ എന്നെത്തന്നെയാണ് നോക്കുന്നത് എന്നു തോന്നി. സ്വാമികൾ "ഹരിയെ ഭജിക്കുവിൻ, ഹരിനാമകീർത്തനം ചെയ്യുവിൻ" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. ശാന്തിപുരത്തിലെ ജനങ്ങൾ "ഹരിബോൽ" എന്നുള്ള ശബ്ദം മുഴക്കി. സമയം നവദ്വീപത്തിൽ നിന്നെത്തിയ ജനങ്ങളും ആ മുഴക്കത്തിന്റെ പ്രതിദ്ധ്വനിയോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണം ശബ്ദിച്ചു.

സ്വാമികളുടെ മാതാവു നവദ്വീപത്തിൽനിന്നു വരികയാണെന്നറിഞ്ഞു ജനങ്ങൾ പല്ലക്കുപോകുവാൻ വഴിവിട്ടുകൊടുത്തു. സ്വാമികൾ ചെന്നെതിരേററു; പല്ലക്കിൽനിന്നു ശചീദേവി ഇറങ്ങിയ ഉടനെ സ്വാമികൾ അവരുടെ കാക്കൽവീണു നമസ്കരിച്ചു.

ശചീദേവി, "മകനേ! സന്ന്യാസിയായ ഭവാനെന്നെ നമസ്കരിക്കാമോ? ഞാനിപ്പോഴും ഗൃഹസ്ഥാശ്രമത്തിലല്ലയോ വർത്തിക്കുന്നത്. സന്ന്യാസി ഗൃഹസ്ഥാശ്രമത്തിൽ വർത്തിക്കുന്ന ജനങ്ങളെ നമസ്കരിക്കുന്ന പതിവുണ്ടോ?" എന്നു തൊണ്ടയിടറിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു. കണ്ണിൽ വെള്ളംനിറഞ്ഞു. അനന്തരം അവരിരിക്കുകയും നിമയോട് എണീററിരിക്കുവാൻ പറയുകയും ചെയ്തു.

സ്വാമികൾ എണീററിരുന്നു. ശചീദേവി സ്വാമികളുടെ മുഖത്തു സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി, ശിരസ്സിൽ തലോടിക്കൊണ്ടു "നിമൈ! നിന്റെ കുടുമ എത്ര ചന്തമുള്ളതായിരുന്നു, അതിനെ കളയുവാൻ മനസ്സുവന്ന ആ ക്ഷുരകൻ വലിയ കഠിനൻതന്നെ. എത്രയോ ചെറുപ്പമായ നിന്നെ ആ ഭാരതി എങ്ങിനെയാകുന്നു അവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ കൂട്ടിയത്?" എന്നു ചോദിച്ചു. സ്വാമികൾ എന്തൊ വലിയ ഒരു കുററം ചെയ്തുപോലെ ഒതുങ്ങി തലതാഴ്ത്തി, കൈകൂപ്പിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അമ്മ പിന്നേയും "നിമേ! അറിവില്ലാത്തവളും അനാഥയുമായ ഞാൻ ഇതിന്നുവേണ്ടിയാണോ നിന്നെ വളരെ പണിപ്പെട്ടു വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്യിച്ചത്? നിന്നെ ഈ കോലമായിട്ടു കാണുവാൻ എന്റെ കണ്ണ് എന്തു മഹാപാപം ചെയ്തുവോ ആരറിഞ്ഞു?

റിന്നെ ഞാനെങ്ങിനെയെല്ലാമാണ് വളൎത്തിയത്? നീയ്യിനി മരച്ചോട്ടിൽ കിടക്കുന്നതും കന്ഥയെ ധരിക്കുന്നതും ഇരന്നുണ്ണുന്നതും കാട്ടിലലയുന്നതും ഞാനെങ്ങിനെ കണ്ടുസഹിക്കും. അതിരിക്കട്ടെ നിമേ! നിന്റെ ആ പാവപ്പെട്ട കുടുംബിനി എന്റെ കഴുത്തിലശ്ശുകയറും ഹൃദയത്തിന്നു വാളും വയററിന്നു ചെന്തീയുമായിരിക്കുന്നതിനെ നീയ്യാലോചിച്ചുവോ? ഞാൻ ആ പെൺകിടാവിനെ എങ്ങിനെയാകുന്നു സമാധാനിപ്പിക്കേണ്ടത്? അവളുടെ സങ്കടം ആരുതീൎക്കും? ഞാനിതെല്ലാം കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കേണ്ടിവന്നുവല്ലോ? നിനക്കു സന്ന്യസിക്കേണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ അത് എന്റെ കാലംകഴിഞ്ഞിട്ടു പോരാ എന്നുണ്ടോ മകനെ?” എന്നിങ്ങിനെ പലതും ചോദിച്ചു. സ്വാമികൾ വലിയ വ്യസനത്തോടുകൂടി “അമ്മെ! ഞാൻ ഒരുവിധമായ മോഹംനിമിത്തം ഈ കാൎയ്യം ചെയ്തുപോയി. നിങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ ഇവിടെ വന്നെന്നെ കാണുവാനിടവന്നുവല്ലോ, ഇനി ഞാൻ നിങ്ങളുടെ സമ്മതംകൂടാതെ യാതൊന്നും ചെയ്കയില്ല, ഈ ദേഹം നിങ്ങളുടേതുതന്നെ, ഇനി നിങ്ങളുടെ കല്പനയില്ലാതെ ഞാൻ നിങ്ങളെ വിട്ടുപോകുന്നതല്ല. ഞാൻ സന്ന്യസിച്ചതിനെക്കുറിച്ചു നിങ്ങൾ വ്യസനിക്കേണ്ട. നിങ്ങൾക്കിഷ്ടമാണെങ്കിൽ ഞാൻ ഇനിയും ഗൃഹസ്ഥനായി നവദ്വീപിൽ വന്നുവസിക്കാം. അമ്മെ! ഞാൻ നിങ്ങളെ പെട്ടെന്നു വിട്ടുപോയതുകൊണ്ടു നിങ്ങൾ വളരെ വ്യസനിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് എനിയ്ക്കിപ്പോൾ നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലായി. നിങ്ങൾ ഇനിക്കു മാപ്പുതരണം” എന്നുപറഞ്ഞു.

ഇതിന്നുശേഷം ആചാൎയ്യന്റെ പത്നിയായ സീതാദേവി ശചീദേവിയെ അന്തഃപുരത്തിലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. അവിടെ സീതാദേവി സ്വാമികൾക്കു ഭിക്ഷതെയ്യാറാക്കുവാനുള്ള വട്ടംകൂട്ടുന്നതുകണ്ടു ശചീദേവി “ഈ പണി ഞാൻ ചെയ്യാം. എന്റെ മകന്നു ഭക്ഷണമൊരുക്കിക്കൊടുക്കുവാൻ എനിയ്ക്കിനി സംഗതിവരുമോ? എന്തോ, അതുകൊണ്ടു ദയചെയ്ത് ഈ വേലചെയ്വാനെന്നെ അനു

വദിക്കണം" എന്നാവശ്യപ്പെട്ടുകയും, സീതാദേവി അതിന്നു സമ്മതിക്കുകയും ശചീദേവി സന്തോഷത്തോടുകൂടി വെപ്പുപണികഴിക്കുകയും ചെയ്തു.

അന്നു രാത്രിയിൽ വളരെ കേമമായി ഒരു സങ്കീർത്തനം നടത്തി. സ്വാമികൾ ഉള്ളലിഞ്ഞുകൊണ്ട് ആട്ടുകയും പാട്ടുകയും അടിക്കുടി മൂർച്ഛിച്ചു വീഴുകയും ചെയ്തു. അതെല്ലാം കണ്ടു സ്വാമികളുടെ അമ്മ വല്ലാതെ വ്യസനിക്കുകയും അങ്ങിനെ വീഴുന്നതുകൊണ്ടു കയ്യോ കാലോ ഒടിഞ്ഞു മുടവനായി തീരുമോ എന്നു ഭയപ്പെട്ടുകയും ചെയ്തു. "കീർത്തനം നിൎത്തുകയാണ് നല്ലത്, എന്നാലേ എന്റെ മകൻ പോയി കിടക്കുകയുള്ളു. അല്ലെങ്കിൽ വല്ല ആപത്തും നേരിട്ടു എന്നു വരും" എന്നു ശചീദേവി കൂടക്കൂടെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നു. ഇങ്ങിനെ രണ്ടുമൂന്നു ദിവസം കഴിഞ്ഞു, സ്വാമികൾ അമ്മയുടെ വാക്കിനെ ലംഘിക്കയില്ലെന്നു പറഞ്ഞതു വെറുംവാക്കുതന്നെ എന്നു പലരും വിചാരിച്ചിരുന്നു. സ്വാമികൾ താൻ പറഞ്ഞപ്രകാരമേ നടക്കുകയുള്ളു എന്നു തീർച്ചപ്പെട്ടുത്തീട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു ഭക്തന്മാരെ വിളിച്ച് "സ്നേഹിതന്മാരേ! ഞാൻ നിങ്ങളെ പൊട്ടുന്നനെ വിട്ടുപോകുവാനൊരുങ്ങിയതു തെറ്റുതന്നെ. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണ് ഇനിക്കു വൃന്ദാവനത്തിലേക്കു പോകുവാൻ സാധിക്കാഞ്ഞത് എന്റെ അമ്മ എന്നെപ്പററി വ്യസനിക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ച് എനിക്കു വലിയ വിചാരമായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു. ഞാൻ അവരുടെ വാക്കിനെ തട്ടിനടക്കുകയില്ലെന്നു വാഗ്ദത്തംചെയ്തു. അതുകൊണ്ട് അമ്മയുടെ ഇഷ്ടമെന്താണെന്നറിയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അവരെന്തുപറയുന്നുവോ അതുപ്രകാരം നടക്കുവാൻ ഞാൻ തീർച്ചയാക്കിക്കഴിഞ്ഞു. മടങ്ങി നവദ്വീപിൽചെന്നു ഗൃഹസ്ഥനായിരിക്കെണം എന്ന് അവർ കല്പിച്ചാലും ഞാനങ്ങിനെ ചെയ്കയേ ഉള്ളു. ഞാൻ നേരിട്ട് അവരുടെ അടുത്തുചെന്നുനിന്നാൽ അവർ ധൈൎയ്യംവിട്ടു കരഞ്ഞുതുടങ്ങും. അതുകൊണ്ടു നിങ്ങൾ എന്റെ അമ്മയു

ടെ അടുത്തുചെന്ന് അവരുടെ കല്പന എന്താണെന്നറിഞ്ഞ് എന്നോടു പറയണം" എന്നരുളിച്ചെയ്തു.

ഭക്തന്മാരതുകേട്ടു വല്ലാതെ ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു. കാര്യം എങ്ങിനെവന്നു കലാശിക്കുമോ എന്നറിയാതെ ആകുലന്മാരായിത്തീൎന്നു. "ഒരാഴ്ചമുമ്പെ സന്യസിച്ച സ്വാമികൾ ഇപ്പോൾ അമ്മയെ ശരണം പ്രാപിക്കുവാനെന്താണ്? അമ്മ എന്തുപറഞ്ഞാലും അതിനെ ലംഘിക്കില്ലെന്ന് പറയുന്നു. ആ അമ്മയ്ക്കോ സ്വാമികളല്ലാതെ വേറെ ഗതിയില്ല. അറുപത്തെട്ടുവയസ്സു പൂൎത്തിയായിരിക്കുന്ന അമ്മയോടുചെന്നിങ്ങിനെ സ്വാമികൾ ചോദിച്ചാൽ സ്വാമികളെ നവദ്വീപത്തിലേക്കു വിളിക്കുകയല്ലാതെ അവർ മറ്റെന്തുചെയ്യും. എന്നാലതു ന്യായമാകുമോ? സന്യാസിയായ ഒരാൾ പിന്നെയും വീട്ടിൽ ചെന്നിരുന്നാൽ ജനങ്ങൾ പരിഹസിക്കാതിരിക്കുമോ. അതു വലിയ ഒരു അപകീൎത്തിയല്ലയോ?പക്ഷെ വിധിനിഷേധങ്ങൾ സ്വാമികൾക്കു ബാധകമല്ല. സ്വാമികൾ അതീതനാകുന്നു. ശ്രീകൃഷ്ണൻ തന്നെ വേറെയൊരു രൂപമെടുത്തു സ്വാമികളായി വന്നിരിക്കയാണ്. സ്വാമികൾ ഭിക്ഷവാങ്ങി കഴിക്കുന്നതു വലിയ കഷ്ടംതന്നെ. അങ്ങിനെ ഇരുന്നിട്ടെങ്കിലും പാവപ്പെട്ട ജനങ്ങൾക്കു സൽഗതി നൽകണമെന്ന് കരുതീട്ടാകുന്നു സ്വാമികൾ സന്യസിച്ചത്. ഇങ്ങിനെയുള്ള സ്വാമികളെ സന്യാസിയായിരിക്കുവാൻ സമ്മതിച്ചുകൂടാ, സിംഹാസനത്തിലിരുത്തേണ്ടതാകുന്നു" എന്നാലോചിച്ചു. അതുകൊണ്ടു സ്വാമികളുടെ വാക്കിൽ അവൎക്കു സന്തോഷമുണ്ടായി. ഉടനെ അവർ ശചീദേവിയുടെ അടുത്തുചെന്ന് സ്വാമികളുടെ അരുളപ്പാടിനെ അറിയിച്ചു.

ശചീദേവി അതുകേട്ടുവലിയ ആലോചനയോടുകൂടി മൌനമായിരുന്നു. ഭക്തന്മാർ ആശ്ചൎയ്യത്തോടുകൂടി അമ്മെ! നിങ്ങളെന്താണൊന്നും മിണ്ടാതിരിക്കുന്നത്? സ്വാമികൾ നമ്മെവിട്ടു പൊയ്ക്കോട്ടെ എന്നു നിങ്ങൾക്കു വിചാരമില്ലല്ലോ.

ശചീദേവി— തനിക്കുള്ള ക്ലേശത്തെ അറിയിക്കാതെകണ്ടു പുഞ്ചിരിയിട്ടുകൊണ്ടു നിമയെ വീട്ടിലേക്കു വിളിച്ചുകൊണ്ടു പോകണം എന്നാണൊ നിങ്ങൾ പറയുന്നത്? അതു സാധിക്കാത്ത കാൎയ്യംതന്നെ. ആകാത്ത കാൎയ്യത്തെപ്പററി അറുപതു നാഴികയും ആലോചിച്ചിട്ടു പ്രയോജനമെന്താണ്. അവൻ എവിടെചെന്നു താമസിച്ചാൽ അവന്നു സന്തോഷവും എനിക്കു അടിക്കടി ചെന്നുകാണുവാൻ എളുപ്പവുമായിരിക്കും എന്നാണ് ഞാനാലോചിക്കുന്നത്.

ഭക്തന്മാർ— വ്യസനത്തോടുകൂടി അമ്മെ! നിങ്ങളുടെ മകൻ നിങ്ങളാവശ്യപ്പെട്ടാൽ വീട്ടിലേക്കു മടങ്ങിവരുവാൻ ഒരുക്കമായിരിക്കെ നിങ്ങൾതന്നെ മകനെ മററുവല്ലേടത്തേക്കും പോകുവാൻ പറയാമൊ.

ശചീദേവി— പിന്നെയും പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി അല്പമാലോചിട്ടു,ഞാൻ എന്റെ മകനെ വീട്ടിലേക്കു വിളിച്ചു കൊണ്ടുപോകുന്നത് എനിക്കും നിങ്ങൾക്കും സന്തോഷകരമാണെന്നുള്ളതിന്നു സന്ദേഹമില്ലാ. എന്നാൽ പൊതുജനങ്ങൾ എന്നെ നിന്ദിക്കും. അതു എനിക്കും നിങ്ങൾക്കും അസഹനീയമായി ഭവിക്കും. എന്നാൽ അങ്ങിനെയായിക്കോട്ടെ എന്നുവെക്കാം. ഒരു ആൾക്കുമമ്പെ നിമ ഒരു ദിവ്യവ്രതത്തെ എടുത്തിരിക്കുന്നു. ഇപ്പോൾ അതുവേണ്ടെന്നു വെക്കുന്നത് അവന്റെ ശ്രേയസ്സിലേയ്ക്കിടിച്ചിലായിതീരും. അവനെ പിരിഞ്ഞാൽ ഞാൻ വ്യസനിച്ചു മരിക്കുമെന്നുള്ളത് തീൎച്ചയാകുന്നു. അവന്റെ ശ്രേയസ്സിനെ തടയുന്നതിനേക്കാൾ ഞാൻ ആയിരം പ്രാവശ്യം മരിക്കുന്നതിന്നു വിരോധമില്ലെന്നു വിചാരിക്കുന്നു. ഞാൻ കേശവഭാരതിയുടെ ആശ്രമത്തിൽ അന്നുണ്ടായിരുന്നാൽ മകനെ സന്ന്യസിക്കുവാൻ സമ്മതിക്കുകയില്ലായിരുന്നു. അതു തെററിപ്പോയില്ലയോ. ഞാൻ സ്വാൎത്ഥംനോക്കാതെ അവന്റെ ഗുണത്തെ കാംക്ഷിക്കുന്നവളാകുന്നു, എങ്കിൽ ഞാൻ അവനെ എന്റെകൂടെ പാ

ക്കവാൻ പറഞ്ഞുകൂടാത്തതാണല്ലോ. അതുകൊണ്ടു എന്നെ പിരിഞ്ഞുപോകുന്ന കാൎയ്യത്തിൽ അവൻ കുറച്ചും വ്യസനിപ്പാനാവശ്യമില്ലെന്നു നിങ്ങൾ പറയുവിൻ. അവൻ നിൎവ്വിചാരനായിട്ടു ഭഗവാനെ ഭജിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. അവന്നു ഞാൻ മുമ്പെ സമ്മതം കൊടുത്തിട്ടുണ്ടല്ലൊ. എന്റെ അനുവാദംകൂടാതെ അവൻ പോകുന്നവനാണൊ? അവനെ വീട്ടിലേക്കു വിളിക്കാത്തതിനെക്കുറിച്ചു നിങ്ങളെന്നെ കുററം പറയുമായിരിക്കാം. അവനെന്നെ പൂൎണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചിട്ടുണ്ട്. അവന്റെ മാതാവു ഒരിക്കലും അവന്റെ ശ്രേയസ്സിന്നു വിഘ്നം വരുത്തുകയില്ലെന്നുള്ള ബോദ്ധ്യംകൊണ്ടല്ലയോ അവനെന്നെ അങ്ങിനെ വിശ്വസിച്ചത്. അവനെ ദ്രോഹിക്കുവാൻ പാടുണ്ടോ. അവനെന്നെ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്, ഞാനവനേയും അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു സന്ന്യാസിയായ എന്റെ മകൻ സന്ന്യാസിയായിത്തന്നെ ഇരിക്കണം എന്നു പറയുവിൻ.

ശചീദേവി മേൽപ്രകാരം പറയുമ്പോൾ അവരുടെ ഗാംഭീൎയ്യവും പ്രശോഭിക്കുന്ന മുഖവും കണ്ടിട്ടു വളരെ വിസ്മയത്തോടുകൂടിയ ഭക്തന്മാർ "നല്ലതു നല്ലത്. നാമിങ്ങിനെ ബുദ്ധികെട്ടവരായിപ്പോയല്ലൊ. നമുക്കു സ്വാമികളെക്കുറിച്ചുള്ള ഭക്തിവിശേഷത്താൽ നാമെല്ലാവരും കൃത്യാകൃത്യവിചാരശൂന്യന്മാരായിപ്പോയി. ശചീദേവിയെപ്പോലെ ഒരു മാതാവിനെ ലോകത്തിൽ കാണുകയില്ലാ. സ്വാമികൾ തന്റെ അമ്മയെ നല്ലവണ്ണമറിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ ഒരു മകനെ പ്രസവിക്കുവാൻ ശചീദേവി എന്തു സുകൃതം ചെയ്തുവോ?" എന്നു പരസ്പരം പറഞ്ഞു.

ശചീദേവി അതൊന്നും ശ്രദ്ധിക്കാതെ കുറഞ്ഞൊന്നാലോചിച്ചശേഷം മകന്റെ അടുത്തുചെന്ന് "നിമ! നീ ജഗന്നാഥക്ഷേത്രത്തിൽ ചെന്നു താമസിച്ചാൽ നന്നായിരിക്കില്ലയോ. ആ ദി

വ്യക്ഷേത്രത്തിൽ സന്യാസികൾ പലരുമുണ്ടായിരിക്കും. അസംഖ്യം ജനങ്ങൾ അവിടേക്കു പോയിവരാറുണ്ട്. ആ സ്ഥലം വൃന്ദാവനം പോലെ വളരെ ദൂരത്തിലുള്ളതല്ലാ. അതുകൊണ്ടു നിയ്യവിടെ ചെന്നു പാൎത്താൽ നിന്റെ ആശ്രമധൎമ്മം കുറവുകൂടാതെ നടക്കും. അടിക്കടി നിന്റെ വൎത്തമാനം എനിക്കറിയുവാനും എടവരും" എന്നുപറഞ്ഞു.

അമ്മയുടെ ഈ കല്പനയെകേട്ടു സ്വാമികൾ തൽക്ഷണം തന്നെ വൃന്ദാവനത്തെ കുറിച്ചുള്ള വിചാരംവിട്ടു ജഗന്നാഥത്തിൽ എഴുന്നെള്ളിയിരുന്നരുളുന്ന നീലാചല മൂൎത്തിയെതന്നെ ധ്യാനിക്കുകയും,

"ഭുജേസവ്യേവേണുംശിരസിശിഖിപിഞ്ഛംകടിതടേ
ദുകൂലേനേത്രാന്തേസഹചരികടാക്ഷംവിദധതേ
സദാശ്രീമൽബൃന്ദാവനവസതിലീലാപരിചയോ
ജഗന്നാഥസ്വാമീനയനപഥഗാമീഭവതുമേ."

"നവൈപ്രാൎത്ഥ്യംരാജ്യംനചകനകതാംഭോഗവിഭവം
നയാചേഹംരമ്യാംനിഖിലജനകാമ്യാംവരവധൂം
സദാകാലേകാലേപ്രമഥപതിനാഗീതചരിതോ
ജഗന്നാഥസ്വാമീനയനപഥഗാമീഭവതുമേ."

ഇങ്ങിനെയുള്ള സ്തോത്രങ്ങളെ ചൊല്ലുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. പിന്നീടു സ്വാമികളുടെ അമ്മയും വേണ്ടത്തക്കവരും നിൎബ്ബന്ധപൂൎവ്വം പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് സ്വാമികൾ ശാന്തിപുരത്തിൽ തന്നെ അഞ്ചുദിവസം കഴിച്ചുകൂട്ടി. അതിന്നുശേഷം പിരിഞ്ഞുപോകുന്നതുകൊണ്ടു വ്യസനിച്ചു സകലരും കണ്ണീരൊലിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ, നിത്യാനന്ദൻ, മുകുന്ദൻ, ജഗദാനന്ദൻ, ഗോവിന്ദൻ, ദാമോദരൻ ഈ

അഞ്ചുപേരെയും കൂട്ടി സ്വാമികൾ ജഗന്നാഥത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. അനേകമാളുകൾ സ്വാമികളുടെ കൂടെ പോകുവാനൊരുങ്ങി, എങ്കിലും സ്വാമികൾ അരുതെന്നു നിർബ്ബന്ധിച്ചതുകൊണ്ട് അനുയാത്രചെയ്തു മടങ്ങിപ്പോയി. നവദ്വീപവാസികൾ അവരുടെ നഗരത്തിൽ ചെന്നുചേർന്നു. അവർ നവദ്വീപപട്ടണത്തിൽ ചെന്നെത്തിയപ്പോൾ പുറപ്പെട്ടതായ ആത്തപ്രലാപം തന്നെ തന്റെ കാന്തൻ തന്നെയും ഇഹലോകബന്ധത്തെയുമുപേക്ഷിച്ചു സന്ന്യാസിയായി എന്നു വിഷ്ണുപ്രിയാദേവിയെ ധരിപ്പിച്ചു.

പതിനെട്ടാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

പത്തൊൻപതാമദ്ധ്യായം.

ജഗന്നാഥവിജയവും വാസുദേവസാർവ്വഭൌമൻ ഭക്തനായതും.

ശ്രീകൃഷ്ണചൈതന്യസ്വാമികൾ ശാന്തിപുരത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടതുമുതൽ സന്ന്യാസാശ്രമധമ്മം വളരെ കൃത്യമായി നടത്തിക്കൊണ്ടുവന്നു. സ്വാമികൾ ശരീരസൌഖ്യങ്ങളെ കുറച്ചുപോലും വിചാരിക്കാതെ ജഗന്നാഥസ്വാമിയെത്തന്നെ വിചാരിച്ചുകൊണ്ടു ജഗന്നാഥത്തിലേക്ക് ഓട്ടുകയാണ് ചെയ്തത്. അതിവേഗത്തിൽ കൽക്കത്തയെ കടന്നു ബങ്കാളരാജ്യത്തിന്റെ അറ്റത്തിലെത്തി. അവിടം ഗംഗാനദി അതിന്റെ അനേക ശാഖാനദികളോടുകൂടി സമുദ്രത്തിൽ ചെന്നുചേരുന്ന വിശേഷമായ കാഴ്ചപ്രദേശമാകുന്നു. ജനസഞ്ചാരശൂന്യമായ ആ പ്രദേശത്തെ കടക്കുന്നതെളുപ്പമല്ലാ. അവിടെ കുറച്ചു താമസിച്ചിട്ടേ പോകുവാൻ കഴികയുള്ളു എന്ന് സ്വാമികളുടെ ശിഷ്യന്മാർ വിചാരിച്ചിരുന്നു. സ്വാമികൾക്ക് വല്ല ബുദ്ധിമുട്ടും നേരിടുമോ? തദ്ദേശാധിപതിയായ രാമചന്ദ്രഖാൻ എന്ന തുലുക്ക് ഉദ്യോഗസ്ഥൻ സ്വാമികളേയും സ്വാമികളുടെ വ

രവിനേയും പററി കേട്ട വേഗത്തിൽ ചെന്നു ദശിക്കകയും ആ തിരുമേനിയെ കണ്ടു ഭ്രമിക്കകയും തന്നെക്കൊണ്ടു കഴിയുന്ന സഹായങ്ങളൊക്കെയും ചെയ്യാൻ ഒരുങ്ങിയിരിക്കുന്നു എന്നറിയിക്കുകയും ചെയ്തു. നദിക്കരെയിലുള്ള ഓരിസാദേശത്തിലേയ്ക്കു പോകേണമെന്നു സ്വാമികളരുളിച്ചെയ്തു. ജനങ്ങളെ ആ വഴിക്കു കടത്തിവിടരുതെന്നു മേലധികാരത്തിലെ കല്പന ഉണ്ടായിരുന്നിട്ടും ആ ഉദ്യോഗസ്ഥൻ സ്വാമികളെക്കുറിച്ചു വർദ്ധിച്ച പ്രേമം നിമിത്തം ബാഷ്പം തൂകിയും എങ്ങിനെയെങ്കിലും സ്വാമികളെ സന്തോഷിപ്പിക്കേണമെന്നു കരുതിയും താൻ തന്നെ ഒരു തോണി കൊണ്ടുവന്ന് സ്വാമികളേയും ശിഷ്യന്മാരേയും നദി കടത്തിവിട്ടു.

അതിന്റെ ശേഷം സ്വാമികളും ശിഷ്യന്മാരും കൂടി പോകുമ്പോൾ വഴിക്ക് ഒരു ജലാശയത്തിൽ വസ്ത്രങ്ങളെ വെളുപ്പിച്ചുകൊണ്ടു നിൽക്കുന്ന ഒരു വണ്ണാനെക്കണ്ടു. സ്വാമികൾ അവന്റെ അടുത്തു ചെന്നു ഹരിഭജനം ചെയ്യേണമെന്നാവശ്യപ്പെട്ടു. വണ്ണാൻ, "ഞാനെന്റെ വേലയെ വിട്ടു ഭജനം ചെയ്കയോ? എനിക്കൊന്നും കഴിയില്ല എന്നു പറഞ്ഞു. സ്വാമികൾ തിരനീങ്ങീട്ടു കടലാടുവാൻ സാധിക്കുമൊ? ഞാനാവസ്ത്രം വെളുപ്പിക്കാം. ഹരിനാമം ഉച്ചരിച്ചുകൊള്ളുക" എന്നരുളിച്ചെയ്ത് അവനോടു വസ്ത്രത്തെ വാങ്ങുവാൻ കൈനീട്ടി. അവൻ വസ്ത്രം കൊടുക്കാതെ "ഇതെന്തെടാ ശനിയൻ അവനവന്റെ പാടു നോക്കിക്കൊണ്ടു പൊയ്ക്കൂടയോ? എന്നെ വന്നുപദ്രവിക്കുന്നതെന്തിനാണ്?" എന്നു കുറെ ദ്വേഷ്യത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു. സ്വാമികൾ പിന്നേയും "നീ ഹരിനാമം ഉച്ചരിച്ചേ കഴിയൂ" എന്നു ശാഠ്യം പിടിച്ചു. വണ്ണാൻ "ഹരി ഹരി" എന്നു ചൊല്ലിത്തുടങ്ങി. അപ്പോൾ ആ നാമം അവന്റെ നാവിനെ പിടിച്ചതുപോലെയായിത്തീർന്നതിനാൽ അവൻ

രണ്ടു കൈകളെയും ഉയൎത്തി നൎത്തനം ചെയ്തുകൊണ്ട് "ഹരി ഹരി ഹരി ഹരി" എന്നു ചൊല്ലിത്തുടങ്ങി. ആ സമയം അവന്റെ കെട്ടിയവാൾ പതിവുപ്രകാരം അവന്നു ചോറ കൊണ്ടുവന്നു. അവൾ "ഹരി ഹരി" എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു കെട്ടിയവൻ ചാടുന്നതു കണ്ട് ഭ്രമിക്കുകയും കെട്ടിയവന് വല്ല ദേവതയൊ പിശാചൊ ബാധിച്ചിരിക്കും. അതാണിങ്ങിനെ ചാടുന്നതെന്നു വിചാരിച്ച് പേടിക്കുകയും ചെയ്ത് തിരിച്ചോടിച്ചെന്ന് ആ നാട്ടിലുള്ള ജനങ്ങളെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നു. അങ്ങിനെ വന്നുകൂടിയവരിൽ ചിലർ വണ്ണാനെ പിടിച്ചുനിൎത്തുവാൻ ശ്രമിച്ചു. അപ്പോൾ അവരെയും ആ ദേവത ബാധിക്കുകയും അവരും ഹരി ഹരി എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ഭക്തിപരവശന്മാരായി നൎത്തനം ചെയ്യുകയും ചെയ്തു. അങ്ങിനെ ആ നാട്ടിലുള്ളവരെല്ലാവരും ഭക്തി വൎദ്ധിച്ചു നടനം ചെയ്യുന്നതു കണ്ട് സ്വാമികളും ശിഷ്യന്മാരും ആനന്ദിച്ചു പിന്നേയും നടന്നു. അധികതാമസം കൂടാതെ ആ ദിവ്യക്ഷേത്രത്തിന്റെ ഗോപുരങ്ങളെ കാണാറായി. പാപമകററുന്ന ഗോപുരദൎശനം നിമിത്തം സ്വാമികളാനന്ദപരവശനായിട്ട് "ഹാ ഹാ അതാ ഗോപുരത്തിന്റെ മുകളിൽ മന്ദസ്മിതം ചെയ്തുകൊണ്ട് ശ്രീകൃഷ്ണനിരിക്കുന്നു. എന്നെ കൈകാട്ടി വിളിക്കുന്നു, നോക്കുവിൻ" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. ഭക്തന്മാർ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കി, അവരുടെ കണ്ണിലൊന്നും കണ്ടില്ല. "കൃഷ്ണ! കല്യാണസിന്ധൊ! കാരുണ്യമൂൎത്തെ! മുകുന്ദ! ഭക്തവത്സല! ഇതാ ഞാൻ വരുന്നു, എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ട് സ്വാമികൾ ആ ക്ഷേത്രത്തിലേക്ക് ഓടിപ്പോയി.

ആ ക്ഷേത്രത്തിൽ ജഗന്നാഥസ്വാമിയെ സാധാരണ യാത്രക്കാൎക്ക് എളുപ്പത്തിൽ ദൎശനം ചെയ്യുവാൻ സാധിച്ചാൽ അതിൽ അലക്ഷ്യം തോന്നിയെങ്കിലൊ എന്നു കരുതി തദ്ദേശാധിപതിയായ പ്രതാപരുദ്രൻ എന്നാൾ തന്റെ അനുവാദം കൂടാതെ ആരെയും

ാകത്തു കടക്കാതിരിക്കുവാൻ ജഗന്നാഥക്ഷേത്രത്തിന്റെ ഗോപുരവാതുക്കൽ പാറാവുകാരെ നിൎത്തീട്ടുണ്ട്. ആ രാജാവു നല്ലൊരു ഭക്തനാകയാൽ മററു വേലക്കാരെപ്പോലെ താനും ദിവസംതോറും സ്വാമിസന്നിധിയിൽ ചെന്ന് പല കൈങ്കൎയ്യവും ചെയ്യുന്ന പതിവുണ്ട്.

സ്വാമികൾ മെയ്യാറ്റ് ശ്രീകൃഷ്ണനെ ആലിംഗനം ചെയ്യുവാനായോടിച്ചെല്ലുന്നു. ഇടക്കു കാവൽക്കാരുണ്ടെന്നുള്ളതിനെ സ്വാമികൾ വിചാരിക്കയില്ല എന്നു കരുതി സ്വാമികളുടെ ഭക്തന്മാർ പിന്നാലെ ഓടിവരുന്നു. ശിഷ്യന്മാർ വിചാരിച്ചതുപോലെതന്നെ സ്വാമികൾ കാവൽക്കാരെ അല്പംപോലും കൂട്ടാക്കാതെ "സന്യാസിക്കു രാജാവു പുല്ല്" എന്നവിധം മിന്നൽപോലെ പാഞ്ഞു ശ്രീകോവിലിന്റെ സമീപത്തുചെന്നു. ആ വിഗ്രഹത്തിനെ ആലിംഗനം ചെയ്യുവാൻ സ്വാമികൾക്കാഗ്രഹം വൎദ്ധിച്ചതുകൊണ്ടു ശ്രീകോവിലിന്റെ ഉള്ളിലേക്കു ചാടിക്കയറി. പക്ഷേ വെണ്ണ കൂടിവരുമ്പോൾ ത്തുരു ഉടഞ്ഞുപോയതുപോലെ കാൽ തെററി താഴത്തു വീഴുകയും സ്വാമികൾ മൂൎച്ഛിക്കുകയും ചെയ്തുപോയി.

പാറാവുകാരാകട്ടെ തങ്ങളുടെ അധികാരത്തെ അലക്ഷ്യമാക്കി ഒരാൾ പോയതറിഞ്ഞ് അടങ്ങാത്ത ദ്വേഷ്യത്തോടുകൂടി ഒരേ സംഘമായി ഓടിച്ചെന്ന് സ്വാമികളെ പ്രഹരിക്കുവാൻ വട്ടംകൂട്ടി. ആ സമയം ഒരു വിശേഷമുണ്ടായി: സ്വാമികളുടെ വരവുകണ്ട് ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ "ഈ വരുന്നത് എതോ ഒരു മഹാനാകുന്നു" എന്നു വിചാരിച്ച് സ്വാമികളെ നോക്കിക്കൊണ്ട് ക്ഷേത്രത്തിന്നുള്ളിൽ കടന്നു. അപ്പോൾ കോപാന്ധന്മാരായ പാറാവുകാരെ കണ്ടു സ്വാമികളെ സഹായിക്കുവാൻ വേണ്ടി ഓടി അടുത്തുചെന്നു താഴത്തു വീണുകിടക്കുന്ന സ്വാമികളെ തന്റെ ശരീരംകൊണ്ടു മറക്കുകയും "എടാ എടാ ദുരാത്മാക്കളെ! മാറി നില്ക്കുവിൻ. മാറി നില്ക്കുവിൻ. ഇദ്ദേഹം സാക്ഷാൽ ഭഗവാനല്ലെങ്കിലും ഒരു വലിയ മഹാനാണു.

നുകണ്ടാൽത്തന്നെ അറിഞ്ഞുകൂടയൊ?" എന്ന് ഉരത്തുപറയുകയും ചെയ്തു. ആ ബ്രാഹ്മണശ്രേഷ്ഠൻ പറഞ്ഞതിനെ കൂട്ടാക്കാതെ അവർ സ്വാമികളെ അടിച്ചുമായിരുന്നു. എന്നാൽ പ്രതാപംകൊണ്ട് ആ രാജ്യത്തെ രാജാവായ പ്രതാപരുദ്രനോട് ഏകദേശം തുല്യനും നവദ്വീപപട്ടണത്തിലെ പ്രധാന പണ്ഡിതനും ഭൂലോകത്തിലെങ്ങും ന്യായതത്വത്തെ സ്ഥാപിച്ചവനും കാശിപട്ടണത്തിലുള്ള പ്രകാശാനന്ദസരസ്വതിക്കു സമനായ വേദജ്ഞനും നല്ല വ്യാകരണനും ഭാരതഖണ്ഡത്തിലുള്ള സവ്വരും ശാസ്ത്രങ്ങളെ അഭ്യസിക്കുവാൻ തേടിപ്പോകത്തക്കവണ്ണം വലിപ്പമുള്ള കലാശാലയെ ഏറ്റെപ്പെട്ടത്തിയവനും വാസുദേവസാവ്വഭൌമൻ എന്ന സ്ഥാനപ്പേരോട്ടുകൂടിയവനും ആയ ഒരു വലിയ മാന്യനാകയാൽ അദ്ദേഹത്തിനെക്കണ്ടു പരാവുകാരൊക്കയും ഭ്രമിച്ചുനിന്നുകളഞ്ഞു. ആ പണ്ഡിതൻ തക്കശാസ്ത്രത്തിൽ വിദഗ്ദ്ധനും വാദിപ്പാൻ വിരുതനുമാകുന്നു. വാദയുദ്ധത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിൻെറ നേരെ നിൽക്കുവാൻ ആരുമില്ലെന്നുതന്നെ പറയണം. ആത്മവിചാരം അദ്ദേഹത്തിന്നു ലേശംപോലുമില്ല. വലിയൊരഹങ്കാരിയാകുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്നു യാതൊരു മതത്തിലും വിശ്വാസമില്ലാ. ഇങ്ങിനെ കാലത്തെ പാഴാക്കിക്കളഞ്ഞ ആ സാവ്വഭൌമൻ നമ്മുടെ സ്വാമികളുടെ സുന്ദരസ്വരൂപവും സ്വയംപ്രകാശവും നിമ്മലമുഖവും കരുണാരസം കളിയാടുന്ന ദൃഷ്ടിയും കണ്ടപ്പോൾ അതേവരെ ഉണ്ടായിട്ടില്ലാത്ത ഒരു പുതിയ ബോധം അദ്ദേഹത്തിൻെറ മനസ്സിലുദിച്ചു. ആ സമയത്തിലദ്ദേഹം "ആശ്ചര്യം ആശ്ചര്യം കൃഷ്ണഭക്തി എന്നൊന്നുണ്ടെന്നുള്ളത് പരമാത്ഥം തന്നെയായിരിക്കുമൊ? അതുകൊണ്ടുതന്നെയല്ലയൊ ഈ മഹാനായ സന്യാസി ഭഗവത്സ്വരൂപത്തെക്കണ്ടു തന്നെ മറന്നുവീഴുവാനിടവന്നത്. അതുകൊണ്ട് ഭഗവാൻ ഒരാൾ ഉണ്ടായിരിക്കണം. അദ്ദേഹം കരുണാനിധിയാണെന്നും വിശ്വസിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ചെറുപ്പക്കാരനായ ഇദ്ദേഹം ഭാഗ്യശാലിയാകുന്നു. വൃ

ഥാ കണ്ഠക്ഷോഭം വഹിച്ചു കാലം കഴിച്ചു ഞാൻ തന്നെ മൂഢൻ. ഈ മഹാനോടുകൂടി സംസൎഗ്ഗം ചെയ്താൽ എനിക്കും ഭക്തിയുണ്ടാകുവാൻ ഇടവരും” എന്നു വിചാരിച്ചു.

പിന്നീടു സാൎവ്വഭൌമൻ പ്രജ്ഞയില്ലാതെ കിടക്കുന്ന സ്വാമികളെ തന്റെ ശിഷ്യന്മാരെക്കൊണ്ട് എടുപ്പിച്ച് സ്വന്തം ഗൃഹത്തിലേക്കു കൊണ്ടുപോയി. അപ്പോഴേക്ക് സ്വാമികളുടെ ശിഷ്യന്മാരും അവിടെ വന്നുചേൎന്നു. സ്വാമികളുടെ ഒരു വലിയ ശിഷ്യനായ ഗോപീനാഥൻ എന്നാൾ സാൎവ്വഭൌമന്റെ സഹോദരിയുടെ ഭൎത്താവാകുന്നു. അദ്ദേഹവും പത്നിയും ആ സമയം അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. ഗോപിനാഥൻ സ്വാമികൾ സന്യസിച്ച കഥയൊന്നും അറിഞ്ഞിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ട് സ്വാമികളെ കണ്ടപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്ന് ആളെ മനസ്സിലായില്ല. സ്വാമികളുടെ ശിഷ്യന്മാർ വന്നെത്തിയ ഉടനെ എല്ലാം മനസ്സിലാക്കി. സ്വാമികളെപ്പറ്റിയുള്ള എല്ലാ വിവരവും ഗോപിനാഥൻ സാൎവ്വഭൌമനെ ധരിപ്പിച്ചു. സ്വാമികളെ ഉണൎത്തുവാൻ വേണ്ടി ഭക്തന്മാർ ഹരിനാമോച്ചാരണം ചെയ്യുകയും അദ്ദേഹം മൂൎച്ഛ നീങ്ങി എഴുനീല്ക്കുകയും സാൎവ്വഭൌമൻ സ്വാമികളെ വണങ്ങുകയും സ്വാമികൾ ആശീൎവ്വദിക്കുകയും ചെയ്തു. തദനന്തരം സാൎവ്വഭൌമന്ന് സ്വാമികളെക്കുറിച്ചുള്ള ബഹുമാനം അല്പാല്പമായി കുറഞ്ഞുവന്നു. ഒടുവിൽ തീരെ ഇല്ലാതെയായി.

സാൎവ്വഭൌമനും ഗോപീനാഥനുംകൂടി ഒരിക്കൽ സ്വാമികളെപ്പറ്റി സംഭാഷണം ചെയ്യുമ്പോൾ സാൎവ്വഭൌമൻ സ്വാമികളെ നിന്ദിച്ചുപറയുകയും സ്വാമികളെക്കുറിച്ചുള്ള ബഹുമാനവും ഭക്തിയും നിമിത്തം ഗോപീനാഥന്ന് ദ്വേഷ്യംവരികയുംചെയ്തു. അപ്പോൾ സ്വാമികൾ ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ അവതാരമാണെന്നും അദ്ദേഹത്തെ നിന്ദിക്കുന്നത് ഈശ്വരനിന്ദയായി തീരുന്നതാണെന്നും ഗോപീനാഥൻ പറയുവാൻ സംഗതിയായി. അതു കേട്ട സാൎവ്വഭൌമൻ, ഗോപീനാ

ഥ! ആ സന്ന്യാസി ഒരു അവതാരമാണെന്നു നിങ്ങൾ പറയുന്നത് അടിസ്ഥാനമില്ലാതെയാണ്. നിങ്ങൾ ആലോചിക്കണം. അവതാരമാണെന്നു പറയുവാൻ വല്ല പ്രമാണവുമുണ്ടോ? അങ്ങിനെയാണെന്നു സ്ഥാപിക്കുവാൻ നിങ്ങളേക്കൊണ്ടു സാധിക്കുമോ? ഇങ്ങിനേയുള്ള വിഡ്ഢിത്വം ഇനി മറ്റൊരാൾ കേൾക്കെ പറയാതിരിക്കണം" എന്നുപറഞ്ഞു. ഗോപീനാഥൻ സ്വാമികളുടെ മഹിമയെപ്പറ്റി ഇങ്ങിനെ തർക്കിപ്പാൻ ഇടവന്നുവല്ലോ, എന്നുള്ള വിചാരത്തോടും താൻ പറഞ്ഞതിനെ പിൻവലിപ്പാനുള്ള മടിയോടുംകൂടി "വിദ്വൻ! നിങ്ങളുടെ ന്യായവും വാദവും എല്ലാം ദൂരെക്കൊണ്ടുപോയി വെച്ചേക്കണം. ആ സന്ന്യാസിയെപ്പറ്റി നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലാക്കാതെ നിങ്ങൾ അബദ്ധത്തിൽ ചാടാതിരിക്കുവാൻവേണ്ടി ഞാൻ പരമാർത്ഥം പറഞ്ഞുവെന്നേയുള്ളു. അദ്ദേഹം കുട്ടിയാണെന്നുവിചാരിച്ച് നിങ്ങൾ അപകടത്തിൽ ചാടേണ്ട. അദ്ദേഹം സാക്ഷാൽ ഭഗവാൻ തന്നെയാകുന്നു. എനിക്കു നല്ല ബോദ്ധ്യമാണ്, നിങ്ങൾക്ക് അത് അറിവാൻ എടവന്നിട്ടില്ല, അധികം താമസിയാതെ നിങ്ങൾക്കും അറിവാൻ എടവരും, എന്നു മറുവടിപറഞ്ഞു.

സ്വാമികളെക്കുറിച്ച് തീരെ ബഹുമാനമില്ലാതെയായിതീൎന്ന സാൎവ്വഭൌമൻ, അദ്ദേഹത്തിനെ തന്റെയും താഴെയാണെന്നുകൂടി കരുതുകയും ആ രീതിയിൽ പെരുമാറുകയും ചെയ്തു. ആ സാൎവ്വഭൌമൻ സ്വാമികൾക്ക് പല ഉപദേശങ്ങളും കൊടുത്തുതുടങ്ങി, "എടോ കുട്ടിസന്ന്യാസി! വഴിതെറ്റി നടക്കാതിരിക്കുവാൻ നല്ല ജാഗ്രതവേണം" എന്നും "ഒരു ഭാരതിയുടെ അടുക്കൽ നിന്നു ദീക്ഷയെ സ്വീകരിച്ചതു നന്നായില്ല. ഭാരതിവൎഗ്ഗത്തെക്കാൾ ഉൽകൃഷ്ടരുക്കുന്ന സരസ്വതിവൎഗ്ഗത്തിൽ ഒരാളോട് ഇനിയും ദീക്ഷവാങ്ങണം. ആട്ടെ അതിന്നുവേണ്ടുന്ന ഏൎപ്പാടെല്ലാം നാം തന്നെ ചെ

ശ്ശുതാനേക്കാം. താനിപ്പോൾ സന്ന്യാസിയല്ലയോ? സന്ന്യാസി കീൎത്തനം ചൊല്ലുകയും നടനം ചെയ്യുകയും അരുതാത്തതാകുന്നു. മേലാൽ ആവകയൊന്നും ചെയ്യാതിരിക്കണം" എന്നും മററും വള്ളരെ ദയയോടും താൻ വലിയ യോഗ്യനാണെന്നുള്ള നിലയിലും പറയുന്ന സാൎവ്വഭൌമനോട് സ്വാമികൾ യാതൊന്നും മറുത്തുപറയുകയില്ല. സാൎവ്വഭൌമൻ പൊങ്ങുന്നേടത്തോളം സ്വാമികൾ താണുകളയും "അബദ്ധം വന്നതൊക്കെ വന്നു. ഇനി ഇവിടുന്നു ഉപദേശിക്കുംപോലെ നടന്നുകൊള്ളാം. ഞാൻ അറിവില്ലാത്ത ബാലനായതുകൊണ്ട് എന്നെ നല്ലവഴിക്കു നടത്തിക്കൊണ്ടുപോകേണ്ടുന്ന ഭാരം അവിടേയ്ക്കാകുന്നു" എന്നു സ്വാമികൾ വണക്കത്തോടുകൂടി പറയും. ഇതുനിമിത്തം സാൎവ്വഭൌമനെ അഹംഭാവഭൂതം ബലമായി ബാധിച്ചു. പ്രസിദ്ധന്മാരായ അനേകം പണ്ഡിതശ്രേഷ്ഠന്മാരെ വാദത്തിൽ ജയിച്ചു വിരുതുനേടിയ ആ സാൎവ്വഭൌമൻ ഈ കുട്ടിസന്ന്യാസിയെ ബഹുമാനിക്കുന്നതു തന്റെ ഗൌരവത്തിന്ന് പോരായ്കയാണെന്നുകരുതിയിരുന്നു. ഇതെല്ലാം കണ്ടിട്ടു ഗോപീനാഥനു സഹിക്കവയ്യാതെയായി. ഒരുദിവസം ഗോപീനാഥനും സ്വാമികളുടെ മററു ശിഷ്യന്മാരുമായി ഓരോന്നു സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന മദ്ധ്യേ സ്വാമികൾ "എന്റെ അളിയന്റെ ദുരഹങ്കാരം കളഞ്ഞ് അദ്ദേഹത്തെ നന്നാക്കി രക്ഷിയ്ക്കുകയൊ അങ്ങിനെ ചെയ്തുകൊള്ളാമെന്ന് ഏററുപറയുകയൊ ചെയ്താൽ മാത്രമെ ഇനി ഞാൻ ആഹാരം കഴിക്കയുള്ളൂ" എന്നു ശപഥം ചെയ്തു. ഈ വിവരം മുകുന്ദൻ സ്വാമികളെ അറിയിച്ചു. സ്വാമികൾ "തന്നെ സാൎവ്വഭൌമൻ വളരെ സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ടെന്നും അദ്ദേഹത്തെക്കുറിച്ചു നിങ്ങളിങ്ങിനെ ദൂഷ്യം പറയുന്നതു ഭംഗിയല്ലെന്നും" ഗോപീനാഥൻ, മുകുന്ദൻ, നിത്യാനന്ദൻ മുതലായ ശി

ഷ്യന്മാരെനോക്കി പറഞ്ഞു. ഗോപീനാഥൻ, സ്വാമിൻ! ഇങ്ങി നെ കല്പിക്കുന്നത് സങ്കടമാണ്. എന്റെ അളിയൻ അതിമാത്രം പാണ്ഡിത്യമുള്ളവനാണെന്നിരിക്കിലും ഈശ്വരവിചാരമില്ലാതേയും നിന്തിരുവടിയെ കുറിച്ചു ഭക്തിയും വിശ്വാസവും ഇല്ലാതെയും അധോഗതിയെ പ്രാപിപ്പാനുള്ള നിലയിലാകുന്നു വൎത്തിക്കുന്നത്. അദ്ദേഹത്തിനെ നിന്തിരുവടി നന്നാക്കി രക്ഷിയ്ക്കണേ. അങ്ങിനെ ചെയ്യുയില്ലെങ്കിൽ ഞാനിനി ഒരിക്കലും ഭക്ഷണം കഴിക്കയില്ല" എന്നുണൎത്തിച്ചു.

സ്വാമികൾ—മന്ദഹാസത്തോടുകൂടി നിങ്ങൾ കൃഷ്ണഭക്തനല്ലയോ? ശ്രീകൃഷ്ണൻ തന്റെ ഭക്തനെ ഒരിക്കലും ഉപേക്ഷിയ്ക്കയില്ല. നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ അളിയനെ രക്ഷിക്കുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കകൊണ്ടു അദ്ദേഹം രക്ഷപ്പെട്ടുമെന്നുള്ളതിന്ന് സംശയമില്ലാ" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. സ്വാമികളുടെ ശിഷ്യന്മാർ സാൎവ്വഭൌമൻ പരിപാലിക്കപ്പെട്ടു എന്നു ദൃഢമായി വിശ്വസിക്കുകയും സ്വാമികളെ സ്തുതിക്കുകയും ചെയ്തു.

പിറെറ ദിവസം സാൎവ്വഭൌമൻ സ്വാമികളോട് "നിങ്ങൾ നിശ്ചയമായും വേദം പഠിച്ചറിവുസമ്പാദിയ്ക്കണം. എന്റെ അടുക്കൽ പഠിച്ചാൽ മതി. നാളെമുതൽ ദിവസംതോറും ക്ഷേത്രമണ്ഡപത്തിൽ ചെന്നിരുന്നു പഠിച്ചുതുടങ്ങാം, എന്നുപറഞ്ഞതു കേട്ടു സ്വാമികൾ അങ്ങിനെതന്നെ" എന്നു വിനയപൂൎവ്വം സമ്മതിച്ചു. പിറെറാദിവസംമുതൽ സാൎവ്വഭൌമൻ വേദംചൊല്ലി അൎത്ഥം പറയുകയും സ്വാമികൾ സാൎവ്വഭൌമന്റെ ശിഷ്യന്മാരോടുകൂടി മൌനമായിരുന്നു കേൾക്കുകയും ചെയ്തുവന്നു. അങ്ങിനെ അഞ്ചാറുദിവസം കഴിഞ്ഞ ശേഷം സാൎവ്വഭൌമൻ നമ്മുടെ ഈ ചെറിയ ശിഷ്യന്റെ പന്തി എന്താണെന്നറിഞ്ഞില്ലല്ലോ. ആയാൾ

ഒന്നും മിണ്ടാതിരിക്കുന്നത് എന്താണ്. ആയാൾക്കു വല്ലതും മനസ്സിലാകുന്നുണ്ടോ, ഒരു മാതിരി ബുദ്ധിയുള്ളവനായതുകൊണ്ടു പറയുന്നത് മനസ്സിലാവുന്നുണ്ടായിരിക്കണം. ഒരു സമയം നമ്മുടെ പ്രസംഗത്തിൽ ചില ഭാഗം ആയാൾക്കു ബോദ്ധ്യമാവുന്നില്ല എന്നു വരുമോ? ആയാളുടെ മുഖഭാവം കണ്ടാലങ്ങിനെതോന്നാം. ആട്ടെ ഇങ്ങിനെ ചോദിക്കുകതന്നെ" ഇങ്ങിനെ എല്ലാം വിചാരിച്ച് ഏഴാംദിവസം പതിവുപോലെ മണ്ഡപത്തിൽ കൂടിയ ഉടനെ "എന്താ കൃഷ്ണചൈതന്യ! അഞ്ചാറുദിവസമായല്ലോ നാം വേദം പഠിപ്പിക്കുകയും താൻ കേൾക്കുകയും ചെയ്യുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. അതിനെപറ്റി യാതൊന്നും ആക്ഷേപിക്കാതെയും ചോദിക്കാതെയും ഇരിക്കുന്നത് എന്തുകൊണ്ടാകുന്നു" എന്നു ചോദിച്ചു.

സ്വാമികൾ—ഭവാൻ എന്നോടു ശ്രദ്ധയോടുകൂടി കേട്ടുകൊണ്ടിരിക്കണം എന്നല്ലയോ ആജ്ഞാപിച്ചതു "ഞാൻ അങ്ങിനെതന്നെ ശ്രദ്ധയോടുകൂടി കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു" എന്നു മറുവടി പറഞ്ഞു.

സാർവ്വഭൌമൻ—വല്ലതും ആക്ഷേപിക്കാഞ്ഞാൽ വെറുതെ വായിച്ചുകൊണ്ടിരിപ്പാൻ രസമില്ല. വല്ലതുമാക്ഷേപിക്കുകയോ തനിക്കർത്ഥം മനസ്സിലാകാത്ത ഭാഗങ്ങളുണ്ടെങ്കിൽ അതു ചോദിക്കുകയൊ ചെയ്യുന്നതു നന്നായിരിക്കും, എന്നു പറഞ്ഞതിനു, സ്വാമികൾ "ഞാൻ എങ്ങിനെയാണ് ആക്ഷേപിക്കേണ്ടത്, ഭവാൻെറ വ്യാഖ്യാനം എനിക്കൊന്നും മനസ്സിലാവുന്നതേ ഇല്ല" എന്നു മറുവടി പറഞ്ഞു.

സാർവ്വഭൌമൻ—അത് എന്തുകൊണ്ട്.

സ്വാമികൾ—വേദാർത്ഥം സ്വതേ മനസ്സിലാവുന്നതാകുന്നു. ഭാഷ്യം മുതലായതിനെകുറിച്ച് ഭവാൻ പറയുന്നതു വേദത്തിൻെറ ശരിയായ അർത്ഥമായിരിക്കുന്നില്ലാ അതുകൊണ്ടുതന്നെ. ഇതു

കേട്ട പണ്ഡിതൎക്കു കലശലായി ദ്വേഷ്യംവന്നു. സ്വാമികളെ ആപാദചൂഡം ഒന്നുനോക്കി. അമ്പട! നാം വേദത്തിന്റെ അൎത്ഥം ശരിയായിട്ടല്ല പറയുന്നത് എന്നു പറയുവാൻ ധൈൎയ്യമുണ്ടായ ഈ കുട്ടിയുടെ ധിക്കാരം കണ്ടുവോ? നമ്മുടെ നേരെ നില്ക്കുവാൻതക്ക ഒരാൾ ലോകത്തിലില്ലാ. അങ്ങിനെയിരിക്കെ വേദം പഠിക്കുവാൻ കാശിക്കുപോയിട്ടുകൂടിയില്ലാത്ത ഈ അധികപ്രസംഗിയോ നമ്മോടു വാദിക്കുവാൻ ഒരുങ്ങുന്നത് എന്നുവിചാരിച്ചിട്ട് "എടോ കുട്ടി! തന്റെ വാക്കുകേട്ടാൽ താൻ നല്ല വിനയിയാണെന്നു തോന്നും, മനസ്സിൽ അതിയായ അഹങ്കാരം വെച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്നു അല്ലയോ? തന്റെ വേദത്തിലുള്ള പാണ്ഡിത്യം ഒന്നു കാണട്ടെ; ഇനി താൻ കുറെ അൎത്ഥം പറയൂ" എന്നു കണ്ണുചുവത്തിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു. സ്വാമികൾ യാതൊരു കൂസലും കൂടാതെ "വിദ്വൻ! വേദം ചൊല്ലിയാൽ അതിന്റെ ശരിയായ അൎത്ഥത്തെ ഒരു ചെറിയ കുട്ടികൂടിയും അറിയുന്നതാണ്. തുമ്പില്ലാത്ത വ്യാഖ്യാനങ്ങളാണ് കാൎയ്യം മനസ്സിലാവാതെ ആക്കുന്നത്. അതുകൊണ്ടു നമുക്കു വ്യാഖ്യാനമൊന്നും വേണ്ടാ" എന്നുപറഞ്ഞിട്ടു വേദം കുറേശ്ശയായി ചൊല്ലുകയും അതിന്റെ ശരിയായ അൎത്ഥം പറയുകയും ചെയ്തുതുടങ്ങി. ക്രുദ്ധനായി തീൎന്ന സാൎവ്വഭൌമൻ സ്വാമികളെ ഹേമിച്ച് ഒതുക്കുമായിരുന്നു, പക്ഷെ സാൎവ്വഭൌമന്റെ ശ്രദ്ധയെ ആകൎഷിച്ചുകൊണ്ടു സ്വാമികൾ വേദം ചൊല്ലുവാനും അൎത്ഥം പറയുവാനും തുടങ്ങിയപ്പോൾ സഹൃദയനായ സാൎവ്വഭൌമൻ സ്വാമികളുടെ മിടുക്കുകണ്ടു സന്തോഷിക്കുകയാണ് ചെയ്തത്. സ്വാമികൾ അൎത്ഥം പറയുന്നതിൽ സാൎവ്വഭൌമന്നു തോന്നുന്ന ആക്ഷേപങ്ങളേ സ്വാമികൾ തന്നെ എടുത്തുകാണിക്കുകയും അതുകൾക്കുത്ത.

ക്ക സമാധാനങ്ങളെ പറകയും കൂടി ചെയ്തു ഉണ്ടായി. സ്വാമികൾ പറയുന്ന അൎത്ഥം ശരിയായിട്ടുള്ളതാണെന്നു യുക്തിയുക്തമായി സ്ഥാപിച്ചു. തന്റെ വാക്സാമൎത്ഥ്യവും ഭാഷാനൈപുണ്യവും വെളിപ്പെടുത്തി. ഇതെല്ലാം കണ്ടപ്പോൾ പണ്ഡിതൎക്കു സ്വാമികളെപ്പറ്റി ബഹുമാനം വൎദ്ധിച്ചുവരികയും നാവു പൊങ്ങാതെ ആവുകയും സ്തംഭിച്ചിരിക്കുകയും ചെയ്തു. ഇദ്ദേഹം വലിയ വിദ്വാനായിരിക്കുന്നുവല്ലോ എന്നു പറഞ്ഞാൽ തന്നെ പോര, വലിയ കേമൻ. നമ്മെക്കാൾ എത്രയോ കവിഞ്ഞ ആൾ തന്നെ, ഗോപീനാഥൻ ഇദ്ദേഹത്തിനെ ഈശ്വരനാണെന്നു പറഞ്ഞതിൽ തെറ്റില്ല. ഇദ്ദേഹം ഭഗവാനല്ലെങ്കിൽ ബൃഹസ്പതിയായിരിക്കണം. ആഹാ വാക്ക് എത്ര മാധുൎയ്യം, പറയുന്നതെല്ലാം എത്ര യുക്തിയുക്തമായിരിക്കുന്നു. എന്തൊരു മനോധൎമ്മമാണ്. ഇങ്ങിനെ പലതും വിചാരിച്ചുകൊണ്ട് ഒടുവിൽ സ്വാമിൻ! "ഭവാൻ സൎവ്വജ്ഞനായ സ്വതന്ത്രനാണെന്നു ഞാൻ മനസ്സിലാക്കിയില്ല. വേദം ഭവാനു ബാലപാഠമായിരുന്നു എന്നു തോന്നുന്നു. വേദത്തിന്റെ അൎത്ഥത്തെ ഭവാൻ മാറ്റിക്കളഞ്ഞുവല്ലോ" എന്നു പറയുന്നതിന്നിടയിൽ സ്വാമികൾ "പണ്ഡിതശിഖാമണേ! വേദങ്ങൾ ഭക്തിപ്രേമങ്ങളേ പ്രതിപാദിക്കുന്നു എന്നുള്ളതിൽ സന്ദേഹമുണ്ടോ? മുനീശ്വരന്മാരും യോഗീശ്വരന്മാരും ഭക്തിയേത്തന്നേയാണ് ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നത് എന്നു പറഞ്ഞു, ശ്രീമൽഭാഗവതത്തിലുള്ള ഒരു ശ്ലോകത്തെ എടുത്ത് ഉദാഹരിച്ചു. അപ്പോൾ സാൎവ്വഭൌമൻ അതിന്റെ അൎത്ഥമൊന്നു പറഞ്ഞുകേട്ടാൽ കൊള്ളാമെന്ന് ആവശ്യപ്പെട്ടു. സ്വാമികൾ പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി ഭവാൻതന്നെ ആദ്യം അൎത്ഥം പറയുവിൻ, കേൾക്കട്ടെ, എന്നായി. സാൎവ്വഭൌമൻ മുമ്പേതന്നെ തോററിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു സംഭവിച്ചിട്ടുള്ള അവമാനത്തെ ഈ ശ്ലോകത്തിന്റെ അൎത്ഥം പറയുന്നതിൽ തന്റെ മിടുക്കുകാണിച്ചിട്ടെങ്കിലും തീക്കാ

മെന്നു വിശ്വസിച്ചതിനാൽ സന്തോഷത്തോടുകൂടി ആ ശ്ലോകത്തിന്റെ അർത്ഥം പറയുവാനാരംഭിച്ചു.

അപാരമായ പാണ്ഡിത്യത്തോടുകൂടിയ സാൎവ്വഭൌമൻ ആ ശ്ലോകത്തിനെ ഒൻപതു വിധത്തിൽ പദച്ഛേദം ചെയ്യുകയും ഒൻപതുതരത്തിൽ ഭംഗിയായി അർത്ഥം പറയുകയും ചെയ്തു. അതുകേട്ടു സ്വാമികൾ, പണ്ഡിതസാൎവ്വഭൌമനായ ഭവാന്റെ വിദഗ്ദ്ധത എത്രതന്നെ പ്രശംസിച്ചാലും മതിയായി എന്നു വരികയില്ല. ഭവാൻ പറഞ്ഞ അർത്ഥങ്ങളെല്ലാംകൂടിയും വളരെ വെടുപ്പായിരിക്കുന്നുണ്ട്. പക്ഷേ ഈ മാതിരി അർത്ഥങ്ങൾ ഒരു ഭക്തനോ ജ്ഞാനിയോ പറയത്തക്കവയാണെന്നു തോന്നുന്നില്ല. കവി കരുതീട്ടുള്ള അർത്ഥം നിങ്ങൾ പറഞ്ഞപ്രകാരമൊന്നുമാവാൻ തരമില്ല. എന്നെക്കൊണ്ടതിനെ പ്പറയുവാൻ സാധിക്കുമൊ എന്നൊന്നു പരീക്ഷിക്കാം" എന്നു പറഞ്ഞു സാൎവ്വഭൌമൻ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള ഒൻപതുവിധം അർത്ഥങ്ങൾക്കു പുറമെ സ്വാമികൾ വിശേഷമായ ഒരർത്ഥം പറഞ്ഞു. സാൎവ്വഭൌമൻ ഒന്നു വല്ലാതെ ഞെട്ടി. താനാണ് വലിയ വിദ്വാൻ എന്നുള്ള നാട്യം മുഴുവനും പോയി. സന്ന്യാസിക്കുട്ടി സാമാന്യനല്ലെന്നു നിശ്ചയിച്ചു. താൻ പറഞ്ഞ അർത്ഥങ്ങളോടു ലേശവും സംബന്ധമില്ലാത്ത വിധത്തിലും പ്രേമലക്ഷണയായ ഭക്തിയെപ്പറ്റി സ്വാമികൾക്കുള്ള അഭിപ്രായത്തെ സ്ഥാപിച്ചും പുതിയതായി ഒരു അർത്ഥത്തെ പറഞ്ഞ ഉടനെ അളവറ്റ ആശ്ചൎയ്യത്തോടുകൂടിയ സാൎവ്വഭൌമൻ "സ്വാമിൻ! ഭവാൻ വേദങ്ങളെ അഭ്യസിച്ചിട്ടുള്ളതിന്നു പുറമെ ശാസ്ത്രത്തിലും അതിയായ പാണ്ഡിത്യത്തെ സമ്പാദിച്ചിരിക്കുന്നുവല്ലൊ" എന്നുപറഞ്ഞു.

ശ്രീകൃഷ്ണചൈതന്യസ്വാമികളാകട്ടെ സാൎവ്വഭൌമൻ പറയുന്നതിൽ ശ്രദ്ധവെക്കാതെ രണ്ടാമതൊരർത്ഥംകൂടി പറഞ്ഞു. മൂന്നാമ

ത്തും ഒരത്ഥം പറഞ്ഞു. സ്വാമികളിവിടെ ഒരമാനുഷത്വം കാണിക്കയാണ് ചെയ്യുത്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ഒരു സംസ്കൃതശ്ലോകത്തിന്ന് ആ ഭാഷയിൽ പാണ്ഡിത്യമുള്ള ഒരാൾ പലവിധങ്ങളായ അത്ഥങ്ങളെ പറയുന്നതിൽ ആശ്ചയ്യമൊന്നുമില്ല, എങ്കിലും ആ ശ്ലോകത്തിൽനിന്ന് ആദ്യം ഒരു വിദ്വാൻ ഒൻപതത്ഥങ്ങളെ പിഴിഞ്ഞെടുത്തിരിക്കെ മറ്റൊരാൾക്കു പിഴിഞ്ഞെടുക്കുന്നതിന്ന് അതിൽ വല്ല സത്തും ഉണ്ടായിരിപ്പാൻ മാഗ്ഗമുണ്ടോ? അത്രതന്നെയല്ല സ്വാമികൾ ആ ശ്ലോകത്തിന്റെ അത്ഥം പറയേണ്ടിവരുമെന്നു മുൻകൂട്ടി ആലോചിച്ചുവെച്ചിട്ടുമില്ല. സ്വാമികൾ ഈ വിഷയത്തിൽ കാണിച്ച മിടുക്കും ആശ്ചയ്യവും പറഞ്ഞുതീക്കുവാനസാദ്ധ്യംതന്നെ. അങ്ങിനെ ആ യതീശ്വരൻ അത്ഥം മാറിമാറി പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു കണ്ടു വിദ്വാൻ, പറഞ്ഞാൽ തീരാത്ത വിസ്മയത്തോടുകൂടി ഭ്രമിച്ചു "ഹരി! ഹരി! ഇതു മനുഷ്യരാലാവുന്ന കായ്യമല്ല. ഇദ്ദേഹം ബൃഹസ്പതിയാണെന്നുവരികിലും ഞാനൊന്നുത്തു നോക്കുകതന്നെ ചെയ്യും. ശീഷ്പതിയേക്കാൾ കവിഞ്ഞ നിലയിലായിട്ടാണ് ഇദ്ദേഹം കാണപ്പെടുന്നത്. സാക്ഷാൽ സരസ്വതിയായിരിക്കുമോ? അതൊ ആ ശ്രീകൃഷ്ണൻതന്നെയൊ" എന്നിങ്ങിനെ തനിക്കുണ്ടായ പല വിചാരത്തേയും പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നു.

സ്വാമികൾ അത്ഥം പറയുന്നതിനെ മാററുവാൻ ഭാവമില്ല. പുതിയ പുതിയ അത്ഥങ്ങളെ പിന്നേയും പിന്നേയും പറഞ്ഞുകൊണ്ടേ ഇരിക്കുന്നതുകണ്ടു സാവ്വഭൌമന്നുണ്ടായ ഭ്രമം വദ്ധിച്ചുവശായി. പതിനെട്ടു വിധം അത്ഥങ്ങളെ സ്വാമികൾ പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞ ഉടനെ ജഗൽപ്രസിദ്ധനായ വാസുദേവസാവ്വഭൌമനെണീററു സ്വാമികളുടെ പാദങ്ങളിൽ വീണു നമസ്കരിച്ചു. "സ്വാമിൻ! സമസ്താപരാധം ക്ഷമസ്വ, ഈ ലോകത്തിൽ നിന്തിരുവടിക്കു സമനായിട്ടു യാതൊരാളുമില്ലെന്ന് എനിക്കു നല്ല ബോദ്ധ്യമായി. നിന്തിരുവടി എനിക്കു താഴെയാണെന്നു വിചാരിച്ചു ഞാൻ അപകടത്തിൽ ചാടി

പ്പോയി എന്നെ അനുഗ്രഹിക്കേണമെ" എന്നു വിനയപൂൎവ്വം അപേക്ഷിച്ചു. സ്വാമികൾ വല്ലതും അരുളിച്ചെയ്തു തന്നെ സമാധാനപ്പിക്കുമെന്നു സാൎവ്വഭൌമൻ കരുതിയിരുന്നു. അങ്ങിനെ യാതൊരുളപ്പാടും കേൾക്കാതിരുന്നതുകൊണ്ടു മെല്ലെ തലപൊക്കി നോക്കുകയും വിശേഷമായ ഒരു കാഴ്ച കാണുകയും ചെയ്തു. അവിടെ സ്വാമികളെ കാണാതെയായി. തൽസ്ഥാനത്തു സാക്ഷാൽ ഭഗവാൻ ആറു തൃക്കൈകളോടുകൂടി വിളങ്ങുന്നു. ദുഷ്ടനിഗ്രഹവും ശിഷ്ടപരിപാലനവും ചെയ്വാൻ ദാശരഥിയായവതരിച്ചതു താനാണെന്നു കാണിക്കുവാനായി രണ്ടു കരങ്ങളിൽ വില്ലും അമ്പും ധരിച്ചിട്ടുണ്ട്. സാക്ഷാൽ ശ്രീകൃഷ്ണനായി വിളങ്ങിയതും താനാണെന്നു കാണിക്കുവാൻ രണ്ടു കരങ്ങളിൽ മുരളിയെ ധരിച്ചിരിക്കുന്നു. കരുണാസാഗരനായ ശ്രീകൃഷ്ണചൈതന്യസ്വാമികളായി വിളങ്ങുന്നതും താനാണെന്നുള്ളതിനെ അറിയിക്കുവാൻ തക്കവണ്ണം വേറെ രണ്ടു കരങ്ങളിൽ ദണ്ഡകമണ്ഡലുങ്ങളെ ധരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ സ്വരൂപം കണ്ടു സാൎവ്വഭൌമൻ അന്ധാളിച്ചു നമസ്കരിച്ചു കിടന്നതേയുള്ളു.

അങ്ങിനെ ഒരു ക്ഷണം കഴിയുന്നതിനിടക്കു കുട്ടിസ്സന്ന്യാസി സാൎവ്വഭൌമനെ തട്ടിത്തട്ടി വിളിക്കുകയും അദ്ദേഹം എണീട്ടു നാലു ഭാഗവും നോക്കീട്ട് അയ്യോ ഭഗവാൻ അന്തൎദ്ധാനം ചെയ്തുവൊ എന്ന് സഖേദം പറയുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ അതിനെ ശ്രദ്ധിക്കാതെ "നേരം വൈകി നമുക്കു ഗൃഹത്തിലേക്കു പോവുക" എന്നു പറഞ്ഞു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോയി.

പണ്ഡിതൻ അന്നത്തെ ദിവസം മുഴുവനും പലേ ആലോചനയോടുകൂടി കഴിച്ചുകൂട്ടി. ഒരിക്കൽ "ഹാ ഹാ! എന്റെ ഭാഗ്യം തന്നെ ഭാഗ്യം. അവതാരമെന്നു ഭക്തന്മാർ പറഞ്ഞതിനെ ഞാനല്പം പോലും വിശ്വസിച്ചില്ല, വെറുതെ കുതൎക്കം ചെയ്തു കാലം കഴിച്ചു. അങ്ങിനെയുള്ള പാപിയായ എന്നെക്കുറിച്ചു ഭഗവാൻ ജഗന്നാഥൻ പ്രസാദിച്ചുവല്ലൊ. എനിക്കിന്നു ഭഗവദ്ദൎശനമല്ലയൊ സിദ്ധിച്ചു

ത്. എന്നെ ഭഗവാൻ നല്ലവണ്ണം വിശ്വസിപ്പിച്ചു. ഇനി ഞാൻ സുരക്ഷിതനായി എന്നുള്ളതിന്ന് സന്ദേഹമില്ല" എന്നു വിചാരിച്ചു സന്തോഷിക്കും. മറെറാരിക്കൽ "ഞാൻ കണ്ട കാഴ്ച വല്ല മറിമായമാണെന്നു വരുമോ? അങ്ങിനെയാവാൻ സംഗതിയില്ല. ആ സന്ന്യാസീശ്വരൻ വേദത്തിന്നു ഭാഷ്യമനുസരിച്ചു ഞാൻപറഞ്ഞ അൎത്ഥത്തെ ഖണ്ഡിച്ചതും നൂതനമായ അൎത്ഥം പറഞ്ഞതും ഭാഗവതത്തിലെ ശ്ലോകത്തിന്നു പല അൎത്ഥങ്ങളേയും കല്പിച്ചതും കളവോ പിരട്ടോ അല്ലല്ലൊ, അതുകൊണ്ടു സ്വാമികൾ അവതാരപുരുഷനാണെന്നു വിശ്വസിക്കാതിരിക്കുവാൻ നിവൃത്തിയില്ല. കഷ്ടം ഞാനദ്ദേഹത്തിനെ പലപ്പോഴും ഇടിച്ചുപറയുകയുണ്ടായല്ലൊ. എന്റെ ശിഷ്യന്മാരുടെ മുമ്പിൽ വെച്ച് നിന്ദിച്ചത് എത്ര കഷ്ടമായിപ്പോയി. ഞാൻ വലിയ അപരാധിതന്നെ. ഭഗവൻ! സദയം എന്നെ രക്ഷിക്കേണമേ" എന്നു വിചാരിച്ചു വ്യസനിക്കും.

സാൎവ്വഭൌമന്ന് അന്നുരാത്രിയിൽ 'വന്നതില്ലേതുംനിദ്ര ചിന്തയുണ്ടാകമൂലം' എന്നെ പറയുവാനുള്ളു. പ്രഭാതമായപ്പോൾ അല്പം കണ്ണടച്ചു. സ്വാമികൾ പതിവുപോലെ ബ്രാഹ്മമുഹൂൎത്തത്തിൽ എഴുന്നീററു കൃത്യങ്ങളെല്ലാം കഴിച്ചു ക്ഷേത്രത്തിൽ പോയി ഭഗവാനെ ദൎശിച്ചു. ജഗന്നാഥന്നു ചാൎത്തിയ മാലയെ വാങ്ങി ധരിച്ചു. ദേവന്നു നിവേദിച്ച പ്രസാദം അല്പം വാങ്ങി മുണ്ടിൽ കെട്ടി ബദ്ധപ്പെട്ടു പണ്ഡിതരുടെ ഭവനത്തിൽ ചെന്നു. പണ്ഡിതർ ഉറക്കംകഴിഞ്ഞെണീട്ടിട്ടില്ല. അറയുടെ വാതുലമ്മൽതട്ടി, പണ്ഡിതർ ഉണൎന്നെണീട്ടു പുറത്തേക്കു വന്നു സ്വാമികളെ വന്ദിക്കുകയും സ്വാമികൾ പതിവുപ്രകാരം "നിങ്ങൾക്കു പരമൈകാന്തഭക്തിയുണ്ടാവട്ടെ" എന്നനുഗ്രഹിക്കുകയും ചെയ്തശേഷം മുണ്ടിൽ കെട്ടിക്കൊണ്ടു വന്ന പ്രസാദം എടുത്തു സാൎവ്വഭൌമന്റെ കയ്യിൽവെച്ചു കൊടുത്ത് "ഇതു ജഗന്നാഥന്റെ പ്രസാദമാകുന്നു അനുഭവിക്കുവിൻ എന്നരുളിച്ചെയ്തു. സാൎവ്വഭൌമൻ കാലത്ത് ഉറങ്ങി എണീട്ടു ഉടനെ മുഖത്തിൽ വെ

ളും കൂടി ഒഴിക്കാതെ പ്രസാദത്തെ ഭക്ഷിക്കുന്നത് എന്തിനെയാണ് എന്നെല്ലാം മടിച്ചു എങ്കിലും സ്വാമികളുടെ വാക്കിനെ ലംഘിക്കുവാൻ നിവൃത്തിയില്ലാത്തതുകൊണ്ടു "പ്രസാദം ഏതുസമയത്തും ഏതു കാൎയ്യം ചെയ്യുമ്പോഴും എവിടെ വെച്ചും കിട്ടിയാലുടനെ ഭക്ഷിക്കാം എന്നു വിധി ഉണ്ട്" എന്നുപറഞ്ഞു ഭുജിച്ചു. തൽക്ഷണം തന്നെ ബോധംകെട്ടപോലെ നിലത്തു വീഴുകയും പിന്നെ സ്വാമികളുടെ സാന്നിദ്ധ്യത്താൽ ഓൎമ്മവന്ന് എഴുനീല്ക്കുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ, ഇന്ന് ഒരു സുദിനമാകുന്നു. പണ്ഡിതാഗ്രേസരനായ നിങ്ങളിൽ ഭഗവാൻ പ്രസാദിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നരുളിച്ചെയ്തു. സാൎവ്വഭൗമനെ ഗാഢമായാലിംഗനംചെയ്തു. പണ്ഡിതൎക്കുണ്ടായ രോമാഞ്ചവും പരമാനന്ദവും അവൎണ്ണനീയമെന്നേ പറഞ്ഞുകൂടു. സാൎവ്വഭൗമൻ മെയ് മറന്നു നൃത്തംചെയ്തു. അദ്ദേഹം ഭക്തനായിത്തീൎന്നു എന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലൊ. ഒരു ഘണ്ടാമൃഗം നൃത്തംചെയ്തു എന്നു പറഞ്ഞാൽ ചിലർ വിശ്വസിച്ചേക്കാം. അദ്വൈതിയും യോഗ്യന്മാരായ അനേകം ശിഷ്യന്മാരുള്ള പണ്ഡിതശ്രേഷ്ഠനും പ്രതാപംകൊണ്ടു രാജാവെന്നപോലെ വൎത്തിക്കുന്നവനും ആയ സാൎവ്വഭൗമൻ നടനംചെയ്തു എന്നുപറഞ്ഞാൽ ആരും എളുപ്പത്തിൽ വിശ്വസിക്കയില്ല. ജഗൽകാരണനായ സൎവ്വേശ്വരന് എന്തിനെങ്കിലും പ്രയാസമുണ്ടോ? സ്വാമികൾ പലൎക്കും പലവിധത്തിലാണ് ഭക്തിയെ ഉണ്ടാക്കിയത്. ചിലരെ കടാക്ഷിച്ചിട്ടും ചിലരെ സ്പൎശിച്ചിട്ടും ചിലരെ ആലിംഗനം ചെയ്തിട്ടും ചിലരെ ഉപദേശിച്ചിട്ടും ചിലരെ തൎക്കിച്ചിട്ടും ഭക്തന്മാരാക്കിത്തീൎത്തു. സാൎവ്വഭൗമനെ ഭക്തനാക്കാൻ സ്വാമികൾ വളരെ കഷ്ടപ്പെടേണ്ടിവന്നു. തനിക്കു സമൻ ആരുമില്ലെന്നുള്ള അഹങ്കാരം ആ പണ്ഡിതന്റെ ശിരസ്സുവരെ കേറിയിരുന്നതുകൊണ്ട് ഒന്നാമതായി അതിനെ കളയേണ്ടിവന്നു. അതിന്നു വേണ്ടിയാകുന്നു സ്വാമികൾ സാൎവ്വഭൗമനേക്കാൾ പാണ്ഡിത്യം

തനിക്കുണ്ടെന്നു കാണിച്ചത്. തദനന്തരം താൻ അവതാരപുരുഷനാണെന്നു ദിവ്യദൎശനം നൽകി വിശ്വാസം ഉണ്ടാക്കി. വെറും വിശ്വാസംകൊണ്ടു മാത്രം ആത്മലാഭം ഉണ്ടാകുവാൻ പ്രയാസമാകയാൽ പ്രസാദം കൊടുത്തു ഭക്തി ഉദിപ്പാൻ തക്ക പാത്രമാക്കി. ഒടുവിൽ സ്വാമികൾ സാൎവ്വഭൌമനെ ആലിംഗനംചെയ്തു ഭക്തി ഉണ്ടാക്കി. ഭക്തി ഉദിച്ചു എന്നതിന്റെ ലക്ഷണമാകുന്ന പുളകമുണ്ടായതും, കണ്ണീരൊഴുകിയതും നടനം ചെയ്തതും.

ഗോപീനാഥന്നുണ്ടായ ആനന്ദത്തിന്നളവില്ല. ഗോപീനാഥൻ അളിയനോടു പരിഹാസമായിട്ടു സ്വകാൎയ്യത്തിൽ "പണ്ഡിതമൌലേ! ഈ സന്ന്യാസിക്കുട്ടി ഇനിയും സരസ്വതീമഠത്തിൽ ചെന്നു ദീക്ഷയെ കൈക്കൊള്ളേണമെന്നു നിങ്ങൾ പറയുകയുണ്ടായല്ലോ, അതിന്നു സമയമായില്ലേയോ? ഈ ചെറുപ്പക്കാരൻ എളുപ്പത്തിൽ കാമാദികൾക്കു വശപ്പെട്ടുകളയുമോ? നിങ്ങൾ ഇദ്ദേഹത്തിനെ വേദം എത്രവരെ പഠിപ്പിച്ചു". എന്നു ചോദിക്കുകയും, പണ്ഡിതർ ലജ്ജയോടുകൂടി ചിരിച്ചുകൊണ്ട് "ഗോപീനാഥ! നിങ്ങൾമൂലം ഞാൻ ധന്യനായിത്തീൎന്നു. ഞാൻ നിങ്ങളുടെ ബന്ധുവാണ് എന്നുള്ളതുകൊണ്ടാകുന്നു സ്വാമികൾ എന്നെ രക്ഷിച്ചത്. അവിടേക്ക് എന്നിൽ സന്തോഷമുണ്ടാകുവാൻ തക്ക യാതൊരു സൽഗുണവും ഇനിക്കില്ല" എന്നു മറുവടി പറകയും ചെയ്തു. സാൎവ്വഭൌമൻ അന്നുമുതൽ സ്വാമികളുടെ ആപ്തശിഷ്യനായി വിളങ്ങി. സ്വാമികൾ ആറുതൃക്കരങ്ങളോടുകൂടി വിളങ്ങിയ ആ ദിവ്യസ്വരൂപത്തെ ജഗന്നാഥക്ഷേത്രത്തിൽതന്നെ ഉണ്ടാക്കിവെക്കുവാൻ രാജാവിനോടു സമ്മതംവാങ്ങുകയും സ്വാമികളെ സ്തുതിച്ചു, നൂറുശ്ലോകങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കുകയും ചെയ്തു.

പത്തൊമ്പതാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

ഇരുപതാമദ്ധ്യായം.

ദക്ഷിണപ്രദേശവിജയം.

സ്വാമികൾ ജഗന്നാഥത്തിൽതന്നെ പിന്നേയും കുറേക്കാലം താമസിച്ചശേഷം തെക്കൻദിക്കുകളിൽ ഒന്നു യാത്രചെയ്യുവരേണമെന്നാഗ്രഹിക്കുന്നു എന്നു ശിഷ്യന്മാരോടു പറഞ്ഞു. ശിഷ്യന്മാർ വ്യസനത്തോടുകൂടി പല തടസ്ഥങ്ങളും പറഞ്ഞുനോക്കി, ഒന്നും ഫലിച്ചില്ല. ഞാൻ അധികം താമസിക്കാതെ മടങ്ങിവരാം, മരിച്ചുപോയ എന്റെ ഭ്രാതാവായ വിശ്വരൂപനെ അന്വേഷിച്ചു കണ്ടുപിടിക്കുവാൻവേണ്ടിയാകുന്നു ഞാൻ പോകുന്നത് എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞു പുറപ്പെട്ടു. സ്വാമികളുടെ ഒന്നിച്ചു പോകുവാൻ പല ഭക്തന്മാരും ഉദ്യമിച്ചു. ആരും തന്റെ ഒന്നിച്ചുവരണ്ടാ എന്നു സ്വാമികൾ പറഞ്ഞു. എങ്കിലും ഒടുവിൽ ഗോവിന്ദൻ വന്നുകൊള്ളട്ടെ എന്ന് ഒരുവിധം സമ്മതിച്ചു. സ്വാമികൾ പുറപ്പെടാറായപ്പോൾ സാർവ്വഭൌമൻ വ്യസനപരവശനായി മൂർഛിച്ചു വീണുകളഞ്ഞു. മനസ്സിന്നു വളരെ അലിവോടുകൂടിയ സ്വാമികൾ വേഗത്തിൽ അദ്ദേഹത്തെ വിട്ടുപോവുകയാണ് ചെയ്തത്. അലാലുനാഥം എന്ന നഗരംവരെ ശിഷ്യന്മാർ സ്വാമികളെ അനുയാത്രചെയ്തു.

സ്വാമികളുടെ ഈ യാത്ര തന്റെ ജ്യേഷ്ഠനെ കണ്ടുപിടിക്കാനാകുന്നു എന്നുള്ളത് വെറുംവാക്കാണെന്നും ദാക്ഷിണാത്യന്മാരെക്കൂടിയും പരിപാലിക്കേണമെന്നുള്ള വിചാരമാണ് ഈ യാത്രക്കു കാരണമെന്നും ഭക്തന്മാർ ധരിക്കാതിരുന്നില്ല. ഈ ദിവ്യചരിത്രത്തെ സ്വാമികളോടുകൂടി യാത്രചെയ്ത ധന്യനായ ആ ഗോവിന്ദൻതന്നെ താൻ കണ്ടപ്രകാരം എഴുതിവെച്ചിട്ടുണ്ട്. സ്വാമികൾ ഒരു നാട്ടിലേക്കു പോകുമ്പോൾ അവിടത്തെ ജനങ്ങൾ സ്വാമികളുടെ വരവുണ്ടെന്നറിഞ്ഞ് എതിരേററ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോകുന്നതു പതിവായിരു

ന്നു. സ്വാമികളുടെ കീൎത്തി പരക്കാത്ത പ്രദേശമുണ്ടായിരുന്നില്ല. സ്വാമികൾ എഴുന്നള്ളി ഇരുന്നരുളുന്നേടത്തെല്ലാം സ്വാമികളുടെ ദിവ്യാകൎഷണശക്തിനിമിത്തം അനേകായിരം ജനങ്ങൾ വന്നുകൊണ്ടിരിക്കും. സ്വാമികൾ ജനങ്ങളോടു ഹരിഭജനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കണം എന്നുപദേശിക്കും. സ്വാമികളുടെ ആ തിരുവായ്മൊഴി കേട്ടുഉടനേ ജനങ്ങൾ ഭക്തിപരവശന്മാരായി ഭവിക്കുകയും ഹരിനാമങ്ങളെ ചൊല്ലിക്കൊണ്ടു സ്വാമികളെ അനുഗമിക്കുകയും ചെയ്യും. അങ്ങിനെ അല്പം ദൂരത്തുചെന്ന ഉടനേ സ്വാമികൾ എല്ലാവരേയും ആലിംഗനംചെയ്യും. സ്വാമികളുടെ അംഗസ്പൎശത്തിന്റെ മഹിമയാൽ കൂടിയിരുന്നവരിൽ ഓരോരുത്തരും മററനേകായിരം ജനങ്ങളെ ഭക്തന്മാരാക്കിത്തീൎക്കുവാൻ ശക്തിയുള്ളവരായിത്തീരും. ഇങ്ങിനെ സൎവ്വജനങ്ങളേയും സ്വാമികൾ ഭക്തന്മാരാക്കിത്തീൎത്തു എന്നേ പറയേണ്ടതുള്ളു.

ഒരു കുഷ്ഠരോഗിയും പരമഭക്തനുമായിരുന്ന വാസുദേവൻ എന്നൊരാൾ സ്വാമികളുടെ മഹിമയേപ്പററി കേട്ടറിഞ്ഞതുകൊണ്ടു സ്വാമികളെക്കണ്ടു വണങ്ങണമെന്നുള്ള ആഗ്രഹത്തോടുകൂടി ഇരിക്കുമ്പോൾ സ്വാമികൾ രണ്ടുനാഴിക ദൂരത്തുള്ള കൂൎമ്മക്ഷേത്രത്തിൽ എഴുന്നള്ളിയിരിക്കുന്നു എന്ന വൎത്തമാനം കിട്ടി. ഉടനേ ആ ക്ഷേത്രത്തിലേക്കു ചെന്നു. അദ്ദേഹം അവിടെ എത്തുന്നതിന്നുമുമ്പേ സ്വാമികൾ ആ നഗരത്തിൽനിന്നു പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. വാസുദേവൻ അത്യന്തം വ്യസനത്തോടുകൂടി അയ്യോകൃഷ്ണ എന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചതെന്തേ? എന്നുപറഞ്ഞു കരഞ്ഞു വീണുകളഞ്ഞു. സ്വാമികൾ എങ്ങിനെ എന്നറിഞ്ഞില്ലാ ഉടനേ അവിടെ മടങ്ങി എത്തി. കുഷ്ഠരോഗിയായ വാസുദേവന്നു പട്ടണത്തിൽ കടക്കുവാൻ പാടുണ്ടായിരുന്നില്ല. മനുഷ്യർ വാസുദേവനെ കണ്ടാൽ അസഹ്യമായ ദുൎഗ്ഗന്ധംനിമിത്തവും രോഗം പകരുന്നാക്കുമെന്നുള്ള ഭീതികൊണ്ടും ബഹുദൂരം വിലങ്ങി

പോകുകയാണ് പതിവ്. അങ്ങിനെയുനെഉള്ള ആ വാസുദേവനെ സ്വാമികൾ എണീപ്പിച്ച തന്റെ മാറോട്ട ചേൎത്തു തഴകി, ഉടനേ രണ്ടുപേരും തങ്ങളെ മറന്നു ഉള്ള കുളുത്തു പുളകിതന്മാരായി. വാസുദേവന്റെ ആ രോഗം എന്തുമറിമായമോ തിരെ, മാറി ദിവ്യതേജസ്സോട്ടുകൂടിയ ശരീരത്തോട്ടുകൂടി വിളങ്ങി. ഇത്രപെട്ടെന്നു രോഗമെങ്ങിനേയാണ് മാറിയതെന്ന് എല്ലാവരുംഅത്ഭുതപ്പെട്ടു.

വാസുദേവൻ ഏതോ കൎമ്മഗതിയാൽ ആ മഹാവ്യാധി ബാധിച്ച കഷ്ടപ്പെട്ടവാനിടവന്നു എങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിഷ്കളങ്കഭക്തിയും അളവറ്റ ജീവകാരുണ്യവും മനശ്ശുദ്ധിയും സ്വാൎത്ഥരാഹിത്യവും വിചാരിച്ചാൽ അദ്ദേഹത്തെ ഒരു മഹാനെന്നേ പറഞ്ഞുകൂട്ടു. കാലിൽ രോഗംനിമിത്തം സംഭവിച്ചിട്ടുള്ള വ്രണങ്ങളിൽ അനേകം കൃമികളുണ്ടായിരുന്നു. അവയിലൊന്നു താഴത്തുവീണുപോയാൽ അദ്ദേഹം "അതും ഒരു ജീവിയല്ലയോ? അതിന്റെ ഭക്ഷണമായ എന്റെ മാംസം കിട്ടാതേ അതു ചത്തുപോകുവാൻ ഇടയായിത്തീരുമെല്ലോ. അയ്യോ പാപിയായ ഞാൻ കഷ്ടപ്പെടേണ്ടവനായിരിക്കുന്നു. ഈ കൃമി അതിന്റെ ഇരിപ്പിടം വിട്ടുപോയി കഷ്ടപ്പെടുന്നതെന്തിനാകുന്നു" എന്നുള്ള വിചാരത്തോട്ടുകൂടി അതിനെ മെല്ലെ കൈകൊണ്ടെടുത്തു കാലിൽ വെച്ചുകളയും. ഇങ്ങിനേയുള്ള കരുണകൊണ്ടുതന്നേയാണ് അദ്ദേഹം ഭഗവൽപ്രിയനായിത്തീൎന്നത്. രോഗംമാറി ശരീരം പരിശുദ്ധമായി ഭവിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹം സ്വാമികളോട്, "സ്വാമിൻ! ഇതെന്തിനുചെയ്തു, രോഗം മാററിത്തരേണമെന്ന് എനിക്കപേക്ഷ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ഞാനതിന്നുവേണ്ടിയല്ലാ വന്നത്, നിന്തിരുവടിയേ ഒന്നു കണ്ടു വന്ദിക്കണമെന്നുമാത്രം കരുതി വന്നതാകുന്നു. രോഗംനിമിത്തം ഞാൻ ശാന്തനായിത്തീൎന്നിട്ടുണ്ട്. ശാന്തിനിമിത്തം സന്താപമെല്ലാമകലുകയും നിന്തിരുവടിയുടെ പാദത്തിൽ ചേരുകയുംചെയ്യാൻ സംഗതിവരുമെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിച്ചിരിക്കയാണ്. അരോഗദൃഢഗാത്രനായിത്തീൎന്നാൽ ഞാനിനി

യും അഹങ്കാരിയായി അധഃപതിച്ചേക്കുമോ എന്നുള്ള ഭയമെനിക്കുണ്ട്" എന്നുണൎത്തിച്ചു. അതുകേട്ടു സ്വാമികൾ "അങ്ങിനെ ഒന്നും ശങ്കിക്കണ്ടാ,ഭഗവാൻ മുകുന്ദൻ നിങ്ങളുടെ സീമയില്ലാത്ത കാരുണ്യവും പരമഭക്തിയും കണ്ടു പ്രസാദിച്ചു നിങ്ങളേ സംരക്ഷിച്ചതാകുന്നു", എന്നരുളിച്ചെയ്കയും ആ ഭക്തന്നു "വാസുദേവരക്ഷകൻ" എന്ന നാമധേയം നൽകുകയും ചെയ്തു് അവിടേനിന്നും എഴുന്നള്ളി.

ഓഡിസ്സാരാജാവായ പ്രതാപരുദ്രന്റെ കീഴിൽ തെക്കൻദിക്കുകളെ ഭരിക്കുന്ന രാമാനന്ദരായരാജാവു വിദ്യാനഗരത്തിൽ പാൎക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. വലിയ പണ്ഡിതനും ഭക്തനുമായ ആ രാജാവു വാസുദേവസാൎവ്വഭൌമനോടു പലപ്പോഴും വാദിച്ചിട്ടുണ്ടു്. സാൎവ്വഭൌമൻ ഭക്തിമാൎഗ്ഗവിരോധിയായിരുന്നു എന്നുള്ളതു് അദ്ദേഹത്തിന്നു നല്ലപോലെ അറിയാം. സാൎവ്വഭൌമൻ ഭക്തനായതിന്നുശേഷം രാമാനന്ദരായരാജാവിനെ കണ്ടുസംസാരിച്ചിട്ടില്ല. സ്വാമികൾ ഈ യാത്രയ്ക്കാരംഭിച്ചപ്പോൾ രാമാനന്ദരായരാജാവിനെ ഒന്നു കാണുവാൻ തിരുമനസ്സുണ്ടാകേണമെന്നു സാൎവ്വഭൌമൻ അപേക്ഷിക്കുകയുണ്ടായി. ആ അപേക്ഷയെ അനുസരിച്ചു സ്വാമികൾ ആ നഗരത്തിൽചെന്നു ഗോദാവരിനദിക്കരയിൽ ആ രാജാവു ചിലപ്പോൾ സ്നാനംചെയ്‌വാൻ ചെല്ലാറുള്ള പടവിന്റെ സമീപത്തുപോയിരുന്നു. രാമാനന്ദനാകട്ടെ (സ്വാമികളുടെ സങ്കല്പശക്തികൊണ്ടോ എന്തോ) അനേകം ജനങ്ങളോടും ആഡംബരത്തോടുംകൂടി അവിടെ എത്തി സ്വാമികളെ കണ്ടു. ഇദ്ദേഹം ഏതോ വലിയ തപോധനനാണെന്നു വിചാരിച്ചു വീണുവണങ്ങി. സ്വാമികൾ ശ്രീകൃഷ്ണനാമജപതല്പരനായി ഭവിച്ചാലും എന്നനുഗ്രഹിച്ചതിന്നുശേഷം നിങ്ങൾതന്നെയാണൊ രാമാനന്ദൻ എന്നു ചോദിച്ചു. രാമാനന്ദൻ, അതെ എന്നു പറഞ്ഞ ഉടനെ സ്വാമികൾ ഒരു ഹുങ്കാരത്തോടുകൂടി എണീറ്റു് അദ്ദേഹത്തിനെ ഗാഢാലിംഗനംചെയ്കയും തൽക്ഷണം

രണ്ടുപേരും മൂൎഛിച്ചു വീഴുകയും ചെയ്തു. അവരുടെ ശരീരങ്ങളിൽ രോമാഞ്ചമുണ്ടായിട്ടുള്ളതും നേത്രങ്ങളിൽനിന്നു ധാരധാരയായി ബാഷ്പമൊഴുകുന്നതും കണ്ടു് അവിടെ കൂടിയിരുന്ന എല്ലാവരുടേയും മനസ്സുരുകുകയും സൎവ്വരും ഭക്തിക്കധീനന്മാരായിത്തീരുകയും ചെയ്തു.

സ്വാമികളും രാജാവും മൂൎഛതെളിഞ്ഞെണീറ്റു കണ്ണടയ്ക്കാതെ പരസ്പരം നോക്കിക്കൊണ്ടുനിന്നു. സ്വാമികൾ "ഞാൻ ജഗന്നാഥത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ എന്റെ സ്നേഹിതനായ ബ്രാഹ്മണൻ സാൎവ്വഭൌമൻ രാമാനന്ദസ്വാമി എന്നു പറയപ്പെടുന്ന മഹാനെ ചെന്നുകാണണം എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്, അതുകൊണ്ടാകുന്നു ഞാനീവഴിക്കു വന്നതു്. നിങ്ങളെ ഇത്ര എളുപ്പത്തിൽ കാണ്മാൻ സാധിച്ചതിനെക്കുറിച്ചു ഞാൻ വളരെ സന്തോഷിക്കുന്നു" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. അതുകേട്ടു രാജാവു് "എന്റെ ആയുഷ്കാലത്തിൽ ഇന്നത്തെ ദിവസംതന്നെയാണു് വളരെ പ്രധാനപ്പെട്ടതു്. നിന്തിരുവടിയുടെ രൂപവും ശക്തിയും കാണുമ്പോൾ നിന്തിരുവടി എന്തോ ദേവകാൎയ്യം സാധിപ്പാൻവേണ്ടി വൈകുണ്ഠത്തിൽനിന്നു വന്നിരിക്കയാണെന്നു വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. നിന്തിരുവടിയുടെ ദൎശനംനിമിത്തം എന്റെ പരിവാരങ്ങളിലുള്ള മൂഢനും പാപിയും നാസ്തികനുംകൂടി ഭക്തിപരവശന്മാരായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു. അവർ കണ്ണീർവാൎക്കുന്നതും നൎത്തനംചെയ്യുന്നതും ശ്രീകൃഷ്ണനെ സ്തുതിക്കുന്നതും ഹരിനാമങ്ങളെ ഉച്ചരിക്കുന്നതും കാണുന്നില്ലേയോ?" എന്നു വിനയപൂൎവ്വം പറഞ്ഞു. അങ്ങിനെ അല്പസമയം കഴിഞ്ഞശേഷം സ്വാമികൾ "ശ്രീകൃഷ്ണനെക്കുറിച്ചു നിങ്ങൾ പ്രസംഗിക്കുന്നതിനെ കേൾക്കേണമെന്നാഗ്രഹമുണ്ടു്. ഇന്നുരാത്രിയിൽ ഇങ്ങോട്ടേയ്ക്കുവന്നാൽ കൊള്ളാം" എന്നാവശ്യപ്പെടുകയും രാജാവു് അങ്ങിനെയാവാമെന്നു പറഞ്ഞു വിടവാങ്ങിപ്പോവുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ ഈ രാജാവുമൂലമായി ജ്ഞാനത്തേക്കാൾ ഭക്തിക്കു ശ്രേഷ്ഠതകൂടുമെന്നും ലോകത്തിൽ സമ്പന്നനായിരിക്കുന്നതും ഐഹികസുഖങ്ങളെ അനുഭ

വിക്കുന്നതും ശ്രീകൃഷ്ണഭക്തിക്കു വിരോധമായിട്ടുള്ളതല്ലെന്നും രാധയുടെ പ്രേമം സർവ്വോൽകൃഷ്ടമായിട്ടുള്ളതാണെന്നും മനുഷ്യരറിവാൻ തക്കവണ്ണം വെളിപ്പെടുത്തി.

അന്നുരാത്രിയിൽ രാമാനന്ദൻ സാധാരണമനുഷ്യന്റെ നിലയിലുള്ള ഉടുപ്പുധരിച്ചു പരിവാരങ്ങളിലൊരുവനെമാത്രം ഒരുമിച്ചുകൂട്ടി സ്വാമികളുടെ അടുത്തുചെന്നു പതിവുപ്രകാരം നമസ്കാരവും ആശീൎവ്വാദവും കഴിഞ്ഞശേഷം സ്വാമികളും രാജാവുമായി മോക്ഷമാൎഗ്ഗത്തെപ്പററി തമ്മിൽ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ആ കൂട്ടത്തിൽ സ്വാമികളുടെ ചോദ്യത്തിന്നുത്തരമായി രാമാനന്ദൻ താഴെ പറയും പ്രകാരം പ്രസംഗിച്ചു. "ജ്ഞാനത്തേക്കാൾ ഭക്തിതന്നെയാണു വലുതു്, ഭക്തിയുള്ളവന്നു മുക്തിസിദ്ധിക്കുന്നതു് എളുപ്പമാകുന്നു. ഭൂമിയിലുള്ള സകലരാജാക്കന്മാരാലും വന്ദിക്കപ്പെടുന്ന ചക്രവൎത്തിയായ ഒരാളുടെ പത്നി തന്റെ ഭൎത്താവായ ചക്രവൎത്തിയെ സ്നേഹിക്കുന്നതിനെക്കാൾ ഒരു സാധാരണമനുഷ്യനെ അവന്റെ അവസ്ഥക്കു തക്കവണ്ണം അവന്റെ പത്നി സ്നേഹിക്കുന്നതു ശുദ്ധമായിരിക്കുന്നതാണല്ലൊ. ഒരു ഗോപസ്ത്രീ അവളുടെ ഭൎത്താവിന്റെ സ്ഥിതി ഗൌരവം പ്രതാപം മുതലായതിനെ ഒന്നും വിചാരിക്കാതെ അവനെ പൂൎണ്ണമായി സ്നേഹിക്കുന്നു. പെട്ടെന്നു് അവളുടെ ഭൎത്താവു് ഒരു ഭൂലോകചക്രവൎത്തിയാകുന്നു എന്നും തന്നെപ്പോലെയുള്ള അനേകകോടി ജീവികളുടെ നായകനാകുന്നു എന്നും അറിയുന്നു. നിൎമ്മലചിത്തത്തോടുകൂടി സ്നേഹിക്കുന്ന ആ സ്ത്രീക്കു് ഈ സംഗതികൊണ്ടു യാതൊരു ഭേദവും വരുന്നതല്ല. ഒരുസമയം അവളെ ഈ സംഗതി ദുഃഖിപ്പിച്ചു എന്നു വന്നേക്കാം. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ തന്റെ കാന്തൻ തന്റെ സുഖദുഃഖങ്ങളിൽ മാത്രം മനസ്സുവെച്ചിരിക്കുന്നതുപോയിട്ടു് അനേകകോടി ജനങ്ങളുടെ കാൎയ്യങ്ങളെ അന്വേഷിക്കേണ്ടിവന്നുവല്ലൊ എന്നുള്ള ചിന്ത അവളെ ബാധിപ്പാൻ ഇടയുണ്ടു്. ജ്ഞാനി ഈശ്വരനേയും തൽഗ്ഗുണങ്ങളേയുംപററി തൎക്കിച്ചു

കൊണ്ടു കാലംകഴിപ്പാനും ഒടുവിൽ കഷ്ടത്തിലാകുവാനും സംഗതിയായിത്തീരും. ഭക്തനാകട്ടെ, ഭഗവാന്റെ മാഹാത്മ്യങ്ങളെ അറിഞ്ഞു ഭഗവാനിൽ പൂൎണ്ണവിശ്വാസത്തോടുകൂടി സദാ സന്തുഷ്ടനായി വൎത്തിക്കും. ഭക്തിപാശം പലതരത്തിലുണ്ട്, ഒരു ഭൃത്യനു തന്റെ യജമാനനെക്കുറിച്ചുണ്ടാകുന്ന സ്നേഹം ഒരുവിധം, അതിനേക്കാൾ കവിഞ്ഞതാകുന്നു ഒരു കുട്ടി തന്റെ പിതാക്കന്മാരിൽ വെയ്ക്കുന്ന സ്നേഹം, സഹോദരസ്നേഹം (ശ്രീകൃഷ്ണനിൽ ബലരാമനുണ്ടായതു്) ചങ്ങാതിമാൎക്കുണ്ടാകുന്ന സ്നേഹം, നന്ദഗോപൎക്കും യശോദക്കും ശ്രീകൃഷ്ണനിൽ ഉണ്ടായ പുത്രവാത്സല്യം, മറവുള്ളതിനെക്കാളെല്ലാം മേലെയായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. അതിലും കവിഞ്ഞതാണ് ഭാൎയ്യാഭൎത്താക്കന്മാൎക്കു പരസ്പരമുണ്ടാകുന്ന അനുരാഗം. രുഗ്മിണി, സത്യഭാമ മുതലായവൎക്കു ശ്രീകൃഷ്ണനിലുണ്ടായ അനുരാഗം ഇവിടെ ആലോചിക്കത്തക്കതാകുന്നു. ഒരു സ്ത്രീക്കു തന്റെ ജാരനിലുണ്ടാകുന്ന പ്രണയം എല്ലാററിലും കവിഞ്ഞതാകുന്നു. സ്വാൎത്ഥം അല്പംപോലും വിചാരിക്കാതേയും നാട്ടുകാരുടെ നിന്ദക്കു താൻ പാത്രമായിത്തീരുമെന്നതിനെ ഗണിക്കാതേയും അവൾ ജാരനായിക്കൊണ്ടു തന്റെ ദേഹത്തെ ദാനംചെയ്യുന്നു. ആ വിധത്തിൽ ഭഗവാനെ സ്നേഹിക്കുന്നതുതന്നെയാണ് എല്ലാററിനേക്കാളും ഉൽകൃഷ്ടമായിട്ടുള്ളതു്. രാധാ ശ്രീകൃഷ്ണനെ സ്നേഹിച്ചതിന്നു ശരിയായി പറയുവാൻ ഈ ലോകത്തിൽ മറെറാന്നുമില്ല. അവളുടെ പ്രണയം പരിശുദ്ധമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. രാധാദേവി തന്റെ കാന്തനുവേണ്ടി ലോകത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു. തന്റെ പതിവ്രതാധൎമ്മത്തെ വിലവെച്ചില്ല, ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ സുഖംതന്നെയാണ് അവൾക്കു സുഖം നൽകിയിരുന്നതു്. ശ്രീകൃഷ്ണനെ പിരിഞ്ഞിരിക്കുവാൻ അവൾക്കു ശേഷി ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ശ്രീകൃഷ്ണനാമം അവൾക്കു ജീവനൌഷധമായിരുന്നു. ശ്രീകൃഷ്ണനിൽനിന്നു വല്ലതും അംഗീകരിക്കണമെന്നു് ഒരിക്കലും വിചാരിച്ചിട്ടില്ല. ശ്രീകൃഷ്ണനെ മധുരയിൽനിന്നു വൃന്ദാവനത്തിലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരാമെ

ന്ന് അവളുടെ തോഴിമാർ പറഞ്ഞപ്പോൾ രാജാവിന്റെ നിലയിൽ സുഖിച്ചിരിക്കുന്ന അദ്ദേഹത്തിനെ ഈ കാട്ടിൽ കൊണ്ടുവന്നു കഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നതു ശരിയല്ലാ എന്നുപറഞ്ഞു രാധാദേവി തടുക്കും. മധുരയിൽ ഭഗവാനെ ശുദ്ധമനസ്സോടുകൂടി സ്നേഹിക്കുന്നവരില്ല. എന്നതുകൊണ്ട് അവിടെ അദ്ദേഹത്തിനു നല്ല സുഖമുണ്ടാകയില്ല. അതുകൊണ്ടിങ്ങോട്ടു വരികയാണ് നല്ലത് എന്നുകരുതി ഭഗവാനെ വിളിക്കും" രാമാനന്ദൻ ഇങ്ങിനെ വിസ്താരമായി പ്രസംഗിച്ചതിനെ സ്വാമികൾ മൌനമായിരുന്നു കേട്ട് ആനന്ദിച്ചു. രാജാവു സ്വാമികളെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കീട്ട് "ആ കൃഷ്ണൻ നിന്തിരുവടിതന്നെയാണല്ലോ, എന്നെ പരിപാലിപ്പാൻവേണ്ടി വന്നിട്ടുള്ള നിന്തിരുവടി എനിക്കു ശ്രീകൃഷ്ണദർശനം നൽകാതെ എന്നെ വഞ്ചിക്കുന്നതെന്തിനാണ്?" എന്നു പറഞ്ഞു നമസ്കരിച്ചു. പിന്നെ തലപൊക്കിനോക്കി, സ്വാമികളെ കണ്ടില്ല. രാധാകൃഷ്ണൻ തൽസ്ഥാനത്തു നിന്നരുളുന്നു. ആ കാഴ്ച കണ്ടു രാജാവു മൂർഛിച്ചു.

സ്വാമികൾ വിദ്യാനഗരത്തിൽ പിന്നെയും കുറച്ചുദിവസംകൂടെ താമസിച്ചു തെക്കോട്ടേക്കു പോകുവാൻ പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ രാമാനന്ദനെ നോക്കി "ഞാൻ മടക്കത്തിൽ ഈ വഴിക്കു വരാം. അപ്പോൾ നിങ്ങളും എന്നോടുകൂടി ജഗന്നാഥത്തിലേക്കു പോകുവാൻ ഒരുങ്ങിയിരിക്കണം. അവിടെ ശ്രീകൃഷ്ണനെപ്പററി സദാ സംഭാഷണം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത് എത്രമാത്രം ആനന്ദമായിരിക്കും, എന്നരുളിച്ചെയ്തു. രാമാനന്ദനും ശ്രീകൃഷ്ണനെപ്പററി സംഭാഷണം ചെയ്വാൻ വേണ്ടി രാജ്യത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു യാത്രക്ക് ഒരുങ്ങിയിരുന്നു. സാർവ്വഭൌമൻ ഭക്തിഹീനനായി വർത്തിച്ചതിനാൽ ആറു കയ്യുള്ള ഭഗവാനെ കാണുവാനിടയായി. രാമാനന്ദൻ നല്ല ഭക്തനായിത്തന്നെ ഇരുന്നതുകൊണ്ടു രാധാകൃഷ്ണനെത്തന്നെ പ്രത്യക്ഷമായി കണ്ടതാകുന്നു.

സ്വാമികൾക്കു ദക്ഷിണപ്രദേശങ്ങളിൽ സഞ്ചാരംകഴിക്കു

വാൻ രണ്ടു സംവത്സരം വേണ്ടിവന്നു. ആ പ്രദേശങ്ങളിൽ മുഹമ്മദീയരുടെ പടയോട്ടം ഇല്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ടു സമാധാനത്തിന്നു കുറവുണ്ടായിരുന്നില്ല. വിദ്യാഭിവൃദ്ധി ധാരാളമുണ്ടായിരുന്നു. മതാഭിവൃദ്ധിക്കുവേണ്ടിയും പലരും യത്നം ചെയ്തിരുന്നു. അതുകൊണ്ടു സ്വാമികൾ എവിടെയും താമസിക്കാതെ മാർഗ്ഗത്തിലുള്ള പ്രധാനികളായ ബ്രഹ്മവാദികളേയും യതിശ്രേഷ്ഠന്മാരേയും ബൌദ്ധമതപ്രാസംഗികന്മാരേയും ജനസമുദായത്തെ ദ്രോഹിക്കുന്ന തസ്കരപ്രമാണികളേയും ദാസികളേയും നന്നാക്കി രക്ഷിച്ചും ഭക്തിപ്രമങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കിയും ചിലരെ വലിയ മഹർഷികളാക്കിയും മററു അനേക വിനോദങ്ങളെ നടത്തിയും സഞ്ചരിച്ചു.

വിദ്യാനഗരത്തിൽനിന്നും സ്വാമികൾ ശ്രീമാണ്ഢ എന്ന നഗരത്തിൽ ചെന്നു. അവിടെയുള്ള ബൌദ്ധമതപ്രമാണികളെ ഭക്തന്മാരാക്കി. തുംഗഭദ്രാനദീതീരത്തിൽ വാസംചെയ്യുന്ന ദണ്ഡിരാം എന്ന പണ്ഡിതനെ പരിപാലിക്കുകയും അദ്ദേഹത്തിനു ഹരിദാസൻ എന്ന നാമധേയത്തെ നൽകുകയും ചെയ്തു. അവിടെനിന്ന് അക്ഷയപാൽ എന്ന നാട്ടിൽ ചെന്നപ്പോൾ അവിടെ ഒരു കച്ചവടക്കാരൻ സ്വാമികൾ ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ എല്ലാം ജയിച്ച മഹാനാണോ എന്നു പരീക്ഷിക്കുവാൻവേണ്ടി രണ്ടു വേശ്യകളെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുക്കലേക്ക് അയക്കുക ഉണ്ടായി. സ്വാമികൾ ആ തേവിടിശ്ശികളേയും ആ വർത്തകനേയും ആ വർത്തകന്റെ പത്നിയായ കമലാകുമാരി എന്നവളേയും ഭക്തിയുള്ളവരാക്കിത്തീർത്തു. അതിന്റെ ശേഷം സ്വാമികൾ ഇരുപതുനാഴിക ദൂരം നീണ്ടുകിടക്കുന്ന ഒരു കാടുകടന്ന് മൃന്നാ എന്നു പറയപ്പെടുന്ന പട്ടണത്തിൽ ചെന്ന് അനേകായിരം ജനങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽനിന്നു നർത്തനം ചെയ്യുകയും അവിടെയുള്ള സർവ്വരേയും ഭക്തന്മാരാക്കുകയും ചെയ്തു. അവിടെനിന്നും വെങ്കിടം എന്ന പ്രദേശത്തെ പ്രാപിച്ചു. ഭക്ലാവൃർ എന്ന തസ്കരപ്രമാണിയേയും തസ്കരക്കൂട്ടത്തേയും ഭക്തന്മാരാക്കി രക്ഷിച്ചു. അവിടെ

സ്വാമികൾ മൂന്നുദിവസം ആഹാരമില്ലാതെ ഇരുന്നു. നാലാംദിവസം അസാരം പാലുമാത്രം കഴിക്ക ഉണ്ടായി.

ഗിരീശ്വരാലയത്തിൽ നിഷ്ഠയിലിരുന്ന മൌനസ്വാമിയാരെ തട്ടി എഴുന്നീല്പിച്ചു സ്വാമികൾ ഭക്തനാക്കിത്തീൎത്തു. പിന്നെ തിരുപ്പദിയിൽ ചെന്നു. അവിടെ സ്വാമികളോടു വാദിക്കുവാൻ വന്ന മധുരക്കാരനായ ഒരു പണ്ഡിതൻ സ്വാമികളെ കണ്ടപ്പോൾതന്നെ ശരീരം നടുങ്ങുകയും ഭക്തനായി ഭവിക്കുകയുംചെയ്തു. അവിടെനിന്നു സ്വാമികൾ ബാണനരസിംഹസ്വാമിസന്നിധി, വിഷ്ണുകാഞ്ചീ, ശാന്തി മുതലായ പ്രദേശങ്ങളിലെല്ലാം ചെന്നു. ശാന്തിയിൽ സദാനന്ദൻ എന്ന അദ്വൈതസന്യാസിയെ ഭക്തനാക്കി. പിന്നീടു തഞ്ചാവൂക്കു പോയി. ശാണ്ഡല്യമലയിൽ യതിശ്രേഷ്ഠനായി വൎത്തിക്കുന്ന ശ്രീശരശ്വരൻ എന്നാൾക്കു ഭക്തി ഉണ്ടാക്കി, പുതുക്കോട്ടയിൽ ചില ബാലികമാരോടുകൂടി നടനം ചെയ്യുകയും അപ്പോൾ പുഷ്പവൎഷം ഉണ്ടായതുകണ്ടു സൎവ്വരും ആശ്ചൎയ്യപ്പെടുകയും ചെയ്തു. അവിടെ വെച്ചു കണ്ണുകാണാത്ത ഒരു വൃദ്ധബ്രാഹ്മണൻ സ്വാമികളെ വണങ്ങുകയും തൽക്ഷണംതന്നെ അദ്ദേഹത്തിനു കണ്ണുകാണാറായി വരികയും സ്വാമികളെ സൂക്ഷിച്ചു നോക്കിക്കൊണ്ടു വീണു മരിക്കുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചരമകാൎയ്യങ്ങളെ നടത്തി. അവിടെനിന്നു ശ്രീരംഗത്തുചെന്നു. അവിടെ വെങ്കിടഭട്ടർ എന്നൊരാളുടെ ഭവനത്തിൽ മഴക്കാലം മുഴുവനും താമസിച്ചു. ആ കാലത്തു ഭട്ടരുടെ കുടുംബക്കാരെ ശ്രീകൃഷ്ണഭക്തന്മാരാക്കിത്തീൎത്തു. ത്രിപാത്രാനഗരത്തിൽ ഭാൎഗ്ഗദേവൻ എന്ന തത്വശാസ്ത്രികളെ ഭക്തനാക്കുകയും അദ്ദേഹത്തോടുകൂടി ഏഴുദിവസം പാൎക്കുകയും ചെയ്തുശേഷം ഒരു കാട്ടിനുള്ളിൽ പ്രവേശിച്ചു. പതിനഞ്ചുദിവസംകൊണ്ടു ആ കാടുകടന്നു കന്യാകുമാരിയിലും അവിടെനിന്നും തിരുവനന്തപുരത്തും ചെന്നു. തിരുവനന്തപുരം മഹാരാജാവു സ്വാമികളുടെ ആഗമനത്തെ കേൾക്കുകയും സ്വാമികളെ കാണുവാനുള്ള ആഗ്രഹംകൊണ്ടു

അദ്ദേഹത്തിനെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരുവാൻ ചിലരെ അയക്കുകയുംചെയ്തു. സ്വാമികൾ രാജാവിനെ കാണ്മാൻ പോകാഞ്ഞുയാൽ മഹാരാജാവുതന്നെ പുറപ്പെട്ടുപോയി സ്വാമികളെ കണ്ടു വന്ദിക്കുകയും അനുഗ്രഹം വാങ്ങുകയും ചെയ്തു. അവിടെനിന്ന് രാമഗിരിയിൽ ചെന്നു. അവിടെ ഉള്ള അദ്വൈതസന്യാസിമാൎക്ക ഭക്തിമാൎഗ്ഗത്തെ ഉപദേശിച്ചു. തദനന്തരം മത്സ്യനാശം, പഞ്ചവടി മുതലായ പ്രദേശങ്ങളെ കടന്നു തുംഗഭദ്രാനദീതീരത്തിൽ ചെന്നു. അവിടെ ഉള്ള ശാന്തപുരത്തിൽ ഈശ്വരഭാരതി എന്ന പ്രസിദ്ധനായ സന്യാസിയെക്കൊണ്ടു സ്വമതത്തെ അംഗീകരിപ്പിച്ചു. പിന്നെ ദുഷ്ടജന്തുക്കൾ നിറഞ്ഞിട്ടുള്ള ഒരു കാട്ടുകടന്ന് ഘൂൎജ്ജരം എന്ന രാജ്യത്തിലും വിദ്യാവിശേഷത്താൽ നവദ്വീപത്തോട്ടുകിടനില്ക്കുന്നപൂനാപട്ടണത്തിലുംചെന്നു. അവിടെ ഉള്ള ഹ്രദത്തിന്റെ സമീപത്തിരുന്നു കൃഷ്ണനേക്കുറിച്ചു പ്രലാപിക്കുമ്പോൾ ഒരു ദുഷ്ടൻ നേരമ്പോക്കു കാണാമെന്നുകരുതി കൃഷ്ണൻ ആ ഹ്രദത്തിന്റെ ഉള്ളിലുണ്ടെന്നു പറകയും സ്വാമികൾ ഏരിയിൽ കുതിച്ചു ചാട്ടുകയും ചെയ്തു. സ്വാമികൾ മരിച്ചുപോയ്ക്കളഞ്ഞുവോ എന്നുള്ള ഭയത്തോട്ടുകൂടി അനേകം ജനങ്ങൾ ഏരിയിൽ മുഴകി സ്വാമികളെ എടുത്തു കരക്കുകൊണ്ടുവന്നു.

സ്വാമികൾ പൂനയിൽനിന്ന് പോലേശ്വരക്ഷേത്രത്തിലും അവിടെനിന്നു ദേവലേശ്വരത്തിലും പിന്നീട്ടു ഖാണ്ഡവനഗരത്തിലും ചെന്നു. ഖാണ്ഡവനഗരത്തിൽ "മുരാരികൾ" എന്നു പറയപ്പെട്ടുന്ന ദേവദാസികൾ പാൎക്കുന്നുണ്ട്. സ്വാമികൾ അവരുടെ ഹീനത്തൊഴിലിനെ ഉപേക്ഷിപ്പിക്കുകയും അവരെ ഈശ്വരഭക്തിയും സദാചാരവുമുള്ളവരാക്കി രക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു.

ചോരനന്ദി എന്ന കാട്ടിൽക്കടന്ന് സ്വാമികൾ അവിടെ പാൎക്കുന്ന നവരോജി എന്ന തസ്കരവീരനെ അന്വേഷിച്ചു. സ്വാമികൾ ആ കാട്ടിലക്കു പുറപ്പെട്ടപ്പോൾത്തന്നെ ആ ദുഷ്ടൻ എന്തു ക

റിനക്കൎയ്യു ചെയ്യാനും മടിക്കയില്ലെന്നും അങ്ങോട്ടുക്കു പോകരുതെ ന്നും അനേകം ജനങ്ങൾ പറക ഉണ്ടായി. സ്വാമികൾ അതൊന്നും കൂട്ടാക്കാതെ ചോരന്മാരുടെ വാസസ്ഥലത്തു ചെന്നു് അവിടെയുള്ള ഒരു മരച്ചുവട്ടിലിരുന്നു. അതറിഞ്ഞു നവറോജി സ്വാമികളെ പിടിച്ചുകൊണ്ടു വരുവാൻ ചിലരെ അയച്ചു. അങ്ങിനെ ചെന്നവർ എന്തു പറഞ്ഞിട്ടും സ്വാമികൾ കുലുങ്ങിയില്ല. ശ്രീകൃഷ്ണധ്യാനത്തോടുകൂടി ഇരുന്നതേയുള്ളു. കള്ളന്മാർ മടങ്ങിച്ചെന്നു വിവരം നവറോജിയെ അറിയിച്ചു. അവൻ ക്രുദ്ധനായി വാളൂരി പിടിച്ചുകൊണ്ടു ബഹു വേഗത്തിൽ സ്വാമികളുടെ അടുത്തുചെന്നു "കള്ളന്മാരുടെ പാൎപ്പിടമായ ഇവിടെ സന്ന്യാസിയായ നിങ്ങൾക്കു കാൎയ്യമെന്താകുന്നു" എന്നു ചോദിച്ചു. സ്വാമികൾ നവറോജിയെ നല്ലപോലെ ഒന്നു നോക്കീട്ടു "നിങ്ങൾ കള്ളനാണെന്നിരിക്കിലും നിങ്ങളിൽ അളവററ ഭഗവൽഭക്തിയുണ്ടല്ലോ" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. സ്വാമികളുടെ ദൎശനംതന്നെ അവനെ ശാന്തനാക്കിത്തീൎത്തിട്ടുണ്ടു്. അതുകൊണ്ടു സ്വാമികളുടെ അരുളപ്പാടിനെക്കുറിച്ചു മറിച്ചൊന്നും വിചാരിക്കാതെ നവറോജി "അതെങ്ങിനെ" എന്നു ചോദിച്ചു. സ്വാമികൾ, നിങ്ങൾ കളവിനെ ഒരു തൊഴിലാക്കി വെച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു മാത്രമെ ഉള്ളു. നിങ്ങളുടെ മനസ്സിലുള്ള ഭക്തി മററൊരു മനുഷ്യന്നുണ്ടാകുവാൻ പ്രയാസംതന്നെ" എന്നിങ്ങിനെ താൻ ദൃഢമായി വിശ്വസിച്ചിരിക്കുന്നതായി വീണ്ടുമരുളിച്ചെയ്തു. കള്ളൻ "നിങ്ങൾ പറയുന്നതെന്താണ്? ഞാൻ ഇപ്പോൾ എന്റെ ഈ ദുൎന്നടവടിയെ വിട്ടു ഭഗവാനെ ശരണംപ്രാപിച്ചാൽ അവിടുന്നെന്നെ കാത്തുരക്ഷിക്കുമോ" എന്നു ചോദിച്ചതിന്നു സ്വാമികൾ, അതിന്നു സംശയമൊന്നുമില്ല എന്നുത്തരമരുളിച്ചെയ്തു. നവറോജി അതിനെ വിശ്വസിച്ചു. "അയ്യോ കഷ്ടം! ഞാനിതുവരെ തുമ്പുകെട്ടവനായി നടന്നു പോയെല്ലോ. എനിക്കു അരപതു വയസ്സു കഴിഞ്ഞു. ഭാൎയ്യയും മ

ക്കളും ബന്ധുക്കളുമാരുമില്ല. ഇന്നെല്ലോ നാളെല്ലോ എങ്ങിനെ യൊ പ്രാണൻ പോകുന്നതെന്നുള്ളത് ആരറിഞ്ഞു" എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞു കണ്ണീർ ചൊരിഞ്ഞു കയ്യിലുള്ള ഖഡ്ഗത്തെ എറിഞ്ഞു. കൂട്ടുകാരെ നോക്കി "ഇനി നിങ്ങളുടെ നായകനായി വൎത്തിക്കുവാൻ എന്നെക്കൊണ്ടു സാധിക്കയില്ല; വേറെ ഒരാളെ നാഥനാക്കി വെച്ചുകൊള്ളുവിൻ. അല്ലെങ്കിൽ ഈ സംഘം വേണ്ടാ എന്നു വെക്കുന്നതായാലും തരക്കേടില്ല, ഞാനീ മഹാനെൻറ പിന്നാലെ പോകുവാൻ നിശ്ചയിച്ചുകഴിഞ്ഞു" എന്നുപറഞ്ഞു തൻെറ ഉടുപ്പു മുതലായതിനെ ഉപേക്ഷിച്ചു സ്വാമികളെ ശരണം പ്രാപിച്ചു.

സ്വാമികൾ പണ്ഡരപുരത്തിൽ ചെന്നു ഭ്രാതാവായ വിശ്വരൂപൻ പരമടഞ്ഞ സ്ഥലത്തെ സന്ദർശിച്ചു. മഹാരാഷ്ട്രദേശനിവാസികളെ സ്വാധീനത്തിലാക്കി. തുകാരാമസ്വാമി എന്നാളെ ഭക്തനാക്കി. ഖാണ്ഡവസന്നിധിയിലും നാസികാ നഗരത്തിലും ചെന്നു വീണ്ടും പഞ്ചവടിക്കുപോയി. സൂരത്ത് എന്ന പ്രദേശത്തിൽ ചെന്നു. അവിടെ അഷ്ടഭുജദേവതയ്ക്കു പതിവായി ബലികൊടുക്കാറുള്ളതിനെ നിൎത്തൽ ചെയ്തു. പിന്നെ ബറോഡയിൽ ചെന്നു. അവിടെവെച്ചു തസ്കരാധിപനായ നവരോജി, സ്വാമികളുടെ തിരുമടിയിൽ തലവെച്ചു കിടന്നുകൊണ്ട് ദേഹത്യാഗം ചെയ്തു വൈകുണ്ഠം പ്രാപിച്ചു. ബറോഡാമഹാരാജാവും സ്വാമികളെ ചെന്നു കണ്ടുവന്ദിച്ചു. അനന്തരം ആമദാബാദ് കോകാ എന്നീ പ്രദേശങ്ങളിൽ ചെന്നു. കോകയിൽ പ്രസിദ്ധയായ ഒരു ദാസിയെ ഭക്തിയുള്ളവളാക്കി തീൎക്കയും വേശ്യാവൃത്തിയേയും അളവററ സമ്പത്തിനേയും വെടിഞ്ഞ് ഒരു കുടിലിൽ പാൎത്തു ഭഗവാനെ ഭജിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുവാൻ ഏൎപ്പാടുചെയ്യുകയും ചെയ്തു. തദനന്തരം ജാമ്രപാതൻ സോമനാഥപുരം ജൂനാകർ എന്നീ പ്രദേശങ്ങളിൽ ചെന്നു. ജൂനാകർ എന്ന പ്രദേശത്തിൽ കൎമ്മവ്യാധിനിമിത്തം കഷ്ടപ്പെടുന്ന ഭാഗ്യദേ

വൻ എന്നൊരാളെ അരോഗദൃഢഗാത്രനും ഭക്തനുമാക്കിത്തീൎത്തു. അതിന്നുശേഷം പ്രഭാസനഗരത്തിലും ദ്വാരകയിലും ചെന്നിട്ടു വീണ്ടും ബദരാശ്രമത്തിലും വിദ്യാനഗരത്തിലും പോയി. വിദ്യാനഗരാധിപതിയായ രാമാനന്ദൻ സ്വാമികളെ എതിരേററു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി വഴിപോലെ ഉപചാരംചെയ്തു. മുമ്പെതന്നെ ഏൎപ്പാടു ചെയ്തിട്ടുള്ളപ്രകാരം രാമാനന്ദരെ ഒന്നിച്ചു പോരുവാനായി സ്വാമികൾ ക്ഷണിച്ചപ്പോൾ രാജാവു "സ്വാമിൻ തിരുവടി പിരിഞ്ഞു പോയ ഉടനെ എന്റെ രാജിയെ സ്വീകരിക്കണമെന്നു പ്രതാപരുദ്രചക്രവൎത്തിയെ അറിയിച്ചു. അദ്ദേഹം അതിനെ സമ്മതിച്ചില്ലാ. വീണ്ടും ഞാൻ തിരുവടിയുടെ അടിമയായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു എന്നും തിരുവടിയുടെ കല്പനപ്രകാരം നടക്കാതിരിക്കുവാൻ നിവൃത്തിയില്ലെന്നും രാജിയെ സ്വീകരിച്ചേ കഴിയൂ എന്നും, ഞാൻ എഴുതി അറിയിക്കയും ചക്രവൎത്തി അനുവദിക്കുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. നമുക്കു രണ്ടുപേൎക്കുംകൂടി ചക്രവൎത്തിയുടെ അടുത്തു ചെല്ലുവാൻ തരമില്ല. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ഞാൻ സൈന്യങ്ങളോടുകൂടി പുറപ്പെടേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു തിരുവടി മുമ്പേ എഴുന്നെള്ളണം. ഞാൻ വേഗത്തിൽ പിന്നാലെ എത്തിക്കൊള്ളാം എന്നുപറഞ്ഞു സ്വാമികളെ അയച്ചു.

ഈ യാത്രയിൽ സ്വാമികളുടെ ശിഷ്യന്മാരായി തീൎന്നവരിൽ സ്വാമികളുടെ ഹിതമനുസരിച്ചു ലോകോപകാരികളായി ഭവിച്ചവർ തുകാരാമസ്വാമി നാരായണസ്വാമി വല്ലഭാചാൎയ്യർ എന്നിവരാകുന്നു. തുകാരാമസ്വാമി പൂനയിലിരുന്നു മഹാരാഷ്ട്രദേശത്തെ വൈഷ്ണവമയമാക്കിതീൎത്ത മഹാനാകുന്നു. നാരായണസ്വാമി ഗുൎജ്ജരദേശത്തിൽ മഹാശാന്തനായി നിവസിച്ചു. ആ മഹാനെ ആരെങ്കിലും പാദരക്ഷകൊണ്ടടിച്ചുവെങ്കിൽ അദ്ദേഹം ലേശംപോലും കോപിക്കാതെ ആ പാദരക്ഷയെ വീണ്ടും ധരിക്കുവാൻ തക്കവണ്ണം എടു

ത്തുകൊടുക്കേണമെന്നു പറഞ്ഞാൽ അദ്ദേഹത്തിന്നു ശാന്തി എത്രമാത്രമുണ്ടെന്നുള്ളതു അറിയാവുന്നതാണല്ലോ. വല്ലഭാചാൎയ്യരാകട്ടെ ബൊംബായി രാജധാനിയിൽ അല്പം ദുൎയ്യശസ്സിന്നുപാത്രമായി എങ്കിലും വലിയമഹാനാണെന്നുള്ളതിന്നു സംശയമില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചില ശിഷ്യന്മാർ മതവിഷയത്തിൽ ചെയ്യുന്ന തെററുകളാണ് അദ്ദേഹത്തിന്നു ചീത്തപ്പേരുണ്ടാക്കിത്തീൎത്തത്.

ഇരുപതാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

ഇരുപത്തൊന്നാമദ്ധ്യായം.

പ്രതാപരുദ്രനെ അനുഗ്രഹിച്ചതും, പ്രകാശാനന്ദസരസ്വതിയെ രക്ഷിച്ചതും, നവദ്വീപ് വിജയവും, സ്വാമികൾ അന്തൎദ്ധാനം ചെയ്തതും

ജഗന്നാഥത്തിൽ സ്വാമികൾ മടങ്ങി എത്തിയപ്പോൾ ശിഷ്യന്മാൎക്കും ഭക്തന്മാൎക്കുമുണ്ടായിട്ടുള്ള സന്തോഷത്തിന്നൊരവസാനമില്ല. ആ പട്ടണത്തിൽ മുമ്പു സ്വാമികളെ കാണുവാൻ സംഗതിവരാതെയുള്ള ജനങ്ങളുംകൂടി ഭക്തന്മാരൊരുമിച്ച് ഒരു ദിവസത്തെ വഴിക്കപ്പുറം ചെന്ന് സ്വാമികളെ എതിരേററു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നു പൂജിച്ചു. ക്ഷേത്രത്തിന്നടുത്തുള്ള ഒരു കുടിലിലാകുന്നു സ്വാമികൾ വസിച്ചത്. സ്വാമികളെ കാണുവാൻ ചുററുമുള്ള പ്രദേശങ്ങളിൽനിന്ന് അനേകായിരം ജനങ്ങൾ അവിടെ വരിക ഉണ്ടായി. സ്വാമികളുടെ യശസ്സ് ഭാരതഖണ്ഡം മുഴുവനും വ്യാപിച്ചുകഴിഞ്ഞു. രാമാനന്ദനും സാൎവ്വഭൌമനും സ്വാമികളിൽ ഭക്തിബഹുമാനങ്ങളോടുകൂടിയവരായിതീൎന്നതുകൊണ്ടും അവർ വിവരമായി പറഞ്ഞു ധരിപ്പിച്ചതുകൊണ്ടും ഓരിസ്സരാജാവായ പ്രതാപരുദ്രന്നു സ്വാമികളെ സന്ദൎശിപ്പാനുള്ള ആഗ്രഹം വൎദ്ധിച്ചുവന്നു. സ്വാമികളുടെ പ്രിയശിഷ്യന്മാരായ ആ രണ്ടുപേരും സ്വാമികളെ കണ്ടു വന്ദിക്കുവാൻ മഹാരാജാവിന്ന് അനുവാദം കൊടുക്കേണമെന്ന് പലപ്രാവശ്യവും അപേക്ഷിക്കയുണ്ടാ

യി. സ്വാമികൾ എളുപ്പത്തിൽ സമ്മതിച്ചില്ലാ. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ പ്രതാപരുദ്രന്ന് തന്റെ രാജപദവി നിമിത്തം സംഭവിച്ചിട്ടുള്ള അഹംഭാവത്തിനെ ശമിപ്പിക്കേണമെന്നു സ്വാമികൾ കരുതിയിരുന്നു. സ്വാമികളെകണ്ടു കഴിയൂ എന്നുള്ള ആശ വർദ്ധിച്ചു നിദ്രതീരെ ഇല്ലാതെ കഷ്ടപ്പെട്ടിട്ടും ചക്രവർത്തിക്ക് സ്വാമികൾ തന്നെ ദർശിക്കുവാൻ അനുവാദം കൊടുക്കായ്കയാൽ പ്രതാപരുദ്രൻ "സ്വാമിൻ! പാപികളെ അനുഗ്രഹിപ്പാൻവേണ്ടി എഴുന്നെള്ളിയിരിക്കുന്ന നിന്തിരുവടി പാപികളിൽ പ്രധാനിയായ എന്നെ നിഗ്രഹിക്കുന്നതുചിതമോ? എന്റെ അടിമയായിരുന്ന രാമാനന്ദൻ നിന്തിരുവടിയുടെ ഉററ സ്നേഹിതനായി വർത്തിക്കുന്നു. രാജാവായ ഞാൻ ഭവൽ പാദാരവിന്ദങ്ങളെ ദർശിക്കുവാൻ സംഗതിവരാതെ ഉഴലാറായല്ലൊ. എന്റെ ദൌർഭാഗ്യത്തെക്കുറിച്ചു ഞാൻ എന്തുപറയട്ടെ. ഞാൻ ഏവരെ അടിമയായി വെച്ചുകൊണ്ടിരുന്നുവോ അവർ എനിക്കുവേണ്ടി സ്വാമികളോടു ശിപാർശി ചെയ്യേണ്ടുന്നതായി വന്നുവല്ലൊ" എന്നിങ്ങിനെ പലതും പറഞ്ഞ് വ്യസനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഹംഭാവം തീരെ ശമിച്ചു. മനസ്സു നിർമ്മലമായി ഭഗവൽ പ്രസാദത്തിന്നു പാത്രമായി. ഭക്തനായുള്ളവൻ ഭഗവദനുഗ്രഹം സിദ്ധിക്കേണമെ എന്നുള്ള പ്രാർത്ഥനയോടുകൂടി സദാ പ്രയത്നിക്കതായാൽ അവനെക്കുറിച്ചു ജഗദീശ്വരൻ പ്രസാദിക്കാതിരിക്കുമോ? ഒരു ദിവസം സ്വാമികൾ ദേഹസ്മരണ വിട്ടിരിക്കുമ്പോൾ രാമാനന്ദൻ പറഞ്ഞപ്രകാരം രാജാവു സാധാരണ മനുഷ്യന്റെ നിലയിലുള്ള ഉടുപ്പോടുകൂടിവന്ന് സ്വാമികളുടെ പാദങ്ങളെ തന്റെ മടിയിലെടുത്തുവെച്ച് ഭാഗവതശ്ലോകങ്ങളെ ചൊല്ലിയും ആ പാദങ്ങളെ തന്റെ കൈകളെക്കൊണ്ടു മന്ദമന്ദം തലോടിയുംകൊണ്ടിരുന്നു. സ്വാമികൾ ധ്യാനത്തിൽനിന്നും കുറഞ്ഞൊന്നുണർന്നു. ആ ശ്ലോകങ്ങളെ കേട്ടാനന്ദിച്ച് ഒരു ഹുങ്കാരത്തോടുകൂടി എണീററ, "മാന്യബുദ്ധേ! എന്റെ കണ്ണുകൾക്കാനന്ദം ചെരുക്കുമാറ് അമൃതത്തെ

പൊഴിയുന്ന ഭവാനാരാകുന്നു. സന്ന്യാസിയായ എന്റെ പക്കൽ നിങ്ങൾക്കു തരുവാനൊന്നുമില്ലാ. ഞാൻ നിങ്ങളെ ഒന്നു ഗാഢമായി ആലിംഗനം ചെയ്യാം. അതിനേ എന്നെക്കൊണ്ടു കഴികയുള്ളു" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. ചക്രവൎത്തിയെ തന്റെ മാറോടുചേൎത്തു തഴുകുകയും രണ്ടുപേരും മൂൎഛിച്ചു വീഴുകയും ചെയ്തു. * * എല്ലാവരും ചക്രവൎത്തിയെ ഭാഗ്യവാൻ ഭാഗ്യവാൻ എന്നു പ്രശംസിച്ചു. പ്രതാപരുദ്രനാകട്ടെ താനിനി എപ്പോഴും സ്വാമികളെ "പ്രതാപരുദ്രരക്ഷകൻ" എന്നെ വിളിക്കുകയുള്ളു എന്നുപറഞ്ഞു.

സ്വാമികൾ ജഗന്നാഥത്തിലേയ്ക്കു മടങ്ങിവന്നെത്തിയ വൎത്തമാനം, നവദ്വീപത്തിലെത്തിയ ഉടനെ ശചീദേവിയും വിഷ്ണുപ്രിയാദേവിയും കുറെഞെത്താന്നാശ്വസിച്ചു. ആ പട്ടണത്തിലുള്ള ഭക്തന്മാരെല്ലാവരും സ്വാമികളെ കണ്ടുവരാമെന്നുവെച്ചു പുറപ്പെട്ടു. ഹരിദാസൻ മുഹമ്മതീയനാകയാൽ ഓരിസ്സാദേശത്തിൽ പ്രവേശിക്കുവാനനുവാദമില്ലെന്നിരിക്കിലും അവിടുത്തെ രാജാവു സ്വാമികളുടെ ഭക്തനായി തീൎന്നിരിക്കയാൽ സൽഗ്ഗുരുവിനെ ചെന്നു കാണുവാൻ ശങ്കിച്ചില്ല. ഭക്തന്മാർ സ്വാമികളെ ചെന്നു കണ്ടപ്പോൾ "മുരാരി എവിടെ?" എന്നു കല്പിച്ചു ചോദിച്ചു. ചില ഭക്തന്മാർ മുരാരിയെ അന്വേഷിച്ചു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരുവാനായി ഓടിപ്പോയി. മുരാരിദാസൻ സ്വാമികൾ പാൎക്കുന്ന കുടിലിന്നടുത്തെത്തിയപ്പോൾ ആനന്ദാധിക്യത്താൽ മെയ്മറന്നു വീണുപോയതുകൊണ്ടു മററുള്ളവരുടെ ഒപ്പം എത്താതിരുന്നതാകുന്നു. ആ വിവരമറിഞ്ഞു സ്വാമികൾ അദ്ദേഹത്തിനെ ആലിംഗനം ചെയ്യാനായിട്ടു ചെന്നു, അപ്പോൾ മുരാരി "ഭഗവൻ! അധമാധമനും മഹാപാപിയുമായ എന്നെ തൊടേണ്ട, ഞാൻ തിരുവടിയുടെ കരുണയ്ക്കു പാത്രമല്ല" എന്നുണൎത്തിച്ചു. സ്വാമികൾ അദ്ദേഹത്തിനെ ബലാൽക്കാരമായി കെട്ടിയണയ്ക്കുകയും അതുകൊണ്ടു താൻ പരിശുദ്ധനായിത്തീൎന്നു എന്നരുളിച്ചെയ്കയും ചെയ്തു. ആ ഭക്തന്മാർ അവിടെ നാലുമാസത്തോളം

താമസിച്ചിട്ട സ്വാമികളുടെ നിർബന്ധം നിമിത്തം നവദ്വീപത്തിലേ ക്കു മടങ്ങിപ്പോയി. സ്വാമികൾ നിത്യാനന്ദനെ വിളിച്ച് "നിങ്ങൾ ബങ്കാളദേശത്തിലേക്കു പോകണം" എന്നരുളിച്ചെയ്തു. അതുകേ ട്ട നിത്യാനന്ദൻ "നിന്തിരുവടിയെ പിരിഞ്ഞു പോകുവാനെന്നെ ക്കൊണ്ടു കഴികയില്ല, ജീവനില്ലാതെ ദേഹമെന്തു ചെയ്യും, നിന്തിരുവ ടി എൻെറ ജീവനല്ലയോ?" എന്നു മറുവടി പറഞ്ഞു. ബങ്കാളദേ ശത്തിൽ കഷ്ടപ്പെടുന്ന ജനങ്ങളെ പരിപാലിക്കുവാൻ നിത്യാനന്ദൻ തന്നെ പോകേണമെന്നാജ്ഞാപിച്ചതുകേട്ട സ്വാമികളെ പിരിയേ ണ്ടിവരുന്നതിനെക്കുറിച്ചു വ്യസനിക്കുന്ന നിത്യാനന്ദനോട് "പിരി ഞ്ഞുപോകുന്നതിനെപ്പററിയുള്ള ദുഃഖം നിങ്ങൾക്കുമാത്രമല്ല എനി ക്കുമുണ്ട്. ബങ്കാളത്തിൽ അധികവും പഠിപ്പുള്ളവരാകകൊണ്ട് അ വർ എളുപ്പത്തിൽ വഴിപ്പെട്ട എന്നുവരികയില്ല. ഭക്തശ്രേഷ്ഠനായ നിങ്ങളുടെ മനശ്ശക്തികൊണ്ടുതന്നെ അവരെ ജയിക്കേണ്ടിയിരിക്കു ന്നു. നിത്യാനന്ദനെന്ന് അന്വർത്ഥനാമാവായ നിങ്ങൾ കൃഷ്ണനെ ഭജി ക്കുന്നതിലുണ്ടാവുന്ന പരമാനന്ദത്തെ വെളിവിൽ കാണിക്കുവാൻ ശക്തനാകുന്നു. മനുഷ്യനിൽ ബുദ്ധിക്കു ഗോചരമല്ലാത്ത വേറൊരു പദാർത്ഥംകൂടി ഉണ്ടെന്നു കാണിക്കുവാൻ നിങ്ങൾക്കു ശേഷിയുണ്ട്. ധനികൻ, ദരിദ്രൻ, പണ്ഡിതൻ, പാമരൻ, ഭക്തൻ, നാസ്തികൻ, ന ല്ലവൻ, കെട്ടവൻ എന്നുള്ള താരതമ്യമൊന്നും നോക്കാതെ എല്ലാവ ക്കും ഭക്തിയെ വർദ്ധിപ്പിച്ചു മോക്ഷം നൽകുവാൻ നിങ്ങൾ പോവുക തന്നെവേണം" എന്നു സ്വാമികൾ വീണ്ടും അരുളിച്ചെയ്കയും പ ന്ത്രണ്ടു ഭക്തന്മാരോടുകൂടി നിത്യാനന്ദനെ അയക്കുകയും ചെയ്തു. അ വർ നവദ്വീപത്തിൽ ചെന്നതിന്നുശേഷം ബങ്കാളത്തിൽ ചൈത ന്യമതത്തെ സ്ഥാപിക്കുവാൻ ഉദ്യമിച്ചു. ജനങ്ങളെ രക്ഷിക്കുവാൻ പ്രസംഗിക്കുകയോ പത്രികയെ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുകയോ ഒന്നുമവർ ചെയ്തില്ല. ഭ്രാന്തന്മാരെന്നപോലെ നടന്നും ആനന്ദത്തെ ബാഹ്യ ത്തിൽ കാണിച്ചുംകൊണ്ടു വിനയികളായ അവർ സർവ്വജനങ്ങളേ

ൃയും ജയിച്ചു. ജനങ്ങളുടെ മുമ്പിൽചെന്നു സ്വാമികളുടെ മഹിമയെ അവർ എടുത്തു പറയും. ജനങ്ങൾ അതിനെ സമ്മതിക്കാത്തപക്ഷം അവരെ നമസ്കരിച്ചു സമ്മതിക്കതെക്കവേണമെന്നും അപേക്ഷിക്കും. ഈ വിധത്തിൽ ബങ്കാളദേശവാസികൾ മുഴുവനും ചൈതന്യമാൎഗ്ഗത്തെ അനുസരിക്കുവാൻ സംഗതിവന്നു.

നവദ്വീപത്തിലെ ജനങ്ങൾ സ്ത്രീകളോടുകൂടി അടുത്ത സംവത്സരത്തിൽ വീണ്ടും ജഗന്നാഥത്തിൽ ചെന്നു സ്വാമികളെ ദൎശിക്കയുണ്ടായി. ജഗന്നാഥത്തിലേക്കപോയി വരുന്ന യാത്രക്കാൎക്കവേണ്ടി വരുന്ന യാത്രച്ചിലവു മുഴുവനും താൻ കൊടുത്തുകൊള്ളാമെന്നു ശിവാനന്ദസെൻ എന്ന ഒരു മഹാൻ സമ്മതിക്കുകയും ഇരുപതു സംവത്സരക്കാലം ആ ധൎമ്മത്തെ നടത്തിവരികയും ചെയ്തു. ആ കാലത്തു വാസുദേവൻ എന്ന ഒരു ശുദ്ധാത്മാവു സ്വാമികളെ വണങ്ങി "ഭഗവൻ! കരുണാസാഗര! നിന്തിരുവടിയുടെ ദാസനായ എന്നിൽ പ്രസാദിക്കേണമേ? ജനങ്ങൾ ദുഷ്കൃത്യങ്ങൾ ചെയ്തുചെയ്തു ദുഃഖമനുഭവിക്കുന്നുവല്ലോ. അവരുടെ പാപമൊക്കെയും എന്നിൽ ചേൎക്കേണമെ! ആ പാപങ്ങളെ എറ്റിട്ടു ഞാനൊരുവൻ നരകദുഃഖമനുഭവിച്ചുകൊള്ളാം. നിന്തിരുവടിയുടെ പുത്രന്മാരായ മററുള്ളവരെല്ലാം സുഖിച്ചിരിക്കുവാൻ സംഗതിവരണം. എനിക്ക് ഈ ഒരു വരം തരുവാൻ തിരുമനസ്സുണ്ടാവണം" എന്നപേക്ഷിക്കയുണ്ടായി. അതുകേട്ട സൎവ്വജനങ്ങളും അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഭക്തിശ്രദ്ധകളേയും കാരുണ്യവിശേഷത്തേയും കുറിച്ചു പുകഴ്ത്തുകയും വിസ്മയിക്കുകയും ചെയ്തു.

സ്വാമികളിങ്ങിനെ ഭക്തിമാൎഗ്ഗവിസ്താരം വരുത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ കാശിപട്ടണത്തിൽ വസിക്കുന്ന പണ്ഡിതനായ പ്രകാശാനന്ദസരസ്വതി എന്ന ഒരു അദ്വൈതി സ്വാമികളുടെ മതത്തിനെ ഇടിച്ചുപറകയും സ്വാമികളെ കഥയില്ലാത്തവനാണെന്നും മററും നിന്ദിയ്ക്കുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. തനിയ്ക്കുള്ളതിൽ മുക്കാൽ

ഭാഗം വൈദുഷ്യവും പ്രസിദ്ധിയുമുള്ള വാസുദേവസാർവ്വഭൌമനും സ്വാമികളുടെ മതത്തെ അംഗീകരിച്ചു എന്നു കേട്ടപ്പോൾ തനിക്കും സ്വാമികളെ കണ്ടാൽകൊള്ളാമെന്നൊരാഗ്രഹം സരസ്വതിക്കുണ്ടായി. എന്നിട്ടും "അയാൾക്കു മന്ത്രവാദത്തിൽ നല്ല പരിചയമുണ്ട് അതുകൊണ്ടാകുന്നു എല്ലാവരേയും ജയിക്കുന്നതു്. നമ്മുടെ മുമ്പാകെ ആ പിരട്ടൊന്നും കാണിക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ല" എന്നെല്ലാം പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നു. സ്വാമികളെ ഒന്നു കാണേണമെന്നുള്ള ആഗ്രഹം അതിമാത്രം ഉണ്ടായതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം "കാശിയെ കാണാതിരിക്കുന്ന മനുഷ്യൻ കഴുതയ്ക്കു തുല്യനാകുന്നു"എന്നർത്ഥമടങ്ങിയ ഒരു സംസ്കൃതശ്ലോകമെഴുതി സ്വാമികൾക്കയച്ചു. മര്യാദയററ ആ എഴുത്തിന്ന് സ്വാമികൾ മറുപടി അയക്കാതിരുന്നില്ല. "അനേക നമസ്കാരം, എനിക്കു നീലാചലത്തിൽ സന്നിധാനംചെയ്യുരുളുന്ന ശ്രീകൃഷ്ണൻ മതി. അതുകൊണ്ടു കാശിപ്പട്ടണം ദർശിക്കുവാൻ ഞാൻ തൽക്കാലം വിചാരിക്കുന്നില്ല" എന്നാകുന്നു സ്വാമികളയച്ച മറുവടിയുടെ താല്പര്യം. പിന്നേയും പ്രകാശാനന്ദസരസ്വതി സ്വാമികൾക്ക് ഒരെഴുത്തയക്കയുണ്ടായി, സ്വാമികൾ അതിനെ വകവെച്ചതും മറുവടി അയച്ചതുമില്ല.

സ്വാമികൾ മുമ്പു തപനമിശ്രനോട് അരുളിച്ചെയ്തിട്ടുള്ളപ്രകാരം കാശിക്കു പോരേണ്ടതായിരിക്കയാൽ വൃന്ദാവനത്തിലേയ്ക്കു പോകുന്നവഴിക്കു കാശിയിൽചെന്നു സ്വാമികളെ കാണുവാൻ സരസ്വതിയ്ക്കാഗ്രഹമുണ്ടെന്നിരിക്കിലും സ്വാമികളെ താനങ്ങോട്ടുചെന്നുകാണുന്നതു തന്റെ ഗൌരവത്തിന്നു പോരായ്മയാണെന്നുള്ള വിചാരംകൊണ്ട് അങ്ങിനെ ചെയ്തില്ല. സ്വാമികളും സരസ്വതിയാരെ ചെന്നുകണ്ടില്ല. സ്വാമികൾ സരസ്വതിയാരെ കാണാതെതന്നെ വൃന്ദാവനത്തിലേയ്ക്കു പൊയ്ക്കളഞ്ഞതുകൊണ്ടു സരസ്വതിയാർ സ്വാമികളെ നിന്ദിക്കുന്നത് ഒന്നു വർദ്ധിച്ചുവശായി. "അയാൾക്കു നമ്മുടെ മുമ്പിൽ വരുവാൻ ധൈര്യമുണ്ടാകുമോ? ഇവിടെ വന്നാൽ

അയാളുടെ ഊററമൊക്കയും മാറിപ്പോകയില്ലയൊ?" എന്നും മററും ശിഷ്യന്മാരോടു പ്രകാശാനന്ദസരസ്വതിയാർ പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നു.

വൃന്ദാവനത്തിൽ നിന്നും സ്വാമികൾ മടങ്ങിപ്പോകുമ്പോൾവീണ്ടും കാശിക്കു ചെന്നു. അതുകേട്ടു സരസ്വതിയാർ "ഒരുസമയം ഇപ്പോൾ നമ്മെയും ജയിച്ചുകളയുമോ" എന്നുള്ളിൽ ഭയത്തോടുകൂടിയിരുന്നു. പക്ഷെ അങ്ങിനെ പുറത്തേക്കു നടിച്ചില്ല. കാശീപട്ടണത്തിൽ സ്വാമികൾക്ക് അനേകശിഷ്യന്മാരുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടു സരസ്വതിയാൎക്കു സ്വാമികളുടെ നേരെ മാത്സൎയ്യമുദിച്ചു. സ്വാമികളുടെ ശിഷ്യന്മാർ "സ്വാമികളും സരസ്വതിയാരും തമ്മിൽ എങ്ങിനെയെങ്കിലും ഒരിക്കൽ കാണുവാനിടയായാൽ മതി. തമ്മിലൊന്നു കണ്ടാൽ അദ്വൈതിയായ പ്രകാശാനന്ദൻ സ്വാമികളുടെ ദാസനായിത്തീരും" എന്നു സംസാരിക്കുകയും "ഇവരെ തമ്മിൽ ഒന്നു കൂട്ടിമുട്ടിക്കുവാൻ എന്താണ് മാൎഗ്ഗം" എന്നാലോചിക്കുകയും ചെയ്തു.

സ്വാമികളുടെ പുതിയ ശിഷ്യനായ ഒരു മഹാരാഷ്ട്രബ്രാഹ്മണൻ ഒരു ദിവസം കാശീപട്ടണത്തിലുള്ള സകല സന്ന്യാസികളേയും സൽക്കരിക്കുവാനായി നിശ്ചയിച്ചു സന്ന്യാസികളെ എല്ലാം ക്ഷണിച്ചുവരുത്തി. അതിന്നായി ഏൎപ്പെടുത്തീട്ടുള്ള സ്ഥലത്തേക്കു ആ ബ്രാഹ്മണന്റേയും മററു ചില ശിഷ്യന്മാരുടേയും അപേക്ഷപ്രകാരം സ്വാമികളും എഴുന്നെള്ളി. ഈ സൽക്കാരത്തിന്റെ ഉദ്ദേശമറിഞ്ഞ് സ്വാമികൾ പുഞ്ചിരിയിട്ടു മൌനമായിരുന്നു. "ഭഗവൻ! ആ പ്രകാശാനന്ദസരസ്വതി നിന്തിരുവടിയെ കണ്ടിട്ടില്ലാ. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണ് നിന്തിരുവടിയെ ദൂഷ്യം പറയുന്നത്. നിന്തിരുവടിയുടെ ദിവ്യ വൎച്ചസ്സിനെ ഒരു പ്രാവശ്യം കണ്ടാൽ അദ്ദേഹം ഭക്തനായി ഭവിക്കാതിരിക്കയില്ലാ. വിശേഷിച്ച് ആ സരസ്വതിയാർ ഞങ്ങളെ പെടുത്തുന്ന പാട് ചില്ലറയൊന്നുമല്ലാ. നിന്തിരുവടിക്കു സ്തുതിയും നിന്ദയും ഒരുപോലെയാകുന്നു. നിന്തിരുവടി കാ

ശിയിൽനിന്നും എഴുന്നള്ളിക്കഴിഞ്ഞാൽ അദ്ദേഹം ഞങ്ങളുടെ മു ഖിൽ വെച്ചു തിരുവടിയെ കുററം പറഞ്ഞു ഞങ്ങളെ വ്യസനി പ്പിക്കാതിരിക്കയില്ലാ. അതുകൊണ്ട് അങ്ങോട്ടേയ്ക്ക് എഴുന്നള്ളി ഞ ങ്ങളെ രക്ഷിക്കുവാൻ ദയയുണ്ടാകേണമെ" എന്ന യഥാത്ഥം ഉ ണർത്തിച്ചിട്ടാകുന്നു ശിഷ്യന്മാർ സ്വാമികളെ ക്ഷണിച്ചതും വന്നു കൊള്ളാമെന്നു സ്വാമികൾ സമ്മതിച്ചതും.

സ്വാമികൾ വരുന്നുണ്ടെന്നു കേട്ടപ്പോൾ പ്രകാശാനന്ദസര സ്വതിയുടെ ഉള്ളൊന്നു കലങ്ങി. സന്യാസികളെല്ലാവരും ഒരു വ ലിയ കൂടാരപന്തലിനകത്ത് കൂടിയിരുന്നു. യതികളെ എല്ലാം വെ ട്ടപ്പായി ഉപചരിച്ചു. സരസ്വതിയാർ "നമ്മുടെ കൂട്ടകാരനേകംപേ രും നാമും ഇവിടെ ഉണ്ടെന്നറിഞ്ഞിട്ടും ആയാൾ ഇങ്ങോട്ടേയ്ക്കു വ രുവാനൊരുങ്ങിയതെങ്ങിനെ? ഞാനായാളുടെ വിരോധിയാണെ ന്നുള്ളത് സുപ്രസിദ്ധമാണല്ലൊ" ഇങ്ങിനെ പലതും ചിന്തിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോളാകുന്നു നാലു ശിഷ്യന്മാരോടുംകൂടി വിദ്യാവിന യപൂർണ്ണനായി വിളങ്ങുന്ന സ്വാമികൾ അവിടെ വന്നെത്തിയത്. പന്തലിന്നു പുറത്തുള്ള വെള്ളമെടുത്ത് പാദപ്രക്ഷാളനം ചെയ്തശേ ഷം സ്വാമികൾ സന്യാസികളെയെല്ലാം വന്ദിക്കുകയും പന്തലിന്നു ള്ളിൽ പ്രവേശിക്കാതെ പുറത്തൊരു ദിക്കിലിരിക്കുകയും ചെയ്തു.

സ്വാമികളുടെ സ്വരൂപത്തെ കണ്ടപ്പോൾ തന്നെ നടുക്ക ത്തോടുകൂടിയ സരസ്വതിയാർ "അഹൊ! എന്തൊരു ഗാംഭീര്യം. ഇദ്ദേഹം ഒരു മഹാപുരുഷനാണെന്നുള്ളതിന്നു സന്ദേഹമില്ലാ" എ ന്നു വിചാരിച്ചു. സ്വാമികൾ ഒരു ഭിക്ഷക്കാരന്റെ നിലയിൽ പ ന്തലിന്റെ പുറത്തിരുന്നതു കണ്ടപ്പോൾ "അയ്യോ! ഞാൻ ഇദ്ദേഹ ത്തിനെ നിന്ദിച്ചു പലതും പറഞ്ഞുപോയല്ലൊ. അതുകൊണ്ടായി രിക്കണം ഇങ്ങിനെ വെളിയിലിരിക്കുന്നത്. ഛെ! ഞാൻ പറഞ്ഞ തെല്ലാം അബദ്ധം തന്നെ. എന്നിങ്ങിനെ വിചാരിക്കുകയും വ്യസ

നിക്കുകയും ചെയ്തു. അതിഥികളെ അലക്ഷ്യമാക്കുന്ന പതിവു പ്രകാശാനന്ദൎക്കില്ലാ. അവിടെ കൂടീട്ടുള്ള ബ്രാഹ്മണരൊക്കെയും ശ്രീകൃഷ്ണചൈതന്യസ്വാമികളിൽ ഭക്തിയോടുകൂടിയവരാകുന്നു. ചൈതന്യസ്വാമികളും തൽശിഷ്യന്മാരും അങ്ങിനെ പന്തലിന്റെ പുറത്തിരിക്കുവാൻ സമ്മതിക്കുന്നത് മൎയ്യാദയല്ലെന്ന് എല്ലാവൎക്കും തോന്നി. പ്രകാശാനന്ദസരസ്വതി സ്വാമികളെ ഒന്നുകൂടി നോക്കീട്ട് "കഷ്ടം! കഷ്ടം! ആ സാൎവ്വഭൌമനെ മന്ത്രവാദത്താൽ വശീകരിച്ച് നാട്ടുകാരെ വഞ്ചിച്ചുനടക്കുന്ന പാതകിയാണൊ ഇദ്ദേഹം. നിഷ്കളങ്കനും വിനയിയും ബുദ്ധിശാലിയുമാണെന്ന് ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖം തന്നെ വിളിച്ചുപറയുന്നുവല്ലൊ. ഇദ്ദേഹമാണൊ താൻ ദൈവമാണെന്നു പറഞ്ഞ് ജനങ്ങളെ കെടുക്കുന്ന ദുഷ്ടൻ. കഷ്ടമ്പോ കഷ്ടം. ഞാനങ്ങിനെ നിനച്ചത് വലിയ തെറ്റായിപ്പോയി" എന്നിങ്ങിനെ വിചാരിച്ചു.

ഉടനെ സരസ്വതിയാർ എണീററു "സ്വാമിൻ! നിങ്ങൾ അവിടെ ഇരിക്കുന്നതു ഭംഗിയല്ലാ. ഞങ്ങളെ ഗൌരവപ്പെടുത്തണം. അകത്തുവന്നു വല്ലതും സംസാരിക്കണം" എന്നു പറഞ്ഞു. അപ്പോൾ പ്രകാശാനന്ദസരസ്വതിയുടെ അനേകായിരം ശിഷ്യന്മാർ ബഹുമാനപൂൎവ്വം ഒരുമിച്ച് എണീററുനിന്നു. സ്വാമികൾ വളരെ വണക്കത്തോടുകൂടി "ഭാരതിസംഘത്തിൽ ചേൎന്ന സന്യാസിയായ ഞാൻ ഉൽകൃഷ്ടമായ സരസ്വതീസംഘത്തിൽപെട്ട ഭവാന്മാരുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ വന്നിരിക്കുന്നതു ന്യായമല്ലല്ലൊ. അതുകൊണ്ടു ഞാനിവിടെത്തന്നെ ഇരുന്നുകൊള്ളാം. മറെറാന്നും വിചാരിക്കാതിരിക്കണം" എന്നു പറഞ്ഞതു കേട്ടു സരസ്വതിയാർ അങ്ങിനെ പാടില്ലാ എന്നു പറഞ്ഞു ചെന്ന് സ്വാമികളുടെ കയ്യു പിടിച്ചു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി തന്റെ ആസനത്തിന്നടുത്തിരുത്തി

കയും താൻ ചിന്താകുലനായിരിക്കുകയും ചെയ്തു. ഒരിക്കലും തനിക്കു യാതൊരു ദോഷവും ചെയ്തിട്ടില്ലാത്ത ചൈതന്യസ്വാമികളെ താൻ പലതും ഇടിച്ചുപറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനെക്കുറിച്ച് പശ്ചാത്താപത്തോടുകൂടിയ സരസ്വതിയാർ "സ്വാമിൻ നിങ്ങളും ഞങ്ങളെപ്പോലെ ഒരു യതിയാണല്ലോ. ഈ പട്ടണത്തിൽ വന്നിട്ടു ദിവസം കുറച്ചായി എന്നാണ് കേൾക്കുന്നത്. ഇതുവരെ കൂട്ടത്തിലുള്ള ഞങ്ങളെ ഒന്നു കാണേണമെന്നു തോന്നാഞ്ഞതു നന്നായോ?" എന്നു വിനയപൂർവ്വം ചോദിച്ചു. സ്വാമികൾ അതിന്ന് ഒരുമാതിരി ഒഴികഴിവു പറഞ്ഞു. സരസ്വതിയാർ വീണ്ടും "അതിരിക്കട്ടെ ദേവരൂപം വഹിച്ച് സന്ന്യാസിയായി വിളങ്ങുന്ന നിങ്ങൾ അവശ്യം ചെയ്യേണ്ടതായ വേദപാരായണത്തിൽ വിമുഖനായിരിക്കുന്നു. അത്രതന്നെയല്ലാ കീൎത്തനം പാടുന്നു. നൎത്തനം ചെയ്യുന്നു. ഇതെല്ലാം സന്ന്യാസികൾക്കു ചേരുന്നതാണോ? മഹാന്മാരുടെ നടവടിയെ മററുള്ളവർ അനുസരിക്കുന്നതാകയാൽ നിങ്ങളുടെ ഈ നടവടി ജനങ്ങളെ കെടുക്കുവാനിടയായിത്തീരുമല്ലോ. ലോകത്തെ രക്ഷിക്കുവാനൊരുങ്ങിയിരിക്കുന്ന നിങ്ങൾ ഇങ്ങിനെയാകുവാൻ സംഗതി എന്താണെന്നു ദയചെയ്തു പറഞ്ഞുതന്നാൽ കൊള്ളാം" എന്നു ചോദിച്ചു.

സ്വാമികൾ താൻ വലിയ മോശക്കാരനാണെന്നുള്ള നിലയിൽ "മാന്യമതെ! എന്റെ സ്ഥിതിയെ പറയാം. ഞാൻ ഒരു മൂഢനാണെന്നറിഞ്ഞിട്ട് എന്റെ ഗുരുനാഥൻ എന്റെ മൌഢ്യത്തിന്നു തക്കവണ്ണം എളുപ്പത്തിൽ അനുഷ്ഠിക്കാവുന്നതായ ശ്രീകൃഷ്ണനാമോച്ചാരണം ചെയ്യാൻ ആജ്ഞാപിച്ചു. ഞാനതു ചെയ്വാൻ തുടങ്ങി. ആ നാമം എന്നെ അപഹരിച്ചു. ആനന്ദം എന്റെ മനസ്സിൽ പൊങ്ങിപ്പൊങ്ങിവന്ന് എന്റെ നിലയെ തീരെ വിസ്മരിപ്പിച്ചു. ഞാനാടുകയും പാടുകയും ചെയ്യുന്നത് എന്നെ ബാധിച്ചിട്ടു

ള്ള ഒരുവിധമായ രോഗത്തിന്റെ ചേഷ്ടയാണെന്നു വിചാരിച്ചിരുന്നു. ആ വിവരം എന്റെ ഗുരുവിനോടു ചെന്ന് ഉണൎത്തിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹം അതു രോഗമല്ലാ കൃഷ്ണനാമമഹിമയാൽ ഉണ്ടായിട്ടുള്ള നന്മയാണെന്നും അതുനിമിത്തം ഞാൻ കൃതാൎത്ഥനായി എന്നു വിചാരിക്കണമെന്നും അരുളിച്ചെയ്തു. എനിക്കിത്രമാത്രമെ പറയുവാനുള്ളു. ഞാൻ നൎത്തനം ചെയ്യാറുണ്ടെന്നുള്ളതു ശരിയാണ്. കീൎത്തനം പാടാറുണ്ടെന്നുള്ളതും പരമാൎത്ഥമാകുന്നു. എന്നാൽ ഞാൻ അവയെ എന്റെ ഇഷ്ടപ്രകാരം ചെയ്യുന്നില്ലാ. കരുണാനിധിയും വിഭുവുമായി വിളങ്ങുന്ന ഭഗവാനായ ശ്രീകൃഷ്ണസ്വാമിയുടെ തിരുനാമത്തിന്റെ മഹിമ എന്നെക്കൊണ്ട് അങ്ങിനെ ചെയ്യിക്കയാകുന്നു” എന്നു മറുവടി പറഞ്ഞു.

ശ്രീകൃഷ്ണസ്വാമി എന്നു ചൈതന്യസ്വാമികൾ ഉച്ചരിക്കുന്നതിനെ കേട്ടു ഭക്തന്മാരെല്ലാവരും പുളകിതന്മാരും പരവശന്മാരുമായിതീൎന്നു. പണ്ടൊരിക്കലുമുണ്ടായിട്ടില്ലാത്ത വിധം ആൎദ്രചിത്തനായിതീൎന്ന ആ പണ്ഡിതേന്ദ്രൻ തന്റെ ഗൌരവത്തിന്നു കുറവുവരാതിരിക്കണമെല്ലോ എന്നുള്ള വിചാരത്തോടുകൂടിയവനായിട്ടു “നിങ്ങൾ പറയുന്നതു ന്യായമായും മനസ്സിനെ അലിയിക്കുന്നതായും ഇരിക്കുന്നു. ഭക്തന്നു ലഭിക്കേണ്ടുന്ന ഉൽകൃഷ്ടമായ വസ്തു ശ്രീകൃഷ്ണപ്രേമംതന്നേയാണെന്നു ശാസ്ത്രങ്ങൾ ഘോഷിക്കുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ നിങ്ങൾ വേദമോതാതിരിക്കുന്നതെന്തുകൊണ്ടാണെന്നു പറഞ്ഞില്ലല്ലോ” എന്നുപറഞ്ഞു. അതുകേട്ടു സ്വാമികൾ—“നിങ്ങൾ വേദം എന്നുപറഞ്ഞതു ശാങ്കരഭാഷ്യത്തെയല്ലയോ? സാക്ഷാൽ ജഗദീശ്വരന്നും മനുഷ്യന്നും ഏറാക്കുറച്ചിൽ കല്പിക്കാത്തതായ ആ ഭാഷ്യത്തിൽ എന്റെ മനസ്സു ചെല്ലുന്നില്ല. വേദങ്ങളെപ്പററി എനിക്കു യാതൊരാക്ഷേപവും പറവാനില്ല, ശങ്കരാചാൎയ്യർ അദ്വൈതമതസ്ഥാപനത്തിന്നുവേണ്ടി വേദവാക്യങ്ങൾക്കു നേരായ അൎത്ഥം പറയാതെ പദച്ഛേദാദികളിൽ കുറേ കഷ്ടപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്” എന്നരുളിച്ചെയ്തു.

പ്രകാശാനന്ദനും തൽശിഷ്യന്മാരും ഒന്നു ഞെട്ടി, ഭക്തിമാൎഗ്ഗത്തിൽനിന്നു വളരേ ദൂരത്തുനിൽക്കുന്ന അവരെല്ലാവരും ശാങ്കരഭാഷ്യത്തിൽ പൂൎണ്ണ വിശ്വാസത്തോടുകൂടി വൎത്തിക്കുന്നവരാണെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലൊ. അദ്വൈതികളായ ആ കൂട്ടൎക്കു സ്വാമികളുടെ ഈ അരുളപ്പാടു് ഒട്ടും ബോധിച്ചില്ല. എന്നാലും പ്രകാശാനന്ദൻ ഒട്ടും കോപിക്കാതെ വേദത്തിന്നു നേരായ അൎത്ഥം പറയുവാൻ സ്വാമികളോടാവശ്യപ്പെട്ടു. സ്വാമികൾ മുമ്പു സാൎവ്വഭൌമനോടു പറഞ്ഞതുപോലെ വേദത്തിന്നു വിശിഷ്ടാദ്വൈതപരമായ അൎത്ഥത്തെ ഭംഗിയായി അരുളിച്ചെയ്തു. അതെല്ലാം ശ്രദ്ധയോടുകൂടി കേട്ട ജനങ്ങൾ ആശ്ചൎയ്യസാഗരത്തിൽ മുഴുകിപ്പോയി. ആ പണ്ഡിതശ്രേഷ്ഠൻ താൻ സ്വാമികളെ മുമ്പു കുററംപറഞ്ഞതു തന്റെ പാപശക്തികൊണ്ടാണെന്നും താൻ വേദപാരംഗതനാണെന്നു വിചാരിച്ചു് അബദ്ധത്തിൽ ചാടിപ്പോയി എന്നും തനിക്കു വേദാൎത്ഥജ്ഞാനം അശേഷം ഇല്ലെന്നും സമ്മതിക്കുകയും തനിക്കു ശ്രീകൃഷ്ണഭക്തിയുണ്ടാവാൻ സ്വാമികൾ ആചാൎയ്യനായിരിക്കുവാൻ ദയയുണ്ടാകേണമെന്നു് അപേക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു, സ്വാമികളുടെ പാദങ്ങളിൽ വീണു വണങ്ങി. പ്രകാശാനന്ദന്റെ ശിഷ്യന്മാരായ സന്ന്യാസിമാരും സ്വാമികളെ വണങ്ങി സ്തുതിച്ചു.

പിറേറദിവസം സ്വാമികൾ സ്നാനം ചെയ്തു നദിയിൽനിന്നും മടങ്ങിവരുമ്പോൾ പതിവുപോലെ ബിന്ദുമാധവക്ഷേത്രത്തിൽ ചെന്നു് അവിടെ സുന്ദരവിഗ്രഹനായി വിളങ്ങുന്ന ശ്രീകൃഷ്ണനെ ദൎശിച്ചു. അപ്പോൾ ഭക്തിവൎദ്ധിച്ചു പരവശനായി ആനന്ദനൎത്തനംചെയ്തു. സ്വാമികളുടെ കൂടെച്ചെന്ന ശിഷ്യന്മാർ ഹരിനാമങ്ങളെ ഉച്ചരിച്ചു, ആ ഘോഷം പണ്ഡിതർ കേട്ടു, അദ്ദേഹം സ്വാമികളുടെ സുന്ദരബാലസ്വരൂപത്തേയും ദിവ്യശ്രീവിളങ്ങുന്ന തിരുമുഖത്തേയും കാണുകയും മാധുൎയ്യമുള്ള സ്വരത്തേ കേൾക്കുകയും ശ്രീകൃഷ്ണനാമോച്ചാരണത്തിലുണ്ടാകുന്ന കുതൂഹലത്തെ അറിയുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെ

ന്നല്ലാതെ സ്വാമികൾ ഭക്തിപരവശനായിരിക്കുമ്പോളുള്ള നിലയെ കാണുക ഉണ്ടായിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ടു സ്വാമികളുടെ ഈ സമയത്തിലെ സ്ഥിതി എന്താണെന്നറിവാനുള്ള കൊതിയോടുകൂടി അദ്ദേഹം എണിററ ഓടി, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശിഷ്യന്മാരും പിന്തുടന്നു പോയി. പ്രകാശാനന്ദസരസ്വതിയാരേ കണ്ടു ജനങ്ങൾ സ്വാമികളുടെ അടുത്തുപോകുവാൻ വഴിമാറിക്കൊടുത്തതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം എളുപ്പത്തിൽ സ്വാമികളുടെ അടുക്കൽ ചെന്നുനിന്നു. ആ ദിവ്യദശ്നംനിമിത്തം ആ പണ്ഡിതാഗ്രേസരന്റെ അഹങ്കാരം മുഴുവനും നീങ്ങി, സ്വാമികൾ ഭഗവാന്റെ അവതാരം തന്നെയാണെന്നു ബോദ്ധ്യം വന്നു, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉള്ളിലടങ്ങിയിരുന്ന സൽബോധം മെല്ലെമെല്ലെ വെളിപ്പെട്ടു. നേത്രങ്ങളിൽനിന്നും ജലധാര ഒഴുകി, ആനന്ദാധിക്യംനിമിത്തം ശരീരവിസ്മൃതിവന്നു, സ്വാമികൾ നൎത്തനംചെയ്യുന്നതിനെ നോക്കിനോക്കി താനുംകൂടെ ചാടിത്തുടങ്ങി. സരസ്വതിയാർ കണ്ണീരു തുടച്ചുനോക്കിയപ്പോൾ തന്റെ മുമ്പിൽ വിളങ്ങുന്നതു സന്യാസിയല്ലെന്നും സ്വയംപ്രകാശൻ ശ്രീഗൌരാംഗൻ എന്നും കണ്ടറിയുകയും ചെയ്തു.

അവിടെ കൂടിയിരുന്ന ജനങ്ങളുടെ ഉച്ചത്തിലുള്ള ശബ്ദത്താൽ ശ്രീചൈതന്യസ്വാമികൾക്കു തന്റെ നിനവുവന്നപ്പോൾ സരസ്വതിയാരെ നമസ്കരിച്ച് ആശീൎവ്വാദം ചെയ്യാനപേക്ഷിച്ചു. പ്രകാശാനന്ദ സരസ്വതിയാർ വലിയ വ്യസനത്തോടുകൂടി "ജഗൽഗുരോ! ശ്രീകൃഷ്ണനായ നിന്തിരുവടി കരുണയോടുകൂടി പാവപ്പെട്ട അടിയനെ പരിപാലിപ്പാൻവേണ്ടി എഴുന്നെള്ളിയതായിരിക്കെ അടിയനെ നമസ്കരിച്ചത് എന്തിനാകുന്നു. ഞാൻ അറിവില്ലാതെ പലതും പറഞ്ഞ് എന്റെ കാലത്തെ പാഴാക്കിക്കളഞ്ഞുപോയി. ഇനിയെങ്കിലും നിന്തിരുവടിയുടെ പാദാബ്ജഭക്തനായി വൎത്തിപ്പാൻ അടിയനെ അനുഗ്രഹിക്കേണമേ! എനിക്കു മറെറാന്നിലും ആഗ്രഹമില്ല" എന്നുണൎത്തിച്ചു. അതുകേട്ടു സ്വാമികൾ സരസ്വതിയാരെ നോക്കീട്ട്— "വിദ്വന്മണിയായ നിങ്ങൾ ഇങ്ങിനെ പറയരു

തേ! മനുഷ്യനെ ഭഗവാനാണെന്നു പറയുന്നതു മഹാപാപമല്ലയോ" എന്നു പറഞ്ഞു. പ്രകാശാനന്ദസരസ്വതി— "ഭഗവൻ! നേരേ കണ്ട കാര്യത്തിൽ സാക്ഷി ആവശ്യമുണ്ടോ? എന്നെ അവിടുത്തെ ഭൃത്യഭൃത്യനാക്കി രക്ഷിപ്പാൻ ദയയുണ്ടാകേണമെ" എന്നു പിന്നെയും പിന്നെയും പ്രാർത്ഥിച്ചു.

അന്നുരാത്രിയിൽ പ്രകാശാനന്ദസരസ്വതിയാർ സ്വാമികളെ ചെന്നുകണ്ടു, അന്യോന്യം ഗാഢാലിംഗനം ചെയ്തു, വർദ്ധിച്ച പ്രേമംനിമിത്തം നിലത്തുവീണു മയങ്ങിപ്പോയി. മയക്കം വിട്ടശേഷം ശ്രീകൃഷ്ണചൈതന്യസ്വാമികൾ പ്രകാശാനന്ദസരസ്വതിയെ നോക്കി "നിങ്ങൾ വൃന്ദാവനത്തിൽചെന്നു വസിക്കണം അതാണ് നിങ്ങൾക്കു വാസയോഗ്യമായ സ്ഥലം" എന്നു കല്പിച്ചു. സരസ്വതിയാർ സ്വാമികളോട്, "കരുണാസിന്ധോ! കല്യാണനികേതന! ആർത്തത്രാണപരായണ! നേത്രാനന്ദകര! തിരുവടിയെ ഒരു ക്ഷണംപോലും പിരിഞ്ഞിരിപ്പാൻ ഞാനിനിശക്തനാകയില്ല. എന്നെ തിരുവടിയുടെകൂടേതന്നെ കൊണ്ടുനടക്കേണമേ"എന്നു താണപേക്ഷിച്ചു. സ്വാമികൾ— "നിങ്ങൾ ഒന്നിനും ഭയപ്പെടേണ്ട, എന്നെ ആവശ്യമുള്ളപ്പോൾ നിങ്ങളുടെ അന്തരംഗത്തിൽ വിളങ്ങിക്കാണാം. നിങ്ങൾ ഉടനേ വൃന്ദാവനത്തിൽ ചെന്ന് എൻ്റെ മതസ്ഥാപനം ചെയ്തുകൊള്ളണം" എന്നുപിന്നേയും ആജ്ഞാപിച്ചു. പണ്ഡിതശ്രേഷ്ഠൻഅങ്ങിനെതന്നെഎന്നു സമ്മതിക്കുകയും ഉടനെ വൃന്ദാവനത്തിലേക്കു പുറപ്പെടുകയും ചെയ്തു. പ്രകാശാനന്ദസരസ്വതിവൃന്ദാവനത്തിലേക്കും സ്വാമികൾ ജഗന്നാഥത്തിലേക്കുംപോയി. വൃന്ദാവനത്തിൽ ചെന്നശേഷം പ്രകാശാനന്ദസരസ്വതി അനേക ഉത്തമഗ്രന്ഥങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കിട്ടുണ്ട്. അവയിൽ മുഖ്യമായിട്ടുള്ളത്, "ചൈതന്യ ചന്ദ്രാമൃതം" എന്ന ഗ്രന്ഥമാകുന്നു. സ്വാമികളുടെ മാഹാത്മ്യങ്ങളെ വർണ്ണിച്ചിട്ടുള്ള അനേകം ശ്ലോകങ്ങളെ അതിൽ കാണാവുന്നതാകുന്നു.

സ്വാമികൾ ബങ്കാളരാജ്യത്തിൽ മാൾട്ടാ എന്ന പ്രദേശത്തിൽ എത്തിയപ്പോൾ രൂപൻ എന്നും സനാതനൻ എന്നും പേരായ രണ്ടു യോഗ്യന്മാരെ സ്വമതാവലംബികളാക്കിത്തീൎത്തു. കൎണ്ണാടകബ്രാഹ്മണവംശത്തിൽ ജനിച്ചവരാണെങ്കിലും സഹോദരന്മാരായ അവർ ചക്രവൎത്തിയായ ഹുസൻസാ എന്നാളുടെ സഹവാസശക്തിയാൽ മുഹമ്മദീയരായി തീൎന്നിരുന്നു. അവരുടെ പേരുകൂടിയും താപിർകാസ് എന്നും സാഹർമാലിക് എന്നും ചക്രവൎത്തിയാൽ മാററപ്പെട്ടിരുന്നു. പാരസീകം, അറബി, സംസ്കൃതം ഈ ഭാഷകളിൽ ഇവർ വലിയ പണ്ഡിതന്മാരായിരുന്നതുകൊണ്ടു രാജഭക്തിയോടുകൂടി രാജകീയകാൎയ്യങ്ങളെ നടത്തിവരുന്ന ഭേദപ്പെട്ട ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരായിരുന്നതുകൊണ്ടും അവരിൽ ചക്രവൎത്തിക്കു വളരേ സ്നേഹമുണ്ടായിരുന്നു. വീണ്ടും ഹിന്തുമതത്തെ അവലംബിക്കുന്നതിന്നു മാൎഗ്ഗമെന്താണെന്നറിയാതെ സ്വാമികൾക്കു വിനയപൂൎവ്വം അവർ ഒരു എഴുത്തയച്ചു. സ്വാമികൾ അവരെ വൃന്ദാവനത്തിൽ ചെന്നു താമസിക്കുവാൻ ആജ്ഞാപിച്ചു, രൂപസ്വാമികളെ പിന്നീട് അലഹാബാദ് നഗരത്തിൽ വെച്ചു ദൎശിക്കുണ്ടായി. സ്വാമികൾ അദ്ദേഹത്തെ പത്തുദിവസംകൊണ്ട് ആത്മവിഷയത്തിൽ അഭ്യാസമുള്ളവനാക്കിത്തീൎക്കുകയും വൃന്ദാവനത്തിൽ ചെന്നു ശുദ്ധഭക്തിപ്രേമങ്ങളെപ്പററി ശാസ്ത്രസമ്മതമായ ഗ്രന്ഥങ്ങളെ നിൎമ്മിക്കുന്നതിന്നും പല സ്ഥലങ്ങളിലും ചെന്നു മതപ്രസംഗങ്ങളെ ചെയ്യുന്നതിന്നും ഏല്പിക്കുകയും ചെയ്തു. അദ്ദേഹം അങ്ങിനെ തന്നെ ജനങ്ങളെ ഭക്തിമാൎഗ്ഗത്തിൽ നടത്തുവാൻ വളരെ യത്നിക്കയുമുണ്ടായി. "ഭക്തിരസാമൃതസിന്ധു" "മധുരമാഹാത്മ്യം" "ലഘുഹരിനാമാമൃതവ്യാകരണം" "നാടകചന്ദ്രികാ" മുതലായ പല മഹൽഗ്രന്ഥങ്ങളെയും രൂപസ്വാമി ഉണ്ടാക്കീട്ടുണ്ട്. സനാതനസ്വാമി കാശിപട്ടണത്തിൽ വെച്ചു സ്വാമിക

ളെ കണ്ടു. അദ്ദേഹം രണ്ടുമാസം സ്വാമികളുടെ ഒന്നിച്ചു താമസിക്കുകയും വലിയ മഹാനായി തീരുകയും ചെയ്തു.

സ്വാമികൾ മുമ്പു വാഗ്ദത്തം ചെയ്തിട്ടുള്ള പ്രകാരം നവദ്വീപത്തിലേക്കു് അവസാനത്തെ പുറപ്പാടായി. ഈ പ്രാവശ്യം സ്വാമികളുടെ പിന്നാലെ അനേകകോടി ജനങ്ങൾ പുറപ്പെട്ടു. അവരെ എല്ലാം മടക്കി അയക്കുവാൻ സ്വാമികൾ വളരെ കഷ്ടപ്പെടേണ്ടിവന്നു. എണ്ണിയാൽ തീരാത്ത ശിഷ്യന്മാർ ഇപ്പോൾ സ്വാമികൾക്കുണ്ടു്. നവദ്വീപത്തിൽ ചെന്നു മാതൃപാദാരവിന്ദങ്ങളിൽ വണങ്ങിനിൽക്കുമ്പോൾ മുഖംമൂടിക്കൊണ്ടു് ഒരു സ്ത്രീരത്നം അടുത്തുനില്ക്കുന്നുണ്ടു്:-- ആ വിലാസിനി വിഷ്ണുപ്രിയയാണെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ.

വിഷ്ണുപ്രിയ—നാഥ! നിന്തിരുവടി സർവ്വജനങ്ങളേയും സംരക്ഷിച്ചു. പാപപ്പെട്ട എന്നെ മറന്നതെന്തു്? ഈ സമയത്തിൽ സ്വാമികളുടെ മുഖത്തിൽ അല്പം ദുഃഖഭാവമുണ്ടായിരുന്നു.

സ്വാമികൾ—കരുണാനിധിയായ ശ്രീകൃഷ്ണനെ പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിച്ചാൽ ആനന്ദമല്ലാതെ ദുഃഖമുണ്ടാകയില്ല.

വിഷ്ണുപ്രിയ—എന്റെ മനസ്സിന്നു സമാധാനമുണ്ടാകുവാൻ വല്ലതും ഒന്നു തരണം.

സ്വാമികൾ—എന്റെ കയ്യിൽ ഒന്നുമില്ലല്ലോ.

വിഷ്ണുപ്രിയ—നിന്തിരുവടി ധരിച്ചിട്ടുള്ള മെതിയടികളെ തന്നാൽ മതി.

ഈ സംഭാഷണം കഴിഞ്ഞ ഉടനെ സ്വാമികൾ കൊടുത്ത മെതിയടികളെ ഭക്തിപൂർവ്വം വിഷ്ണുപ്രിയ അംഗീകരിച്ചു. ആ മെതിയടികളെ ഇപ്പോഴും ഭക്തന്മാർ പൂജിച്ചുവരുന്നുണ്ടു്. ചൈതന്യസ്വാമികളും വിഷ്ണുപ്രിയയും ഇതിനുശേഷം തമ്മിൽകണ്ടിട്ടില്ല.

നവദ്വീപത്തിൽനിന്നും സ്വാമികൾ ബലഭദ്രൻ എന്നൊ

രു ഭക്തന്മാരേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പല വനങ്ങളേയും മലകളേയും നദികളേയും മററും കടന്നു ജഗന്നാഥത്തിൽ ചെന്നുചേൎന്നു. ഈ യാത്രയിൽ ആ അതിമാനുഷൻ വഴിക്കു കാണിച്ച അത്ഭുതങ്ങൾക്കു് അളവില്ല. സ്വാമികൾ കൃഷ്ണനാമത്തെ ഉച്ചരിച്ച മാത്രയിൽ ആനകൾ പുലികൾ മുതലായ ജന്തുക്കൾക്കൂടിയും ഭക്തിവൎദ്ധിച്ചു പാരവശ്യമാൎന്നു നൎത്തനം ചെയ്തിട്ടുണ്ടത്രേ.

ഇങ്ങിനെ ശ്രീകൃഷ്ണചൈതന്യസ്വാമികൾ തന്റെ മുപ്പത്തൊന്നാം വയസ്സുമുതൽ നാല്പത്തി എട്ടാം വയസ്സുവരെ ജഗന്നാഥത്തിൽ സ്ഥിരവാസം ചെയ്തു. ലക്ഷ്മി വിളങ്ങുന്ന വീട്ടിൽ ലക്ഷണക്കേടുണ്ടാകാത്തതുപോലെ ഭഗവാൻതന്നെ ഭക്തനായി ഭവിച്ചിരുന്നരുളുന്ന ദിവ്യസ്ഥലത്തിൽ ഭക്തി സൎവ്വോൽക്കൎഷേണ വൎത്തിക്കുമെന്നുള്ളതിന്നു സംശയമുണ്ടോ? ശ്രീ ജഗന്നാഥസ്വാമികളുടെ വിശ്വവിശ്രുതമായ രഥോത്സവം നടക്കുമ്പോൾ ഒരു ദിവസം അനേകായിരം ജനങ്ങൾകൂടി വലിച്ചിട്ടും ഇളകാതിരുന്ന രഥം സ്വാമികൾ വൎദ്ധിച്ച ഭക്തിയോടുകൂടി ശിരസ്സുകൊണ്ടു തൊട്ട ക്ഷണത്തിൽ ഓടിത്തുടങ്ങി എന്നു പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ഗോപീനാഥദിവ്യാലയത്തിൽ ഒരു ദിവസം ഹരികഥാകാലക്ഷേപം നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ നമ്മുടെ സൎവ്വകല്യാണഗുണനിലയനായ തിരുമേനി ഭൂലോകവാസം മതിയാക്കുകതന്നെ എന്നു കരുതി ഭക്തിപരവശത്വം കാണിച്ചു് "കൃഷ്ണനെക്കണ്ടു കൃഷ്ണനെക്കണ്ടു" എന്നരുളിച്ചെയ്തുകൊണ്ടു് സമുദ്രാഭിമുഖനായിച്ചെല്ലുകയും കടലിൽ നടക്കുകയാണെന്നു കാണികൾക്കുതോന്നുമാറു് തന്റെ അസാധാരണശക്തിയെ വെളിപ്പെടുത്തി അന്തൎദ്ധാനം ചെയ്യുകയും ചെയ്തു.

ഇരുപത്തൊന്നാമദ്ധ്യായം കഴിഞ്ഞു.

ശുഭം

ചരിത്രം സമാപ്തം.

മരിക്കും സമയത്തും ഞാൻ
മരിപ്പോളവുമെപ്പോഴും
ഹരിസ്വരൂപമുൾഭക്ത്യാ-
സ്മരിക്കാറായ്വരേണമേ!.

ശ്രീകൃഷ്ണായ പരബ്രഹ്മണേ നമഃ